Camilli Gualandi Pisani

IOANNIS STOEFLERI IVSTINGENSIS MATHEMATICI ERVDITISSIMI, FA cileque omnium principis, in PROCLI DIADOCHI, authoris grauissimi Sphæram mundi, omnibus numeris longè absolutissimus commentarius. Ante hac nunquam typis excusus.

AD EMPTOREM.

ACCIPE nunc tandem, studiose lector, Ioannis Stœfleri Iustingensis Sueui, in Proclum commentarium elegantissimum, studijs hactenus tuis desideratissimum tantoperéque ab eruditissimis etiam Germaniæ uiris, non sine summa ratione, toties à nobis efflagitatum. Siquidem in huncipsum, licet in specie exiguum, uir doctissimus ille Matheseos, admirando & ferè incredibili quodam artificio congessit, quicquid uspiam apud bonos authores reuerendæ uetustatis, historiarumue, ac rerum planè reconditarum, adeoq; præclarę eruditionis existit, quibus omnibus quoquo modo uel tyronem artis huius instituere, uel summam etiam cuiusuis peritiam iuuare posset. Quòd si operi huic nostro faueris, propédiem in CLAV. Ptolemæi libros Geographicos uerè nobiles, iusta commentaria, eaq; ue consumatissima, ut & omnia uiri huius sunt scripta, non cunctabimur exhibere. Tu interim ijs fruere ἀγαθῇ τύχῃ, conatumque uicissim nostrum, pro ingenuitate tua, sedulo adiuua. Vale. Ex ædibus Morhardinis nostris Tubingæ, Christianæ salutis an. M. D. XXXIIII.

SCHRADINVS LECTORI.

En hæc prima tibi celebris præcepta mathesis,
Mira tamen pariter Stœflerus hiccè dedit.

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM STOEFLERVS
uel testimonio utitur uel scripta prudenter interpretatur.

Abrachis
Abraham Auenare
Aelianus historiographus
Agatosthenes
Abertus Magnus
Albategni
Albumasar
Alexander philosophus
Algazel philosophus
Alkindus
Alkabitius
Almeon
Almansor
Anatolius Alexandrinus
Alphraganus
Alphonsus
Alpharabius
Ambrosius
Ametus
Amphis comicus
Anaxagoras
Apollonius
Apuleius
Aratus
Aristoteles
Aristonicus
Arsatilis astronomus
Artemidorus
Auerrois
D. Augustinus
Auicenna
Auienius
A. Gellius
Ausonius
Azarchel
Bassus poeta
Beda presbyter
Berosus Chaldæus
Bion Borysthenites
Boœtius
Cæsar Germanicus
Campanus
Cassiodorus
Cato
Chael Israhelitícus
Chrysippus
Cicero
Claudianus poeta
Cleomedes
Columella
Cornelius Tacitus
Crates tragicus
Cyrillus
Democritus philosophus
Demochares
Diodorus Siculus
Diogenes
Dionysius abbas
Dionysius Areopagita
Dioscorides
Eratosthenes
Euclides
Euenus
Euripides
Eusebius
Franciscus Capuanus
Galeotus Narniensis
Ganphredus
Gerlandus Lotharingus
Georgius Purbachius
D. Gregorius
Guido Bonati
Guilelmus author ratiōalis.
Hali Aben Ragel
Hali Heben Rhodan
Hermes
Hermannus contractus
Hermolaus Barbarus
Herodotus
D. Hieronymus
Hipparchus Niceus
Hippocrates
Hippias Eleus
Homerus
Hyginus
Hystrius
Ioachimus Vadianus
D. Ioannes Chrysostomus
Ioannes Damascenus
Ioannes de Sacro busto
Ioannes Pisanus
Ioannes à monte regio
Isidorus
Iulius Cæsar
Lactantius
L. Valla
Leonardus Camillus
Leonardus Pisaurensis
Leopoldus filius ducatus (Austriæ.
Linconiensis
Lucanus poeta
Lucretius poeta
Ludouicus Cælius
Macrobius
M. Manilius
M. Venetus
M. Varro
Marsilius Ficinus
Martianus Capella
Marianus Scotus
Martianus
Martialis
Mercurius trimegistus
Mesalac
Metrodorus
Musæus
Nicetes
Nicolaus Donis
Nicolaus Monachus
Nicolaus Lyra
Omnibonus
Onesicritus
Onosander Platonicus phi-
Origenes (losophus.
Orosius
Ouidius poeta
Paniastes
Paulus Orosius
Pausanias
Periandrus Rhodius
Petrus de Abano
Petrus Valla
Pherecydes
Philostratus
Pindarus poeta
Plato
Plinius
Polybius historiographus
Pompo. Mela.
Porphyrion
Posidonius
Priscianus
Probus grammaticus
Ptolemæus phelusinus
Ptolemæus Claudius
Pythagoras
Ragiel
Raphael Volaterranus
Reinherus
Rufus Festus
Salomon astronomus
Scotus
Seneca
Seruius grammaticus
Sypontinus
Solinus
Sophocles poeta
Statius poeta
Strabo
Suetonius
Suidas
Sulpitius
Tertullianus
Thebit
Theodosius
Theophilus
Theophrastus
Theodectes
Thetel philosophus
Thomas Aquinas
Thomas Linacrus
Tibullus
Valerius Maximus
Vegetius de re milita.
Victorinus Leoniensis
Victruuius
Virgilius
Zael astrologus

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO D. HVLDRICHO, DVCI VVIRtembergensi & Tekkensi, comiti Montisbelgardorum &c. studiorum Mecœnati ac domino pientissimo suo, Luitouichus Schradinus deditissimus. S. P. D.

PECTATA SANE A MAIORIBVS RATIONE RE ceptum uidemus, princeps illustrissime, ut ij, qui seu studiorum suorum specimen, seu facinus egregium aliquod æditurí sunt, uigilanti animo semper óptimum quemque regem, aut principem, optimatemúe selectum habent, cuius authoritate arbitratuque id, quicquid fuerit operis, uel in lucem proferunt, uel alioqui animosiores in arenam descendunt. Haud ita dissimili studio, utinam & pari (quod & spero) successu, grauissimos M. Ioannis Stœfleri Iustingensis, in Procli sphæram commentarios, clarissimo tuo nomini ab authore ipso reuera iamtum dicatos, nuperè typis quàm emendatissimè excudendos, diligentissimorum quorundam commilitonum opera adiutus, curaui. Vt uel aliquo saltem inditio nostram, adeoq; publicam receptæ patriæ gestientem lætitiam commonstraremus. Neq; enim nunc parentis suauissimi, aut meijpsius superioribus bellis accepti damni causam perorare institui. Quamuis meo id iure quodammodo posse, mihi uidere uideàr. Et iamnunc etiam omnia tecum patria iura pariter, uelut postliminio redijsse, atq; unà nobis donata esse, passim existiment omnes. Verũ id quicquid sit quæstionis, ab hac reipub. literariæ causa me non auocabit: quam omnibus modis primam esse debere, quis uel mediocriter eruditus neget? Neque item è regiõe, quòd è malis istis miserum extraxeris, atq; me in gratiam receperis, Immò & inter fidos tuos clientes asciueris, prolixam nunc gratiarum actionem subtexere animus est, quæ maiore cum fœnore quandoq; prodibit. Interim tamen, generosissime princeps, eruditissima isthæc de re astronomica, uiri optimi commentaria, ea qua es humanitate, in tutelam accipere, lectitareq;, si quando uacauerit, non dedigneris. Puto enim, nequaquam Mathematicorum nomen laudatissimum apud te inuisum esse. Etiamsi non ignorem hodie permultos alioqui reperiri, qui nescio quo ducti spiritu, qum sese omnia scire arbitrentur, graui supercilio diuinam illam artem, quæ de astris nobis miro cũ ordine naturæ, tum efficacissimis experientiæ formulis, à maioribus, uelut per manus, tradita est, publicis clamoribus, ordine (ut opinantur) mouere, prorsusq; ceu Christianæ fidei aduersam explodere moliantur. Quasi uero, si hanc artem admittant, libertas Christiana consistere nequeat. Contrà uero, si prorsus eam circumducant, protinus omnia ineuitabili serie, adeoq; philosophico isthoc fato nobis accidere, præter etiam conatum, immò & contra preces orationesq; supplices, ad Deum Opti. Maxi. christiana pietate porrectas, conuinxerint. Sed enim sententia hæc theologicis hodieq; concertationibus, & (heu) maximo malo publico, uacat minimè. Attamen, si uerum fateri licet (habemus enim & nos, ut Apostolus ait, spiritum) nullus unquam Christianę religionis germanus sectator, quãtumuis conscientiosulus extiterit, tam præclaram artem ex hominum animis funditus extirpandam neq; duxit, nec fidei aduersam dixit. Pręsertim qum undiq; scriptura, CHRistusq; adeò ipse, nonnulla indicia commemoret, quæ uirtute cœli, pulcherrimo illo & admirando Dei OPT. MAX. opere uel in äëre tenuissimo, & ad quemuis flatum elemento mutabili, certò euentura à nobis prę-

1.Corinth.7.

sciantur. Nam aërem à seipso, tantis mutationum procellis inuolui, dicere stul-
ti est, credere fatui, asserere dementis. Ni dixerit quispiam, non concessum no-
bis cœlum, tot innumerisqúe redimitum stellis, faciem tamen cœli solám,
uel imperitos longo usu dijudicare posse, & ob id arte nulla uestigari. Atqui
unum hoc uicissim, ex tam strenuis illis fidei assertoribus sciscitari lubet, quos-
nam sententiæ huius suæ authores habeant? Quandoquidem non aër aut hu-
mana ingenia cœlum, sed cœlum corpora terrena, aëremqúe permutet. Quòd
si etiamnum frontem perfrixerint, eò rem redisse uideo, ut omnino circumfu-
sum aërem, omnium quæ mortalibus inimicè accidunt, causam tandem affir-
mare perdurent. Quum & iam non loquendi audaciam, sed iam solum popula-
rem uulgiqúe applausum, hac in re tam absurda seminanda, desiderent. Vides
hic, generosissime princeps, ut unico saltem testimonio, cætera quæ in hanc
egregiam scientiam æmuli comminiscuntur, expugnari possent. Quandoqui-
dem si cœli nos faciem diiudicare certum sit, utique omnino eius rei scientiam
existere necessarium est. Et ne longior sumatur oratio: quid efficatius aliquam
unquam artem commendauit, quàm ubi artificiosam ratiocinationem, infalli-
bili successu, conspicuoqúe experimento natura ubique firmat? Id quod præ-
sertim hac in scientia usuuenire bonis omnibus est manifestum. Nec est, quod
quis ilicò à me nunc uel insignis huius mathematicæ artis uberiorem usum, uel
authorum catalogum expectare uelit. Hæc siquidem abundè satis tot tam præ-
clara uolumina, tam multi instrumentorum certissimorum acerui, tam innume
ra uirorum facta fortissimè gesta, declarant. Et merito quis, profectò, mentem
in me saniorem, si omnia persequi uelim, desideraret. Est tamen huius rei mo-
dus, intra quem homini Christiano, inter philosophandum cōsistendum, & ul-
trà, etiam in nostra isthac arte progredi, religio sit. Veluti si quis perpetuam sa-
lutem, fideiúe causam ex astris iamiam emetiatur: aut omnem DEI OPT. MAX.
potentiam astris infusam contendat: Seu hominis animum ita illis subiectum,
ut aduersus inclinationem cœlestem illam, nunquam ad uirtutem opusqꝫ per-
fectum aspirare queat. Et si quid est huiusmodi ineptiarum. Hoc enim loci, uni-
cum Socratis responsum præ oculis habendum censeo. Quem, quum corporis
habitus, multis uitiorū laqueis irretitum ostenderet, ingenuè fassus est, Prauo
quidem affectu sæpe se illectum esse, sed sapientia prudentiaqúe sedulò uicisse.
I nunc æmule, & si qua in hanc artem habes, profer. Socrates astrorum incita-
menta pertulit, immò uicit, IESV Christi gratiam nesciens. Actu nobis despe-
randum comminisceris, quibus insuper uictricem gratiam illam, tot sacramen-
torum præsentia infundit, unanimesqꝫ ecclesiæ ac fidelium assiduæ preces po-
Iacobi. 1. ca. scunt, atque Christus, uera credentium cum sapientia tum salus indies petenti-
bus, tanta benignitate seipsum elargitur. Iam qualem tu nobis Christi militem
effingis, si nihil reliqui facis, cū quo illi depugnandum sit. Porrò si carnem nun-
quam non titillantem, si uernantem mellitis uitiis mundum, si fallacem, sub-
dolūqꝫ satana, diram deniqꝫ mortem ipsam, indefessos inimicos proponis: Ob-
secro, recta rem tecum reputes uia. Nonne quum carnem, aut mundum nomi-
nas, omnia dicis, quæ carnem efficiunt, illiqúe aut mundo adhærent, uel quo-
quo modo opem ferunt? Et ea tamen omnia, Paulus ille reuera tam non timet,
ut post enumeratas, & per gratiam ubique superatas tot calamitates, gloriose
1. Corinth. 9. dicat, omnia omnibus factus sum &c. Et rursus. Omnia possum in eo, qui me cō
Philip. 4. fortat. Atqꝫ sexcenta scripturę similia testimonia. Forsitan quispiam nunc mihi
interim obtinget, temeritatem exprobraturus: Quippè iuris sectatorem adole-
scentemqúe adhuc, philosophicam quæstionem istam Theologicè, ultra crepi-
dam (quod aiunt) nec sana ratione pertractare. Cui expendendum relinquo,
an ne

An'ne quid etiam Casco in Cascum liceat? Sed hęc hactenus, princeps optime, non quidem ut falsa pro ueris persuadeam, magis autem ut breui argumento, sub clarissimo tuo nomine tyrones accipiant, quid nam potissimum rei sit, qua gratia tam illustre artificium hodie passim tam malè audiat, etiam apud eos, qui sibi consummatissimæ eruditionis titulo tam bellè blandiuntur. Proinde illustrissime princeps, tuæ humanitatis fuerit, hunc librum uaria eruditione refertissimum, non solum contra inuidos authoritate grauitateq́ꝫ, qua præcæteris plurimum uales, tueri: uerumetiam insignem academiam Tubingensem tuam (apud quam laudatissimus ille patruus tuus princeps duxq́ꝫ EBERHARTVS VVirtembergensis &c. mirè animum oblectauit suum, tuq́ꝫ indies præterea eandem adaugere cogitas) ob uenerandam senis huius memoriam, magnificè, ut assoles, fouere. Hinc fiet, ut & erúditorum copiam uirorũ in patria tibi pares, patriamq́ꝫ terram, tum pia, tum prudenti administratione pacatam perpetuò conserues. Vale, Cumq́ꝫ CHRISTOFERO filio tuo, expectationis maximæ, ac indolis optimę principeq́ꝫ dignissima, duce illustriss. nostro, christo annuente, feliciter uiue. Stuggartię, pridie Calend. Septembres anno redempti orbis M. D. XXXIIII.

INDEX IN HAEC STOEFLERI COMMENTARIA COPIOSISSIMVS.

A

Asinoës

Fabulæ

Mathema-

S

T

I

A

IN PROCLI DIADOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IUstingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphęrę huius inscriptio.

PROCLI DIADOCHI SPHAERA.

ROCLOS PLURES LEGIMUS, AUTHORIBUS SUIDA & Philostrato. Quorũ primus Proclus Naucratita. Quem Philostratus asserit unum fuisse ex suis praeceptoribus, & Athenis docuisse: Filiumq́ꝫ habuisse luxui deditũ. In quem non modo nõ seuerus fuit, sed usq́ꝫ adeo indulgens, ut in aẜdis auibus, canibusq́ꝫ plus ꝙ in docẽdis literis adesset &c. Naucratita appellatus, à Naucratito Nomo aut praefectura Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem lib. 5. capi. 10. non longè ab oppido, quod ab eo & Ptolemaeo lib. 4. capi. 5. tabulae 3. Africae appellatur Sais. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod alij (puta Ptolemaeus) Heracleoticum nominant. Secundus Proclus è Sicilia Malleotes patria. Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriae. Qui scripsit Theologicũ in Pandorae fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmeticã Nicomachi, & quędã alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Lycius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, praefuit scholae Atheniẽsi. Cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est cuius opera, quae ad nos uenere, haec sunt. Cõmentarij in Platonem: Sufformationes astronomicę: Fabrica astrolabij: & opusculum sphęrae, quod in manibus habemus. Scripsit praeterea contra Christianos epicheremata decemocto. Aduersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento aut Philoponus, genere Alexandrinus scripsit Apologiam, dictitans: Eũ quamquam in rebus Graecanicis magnum, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum Proclum fuisse Lyciũ. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiae. Et Plinius lib. 5. capi. 27. Vbi habet, quòd quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantũ triginta sex. Tot enĩ numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Platonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Cõmentarios septem in rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, graece eruditus Procli discipulus & successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitã & disertationes, uersibus & soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani temporibus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciae, ut nos dicimus. N. Vlmensis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciuitas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullã offendo apud Geographos. Quare nomen familiae, aut prosapiae esse crediderim. Vt de Scipionibus, Flauijs, Flãminijs, aut Quintijs facile exempla induci possent. Sic Proclus noster à prosapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gẽma, authore Plinio ca. 10. lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incõuenit. Nam nostri Germaniae nobiles fere innumeri, cognominant̃ à duris & immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfelser, Trakken-

Proclus Naucratita — Suidas — Philostratus — Plinius — Ptole. — Proclus Malleotes. — Proclus Proculeius — Proclus Diadochus — Procli opera — Syrianus — Marinus — C. Plinius tamen lib. 6. cap. 30. Vt genuina lectio habet, Dochos populos recenset. — Eius uiri es lege apud Camillũ

B (margin letter beside "lae 3. Africae"); C (margin letter beside "triginta sex")

A

felser, Gryffenfelser, Herttenstainer, Klingenberger, Helfensteiner, Rech- D
berger &c. Conuenientius igitur à pretiosis lapidibus cognomina usurpantur.
Opusculum hoc tractat de sphęra, quapropter secernitur ab alijs eiusdem libris. Quanquam libellus de fabrica Astrolabij etiam sit de sphæra, non tamen cõsimilis est tractatus. Quia in eo fit tractatio de sphæra proiecta uel extensa in
Planisphęriũ planum. Quocirca planisphęrium appellatur. Hic autem de sphæra fit mentio, prout est corpus globosum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nõ sit obsecro, candidi auditores, libellus nostri Procli, quem interpretari polliciti sumus, uobis cõtemptui & leuis existimationis, ob id, quòd paruulus est. Num Euangelij estis sectatores? sequamini igitur redemptorem uestrũ. De quo Mat-
Matthæus thæus scriba euangelicę ueritatis, capi. 18. scriptum reliquit. Aduocans IESVS
David paruulũ, statuit eũ in medio eorũ. Custodit sanè paruulos Dominus. Psal. 114.
Non raro comperimur longe pretiosiora esse parua corpuscula magnis.
Iaspis Quod in gemmis & lapillis manifestũ est. Iaspis pręcipuè, uiridis gemma parua, pretiosior tamen ob innumeras suas uirtutes plurimis magnis saxis aut pe-
Molochites tris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui incunabulis puerorum appensus (teste Dioscoride) eos à casibus nociuis custo-
Dioscorides dit. Ecce paruulus paruulis præstat iuuamen. Quid de Hyacintho, Carbunculo, Smaragdo, Chrysoprafo & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autẽ B
Formicarum industria maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis nostratibus minutis animalibus magna inest fortitudo, uirtus, fagacitas, aut (ut ita dicã) prouidentia. In annũ enim cibos cõdunt: Si quis comparet onera corporibus earũ, fateatur nullis portione uires esse maiores. Operantur noctu plena luna. Eædem & interlunio cessant: Sepeliuntur inter se uiuentium solæ, præter hominem. Iam in
Plinius opere qui labor, quę sedulitas? Hæc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, equos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus paruæ staturæ? Illud
Statius. Statij. Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.
Sphærę Procli commendatio. Simile sumite, ò auditores optimi, de nostro libello iudiciũ. Sane paruulus est, sed nobilis & pretiosus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam) sunt radices, principia & fundamenta, quibus posthabitis, periclitabuntur omnes ingenuæ artes, & præcipue Astronomia. In eo sane breuiter, succinctę & ordinatè traduntur ea, quæ nouitijs, præcipuè astrologiæ disciplinam cupientibus, aditum prębent & uiam patefaciunt. De nobilitate Astronomiæ, de qua
Aristo. præsens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philosophus in principio sui libri F de aĩa, uult. Quòd gemino modo sciẽtia aliqua nobilior alia proclametur. Primo,
Astronomiæ ingenuitas. Subiectum scientiarum. dignitate subiecti: Cuius ratio est. Quia subiectũ est materia & causa, circa quã scientia uersatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, causa nobiliori existente, effectum eius esse nobiliorem. Et hoc est quod pręfatus philosophus, secundo de Coelo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cõmentator Auer-
Auerrois roïs confirmant. Quòd melius est parum scire de re & subiecto nobiliori, quàm multum de uiliori. Quare melior est scientia nobilioris: Immo ob scientiam uilioris imperficitur & uilescit. Vt idem 12. Metaphy. Quòd non esset, nisi uilitate subiecti. Certum est igitur scientiæ dignitatem ex subiecto & materia, cir-
Scientiarũ ratio formalis. ca quam uersatur, attendi debere. Secundo scientia nobilitatur demonstrationis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis scientiæ sit causæ cognitio, & ad effectum processus, uel contrà: Et quanto huiusmodi notitia eorum firmior est, tanto & scientia nobilior. Tanto autẽ notitia est firmior, quanto processus certior & demonstratio uigorosior. Quare certitudine modi demonstrandi, scientia quælibet nobilitatur. Astronomia autem utroq; modo

reliquas

A reliquas scientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate subiecti. Subiectū enim eius est corpus cœleste mobile circa mediū. Tale autem quum sit substantia, nobilius est subiectis scientiarū mathematicarum: quæ quidem quantitates sunt: Vt magnitudo & numerus: ut omnes fatenť. Præterea quoniā ingenerabile, incorruptibile, nec crescens, nec decrescens, nec uariatione permutať, sed semper in propria ui suæ naturę subsidijs nixū custodiť: Primo de cœlo & mundo. Quod ob eius excellentiā locū nobiliorem, altiorē & primo Principio propinquiorē sibi uendicauit, & omniū generabilium & corruptibiliū causa, ex omniū sňa philosophorum. Corpus igiť cœleste, inter omnia corpora pręstantissimū est. Quocirca astronomia excellit alias mathematicas scientias: minime aūt diuinā. Accedit ad hoc, quòd cœlestium corporū formas inuestigātes, ad DEVM propius accedūt: hac uia Prima causa potissimū & facilius dignoscitur. Quare sacræ theologię tanꝗ dominę, ipsa astronomia, ut ancilla, præ cęteris famulatur. Testis est diuus Paulus ad Roma. 1. Inuisibilia DEI, à creatura mundi p ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciunť: sempiterna quoꝗ uirtus & diuinitas. Astronomiæ nobilitas. Aristote. Paulus aposto

B Sed inter omnes creaturas uisibiles, cœlestia corpora, de quibus astronomia cōsiderat, sua magnitudine ac multitudine, suorumꝗ motuū & influxū mira uarietate, uariaꝗ uirtute, in DEI cognitionem & admiratione maxime nos inducūt. Quare Dauid psal. 18. egregie cecinit. Cœli enarrāt gloriā DEI, & opera manuū eius annunciat firmamentum: Et eodem psal. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuū in uniuersa terra. Quoniam uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunā & stellas, quę tu fundasti. Et ideo astronomia haud indigne naturalis theologia nominať. Quia sicut superior theologia ad DEI cognitionē per supernaturalem fidem inducit: sic ista, tanꝗ inferior ancilla, eidem subseruiens, ad diuinæ cognitionis introductionē per naturalem rationē manuducit. Nam per effectus in cognitionē causæ descendimus. Ad idem August. 11. de ciui. cap. 21. Tria quasi (inquit) maxime scienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo quærimus quis fecit. Deus est: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta est. Si quare fecerit, quia bona est. Nec author est excellentior Deo: Nec ars efficatior DEI uerbo: Nec causa melior, ꝗ ut bonum crearetur à bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitate creaturarum, intelligitur creator æternus: ex ordine & dispositione, sapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poëta Ouidius primo Fastorum, inquiens. Naturalis Theologia. Augusti. Ouidius

C Quid uetat & stellas, ut quæꝗ oriturꝗ caditꝗ
Dicere? promissi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primùm,
Inꝗ domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter uitijsꝗ iocisꝗ,
Altius humanis exeruisse caput.
Non uenus & uinum sublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfusoꝗ gloria fuco
Magnarumque fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distātia sydera nostris
Aetheraꝗ ingenio supposuere suo.
Sic petiť cœlū, nō ut ferat Ossan Olympus.
Sūmaꝗ Peliacus sydera tangat apex.

Est & secūdo hæc scientia nobilis & dignissima demonstrādi certitudine & firmitate. Probat namꝗ certissimis ratiōibus, scilicet mathematicis demōnstrationibus, in qbus nulla intercipitur ambiguitas, sed retinēt certitudinis gradū supremū Testis est Auerrois scdo metaphysices. Quare ratiōe procedendi & naturalem excedit (metaphysica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi utitur mathematico, ut est uidere in Almagesto Ptolemæi. Et ideo certissima est prædicanda. Auerrois

DE AXI ET POLIS.

TEXTVS PROCLI

Axis mundi uocatur demetiens ipsius, circa quam uoluitur. Axis, extrema, poli mundi, seu uertices, sunt nominati. Horum alter septentrionalis alter austrinus dicitur. Septentrionalis, qui semper in nostra habitatione apparet: Austrinus contra, qui semper, ut ad nostrum horizonta, conditur. Sunt tamen in terra loca quædam in quibus polus, qui semper nobis conspicuus est, ijs qui ibi degunt haudquaquam cernitur. Qui uero nobis perpetuo occultus est, ijsdem conspicuus euadit. Rursus quoque locum quempiam in terris inuenias, ubi ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent. A

STOEFLERI INTERPRE.

Mundus

Principio contuendum (authore Cleomede primo de meteoris) Mundus dicit multis modis. Primo mūdus est ex cœlo terraque, nec non naturis, quæ in eis comprehenduntur opificiū. Is corpora cuncta comprehendit, nec extra ipsum prorsus quicquam est: non infinitus, sed definitus comprobatur. Hæc Cleomedes quasi ad literam. Et plures in se recipit partes. Quare secundo considerandū, quod antiquitas & grauissimi theologi tres figurarunt mundos: scilicet, ultramundanū, cœlestem & sublunarem. Supremum omniū ultramundanū, quē theologi angelicum, philosophi intellectualem uocant: qui à nemine satis decantatus est, inquit Plato in Phędro. De quo mihi nil loquendū, nec est de cōsideratu astrologico. Proximus huic cœlestis appellatur, qui ex orbibus cœlestibus quotquot sunt integratur, & usitatò cœlum nominatur. De eo mūdo sæpius loquitur Cleomedes, puta primo de meteoris, capitulo De causa incremēti inæqualis dierum: & capitulo, Quod mundus sit globosus, et capit. Quod terra sit mundi medium &c. Et Plinius Secūdus lib. 2. ca. 1. Naturalis historię sic habet. Mundum, & hoc quod nomine alio cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, ęternum, immensum, neque genitum, neque interiturū unquam. Pulchrum est hoc caput cum nōnullis sequentibus. Strabo lib. 1. Supponendum (inquit) & mundi formam esse rotundam, & rotundam terræ superficiem &c. Et Lucanus primo Pharsa. B

Vltramundanus.

Plato

Cleomedes

Plinius

Strabo

Lucanus

At Figulus cui cura deos secretaque cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisque mouentibus astra:
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum C
Mundus, & incerto discurrunt sydera motu.
Aut si fata mouent, urbi generique paratur
Humano matura lues. &c.

Aether

Iohannes de Sacrobusto.

Aristoteles

Et hoc pacto accipitur hic mūdus. Mundus ille à pluribus nominatur Aether, aut ætherea regio. Sic accipit Iohannes de Sacrobusto in libello de Sphæra mundi, capitulo primo § Vniuersalis. Vniuersalis autem (inquit) mundi machina in duo diuiditur, in ęthereant, scilicet, & elemētarem regionē. Et infra. Circa elementarem quidem regionem, ętherea regio lucida, à uariatione omni sua immutabili essentia immunis existēs, motu cōtinuo circulariter incedit. Et hęc à philosophis Quinta nominatur Essentia. Et sic recipitur pro cœlo. Aristoteles enim æthera cœlum dixit ab ἀεὶ idest, semper, & θέω uoluo aut curro: quasi semper & perpetuam uolubilitatem indicet. Nam primo libro Meteorologiæ sic scribit. Corpus enim circulare, cū semper curreret, simul diuinum quippiā inesse opinantes, ætherem nominari statuerūt. Quem sequitur Marcus Mani. lib. primo cap. quarto

Mar. Ma.

Aëra per gelidum tenuis deducitur axis
Libratumque regit diuerso cardine mundum.

Sydereus

A Sydereus, circa medium quem uoluitur orbis,
Aethereosq; rotat cursus immotus. At ille. &c.
Et infra.
Quodcunq; in medio est circa quod cuncta mouentur. Et infra.
Hoc dixere axem, quia motum nō habet ullum.
Ipse uidet circa uolitantia cuncta moueri.
Ad idem Ouidius lib. 5. Tristium ad cæsarem Augustum. Ouidius
Sic habites terras ut te desideret æther.
Et idem 15. Methamor. Fab. 51. & ultima loquitur de cæsare Augusto sic.
Et Saturnus minor est Ioue, Iupiter arces
Temperat æthereas & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. &c.

Inde fit, ut qui multas à superioribus habent dotes, dicantur plurimum ætheris habere. Quod Hiarchas Indus de Apollonio Theanæo testificatus est, dicens. Hiarchas Mirari nemo debet, O Apolloni, te diuinandi scientiam consecutum, cum tantum ætheris in animo geras. Non tamen sum nescius, ętherem sępius significare ignem & etiam aerem: sed de his alibi dicemus. Tertius mūdus dicitur sub-B lunaris, quem nos incolimus. Quem supra Ioannes de Sacro Busco uocat elementarē, & is nobis est notior & manifestior. De quo suo loco abundè dicemus. Io. de Sa. Bu. Secundo loco aduertendum, quòd axis mundi (ut habet Proclus) uocatur dimetiens ipsius circa quā uoluitur. Lucidius sic diffinitur. Axis mundi est linea recta per centrū sphæræ transiens, ex utraq; parte suas extremitates ad sphæræ circumferentiam applicans, circa quam sphæra mouetur uel conuertitur. Axis Et dicitur axis (ut nonnullis placet) ab agendo, id est, mouendo, quia circa eam mundus sine intermissione circumrotatur. Et nominatur axis ad similitudinem ligni teretis aut stipitis, super quem rota currus uertitur, Germanica lingua, ain achss, & est ferme semilatinum. Et notanter adiungitur hęc particula. Circa quam sphæra mouetur aut circumuoluitur. Nam non omnis linea recta per medium sphęræ transiens & ex utraq; parte applicata, dicitur axis, sed ea sola circa quam conuertitur, rotatur, atq; intorquetur sphæra. Achs Et hanc particulam Theodosius de Sphęris in principio, cū axem diffiniret, diligenter annotauit. Nec id latuit Marcum Manilium, supra de axe mundi locutum. Theodosius

C Aëra per gelidum tenuis deducitur axis. &c.

Accedit pulchre Cæsar Germanicus Arati in Phænomenon interpres, his carminibus. Cæsar Ger.

Cætera quæ toto fulgent uaga sydera mundo,
Indefessa trahit proprio cum pondere cœlum
Axis, stat motus semper uestigia seruat
Libratasq; tenet terras, & cardine firmo
Orbem agit extremum, geminis determinat axem.
Quem Graij dixere polon: Pars mersa sub undas
Oceani, Pars celsa sub horrifero Aquilone.
Ad idem, Rufus Festus paraphrastes Arati.
Mobilis, en, etiam mundi se machina uersat
Ponderis ac proprij trahit inclinatio cœlum.
Sed non axis item curui uertigine fertur
Aetheris, ut stylus in stabili conuoluitur orbi
Luce manente, tenusq; procul sacra uiscera cœli
Perforat, & mediæ molem terræ tenet illum. Et infra.
Constitit & ferri se circum cuncta remisit.

Nec minus extremo dispar polus oceano pars D
Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas
Pars erebum & nigri iacet hæc ut conscia ditis. Et infra.
Ac teres in gemina stridit uertigine cardo,
Alter in obtutum facilis latet, alter & alto
Deprimitur Barathro. &c.

Et nostra tempestate Aratus latinus factus, similem habet sententiam, quem legito. Sed nec id tacendum est, quòd axis arabice aut hebraice dicitur Nigear. Mesalac libro de uirtute motoris. Nigear (inquit) sphęræ, est linea recta quęlibet transiens per centrum, ex utraq; parte ad superficiem perueniens, cũ ipsa sphæra figitur, & sphæra circa ipsam uoluitur. Diameter & axis habent se sicut inferius & superius. Omnis enim axis est diameter, sed non conuertitur prædicatio. Diameter sane est linea recta transiens per medium figuræ, siue sit plana, siue sit solida, siue rotunda, siue angularis: Et hoc modo dicimus diameter circuli, diameter quadrati. Hyginus, in suo astronomico poëtico, uocat axem dimensionem. Dicit enim. Dimensio, quæ totius ostenditur sphęræ, cum ex utrisq; partibus eius ad extremam circumductionem, rectæ ut uirgulæ, perducuntur: Quæ dimensio à compluribus axis est appellata. Huius autem cacumina, quibus maxime sphæra nititur, poli appellantur. Quorum unius ad aquilonem spectans, Boreus, alius oppositus Austronotus est dictus. De axi uide etiam Alphraganum Differentia secunda. Tertio loco cõtuendum. Quòd polus est extremitas aut punctus finiens lineam, quam iam nominauimus axem. Vnde sphæræ motus dicitur fieri super axem & super polos. Ideo poli inesse dicuntur sphærę, quasi corporis moti super illos. Dictus polus, à πολέω uerbo græco, quod uerto significat uel circumago. Et πόλος græce, latine dicitur uertex. Altissimæ sane partes cœli, quas græci πόλος uocant, latine uertices dicuntur, quòd circa hos mundus rotetur & uertatur. Dicuntur & cardines, à similitudine eorum, circa quos ianuæ uertuntur & uoluuntur. Est tamen cardo generalius uocabulum quàm polus, aut uertex. Quia extendit se etiam ad orientem & occidentem. Tertio considerandum. Quòd geminus est polus, Septentrionalis, Arcticus, Borealis, siue Boreus, Aquilonius, siue altissimus: Et is nobis, qui sedes in aquilonem habemus, semper apparet, id est, nunquã occidit. Alter Austrinus aut australis, Antarcticus, Meridionalis aut meridianus, Notus aut Notius, imus, depressus. Qui ab aquilonaribus uideri non potest. De his Germanicus Cęsar, Rufus Festus, ubi supra, Aratus, Hyginus. Et Virgilius primo Georgicorum:

[Margin: Nigear .i. axis — Diameter — Hyginus — B — Polus quid — Vertices — Cardines — Polus geminus — Septentrionalis uel Arcticus &c. — Austrinus Antarcticus — F]

Hic uertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesq; profundi.

Quarto aduertendum, Proclus in textu tria habitati orbis terreni loca determinat. Primus, eorum est, qui septentrionem colũt. His septentrionalis polus semper apparet: Qui his austrinã plagam habitantibus, propter terræ tumorem & globositatem, obtutuĩ minime obijci potest. Secundus eorũ est, qui in meridie uitam agunt: His austrinus polus semper cernitur, qui nobis septentrionarijs ob terræ gibbum delitet. Tertius locus est eorum, qui habitant sub æquinoctiali circulo, id est, sphæra recta: His uterq; polus iacet in horizonte, & omnia sydera oriuntur & occidunt. Hactenus de textus dilucidatione.

DE CIRCVLIS SPHAERAE.

TEXTVS PROCLI

Aequidistantes.

Circulorum sphęræ, alij paralleli siue æquidistantes sunt, alij obliqui, alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus ijdem cum mundo poli

A do poli sunt. Sunt aūt hi numero quinq;, Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, Brumalis, Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omniū, quos perpetuo cernimus, plane maximus est, quiq; horizonta solo puncto cōtingit, totus supra terrā interceptus. In hoc quæcunq; clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norūt, sed circa polum uerti tota noctе cernuntur. Porrò is circulus in nostro tractu, à priore maioris Vrsę pede describitur. Solstitialis aūt circulus is est, qui omnium, qui à sole describūtur maxime septentrionalis habetur. In quem, cum se sol receperit, æstiuā reciprocationem peragit. Longissimusq; totius anni dies, breuissimaq; nox exit. Post hanc autem reciprocationem, nequaq; ultra septentriones uersus solem progredi, quin potius ad diuersa mundi regredi cernas: Vnde & Tropico græcè nomen. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur: ita nimirum ab horizonte dissectus, ut alter eius semicirculus supra terram, alter sub terra condatur. In hoc sol duplex æquinoctium, uernum, autumnaleq; facit. Brumalis circulus est, qui omniū circulorum, qui à sole mundi circumactu describun-
B tur, maxime ad austrum pertinet. In quo sol brumalem reciprocationem facit. Maximaq; totius anni nox, minimusq; dies efficitur. Post hanc metā nequaq; ultra progreditur sol, sed ad alteras mūdi partes reuertitur. Vnde tropicus hic quoq;, quasi uersilis appellatur. Antarcticus uero circulus, æqualis & æquidistans septentrionali circulo est, & horizonta uno puncto cōtingens, totus prꝫterea sub terris mersus. In quo sita astra semper nobis occulta manēt. Maximus autem ex quinq; memoratis circulis est Aequator, deīde tropici, minimi uero (quod ad nostram habitationē dixerim) arctici. Porrò hos circulos citra omnem latitudinem intelligi conuenit, ratione cognobiles, ex astrorum situ, & eodem Dioptræ obtutu, & nostro intellectu deliniatos. Sensu enim unus Lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione.

Septentrionalis.

Solstitialis, Is & tropicus

Aequator

Brumalis, qui & ipse tropicus

Antarcticus

PRincipè operæpretiū est præscire quid sphæra. Omnis sanè de aliqua re institutio, q̄ à ratione suscipit̃, debet à definitione proficisci, ut intelligat̃ quid sit id, de quo disputatur. Est igitur sphæra (authore Theodosio libro de sphęris)
C solidum quoddam, una superficie cōtentum, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineæ ductæ ad circumferentiā sunt æquales. Porrò hic textus distribuit̃ in quatuor partes. In prima diuidit circulos sphęræ trifariam, puta in parallelos, obliquos, & per polos ductos. In secunda prosequitur primam partem diuisionis, scilicet, de parallelis, ibi. Aequidistantes sunt. In tertia tractat de maioritate & paruitate circulorū parallelorum, ibi. Maximus autē ex quinq; &c. In quarta cōcludit de latitudine circulorū, ibi. Porrò hos circulos. De primo membro ternariæ diuisiōis, puta, de circulis parallelis, determinat Proclus hic & in septē sequentibus capitibus. De secūdo membro, scilicet, de circulis obliquis, infra in ca. de Signifero, & ca. de Lacteo circulo. De tertio membro, scilicet, de circulis p polos ductis, infra De Coluris. Circulos parallelos tamq; primum membrū triplicis diuisiōis Proclus secat in quinq;, ut patet in litera. Animaduertendū est in nostro proposito circulū non accipi geometricè, ut eū diffinit Euclid. pri. lib. elemētorū. Circulus, inquit, est figura plana, una quidē linea cōtenta, q̄ circūferētia noīatur, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineę rectę ad circūferentiā

STOEFLERI INTERPRE. Sphæra quid Theodo.

Circuli acceptio.

Euclides.

exeuntes, ſibi inuicem ſunt æquales. Sed accipitur pro linea circulari, quæ aliàs circumferentia, aut peripheria dicitur, quæ ducitur in corpore ſphærico. Sic cœleſtes circuli intelliguntur duci in ſuperficie concaua aut conuexa ipſius corporis cœleſtis. Et ergo cum in præſenti negotio circulum nominamus, accipimus pro linea circulari. Et linea hic nõ accipitur pro longitudine tantum ſine latitudine, ſed nonnunq; admittit latitudinem. Vt eſt in Zodiaco & Lacteo, qui nõ ſolum longi ſunt ſed etiam lati. Sed de his infra latius dicetur. Præterea diuerſitas eſt inter circulos ſphæræ cœleſtis & materialis. Circuli enĩ in cœleſti ſphæra imaginantur ueluti lineę, ut quinq; paralleli, aut ut ſuperficies, ut Zodiacus & Lacteus circulus. Et hi non cõponunt ſphæram cœli realiter & uere. Siquidẽ corpus ex non corpore integrari eſt impoſſibile. Et ſumitur ex tertio De cœlo & mundo. In ſphæra autẽ noſtra materiali, ſunt circuli materiales eandem integrantes & componentes, & per noſtram, quæ manibus componitur, imaginatur & intelligi datur illa cœleſtis. Author eſt Ioannes de Sacro Buſco capitulo ſecundo. Rurſus hi circuli ab authoribus diuerſas ſumũt nomenclaturas. Quos Marcus Mani. in pluribus locis uocat Fila, demptis tamẽ Zodiaco & Lacteo, ut lib. 1 capitu. 6 & 7. Et ab eodem uocantur Gyri, puta lib. 1 capitulo 6. 7. 8 & 9. E D

Circulorum diuerſitas & ſynonyma.

Io. de Sa. Bu.

Mar. Mani.

Cleomedes

Plinius

Virgilius

Cleomedes libro primo Meteor. quinq; parallelos uocat ſegmenta. Idem facit Plinius lib. ſexto capitulo triceſimotertio. Alij circulos uocant Orbes, ut Cleomedes ubi ſupra, & Virgilius primo Georgicorum, cum inquit.

Iccirco certis dimenſum partibus orbem
Per duodena regit mundi ſol aureus axem.
Quinq; tenent zonæ cœlum.

Prole.

Alij uocant circulos, præcipuè ſphæræ materialis, armillas, ut Ptolemæus dictione quinta Almage. ca. 1 ubi docet cõpoſitionẽ cuiuſdam inſtrumenti, quo obſeruantur ſtellæ in longitudine & latitudine. Vbi ſic habet. Cuius artificiũ eſt: accipies duas armillas menſuratę magnitudinis, ſapienter & bene raſas &c.

Parallelis Lineiſq; eadem accidunt.

Euclides

Proclus noſter uocat quinq; circulos parallelos, ſiue æquediſtantes. Pro quibus contuendum. Idem accidere lineis & circulis. Lineis enim accidit, quòd quædam ſunt parallelæ ſiue æquediſtantes, quas Euclides in primo ſic diffinit. Aequediſtãtes lineæ ſunt, quæ in eadem ſuperficie collocatę, atq; in alterutrã partem protractæ, nõ conueniunt, etiam ſi in infinitum protrahantur. Contra ſunt nonparallelæ ſiue inæquediſtantes lineæ ſunt, quæ in eadẽ ſuperficie collocatæ & in alterutram partem protractę, nonnunquam cõueniunt. Idem ſentiendũ eſt de circulis parallelis, qui quoquo uerſus ex omni parte ęquediſtant. F Duo ſane circuli cuiuſdam ſphęræ, ad inuicem comparati, ita deſcripti, quòd non coëunt uel cõueniunt, ſed ſecundũ omnem partem eorum ęqualem ubiq; ſeruant diſtantiam dicuntur paralleli. παραλληλίζω enim gręce, latine ſignificat cõparo. Inde παράλληλος gręce, id eſt, inuicem comparatus, uel mutuus, aut reſpectiuus. Eſt enim circulus ad alterũ comparatus per ęquediſtantiam. Hi autem circuli paralleli, latine uocantur ęquediſtantes. Et ſunt numero quinq;, ut patet in litera. Proclo noſtro in his accedunt plures alij, puta Hyginus libro primo, capitulo de polo. In finitiõe (inquit) mundi circuli parallelæ quinq;, in quibus tota ratio ſphęræ conſiſtit, præter eum qui Zodiacus appellatur, qui non ut cęteri circuli certa dimenſione finitur, & inclinatior alijs uidetur, λοξὸς à Gręcis eſt dictus. Et deinde de unoquoq; determinat. Et Marcus Manilius libro primo ca. ſexto, his uerſibus ad propoſitum facientibus, alijs multis omiſſis, ſic.

Hyginus

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem ſuſtinet Arcton. Deinde.
Alter ad extremi decurrens ſydera Cancri. &c.
Tertius in media mundi regione locatus.

D Ingenti sphæra totum percingit olympum. &c.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designans fulgentis lumina solis. &c.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Io. de Sa. bu.

Cõmentaria Siciliensia.

Rufus Festus.

Et de his Ioannes de Sacrobusto capitulo secũdo § Aequinoctialis. Vbi sic habet. Quòd æquinoctialis cũ quatuor circulis minoribus, dicunt quinq; paralleli, quasi æquidistantes &c. Et in Cõmentarijs Siciliensibus Cæsari Germanico additis, ubi scribitur. Cœlum circulis quinq; distinguitur. Lege, cõmentariũ pulchrum est. Et Rufus Festus, capitulo de circulis. Circulus igitur primus, iuxta Procli numerationem, est septentrionalis. Is ab alijs dicitur arcticus, Borealis, aut Aquilonius. Hic contuendũ est. Quod aliter Latini, aliter Græci describunt circulos arcticum & antarcticum. Hos Latini pingunt iuxta maximã solis declinationem. Puta tempore Ptole. uiginti quatuor fere graduum, minus nouem quasi minutis. Nostra tempestate, uiginti triũ graduum triginta penè minutorum. Numerant enim à polis mundi, solis (ut dixi) maximam declinationem, & puncto facto, immittunt in polum unum circini pedem reliquo in

Arcticos aliter latini, aliter Græci describunt.

E punctum emisso: & iuxta hanc extensionem circini, formant ipsi Arcticos circulos. Et hi secundum Latinos in omni regione sunt eiusdem quantitatis, sine omni uariatione. Secus faciunt Græci, qui formant hos iuxta altitudinem poli regionis. Quo fit, quòd hi sunt uarij, secundum uarias poli altitudines in diuersis mũdi plagis. Si enim poli altitudo est parua, erunt & circuli parui, si magna, magni. Ponunt enim unum pedem circini in polos & alium expandunt in colurum diuisum usq; in poli altitudinem. Et iuxta hanc, formant ipsi circulos septentrionalem, scilicet, & antarcticum. Et hi circuli semper attingunt horizontem in puncto. Iuxta enim stellas, pro situ Græcanicæ habitationis, nunquam orientibus & occidentibus, fabricant ipsi huiusmodi circulos. Et ut huius septentrionalis circuli diffinitio neminem lateat, Author quinq; cõditionibus illũ ipsum manifestum facit. Quarũ prima est. Quòd is est, qui omniũ, quos perpetuo cernimus, plane maximus est. Mirum satis, hunc circulũ alij uocant minorem, eo q sphæram non secat in duas partes æquales, ut facit æquinoctialis. Est enĩ simile de circulis sphæræ cũ lineis rectis ductis ad peripherias circuli: ubi diameter est oĩm longissima. Quia circuli peripheriã & totũ circulũ in duas æquas partit partes: Quia per centrũ ducitur: Cæteræ omnes, non per centrũ euectæ,

Circuli septentrionalis quinq; conditiones.

Qua ratione septentrionalẽ Proclus maximum, alij uero minimum circulum semper extantẽ dicãt?

F minores sunt diametro, & minores portiões aut arcus de peripheria resecãt. Sic est in sphæra, q circulus ab utroq; polo æque distans ipsam in duas æquales partes dispescit, secus faciunt cæteri omnes. Quare fit, q circulus uicinus polo, inter minores digne cõputatur. Quomodo igitur Proclus hunc circulũ uocat maximũ? Dissolutio. Inter omnes circulos sphæræ in septem climatibus aquilonijs, nullus est, iuxta sphærã Græcanicã, qui nobis totus appareat pro uno momento, q̃ is circulus septentrionalis: Nõ æquinoctialis, cuius medietas semper est supra horizontẽ, & altera medietas sub horizonte. Igit: Neq; tropicus Cancri, cuius in nostris climatibus maior pars est supra terrã, id est, horizontẽ, minor infra: Vt in subditis manifestabitur: Neq; tropicus Capricorni, cuius minor pars nobis est supra horizontẽ, maior infra: Non est igit Procli sententia, q circulus septentrionalis sit omniũ maximus, sed est omniũ maximus, quos perpetuò cernimus: id est, quos pro eodem instante uidere possumus. Si enĩ maior eo circa polũ describeretur, eius aliqua portio subiret horizontẽ. Quare nõ perpetuò cerneretur. Secunda conditio est. Quòd horizonta in solo puncto cõtingit. Is sane Græcis mos est, ut supra cõmemoraui, q hũc circulũ pingunt iuxta poli latitudinẽ. Verificata enĩ sphæra, iuxta altitudinẽ poli Græciæ, puta,

in 36.37.38.gradus, ſphæra firmata, ſi ſtylũ horizonti ad meridianũ ſeptentrio- D
nalem aptaueris, rotata ſphæra, in coluris circulũ pinges aut deſignabis, qui ho-
rizontem contingit, & non ſecat. Is eſt circulus ſeptentrionalis ipſis Græcis.

Tertia cõditio. Quòd ſit totus ſupra terrã, id eſt, horizontẽ interceptus, id eſt,
Euclides — ꝙ ipſe & horizon habeãt ſe ut circuli cõtingentiæ. De quibus plura apud Eu-
clid. in 3. Quarta cõditio. Quòd in hoc quęcunq; claudunť aſtra nec ortũ nec
occaſum norunt, ſed circa polũ uerti tota nocte cernuntur. Præcipua Græcorũ
intẽtio eſt, ut ſciant per eorũ circulum ſeptentrionalẽ, quæ aſtra aut ſydera ſint
perpetuę apparitionis. Quod Hyginus his uerbis ferme indicare uoluit, cũ ait.
Hyginus — Circulus arcticus appellatur, ꝙ intra eum arcturi ſimulachra, ut incluſa perſpi-
untur. Quæ ſigna à noſtris urſarũ ſpecie ficta, ſeptentriones appellantur. No-
Septentrionalis circuli ſydera. — ſtra tempeſtate huic circulo (ſphæra iuſtificata ad latitudinem Græciæ 48. gra-
duũ, uel circiter) hęc ſydera & aſtra includuntur. Tota Vrſa minor. Totus Dra-
co. Cepheus integer. Caſſiopeia, dempto capite. Dextrũ brachium Perſei. Stel-
la capitis Aurigæ. Vrſæ maioris ſtellę, capitis, colli, pectoris, genu dextri, dor-
ſi & caudæ. Bootis manus ſiniſtra. Stella extrema in dextra ala cygni. Verum
quondã tempore Procli res aliter ſe habuit: quod accidit propter motus octauæ
ſphæræ uariationem. Lege ſi placet, Hyginum lib. 4. §. Sed quoniã. In quin- E
ta cõditione (in uerbo. Porrò is circulus, in noſtro tractu, à priore maioris Vrſæ
pede deſcribitur) Proclus indicat, quo pacto is circulus in ſphęra deſcribi debe-
at. Et aperit id per ſtellã exiſtentem in priore pede Vrſæ maioris. Hæc enĩ ſtel-
la in Græcia tangit horizontem, quæ ſolis, circumuoluta, deſcribit circulũ: qui
Græcis eſt loco Circuli ſeptentrionalis. Aduertendũ hic, quòd tempore Pro-
cli, & ante Ptolemæũ, paucæ fuere ſtellæ cognitæ ſecundũ iuſtas earum longi-
Ptolemæus 1022. ſtellas explorauit. — tudines & latitudines. Quod ſatis docet Ptole. dictiõe. 7. Almageſti. Vbi loquiť
de Abrach, Arſatili & Timocaride: Ptolemæus aũt, ut eadẽ dictiõe, & ſequenti
palàm eſt, uerificauit in Alexandria 1022. ſtellas. Et numerauit in vrſa maiori 27.
ſtellas. Quarũ duæ ſunt in extremitate pedis ſiniſtri præcedentis. Quarum pri-
ma tempore Ptolemæi fuit in Cancro 6. gradu & 30. minuto: & eius latitudo ſe-
ptentrionalis 29. gradu. 20. minuto. Secunda meridionalior in Cancro 5. gradu
20 minuto. Eius latitudo 28. gradu: 30. minutorũ: Hæc prima tempore Ptolemæi
& Procli tetigit horizontẽ, uerificata ſphæra ad latitudinem 38. uel circiter gra-
duũ. Quod uidentes græci pinxerunt circulũ ſeptentrionalẽ ſecundũ eandem.
Noſtro autẽ tempore res aliter ſe habet. Quia prima ſtella pedis hodie eſt in 26. F
gradu Cancri. Et 2. in 25. gradu eiuſdem. Quare iuſtificata ſphæra ad latitudinẽ
41. graduũ, ut eſt in Macedonia, hæc prima ſtella reſidet in horizonte. Officiũ
huius circuli eſt, ꝙ omnes ſtellæ interceptæ ipſis nunꝙ oriuntur nec occidunt:
Solſtitialis ſeptentrionalis & huius ſynonyma. — Extra quẽ oẽs & ortum & occaſum patiunť. Secundus circulus eſt Solſtitia-
lis ſeptentrionalis. Is etiã eſt de circulis minoribus ſphæræ: ob id, ꝙ in ſuperficie
ſphęrę deſcriptus, in duo inęqualia ipſam diuidit. Qui appellať circulus Solſti-
tij æſtiui uel æſtiualis, Tropicus ſeptẽtrionalis, Tropicus æſtiuus uel æſtiualis,
Tropicus Cancri. Circulus uerſilis Cancri, θερινός τροπικός. Eſt ſane circulus mi-
nor, quẽ ſol in principio Cancri exiſtens, motu primi mobilis deſcribit. Scito
τροπή Græce, Latine conuerſio, mutatio, uerſio eſt. Sol enim ultra hunc circulũ
nõ tranſit, ſed ſtatim reuerti incipit: Inde τροπικός eſt appellatus, quaſi cõuerſi-
uus. θερμαίνω Græcũ uerbum, id eſt, calefacio, cõburo. θέρμα, id eſt æſtas: θερινός, id
eſt, æſtiuus. Hyginus lib. 1. θερινός τροπικός uocatur ideo, ꝙ ſol cũ ad eum circulũ
Hyginus. — puenit æſtatẽ efficit eis, qui in aquilonis finibus ſunt. Hycmẽ aũt eis, quos Au-
ſtri flatibus oppoſitos ante diximus. Praeterea ꝙ ultra eũ circulũ ſol non tranſit
ſed ſtatim reuertiť, τροπικός eſt appellatus. Idem lib. 4. Igiť æſtiuũ circulum unũ
de quatuor eſſe dicemus. Qui θερινός τροπικός uocatur, Quo circulo æſtatẽ con-
fici de-

A ficidemonstrauimus. Et ibidẽ absoluit pulchram de tropicorũ nominibus quęstiunculam, quam lege. Ex his textus Procli satis manifestus erit. Nam cum dicit. Solstitialis circulus is est, qui omnium, qui à sole describuntur, maximè septentrionalis habetur. Bene dicit: Quia ultimus est, quẽ sol, uersus septentrionem gradiens, describit: ultra quem, ut supra Hyginus affirmauit, nõ transit. Et inde dictus est Solstitialis, quasi solis statio. Non quòd sol stet, cui continuus est motus, sed stat in eo, quòd ultra in septentrionem non progreditur, sed incipit redire uersus meridiem. Rectè ergo addit Proclus: In quem cũ se sol receperit, æstiuam reciprocationem peragit. Cum enim sol ad primum punctum Cancri accedit: incipit reciprocare, id est, redire, aut reuerti uersus meridiem. Sicut idẽ sol à principio Arietis incipit ire in septentrionem, pedetentim indies ascendendo uersus nos, qui in septentrione cõstituti sumus, usq; in Cancri initium, deinde pedepressim indies descedit. Et hęc est solis reciprocatio, id est, **Das sie gibt ains vmb das ander / als vil sie vor heraus gestigen ist / als vil steigt sie ietzo wider hinab.** Ita sol dicitur τροπικός, id est, cõuersiuus, repetitiuus, **wendet sich widerumb.** Quare cum olim hæc solis reciprocatio cecidit in uicesimum quartũ diem Iunij, Hoc est, in diem Ioannis Baptistæ, fuit Germanico sermone appellatus, **Sanct Johanns Soñwendin.** Subiungit Proclus. Longissimusq; totius anni dies breuissimaq; nox exit. Hoc usuuenit omnibus, qui in aquilonem sedes posuere, quòd cum sol initium Cancri adierit, ac ultimum uersus septentrionem circulum designauerit, mortales protensissima luce irradiet. De dierum augmento scribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi in sententia habet. Quòd augmentatio dieĩ à principio Arietis in tropicũ usq; fiat sensim, & non aceruatim horarum mutatione: & hoc sit factum diuina quadam prouidentia. Authore Boetio libro secundo Propo. 1. Omnis subita rerũ mutatio, non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. Cognitio autem longissimi diei haberi potest ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis item nostri Calendarij, & instrumentorum officio, puta, Astrolabij, Sphæræ materialis. &c. Hoc scitu dignum est, quòd omnes dies maximi æstiui crescunt & augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduũ ordinẽ usq; in altitudinem nonaginta graduũ. Quos omnes recensere longum esset. Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc

B [margin letter beside "tũ diem Iunij"]

Hyginus. Solstitialis originatio.

Solis reciprocatio.

Soñwendin

Cleomedes

Dierũ longissimorũ exploratio.

Boetius.

Dies æstiui

C formulam.

TABVLA QVANTITATIS LONGIORIS DIEI AESTIVI, cum adiectis regionibus, ducatibus & prouintijs, potissimùm Germaniæ, iuxta recentiores obseruationes.

Latitudo Gra.	Longitudo Diei æstiui. H	m	Regiones, ducatus, prouintiæ, præcipuè Germaniæ
46	15	34	Vallis Valesiæ, Tyrolis, Carinthia.
47	15	42	Heluetia siue Suitia, Marchia Stiriæ, Hungariæ pars. (garię pars
48	15	52	Sungea, Algea, Hegea, superior Sueuia, Bauaria, Austria, Hun-
49	16	0	Alsatia, Sueuia inferior, Riesa, Bohœmiæ & Morauiæ pars.
50	16	10	Ringeæ pars, Franconia, Bohœmia, Morauiæ & Poloniæ pars.
51	16	20	Iuliacum, Hassia, Turingiæ & Mysniæ pars, Slesia & Polo. pars.
52	16	30	vvestualia, Turingiæ pars, Marchia Brandẽ. antiqua & noua
53	16	42	Phrysia. Saxonia, Brunsuiga, Poloniæ pars. (Polo. pars.
54	16	54	Meggelburgũ, Pomerania, Prussiæ pars.

D

Latitudo	Longitudo Diei aestiui.		Regiones, ducatus, prouintiae praecipuae Germaniae
Gra.	H	m	
55	17	8	Holsatia ducatus, Prussiae pars.
56	17	22	Datiae regni pars, Seelandia.
57	17	36	Datiae pars magna
58	17	52	Scania & Datia
59	18	12	Gotia meridionalis
60	18	32	Gotiae meridionalis pars. Orcades insulae
61	18	54	Thule insula. Noruegia regnum
62	19	20	Gotia occidentalis, quae & Suetia, regnum.
63	19	50	Gronelandia, quae & Engronelandia.
64	20	26	Vermelandia & Vintlandia, aliàs Ventelandia.
65	21	13	Pilappelandiae pars & Ventelandiae pars
66	22	19	Pilappelandia, Islandia
66 30	24	0	Islandiae pars. Quibus latitudo tot graduum & minutorum conceditur. Hi cū sol principium Cancri adierit, habent diem unum artificialem uiginti quatuor horarum. Id nostra tempestate accidit undecima aut duodecima die Iunij, die Barnabae apostoli & sequente.

E

67 Hic Nordinboduch, sic uocant, vvildsapmanni, latinè Mare congelatum. Hic incipit dies uiginti quatuor horarū, cum sol tenet decimū octauum gradum & trigesimū minutum Geminorū. Et durat continuus in uiginti quatuor fere dies naturales, quousq; sol peruenerit ad undecimū gradum & trigesimum minutum Cancri. Nostro tempore à prima die Iunij, in uigesimum quartum eiusdem.

68 Hic initiatur dies uiginti quatuor horarum, quando sol decimum gradum Geminorum emensus fuerit. Et durabit deinceps unus dies ferme in quadraginta unum dies naturales. Desinetq; sole uigesimum gradum Cancri possidente. Nostra tempestate à uigesimo tertio die Maij, usq; in secundum Iulij.

69 Sub ea latitudine auspicatur dies uiginti quatuor horarū, quando Sol quartum gradum Geminorum possederit. Et deinde erit dies unus continuus, in quinquaginta quinq; quasi dies naturales: quousq; sol uigesimū sextū gradū Cancri permeauerit. Hoc est, à decimoseptimo die Maij in decimū Iulij. F

70 Hic inchoat dies uiginti quatuor horarū, cum sol uigesimū nonum gradum Tauri propemodum cōpleuerit. Durabitq; dies unus in sexaginta quatuor dies, usq; sol primum gradum Leonis pertransierit. Hoc est, à duodecimo die Maij in decimum quintum diem Iulij.

71 Sub hac latitudine initium sumit dies uiginti quatuor horarum, quando sol uigesimum quartum gradū Tauri & quadragesimū quartum fere minutum emensus fuerit. Et continuabitur dies unus in septuaginta quatuor penè dies naturales. Ita quòd interea sol nunquam occidet, quousq; in quintum gradum & decimumsextum minutum Leonis peruenerit. Nostro tempore à septimo die Maij, in decimum nonum Iulij.

72 Hic illucet dies uiginti quatuor horarum, cum sol uigesimum gradum & quadragesimum nonum minutū Tauri reliquerit. Et aderit dies continuus octoginta

A octoginta duorum dierum: finietur sole nonum gradum & undecimum minutū Leonis deserente. Hoc est, à tertio die Maij in uigesimum tertiū Iulij.

73 Hic incipit dies.24.horarum, quando sol 17 gradum Tauri transierit. Continuabitur dies in.90.fere dies naturales, usque sol.13.Leonis percurrerit. Hoc est, à.29.die Aprilis in.27.Iulij.

Posset hæc formula extendi ad sequentes latitudines polares: sed hæ sufficiunt nouitijs pro exemplis.

Dies per dimidium annū.

Ex his sequitur, quod ubi latitudo est.90.graduum, medietas anni est unus dies artificialis, & reliqua una nox. Quia ibidem horizon constituitur æqualis. Et quia idem secat zodiacum in duas æquas partes, quarum una, puta, à principio Arietis in finem virginis, est semper supra horizontem. Cōsequens est, cum sol eò peruenerit continuum reddere diem. Reliqua à principio Libræ in exitum Pisciū est semper sub horizonte: Quare sole ea signa permeante cōtinua nox. De huiusmodi augmento maximi diei ęstiui, iuxta alias & alias latitudines polares, loquitur etiā Plinius lib.2.naturalis historiæ cap.75. Sic (inquit) fit, ut uario lucis incremento, in Meroë longissimus dies.12. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ uero.14.horas. In Italia.15. In Britannia.17. Vbi æstate lucidę noctes haud dubiè repromittunt, id quod cogit ratio credi.&c.

Plinius

B Secundo loco de nostro circulo Solstitiali septentrionali aduertendū est. Quòd is numeratur inter parallelos nobiliores, per climatū media uergentes, ipsisque noīa imponentes. Transit enim hic noster parallelus per medium secundi climatis. Quod Martianus Felix Capella. Ioan. de Sacrobusto, & alij uocant διὰ συήνης, id est, per Syenen, & qui sub eo habitant, habent diem longitudinis.13. horarum & dimidiæ. Et eleuatur polus.23. gradibus &.50. minutis secundum uetustos. De quo loquitur Ptolemæus Claud.lib.1.cap.23.sic. Sextum (qui sub æstiuo tropico est) una horarum & semis differre, distantem gradibus uiginti & tribus, & semis ac tertia. De eo plura apud Ptolemæū Phelusinum, dictione secunda Almage.cap.6.§. De septima: Quem lege. Sunt autem huius paralleli quatuor cōditiones aut proprietates. Quarū prima: Quòd solū semel in anno sol est in Zenith capitis habitantiū. Sed repentè quęrit quis. Qui sunt habitantes sub hoc parallelo, uel quę loca huic subdunt? Respondeo plura sunt huiusmodi loca. Puta, Syene ciuitas Aegypti. De qua infra plura dicentur. De qua Ptolemæus lib.4.cap.5. Tabu.3. Africæ. Berenice etiam Aegypti ciuitas. De qua Ptole. ubi supra, & ibidem insula Elephantina. Et in Arabia Felici solis promon. Carada ciuitas. Dæmonū insula. De quibus Ptole. lib. 6, cap.8. Tabu.6. Asię. Et si magnā turbam colligere uolueris cōsule.3.&.4. Tabu. Africæ.6.7.10.11. Asiæ. In his enī omnibus inuenies nostrum parallelū Tropicū Cancri, ubi obtutu singula subiecta loca diffinies. De hac prima cōditione Ptole. Phe. ubi supra, sic scribit. Ipsa, scilicet, linea septima æquidistans, est prima linea ęquidistantium, in quibus umbra meridieī declinat ad partem unā. Neque unquam erit declinatio umbrę gnomonum eis, qui sunt sub ea ad partem meridieī. Verum sol obumbrat supra summitatem eorum capitum in tropico ęstiuo tantum. Et non habebunt tunc gnomones in medietatibus umbram. Eo quòd spatium huius lineæ ab æquatione diei est, sicut tropici æstiualis ab eo, in reliquis uerolineis erit declinatio umbræ gnomonis, in medietatibus dieī semper ad partem septentrionis. Hæc Ptole. Astipulatur huic conditioni Lucanus lib.2. Vbi Pompeius narrat sua bella & trophæos, quos habuit per Libyam, Europam & Asiam, inquiens.

Martia. Capel. Io. de Sa.bu. Ptolemæus.

Ptolemæus.

Solstitialis arctici indigenę.

C

Ptole. Phelu.

Lucanus.

Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis

Aegypto, atque umbras nusquam flectente Syene. D
Occasus mea iura timet.

Macrobius. Macrobius de Som. Scipi. lib. 2. Ciuitas autem Syene, quae prouinciae The-
Syenes nulla umbra. baidos, post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso aestiuo tro-
pico cōstituta est. Et eo die quo sol certam partem ingreditur Cancri, hora diei
sexta (quoniam sol tunc inuenitur super uerticem ciuitatis) nulla illic potest in
terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stylus hemisphaerij monstran-
Plinius. tis horas, quem γνώμονα uocant, tunc de se potest umbram creare. Haec Ma-
crobius. Accedit Plinius lib. 2. capi. 75. Simili modo tradunt in Syene oppi-
Strabo. do, quod supra Alexandriam est quinque milibus stadiorum, Solstitij die medio,
nullam umbram iaci, puteumque, eius experimenti gratia factum, totum illumi-
nari. Ex quo apparere, solem illi loco supra uerticem esse. Ad idem Strabo
saepius, praecipue tamen libro. 17. sic habet: In Syene puteus quidam est, qui ae-
stiuū indicat Solstitium. Quoniam haec loca circulo Tropico sunt subiecta, &
in meridie umbilicos faciunt sine umbra &c. Vide & sequentia. Et Ptolemęus
Ptolemae. lib. 4. capi. 5. tabu. 3. Africae, recensens oppida, ad Thebarum nomum & metro-
polim transeuntia, numerat Diopolim, Tuphium, Chubisum. &c. Postea Sye-
Cleomedes. nen habentem in longitudine gradus .62. minuta nulla: in latitudine, gradus
23. minuta 50. Et demum uenit Cleomedes primo Meteor. in Capi. Eratosthe- E
nis sententia de terrae magnitudine. Ait ergo hoc modo. Syene sub ęstiuo tro
pico posita est circulo: Cum ergo sol fuerit in Cancro, Solstitiumque faciet aesti-
uum, & mediū coelum ad libellam obtinuerit, ab umbra immunes sint necesse
est horologiorum gnomones, sole ad unguem posito ad perpendiculum. Hoc
Virgilius. est aenigma, quod Damaetas obijcit Menalcae. Virgilius in Buc. Ecloga tertia.
Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tris pateant coeli spatium non amplius ulnas.
Solutio fit per puteum praedictum. Hactenus de Syene, eius situ sub tropico
Cancri, & umbra eius uera meridiana certo tempore anni. Sed cum in umbras
incidimus, de eis paucula dicere libuit. Omnium opticorum, id est, perspectiuo
rum approbata est sententia. Corpus opacum obiectum luminoso, umbram
proijcere directè ad partem oppositam luminoso. Ita quòd inter luminosum
& umbram precisè in medio est opacum corpus. Quum igitur umbram nomi-
no, tria intelligo, scilicet, lumen aut radium illuminantem, corpus, quod um-
Lux. bram efficit, & tractū, in quem umbra deijcitur. Scito, quòd inter se distant lux
& lumen. Lux enim, est qualitas in corpore lucido, nata mouere uisum in suo F
esse, non dependens ab aliquo extrinseco. Est autem lux in sole, tanquam per
se lucido, in alijs autem participatiuè, & omnium uisibilium hypostasis est. Est
Plinius sane sol mundi oculus, & fons lucis. Plinius lib. 2. cap. 6. Hic, scilicet sol, lucem
Lumen. rebus ministrat, auferetque tenebras. Hic suū lumen caeteris quoque syderibus foe-
Primarium. nerat. &c. Lumen autem est lucis imago, uel primaria est deriuatio, quod à lu-
ce manat. Id est, radius, candor, splendor lucis. Et est duplex, Primarium, prin-
Secundarium. cipale, siue directū: quod immediate à luminoso procedit. Et illud semper por-
rigitur in directum: nisi diuersitate medij incuruetur. Lumen secundarium est,
quod à latere extra radiorum incidentiam in omnem partem se diffundit. Est
Vmbra. autem umbra, authore Ioan. Pisano, propositione 25. Lumen diminutū. Opa-
Io. Pisa. cum impedit transitum luminis directum & principalem, non tamen Secunda-
Vmbra, rium: quia circumferentialiter se diffundit. In hoc enim differt Vmbra à tene-
Tenebrae. bris: Quia Vmbra, est lumen diminutum, scilicet, ubi est priuatio luminis pri-
marij & diminutio Secundarij. Tenebrae uero sunt (si alicubi sunt) ubi nihil est
de lumine. Dubitant perspectiui, An in hoc mundo sint dabiles tenebrae?

Radius

A Radius lucis geminus est. Vnus perpendicularis siue directus: Ex cuius inci-
dentia super superficiem, ex utraq; parte relinquuntur anguli recti & æquales. Radius perpendicularis & obliquus.
Obliquus est per oppositum. Corpora cœlestia, umbræ rationem habentia,
sunt dumtaxat tria. Sol, Luna & Venus. Reliqua astra omnia & si lumen im- Quę nam Corpora cœlestia umbram faciant.
mittant in corpora opaca, nulla umbra è regione causatur, ob luminis debilita-
tem. Ad Solares uenio umbras. Cleomedes.1. Meteo. capi. de totius terræ ha-
bitatione, in sententia habet. Quòd totam terram habitantes, aut sunt Perisciij,
aut heterosciij, aut amphisciij. περίσκιοι quidem, id est, umbra circundati: ut sunt
hi, quorũ altitudo poli maior est. 66. gradibus & 30. minutis. Circulari igitur in Perisciij.
huiusmodi habitationibus umbræ circumscribentes, perischios ipsos efficiunt
fere (ut molæ habent) reuoluto firmamento. ἑτερόσκιοι, in alteram tantũ partem Heterosciij.
mittũt umbram. Intelligo tempore meridiei. Aut in austrum tantũ proijcitur:
Et sunt hi, qui habitant zonam temperatã ad austrum: Aut in septentrionem
tantum: Vt nos, qui habitamus zonam temperatam septentrionariam. ἕτερος, id
est, alter. ἀμφίσκιοι, hoc est dubias & ambiguas habentes umbras: Vt sunt sub Amphisciij.
æquinoctiali habitantes. Hi cũ sol in septentrionẽ uergit, habent umbras meri-
B dianas in meridiem: in austrũ uero transiens, in septentrionem umbras faciũt. Vt Macro. li. 2
Vmbras alij iuxta quatuor terræ plagas dinstinguunt. Quædam orientalis. Io. de Sa. bu.
Q. corpora reddunt sole oriente: Et in occasum cadit. Et cũ sol sit occiduus, aut Quatuor umbræ plagales.
uicinus horizontis lateri occidentali, facitur umbra in ortũ. Hæ cõmunes sunt
omnibus, quibus sol oritur occiditq;. Sed cadit hic diuersitas hæc: Quòd qui
extra tropicos habitant, ut hi, qui temperatas habitant zonas, eas semper obli-
quo tractu siue transuerso à parallelo orientis aut occidentis solis habent. Vt
gratia exempli. Sole nobis exoriente in principio Cancri, corpus obiectũ pro-
ijcit umbram uersus occasum solis brumalem caprizantem. Item sole nobis exi
stente in Capricorno, proijcitur umbra in occasum solis æstiuũ. Simile est iu-
dicium de occasu solis. Exceptis æquinoctij diebus. Qui ex una recta linea or- Terræ & cœlestium corporum collatio.
tus occasusq; cernuntur. Magnum argumentum, quòd terra in medio sita, ha-
bet se ut punctum, collata ad hos maximos orbes, quos sol tunc describit. Qui
autem intra tropicos sunt siti, eo die, quo sol per zenith eorum transit, um-
bram matutinam habent rectam in occasum solis, eiusdem parallelo proiectam
Sicut pomeridiana rectam in ortum ad horizontis punctum, super quo sol ori-
C ebatur, extenditur. Medio autem die, quia sol meridiem tenet, nobis aqui-
lonijs in septentrionem umbra depellitur: Austrinis uero in meridiem. Intelli-
ge de his, qui temperatas habitant zonas, aut qui sunt extra tropicos cõstituti.
Sed quum in uniuersum loquor, dico, umbras, sole in medio cœli posito, uel in
meridiem uel septentrionem cadere à corporibus, quæ eas reddunt. Et sunt in
multiplici differentia: Non seorsum quidem, sed magno horum respectu cor-
porum: Quæ sol, dum per signa graditur, uario radiorũ illapsu intuetur. Quod
supra ex Cleomede manifestatum est. Nec id tacendum est. Quòd incidentia
radii perpendicularis in corpus, à nõnullis inter umbræ species numeratur. Et
id facit Cleomedes libro, de cœlestibus ordinibus. vmbrã appellans per κάθετον
hoc est, perpendiculum. Quod umbræ genus habent hi (ut infra dicetur) qui Vmbra perpendicularis.
sub tropicis habitant. Quum semel in anno utrimque Sol in tropicis circum-
uoluitur. Sed quòd alii, qui tantũ quatuor numerant umbras, hanc prętereunt,
fit ex eo: Quòd solum loquuntur de umbris plagarum, id est, extensis uersus
quatuor plagas. Vmbra autem perpendicularis non est ad aliquam plagarum.
Quum propriè non dicatur umbra extensa, sed recta. Hanc umbram uidetur Vmbra plagalis.
etiam affirmare Luca. 9. Phar.
Hic quoq; nil obstat. &c. Lucanus.

Vide infra. Volunt alij, quòd hæc nulla sit umbra. D
Quibus tamen ego aduersor. Vltra enim omnes umbras supra expositas, dabilis est umbra perpendicularis. Vt si Aquila sursum eleuata, directè supponeretur soli existenti in principio Cancri, tẽpore meridiano, utique daret umbrã &c. De formis umbrarum, scribunt Cleome. 2. capi. de magnitudine terræ. Plinius Secundus lib. 2. cap. 11. de syderum magnitudine. Et Ioan. Pisanus lib. 1. perspectiuæ propositione. 23. & 24. Et loquũtur hi præcipuè de umbris causatis à corporibus opacis sphæricis. Vt est terra. Sunt igitur umbrarum formæ triplices. Prima umbra uocatur Cylindroides. Secunda Calathoides. Tertia Conoides. Has paucis uerbis indicat Ioan. Pisa. lib. 1. ca. 24. Vmbrosum (inquiens) sphæricum, luminoso existente maiore, umbram projicit pyramidalem: æquale columnarem: Maius curtam & euersam Pyramidem infinitã. Cylindroides umbra, id est, columnaris, uel teres, hoc est, columnæ effigiem habens, taliter fit, quando umbrosum & luminosum sunt æqualia. Radij enim ab extremis luminosi incidentes, in extrema umbrosi exeunt, ut æquidistantes. Quare nunquam concurrunt, si etiam in infinitum producerentur. Et per cõsequens umbra columnæ figuram habet, vt in hac figura. E

Vmbrarum formæ triplices.

Cylindroides.

Calathoides. Calathoides autem euenit, quando umbrosum maius est luminoso: Eritque pyramis curta & euersa infinita, secundum longitudinem. vide hanc figuram.

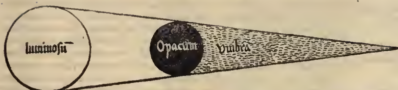

F

Conoides. Conoides uero, ubi umbrosum minus est luminoso, vt terra respectu solis. In eo casu umbrosum sphæricũ minus, illuminatur à luminoso ultra dimidiũ. Per propositionem. 22. libri primi Perspectiuæ: Inde fit, quòd radij exeuntes ab extremis partibus luminosi, in contactu extremitatũ corporis opaci minoris, minus distant, quàm in luminoso: constituentes lineas non æquidistantes. Igitur tandem concurrunt. Sed quia umbra formatur secundum has lineas concurrentes, consequens est umbram esse conoidalem, pyramidalem, aut ad modum metæ, aut turbinis uersi. Ecce schema.

Perspecti.

Hinc

Hinc facile intelliges Plinium ubi supra. Cuius hæc sunt uerba. Namq; quũ sint tres umbrarum figuræ, constetq;, si par lumini sit materia, quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem. Si uero maior materia quàm lumen, turbinis rectũ: ut sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo. Si minor materia quàm lux, metę existere effigiem, in cacuminis fine deficientem. Hæc Plinius. Redeo ad conditiones nostri paralleli solstitij septentrionalis. Et est secunda. Quòd sub eo habitantes, habent duo solstitia. Vnum, quando sol accedit ad principium Cancri. Et est eis altum solstitium, propter accessum ad zenith capitis eorũ. Secundum est imum, in Capricorni initio, propter solis recessum. Tertia conditio. Quod habent unam æstatem & unam hyemem. Et hęc fere sequitur ex secũda. Et de hac in sequentibus dicetur. — *Plinius.*

B Quarta, quod habent plures umbras. De qua proprius exponetur canon. Propter nouitios enim, quorum gratia cõmentor, de umbris nonnullos canones hic adijcere decreui. Primus igitur omnium est. Quorumcunq; zenith extra Tropicum Cancri in septentrionem uergit, illi tres habent umbras. Vnam sole exoriente, in occasum porrectã: Secundam sole occidente, in ortum iactã. Tertiam, non nisi unam habent meridiani solis umbram, per radios primarios causatam, in septentrionem uersam. Hæc autem umbra meridiana in uniuersum, id est, in omni regione, respectu orientalis aut occidentalis, semper est breuior. In meridie sane, breuiores (ut dicitur & ueritas habet) umbrę esse solent. Plinius libro octauo ca. 33. De uentorum obseruatione in agrorum cultura, sic. Tunc erit hora sexta, cum minima umbra, contra medium fiat hominem. Ouidius libro tertio Metamorphoseos Fabula prima. — *Canon primus de umbris.* — *Vmbra breuior quæ.* — *Plinius.* — *Ouidius.*

Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras.

Idem decimo quarto Metamor. Fabula prima.

Et maris & cœli medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.

C Ipsa autẽ umbra, ad sui uariationem comparata, nobis septentrionalibus, nusquam breuior est, quàm cum sol est in puncto maximę declinatiõis ab ipso Aequatore: à quo quanto magis in austrum uersus abierit, tanto meridiana nostra & septentrionalis umbra fit protractior. Idq; experimento facile capies in gnomone, stylo, aut corpore ad perpendiculum erecto. Quod in huiusmodi umbrarum obseruatione fieri debet. Hæc umbra nostræ est patrię, ac natalis nostri soli. De qua quidem patria, Plato ad Architam Tarentinum sic scripsit. Nullũ nostrum sibi soli esse natũ, sed ortus nostri partem sibi patriã uendicare, &c. Et Cassiodorus in Psal. 136. Sup flumina Baby. sedimus. Nimis dulcis est recordatio patriæ suæ, quæ in hostili terra probatur existere. Iccirco aliqua, haud asper nanda, hic adijcere decreui. Et primum. Quod sol nunquam accedit ad zenith capitis nostri. Est aũt zenith capitis, authore Linconiensi in sphæræ opusculo, extremitas lineæ rectę, exeuntis à centro terræ per caput hominis, usq; ad firmamentum. Secundo loco. Eleuatio capitis Arietis, aut Libræ, & ex consequutione circuli ęquinoctialis, pro nostris habitationibus aquilonijs, sic digno- — *Vmbra septẽtrionalis maxime breuis.* — *Amor patrię.* — *Plato.* — *Cassiodorus.* — *Sol nunq̃ accedit ad zenith nostri capitis.* — *Linconiensis.*

Tubingensiũ polus.

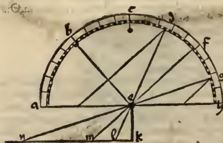
Gnomon horologiorũ meridiei.

Maximus Solis ad nos accessus.

Distantia solis à zenith capitis nostri.

Maxima solis declinatio à zenith.

scitur. Deme altitudinem Poli borealis tuæ habitationis à 90. gradibus, residuũ propositũ ostendit. In exemplo. Tubingæ altitudo poli est 48. graduum & 40. quasi minutorũ, quibus à 90. gradibus subtractis, remanẽt 41. & 20. minuta: Eleuatio capitis Arietis aut Libræ siue æquinoctialis in Tubinga. Huius utilitas est propemodum innumera & alterius tractatus. Hic hæc adducere placuit. Gnomon, umbilicus, aut horarũ index in horarijs phœbeis in meridiem uergentibus, iuxta æquinoctialis eleuationem erigendus est. Præterea tertio loco per candẽ maximus ad nos solis aditus cognoscitur, sic. Eleuationi æquinoctialis tuæ habitationis adde solis maximã declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. minuta, & cernes maximã solis eleuationem, aut fastigiũ tempore meridiei, & is ex cõsequente maximus eiusdẽ ad nos accessus. Verbi causa. Eleuatio æquinoctialis Tubingę (ut supra didicimus) est, 41. graduũ & 20. minutorũ, cui adijcio 23. gradus & 30. minu. & conflo. 64. gradus & 50. minuta, maximã solis altitudinẽ tempore meridiano die 11. aut 12. Iunij. Vnde quarto loco, elicitur distantia Solis à zenith capitis propositæ habitationis: Hac lege. Maxima solis eleuatio dematur ab arcu 90. graduũ, & relictus arcus indicat distantiam zenith capitis oblatæ habitatiõis, ad centrũ usq; corporis solaris. Gratia exempli. Eleuationẽ solis maximã supra inuentã, puta 64. graduũ 50. minutorum, demo ab arcu 90. graduũ, & relinquitur mihi arcus 25. graduum & 10. minutorum, distantia solis à zenith Tubingensium. Quòd si unicuiq; gradui dederis 15. miliaria, & 4. minutis unum, conflabis terrenum iter, ab habitatione tua usque in locum centro solis subiectũ. Sic arcus iam extractus, dabit tibi 377. $\frac{1}{2}$ miliaria Germanica cõmunnia. Ex his quinto loco, Maximus solis recessus, elongatio aut declinatio à zenith capitis sic reperitur. Duplicem solis declinationẽ maximam, hoc est 47. gradus iunge distantiæ solis à zenith capitis tuæ habitationis, & habes optatũ. In exemplo. Repeto distantiam solis à zenith capitum Tubingensiũ, scilicet 25. gradus & 10. minuta. Cui addo 47. gradus, & colligo 72. gradus 10. minuta, maximũ solis recessum. Faciunt miliaria Germanica cõmunia 1082. & $\frac{1}{2}$.

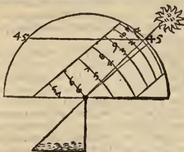
a c h Meridianus.
e centrum mundi.
a e h horizon.
b polus mundi.
b e axis mundi
c zenith capitis.
d tropicus Cancri
f e æquinoctialis.
g tropicus cancri.

Subtrahe arcum a b ab a c remanet b c, uel quod idem est, c f ex c h remanet f h eleuatio ęquinoctialis c b enim & f h sunt arcus æquales. Arcui h f adde arcũ f d emerget h d maxima solis altitudo in Cancro. Aufer arcum h d ex arcu h c, relinquetur c d distantia zenith capitis à sole in maxima sua altitudine constituto. Arcũ c d iunge arcui d f g, exibit c g maxima solis depressio a zenith nostro e k gnomonis longitudo. k n umbræ longitudo sole in Capricorno. k m eadem longitudo sole in Ariete uel Libra. k l umbra styli sole in Cancro.

Sexto loco. In nostris habitationibus, postq; sol septentrionaria signa ingressus fuerit, superaueritq; nonum fere Arietis gradũ, usq; in 21. virginis, eleuatur sol omni die bis supra horizontem 45. gradibus, semel ante meridiem, & semel post meridiem, & pro eo instanti umbra recta rei, stantis orthogonaliter super superficiem planam, mensurat rem ipsam. Quo autẽ tempore ante aut pomeridiano

A ridiano Sol in 45. gradus attollatur, per Astrolabium aut quadrantem horariũ cognitu facile est. Est enim regula. Quandocunq; altitudo solis est 45. graduũ præcise, umbra recta metitur rem ad perpendiculũ erectam. Quòd si solis altitudo 45. gradus excesserit, umbra recta minor est, ipsa re. Si uero altitudo solis minor fuerit 45. gradibus, recta umbra protractior est re ipsa. Quo fit, quòd in nostris climatibus (ubi altitudo poli est, 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. &c. graduum) Sole gradiente per signa meridiana, longiores esse umbras meridianas re erecta. Quia Sol nunquam eleuatur 45. gradibus. Sole autem transeunte per borealia signa (ubi altitudo poli est 48. graduũ & 40. minutorũ, ut exemplo utar) quãq; umbra meridiana maior est re, quãq; equalis, quandoq; minor, Maior à principio Arietis in 8. eius graduũ, inclusiuè: & à 22. gradu virginis in finem usq;. Aequalis in 9. aut 10. pene gradu Arietis, & in 20. quasi &

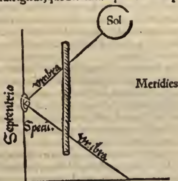
Vmbra quando corpus exquet superetue ut breuior.

B 21. gradu virginis. Minor ab 11. gradu Arietis, in 22. usq; virginis. Quòd si te harum rerũ copiosior delectat cognitio, consule secundæ partis nostræ elucidationis Astrolabij pro positionem quartam, quintam, septimam & octauam.

Sed hic in dubium uertitur: An omnis umbra meridiana eorũ, quorum zenith est extra tropicũ Cancri in septentrionem, itidem in septentrionem pellatur? Omnes (quos ego legerim) propositionem aut quæstionem affirmant. Et id manifeste docet Macrobius lib. 2. de somno Scipionis, his uerbis (& loquitũ de his, qui ponunt sedes in aquilonem). Nam in occasum (subintellige umbra rei) cadit oriente sole, & in ortum cũ fit occiduus. Medio autẽ die, quia sol meridiem tenet, in septentrionẽ umbra depellitur. In austrũ uero, circa nostram habitationem, impossibile est umbram cuiuslibet corporis cadere: Quia semp in aduersam soli partem umbra iactatur. Aduersus autem austro, apud nos, sol non esse poterit: Quum nunquam fines septentrionis attingat. Hactenus Macrob. Dissolutio. Supra diximus de duplici radio, scilicet, primario, principali, siue directo, & secundario. Accidit igitur, quòd nonnunquam radius pri-

C marius cadit super corpus opacum, tersum & politum, ut est uitrũ, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & erecta, tunc reflectunt & resiliunt radij, & faciunt apparentiam in parietibus, tabulatis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quòd opacũ expositũ radijs primariis meridiei tempore proiicit apud nos umbrã in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alii omnes sunt accipiendi. Opacum autem immissum in radios reflexos, aut secundarios, mittit umbram apud nos in meridiem.

Opacum corpo duas habere umbras meridianas potest.

Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa-

cum, possit habere duas umbras Meridianas, unam in septentrionem, alteram in austrum: Responsio. Quòd id accidere potest. Sit baculus erectus uersus solem meridianum, ex eius opposito erectum. Incidentesq; radij gemini, scilicet, directi primarij & reflexi: una pars baculi, immissa radijs primarijs aut directis, iactat umbram in septentrionem, alia uero pars eiusdem baculi in radios reflexos intrusa, umbram pellit in meridiem. Fac periculum, & certior eris. D

Vt proximū schema habet.

Vmbrarū canon secundus.

Secundus canon. Omnes hi, qui zenith sub tropico Cancri habent, tria habent umbrarum genera. Vnum orientale, secundum occidentale, & tertium meridianū, in septentrionem à radijs solaribus primarijs missum. Verū enimuero si incidentiam radij perpendicularem, inter umbrarum genera numeraueris, quatuor congregabis. Pro exemplo est Syene urbs, de qua & alijs supra abunde diximus. Libuit tamen annectere, pro exemplo, Lucani uersiculos. Is libro nono ait.

Lucanus.

Hic quoque nil obstat, Phoebo quum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor.
Tum breuis in medium radijs impellitur umbra.

Iupiter Ammonius.

Cato (qui fouit partes Pompeij) cum suo exercitu uenit ad Libyam arenosam. Vbi est templum Iouis Ammonis. ἄμμον enim Graeci, arenam uocant. Libij sane, Arabes & Aegyptij colebant Iouem, sub forma ac figura arietis, & quotannis, Sole Arietē tenente, in plenilunio primi mensis, diem festum celebrarūt. In quo Ammonem deum suum nouam pellem uillosam, ex Ariete recenter detractam, induere solebant. Est etiam circa templum sylua, quasi pro miraculo, & fons solis mirus, die gelidus, noctu calidus. Vt testantur Herodotus & Plinius. Cuius meminit Ouidius decimo quinto Metamorpho. dicens. E

Ouidius.

Medio tua corniger Ammon
Vnde die gelida est, ortuq;, obituq; calescit.

Prole. *Plinius.*

Scito templum Ammonis & fontem non esse sub aequatore, neque sub tropico Cancri. Testis est Ptolemaeus libro quarto, capitulo quinto, Tabula tertia Africae, ubi ponit Ammonicam regionem habere uiginti octo gradus latitudinis & Ammonem ciuitatem sub consimili latitudine, ac solis fontem. Sunt igitur extra tropicum Cancri uersus septentrionem. Item Plinius libro quinto capitu. 5. Sic habet. Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio, illustratur Ammonis oraculo. Quod à Cyrenis abest, CCCC. M. passibus, fonte solis. &c. Plinio fere accedit Solinus, capitulo quadragesimo quarto. De Ammonis oraculo plura scripsit Strabo libro decimo septimo. vbi tres numerat Abases. Abydum iuxta Muridis lacum & iuxta Ammonis oraculum. Omnes igitur Ammonis templū citra Cancrum locant, quod notius est, quàm ut referri debeat. Neque hoc templum, sub aequatore longius Cancro distante, positū est. Quod tamen sequentia metra, scilicet. Deprensum est hunc esse locum. &c. indicant. F

Ammonis oraculum. *Solinus.* *Strabo.*

Sulpitius & Omnibonus notantur.

De quibus infra, cum ad ęquinoctialem perueniemus, sermonem habebimus. Videant igitur Sulpitius & Omnibonus, quorum aut praeter ueritatem sunt interpretationes, aut Lucanus non aptè retulit. Quod uix crediderim. Dico poëtam, in loco alieno, eleganter & doctissimè de Aequatore disseruisse. De quibus omnibus infra dicemus. De gemma Ammonis cornu, aut Ammochryso, lege Plini. libro trigesimo septimo, capi. 10. Canon tertius. Quorum zenith intra tropicum Cancri & aequatorem est hi sunt quadrumbres. Habentq; solem bis in anno uerticalem, quatuor solstitia, duo alta & duo ima, binas aestates & totidem hyemes. Materiā huius canonis absoluit Prole. dictione. 2. Alma. 5. §§. Quorum primus incipit, Linea aequalis: Secundus, cuius longioris diei longitudo est 12. horae & 4. horę. Et idem de eadē in Quadripartito tractatu secundo.

Ammochrysus gemma. *Vmbrarum Canon tertius* *Ptoe.*

capi.

A cap.2.Huius canonis innumera sunt propemodum exempla ex tabulis Ptole- mæi facile colligenda. Ex tertia Africæ, infra tropicum Cancri. Ex quarta Africæ, infra tropicum Cancri, usq; in Aequalem. Ex 6.9.& 10. infra tropicum Cancri. Et undecima, infra tropicum Cancri, in æquatorem usq;. At demũ 12. Asiæ, infra tropicum Cancri. Ex accessu enim solis ab æquatore in tropicum Cancri euntes, semel nullæ fiunt umbræ meridianæ: Et rursum cũ hinc in æquatorem regreditur. Particularia exempla Felicis Arabiæ, sumpta ex cõmentarijs Ptolemæi libro 6. capi.8. Badæo regia. Vide hic formulam.

Ptolemæus Aestates bine, hyemesq;, ac solstitia quaterna annua= tim qbus sint.

Officio tabulæ declinatiõis Solis cognoscit, cũ quibus signorũ gradibus, Sol bis ad zenith sic habitantiũ, accedat. vnde dies mensiũ horũ accessuũ fiunt noti. Hinc palàm est, quòd hi, per id tempus, quo Sol per Arietem usq; in primũ punctum uerticalem ierit, umbram habent in septentrio-
B nẽ. Primoq; puncto à Sole superato, usq; in secundũ punctum uerticalis umbra in meridiem pellitur. Et post transitum secundi puncti, rursus in septentrionẽ uergit. Et ita durat usq; dum in primum punctũ uerticalem sese receperit. Pro intellectu plenio- ri, citandus est Plini. Se. lib. 2. ca. 74.

	Latitudo		Sig & gradus ad quos cũ sol peruenerit fit uerticalis.			
Oppida	G	m	S	G	S	G
Badeo regia	20	15	♊	0	♌	0
Pudni, ciuitas	16	30	♉	15	♌	15
Muza, emporium	14	0	♉	7	♌	23
Ocelis, emporium	12	0	♉	1	♌	29
Mara metropolis	18	40	♉	27	♌	7
Menambis, &c.	16	30	♉	15	♌	15
Sabbatha, metropolis	16	30	♉	15	♌	15
Saphar, metropolis	14	30	♉	9	♌	21
Saba, regia	13	0	♉	4	♌	26
Arabia, empor.	11	30	♉	0	♍	0
Cana, emporium	11	30	♉	0	♍	0

Felicis Arabiæ oppida.

Plinij locus. Troglodytæ qui.

ubi ait. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinq; diebus in anno Eratosthenes in cõtrarium cadere prodidit. Aduerte Troglodytæ. Græcis τρώγλη foramen, siue cauerna, aut specus uocatur: Hinc illis nomen. Plinius lib. quinto capitulo octauo. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus. Victus serpentium carnes: stridorq; non uox, adeo sermonis commercio carent. Pompon. lib. primo. Troglodytæ nullarum opum domini, strident magis quàm loquuntur. Specus subeunt, aluntur q; serpentibus. Solinus capi. quadragesimo quarto. Troglodytæ specus excauant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem Hexecontalithon uocant: Tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta
C gemmarũ colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Isti carnibus utuntur serpentum. Ignari sermonis, strident potius quàm loquuntur. Herodotus in Melpomene. Troglodytæ (inquit) Aethiopes, omniũ quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertis & alijs id genus reptilibus, uescentes. Lingua nulli alteri simili utentes, sed uespertilionum more stridentes. Strabo lib. 1. loquit de authore Homero. Nõnulla uero signis quibusdã occultius insinuauit, Africam & Aethiopiam & Sidonios & Erembos, quos Arabes Trõglodytas, hoc est, cauernarum incolas iure dixeris, uerbis elocutus est. Idem. Multus etiã de Erembis factus est sermo: longe uerisimilius dixere, qui eos Arabes putãt. Et post plura. Arabas & Erembos, Græcis ipsis fortasse hoc modo Arabas uocantibus. Simul & ad id uera uocabuli significatiõe, id est, etymologia adiuuante. Quia enĩ terrã subeant, id est antra, multi Troglodytas quasi antricolas, quos suscipientes posteri, uulgò p nominis etymologiã apertius Troglodytas dixere. Hi ex Arabibus sunt, qui ad alterã sinus Arabici partem uergunt ad Aegyptũ & Aethiopiam. Idem. De Erembis aut Troglodytis lib. decimo sexto in fine & decimo septimo. Sunt & alij Troglodytæ in septen-

Plinius.

Pompon.

Solinus.

Hexecontalithos gemma Troglodytarũ unica.

Herodotus

Strabo.

Erembi Arabes Troglodytæ.

Gemini

Troglodytæ. trionem ad Caucasum montem. De quibus Strabo.lib.11. Qui propter frigora D
habitant in cauernis,pane abundantes. De Troglodytica regione scribit Pto-
Ptolemæus. lemæ.lib.4.cap.8.sic. Appellatur autem uniuersaliter totum littus,quod est iu-
xta Arabicum & Analitem, aut alioqui Aulitem sinum,regio Troglodytica,
usq; ad montem Elephantem. Hoc est,à latitudine fere.5. aut 7. graduum usq;
Plinius interpretatur. 30.uel circiter. Cerne tabulam.3.& 4. Africæ. Cum igitur Plinius dicit.In tota
Troglodytice, intellige de ea,quæ est interiecta Tropico Cancri & æquatori.
Nam Troglodytica extendit se ultra tropicum Cancri uersus septentrionem.
Vt supra Ptolemæus asseruit. Itē Strabo iam supra in §. Hi ex Arabibus sunt.
Aegyptus enim est supra Aethiopiam,& ultra maximam solis declinationem.
Idem testatur Plinius lib.6.ca.29. Sequitur in Plinio. Vmbras bis quadraginta-
quinq; diebus in anno.&c. Ego sic interpretor, quadragintaquinq; diebus, hoc
est,in nonaginta diebus,omnibus Troglodyticis, intra tropicū Cancri & æqua
torem agentibus accidit,quòd habent aliquo tempore anni umbram uersam in
septentrionem,& alio tempore in meridiem. Hæc interpretatio ueridica est,&
Arsinoës uaria umbra. neminem fallit. Quam exemplis clariorem reddemus. Arsinoë ciuitas,de qua
Plini.lib.5.cap.11.& libro.6.ca.29. Conditam sororis nomine à Ptole. Philadel-
pho. Et Ptole. de ea lib.4.ca.7. habens in latitudine.10.gradus.40. minuta. Per E
tabulam declinationis addisco, posteaq; sol.28. gradū Arietis adierit, Arsinoï-
tis uerticalem esse:& anteq̃ hunc gradū accessit umbra meridiana in septentri-
onem abijt,in 28.ferme dies. Post transitū uerticis usq; in solstitium æstiuū, hoc
est,in 62.dies,umbra impellitur in meridiem. Habes igitur umbrā uariatam, à
septentrionali in meridianā,in 90.diebus. Sunt enim à principio Arietis,usq; in
principiū Cancri.90.gradus. Quos uulgus Solē perambulare putat in 90.die-
bus:dando singulis diebus singulos gradus. Ecce. Astronomica autē computa-
tio,quæ ueritate innititur, numerat ab æquinoctio uerno, in solstitiū æstiuum
93.dies.11.horas,& 9.minuta. Et ab eodem solstitio in æquinoctiū autumni.93.
Aduliton oppidū quod & Adulia. dies 13.horas & 33.minuta. Aliud exemplum. Aduliton,teste Plini.lib.6.cap.29.
oppidum:hoc serui à dominis profugi condidere. Maximū emporium Troglo-
Plinius. dytarum ac Aethiopū. A Ptole.lib.4.cap.7. Adulia appellatū. Habens in lati-
Ptolemæus. tudine.11.gradus 40.minuta: officio tabulæ declinationis Solis. Accedit idem
ad zenith capitis in Arietis principio. Vnde cōcluditur eos habere umbrā me-
ridianā septentrionalem ab æquinoctio uerno,in 30. fere dies: post recessum à
uertice,usq; in solstitium æstiuū,in 60.dies,umbram habere in meridiem. Ter- F
Ptolemaïs. tiū exemplum. Ptolemaïs urbs, à Philadelpho condita ad uenatus elephanto-
rum. Ob id Epitherias cognominata.teste Plini. Ptole.ubi supra. Ptolemaïs the
ron. Eius latitudo est 16. gradus.35. minuta. Cui sol fit uerticalis nostra tempe-
state 16.gradu Tauri. Vmbrā meridianam iactat in septentrionem, à principio
Arietis usq; in hunc gradū,per 45.quasi dies, pòst in meridiem, usq; in Cancrū
in 45.dies: Ecce 90.dies. De ea urbe, dixit etiā Plini. cap. præcedente, scilicet, 75
Alia Plinij interpretatio. iuxta hanc expositam formulā. Pro qua uide lib.6.capi.29. Alij legunt hoc ca-
put sic. Et in tota Troglodytice umbras bis (supple) esse nullas: semel ante sol-
stitiū æstiuale, & semel post. Et hoc uerū est,& probatur, quemadmodū supra
probauimus de Badæo urbe, Pudin, & cæteris. Et hi faciunt punctū post, bis.
Et deinde legunt:& quadragintaquinq; diebus in anno Eratosthe.&c. hoc est,
oppida Troglodyticæ sic se habent. Quod per 45.dies ante solstitiū, umbra me-
ridiana uergit in meridiem, & post solstitiū lapsis 45.diebus, umbra flectitur in
septentrionem. Et hoc est uerū particulariter, sed nō in uniuersum. Vt de Pto-
lemaïde. Cui sol primo fit uerticalis in sedecimo gradu Arietis, & post recessum
à uertice, cadit umbra in meridiem quadragintaquinq; diebus computando,
usq;

A usq; in exordium Cancri. Deinceps cũ Sol secundo peruenerit ad zenith, quod accidit in decimoquarto gradu Leonis, postea proijcitur umbra meridiana in septentrionẽ in 45. uel 46. dies, id est, usq; in principiũ Libræ. Assimile ferme exemplũ sumitur, de Euangelo portu Troglodytarũ, Cuius latitudo est 17. graduũ. Sed non est hoc uniuersaliter (ut iamiam dixi) uerum, ut supra declaratum est in Arsinoë & Aduliton oppidis. Quare primæ expositioni adhæreo.

Hac multi uiri doctissimi aduocant Lucanum in tertio sic canentem. — *Lucanus de Arabibus explicatur.*

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Loquitur poëta de Arabia Felici. Cuius magna pars est intercepta æquatore & tropico Cancri. Quemadmodũ supra diximus & pluribus exemplis docuimus. Astipulatur poëtæ Solinus ca. 46. Vbi plura notatu digna de Arabia Felici scripsit. Inter cætera sic. Commercijs student, aliena nõ emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Vmbræ, quæ nobis dextræ sunt, illis sinistræ. — *Solinus.* Accedit insuper Plinius lib. 6 cap. 22. Legatos, quorum princeps Rachia, qui è Taprobana, tempore principatus Claudij, ad Romanos uenerint — *Plinius.*

B maxime miratos fuisse, quòd umbras in nostrum cœlum cadere animaduertissent, non in suũ, Solemq; à læua oriri & in dextra occidere potius, quàm è diuerso. Expositores Lucani & Solini, umbræ (inquiunt) quæ nobis faciebus ad occidentem conuersis dextræ sunt, Arabibus sunt sinistræ. Quæ expositio uera est, & sensui poëtæ admodum consona. Quod Arabes Macedonica Pompeï castra petentes, ex orientali regione orientem uersus progrediebantur. Sunt qui hunc Lucani locum occultiorem quandam doctrinam continere arbitrantur. Asserunt enim ex sex mundi positionibus habitudinibusq;, Orientem posteriorem, Occidentem uero anteriorem, sinistrã Meridiem, dextram Septentrionẽ esse. — *Sex mundi positiones* Id procul dubio sensit, Cleomedes Grecus author, primo lib. Mete. à principio. Cuius hæc fere sunt uerba. Mundus is (ait) quoniam corpus est, habet quippiã quod supra, quodq; infra sit, reliquarumq; positionũ habitudines. Anteriora ipsius esse dicunt, quæ sunt ad mundi occasum, quòd is ad occasum impulsum habeat. Posteriora uero ea esse, quæ ad ortum sunt. Etenim ad anteriora procedit. Eius aũt dextra ad septentrionem, ad meridiem sinistra locanda. Hæc autem quatuor positionis genera, nihil occulti habent, cum cæteræ habitudines, quæ sunt sursum deorsumq; plurimum difficultatis physicis præbuerint. Ex hac Cleomedis sententia, notum dicunt, cur Lucanus, Solinusq; sinistras umbras Arabibus tribuerint. — *Cleomedes.*

C Idem cum Cleomede sensisse Pythagoræos Aristoteles 2. de Cœlo & Mundo refert. — *Pythagoræorum sententia.* Idem autem Aristoteles, multò aliter has positiones mundo tribuit. Vtpote dextram orienti, sinistram occidenti. — *Aristoteles.* Meridiei sursum, Septentrioni deorsum ascribens: Quæ lege & intelliges. Ad Lucanum reuertor. Ex parte Felicis Arabiæ trans tropicũ Cancri, quæ ad Rubrum & Indicum mare accedit, uenerunt Arabes, qui in Macedoniam Pompei auspicia contra Cæsarem secuti sunt. Hi in latus nostrũ egressi, admiratione capti, causam in promptu nõ habentes, q; æstiuo tempore illic quoq;, ut in Arabia sinistras, id est, in austrum proiectas umbras nõ haberent. Neq; hoc in uniuersum accipiendum est, umbras quæ nobis dextræ sunt, illis semper esse sinistras. Nam & ipsi umbram habent nostræ assimilem. Hoc est, in septentrionem uergentem, quum sol in latere ipsis austrino est. &c. Dextrum igitur Lucanus ab ortu diffiniuit. Nã Oriens, unde initiũ motus astrorum est, dextrorsum septẽtrionem habet, sinistrorsum meridiem. Hoc Ouid. Meta. lib. 2. Fab. 1. innuit, sic. — *Ouidius.*

Neu te dexterior totum declinet ad anguem:
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.

Accedit

Macrobius Accedit Macrobius primo de somno Scipionis. Vbi de Zodiaci signis. Sic ait. D
Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & id per sex menses hybernales sinistro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sic & sol eodem tempore dextrũ hemisphærium, reliquo tempore ambit sinistrũ. Hæc Macrobius: Quibus innuit, meridiana signa in sinistrum, septentrionalia

Ouidius in dextrum uergere, à uetustis fuisse creditum. Quod locus Ouidianus, notatu dignissimus, libro secundo Metamorphoseon indicat.

Terra uiros, urbesque gerit syluasque ferasque
Fluminaque & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago.

Vitruuius Signa sex foribus dextris, totidemque sinistris.

His pulchrè alludit Vitruuius lib. 9. de architectura cap. 6. & 7. Qui sydera borealia, ad orientis dextram locat, meridiana uero orientis sinistrã esse ait. Hic

Fores cœli bifariam describuntur. prætereundum non est. Astronomos fores cœli bifariam describere, iuxta geminum solis motũ. Primo enim fertur, aut rapitur cum primo mobili ab ortu in occasum, iuncto etiam motu solis proprio. Et in lateribus horizontis duo designat puncta, alterum in oriente, alterũ in occidente. Ad quæ amplitudo exortiua & occasus sese terminat. Hæc puncta appellant fores solis. Quas Ianus, E

Ouidius quem ueteres solem & temporũ authorem intellexerunt, apud Ouidium lib. Fastorum. 1. intelligit. Quando ait.

Præsideo foribus cœli cum mitibus horis
Et redit officio Iupiter ipse meo.

Secundo motum habet propriũ, ueluti singuli errones, per signa Zodiaci, ab occasu in ortum means. Iam in Austrinũ, iam in boreum latus oberrans. Et posuit fores in eius æquinoctijs. Quas Naso, uersu paulò ante citato, intelligit. Et uocari fores anni possunt. Quę nobis reuera in Ariete sunt. Ita ueteres à Mar-

Virgilius tio annum auspicati, id obseruasse uidentur. Neque his aduersatur Virgilius Georgicorum primo inquiens.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Seruius Aliud est enĩ (Seruio authore) aperire annum & incipere annũ. In Tauro longiori iam facto die, caloreque augescente, cœptus, in Ariete annus iã profectior & robustior incipit apparere. Incipit sane annus in signo post Pisces, quod est

Ouidius Aries. In Piscesenim se finit. Ouidius Metamor. primo, Fabula prima. F

Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan &c.

Quòd autem nobis, qui boreale latus tenemus, efficit Aries, hoc idem Austrino lateri Libra præstat, consimili per omnia ratione. Nam in Ariete autumnum habent illi, & in Libra uernum tem-

Solis portæ pus. Sunt igitur sinistrorum signorũ fores in Libra, dextrorum in Ariete. Sũt pręterea aliæ Solis portę, in ipsis solsticiorum initijs. Quę sunt ceu metæ quędam motus solis. De quibus Macrobius de somo Scipionis libro primo. Et loquitur de intersectiõibus Zodiaci & Lactei circuli, circa tropica signa Cancrũ & Capricornum, sic. Has solis portas Physici uocauerũt. Quia in utraque, obuiante solstitio, ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. De his hactenus. Quæ in canone de qua-

Vmbrarum Quartus canõ tuor solsticijs & æstatibus ac brumis addita sunt, in quarto Canone dilucidabuntur. Quartus canõ. Hi, quorum zenith est in æquinoctiali, hoc est, quorum habitatio est sub ęquatore, in anno quatuor habet umbras. Et sol bis transit per zenith capitis eorum: quando est in principio Arietis & Libræ. Inducẽs duo æquinoctia uniuerso orbi, tempusque uernum & autumnale. His quatuor

A petuum'q; æquinoctium. Huic canoni iungenda sunt uerba Procli in §. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur. &c. Ex quo hic de circulis sphæræ maioribus & minoribus agitur, principe conuenidum. Maior circulus in sphæra is est, qui in superficie conuexa sphæræ, aut prope descriptus, sphæram in duo æqualia diuidit. Et sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solstitiorũ, Meridianus & Horizon. De Aequatore hic Proclus determinat. De alijs quinq; in sequentibus capitibus. Circulus sphæræ minor is est, qui in superficie sphæræ descriptus, minimè sphæram in duo æqualia secat. Et sunt quatuor. Circulus Arcticus, circulus Cancri, circulus Capricorni & circulus Antarcticus. De his author hic agit. Quia sunt paralleli. Horum princeps omnium maximus est Aequator. Sed hic non est prætereundum, quod circulus dicitur maior alio, quatuor modis. Primo ratione magnitudinis corporis cœlestis, cui imaginatur inesse. Et sic circulus æquinoctialis primi mobilis, maior est circulo æquinoctiali octauæ sphæræ. Ob id, quod primum mobile est omnium corporũ maximũ. Et licet circulus æquinoctialis octauæ sphæræ diuidat ipsam in duo æqualia, tamẽ primi mobilis maior uocatur. Quia ipsum, omnia alia corpora includens, maius est. Secundo loco, circulus dicitur maior, ratione apparentiæ. Quia totus supra ho-

Duplices circuli.
Maior
Minor
Veteres Lacteum circulum addunt.
Circulus alio maior dicitur quatuor modis.

B rizontem cernitur. Et hoc pacto circulus septentrionalis, qui Arcticus appellatur, maior dicitur. Quia perpetuò nobis supra horziontem apparet. De differentia circuli arctici inter Græcos & Latinos supra diximus. De hac maioritate locutus est Proclus supra, in §. Septentrionalis igitur circulus est, qui omnium quos perpetuò cernimus plane maximus est. &c. Vbi dubium fuerat motum & etiam dissolutum &c. Tertio, Circulus alio maior prædicatur, ratione uirtutis influxiuæ. Et hoc modo zodiacus alijs maior censetur, propter maiorem eiusdem actiuitatem in hæc inferiora. Quia sub eo Sol & cæteri planetæ mouentur. Quare Aristoteles secundo de Generatiõe cap. 9. bene dixit, Ideoq; nõ prima allatio causa est generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulũ. Et idem in eodem. Videmus, q; adueniente sole generatio est, recedente aũt diminutio, id est, corruptio. Quare Hipparchus libro, de uigore naturæ, de zodiaco, sic scripsit. Iste circulus, est uita omnium, quæ in mundo sunt. &c. Quarto circulus dicit̃ maior alio, quantũ ad unam sphærã, id est, respectu unius sphæræ. Et sic æquinoctialis, omnium circulorũ parallelorum in ipso primo mobili, maximus est. Quod facile declaratur per circuli diametrum. Et de hac

Aristoteles
Hipparchus

C loquitur hic noster Proclus. De qua pulchrè canit Marcus Manilius, in suo Astronomico libro primo capitulo sexto.

Mar. Manl.

Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti sphæra totum percingit olympum,
Parte ab utraq; uidens axem, quo lumine Phœbus
Componit paribus numeris noctemq; diemq;,
Veris & autumni currens per tempora mixta
Quum medium æquali distinguit limite cœlum.

Aequinoctialis igitur (ut à diffinitione proficiscar) est circulus maior, in superficie primi mobilis descriptus, secundũ quamlibet sui partem, ab utroq; polo mundi æquè distans. Contuendũ, Omnes circuli sphæræ materialis imaginantur in primo mobili, quod etiam materialis sphæra præcipuè repræsentat. Possunt tamẽ hi circuli etiam in alijs sphæris, puta, in octaua, imaginari. &c. Habet aũt circulus is nobilis diuersa noĩa. Primo à Græcis appellatur Ishemerinos, Ab ἴσος, quod est æquale & ἡμέρα dies. Hoc est, circulus æqualitatis dieĩ & noctis. Testis Hyginus in suo poëtico Astronomico libro primo cap. De polo.

Aequinoctialis diffinitur.
Aequinoctialis nomina.
Ishemerinos

C

Vbi sic scribit. Aequinoctialis à Graecis Ishemerinos appellatus: Ideo, quod sol D
cum ad eum orbem peruenit, aequinoctium perficit. Vocatur etiā linea aequalitatis diei, aut linea aequationis diei, siue orbis aequationis diei, à Ptolemaeo

Aequinoctialis. Dictiōe secunda ca. 6. Latine aequinoctialis, tanquam circulus, in quo cum sol fuerit, accidit aequalitas noctis & diei in uniuersa terra. Consimili ratione, Aequator dicitur. Aequatur sane diei & noctis, id est, circulus quem cum sol adierit dies artificialis aequatur nocti. Quare is circulus (authore Festo) dicitur aequidialis. Romani enim utrumq; aequinoctium, Aequidiale, aut Aequidium dixerunt. Qum nox diei potius quam dies nocti annumerari debeat. Contra fecere nostri maiores Germani, qui non per numerum dierum, sed noctium, cōputauerunt. Teste Cornelio Ta. libro de situ & moribus Germanorum, Inquiente. Coëunt (nisi quid fortuitū aut subitum incidit) certis diebus, cum aut inchoatur aut impletur Luna: Nam agendis rebus hoc auspicatissimū initium credunt. Nec dierum numero, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt: sic condicunt. Nox ducere diem uidetur. Haec Ta. Phryges aequinoctium uernum hilaria appellabant: sperantes laetitiae exordium, cum sperarent diem nocte longiorem. Macrobius libro primo Saturnaliū. Celebratur laetitiae exordium ad octauum calendas Aprilis. Quem diem hilaria appellant. Quo primū tempore sol diem longiorem nocte protēdit. Id enim tempus aequinoctij, quod nos uernū, à uireo, appellamus, omnia renouari, pullulare, uirescere & hilarescere facit. Teste Ouidio primo Fastorū. B

Festus. Aequidialis. Aequidiale. Aequidium. Corne Ta. Germani quōdam noctes nō dies in numerū ponebant. Hilaria. Macrobius. Vernum tempus. Ouidius.

Omnia tunc florent, circa est noua temporis aetas,
Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbos:
Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent:
Ludit & in pratis luxuriatq; pecus.
Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager & renouatur aratro. &c.

De eodem uerno tempore & reliquis tribus, pulchrè scribit, idem Ouidius lib. 15. metamor. Fabula tertia. Hoc enim tempore sol intrat signum Arietis, qui est temperatus, cum solem recipit, incipit generatio. Aries enim, ut Macrobius primo Saturna. scribit, ad naturam solis refertur, sicut & uniuersa signa zodiaci. Huius sententia supra exposita est. Dicitur etiam aequinoctialis cingulus uel cingulum primi mobilis, siue primi motus. Quia sicut cingulus uel cingulū aut corigia diuidit corpus nostrum per medium: sic circulus iste (quemadmodum supra expositum est) diuidit sphaeram primā per medium. Vocatur & circulus alti solstitij, apud Lucanum 9. Pharsaliaci &c. F

Cingulus primi mobilis.

Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.

Circulus alti solstitij. Lucanus.

Horum uersuum & sequentium expositionem ueram in sequentibus accipies, auditor. Vocatur tandem centrum terrae, Teste Plinio libro secundo capitulo decimonono. De qua re in subditis plenè manifestabo. Nostri Aequinoctialis dignitatem, nobilitatem ac perfectionem ex suis officijs, commoditatibus, atq; usibus facile concludimus. Corpora sane coelestia ita habent sua officia, ut unum aliud nunquam turbet. Iob quinto. Qui facit concordiam in sublimibus suis. Et ECCLESIASTICI decimo sexto scribitur. Ornauit in aeternum opera illorum: Nec esurierunt, nec laborauerunt, nec destiterunt ab operibus suis. Vnusquisq; proximum suū nō angustiabit usq; in aeternum. Primum igitur

Centrū terrae. Plinius. Aequinoctialis officia. Iob. Ecclesiasticus.

A gitur æquinoctialis officiũ est. Quod ipse est regula motus primi mobilis. Cũ enim de eo compertũ habeamus, quòd de ipso in omni hora æquali 15. eius gradus oriantur, aut occidant: consequens est, ipsum totum reuolui in 24. horis. Et ex consequutione, primum mobile, in quo idem imaginatur, in tot horis circũferatur. Mensurat igitur æquinoctialis & determinat motum primi mobilis, indicando eius reuolutionem & annum. Est igitur annus primi mobilis, tempus 24. horarũ æqualium. Sed quo pacto ueteres inuestigauerint ęquinoctialem in tot horis circumrotari? Eo ingenio factũ esse arbitror. Officio certæ stellæ in æquinoctiali, aut eius uicinia cõstitutæ perceperunt, æquinoctialem à signo aliquo adhibito ad id redire. Vnde concluserunt, eundem in tempore quopiam circumuolui. Quantitas autem temporis & eius æqualitas, per ingeniũ, quod uenerabilis Beda de Cuppa plena aqua exponit, elicita est. Secundum officium est. Quod pandit æqualitatẽ dieï & noctis: Quotiescunq; sol ipsum adit, dies nocti ęquatur in uniuerso mundo. De hoc officio, infra abundè dicetur. Tertium eius officium est. Quod per ipsum scimus longitudinem dieï artificialis & noctis, in quacunq; habitatione oblata.

Annus primi mobilis 24. horarum, & peruestigatio eius

Beda

B Habito enim instrumento sphęrico, positoq; sole in horizonte orientali, afficiatur æquinoctialis nota; post sole uoluto in horizontem occiduum, rursus afficiatur æquinoctialis nota in horizonte orientali. Gradus igitur ęquinoctialis numerati, his notis intercepti, diẽ artificialem produũt: Supputando semper quindecim gradus ęquinoctialis pro una hora æquali. Et pro quolibet gradu quatuor minuta temporis. Habita igitur quantitate dieï artificialis, per subtractionem eiusdem à 24. horis, relinquitur quantitas noctis. Quartum. Per ipsum edocebimur, quæ sydera, quę imagines cœlestes, quæ stellæ sint ab eo uersus septentrionem & quę uersus meridiem. Ex quo enim ipse partitur cœlum stellatum in duas ęquas partes, quarũ altera est uersus septentrionem, altera uersus meridiem. Consequens est, omnes stellas & imagines ab ipso, uersus septentrionem tendentes, esse septentrionales, ab ipso autem, &c.

Longitudinis diei artificialis exploratio.

Imagines septentrionales, respectu æquinoctialis, sunt Taurus, Gemini, Leo, Auriga, Perseus, Triangulus, Andromeda, Cassiopeia, Equus maior & minor, Delphinus, Sagitta, Aquila, Lyra, Hercules, Corona, Cygnus, Bootes, duę Vrsę, Draco. Meridianæ uero, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Crater, Coruus, Ara, Centaurus, Lupus, Fluuius, Nauis, Lepus, Canis maior & minor, Piscis meridionalis.

C Quintum officium. Quod per ipsum stellarum declinationes, tum septentrionales tum meridionales, addiscimus. Hoc facilem recipit declaratiõem in sphęra solida. Stellarum autem declinatione cognitâ, eas ipsas facile instrumentis imponimus. Vnde instrumẽtorum magna surgit utilitas. Et sic in collectaneis nostris, de constructione retis astrolabij, condidimus tabulam declinationum stellarum. Sextum. Per ipsum scitur cuiuslibet gradus zodiaci declinatio. Qua habita, omni die, tempore meridiano, sole radiante, latitudo siue eleuatio poli Borealis cuiusuis oppidi artificiose dignosci potest. Septimum. Eius officio omnia oppida, iuxta eorum longitudinem & latitudinem, sphæræ terrestri facillime imponimus. Vnde quę oppida sint septentrionalia & quę meridiana promptè intelligemus. Octauum. Per ipsum omnium parallelorum circulorum cœlestium, & etiam zonarum terrestrium his subiectarum notitiam nanciscimur. Gratia exempli. Parallelus per Rhodum cognosci nõ possent, nisi per distantiam eius ab ęquinoctiali, tanquam primario & antesignano parallelo. Discat enim ab eo, uersus septentrionem. 36. gradibus. Idem est de omnibus alijs iudicium parallelis rite cognitis; nullus alioqui rebus geographicis a-

Stellarum declinatio per æquinoctialem indicatur.

Oppidorum Borealium eleuatio monstratur.

Cleomedes. ptus aut idoneus erit. Hoc sentit Cleomedes, primo Meteor. cum inquit. Deinceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuolutam, circa suum centrum circulum describere: Qui omnes sunt paralleli. Cûque inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mundi sunt: & perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti iuxta proportionem maiores euadunt. Nonum. Nulla terræ descriptio, etiam in plano, neq; per lineas rectas neq; curuas, eo incognito, absolui potest. Decimum. Quanta sit eius commoditas in humanis genituris diiudicandis, silentio prætermitto: cum id breuibus exponi haud possit. Videatur, pro exemplo, libellus directorius Ioan. à Regio monte. Hæc hactenus. Nunc ad canonem declarandum accedo, qui sic habet. Hi quorum zenith est in æquinoctiali &c. Supra diximus, quid sit zenith iuxta astronomicam acceptiõem, authore Linconiensi. Est enim punctus uerticalis in cœlo. Et posset esse regionis, hominis, aut alterius rei. Et alias uocatur polus horizontis, regionis, urbis &c. Sumitur etiam zenith pro angulo medij cœli. Quare Zeel, de natura nati, sic scriptum reliquit. Cum Mars in zenith fuerit, & dominans orienti, nato influit dignitatem, cum crudelitatis habitu possidendo. Accipitur etiam zenith, pro hierarchia separatorum excellentioris naturæ. Vt recepit Hipparchus lib. de uinculo spiritus. Vbi dicit. O admiranda zenith, & natura deifica, occulta oculis humanorum &c. Additur in canone, hoc est, quorum habitatio est sub æquatore. Hic occurrit quæstio, An sub equatore dici, uel circulo equinoctiali, uel linea equalitatis, sit habitatio cõueniens hominibus? Vel sic. An zona inter duos tropicos contenta, quam torridam uel perustam uocamus, sit habitata, uel nõ habitata? Nolumus hanc questionẽ in præsentia dissoluere, ob eius prolixitatem. Quam satis superq; absoluit Petrus de Abano Patauiensis, differentiarum conciliator. Differentia 67. Item Alber. Mag. de natura locorum, distinctione prima cap. 6. Cleomedes primo Meteo. Franciscus Capuanus, Sipontinus, & alij plures. Satis hodie compertum habemus, torridam zonam habitari. Quod supra in Canone tertio abunde docuimus, de parte torridæ zonæ contenta inter tropicum Cancri & æquinoctialem, & infra de reliqua uersus meridiem consimiliter probabimus. Quod autem sub æquatore, qui tanquam medius torridam in duas secat partes, sit habitatio hominum & animantium, hic ostendemus, & paucis. Ptolemæus lib. 4. cap. 6. 8. 9. & Tabu. 4. Africæ, sub æquinoctiali & eius uicinia in Africa à longitudine ferme 5. graduum usque in 80. hoc est, per miliaria Germanica 1200 fere, locat Aethiopes plurimos. Vt sunt Hesperij, Antacę, Ichthyophagi, Africerones, magnum genus, Aganginæ, Derbici, Xyllicei, Chalces, Elephantophagi, Pesendaræ. Item habitantes Smyrnoferam regionem & Azaniam. Hi omnes Aethiopes. Deinde, eodem docente lib. 7. capi. 2. & Tabu. 11. Asiæ, in India extra Gangẽ Aurea Chersonesus sita est sub æquatore. Et cuius ciuitas Calloipolis. Et ibidẽ in mari Indico Insula Bonæ fortunę, & aliæ insulæ plurimæ Maniolæ dictę. Et eodem libro ca. 3. Sarapa aut Saratha urbs Sinarum sub æquinoctiali sita. Et cap. 4. Tabu. 12. Asiæ magna pars Taprobanæ insulæ subiecta est æquatori. Vbi sunt urbes Nubartha, Nacaduma. Ibi à mõte Malea uersus meridiem pascua sunt elephantum. Ecce habitatio animalium sub æquinoctiali. Et nostra tempestate reges Portugaliæ, & Castellæ plurimas regiones & insulas sub æquinoctiali & eius uicinia inuenerũt. Satis est. Sequitur. In anno quatuor habent umbras. Supra satis diximus de duabus umbris plagalibus, scilicet, orientali & occidentali. Sole autem gradiente per signa septentrionalia omnis umbra meridiana à corpore recto sub æquatore in austrũ proijcitur, tanto longior quanto sol cancro plus approximat: in ipso autem cancro longissi-

Marginalia: Io. à Re. mon. — Zenith tripliciter sumitur. — Zeel. — Hipparchus. — An sub æquatore, torridaq; item zona habitetur. — Petrus de Abano. — Alber. Mag. — Cleomedes. — Franciscus Capuanus. — Regiones & loca sub æquatore sita. — Hi Aethiopes quatuor habent umbras. — Vmbra meridiana longissima.

D

E

F

A longissima habetur. Vice uero uersa sole eunte per signa austrina, per omnia
brumæ, nostra umbra meridiana in septentrionem impellitur. Qui igitur sub De umbris
æquatore sunt, umbras habent certo tempore alternatim pares. Vmbra enim à paribus.
corpore recto sub æquatore proiecta, dum sol Cancrum possidet, par est umbræ
proiectæ quam habet cum in Capricorno est. Nisi longiorem ea causa austra-
lem putaueris, quòd sol dum Capricornum tenuerit terræ est propior, & locum
augi oppositum tenet, alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par
ratio fuerit. Sequitur. Et sol bis transit per zenith capitis eorum, quando est
in principio Arietis & Libræ. Eo tempore umbra meridiana nulla est eis. Nisi per Quādo his uera umbra meridiana
pendicularem umbram esse uolueris. Hinc palam est, quòd hi bis in anno dum
taxat habent duas umbras, scilicet, orientalem & occidentalem. Sequitur. In-
ducens duo æquinoctia uniuerso orbi. Supra satis ostensum est æquinoctium
dici æquidiale, æquidium, Hilaria. Posset quispiam hic haud indigne primo De æquinoctio
dubitare de inceptione æquinoctij uerni, cōsimiliter autumni & utriusq; solsti- uerno quo ad
tij. De æquinoctio igitur uerno contuendum est. Iulius Cæsar ante Christum tempus.
incarnatum 45. fere annis in prima sui Calendarij institutione, statuit æquino- Iulius Cæsar.
ctium uernum 7. uel ut alijs placet, octauo Calend. Aprilis, id est, die 25. aut 26.
B Martij. Ouidius statuit idem 7 Calend. Apriles, id est, 26. die Martij: dicit enim 3. Ouidius.
lib. Fast. quasi in fine.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Post festum quinquatrium Mineruæ aut Palladis quod terminabatur 11. Calend.
Aprilis, id est, 22. Martii, numeratis tribus diebus post, sequens dies fuit æqui-
noctii, id est, septimus Calenda. Aprilium, id est, 26. dies Martii. Accedit Ouidio
Victorinus Lemoniensis doctor antiquus & supputator egregius, qui arbitra- Victorinus.
tus fuit Dominum 7. Calend. Aprilis crucifixum fuisse, & quinto Calend. resur-
rexisse, ut docet Beda libro suo de temporibus ca. 60. Cui etiam cōsentit Rein- Beda.
herus doctor præcipuus. Macrobius, Plinius, Isidorus episcopus Hispalensis, Reinherus.
Columella statuunt æquinoctium uernū 8. Calend. Aprilis, id est, 25. die Mar- Macrobius.
tii. Macrob. lib. 1. Sat. Celebratur, inquit, lætitiæ exordium ad octauum Calend. Plinius.
Aprilis, quem diem hilaria appellant. Plinius lib. 18. capi. 25. & 26. Vbi 26. capi. Isidorus.
de uerno æquinoctio, sic scribit. Aequinoctiū uernum ad 8. Calen. Aprilis per- Columella.
agi uidetur. De Isidoro loquitur Beda inquiens. Isidorus namque Hispalensis
episcopus hyemem. 8. Calend. Decembris. Ver 8. Calend. Martii. Aestatem 8. Ca-
C lend. Iunii. Autumnum 10. Calend. Septembris dicit habere exortum. Idem (ut
Beda testatur) asserit Hippocrates ad regem Antigonum. Astipulatur Ioan- Hippocrates.
nes Chrysostomus in sermone de natiuitate Ioan. Baptistæ, dicens. Tiberium Io. Chryso.
Cæsarem perscrutatum æquinoctia & solstitia, inuenisse æquinoctium uerna- Tertulianus
le 8. Calendas Aprilis. Quare doctissimi uiri Tertulianus. Ioan. Chryso. Hiero- Io. Chryso.
nymus, Cyrillus, Augustinus, Albertus Magnus, Beda, Marianus Scotus, di- Hieronymus.
cunt Dominum 8. Calend. Aprilis, crucifixū fuisse. Eodem, scilicet, die quo con- Cyrillus.
ceptus asseritur. Statuunt alii æquinoctium uernū 10. calendas Aprilis. Græ- Albertus. Beda.
ci enim fere omnes, inter quos Nicetes primarius, opinati sunt, Dominū cruci- Marianus Sco
fixum fuisse 10. Calendas Aprilis. Et resurrexisse à mortuis octauo eorundem, tus.
eo, scilicet, die quo angelo nuntiante conceptus fuit. In hac opinione uidentur Græci.
fuisse Theophilus Cæsariensis episcopus, & Lactantius ille Firmianus lib. 4. In- Nicetes
stitutionum: licet pluribus eorū dicta sint ambigua. In ea opinione est Gerlan- Theophilus. Lactantius.
dus Lotharingus computator nominatissimus. Alii ponunt æquinoctium in Gerlandus.
11. Calend. Aprilis, ut fecit Anatholius Alexandrinus Laodiceæ urbis Syriæ epi- Anatolius
scopus. De quo Eusebius lib. 7. Ecclesiasticæ histo. capi. 28. Alii æquinoctio Eusebius.

uerno sedem posuere 12. Calend. Aprilis, id est, 21. die Martii, in quo celebratur D
festum diui Benedicti. Authores huius (ut fertur) fuerũt patres Nicenæ syno-
Nicena Synodus.
di, celebratæ anno gratiæ 322. ubi canon Victoris papæ de paschate celebrando
approbatus. Post Dionysius abbas Romanus cognomento Exiguus, circa an-
Dionysius abbas.
nos Christi 526. in suo computo paschali, idem æquinoctiũ suscepit, tanquam
haberet firmam & immutabilem sedem 12. Calend. Aprilis. In quo ipse fuit ansa
erroris ecclesiæ Romanæ in uero paschate celebrando. Omisi supra quòd
Prole. Phelu.
æquinoctium uernum tempore Ptolemæi Phelu. ut ex suis obseruationibus
Dictione 3. Almage. habitis concluditur, fuit anno Christi 132. in ueritate 11. Ca-
lend. Aprilis, id est, die 22. Martii. Et anno Christi 139. 10. Calend. Aprilis, id est,
die 23. Martii. Et si ab his annis retrocesseris ad incarnationem verbi DEI, offen-
Aequinoctiũ tẽpore Christi.
des æquinoctium uernale in anno bissextili accidisse 9. Calend. Aprilis, id est,
24. die Martii. Et in anno cõmuni 8. Calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Fuit
præterea æquinoctium uernale repertũ 15. Calen. Aprilis, id est, 18. die Martii
circa annos Gratiæ 530. uel circiter. Puta tempore Dionysii abbatis. Et ego in-
Dionysius abbas.
ueni hanc æquinoctii sedem in uetustissimis Calendariis. Iudæi nostro tem-
Iudęorũ æquinoctium.
pore harũ rerum indocti id statuunt tertio aut pridie Idus Martii, hoc est 13, aut B
14. die Martii. Rursus in plurimos annos & in nostra fere usq; tempora æqui
noctium habitum fuit 4. Idus Martii, in die Gregorii papæ, id est, 12. die Martii,
iuxta consequentem hunc uersiculum.
Aequinoctiũ in die Grego.
Lampert, Gregori nox est æquata diei.
Aequinoctiũ nostra tempestate.
Hoc quondam ueritatem habuit, puta circa annos Christi 1316. Nostra autem
tempestate accidit æquinoctium uernum 5 & 6. Idus Martii, id est, 10. & 11 die
Martii. Cuius inuentionem exactam docuimus in Calendario nostro Roma-
no. A Iulio igitur Cæsare usque in nostra tempora, hoc est, in 1569. annos, ui-
demus æquinoctium uer anticipasse in Calendario Romano in 15. uel 16. fere
dies. Anticipauit enim se per omnes dies intermedios à 26. die Martii, usque in
Thebit Benchore.
10 diem eiusdem. Verum ne quid intactum remaneat, Thebith Benchore, in-
uentor motus trepidationis aut accessus & recessus octauæ sphæræ, & sectato-
res eiusdem, recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno nostro tem-
Motus trepidationis.
pore fere per 5. uel 6. dies, quasi æquinoctium sit 5 aut 6 die Martii. Imitatores
autem opinionis Thebitis paucos inueni, quod compertum habui ex scriptis
gymnasiorum literatorum oblatis, anno Christi 1518. ad concilium Latera-
num in vrbe celebratum pro paschate reformando. Omnium prædi- F
ctorum conscripsi summariũ in scheda hic adiecta, qua exaraui men-
sem Martiũ cum suis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

A

MARTIVS DE AEQVINOCTIO VERNO.

1	d		CALENDAE	
2	c	6	Non.	
3	f	5	Non.	
4	g	4	Non.	
5	A	3	Non.	Aequinoctiũ secundũ Thebith Benchore nostro tempore
6	b	2	Non.	5. aut 6. die Martij, à paucis tamen obseruatum.
7	c		NONAE	
8	d	8	Idus	
9	e	7	Idus.	(10. & 11. Martij.
10	f	6	Idus.	Aequinoctiũ nostro tempore, puta Anno gratiæ 1500. die
11	g	5	Idus.	(maxime tũ floruit circa annos Christi 1300. & postea.
12	A	4	Idus	Gregorij Papę. Aeqnoctiũ i plures annos huic diei cõcessũ
13	b	3	Idus.	Aequinoctium Iudæorum die 13. aut 14 Martij
14	c	2	Idus.	
15	d		IDVS	
16	e	17	Calend.	
17	f	16	Calend.	(me obseruatũ. Id in uetustis inuenietur Calendarijs.
18	g	15	Calend.	Aeqnoctium tempore Dionysij abbatis, ab eo tamẽ mini-
19	A	14	Calend.	
20	b	13	Calend.	(Dionysium abbatem Roma. cognomento exiguũ.
21	c	12	Calend.	Benedicti abbatis. Aeqnoctiũ iuxta synodum Nicenã &
22	d	11	Calend.	Aeqno. authore Anatholio & Ptole. Phelu. an. Christi 132.
23	e	10	Calend.	Aeqno. Nicetæ & fere Græcorũ Theophili &c. an. Ch. 139 ut supra pa. 15. C
24	f	9	Calend.	Aeqnoctium tpe incarnationis Christi in anno bissextili.
25	g	8	Calend.	Annũciatio Dñica. Aequino. tpe Chri. in an. cõmuni scdm Macrob. Pli. &c.
26	A	7	Calend.	Aeqnoctiũ iuxta Iul. Cæsa. Ouid. Victo. Lemo. Reinherũ. (ut supra fo. 15. B
27	b	6	Calend.	
28	c	5	Calend.	
29	d	4	Calend.	
30	e	3	Calend.	
31	f	2	Calend.	

B

Animaduertendũ est hic, quòd plures ex supra memoratis, qui æquinoctio uerno aliquem diem Martij assignauere, sola imitatione id fecerunt. Puta Plinius, qui ĩ omnibus suis scriptis nimiũ tribuit authoritati, imitãdo alios, tribuit æquinoctio sedem ad octauum calen. Apriles, quòd suo tempore fuit 10. aut 11. Apriles. Sic fecit Anatholius, qui scripsit post Christi natiuitatẽ 280. annis aut circiter. Sic fecit Macrobius, Isidorus, Columella. Alij ex arte, experimento & obseruatione annotarũt diem æquinoctij uerni. Vt Ptole. Phelu. Iulius Cæsar, & astronomi nostri temporis. Præterea annotandũ, quemadmodum de uariatione sedis æquinoctii uerni in diebus Martii diximus, cõsimilis ferme posset fieri sermo, de æquinoctio autumnali: Quod nostro tempore sedem habet in Septembri in ipsius Idibus & 18. calend. Octobris. Hoc est 13. & 14 die eiusdẽ mensis. Id olim habuit sedem 15. calend. Octob. id est, 17. diẽ Septembris, in die Lamperti martyris, iuxta consequentem uersiculũ.

Plures sola imitatione scripserunt.

C

Scriptores per obseruantiam

Aequinoctiũ autumnale.

Lampert, Gregori. &c.

Et ante 11. cal. Octo. id est, 21. die Septem. in die Matthęi apostoli, & sic deinceps. Item solstitium æstiuum sedes suas euariauit in mense Iunio, quod hodie tenet 3. & 2. Idus Iunii, id est, 11. & 12 diem eiusdem mensis. Id ante fuit 13. calen. Iulii, id est, 19. die Iunii in die Viti. Versus.

Solstitiũ æstiuum.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Et idẽ quondã habuit sedem 8. calen. Iulii, id est, 24. die Iunii, in die Ioan. Bapti-

Solstitiũ brumale. stæ Quocirca hic dies in nostra usq; tempora uocatus est Germanica appellatione. S. Iohans Suñwendin. Consimilem anticipationem perpessum est solstitiũ brumale in diebus Decembris, quod nostra tempestate iedem tenet 3. & 2. Idus Decembris, hoc est, 11. & 12. die eiusdem. Transactis annis fuit in Idibus Decemb. id est, 13. die in festo Luciæ uir. iuxta uersiculum supra expositum. Id fuit tempore Iulij Cæsaris 8. Calend. Ianua id est, 25. die Decembris. Hoc est, in natali nostri Redemptoris. Quod etiã de oĩbus prędictis asserit Pli. lib. 18. ca. 25. Et

Augustinus. diuus Augu. accedit sermone 18. de natiuitate Christi. Cõceptus est (inquit) in ęquinoctio uerno & natus in solstitio hyberno. Et idẽ sermone 12. de nati. Hodie natus est, quo die minor dies nullus in terris, à quo tamẽ incremẽta dies sumũt. Eandẽ fere sententiã legis sermõe 15. de nati. Et idem lib. de Tri. ca. 5. dicit. Ecclesiæ custodit authoritas. Octauo enim Calen. Apri. cõceptus credit, quo & passus. Et infra. Natus aũt creditur 8. Calen. Ianuarij. Ex his Augustini uerbis facile colliges solstitiũ hyemale tempore natiuitatis Christi fuisse 8. Calen. Ianu.

Quæstio de anticipatione æquinoctiorũ. Sed hic occurritur mihi, quæ sit causa tantæ diuersitatis, & euariationis æquinoctiorum & solstitiorũ, & quòd tot grauissimi authores his tot diuersas sedes

Nota de anno solari. elegerunt & anticipationes fecerunt: Respondeo id propterea factũ, quòd annus solaris hactenus obseruatus & à Iulio Cæsare primũ Latinis institutus non ad amussim quadrat solis reuolutioni in cœlo. Immo quatuor anni usuales à nobis in terra obseruati, pusillo quodã superant quatuor annos solares cœlestes: E quod sane pusillũ licet modicũ & exiguum sit in quolibet anno (attingit enĩ in 10. minuta & 44. fere 2) in multis tamẽ annis coaceruatũ crescit in magnã quantitatem: Adeo ut à tempore Iulij Cæsa. (ut in superioribus ostensum est) usq; in annũ præsentem, scilicet, 1524. creuerit ad dies 15. Iulius enim Cæsar ab Alexandrinis de anni quantitate edoctus, ante Christum humanatũ 45. penè annis inuexit Romanis annũ solarem habere dies 365. & unum quadrantem, id est 6. horas. Quẽ quadrantem seruauit & quarto anno Februario unũ diem intercalauit. Quare si annus solaris cœlestis cõtineret præcise & adæquate 6. horas ultra 365 dies, ut & sententia Iulij præsupponit, nunquam æquinoctia & solstitia anticipassent sedes suas: sed firmas & perpetuas in calendario sedes obtinuissent: Ob id quod quolibet quarto anno dies unus ex quatuor quadrantibus collectus per bissextũ pręcise intercalaretur. Prius aũt compertum est ab astronomis, quod æquinoctia & solstitia mutauerũt sedes suas in calendario ascendendo uersus principia mensium, cõcluserunt quantitatẽ anni à Iulio introductam, quantum ad sex horas, nõ expunctim esse examinatam, sed sex horis aliquantulo minorem. Iuxta ergo Alphonsinas obseruationes, annus solaris cõtinet dies 365. cum 5. horis, minutis 49. & secundis 16. Necessum est igitur æquinoctia & solstitia quotannis in calenario ascendere & sedes suas mutare ad decẽ minuta, & secunda 44. unius horę. In quibus minutis & secundis annus solis in cœlo minor est anno Iulij, in hanc usq; horam ab Ecclesia obseruato. Quare æquinoctia & solstitia in quatuor annis anticipant sedes suas ad. 42. minuta & 56. ferme secunda: quæ collecta de quatuor annis in quatuor, tandem in plures creuerunt dies. Hæc est igitur causa tantæ diuersitatis memoratorum uirorum in euariatione æquinoctij & solstitij. Qui tamen omnes bene sunt locuti. Distinguenda sunt igitur tẽpora & intelligemus scripturas, easq; cõcordabimus. Harũ igitur rerum cognitio ingentẽ confert utilitatẽ, pro diuersis scripturis intelligendis. Quantã cõmoditatẽ sola cognitio æquinoctij uerni pro diffinitiõe

Vtilitas cognitionis harũ rerum. paschatis cõferat Ecclesiæ Romanę, Astronomis, etiã pfidis Iudęis, nõ facile dixerim. Hactenus de tempore æquinoctiorũ & solstitiorũ satis est dictũ. Nunc & secũdo loco quærĩt, in quibus signis & partibus eorũ ea accidant, & quã faciant

A ciant temporum partitionem? Secundam huius qnęstiõis partem primò absol- | Anni quatuor cardines, quartæ,aut horæ.
uã. Annus igit solaris partitur in quatuor cardines, quartas aut horas, siue partes. Testes sunt multi. Berosus Chal. lib. 3. de Noa sic scriptũ reliquit. Docuit autem illos astrorum cursus, & distinxit annũ ad cursum solis, & 12. menses ad motũ Lunæ. Qui scientiã prędicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurũ contingeret: ob quæ illum existimarũt diuinæ naturæ esse participẽ, ac propterea illũ olybama & arsa, id est, cœlum & solem cognoĩauerunt. Ptole. Phelu. tract. 1. quadri. ca. 10. sic ait. Anni uero tpa quatuor esse dicunt. ver, ęstas, autumnus & hyems. Et Plinius lib. 2. ca. 19. Sol autẽ ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ. Bis permutatis spatiis, auctum diei bruma octaua in parte Capricorni. Noctis uero solstitio totidem in partibus Cancri. Et idem lib. 18. ca. 25. Cardo temporum quadripartita distinctione anni cõstat, per incrementa lucis augetur, hoc à bruma: Et æquatur noctibus uerno æquinoctio. Et post pauca. Deinde superat noctẽ ad solstitium diebus 94. horis 12. usq; ad æquinoctium autumni, & cum æquata die procedit ex eo ad brumam. Plura ibidem uide. Hyginus libro primo capitulo, de zodiaco circulo. Et itẽ quatuor diffinit tempora. Nam ab Ariete incipiens uer ostendit, & Taurum & Geminos transiens significat. Sed iam capitibus Geminorum circulum æstiuum tangere uidetur, per Cancrũ, Leonemq; transiens & Virginem æstatem efficit. Et rursus à Virginis extrema parte transire ad ęquinoctialem circulum perspicitur. In libra autẽ æquinoctium cõficit & autumnũ significare incipit. Ab hoc signo transiens ad Scorpiũ & Sagittarium. Deinde protinus incurrit in hyemalẽ circulum, & à Capricorno, Aquario, Piscibus hyemem transigit. Beda uenerabilis pater ita loquitur. Tempora anni sunt quatuor, quibus sol per diuersa spatia cœli discurrendo subiectũ temperat orbẽ, diuina utique procurante sapientia, ut non semper eisdem cõmoratus in locis, feruoris auiditate mundanum depopuletur ornatũ. Sed paulatim per diuersa cõmigrans, terrenis fructibus nascendis maturandisq; temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur tem poribus inditũ nomen: uel certe quia quadã suæ qualitatis similitudine ad inuicem temperata uoluuntur, igit tempora recte uocantur. Hyems utpote longius Sole remoto frigida est & humida. Ver illo super terras redeunte, humidũ & calidũ. Aestas illo desuper feruente calida & sicca. Autũnus illo ad inferiora decidente siccus & frigidus. Guilelmus author Rationalis diuinorũ, parte octaua. Tempora siue partes anni solaris sunt quatuor. Ver, æstas, autumnus & hyems &c. Ioan. de Sa. bu. in cõputo suo ecclesiastico. Cum autẽ generalis temporũ permutatio pręcipue à sole fiat, cuius appropinquatio calefacit, mora uicinitatis eius deficcat. Remotio solis infrigidat, sed mora remotionis humectat: secundũ eius appropinquationem, eleuationẽ, uel mediocrem ad nos cõsistentiam, quatuor distinguuntur anni tempora. Ver, ęstas autumnus & hyems. De his quatuor temporibus pulchrè scribit Ouidius 15. Metamor. Fab. 1. quem lege. Et Marcus Mani. in suo astronomico lib. 2. ca. 6. quatuor temporibus alia alligat signa. Dicit enim.

Noah cognomina. | Berosus. | Ptolemæus. | Plinius. | Hyginus. | Beda. | Tempora unde dicta. | Guilielmus. | Ioan. de Sa. bu. | Ouidius | Mar. Mani.

B (margin letter at "ad æquinoctium autumni") — C (margin letter at "ua. Tempora siue partes")

Temporibus quoq; sunt proprijs pollentia signa.
Aestas à Geminis, autumnus Virgine surgit.
Bruma Sagittifero, uer Piscibus incipit esse.

Ex his palàm est (dempto Mani.) ab ęquinoctijs, & solstitijs quatuor anni tẽpora detruncari, causamq; esse in temporũ partitione. Pro 1. parte quæstionis aduertendũ. Turba ferè oĩm astrologorũ asserit, æquinoctiũ uernum accidere in principio signi Arietis. Autumnale in initio Libræ. Solstitium æstiuum in principio Cancri, Hybernum uero in initio Capricorni. Sed contra obijcitur: tempore Iulij Cæsaris fuit æqui- | Astronomi ponũt initia quatuor tẽporũ in principijs quatuor signorum cardinalium.

noctium uernū quemadmodū prædiximus septimo, aut (ut alijs placet) octauo Calend. Aprilis, id est, 26. aut 25. die Martij, & quarta die post introitū solis in Arietem: igitur nō sunt idem introitus Solis in Arietem & æquinoctiū. Et hoc cōfirmat Ouidius 3. Fast. (ubi agitur de ultimo die quinquatriorum Mineruæ) sic. D

Ouidius.

Nunc potes ad solem sublato dicere uultu,

Hic here Phryxeæ uellere pressit ouis. Et postea de æquinoctio sic canit.

Treis ubi luciferos ueniens præmiserit Eos

Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Plinius. Et sic secundū Ouidium, Sol intrauit Arietem quatuor diebus, ante æquinoctiū: igitur non sunt idem. Confirmatur per Plini. supra lib. 2. ca. 19. Vbi manifeste

Io. de Sa. bu. asserit æquinoctia fieri in octauis partibus Arietis & Libræ. Simile asserit de solstitijs. Hoc idem recitat Ioan. de Sacrobusto in computo suo ca. de cyclo solari. Dixerunt (inquit) ueteres, quòd sol intrat nouū signum 15. calend. mensis. Vnde uersus. Semper quindenis ponuntur signa calendis.

Et octauo die post dixere esse solstitium uel æquinoctiū. Vnde patet, quòd sol cū intret Capricornum 15. Calend. Ianuarij & octauo die post esse solstitiū: eritque

Mar. Mani. solstitium hyemale in die natiuitatis Domini, scilicet, octauo Calend. Ianuarij. B

Ad idem Marcus Manilius lib. 3. capi. 2.

Hic (.s. sol) cum per gelidas hyemis summotus in astro

Fulget in octaua Capricorni parte biformis. Tunc angusta dies.

Similiter cū Sol intret Cancrū 15. Calen. Iulij, erit solstitiū æstiuale in die beati Io. Bapti. scilicet, 8. Calend. Iulij. Similiter de æquinoctijs. Quoniā cū sol intret Arietē 15. Calend. Aprilis erit æquinoctiū uernale: ubi locat annūciatio Domini, scilicet, octauo Calend. Aprilis. Cū Sol item Libram 15. Calend. Octobris intret, erit æquinoctiū autumnale, in die conceptionis Io. Bapti. scilicet, 8. Calend. octobris. Hæc ille. Ergo non simili tempore erit æquinoctiū uernum & introitus solis in

Computatio motuum planetarū ad octauā sphærā. Arietem. Et sic de cæteris. Pro dissolutione huius contuendū: quod prisci Astrologi motus planetarū ab Ariete octauæ sphæræ tanquam ultimæ computauere, similiter & reliqua quæ ex his dependent. Vt ex motu solis æquinoctia & solstitia &c. Et non ad ultimū mobile, ut fit nostra tempestate. Immo nescierunt aliquod cœleste mobile ultra 8. Quare prisci philosophi & astronomi antiquissimi dixerunt,

Annus solaris annū solarē esse reuolutionē Solis in suo eccentrico, uel ab una stella fixa donec ad eandem redeat. Non perpendentes 8. sphærā & stellas fixas moueri motu

Hipparchus Abrachis proprio uersus orientem. Hipparchus aūt, Abrachis & post eos Ptole. considerauerunt 8. sphærā & suas stellas moueri orientē uersus. Voluerunt quod incipere annū ab aliquo principio immobili: & ergo dixerunt annū solarem esse reuolutionem solis, ab aliquo puncto circuli æquinoctialis, donec redeat ad eundem. Meton igitur, Euctemenes & Calippus, quos Ptolemæus allegat, motus planetarū in 8. sphæra computarunt: quo factū fuit, ut usque fere ad tempora nostra E

Azarchel motus in multis tabulis cōputentur in 8. sphæra. Vt uidere licet in tabulis Azarchelis Toletani & alijs plerisque, præterquam in tabulis Alphonsinis, & ab eis deri-

Zodiacus octauæ sphæræ. uatis, tempore Christi 1251. Quare animaduertendum est, quòd Zodiacus 8. sphæræ adornatus stellis 12. signorū principium sumpsit, secundū plures, ante cornua Arietis 5. uel 6. aut (ut alijs placet) 8. uel pluribus gradibus. Et hoc partim elici potest ex dictis Ptole. Dictio. 7. Qui ponit cornua Arietis, id est, stel-

Alphonsus las ibi existentes, in 7. penè gradu Arietis primi mobilis. Et Alphonsus ponit motum augiū tempore Ptolemæi, quasi duorum graduū. Igitur principiū 8. sphæræ esset, quasi per 5. gradus ante cornua Arietis. Et omnes loquentes de mansionibus Lunæ dicunt, quòd prima mansio incipiat 8. gradibus ante cornua Arietis. Quicquid id sit. Hi ueteres, qui ante tempora Christi uixerūt, dixerunt, principiū

A cipium Arietis octauæ ſphæræ fuiſſe, ante principiũ nonæ ſphæræ, in qua quidem nona fiunt æquinoctia: hoc eſt, dixerunt principiũ Arietis octauæ ſphæræ eſſe in Piſcibus nonæ ſphæræ. Quamquam nondum fuerit eis cognitio nonæ ſphæræ. Ita Iulius Cæſar neſcius nonæ ſphæræ, poſuit æquinoctiũ uernum in 4. gradu octauæ ſphærę, & latenter indicauit, quòd ſuo tempore principiũ octauæ ſphæræ fuerit ante principiũ nonæ ſphærę 4. gradibus. id eſt, quòd fuerit in 26. gradu Piſcium primi mobilis: & ſic dictum ipſius habuit ueritatem. Nam ſicut ſol etiam noſtro tempore exiſtens, in 26. gradu Piſciũ, non facit æquinoctiũ quia nõdum ſuo centro attigit ęquinoctialẽ primi mobilis. Sic nec tempore Iulij cum principium Arietis octauæ ſphæræ fuit in 26. gradu piſciũ nonæ, non fecit æquinoctium, & tamen fuit in principio Arietis iuxta ſupputationem eorũ motus ſolis ad octauam. Idem implicite uoluit Ouidius & Plinius & Io. de Sacrobuſto. Non eſt credendũ, quòd tempore Plinij æquinoctiũ uernum, aut autumni, aut Solſtitia fuerint in octauis partibus ſignorũ: quia hoc fuit uerum longo tempore ante Chriſtũ incarnatum: ſed Plinius nimiũ credulus authoritati inuenit apud aliquem authorem uetuſtum. Vnde in librum ſuũ taliter inſeruit. In canone ſupra expoſito adijcit, Inducens æquinoctia uniuerſo mundo.

Ouidius
Io. de Sa. Bu.
Plinius nimiũ tribuit authoritati.
Sol inducens æquinoctium uniuerſo mundo.

Hoc uerum eſt in uniuerſo mundo, ubi polus eleuatur ſupra horizontem 90.
B gradibus. Ibi enim ſole intrante in primũ punctum Arietis, incipit dies ſine nocte, qui durat in 187. dies: uſq; dum ſol libram ingreditur, in qua incipit cõtinua nox in 178. dies uſq; ſol in Arietem redeat. Alias tam in ſphæra recta quàm obliqua in primis punctis Arietis & Libræ fiunt æquinoctia, diei & noctis parilitas. Hoc ad oculum docet ſphæra materialis. Hoc indicant omnes tabulæ aſcenſcionum tam in ſphæra recta quàm obliqua. Sequitur in canone. His quatuor accidunt Solſtitia, duo alta & duo ima. Pro intellectu huius & conſimilis particulæ canonis tertij ſupra expoſiti, annotandũ. Vocabulũ ſolſtitium bifariã accipi. Altero modo in ſignificatu proprio quaſi ſolis ſtatio propter eius maximã declinationẽ aut receſſum ab æquinoctiali, ita q uſq; adeo recedit aut in ſeptentrionem aut meridiem, q amplius recedere nõ poteſt, ſed poſtea reflecti incipit, ob id ſtare uidetur. Quia inter duos motus reflexos eſt quies uel uera uel apparens 8. Phy. Recentiores noſtri aſtronomi, id ſolſtitium diſtinguunt in altum & imum. Altũ propter maximũ ſolis acceſſum ad nos, & eſt cauſa æſtatis in principio Cancri, quod ſolſtitiũ æſtiuũ uſitato appellat. Imũ propter ſolis receſſum à nobis, quod inducit hyemẽ in principio Capricorni. Id nos ſolſtitiũ hyemale,

De quatuor Solſtitijs.
Solſtitium bifariã ſumitur.
Solſtitium in proprio ſignificatu.
Altũ æſtiuum
Imũ hyemale.

C brumale aut hybernũ nũcupamus. Hæc ſunt tantũmodo reſpectiua ad nos qui aquilonẽ habitamus. Verũ Plini. lib. 18. ca. 25. 28. & 19. per ſolſtitiũ ſemper intelligit ſolſtitiũ Cancri & nũq; Capricorni. Et quod nos ſolſtitiũ hyemale uocamus, ipſe noĩat Brumam. Quod uſq; adeo uerũ eſt, q idem lib. 2. ca. 72. loquens de tribus circulis, tropico Cancri, tropico Capricorni & æquinoctiali, Tropicũ Cancri uocat ſolſtitialẽ, Tropicum Capricorni circulum brumalẽ. Lege caput & edoceberis. Altero ſignificatu accipit ſolſtitium largiori quodã modo, pro appropinquatione ſolis ad zenith, ſcilicet, reſpectu puncti uerticalis capitis habitantiũ. Et dicitur ſolſtitiũ uerticale. Et is ſignificatus receptus eſt ex metris Lucani 9. Phar. De quibus mox dicet. Habitantes igit ſub æquinoctiali habent duo alta, id eſt, uerticalia ſolſtitia, in principijs Arietis & Librę. Duo ima propter ſolis maximũ receſſum in ſeptentrionẽ & meridiem, quæ ſunt eis loco hyemũ. Lucani metra hic annectere libuit, quæ ad nullũ circulum q ad æquinoctialẽ referri (poſſẽt, ſcribunt aũt nono Phar.

Plinius.
Solſtitium largo uocabulo.

Hic quoq; nil obſtat Phœbo cũ cardine ſũmo
Stat librata dies: truncum uix protegit arbor
Tam breuis in medium radiis impellitur umbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, quo circulus alti

Lucanus.

A aliud eſt quàm illam partem horizontis oriri, cũ illo ſigno oriente, id eſt, aſcendente ſupra horizontem. Rurſus ediuerſo occaſus alicuius ſigni, nihil aliud eſt quam eam partem horizontis occidere, quæ occidit, cum illo ſigno occidente. Et poſt pauca. Oriri dicitur ſignum obliquè, cum minor pars horizontis oritur cum eo. Recte autem oriri dicitur ſignum, cũ quo magna pars horizontis oritur. Hæc ille. Quo pacto horizon oriatur non facile capio. Cum ipſe ſit de circulis fixis & quietem amet, authore Proclo infra de horizonte. Sulpitius: omnia ſigna his, qui ſunt ſub æquinoctiali recta oriuntur & occidũt, ijs uero qui ſunt extra partim recta, & partim obliqua: ut nobis. Idem habet Omnibonus, his uerbis. Non obliqua meant, id eſt, recta ſigna oriuntur; quia conſtitutis in æquinoctiali, ſicut ſunt de quibus loquitur Garamantes: ſed maior pars horizontis oritur & occidit. Profecto impoſſibile eſt omnia ſigna recte oriri, quia oporteret quòd æquinoctialis haberet plures gradus, quàm 360. & contrarium oſtendi poteſt ex inſtrumentis Sphæra mundi, Aſtro labio, Corpore ſolido, & ex innumeris tabulis. Vide ergo hanc formulam.

B TABELLA ASCENSIONVM, id eſt, ortuum & deſcenſionum, id eſt, occaſuum ſignorum in ſphæra recta.

Signa	Ortus æquatoris.		Tempus Ortus				Occa. æqua.		Tempus Occaſus		
	G	m		h	m	2	G	m	h	m	2
♈	27	54	0	1	51	36	27	54	1	52	36
♉	29	54	0	1	59	39	29	54	1	59	36
♊	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♋	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♌	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♍	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♎	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♏	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♐	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♑	32	12	0	0	8	48	32	12	2	8	48
♒	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♓	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36

Sequitur in canone. Binæ æſtates, & binæ hyemes. In regionibus noſtris ſeptentrionalibus, æſtatem concludimus per acceſſum ſolis ad nos & ingentẽ ac exceſſiuũ calorem: quare dicimus, æſtatem ſuopte eſſe calidã & ſiccam: Propter receſſum ſolis à nobis diffinimus hyemen, quę eſt tempus anni frigidũ & humidũ. Sed quia habitãtibus ſub ęquinoctiali ſemp eſt calor nimis intenſus & ferme ultimus, etiam cum ſol ab eis abit in ſeptentrionem aut auſtrum, ſem per tamen ſubiectam terram adurit torridã faciens zonam & nõ longe abit ab eorum capitibus. Ergo eorundem hyemes nõ dicuntur uere & ſimpliciter hyemes, ut apud nos quę ſunt tempora frigida, ſed apud eos potius eſt continua Duæ æſtates. Duæ hyemes.

C æſtas. Verumtamen quia cauſæ caloris apud eos non ſemper uniformiter, & eodem modo ſe habent, ex eo quòd ſol non ſemper æqualiter appropinquat zenith partis illius, ut notum eſt. Vnde calor non erit uniformis & æqualis intenſionis. Verum quandoque intenſior quandoque remiſſior. Sed quando eſt in zenith in initijs Arietis & Libræ, & ſunt eorum alta ſolſtitia calor eſt in ſua maxima intenſione. Neque ratione ſolis magna augeri poteſt. Quando uero à zenith capitis remouetſ, quod fit in principio cancri & capricorni, ubi ima cõtingunt ſolſtitia calor eſt remiſſior, id eſt, minus intenſus. Sed omne remiſſius tale, reſpectu intenſioris talis, recipit denominationem contrarii. Calor igitur remiſſior cõtingens in imis ſolſtitijs fere frigidus nominari poteſt reſpectu caloris intenſiſſimi accidentis in ſolſtitijs altis. Et recipit nominationẽ hyemis licet ibi nulla ſentiatſ frigiditas. De his rebus ſcribit Alphraganus differentia 6. ubi loquitſ de ſphæra recta, & his qui ſub æquinoctiali habitant, dicens. Fiuntq́ ibidem æſtas & hyems æqualis complexionis. Sat eſt. Alphraganus.

Et ſequitur poſtremo in canone. Perpetuum æquinoctium. Soli hi, qui ſub æquatore degunt propter ſphærę rectitudinem habent omnem diem artificia- Perpetuum æquinoctium.

D

lẽ omnemq́ noctem examussim 12.horarũ & ex sequela perenne æquinoctiũ. D
In quocumq́ igitur signo sol repertus fuerit, semper parit diei & noctis parilitatem. Hoc per sphæram materialem, per astrolabium & astronomica organa declarari potest. Et pulchrè per nostram tabellam de ascensionibus & descensionibus hic adiectam. Quocũq́ enim signo oblato, accipe eiusdem & quinq́ sequentiũ ortus in gradibus & minutis & facta additione colliges 180. qui faciunt horas præcise 12. Aut accipe horum sex signorum tempora ortus, & emergent

Alphraganus. duodecim horæ. Hoc paucis indicat Alphraganus ubi supra. Eritq́ (inquit) tẽpus quod est ab ortu solis cęterorumq́ syderum in occasum eorum ęquale ipsi, quod est ab occasu eorum in ortum ipsorum in uniuersis diebus anni, & erunt

Lucanus. dies & nox in his locis æquales semper. Accedit his Lucanus quinto Phar.

Nam uel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
Vel plaga qua torrens clausufq́ uaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles
Si fortuna ferat.

Lentulus sic hortatur cœtũ (ex quo iam primus dies anni instabat, in quo noui cõsules magistratũ inire debebant) pro magistratu creando, & in quacũq́ parte terræ cõstituti sint siue in Scythia, ubi sunt montes Hyperborei, siue sub torrida zona & quòd arma sumere debeant, pro patria, pro libertate, pro Dis penatibus, pro repub.

Canon quintus. Canon quintus. Quorũ zenith est intra tropicum Capricorni & æquatorem, hi quatuor habent umbras, solem in anno bis uerticalem, quatuor solstitia duo alta & duo ima, binas æstates & binas hyemes. Hic canon ex duobus præcedentibus est manifestus. Quærendi sunt tamen hi, qui eam habitent plagam. Hos manifestat Ptolemæus lib. quarto capi. nono & ultimo E Quod Libyę subiacet regio quę plena est Aethiopibus, licet ea pro maiori parte

Exempla. sit incognita. Vt idẽ testatur. Et Strabo libro primo sic habet. Homerus quoq́ bifariã partitus est, & quosdam ad orientem quosdam ad occidentem asseruit. Cum alij qui in medio positi sunt prorsus ignoti fuerint siue sint, siue non sint. Nominat tamen Ptolemæus ibidem & tabula quarta Aphri. Agisymbam regionem æthiopum, Rhepsios æthiopes, Antropophagos æthiopes, Anthacas

Pli lib. 7. ca. 1. Aethiopes, Ichtyophagos Aethiopes, Hesperios &c. Ibi Raptũ & Prassum promontoria, & montes plures. Ibi elephantes albi omnes gignunt, Rhinocerotes & Tigrides.

Naturæ uero rerum uis atq́ maiestas in omnibus momentis fide caret &c.

Procanonis exercitio capio Rhepsios Aethiopes, sitos supra paludes Nili uersus montem Lunę. Hi habent latitudinem austrinam 10. propemodum graduum. Et quia austrina est ingredior tabulam declinationis solis in inferiori parte, ubi ponuntur signa Australia Libra, Scorpius &c. Et quæro in a-

Exercitium Rhepsiorbis. rea tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel F uiciniorem, quam offendo à Libra ascendendo scilicet .10. gradus & .4. minuta & in latere dextro inuenio 26. gradus, quare pronuntio. Cum sol peruenerit ad 26. gradum Libræ, Rhepsios habere solem uerticalem, & unam æstatem, & solstitium altum. Quod sane accidit nostro tempore die decimo Octobris, id est, die proxima post Dionysium Areopagitam. Rursus inuestigo eandem declinationem in areis signorum meridionalium, & inuenio eandẽ in Piscibus uel propinquiorem puta 10. gradibus. 4. minu. & .4. gradus eorundẽ in latere dextro, quare proclamo. Qum sol adierit quartum gradum Piscium Rhepsios iterũ habere solem uerticalem, & altum solstitium secundum, atq́ æstatẽ. & hoc usuenit 13. die Februarij, hoc est, in profesto Valentini martyris. Vnam autem hyemem habent ipsi cum sol peruenerit ad primum Capricorni, die 11. aut .12. Decembris. Reliquam in primo Cancri die undecimo aut duodecimo Iunij. Donat & nobis Ptolemæus alia exempla lib. 7. capi. 4. & 12. Tabu. Asi.

A ex Taprobana insula, ubi Hodoca ciuitas, australis 2. graduum, Orneon extrema australis 2. graduum $\frac{1}{2}$. Dagana ciuitas quę & sacra Luna australis 2. graduū Corcobara, hoc est, Bacchi ciuitas australis 1. graduū $\frac{1}{2}$. Et aliæ insulæ plurimæ in austrum expositæ, scilicet, Carcus, Phelicus, Erene, Calandadrua, Arana, Bassa, Balaca, Alaba, Gumara. Et hodie recentes tabulæ plurima præstant exempla.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS RECENS.

Linea graduum zodiaci.	Septētrioāl ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs.			
	♈ 0		A	♉ 1		A	♊ 2		A	♋ 3		S	♌ 4		S	♍ 5		S	
G	G	m̄	m̄	G	m̄	m̄	G	m̄	m̄	G	m̄	m̄	G	m̄	m̄	G	m̄	m̄	G
0	0	0	24	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	10
1	0	24	24	11	51	21	20	25	12	23	30	0	19	50	13	11	9	22	29
B 2	0	48	24	12	12	21	20	37	12	23	20	1	10	46	14	10	47	21	28
3	1	12	24	12	33	20	20	49	11	23	28	2	19	32	14	10	26	22	27
4	1	36	24	12	53	20	21	0	11	23	26	2	19	18	14	10	4	22	26
5	2	0	23	13	13	20	21	11	11	23	24	2	19	4	15	9	42	22	25
6	2	23	24	13	33	20	21	22	10	23	22	3	18	40	15	9	20	22	24
7	2	47	24	13	53	20	21	32	10	23	19	4	18	34	15	8	58	23	23
8	3	11	24	14	13	19	21	42	9	23	15	3	18	19	16	8	35	22	22
9	3	35	23	14	32	19	21	51	9	23	12	5	18	3	16	8	13	23	21
10	3	58	24	14	51	19	22	0	9	23	7	4	17	47	16	7	50	22	20
11	4	22	23	15	10	18	22	9	8	23	3	6	17	31	17	7	28	23	19
12	4	45	24	15	28	19	22	17	8	22	57	5	17	14	17	7	5	23	18
13	5	9	23	15	47	18	22	25	7	22	52	6	16	57	17	6	42	23	17
14	5	32	23	16	5	18	22	32	7	22	46	6	16	40	17	6	19	24	16
15	5	55	24	16	23	17	22	39	6	22	39	7	16	23	17	5	55	23	15
16	6	19	23	16	40	17	22	46	6	22	32	7	16	5	18	5	32	23	14
17	6	42	23	16	57	17	22	52	5	22	25	8	15	47	18	5	9	24	13
18	7	5	23	17	14	17	22	57	6	22	17	8	15	28	18	4	45	23	12
19	7	28	22	17	31	16	23	3	4	22	9	9	15	10	19	4	22	24	11
20	7	50	23	17	47	16	23	7	5	22	0	9	14	51	19	3	58	24	10
21	8	13	22	18	3	16	23	12	3	21	51	9	14	32	19	3	35	24	9
C 22	8	15	23	18	19	15	23	15	4	21	42	10	14	13	20	3	11	24	8
23	8	58	22	18	34	15	23	19	3	21	32	10	13	53	20	2	47	24	7
24	9	20	22	18	49	15	23	22	2	21	22	11	13	33	20	2	23	23	6
25	9	42	22	19	4	14	23	24	2	21	11	11	13	13	20	2	0	24	5
26	10	4	22	19	18	14	23	26	2	21	0	11	12	53	20	1	36	24	4
27	10	26	21	19	32	14	23	28	1	20	49	12	12	33	21	1	12	24	3
28	10	47	22	19	46	13	23	29	1	20	37	12	12	12	21	0	48	24	2
29	11	9	21	19	59	13	23	30	0	20	25	13	11	51	21	0	24	24	1
30	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	0	0	24	0
	♓ 11		S	♒ 10		S	♑ 9		S	♐ 8		A	♏ 7		A	♎ 6		A	G
	Meridioāl Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Linea graduum zodiac.

D

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS PTOLEmaei Phelu. Dictione prima Almage. capi. 13.

Zodiaci.	Septētrioñal ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs			Septētri. descendēs			
	♈ 0			♉ 1			♊ 2			♋ 3			♌ 4			♍ 5			
G	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G
0	0	0	0	11	39	50	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	50	30
1	0	24	16	12	1	21	20	42	55	23	51	6	20	19	1	11	18	27	29
2	0	48	31	12	22	31	20	55	18	23	50	25	20	3	31	10	56	43	28
3	1	12	46	12	43	29	21	7	19	23	49	15	19	49	38	10	34	48	27
4	1	37	0	13	4	16	21	18	56	23	46	38	19	35	25	10	12	43	26
5	2	1	12	13	24	48	21	30	9	23	45	33	19	20	50	9	50	29	25
6	2	25	22	13	45	7	21	40	58	23	43	0	19	5	54	9	28	5	24
7	2	48	30	14	5	13	21	51	23	23	40	1	18	50	19	9	5	32	23
8	3	12	35	14	25	4	22	1	23	23	36	33	18	35	3	8	42	50	22
9	3	37	37	14	44	42	22	11	0	23	32	38	18	19	7	8	20	0	21
10	4	1	38	15	4	5	22	20	11	23	28	16	18	2	53	7	57	3	20
11	4	25	32	15	23	12	22	18	56	23	23	27	17	46	17	7	33	57	19
12	4	49	34	15	42	4	22	37	17	23	18	11	17	29	27	7	10	45	18
13	5	13	11	16	1	40	22	45	11	23	12	28	17	12	16	6	47	26	17
14	5	36	51	16	18	50	22	52	40	23	6	17	16	54	48	6	24	1	16
15	6	0	30	16	37	2	22	59	42	22	59	42	16	37	2	6	0	30	15
16	6	24	1	16	54	48	23	6	18	22	52	40	16	18	59	5	36	53	14
17	6	47	26	17	12	16	23	12	28	22	45	11	16	1	4	5	13	11	13
18	7	10	45	17	29	27	23	18	11	22	37	17	15	42	44	4	40	34	12
19	7	33	57	17	46	17	23	23	27	22	28	56	15	23	12	4	25	32	11
20	7	57	3	18	2	53	23	28	16	22	20	11	15	4	5	4	1	38	10
21	8	20	0	18	19	7	23	32	38	22	11	0	14	44	42	3	37	37	9
22	8	42	50	18	35	3	23	36	33	22	1	32	14	25	4	3	13	35	8
23	9	5	32	18	50	19	23	40	1	21	51	23	14	5	13	2	48	30	7
24	9	28	5	19	5	54	23	43	0	21	40	58	13	45	17	2	25	22	6
25	9	50	29	19	20	50	23	45	33	21	30	9	13	24	48	2	1	12	5
26	10	12	43	19	35	25	23	46	38	21	18	56	13	4	16	1	37	0	4
27	10	34	48	19	49	38	23	49	15	21	7	19	12	43	29	1	12	46	3
28	10	56	43	20	3	31	23	50	25	20	55	18	12	22	31	0	48	31	2
29	11	18	27	20	19	1	23	51	6	20	42	55	12	1	21	0	24	16	1
30	11	39	59	20	30	9	23	51	10	20	30	9	11	39	59	0	0	0	0
	♓ 11			♒ 10			♑ 9			♐ 8			♏ 7			♎ 6			G Zodiaci.
	Meridioñal Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			

E

F

A & grana eiusdem auenæ sponte prouenientis ad uescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusq́ membrorum esse &c. Vide plura ibi miratu digna. Iosephus lib. 1. Antiqui. Iudæorum capi. 12. asserit Aethiopes à Chuso filio Cham fuisse Chusæos appellatos. Sunt qui Aethiopiã dici contendunt, à uerbo Greco αἴθω quod uro, incendo ac ardeo significat. Et ὄψις facies uel aspectus, quòd solis aspectu plurimum torreat. Ambrosius aũt libro unico de paradiso ca. 3. Aethiopiam uilem & abiectam interpretatur. Ptolemęus duplicem Aethiopiam esse dicit. Vnam quæ sub Aegypto est, quam nonnulli uocant exteriorem: cuius maior pars continetur intra tropicũ cancri & æquinoctialem. De qua Ptolemæus lib. 4. ca. 7. & 8. & 4 Tabu. Africæ. Alia interior intra æquinoctialem & tropicum capricorni cõtenta: de qua supra plures citauimus Aethiopes. De ea Ptolemæus eo. lib. cap. 9. quæ nostro canoni accedit. Strabo lib. primo, Homeri defensor, dicit eundem extremos hominum Aethiopes bipartitos, quosdam positos ad orientem, quosdam ad occidentem. Quod Homeri dictũ posteriores reprehenderunt: lege Strabonem. Triplices numerauimus Aethiopes.

Iosephus. / Ambrosius. / Prole. / Duplex Aethiopia. / Strabo. / Aethiopes triplices.

B Primi sunt abunde nigri. Vt hi ad Agisymbã regionem Aethiopiæ interioris fere circa medium, & ad Meroëm insulam Aethiopiæ exterioris, id est, sub Aegypto: Testis est Ptolemæus lib. 1. capi. 9. ad finem. Alij sunt subnigri, quòd aliquantulũ nigrent, ita tamen quòd eorundem nigredo incipiat uincere fuscedinem, & tendunt uersus nigredinem. Quos Pompo. in 3. uocat atras gentes & quodãmodo Aethiopes, ut sunt Indi: de quibus Plinius lib. 6. ca. 19. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exusti. Quantum ad Indum accedunt, tantũ colore præferunt sidus &c. Obijce oculis decimam tabu. Asię & eris certior. Tertij sunt fusci aut fere purpurei coloris, Stifelbrun: ut sunt Aegyptij, Thebaicæ præfecturæ. Hi nonnihil nigrescunt. De his Mar. Mani. lib. 4. ca. 3.

Abunde nigri / Subnigri. / Pompo. / Fusci aut purpurei Aethiopes. / Mar. Mani.

Aethiopes maculant orbem, terrasq́ figurant,
Perfusas hominum gentes minus India tostas
Progenerat, mediumq́ facit moderata tenorem.
Iam propior tellusq́ natans Aegyptia Nilo,
Lenius irriguis infuscat corpora campis.

Primis & ultimis Aethiopibus, addi potest caput nonũ libri primi Ptolemæi. Aethiopes maculant orbẽ Plin. lib. 7. ca. 1. Quis enim Aethiopas anteq́ cerneret credidit, aut cui nõ miraculo est cũ primum in notitiã uenit? Color niger cæte-
C ris est obscurior & reputatione uilior. Cuius attactu dicimur maculari. Iccirco picẽ q̃ nigra est ne maculemur fugimus. Ecclesiastici 13. Qui tetigerit picẽ inquinabitur ab ea. (Terrasq́ figurant). Quasi diceret, ad quascumq́ regiones Aethiopes ueri declinauerunt uidentur quasi nouas figuras ingerere, qui etsi propter exustam zonam in qua geniti sunt, colore sint nigri, propter tamen stellarũ radiationes & influxus corpora eorũ uariantur. Lege rogo Iuliũ Fir. lib. 1. ca. 4. Accedat huc Ptole. Phelu. Tract. 2. sui quadri. ca. 2. ubi de Aethiopibus scriptum reliquit sic. Sol per zenith capitũ suorum currit, eosq́ comburit. Ideoq́ nigra sunt eorũ corpora. Nigriq́ crines & crispi, facies eorum sicca, & corpora macilenta: naturæ quoq́ eorum sunt calidæ, & animę qualitates in maiori parte sunt crudeles, propter longam & assiduam solis moram in eorum regionibus. Hactenus Ptolemæus. De Aethiopum nigredine obiicitur problema, & quæritur causa. Quare sol hominem nigrũ reddat, linteum candidius faciat, lutum induret, cerã emolliat? Responsio, causam esse patientis materiæ aptitudinem. Materia sane nostri corporis, pituita excepta, quoties nimiũ recalescit per cutem nigrat. Quòdq́ sol faciem non urat, consule Plini. lib. 29. ca. 3. Albertus Ma-

[Ante Philippũ regem Macedonũ Aegyptiorũ locus à Nilo submersus Alber. Ma. referente lib. 2 Meteo. cap. 2. ac. 17. / Quæstio quare sol hominẽ nigrum reddat &c. / Alber. Mag.

gnus Germaniæ decus libro de natura locorum, Distincti.2. ca.3. de diuersitate D
loci & accidentium eorum, quæ generantur in eo scripsit. Videmus ea quæ in
locis calidissimis terræ nascuntur, esse calidissima & nimia siccitate rugosa. Si-
cut grana Piperis nigra multū propter ipsorū caliditatem. Sicut etiā sunt Aethi-
opes, quorum semen generationis calidum est, & matrix mulierum multū est
calida & sicca, & decoquitur semen conceptū decoctione fortissima, & ideo ni-
grescit corpus eorum propter sanguinis sui adustionem. Educit enim calor lo-
ci ipsorum humidū subtile & adurit grossum terrestre, quod ꝑmanet & generat
nigredinē. Et terrestria membra quæ sunt in eis, sicut ossa, fiunt albissima: quod
apparet in dentibus eorum. Et caro eorū sanguine infusa est, sicut sunt carbo-
nes accensi: sicut apparet in lingua & faucibus eorum quando ora aperiunt: Et
habent ora prominentia propter calidum acuens os eorum. Et oculi eorum ex
calore uenas & pelliculas rubentes habent. Et quia corpora eorū sunt aëre cali-
dissimo circundata, necesse est ut sint porosa & sicca: eo quòd euaporat conti-
nue in eis humidum: propter quod sunt leuia eorum corpora & agilia. Et quia
cum humido educuntur spiritus eorum, ideo efficiuntur corpora eorum frigi-
da & timida multum, humores paucos habentia: Propterea naturaliter non ti- B
ment febres multum, eo quòd natura sibi conscia est, quòd non est multa in eis
corrupti humoris. Et tales citissimè senescunt, propter uirtutis naturalis de-
fectum, quæ cum spiritu euaporat: Ita, quòd ætas eorum est triginta anni: &
tunc sunt senes deficientes. Et quia corpora rara habent, euaporat humidū, ut
diximus, proter loci calorem & remanet terrestre siccum combustum, quod
si leue est & bulliens, facit colorem rubeum, & si est adustum innaturale, facit
choleram nigram. Et his duobus humoribus præcipue abundant corpora Ae-
thiopū, plusquam phlegmate & melancholia naturali. Quia uero corpora ca-
lida, calore loci semper laxa sunt & rara, ideo membra partus mulierum eorum
sunt ualde laxa & mollia: Propter quod facile pariūt mulieres eorū. Licet pro-
pter siccitatem matricis & uirtutis earum non facile cōcipiant. Et paulo post.
Aethiopes nigerrimi, leues quidem sunt corpore & fatui mente, propter eua-
porationem & defectum spiritus animalis. Siccitas etiam & caliditas est causa,
quare pili eorum sunt pauci & crispi, ad modum granorum piperis. Licet au-
tem ab huiusmodi nigri aliquando nascantur etiam in aliis climatibus, sicut in
quarto uel quinto, tamen nigredinem accipiunt à primis generantibus, qui cō-
plexionati sunt in climatibus primo & secundo, & paulatim alterantur ad albe- F
dinem, quando ad alia climata transferuntur. Hęc Albertus. Strabo lib.15. fu-
isse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint: quòd peregrina quoq; pe-
cora eam potantia colorem uarient. Theodectes ad solem retulit, quem malè
Onesicritus reprehendit, etiam si annuat Strabo. Nam propinquior sol dicitur,
cum in zenith magis inclinat. Hoc modo & Indis & Aethiopibus approximat.
Falsum est aūt solem ab omnibus æqualiter distare, cum in Capricorno propior
sit terræ, quàm quum in Cancro est, ex cōmuni astronomorum sentētia. Theo-
dectæ uersus hi sunt.

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit uirum.
Coloribusq; adurens præpotentibus
Retorridas crispauit illorum comas.
Sententia Alberti placet mihi.

Sed hic occurrit quæstiuncula non prætereunda. Qui hi sint Aethiopes ha-
bentes perpetuum diem? Ansam huius præstitit Ausonius poëta, in Mona-
syllabis. De inconnexis, His uersibus.

Longa

Quæ mulieres facile pariant, at nō facile cōcipiant?

Leues, sed fatui Aethiopes.

Lege Hali Rodan tra. 2. quadri. ca. 2.

Theodectes. Onesicritus.

Martianus ad mare rubrū ponit fontē, quē cū greges biberint, in rubeū colorē incipe mutare lanas.

Sol à terra nō semper æquè distant.

Ausonius ubi perpetuū diē intellexerit

A Longa dies operosa uiro: sed temperies nox
Qua caret Aethiopum plaga peruigil irrequies gens,
Semper ubi æterna uertigine clara nitet lux.

Ausonius refertus est implicitis, intricatis & abditis sententiis. Quare idē scripsit Griphum de numero ternario ad symmachum: Et sæpius præ se ferunt sui uersus quandam impossibilitatem: Ac nisi absconditus quæratur sensus, ut fit in ænigmatibus, manent plurimi uersus sine interpretatione: ut hic. Contuendum est igitur. Quòd Aethiopibus sitis sub torrida zona oritur & occidit sol: quare habent ipsi diem & noctem ex motu ipsius solis sicut nos. Immo in uniuerso orbe terrarum non est dabilis locus quispiam ubi sit perennis dies. Etiam si hominū habitatio esset sub polis. Quocirca cogimur abire à die & nocte solis, & quærere ab alijs astris dies & noctes. Animaduertendū igitur. Quòd cū simpliciter dicimus dies & nox, intelligimus de die & nocte causatis ex motu Solis. Secus cum adiectione stellæ. Vt cum dicimus dies Aldebaran, id est, oculi Tauri, aut nox: Aut dicimus dies uel nox cordis Leonis &c. Est aūt dies stellæ, mora eius supra horizontem, siue alioqui sit dies uel nox. Nox uero stellæ, est mora B eius sub horizonte. Sic dicimus, ubi polus arcticus eleuatur 49. fere gradibus, diem cordis Leonis esse horarum 14. minutorum fere 15: Noctem uero horarū 9. minutorū 45. Sic dicimus apud nos duas stellas pedis posterioris vrsæ maioris habere noctem 5. quasi horarum. Diem autem 19. Huius rei ponit exemplum Lucanus 3. Pharsa. ubi sic canit.

Aethiopes, ut & nos, habent diem & noctē ex motu solis.

Dies stellæ quis?

Nox stellæ quæ?

Tunc furor extremos mouit Romanus Orestas
Carmanosq; duces, quorum iam flexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Longitudo Italiæ est 36. G. Orestarum ad minus 106.

Appianus Alexandrinus Pompeio affuisse scribit orientis natiões magno numero. Iuncti sunt enī ei Lacedæmonij, Peloponnesiaci, Bœotij, Athenienses, Thraces, Hellespontici, Bithynij, Phryges, Iones, Lydii, Syri, Phœnices, Iudęi, Arabes, Armenii, Cyprii, Rhodii &c. Orestæ, Carmani.

Carmania, Strabo lib. 15. & Plinius lib. 6. ca. 23. & Ptolemæus lib. 6. capi. 6. tabu. sexta Asiæ, regio Asiæ uicina sinui Persico & Gedrosiæ. Cuius latitudo est 24. 25. 26. 27. gradibus, longitudo circiter 90. Orestæ (ut aiunt) populi sunt Indiæ, uicini Carmaniæ, orientaliores tamen. Puto legendum Oretas, aut Oritas ex cap. 23. libri 6. Plinii. Oritæ propria, nō Indorum lingua loquuntur. De his C nihil legimus apud Ptolemæum. Strabo de Orestis mentionem facit, sed nil penitus faciunt pro Lucano, sunt enim populi circa Illyridem &c. Forte ad eleuationem poli 45. graduū: lege Strabonem. Idem tamē lib. 15. Post Arbies sunt Oritæ, gens liberæ cōditionis, qui lethiferis uenenis sagittas præustas illiniunt.

Carmania.

Orestæ. Oretæ. Oritæ.

Rectificata sphæra astraria ad latitudinem Carmaniæ 27. graduū, vrsa maior non tota occidit sed caput manet supra horizontem. Bootis autem imago tota manet sub horizonte sex propemodum horis, aliis 18. manet supra horizontem. Habet igitur Bootes exiguam & breuem noctem tantummodo 6. horarum, & postea lucet longo tempore, quia 18. horis. Est igitur nox Bootis 6. horarum & dies eius 18. Sunt qui uersus Ausonii ad quandam stellam firmam præclarissimam referunt, quam Canopum appellitant. Earum nulla est in parte nostra aquilonia, plures in austrina, hactenus tamen (una dempta) à paucis cognitæ: Ob eam causam, quia nobis ob terræ rotunditatem nō apparent. Annotandum igitur. Quòd Canopus, authore Plinio libro quinto capitulo tricesimo primo, Solino capitulo 44. Pomponio Mela libro secundo,

Bootis nox & dies.

Canopus. Pli. Soli. Pom. Strabo.

Canopus insula & ciuitas.

Strabone lib.17.& ultimo,inſula eſt in Canopico oſtio Nili fluuii,dicta à Cano- D
po gubernatore claſſis Menelai,ibi mortuo & ſepulto. De Canopo oſtio ſcri-
Plinius. bit etiam Plinius lib.5.ca,6.Et Canobus ciuitas.De qua Ptolemæus lib.4.ca.5.
Ptolemæus. habens in latitudine 31.quaſi gradus.Ouidius lib.15.Fab.51.ſic.
Ouidius. Seruituta ſuo capitolia noſtra Canopo.
Canopus ſtella. Sed hæc parum faciunt ad noſtrum propoſitum. Eſt præterea Canopus ſtella
ſita in imagine cœleſti Argus, aut nauis appellata. Eſt enim hæc imago in me-
ridiem expoſita,habens,authore Ptolemæo Dictio.8.ca.1.Alma.ſtellas 45.Et
eſt hæc ſtella Canopus ſita in remo ſequente. Dicta Canopus,ut nonnullis ui-
Ptolemæus. detur,ab inſula Canopo, ubi primum cognita & obſeruata. De qua Ptolemæ-
Ptolemæus. us lib.1.Geo.ca.7.ſic ſcribit.Qui autem ſoluũt ab Arabia (ſ. Petrea) ad Azaniã,
rectà ad meridiem nauigant, & aduerſus Canopum ſtellam,qui illic ἵππος, hoc
eſt,equus appellatur. Hi de Azania regione, uicini æquinoctiali, contenti in
Subhel. Aethiopia ſub Aegypto, de qua Ptolemæus lib.4.ca.8. & quarta Tabu. Afri.
uocant hanc ſtellam equum. Vocatur & eadem ſubhel aut ſuhel, quaſi incen-
dium ob radiorum magnitudinem & multitudinem, quaſi ſtella crinita ut co-
metes.Quod ſatis indicat Plinius lib.6.capi.22.de Taprobana inſula, ubi dicit. E
Plinius. Canopum lucere noctibus ſydus ingens & clarum. Et Solinus cap.66. de Ta-
Solinus. probana.Lucet (inquit) ibi Canopus ſydus clarum & ampliſſimum. Hæc ſtel-
Canopi locus. la tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17.gradu, minuto 10.habens latitudinem
meridianam 75.graduũ, & declinationem meridionalem 51.graduum 41 minu-
torum. Tempore noſtro eſt in cancro 7.fere gradu. Cum latitudine meridia-
na 75 graduũ.Et declinatione 51.graduum 34.minutorum. De hac ſtella ſcri-
Mar.Ma. bunt plures authores grauiſſimi. Marcus Mani.lib.1.ca.2. de terræ rotundita-
Iccirco terris non omnibus omnia ſigna (te.
Conſpicimus.nuſquam inuenies fulgere Canopum
Donec Niliacas per Pontum ueneris oras.
Plinius. Plini.lib.2.ca.72.plura tractat,ut in quibus locis Canopus uideatur uel nõ,uo-
lens per hoc probare terræ rotunditatem, ubi habet. Nec Canopum cernit Ita-
lia. Et infra. Vt Canopus quartam fere partem ſigni unius ſuper terrã eminere
Alexandrię,intuentibus uideatur. Eadem à Rhodo terram quodãmodo ipſam
ſtringere.In Ponto omnino non cernatur &c. Poſidonius, teſte Strabone lib.3.
Poſidonius. de Canopo,recitat in quibus uideatur locis,quem lege. Et idem Poſidonius (te
ſte Cleomede 1.Meteo.) uolens oſtendere terrę magnitudinem, inducit Cano- F
bum ſtellam.Inquit enim Poſidonius,Canopus ſtella ita appellata luciđiſſima
eſt ad meridiem in temone Argus, ea in Græcia neutiquam ſpectatur & perin-
de neq; Aratus in phænomenis ipſam memorauit:à ſeptentrione autem in me-
ridiem euntibus, primum in Rhodo ſub uiſum cadit.In finiente quoq; perſpe-
cta confeſtim ex mundi cõuerſione occidit. At cum à Rhodo quina ſtadi. mi-
lia Alexandriam uſq; nauigaueris,in Alexandria ipſa ab horizonte ſublimis ap
paret,in medio ad libellam cœlo,pars ſigni eius quarta, quæ eſt quadrageſima
octaua pars meridiani per Rhodum & Alexandriam &c.Et demum de ea ſtel-
la Proclus noſter in fine libelli,de ſignis cœleſtibus. Cum igitur tot grauiſſi-
Proclus. mi authores hanc ſtellam ad diuerſa officia uſurpant, uidendum nobis eſt, an
de ea locutus ſit Auſonius, quòd ipſa Aethiopibus faciat æternam lucem. In
Impoſitio Canopi in ſphæram. primis,ut huius rei periculum fieri poſſit,eam ſphæræ materiali imponemus,
hac lege. Siſte tertium fere gradum Cancri (cum quo Canobus noſtro tempo-
re cœlum mediat) ad meridianum ſphæræ, & ea inuariata recenſe ab æquino-
ctiali uerſus meridiem 51.gradus & 34.minuta,hoc eſt, fere 52.gradus, & ad
finem huius numeri fac notam cum cera aut alia materia in ipſa ſphæra, puta
ca in

A in coluro distinguente solstitia: & significabit hæc nota ueram stellæ positionem. Et quia stella tendit uersus meridiem, nulla operatio instituenda est pro Aethiopibus septentrionalibus, qui cōtinentur intra tropicum Cancri & æquatorem. Quare uenio ad Aethiopes meridianos Aethiopiæ interioris, de quibus supra Canon quintus dixit, hoc est, ad eos qui habitant intra æquatorem & tropicum Capricorni, quibus latitudo est austrina, & polus antarcticus attollitur supra horizontem. Et repeto, exempli caussa, Rhepsios Aethiopes habentes latitudinem austrinam 10. graduum. Rectifico igitur sphæram ad 10. gradus latitudinis meridianæ, hoc est subleuo polum antarcticum supra horizontem 10. gradibus: Et circumuoluta sphæra uideo Canopum oriri & occidere, igitur minimè facit Rhepsiis æternum diem. Consimilem instituto operationem ad Aethiopes Agesymbæ regionis, quorum latitudo est fere 15. uel 16. graduum & offendo, ut supra, canopū surgere & mergi. Venio tandem ad ipsos habitantes sub tropico Capricorni, quorū latitudo est 23. graduū & 30 minutorū; & sphæra uerificata cerno, ut supra, eius stellæ ortū & occasum. Quocirca infero his meridianis Aethiopibus hunc canopum omni die naturali orientem & occidentem nullum perennem donare diem. Quod si sphæram rectificauero ad alias latitudines meridianas ultra tropicum Capricorni sequentes: puta, ad uigesimum quintum, uigesimum sextum, uigesimum septimum, uigesimum nonum, tricesimum, tricesimum primum, tricesimum secundum, tricesimum tertium, tricesimum quartum, tricesimum quintum, tricesimum sextum, tricesimū septimum, experior canopum exoriri & decidere. Quamquam ad latitudines ultimas, scilicet, 34. 35 &c. exiguā faciat noctem, longumque diem: Et postquam peruenero ad latitudinem 39. graduum oriri & occidere desinit, incipitque supra horizontem ferri, & habitantibus sub ea latitudine & maioribus, scilicet, quadraginta, quadraginta unius, quadraginta duorum, quadraginta triū graduū &c. æternū ostendere diem: sed certū est hos non esse Aethiopes. Habitant enim in quinto & sexto climate meridiano. Quibus è regione respondent in parte aquilonia climata temperata, ubi non sunt Aethiopes. Vt uidere licet in Hispania, Italia, Gallia, Germania &c. Quamobrem cogimur inuestigare alium Canopum, qui sententiæ poëtæ satisfaciat. A uetustissimis autem authoribus percepimus, ad meridiem circa polum antarcticum stellas radiare longe fulgentiores nostris stellis in arcticum collocatis. Quamquam ad nostram notitiam nondum satis peruenerint. Vt sunt (de quibus Plinius lib. 2. ca. 72. Berenices crinis & Cæsaris Thronon. Quāuis Deltotos à Callimacho Berenices crinis appelletur. Testis est Probus. Sed nihil facit ad Plinium. Quia Deltotos ad septentrionem uergit omnibus manifesta. Lege Petrum Vallam in secundū Plinii. Ptolemæus porrò Phelusinus stellas fixas ad horizontē Alexandriæ, cuius latitudo est 31. graduū officio, instrumenti Armillarum, quo ad earū longitudines & latitudines obseruauit. Nec potuit eius obseruatio ultra in meridiem extendi, ad eas, scilicet, stellas quę supra horizontem Alexandrinum non ferebantur, tumore etiam terræ impediente. Quocirca plures ab eo non uisas compulsus fuit negligere. Propter tot autem stellas nobiles & splendidas, ad polum antarcticum sitas, uerisimiliter crediderim Aristotelem polo antarctico superiorem mundi partem attribuisse. ARISTOTELES enim secundo de Cœlo & mundo dissentiens à Pythagoreis, CLEOMEDE & aliis in Mundi positionibus, assignauit dextram orienti, sinistram occidenti, meridiei sursum, septentrioni deorsum. Eius uerba sunt hæc. Polorum quidem unus nobis imminens apparet supernè, pars est deorsum: alter uero nobis incertus sursum. Dextrum namque cuiuslibet dicimus, unde principium per motum lo-

[Marginal notes:]

Operatio per stellam Canopum, seu ortus & occasus eiusdem.

B

Plurimæ stellę uersus meridiem nobis incognitæ.

C

Berenices crinis.

Petrus Valla.

Aristoteles cœlo sursum ad antarcticū tribuit.

cus uero conuersionis cœli principium est, unde astrorum ortus. Proinde hoc D fuerit dextrum: Cuius autem occasus, sinistrum. Si itaque à dextris orditur, & in sinistram fertur, supernus, qui nobis nō apparet polus, esse necesse est. Nam si sit manifestus, in sinistram erit motus: quòd neutiquam dicimus. Non dubiū igitur, quin non apparens polus, sit id quod sursum, ac qui illic habitant in superno sint hemisphærio & ad dextram, nos autem in inferno & in sinistro ecōtrario &c. Hucusq; Aristoteles. Nostra autem tempestate felicissimo sydere per obseruatores mathematicos illustrissimorum regum Portugalliæ nonnullæ stellæ cardini austrino uicinæ in ordinem redactæ sunt. Hi sane tropico hyberno superato inciderunt in latitudinem poli antarctici propemodum 50. graduum. Illic cœlum & aëra perraro nubes inumbrant, quasi semper serena, rorat quandoque sed leniter, cœlum decentissime ornatur syderibus quibusdā, quæ hactenus fuere nobis incomperta. Et recensita sunt 20. tantæ claritatis ut apud nos uenus & iupiter. Immo maioris magnitudinis quàm autument homines, quæ claritate cunctis syderibus octauæ sphæræ præstant: Et in primis tres canopos conspicati sunt, duos ultra modum claros, tertium obscurum & dissimilem aliis. Neque habet polus antarcticus ursam maiorem uel minorem, quemadmodum est uidere in nostro polo arctico. Neque eum uicine contingunt sydera quæpiam clara sed ipsum ambiunt. Primus igitur canopus albicans eximiæ magnitudinis describit circa polum circumferentiā, cuius diameter fere 10. aut 11. continet gradus. Alius canopus albus habet diametrum circumferentiæ pene 12. aut 13. graduum. Et tertius canopus niger & ingens, cuius diameter circumferentiæ habet ferme 32. gradus. His cognitis exercitium sumemus. Et primo per primum canopum cuius diameter habet fere 10. gradus. Supputa à polo antarctico in coluro aut meridiano sphæræ 5. gradus & fini impone characterem hunc Canopum significantem. Postea siste sphæram ut uterque polus iaceat in horizonte & uidebis hunc canopum oriri & occidere, & cum meridianum adierit distare ab horizonte 5. gradibus. Dein subleua sphæram, ut polus antarcticus attollat se supra horizontem 6. gradibus aut 7. 8. 10. 12. 14. 16. 18. 20. 22. & sphęra rotata cernes canopum neque oriri neque occidere sed perpetuę esse apparitionis. Quare Aethiopes omnes interioris Aethiopiæ, de quibus supra diximus, quorum latitudo excedit 5. gradus, ut sunt Rhepsii, quorum latitudo austrina est 9. uel 10. graduū, Antropophagi, quorū latitudo est circiter 13 graduū, Item Aethiopes Agisymbæ regionis, quorū latitudo est 15. 16. 17. &c. F graduū, hi omnes, & alii in iam memoratis latitudinibus assimiles, officio huius canopi æternū habent diem, propter eius perpetuam supra horizontem durationem. Multa alia exempla ex Tabula 11. & 12. Asiæ colliges, ubi offendes plures insulas in meridiem ultra æquinoctialem expositas, habentes latitudines 6. 7. 8. 9. graduum. Adsunt & tabulæ recentiores ex quibus facile multa extrahes exempla. Similis operatio instituitur per secundum canopum, cuius diameter 12. quasi cōplectitur gradus latitudinis. Tertium quia nigrat missum facio. Habes nunc optime Lector poëtæ Ausonii sententiam de Aethiopibus quibus semper æterna uertigine lux clara nitet: & dissolutionem quæstiunculæ. Qui sint hi Aethiopes habentes perpetuum diem.

Stellæ cognitę nostro tēpore.

Tres Canopi.

Primus canopus.

Secundus canopus.

Tertius canopus.

Vsus canopi.

Rhepsii, Antropophagi.

Canon sextus.

Sextus canon & ultimus. Quorumcumq; zenith sub tropico capricorni est, tria habent umbrarum genera, unum orientale, secundum occidentale, tertium meridianum in austrum depulsum. Verum si incidentiam radii perpendicularem inter umbrarum genera supputaueris, quatuor congregabis. Huic Canoni accedit Textus PROCLI supra in paragrapho, BRVMALIS circulus

A lus est &c. Ex cōmentarijs & Tabulis Ptolemæi non offendes, lector, exempla propter terram hanc sibi incognitam. Vltimū namq; parallelum quem ponit ultra æquinoctialem uersus meridiem, continetur intra æquinoctialem & tropicū capricorni. Cuius latitudo est 16. graduum & 25. minuto. oppositus parallelo aquilonio per Meroëm descripto. Testis Ptole. lib. 1. ca. 24. Et idem lib. 7. ca. 5. ubi sic scribit. Meridionalē limitem terræ nostræ habitabilis terminat parallelus qui australior est circulo æquinoctiali gradibus 16. $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{12}$. Ex recentioribus tamen chartis exempla colligi possunt. Vt est America prouincia occidentalis uicina tropico capricorni & partim subiecta eidem. vbi abbatia Omniū Sanctorum inuenta per Columbanum Ianuensem ex mandato regis Castellæ anno gratiæ 1497. Et reges Portugalliæ magnā Africæ partem Ptolemæo incognitam cognitā fecere. Vbi tropico capricorni adiacentes insulæ, de S. Maricha, insulæ Primeras, oppidum Serrafremosa. Ibi magna multitudo elephantorum alborū. Circulus nostri canonis diuersa sibi usurpat nomina. Dicitur enim circulus solstitii meridionalis, australinus, notius, hyemalis, brumalis, hybernus. Plinius lib. 2. ca. 72. & ubiq; uocat hunc circulum solum brumalum sine adiectione solstitii. Vocatur etiā tropicus hyemalis, hybernus, capricorni, chimerinus tropicus, χεῖμα Græce latine hyems: χειμερινός, id est hyemalis. Et circulus uersi-

Ptolemæus.

Exempla.

Nomina huius circuli.

B lis capricorni. Hyginus lib. 1. ca. de polo, de eo circulo sic scribit. Circulus chimerinus tropicus instituitur à nobis hyemalis à nonnulis etiā brumalis appellatus, ideo quòd sol cum ad eum circulū peruenit hyemen efficit his, qui ad aquilonem spectant, æstatem autem his qui in austri partibus domicilia constituerunt. Quanto enim longius abest ab illis, qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autē his quibus sol appositus uidetur. hæc Hyginus. Et idem lib. 4. describit per quas imagines cœlestes, aut earū partes hyemalis circulus uergat. Nostro aūt tempore res ita se habet. Tendit enim per Hydræ aut serpentis meridiani partem extremā, per Puppim ipsius Argo. Lupum mediū diuidit, fugiens Lepus pedibus insistit. Fluuium, qui Eridanus secat. Effusionem aquæ Aquarij mediam transit, capricornus ei insidet. Caput sagittarij à reliquo corpore diuidit. Scorpionemq; circa cor fere transuerberat. Quòd si huius circuli cōditiones explanare delectat, id facile per eas quas supra de solstitiali septentriōali exposuimus fiet. Hic generaliter est annotandū. Quòd omnes habitantes ultra æquinoctialē circulū in parte austrina, siue sint intra æquinoctialem & tropicū capricorni, siue sub tropico capricorni, si-

Hyginus.

Per quas cœlestes imagines uergat tropicus capricorni.

Huius circuli conditiones.

C ue ultra tropicū capricorni in habitatione temperata. Hi omnes, quatuor anni cardines à nostris habent diuersos, diffiniens eis alia tempora & signa. Cardinem ueris incipiunt in principio Libræ, quia tunc sol ascendere ad eos incipit. Aequinoctium quod nos autumnale appellamus, ipsi uernū nominant. Cuius initium est 13. & 14. die Septembris. Cardo æstatis initiatur eis in puncto capricorni 11. & 12. die Decembris, quo tempore nobis hyems, ubi ipsis dies longissimus, nobis curtissimus. Cardo autumni eis initium sumit in Ariete, die 10. & & 11. Martii. Ipsis æquinoctium autumni nobis uernū. Abitq; sol ab eis in plagam septentrionariam. Cardo uero hyemis inchoat eis in principio Cancri 11. & 12. die Iunij. Ipsis dies breuissimus, nobis longissimus. Ecce cardines maxime distantes.

Cardinum distantia et diuersitas.

Antarcticus uero circulus æqualis &c.

TEXTVS PROCLI.

Haec est ultima particula huius quinariæ diuisionis parallelorum siue æquidistantium. Et huius interpretatio manifesta est ex dictis supra de circulo septentrionali. Habet & is circulus suas nomenclaturas. Vocatur enim

STOEFLERI INTERPRE.

Mar. Ma. Circulus antarcticus, Austrinus, notius, meridionalis. De quo Marcus Manilius libro primo capitulo sexto. D

Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Hyginus. Hyginus lib. primo ca. de Polo. Extremæ aūt regiones sphæræ, duorum circulorum, quorū unus Boreus alter Notus uocatur fines arctici circuli, & eius qui antarcticus uocatur, nō habitantur. Ideo quod sol est semper ab his circulis longe, uentiq; assiduos habent flatus. Huius circuli conditiones sunt fere cōtrariæ solstitiali circulo, cui supra quinq; conditiones adsignauimus, quas aptato ad nostrum antarcticum.

TEXTVS PRNCLI. Maximus autem ex quin quæ &c.

STOEFLERI INTERPRE. Hæc est pars tertia in qua tractat de magnitudine & paruitate horum quinque circulorum parallelorū. De ea re supra abunde scripsimus. Accedit Hyginus libro primo capitulo De Polo. Quem lege.

TEXTVS PROCLI Porrò hos circulos &c.

STOEFLERI INTERPRE. Quarta & ultima pars huius textus. Pro qua aduertendum quod circuli omnes, dempto Zodiaco & Lacteō, imaginantur in cœlo tanquam lineæ. Et hoc fit mathematico more, qui (teste Euclide in prim) odicunt. Linea est longitudo sine latitudine. Punctus est cuius pars non est. Centrum circuli est indiuisibile: quia punctus &c. Quapropter Marcus Manilius circulos uocat fila. Libro enim primo capitulo sexto, loquens de distantia æquinoctialis à tropico cancri, dicit. E

Linea. Punctus. Centrum Mar. Mani.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu. Et cap. 7.
Filaq; dispositis uicibus comitantia cœlum.

Quo fit ut eos uisu in cœlo comprehendere minime possumus, sed intellectus noster ratiocinatōe & discursu animi eosdem deprehendere, inuestigare & cognoscere potest. Alludit pulchrè Macrob. lib. primo de somno scipionis. Natura (inquit) cœlestium circulorū incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latum habere non possit. Et ponit Author noster huius rei duos modos. Alter, ex situ & positione astrorum in his locis ubi circuli imaginantur circunduci. Conuenendum igitur quod æquinoctialis ex positu harum stellarum, nostro tamen tempore, cognoscitur. Sunt aūt hæ stellæ aut in ipso æquinoctiali, aut uicinæ ualde. Et sunt duæ in Ariete primi mobilis in reflexione funiculi piscium octauæ sphæræ. Et aliæ duæ in nodo funiculi. Vna in Tauro primi mobilis sub pede imaginis Tauri. Vna in Geminis primi mobilis in pelle bouina orionis, & fere tres Lucidæ in zona eiusdem. Tres in Leone primi mobilis in reflexione colli hydræ. Vna parua in virgine primi mobilis, & est supra pedem sinistrum asterismi Leonis. Vna parua in Libra primi mobilis in ala sinistra formationis virginis. Et alia in Libra in ora uestis eiusdē. Vna in Capricorno primi mobilis sub Aquila extra effigiem. Vna in Aquario primi mobilis in capite figuræ eiusdē. Et una in Pisce primi mobilis supra brāchiam Piscis antecedentis. Stellæ præterea Tropicum cancri indicantes, sunt hæ. Vna in Ariete primi mobilis in deformatione Piscis septentrionalis super pinnā sub ore. Vna in Tauro primi mobilis supra dorsum Arietis octauæ sphæræ & sub Triangulo: & authore Ptolemæo nō est in imagine is. Pleiades uicinæ ualde in Tauro primi mobilis, & in dorso Tauri octaui orbis. Vna in Geminis F

Macrobius

Aequinoctialis stellæ, & ipsius cognitio.

Tropici Cancri stellæ.

A supremi mobilis in aure Tauri octaui orbis. Vna in Leone primi orbis ante os de signationis Leonis. Vna in Virgine supremę sphærę fulgida in Dorso figuræ Leonis. Vna in Libra primi mobilis lucida inter coxos Bootis. Vna in Scorpione supremi mobilis in naso serpentis. Vna in Scorpione primi orbis in dextro humero Herculis. Et duæ in Piscibus primi mobilis in Equo alato. Stellæ deformantes circulum arctică secundum Latinos hæ sunt. Duę in Libra primi mobilis in cauda Draconis. Et quinq; in principio fere Libræ in Dorso eiusdem. Tandem una in Piscibus in collo Draconis. Stellæ insuper tropicū capricorni designantes sunt hę. Tres in Tauro primi orbis sunt in effigie fluuii Eridani. Vna in Geminis supremi orbis in Leporis pede dextro anteriori & una fere in pede dextro posteriori. Tres in signo Cancri primi mobilis in medio ferme Canis maioris. Duæ in Cancro primæ sphærę in Puppi Argo. Vna in virgine primi mobilis in Hydra sub cratere. Vna in Scorpione, primi mobilis in fronte deformatiōis Scorpii. Vna in principio Sagittarii supremæ sphæræ in corpore Scorpii. Et cor Scorpii uicinum tropico. Vna in Aquario primi mobilis, in uentre Capricorni octaui orbis. Et duæ in Piscibus primæ sphæræ, in effusione aquæ Aquarii. Demum circulum antarcticum ob stellarum carentiam missum facio. Alter modus horum circulorum cognoscendorum fit officio dioptræ. Prænotandum tamen quòd dioptra Græcum uocabulū est, instrumentumq; geometricum ab explorando aut prospiciendo dictum. Vt est regula Quadrantis geometrici aut ipse quadrans, Regula scalę altimetræ, aut ipsa scala, Baculus Iacob, & alia id genus innumera. In eo significatu accipit Plinius Diopram lib. 2. ca. 71. Et Vitruuius lib. 8. ca. 6. Ptolemæus, Theon, Proclus & alii Græci, Arabicę Alhidada, latine regula, speculū, uel radius, quo res mathematicas, puta distantias locorū, rerū altitudines, longitudines, latitudines, profunditates, librationes &c. perspicimus, scrutamur & consideramus. Virgilius Ecloga tertia Bucolicorū, & sunt uerba Menalcæ ad Damætam.

Circuli arctici stellæ. *Tropici Capricorni stellæ.*

B (margin letter beside "culum antarcticum")

Dioptra qd. *Plinius.* *Vitruuius.* *Alhidada, regula uel Radius.* *Virgilius*

—Et quis fuit alter
Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Vt Dioptræ ad nostrum propositum facillimus sit usus, sequens animaduertenda est doctrina. Oblata latitudine, id est, eleuatione poli cuiuspiam oppidi aut loci, subtrahe eandem à 90. gradibus, & quod relinquitur ostendit tibi eleuationem æquinoctialis circuli pro oppido aut loco oblato: quam seorsum serua cū titulo, Eleuatio circuli æquinoctialis. Huic eleuationi æquinoctialis adde solis maximam declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. minuta & emerget eleuatio circuli tropici Cancri, quam etiam ad partem custodi. Subtrahe dein maximam solis declinationem ab eleuatione æquinoctialis, & residuabis eleuationem circuli tropici Capricorni, quam aliis appone. Demum latitudini oppidi propositi iunge maximam solis declinationem, & prodibit eleuatio circuli septentrionalis aut arctici. In exemplo. Latitudo Tubingæ est 48. graduū & 40. fere minutorum quam demo à 90, gradibus & residuo 41. gradus & 20. minuta, eleuationē æquinoctialis ad Tubingam, quam seorsum scribo, ut hic. Cui iungo solis maximam declinationem, & procreo 64. gradus 50. minuta, eleuationem circuli solstitialis siue tropici Cancri, quam eleuationi æquinoctialis subscribo sic. Item ab eleuatione æquinoctialis demo solis maximam declinationem, & habeo eleuationem circuli brumalis tropici Capricorni, scilicet, 17. gradus 50. minuta, quam præ

De circulorū cognitiōe egregia.

C (margin letter beside "de solis maximam declinationem")

AD TVBINGAM.

	G	m
Eleuatio æquinoctialis	41	20
Eleuatio tropici Cancri	64	50
Eleuatio tropici Capricorni	17	50
Eleuatio circuli arctici	71	10

dictis subdo, ut hic. Tandem latitudini Tubingensi addo solis maximam declinationem, & colligo 72. gradus & 10. minuta, eleuationem circuli septentrionalis aut arctici, quam alijs subnecto, ut supra uidere potes. His prænotatis exercitio facile doctior euades. Officio enim Dioptræ omnium memoratorũ circulorum in cœlo notitiã acquires hoc pacto. In dorso astrolabij uoluitur Dioptra habens tabellas, quas pinnacidia appellamus, paruis foraminibus perforatas. Recense igitur in quarta altitudinis dorsi astrolabij eleuationem æquinoctialis in gradibus & minutis, gratia exempli, pro Tubinga 41. gradus & 20. minuta, & fini numeri adde Dioptram, eamq; firmato, ne à positu facile decidat. Suspensoq; astrolabio, & supra oculum eleuato directe uersus meridiem, tempore nocturno cœlo sereno dirigito uisum per foramina utriusq; tabellæ, præcipue per maiora, & ad quam cœli partem siue ad quam stellam obtutus sese terminauerit, illic est situs æquinoctialis, quem animaduerte. Post lapso tempore, puta semihora, repetito exercitium, ut iamiam monuimus. Et iterũ obtutu deduceris in aliam cœli partem, quam notabis. Et hoc modo sæpius repetito exertitio nocte brumali, magnam æquinoctialis positionem dignosces. Simile iudiciũ relinquitur de cognitione circuli Cancri, iuncta regula Dioptræ ad gradus & minuta eleuationis eiusdem in quarta altitudinis. Haud dissimiliter operaberis pro Tropico capricorni. Pro circulo uero arctico dignoscendo, suspendendum est astrolabium iuste uersus polum arcticum & operandum sicuti supra præcepimus.

Vsus Dioptræ

D

E

CVR QVINQVE DVMTAXAT AEQVIDISTANtes in sphæra.

TEXTVS PROCLI

QVinq; uero dumtaxat æquidistantes circuli describi in sphæra solẽt: Quæ tamen non eò ualet, quasi hi soli in mundo æquidistantes sint. Quippe cum sol cottidie æquidistantem æquatori circulum (quod sensu animaduerti licet) mundi rotatu peragat. Quò fit ut bis centũ octuaginta duos æquidistantes circulos intra Tropicos describat: Totidem enim dies intra reciprocationes numerantur. Quin & stellæ ipsæ uniuersæ in æquidistantibus circulis cottidie feruntur. Non tamen hi omnes in sphæram adhibentur. Quod tametsi multis alijs rebus in Astrologia cõducant (siquidem fieri nequit, ut uel astra probè in sphæra locentur sine omnibus æquidistantibus circulis, uel examussim dierum noctiumq; magnitudines sine ijsdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiæ rudimenta non adeò utiles existimati sunt, parum uisum est eos in sphærã ascribi. Quinq; uero æquidistantes circuli ob certa compendia, quæ Astrologiæ tyronibus afferunt, optimo iure in sphæram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astra quæ nobis perpetuò cernuntur, definit. Solstitialis Tropicus, solis reciprocationem continet, finisq; est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus æquinoctia complectitur. Brumalis Tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarcticus circulus astra, quæ nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaq; cum ijs, qui primis astrologiæ rudimentis imbuendi sunt, certa emolumenta suggerant, meritò in sphæram coniectos, quis dubitet?

F

STOEFLERI INTERPRE.

OCcurrunt Proclo etiam docti quærentes: an ne dumtaxat sint quinq; æquidistantes in sphæra, an plures? Quæstionem hanc ter dissoluit in hoc capite. Nam in summa, libellum hunc Isagogicum ad nouitios astrologiæ stu-

A psit. Et habet caput, dempta quæstione, tres partes. In prima docet author solem suo motu, adiuncto motu raptus primi mobilis, plures utrinq; describere æquidistantes æquinoctiali. Item stellas firmas octaui orbis idem efficere. In secunda parte explicat horum utilitatē, ibi, Non tamen omnes. In tertia ostendit quare tantum quinq; in sphæram sint descripti, & paucis eorundē aperit usum, Ibi. Quinq; uero. Circa partem primam de numero parallelorum meminisse iuuat. Doctissimi mathematici numerant quinq; parallelos siue ęquidistantes, Puta Cleomedes primo meteor. capite, de cœli orbibus. Orbes (inquit) in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinq; distribuūtur, unus quidem qui diuidue cælum dispescit, quem æquinoctialem appellamus. Cuius utrimq; duo, ut æquinoctiali minores, ita inter se inuicem æquales: nominanturq; Tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroq; solis limites sunt extremi. Ad utrunq; porrò istorum alij totidem describūtur, quorum unus qui dem Boreus, uocatur arcticus, cui contrarius antarcticus uocatur australis. Accedit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. primo ca. de polo, sic. In finitiōe mundi. Et Marcus Manilius ibidem lib. primo ca. 6. Item Tullius de Repub. Et Macrobius lib. primo de somnio Scipionis sic scripsit. Quamuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat, unum tamē circum, author uocabulorum, dici uoluit antiquitas. Quinq; alij circuli paralleli uocantur. Horū medius & maximus est æquinoctialis: duo extremitatibus uicini, atq; ideo breues. Quorum unus septentrionalis dicitur, alter australis. Inter hos & medium duo sunt Tropici, maiores ultimis, medio minores: & ipsi ex utraq; parte zonæ ustæ terminum faciunt. Ad idem Macrobius lib. 2. de somnio scipionis. Strabo lib. secundo tractat de quinq; zonis: Quæ profectò quinq; parallelis distinguūtur, aut etiam solū quatuor parallelis, si uis abijcere æquinoctialē. Et ita facit Ioannes de Sacrobusto. Leges ad idem apud Strabo. & Macrobiū libro primo de somnio scipionis expressis uerbis. Ioan. de Sacrobusto tracta. primo. Notandum (inquit) quod æquinoctialis cū quatuor circulis minoribus dicūtur quinq; paralleli, qui æquidistantes &c. Adsunt & Poëtæ, Virgilius primo Geor. Quinq; tenent zonæ cœlum &c. Ouidius primo Meta. Fabula secunda. Vtq; duæ dextra cælum todidemq; sinistra &c.

Cleomedes
Paralleli qnq;
Hyginus.
Mar. Manl.
Tullius
Macrobius
Paralleli quatuor.
Strabo
Io. de Sa. bu.
Virgilius
Ouidius.

Et idem secundo Metamorpho. Fabula prima.
Nec tibi directos placeat uia quinq; per arcus &c. Tibul. lib. 4. elegia prima.
Et quinq; in partes totus disponitur orbis &c.

C Hi Poetæ omnes loquuntur de quinq; zonis, & ex consequutione de quinq; uel quatuor parallelis eas ipsas zonas discriminantes. His (obliuione uexatus) adde Iulium Firmicum lib. primo cap. 4. & ultimo: quem legito. Sunt & alij qui recensent septem parallelos. Plinius lib. 6. cap. 33. Postquam plura recitauit de mensura terræ habitatę ex Polybio & Agrippa, addit in fine capituli hæc. His addemus etiānum unā Græcæ inuentiōis sententiā, uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarū situ: indicatisq; regionibus noscatur & quæ cuiq; earū societas sit, siue cognitio dierū & noctium, quibusq; inter se pares umbræ & æqua mundi cōuexitas. Ergo reddetur hoc etiā, terraq; uniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt aūt hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos (.f. æquidistantes) appellauere, græci παράλληλοι. Et sequente ca. 34. & ultimo, numerat septem parallelos, quos prisci Græci inuenerunt. Adijcit autē singulis parallelis, p quas tendant regiones, insulas, maria, flumina & urbes. Itē diem longissimā & breuissimā, & longitudinem umbræ gnomonis in meridie diei æquinoctij. Postea in uersu. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus, sequentiū dilectissimi quod superest terrarū, tribus assignauere segmentis. Et paulò post, Iidem & ante principia quę fecimus posuere circulos duos &c. Ex

Tibullus
Iulius Firmi.
Plinius
Paralleli septē

his palam est ueteres Græcos tantū .7.numeraſſe parallelos, quorū poſteri nu- D
Ptolemæus merarunt 12.addentes ſeptē quinq́3.Ptolemæ.Clau.lib.1.ſuæ Geogra.ca.23.ſup-
24.paralleli. putat 21.parallelos ab æquinoctiali in ſeptentrionē euntes,& unū uerſus meri-
diem poſt æquinoctialē.Capite aūt ſequente ſcilicet 24. & lib.7. ca.5.ſuperad-
dit unum aliū auſtrinum,oppoſitū huic ꝑ Meroen:Et ſic, annumerato æquino-
Ptolemæus. ctiali,Ptole.ponit 24.parallelos. Pręterea Ptole.Phelu.dictio.1.Alma.ca.6.nu-
merat 39.parallelos ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionē, quos nominat lineas
ęquidiſtantes.Ponit enī 32.ſub quibus maximus dies ęſtiuus maior eſt 12.horis,
minor tñ 24.Et poſt addit ſeptem,ſub quibus definito tempore anni dies in 24.
40.paralleli. horas & ultra ſeſe extendit.At ſi ęquinoctialē,ut dignū eſt,adieceris habes 40.
Cōmunis aſtronomorū turba, pro ſtellarū declinatione habenda, ponit ab æ-
90.Paralleli. quinoctiali uerſus polū arcticū 90.circulos parallelos,iuxta quartā coluri,quæ
ab æquinoctiali in polū arcticū 90.grad.cōplectit̃.Haud ſecus totidem uerſus
polū antarcticū format,quorū officio ſtellas pro earū declinatiōe ſphęræ impo
nit.Quod ſi ſtellas ſphæræ ꝑ latitudines inſcripſeris, ſicut facit Ptole.in Alma.
90 fingendi ſunt paralleli à uia ſolis ęquidiſtātes. Quorū oīm uicem hodie ſemi
circulus utrinq́3 ab æquinoctiali in 90.grad.partitus,ſupplet.Q̃ adeo uerū eſt,
ut aſtrorū iudices humanas genituras, pro ſtellarū poſitu in circulis parallelis,
diffiniant.Vt manifeſtū eſt in directiōibus earundē,adiuti propoſitiōe 29.Cē-
tum uerborū Ptole.Stellæ fixæ dant dona grandia modū excedētia:ſed multo- E
ties finiunt̃ in malū.Cui accedit Almanſor,Aphoriſmo 26.Stellæ fixæ dant do-
Stellarum pa- na grandia,& ex paupꝛtate ſubleuāt ad ſublimitatē. Item oīs ſtella ad rotatū
ralleli. primi mobilis deſcribit unū parallelū.Teſtis eſt Proclus in hoc capite.Et Cleo-
medes 1.meteor.ca.de Torrida,ſic habet.Deinceps noſſe oportet quālibet hæ-
Paralleli innu rentiū cœlo ſtellarū cū mundo obuolutā,circa ſuū centrum circulū deſcribere,
meri. qui oēs ſunt paralleli &c.Sed quia plures ſunt ſtellæ quæ ultra integros gradus
declinationis habent minuta,iuſtè inferri poterit, pallelos fere eſſe innumeros.
Poſtremo graues Aſtronomi numerāt à principio Capricorni uſq́3 in principiū
Paralleli 182. Cancri 182.parallelos,quos Sol aſcendens ad nos in ſpatio dimidii anni deſcribit
ad raptū primi mobilis.Et tot,deſcendēs à nobis, Sol deſcribit à primo puncto
Cancri ꝑ Libram,uſq́3 in primū punctū Capricorni.Teſtis eſt Ioan. de Sacrobu-
ſto Tract.3.in § Notandū etiā ꝙ Sol tendens à primo puncto Capricorni &c.Hos
circulos parallelos noſter Proclus cōiunctim numerat,cum dicit.Quo fit ut bis
364. Paralleli centū octoginta duos æquidiſtātes circulos &c,id eſt,364.intra Tropicos deſcri
bat.Ex his oībus & tot diuerſis numerationibus parallelorū,poſſet haud iniu- F
ria diligēs lector Aſtronomos & Geographos imperitiæ arguere,ex eo,ut iamiā
recitauimus,ꝙ nōnulli ſupputāt ſolūmodo 5.parallelos,alii 7. alii 12. alīj 24. alīj
40 alīj 90 alīj 181.alīj 364.Verū obiectio hęc facile diſſoluet̃,ſi cuiuſuis cōſidera-
Tractatio de tus recte animaduertit̃.Quapropter gemina de parallelis eſt tractatio.Altera
parallelis eſt Aſtronomica,altera Geographica.Aſtronomica ſcindit̃ in primariā & ſecunda-
gemina.
Aſtronomica riā.Primaria ſane doctrinalis quaſi appellat̃,q̃ à rebus paruis,modicis & facilio
primaria. ribus incipit.Perterrent̃ enim nouitii aut tyrones ſi in primis artiū foribus eis ſi
Aſtronomica mul multa,uel ardua aut difficilia proponunt̃,& ſic exterriti deſperant & diffi-
ſecundaria. dunt ſe aſſequi poſſe ꝙ cupiebāt.Numeroſitas ſane,præcipue apud nouitios a-
Multitudo cul licuius artis,eandē uileſcere facit.Q̃ ne temere accidat, cautū eſt iure Pontifi-
pata. tio ca.1.de priuilegiis & exceſſibus priuilegiatorum.Et multitudo ꝑſonas & res
cōtēptibiles facit,ex ſñia Hiero.93.diſtin.ca.legimus.Scribit eni Hiero.ad Euā-
drū uel Eugeniū Epiſco.Omne ꝙ rarū eſt plus amplectit̃:Pulegiū apud Indos
Ariſtoteles. pipere pretioſius eſt:Diaconos paucitas honorabiles,presbyteros turba cōtem
Quintilia. ptibiles facit.Grauiſſimi inſuꝑ authores,utpote Ariſtoteles,Iuli.Firmi.Quin-
tilia.pręcipiūt,maximè cōuenire ab euidētioribus & liquidò apparētibus no-
bis,ad ea,q̃ nō ex ſeſe manifeſta ſunt,accedere Ariſto.in prœmio phyſi.Innata

A eſt(inquit)uia cognoſcendi à generalioribus & notioribus ad incertiora nobis. Idem quinto Metaphy.ca.de Principio ſic. Aliud(intellige eſt principium) unde utiq; fiet optime unum quodq;,ut doctrinę:non à primo rei principio inchoandum eſt,ſed unde facillime quis addiſcet. Ad idem facit Marcus Fabius Quintilianus lib. primo Inſtitutionū oratoriarum. Et pulcherrime alludit Iulius Firmicus uir cōſolaris, ca.16.lib.ſecundi matheſeos.his uerbis. Debet enim his qui inſtituitur primum platice inſtitui,ut his apertioribus, leuioribuſq; cōpoſitus atq; formatus.ſecretiora deinceps geniturę confidentius conſequatur. Iuxta hunc modum numerauit Proclus quinq; dumtaxat parallelos ut, ſatis indicat in capite lecto. Sunt præterea hi quinq; paralleli inter omnes inſigniores nobilioreſq; & tanquam principes aliorum, quare non eſt miratu dignum quod tot doctiſſimi uiri eorum faciunt mentionem. Vt fecit Cleomedes ſupra. Qui eos circulos iā applicat rebus cœleſtibus, iam terrenis. Cœleſtibus ſane,& hoc eſt aſtronomicum, primo meteo.cap.de orbe ſignifero. Vbi ſic ſcribit. Eſt nimirum ſignifer circulus obliquus per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; Tropicū in uno puncto cōtingit,ſcilicet æquinoctialem diuiduè ſecat. & alia de eo ibi legito. Ecce pulchra zodiaci deſcriptio,officio horū trium circulorum. Et idem in eodem cap. de Torrida,de duobus circulis polaribus ſic. B Circulus namq; arcticus eſt limes ſemper apparentium nobis aſtrorum. Antarcticus uero limes ſemper occultorum. Ecce. Terrenis,& hoc eſt geographicum, ſic aptat: in capite ſupra allegato de cœli orbibus. His(inquit)nimirum cœli interuallis quæ memoratis orbibus diſtinguuntur,terræ partes quinq; ſubijciuntur: Vna ſub arctico nempe ſeptentrione cōprehenditur: Altera ſuppoſito ſpatio quod inter ſeptentrionem & æſtiuum tropicum eſt. Tertia inter duos tropicos, quæ medioximum obtinens locum, incubantem ſuperne ſibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni Tropici ſpatium & antarctici tenet. Quinta ſub antarctico. Has itaq; terræ partes Phyſici zonas ſeu cingula uocāt, quorum extima utraq; ob gelu rigorem inhabitabilia eſſe perhibentur: Vt medioxumū propter æſtū habitationi non eſt obnoxium. Inter quod & extima ſunt temperata. Hucuſq; Cleomedes. Ecce uſus parallelorū pro rebus terrenis. Idē eodem lib. ca. an ſub æquinoctiali ſit habitatio & capitulo ſequente, applicat æquinoctialem terræ ſubiectę. Hyginus autem utitur his quinq; circulis primo quemadmodum Cleomedes ſupra in § Cœleſtibus ſane &c. hoc patet libro primo de polo, quo ad duos circulos polares. Et quo ad alios tres per quos C diffinitur zodiacus, in capite ſequēte cuius inſcriptio: De zodiaco circulo. Itē utitur his in compoſitione ſphæræ materialis per hoc, quod eorum omnium docet diſtantiam in cœlo, ut eſt manifeſtū ex capite: De polo. Et per hos etiam diſtinguit cœleſtes imagines & earundem partes. Docet enim libro.4. quæ ſigna queq; partes ſignorum in his circulis perfici poſſint. Et idem eoſdem terrenis alligat plagis, ſicut etiā fecit Cleomedes. Quod liquidum eſt per caput: De terra & mari, libri primi. Marcus Manilius loquens de his quinq; circulis docet compoſitionem ſphærę materialis Græcorum more: per quam cœleſtis imaginatur: & ut eſt clarū ex ipſis metris. Tullius de quinq; zonis, quinq; uel quatuor circulis diſtinctis mentionem faciens, loquitur geographice, prout quinq; zonæ terreſtes ſubduntur quinq; zonis cœleſtibus, & quinq; circuli cœleſtes zonas diſtinguentes ſub ſe habent quinq; terreſtes circulos, zonas terrenas dirimentes, hoc liquet ex uerbis, Africani ad ſcipionem, his. Cernis autem eandē terram quaſi redimitam & circumdatam cingulis &c. lege ibi pulchram ſententiam. Si igitur terra habitata in quinq; cingulos eſt partita, conſequens eſt eandem quinq; circulis partiri, qui quinq; cœleſtibus circulis ſubijciuntur. Ma-

Quintilianus

Iulius Firmic9

Quinq; paralleli nobiliores cæteris.

Cleome. 2. loquitur de quinq; parallelis

Hyginus quadrifariam utitur his circulis

Mar. Ma.

Tullius De ſomnio Scipionis.

crobius autē lib.1.differit de quinq; cœlestibus circulis tanq; primarijs. Et hoc D
astronomicè: quod apertum est ex eo, q in eo loco tantūmodo tractat cœlestia,
puta de stellis fixis, de errantibus, de orbibus, de circis, de lacteo circo, de zodia
co, de ecclipsi solis & Lunæ, de coluris, de meridiano, de horizonte. Ecce. Libro
dein secundo repetit hos quinq; circulos cœlestes, prout eis ad ppendiculū sub-
iacent quinq; circuli terrestres distinguentes quinq; zonas in terra, sicuti sunt
quinq; in cœlo: & hoc facit Geographice. Et pro huius lucidiore informatione
legito à secundi libri §. De quinq; aūt circulis ne quæso existimes, usq; in §. His
quoq; (ut arbitror) nō otiosa inspectione tractatis. Ex innumeris ferme uerbis
hæc paucula ascribere libuit: His (inquit) depictis, sine difficultate cōstabit sin-
gulas terræ partes à singulis cœli partibus supra uerticem suū positis, qualitatē
Strabo. circa nimietatē uel temperiem mutuari. Strabo loquens de quinq; zonis (quas
semp quinq; uel quatuor parallelis distinctas intelligimus) loquitur uerba Posi
Posidonius. donii: & Posidonius asserit Parmenidem fuisse authorē quinq; zonarū. Et tra-
ctat de zonis terrestribus, relatis tñ ad zonas cœlestes, quod cuiuis legēti § Ce-
Idē Strabo per terū & Posidoniū deinceps: ubi inter plura, hæc. Facta igiť in quinq; diuisio, &
pulchra de his secundū naturam & secundū terræ descriptionē dicta esse uideť. Natura quidē B
lib.2. ad finē. & ad cœlestia & aëris temperantiā ad cœlestia, q hoc pacto eos qui alterubi,
quiq; utrinq; umbras habent determinatos optime distinguit: & ad astrorum
aspectū integra quadam partitione cōmutationem suscipientium. Cæterū ad
aëris temperiē, q̄ cum ad solē iudiceť, generalissimæ sunt differentiæ, quæ con-
tendunt ad aīantes, ad plantes, & ad alia semina cōtracta sub aëre. Et in eo ipso
Io. de Sa. Bu. caloris excessus, & defectio, & mediocritas &c. Io. de Sa. Bu. Virg. & Oui. secū-
Virgilius. do Meta. loquunť de zonis cœlestibus, partitis p parallelos insigniores. Ouidi-
Ouidius. us 1. Meta. loquiť de 5. zonis cœlestibus, quibus in tellure totidē subdunť. Tibul-
Tibullus. lus loquiť tantū de zonis terrestribus geographice. Qui præterea tractāt de pal
Astronomi tra leis pro stellarū declinatiōe ab Aequatore utrinq; positarū dignoscenda, recte
ctantes de 90. numerāt 90. integros uersus septentrionē, & tot uersus austrū. Quarū rerū co-
parallelis. gnitio magnā donat utilitatē in fabrefactione multorū instrumentorū astrono
micorū: & q in partitiōe graduū plures alij formanť paralleli, ptinet ad astrolo-
182. paral. giæ pfectionē, ut stellarū in cœlo situs sit certus & nusq; fallax. Qui uero de pa-
rallelis loquunť prout seruiunt pro incremento aut decremento dierū artificia-
lium, ponunt 182. parallos, & tot dies naturales ab exordio Capricorni, in Can-
crū: & pro quolibet parallelo aut die, fit diei artificailis crementū. Et rursus ali- F
os 182. parallelos, quibus tot respondent dies à principio Arietis in Capricornū,
Paralleli 365. ubi in dies fit diei decrementū. Quare Proclus cōiunctim numerat 364. sed in ue
ritate sunt 365. Quia tot sunt dies in anno solari cōmuni.

Secundaria cō siderario paralle. Secundaria autem aut consequutoria cōsideratio astronomica de parallelis est, quod
per eosdem fiunt iudicia & uaticinia. Id apertissime docet Ptolemæus tracta 2. quadri.
ca. 2. Sunt quippe, inquit, quædam gentium proprietates, quæ generaliter in lineis paral-
Ptolemæus. lelis & angulis terræ contingunt. Et postea exemplificat, de his qui sunt sub torrida zo-
na, inter parallelū æquinoctialem & tropicū Cancri, lege caput cum cōmentariis & nō te
pigebit laboris. Ex his uerbis Ptolemæi, de parallelis & angulis, astrorū uates nostri tem-
poris propter omnium planetarum coitum in Piscibus, anno Christi 24. supra sesquimil-
lesimum, plura incōmoda & portenta minati sunt his regionibus & prouinciis & earum
habitatoribus, scilicet, Garamātibus, Nasamonibus, Libycis interioribus, Aethiopibus
sub Aegypto, Mauritanis &c. Accedit his, quòd Genethliaci, ex stellarum positu in
ipsis parallelis, prædicunt natis futura aut bona aut mala. Item huc haud inepte uerba
Iul. Fir. Iulii Firmici accommodari possent: q cœlestes paralleli & zonæ ab ipsis complexæ in-
ducūt alias & alias qualitates in rebus terrenis, puta, excessum caloris, aut frigoris, aut tē-
peramentū, alias formas, dispositiones, colores, mores hoim & bestiarū: Quare nō ab re
dicit Firmicus. Vnde manifestis rōnibus cōprobatur, zonarū qdē esse q nigri uel cādidi
sunt, stellarū uero q in illa uarietate coloris, dissimiliū formarū uarietatibus corporanť.

Geographica Propero nunc ad Geographicam parallelorum considerationem. Per eos
nempe

A nempe scitur locorum distantia, eorundem latitudo, diuersitas umbrarum, distinctio climatum, uarietas dierum æstiualium maximorum. Sed quid respondebimus ad hoc, quod ipsi Geographi in parallelorum numeratione usq; adeo in diuersum eunt? Nō sunt profecto in fundamento diuersi. Quod enim uetustissimi Geographi posuere septem parallelos, aut locuti sunt de parallelis trāseuntibus per regiōes aut loca delectabiliter semper & pro semper (ut aiunt) habitata. Vt est ferme à medio tertij climatis, ubi latitudo in 30. pene gradus ascendit, usq; in medium, quasi, sexti climatis, ubi polus in .45. attollitur gradus. Et hoc pulchrè elici potest ex dictis eorum (de quibus Plinius supra) adijcientium singulis parallelis quantitatem longioris diei æstiui, à qua concluditur latitudo regionis. Aut quia principia propemodum omnium rerum sunt parua. Ex nuce enim fit corulus, ex glande ardua quercus. Et bonæ artes (teste Aristotele) sunt per additamenta. Non est miratu dignum, quod hi primi orbis habitati scriptores, paucos admodum posuere parallelos: quod satis concludi potest ex eo, quod alij posteri etiā uetusti his septem quinq; addiderunt, & 12. numerarunt. Ad Ptolemæos dicimus, quod is qui Almagestū scripsit, numerans ab æquatore uersus septentrionem 39. parallelos, non animaduertit principaliter an terra his subiecta sit habitata uel inhabitata, sed potissimum attendit cu

parallelorū cōsideratio.

Diuersa parallelorum numeratio anreprobandae

Ptolemæus Phelusinus.

B iusuis paralleli, quem lineā æquidistantem appellat, longitudinem diei æstiui longioris, item distantiam aut elongationem ipsius ab æquatore, quam latitudinem uocamus: & umbras meridianas sole existente in principio Arietis, Cancri & Capricorni. Quod ex eo cōijci potest, quod sub æquinoctiali, qui secundū eum primus est parallelus, habitationem nō admittit, & in parallelis latitudinem 65. graduū excedentibus, nullum habitationis nomen exprimit, & inhabitatos relinquit. Nec obstat principium sexti capitis, ubi loquitur de quatuor terræ habitabilis: quia per hoc non asserit quod ubiq; habitetur, sed pro maiori parte. Neq; id (postquam de æquinoctiali prima linea æquidistante determinauit) cū inquit. Reliquarum uero æquidistantium æquatori diei, in quibus possibile est scire quæ sunt regiones & loca quæ sub eis habitātur, numerabo summam proprietatis cuiusq;: Quod accipiendum est tantummodo de his, qui habitantur. Quia certum quod plures ex his, presertim hi, qui sunt polo arctico uicini, à nullis hominibus coluntur. Ptolemæus autem clau. lib. primo suæ Geographiæ, recensens, dempto æquatore, 23. parallelos, loquitur de his qui habitantur & per ipsum cognitis. Ex his palàm est omnes cōmemoratos de parallelis

Claudius Ptolemæus.

C egregiè dixisse, si rei finis, propter quem locuti sunt, rite pensitatur. Neq; imperitię aut ignorantiæ arguendos. Sed hic oritur dubiū. Supra enim dictū est, solē à principio Capricorni in principiū Cancri describere 182. circulos parallelos et totidē à principio Cancri in Capricornū, cum in ueritate nō sint ęquidistantes ęquinoctiali ob id, quod nō sunt lineæ circulares: nō enī in eis fit exitus à certo puncto & reditus in eundem. In exemplo, ponamus quod Sol sit in primo puncto primi gradus Capricorni motu primi mobilis, centrum solis describit lineam circunferentialem quæ nō redit in punctum, unde exiuit. Quia in 24. horis Sol suo motu abijt à primo puncto primi gradus Capricorni in principiū secūdi gradus eiusdem, in quod finit se linea circumferentialis: Igitur nō sunt dicendi circuli paralleli aut lineæ circulares. Pro eo dubio aduocandus est Ioan. de Sa. Bu. qui tract. 3. sic scripsit. Notandū est quod sol ascendens à primo puncto Capricorni per Arietem usq; in primum punctū Cancri, raptu firmamēti describit 182. parallelos, qui etiā paralleli & si nō oīno sunt circuli sed spirę, cum tñ in hoc nō sit error sensibilis, in hoc uis nō cōstituat si circuli appellent. hæc ille. Q, enī modicū & insensibile est pro nihilo reputat: sufficit enī sæpius in mathematicis uersari circa prope uerum. Est tamen hic aduertendū quod linea circumferen

An Sol motu primi mobilis omi die, describat parallelū;

Circularis. tialis est duplex. Vna circularis, & est linea à certo puncto exiens, circumeundo D
Spiralis duplex. in eundem rediens, cuius centrum ab ipsa undequaque æqualiter distat. Altera spiralis exiens à certo puncto, & circumeundo non rediens in punctum unde
Gyratiua uel inuoluta. exiuit. Et hęc est gemina. Vna gyratiua uel inuoluta: & est linea à certo puncto in plano exiens, & circumeundo in aliud se terminans. Alia est circumuoluta
Circumuoluta aut helica. aut helica, & est linea à certo pũcto exiens & in corpore, puta columna aut glo-
De usu parallelorum. bo, ad eundem non rediens. Sunt igitur nostri paralleli lineæ spirales, gyratiuæ aut inuolutæ. Præterea de parallelorum usu aut utilitatibus paucula quędã
Prima utilitas. prędictis adĳcere decreuimus. Et primo geographicas absoluemus, hoc modo.
Habitantes sub eodem parallelo, eandẽ habent latitudinem. Habitantes sub eodem parallelo, eandem habent latitudinem. Quare habitati orbis obseruatores prouide egerunt in eo, quòd ab occasu in ortum tendentes sub uno parallelo habuerunt eorũ obseruationes. Quia ad omnia loca ad quæ declinarunt, non fuit opus obseruare latitudinem. Quia quæ primo aditu fuit obseruata omnibus subiectis locis fuit accommodanda, & sic latitudo fuit certa, sed sola locorum longitudo fuit animaduertenda. In exemplo accipiatur nominatissimus parallelus Rhodiensis, cuius sæpius meminit Ptolemæus Clau. lib. 1. suæ Geo. sub quo plurimæ factæ sunt obseruationes. Et fuit negotiũ ince
¶. Mauritania ptum in occasu, puta in Africa, in mari exteriori sub latitudine 36. graduũ, qualem habet parallelus per Rhodum, & recto itinere uersus ex ortum nauigando uenerunt ipsi obseruatores ad fretum Herculeum eiusdem latitudinis: Postea E
ad mare Ibericum, id est, Hispanicum, Balearicum, Sardoum. Per Sardiniam insulã & ibidem Valeriam ciuitatem. Calarim aut Caralim oppidũ. Per mare Africanũ & eius insulas. Sacram, Aegusam. Per Siciliam & eius promon. Lilybæũ: Per mare Adriaticum & Strophades insulas. Per Peloponnesum & eius promon. Ichthym, Olympiã Pisam ciuitatem. Per mare Creticum & Therasiã insulam. Per Asiam minorem, Myrtoum mare. Per prouinciam Cariam & ibidem per ciuitatem Cnidum, Cressum portum, Rhodum insulam, à qua parallelus nomen habet. Et hac lege progressi uersus orientem usque in regionem Sericam & Sinarum distantes à mari exteriori Africano 180. gradibus, pérque dimidium superficiei ipsius terreni orbis. Haud aliter iudicabis de nostro parallelo habente latitudinem 48. graduum & fere 40. minuto. sub quo omnes ciuitates locatæ eadẽ gaudent latitudine uel quasi. Vt sunt Vadeuier & Lima oppida ducatus Barnensis. Tullum urbs ad Mosellam, Horba, Tubinga, Gœppingen, Gislingum, Giengen, vverda Sueuiæ Ingolstadiũ, Osterhofen ad Danubium: Omnes ciuitates hæ Germaniæ accedũt, sub uno propemodum sitæ pa-
Secunda utilitas. rallelo. Secunda utilitas est, Quòd sic habitantes habent consimiles & eius-
Dies & nox æqua, eundem parallelum habitantibus. dem quantitatis dies & noctes, quantum ad augmenta & decrementa, sed non F
consimiles ortus & occasus, intellige, quo ad idem instans temporis. In exemplo, repetatẽ parallelus Rhodiensis, qui sub eo in occasu habitant, ut sunt Mauritani, oppidorum Tingis & Exilissę ferme, habentes diem longissimũ 14. horarum & 30. minuto. Authore Ptolemęo, breuissimum autem 9. horarum & 30. minuto. Idem iudicium est de quantitate noctis longissimę & curtissimæ. Omnes igitur uersus orientem sub eo degentes easipsas & dierum & noctium seruant quantitates. Et quantum dies à principio capricorni usque in principium cancri in uno loco sese augmẽtat, puta in uno minuto, duobus, tribus aut quatuor, sic & cõformiter augmentat se in omnibus alĳs huius paralleli locis. Simile est
Tertia utilitas. iudicium de decremento ab exordio cancri in capricornũ. Idem accipe de no-
Incolæ unius paralleli æqs habẽt umbras ctibus. Sed his sol non oritur, cœlum mediat, neque occidit pro eodem momen to aut instante, cuius causa est globositas terræ. Tertia utilitas. Sic habitantes habent consimiles & æquales umbras meridianas. Vt si, gratia exempli,

res

A res perpendiculariter erecta decem pedum, quopiam die anni tempore meridiano in aliquo oblato loco procreat umbram octo pedum, in omnibus alijs locis, res decem pedum superficiei orthogonaliter insistens, tempore meridiei cuiusdam diei, projicit umbram octo pedum. Adde quòd si aliqui alicuius rei paralleli sunt perisci, heterosci aut amphiscij, omnes alii huius paralleli sunt perisci, heteroscii aut amphiscii. Quarta, sic habitantes eandem habent hyemē & æstatem, quantum ad temperantiam aut distemperantiam. Nisi per accidens fiat impedimentum, puta per casum grandinum, montium obiectum. De his scribit Albertus Magnus lib. de natu. loc. differentia prima, cap. 10. Circulariter (inquit) habitant, quorum latitudo cum sit una, longitudo tamen nō una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitant, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo, & ille quoque locus æqualiter calidus & frigidus est, humidus & siccus, dies eorum sunt æquales & noctes, sed eorum ortus & occasus non sunt in uno tempore sensibili. Nec eorum uenti sunt æquales, quia quorum differt oriens & occidens, horum necesse est differre uentos ad minus orientales & occidentales. Hucusq; Albertus. Hos Cleomedes primo Meteo. uocat περίοικος, id est, circumhabitantes aut circumaccolentes. Sed de his & Antœcis & Antipodibus in capite de potestate æquidistantium aut quinq; zonis abunde dicemus. Alber. Ma.

B

D

Tabula Parallelorũ Clau. Ptolemæi, in qua eorũ nomina, & per quas climatum offendantur, continentur.

	Nomina parallelorum Septentrionalium	Climatum initia, media & fines	Lati. septẽ. G	m̃	maxim9 Dies hor	m̃
1	Per Taprobanem	Anteclimaticus	4	15	12	15
2	Per Aualitem sinum	Anteclimaticus	8	25	12	30
3	Per Adulitum sinum	Initium primi climatis	12	30	12	45
4	Per Meroem insulam	Mediũ primi climatis	16	25	13	0
5	Per Napatam ciuitatem	Initiũ secundi climatis	20	15	13	15
6	Per Syenem urbem	Mediũ secundi climatis	23	50	13	30
7	Per Ptolemaidem Ἑermŋ	Initium tertŋ climatis	27	10	13	45
8	Per Alexandriam Aegypti.	Medium tertŋ climatis	30	10	14	0
9	Per Phœniciæ medium	Initiũ quarti climatis	33	20	14	15
10	Per Rhodum insulam	Mediũ quarti clim[illegible]s	36	0	14	30
11	Per Smyrnam ciuitatem	Initium quinti climatis	38	35	14	45
12	Per Hellespontum uel Romam	Mediũ quinti climatis	40	55	15	0
13	Per Bizantium aut Massiliam	Initium sexti climatis	43	5	15	15
14	Per Pontum Euxinum	Medium sexti climatis	45	0	15	30
15	Per ostia Boristhenis fluuŋ	Mediũ septimi climatis	48	30	16	0
16	Per australem partẽ Britanniæ maioris	Primus postclimaticus	51	30	16	30
17	Per Londinum aut ostia Tanais fluuŋ	Secũdus postclimaticus	54	0	17	0
18	Per medium Britanniæ maioris	Tertius postclimaticus	56	0	17	30
19	Per australes partes Britanniæ minoris	quartus postclimaticus	58	0	18	0
20	Per septentrionalia Britanniæ minoris	quintus postclimaticus	61	0	19	0
21	Per Thulem insulam	Sextus postclimaticus	63	0	20	0
	Nomina parallelorum Australium	Meridiana climata	latitu.		meridio.	
1	Per Raptum promontorium	Anteclimaticus	8	25	12	30
2	Per Prassum promontorium	Mediũ primi climatis	16	25	13	0

E

A partes uergant, item eorundem latitudo, maximus dies. Et in quibus tabulis

Tabulæ Claudii Ptolemæi uiri Alexandrini.

TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.
4 Afri.	11 Aſiæ	12 Aſiæ								
4 Afri.	11 Aſiæ	12 Aſiæ								
4 Afri.	6 Aſiæ	10 Aſiæ	11 Aſiæ	12 Aſiæ						
4 Afri.	6 Aſiæ	10 Aſiæ	11 Aſiæ							
4 Afri.	6 Aſiæ	9 Aſiæ	10 Aſiæ	11 Aſiæ	11 Aſiæ					
3 Afri.	4 Afri.	6 Aſiæ	9 Aſiæ	10 Aſiæ	10 Aſiæ					
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	6 Aſiæ	9 Aſiæ	9 Aſiæ	11 Aſiæ				
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Aſiæ	5 Aſiæ	9 Aſiæ	10 Aſiæ	11 Aſiæ			
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Aſiæ	5 Aſiæ	4 Aſiæ	10 Aſiæ	11 Aſiæ	9 Aſiæ	10 Aſiæ	11 aſiæ
2 Euro	6 Euro	10 Euro	1 Afri.	4 af. 1 af.	3 Aſiæ	5 aſiæ	8 Aſiæ	8 Aſiæ	9 Aſiæ	10 aſiæ
2 Euro	6 Euro	7 Euro	10 Euro	1 af. 1 af.	3 Aſiæ	5 Aſiæ	7. 8 aſiæ	8 Aſiæ		
2 Euro	6 Euro	9 Euro	10 Euro	1 Aſiæ	1 Aſiæ	5 Aſiæ	7 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ	
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	1 Aſiæ	3 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ		
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	8 Aſiæ	3 Aſiæ	5 Aſiæ			
3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ	7 Aſiæ		7 aſiæ			
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ				
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	8 Aſiæ	8 Aſiæ				
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ					
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ						
1 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ						
1 Euro	8 Euro	2 Aſiæ	7 Aſiæ	8 Aſiæ						
4 Afri.	11 Aſiæ									
4 Afri.										

B

Nunc ad utilitatem aſtronomicam parallelorum propero potiſſimũ ad eos quos sol motu raptus quotidie deſcribit, quorum officio dies artificiales & noctes maiorantur & minorantur, aut augmentantur & decreſcũt. Supra de perpetua æqualitate dierum & noctium, his qui ſub ęquinoctiali ſphæram rectam habitant nouitios per tabellam ortuum & occaſuum ſignorum in ſphæra recta breuiter inſtituimus, plures alias demonſtrationes omittendo. Hic autem aduertendum, quòd in ſphæra obliqua ubi unus polus ſupra horizontem attollitur, ut ſumus nos qui aquilonias habemus habitationes, duæ aſſignantur cauſæ diuerſitatis ac uariationis dierum artificialium & noctium, quarum una ſumitur ex diuerſitate aſcenſionum ſignorum. Altera ex circulis parallelis à sole motu mundi deſcriptis. Pro prima igitur cauſa conuendum eſt, quòd obliquitas zodiaci cauſa eſt, quòd tam in ſphæra recta quàm obliqua aliqua ſigna oriuntur rectè, aliqua obliquè. Et conſimili lege decidunt. Quod id ſphæræ rectæ accidat ſupra oſtenſum eſt per tabellam. In obliqua uero oſtendendum. nam ſi zodiacus eſſet parallelus ęquinoctiali, proculdubio omnia ſigna pariformiter & æqualiter orirentur & occiderẽt & ipſe zodiacus eſſet regularis & uniformis quemadmodũ ſunt omnes paralleli, & ita unũquodq; ſignũ zodiaci orirer & occideret in duabus horis æqualibus. Sed quia obliquus eſt, accidit q aliqua eius ſigna (ut dixi) rectè oriunt, aliqua obliquè, nõnulla rectè occidunt nõ

(margin, beside "Nunc ad utilitatem"): De utilitate aſtronomica parallelorum.

(margin, beside "habitant nouitios"): C

(margin, beside "tur, ut ſumus nos"): Duę cauſę diuerſitatis dierum & noctiũ

(margin, beside "quitas zodiaci"): De cauſa diuerſitatis dierum & noctium ratione aſcenſionum ſignorũ

(margin, beside "mirer & æqualiter"): Signa oriũtur rectè & obliquè.

nulla obliquè. Cui rei adiumentum præstat sphæræ obliquitas, quanto enim D
sphæræ horizon est obliquior aut decliuior, tanto aliqua signa obliquius & pro nius, aliqua rectius oriuntur & occidunt. In sphæra igitur obliqua sex signa quæ sunt à principio cancri per Libram, usque in finem sagittarij rectè oriuntur, reliqua uero à principio capricorni per Arietem in finem usque Geminorum obliquè. Vnde uersus.

Recta meant, obliqua cadunt à sydere cancri
Donec finitur chiron, sed cætera signa
Mar.Ma. Nascuntur prono, descendunt tramite recto.

Accedit Marcus Manilius libro 3. capi. 1. sic.

Sed iacet obliquo signorum circulus orbe
Atque alia inflexis oriuntur sydera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo.

Hæc ex subiecta tabella, amice lector, facile accipies. Ex obliquitate igitur zodiaci, & uario ortu & occasu signorum in sphæra obliqua, concluditur diuersitas & uarietas dierum artificialium & noctium. (Diuersitas dierum noctiūq; unde.) Quando sane sol est in principio Arietis aut Libræ tunc dies æquantur noctibus, eo quòd tot signa rectè quot obliquè tunc de die ascendunt, similiter & de nocte. Ideo tantus est excessus ascensionum in die sicut in nocte: quare tempora resultant æqualia. Sole enim existente in principio Arietis, interdum ascendunt ista sex signa Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virga, quorum tria obliquè & tria rectè oriuntur. Sed noctu oriuntur illa sex Libra, scorpion, sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, quorum etiam tria rectè & tria obliquè oriuntur. Sed quando sol est in principio Libræ hæc sex signa oriuntur die, illa nocte. Ingredere igitur tabellam subditam & collige ascensiones ortus Arietis & quinque sequentium signorum, quibus coaceruatis suscitabis 180. gradus æquatoris qui faciunt 12. horas æquales. Consimili formula conscribito ascensiones sex signorum noctis & colliges 180. gradus æquinoctialis, facientes 12. horas æquales. Ecce parilitas diei & noctis. Idem per tempus ortus tabellæ absoluere potes. Et quandò nobis est maxima dies, ut in æstate sole possidente principium Cancri, tunc oriuntur die sex signa rectè orientia, noctu autem sex obliquè. Econuerso quando nobis est minimus dies in anno sole existente in principio Capricorni, tunc in die oriuntur sex signa obliquè orientia, de nocte uero sex directe. Alii dies intermedii quãdoq; sunt maiores quandoq; minores suis noctibus secundum quòd plura uel pauciora signa in die rectè uel obliquè oriuntur. (Regula signorum ortus.) Idem intellige de noctibus. Hæc omnia per tabellam facile uenari possunt. Est autem regula: quantumcunq; breuis aut prolixa sit dies uel nox, sex signa oriuntur in die & sex noctu, neque propter prolixitatem aut breuitatem diei uel noctis plura uel pauciora signa oriuntur. (Mar.Mani.) Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. (astro

Cum tamen in quocumq; dies deducitur
Sex habeat supra terras sex signa sub illis.

TABELLA ASCENSIONVM, ID est, ortuũ & descensionũ, id est, occasuũ signorum in sphæra obliqua, ubi polus borealis eleuatur 48. gradibus & 40. ferme minutis.

Signa	Ortus æquatoris		Tẽpus ortus			Occa. æqua.		Tempus occasus		
	G	m	h	m	2	G	m	h	m	2
♈	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8
♉	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♊	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♋	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♌	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♍	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♎	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♏	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♐	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♑	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♒	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♓	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8

E F

A De hac causa diuersitatis dierũ & noctium loquiť Pli. lib. 2. ca. 19. in hæc uerba. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cũ pars æqua mundi sup subter terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyore transeũt spatio. Hæc Plini. Verũ obliquitas zodiaci & ortus rectus & obliquus signorũ, non sunt sufficiens causa diuersitatis dierũ & noctium. Nisi accedat obliquitas sphæræ. Nã sub æquatore est zodiaci obliquitas, & signorũ ortus obliquus & rectus, & tamen nulla accidit diuersitas dierũ & noctium sed eorundẽ perennis æqualitas, sicuti supra declaratũ est. Ergo uerba Plinij accipienda sunt de sphæra obliqua. Astipulaťad id Cleo. 1. Meteo. ca. de augmento dierũ, & sequenti, de causa incrementi inæqualis dierũ, quæ lege. Secunda causa diuersitatis dierũ artificialiũ cum noctibus sumitur ex circulis parallelis à sole descriptis. Contuendũ igitur, ꝙ arcus horum circulorũ æquidistantium qui sunt supra horizontem sunt arcus dierũ artificialiũ, arcus uero sub horizõte sunt arcus noctiũ. In sphæra igitur recta cũ horizon sphæræ rectæ transeat p polos mundi, diuidit omnes circulos istos in partes æquales: unde tanti sunt arcus dierũ quanti sunt noctiũ apud existentes sub æquinoctiali. Et sic in quocumque signo sit Sol semp est eis æquinoctiũ. Quod in sphæra materiali uerificata ad sphærã rectã facile ostendi

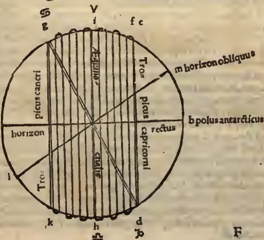
Plinius.

Cleome. Secunda causa diuersitatis dierum.

B potest. In plano sic. Esto circulus duabus diametris orthogonijs diuisus polus arcticus a, Antarcticus b, linea aut diameter i h, æquinoctialis principium ♈ & ♎, zodiacus d g, g initiũ Cancri, d Capricorni. Ex prædictis liquet ꝙ Sol existẽs in principio Capricorni d, motu raptus mũdi describit circulũ Capricorni d e, qui quidem terminaťin f secũdo gradu Capricorni, ad quẽ Sol motu proprio secundo die est translatus, & postea causabit alios circulos usquequo accedit Arietem, ubi æquinoctialẽ i h designabit, & deinceps alios parallelos uersus polum arcticum, donec sit in principio Cancri, ubi tropicũ g k depingit. Et hi paralleli sunt circuli dierũ naturalium, cum Sol in die naturali singulos describat. Eorum autem arcus qui supra horizontem quemuis sunt, uocãtur arcus dierũ artificialium, id est, à Sole in die artificiali descripti. Cum dies artificialis nihil aliud sit quam latio solis supra horizontem. Qui uero infra sunt arcus noctium, id est, in nocte à Sole causati. Quemadmodum enim huiusmodi circuli cõtinẽt

Pulchra demonstratio.

C Posset hęc figura pingi iuxta ueram distantiam Tropicorum ab æquinoctiali, & quadrans b i diuidi in 90. gradus altitudinis poli, & tropicus Cancri sub horizonte recto in 12 partes significantes horas, & in subdiuisiões, & apponi centro horizon obliquus mobilis in modum regulæ, & ni fallor omnia perfectius & lucidius apparerent.

F

Diei naturalis partes. partem superiorē & inferiorem tanꝙ partes totales singulos eorū integrantes: D
Ita dies naturalis ex duabus partibus. s. die artificiali & nocte cōstituitur. Quibus stantibus, horizon sphæræ rectæ, quē diameter a b designat, transit per polos mundi, cui insistit æquinoctialis i h perpendiculariter, causans angulos rectos & cōsequenter omnes paralleli æquinoctiali. Sequitur ꝙ tam æquinoctialē ꝙ ei æquidistantes parallelos in duo æqualia partietur: per tertiā, tertij Eucli. Singulæ igitur circulorū portiones supra rectū horizontē a b æquales sunt, portionibus cōparibus sub eodem, & quia in spatijs æqualibus, fiunt motus
Aristoteles. æquales, sexto Physi. Motus igitur solis per portiones circulorum superiores æqualis erit motui eiusdem sub inferioribus: & quoniā sol æqualiter mouetur, in temporibus paribus tam superiores ꝙ inferiores transit dictorū portiones (ut Philosophus sexto Physi. demonstrat) & cū portiones superiores transeat
Aequinoctiū sphæræ rectæ. in die, infimas uero in nocte (ut dictū est) cōcluditur singulos dies singulis suis noctibus esse æquales & cōsequenter ubicūꝙ in zodiaco sit Sol in sphæra recta semp esse æquinoctiū. Sed quia horizon obliquus l m, quicumꝙ sit ille, semp diuidit æquatorē in æquales partes, cū ambo sint circuli maiores, p caput secūdū Io. de Sa. bu. qñ sol erit in principio Arietis & Libræ æquinoctialē describens, cū motus supra horizontē & sub eodē sint æquales, erit æquinoctiū in uniuersa terra. Sed quia prædictus horizon nō transit p polos, ut liquet, sicuti rectus, nō diuidit reliquos circulos in partes æquales sed in portiones inæquales, per E
quartā tertij Elementorū. Si linea diuidat lineā intra circulū, neutra earū p eiusdem centrū eunte in partes inæquales eā secat. Et dictus horizon deprimit sub polo boreali, ut patet in figura præscripta. Nā portio horizontis obliqui l est sub polo a. Et a polus eleuat supra eundē, sequitur ꝙ de parte cœli septentrionalis maior portio est supra horizontē l m quàm infra, & cōsequenter omniū circulorū septentrionaliū ab æquinoctiali uersus polū septentrionalē declinātiū maiores portiones sunt supra quàm infra circulū horizontis: & per consequens maior motus solis supra horizontē aut terrā ꝙ infra. Et quia motus regularis est, dies artificiales quibus mouet supra terrā maiores sunt singulis suis no
Signa septentrionalia. ctibus. Quando igit sol mouet per signa septentrionalia, q̄ sunt ab initio Arietis ad finē uirginis, ab 10. uel 11. die Martij in 13. septembris, crescunt dies artificiales supra noctes. Et quoniā horizon prædictus diuidit æquatorē per æqualia, & uersus arcticū polum deprimit, & tanto magis quanto ab æquatore plus remouet, sequitur quāto circulus magis distans est ab æquatore & propinquius
Dierum noctiumꝙ uarietatis ratio. polo boreali, tanto maiorē portionē habet supra horizontē & minimā infra. Er F
go cum sol est in tropico prædicto, quod usuuenit 12. Iunij dies maximus est & nox minima. Cōtra uero quoniā prędictus horizon m eleuat supra polū austrī, nū b, eo depresso maior portio partis cœli meridionalis sub horizonte existit ꝙ supra, & consequenter circulorum ab æquatore uersus polū illum declinantiū semp maior portio est infra ꝙ supra. Quapropter cū sol est in signis australis in medietate zodiaci, q̄ est ab initio Libræ in finē pisciū, noctes supra dies sunt longiores, & quanto magis horizon ab æquatore elongat tanto magis supra rectū est eleuatus, & maiores portiones sub eo. Vnde tropici capricorni maxima portio est sub eo & minima supra relinquit. Quo fit ut sole ibi morante 12. Decembris nox est maxima & dies minimus ꝙ possit esse in toto Anno. Cui quāto dies magis propinquus est tanto noctē habet longiorē. Ex his palàm est, cū tropici æqualiter distant ab æquinoctiali, ꝙ arcus diurnus & superior tropici cancri, æqualis est arcui nocturno & inferiori capricorni & econtra. Eodē modo dicendū est de alijs circulis æqualiter ab æquatore distantibus. Quæ de sphæra obliqua iam exposita sunt, possunt p instrumentū sphæræ materialis optime declarari. Sat est.

De occul-

A

DE OCCVLTATIONE ET EMERSV AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI

Verum ex memoratis quinque æquidistantibus circulis, arcticus sane supra terram totus existit. Solstitialis autem tropicus bipertitò ab horizonte scinditur, maiori eius parte supra terram conspicua, minore subter occulta. Neque tamen in omni tractu urbeùe similiter circulus hic ab horizonte secatur, sed pro climatum uarietate uariam sectionum exuperantiam sortitur, iis quoque, qui propius septentriones agunt, inæquabilius ab horizonte scinditur: Nec finis donec eo loci uentum sit, ubi totus supra terram emineat. Qui uero ad austrum magis uergunt, iis profecto per æquabiliores partes ab horizonte diuiditur, donec ad plagam quandam uentum sit, nobis certe australem, in qua tropicus ab horizonte per æquas partes secatur. At in nostra habitatione, ita solstitialis ab horizonte scinditur, ut uniuerso circulo per octo parteis dissecto, quinque supra terram appareant, tres sub terra lateant. Sane ad hoc clima direxisse stylum Aratus uidetur, cum Phœnomena cōscriberet: in quibus cum

B de solstitiali tropico disserit, ita ait.

Huius in octonis dissecti partibus alta
Terrarum inuisunt quinque, tres ima frequentant,
Alterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuisione sequitur maximum diem horarum æquinoctialium quindecim esse, noctem uero nouem. In Rhodio autem horizonte ita tropicus ab horizonte dirimitur, ut cum circulus uniuersus in octo & quadraginta partes secetur, undetriginta sectiones supra horizontem appareant, undeuiginti sub terra lateant. Ex qua diuisione fit, ut apud Rhodios longissimus dies horas ęquinoctiales quatuordecim habeat, nox nouem. Additis hincinde semissibus unius horæ singulis. Aequator uero circulus per uniuersum terrarum orbem ita ab horizonte diuiditur, ut semicirculus eius supra terram extet, semicirculus sub terra linquatur. Quo fit, ut in hoc circulo æquinoctia fiant. Brumalis autem tropicus ea ratione ab horizonte interfectus est, ut minore sectionibus

C supra terram habeatur, maior sub terra. Inæquabilitas uero sectionum eandem in omnibus climatibus uarietatem habet, quam etiam in solstitiali tropico diximus. Semper enim respondentes ex aduerso tropicorum sectiones æquales inter se sunt. Eoq; fit, ut maximus dies maximæ nocti, & minimus dies minimę nocti æqualis euadat. Antarcticus autem circulus totus sub horizonte latet.

STOEFLERI INTERPRE.

Inter alia magis præcipua, digniora & nobiliora mathematicæ disciplinæ cognitio ortuum & occasuum, signorum, stellarum ac syderum multis aliis præstat. Eius enim peritia non solum nautis, agricolis, Vinitoribus, Medicis, Poëtis, Historiographis, Geographis, Astrorum iudicibus, sed ipsis quoque imperatoribus & exercituum ducibus necessaria uidetur. Cuius ignoratione (authore Onosandro Platonico philosopho) insidiari uolentium consilia plerumque in irritum ceciderunt. Onosander

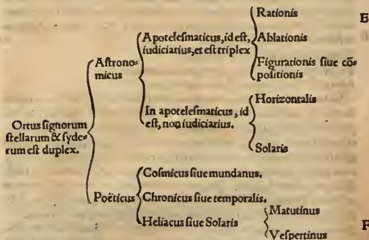
Sunt autem qui de ortu & occasu tractant fere innumeri, ex quibus hi, Ptolemæus Dictione 13. Alma. Plinius libro decimo octauo, cap. uicesimo quinto. & deinceps. Iulius Firmicus lib. 5. capi. 1. Alkindus libro de motu diurno. Ioannes de Sacrobusto Tracta. 3. de sphæra. Ioan. à Regio monte in suis tabulis primi mobilis & directoriis. Poetæ, Virgilius præcipue primo Georgicorum, Ouidius in sex libris Fastorum, qui in prooemio sic canit. D

Scriptores recensec.

Tempora cum causis Latium digesta per annum
Lapsaq́ue sub terras ortaq́ue signa canam.
Et idem in primo.
Quis uetat & stellas ut quæque oriturque caditque
Dicere? promissi pars fuit ista mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primum
Inque domus superas scandere cura fuit

De ortu, offero nouitiis Astronomiæ hanc formulam.

E

F

Alkindus. Ortus ratiōis. De triplici ortu Apotelesmatico scribit Alkindus in libro de motu diurno. Rationis appellat, cum in ortu ascendente prima domo aut horoscopo fuerit quoppiam signum humanum aut rationale, ut sunt Gemini, virgo, prima medietas sagittarii & Aquarius. Vnde cum aliquid istorum in ortu repertum fuerit, erit natus egregiæ rationis, prudens & sapiens: & eo fortius si dominus eius nō fuerit impeditus. Astipulatur Almeon libro de unitate secreti. Cū (inquit) nati ascendens erit signum aliquod humanum, & eius dominus fortis in esse, recte censetur filius rationis. Vt si aliquis haberet Geminos pro ascendente & Mercuriū in ipso, is haberet rationabilitatē & scientias liberales. Accedit Zeel in libro de natura nati. In Geminis Mercurio ascendente inerit nato scientiarū series & habitus rationis. Ad hoc alludit Hermes primo de Speculo & luce. Et Iul. Fir. lib. 5. c. 1. Vbi asserit de Geminis in genitura hoīs ascendētibus. Erit cœlestibus facultatibus sēmp imbutus. De virgine in ortu, sic loquit, Facit hoīem multa scientem, & omnium disciplinarū secreta ꝑquirentem, Oīaq́ue in pectoris claustro

Almeon.

Zeel.

Hermes.

Iuli. Firmi.

A ę austro retinentem. De Sagittario horoscopante, sic inquit. Plures quoq; artes & disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omnium rerum scius. De Aquario demum dicit. Diuinarum literarum aut sacrorum uel religionum officia tractabit. Ortus oblationis uocatur cum in ascendente erit aliqua de domibus Iouis, puta sagittarius aut Pisces. Nam si alterum ex his erit in oriente raro natus detinebitur paupertate. Idem accipe de Ioue bene disposito in genitura quapiam. Testis Almansor Aphoris. 12. Nunquam erit pauper & inops cuius dominus natiuitatis erit Iupiter. Et Ptolemæus in Centi. uerbo 37. Vix fiet unquam, quòd non ille idem, cui fuerit ascendens Pisces uel Virgo sit maior sui regni occasio. Ortus figurationis aut compositionis, uocatur aptatio cœli ad operationes perficiendas, puta pro imaginibus faciendis: de quibus fere omnis antiquitas. Puta, Thetel summus & uetustissimus philosophus, qui scripsit libellum de natura rerũ, Thebit, Hermes de Sigillis, Salomon in libello pretiosorum lapidum, & libello de sculpturis, seu imaginibus. Chael Israëliticus. Ragiel libro alarum. Item de annulo Salomonis quo dæmones ab obsessis expulit Ioseph um lib. 8. ca. 2. De recentioribus legito Marsi. Fici. lib. 3. de uita cœlitus cõparanda ca. 16. & deinde per plura ca. Et Leonhardum Camillum lib. 3. per totum. Is ortus multum conducit medicis. Medicus enim colligendo her-

Ortus oblationis.

Almansor.

Ptolemæus.

Ortus figurationis.

Vtilitas ortus figurationis.

B bas, radices, conficiendo pulueres, liquores, unguenta, electuaria salubrius facit aptando cœlestem influxũ. Quare Albertus Magnus in suo Speculo egregie dicit. Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coercetur, sed potius in magnarum rerum inceptionibus electionem horæ contemnere, est arbitrij præcipitatio non libertas. Et Marsi. Fici. in exhortatione libri tertij de uita cœ. cõpa. Ego (inquit) frequenti iamdiu experientia compertũ habeo, tantum interesse inter medicinas huiusmodi, atq; alias absq; delectu astrologico factas, quantum inter merum & aquam. Sed de his satis. De ortu Inapotelesmatico qui uere astronomis tribuitur, contuendum, quòd is geminus est. Alter horizontalis cum signum, uel pars signi, stella, uel cœlestis imago eleuatur uel ascendit supra horizontem, non curando, an hoc sit de die uel nocte, ut faciunt poëtæ. Et sic dicimus omnia zodiaci signa in die naturali oriri, Immo & occidere. Et is ortus quandoq; sumitur absolute, id est, sine hoc, quòd reguletur motu primi mobilis. Et sic dicimus in humanis genituris. Illud signum quod est in contactu horizontis orientalis oriri, horoscopare, & oppositum occidere. Vt in genitura Paridis fuit Aquarius in ortu. Homeri sagittarius. Demosthenis virgo. Platonis Aquarius. Archimedis Aries. Maximiliani regis Roma. virgo. Phi-

Alber. Ma.

Marsi. Fici.

Ortus Inapotelesmaticus.

Horizontalis.

Absolutus.

Iuli. Fir. lib. 6.

C lippi comitis Palatini, Leo. Quandoque consideratus huius ortus est respectiuus, quantum ad æquinoctialem, per cuius motum uniformem habetur ortus & occasus signorum & partium eorundem, quo ad uelocitatem & tarditatem, de quibus uniuersaliter tractat Ptolemæus prima & secunda Almage. Et Ioan. de Regio monte, harum rerum absolutissimam tradidit cognitionem. Et nos quantum ad integra signa zodiaci, supra absoluimus duabus tabellis.

Respectiuus.

Alter solaris, quo stella oritur per remotionem à Sole. Et habet etiam Geminũ consideratum. Primus fit, considerando ortum in quantum se elongat uel separat à stella uelocitate sui motus, aut contra stella se elongat à sole, non curando an stella uideatur uel non uideatur. Et si mane stella oritur ante ortum solis, dicitur habere ortum orientalem aut matutinum. Etiam si non uideatur. Et si occidit post solem dicitur habere ortum occidentalem aut uespertinum. Secundo consideratur huiusmodi ortus quantũ ad apparere. Ita quòd diffinitur tempus apparitionis aut uisionis ipsius stellæ. Vt facit Ptolemæus Dictione 13. Almage. Et ad hoc cõposuit tabulas, quibus notificatur quot gradus stella potissi-

Ortus solaris I.

II.

Ptolemæus.

mum planeta, à sole distare habeat ut uideatur. Et sic dicimus stellam aut planetam oriri ortu matutino, quando de sub radijs solis exiens propter remotionem solis à stella uel planeta, mane ante ortum solis apparere incipit. Et dicimus stellam oriri ortu uespertino, quando de radijs solis exit propter remotionem eius à sole, uesperi post occasum solis apparere incipit. Hūc ortum Ptolemæus uocat apparitionem uel matutinam uel uespertinam. Et coincidit cum ortu heliaco poetico. De quo in sequentibus. De ortu poetico animaduertendum. Insigniores poetæ describendo gesta, bella, facinora notatu digna: Item calamitates, damna, circūlocutionibus & periphrasibus utuntur per occasum aut ortum signorum, stellarum, aut imaginum cœlestiū, diuersa tempora iam anni, iam diei artificialis, iam noctis significare uolētes. Quapropter triplicem ponunt ortum, de quibus hæc paucula. Poëticus ortus Cosmicus aut Mundanus, est ascensio siue eleuatio signi, uel stellæ, aut syderis supra horizontem de die artificiali. Et quia hic ortus præcipuè soli tanquam lumini & candelæ cœli, gubernatori mundi, factori temporū attribuitur, Poëtæ innumeras circumlocutiones cosmici ortus ponunt. Ex quibus hæc Virgilius 3 Aenæi.

D

De ortu Poetico.

Cosmicus aut mundanus ortus.

Virgilius

Postera iamq; dies primo surgebat Eoo
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram

Idem quarto Aenæidos.

Venatum Aenæas unaq; miserrima Dido,
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

E

Ouidius

Ouidius quarto Metamorphoseos.

Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas.

Lucanus

Lucanus secundo Pharsali: describit tempus, quo Pompeius discessit à Brundusio quod fuit tempore autumni, sic.

—Iam cœperat ultima virgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.

Silius

Transeo silium in quinto. Exemplū Vergilij 1. Geor. utiliter declarabimus id.

Vere fabis satio: tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci: & milio uenit annua cura
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Vt noutijs horum & similium uersuum intellectus fiat apertus, Annotandū est, quod poetæ (loquor de his qui fuere uicini tempori incarnationis Christi) nonnūq; per motum uel locū solis in quopiā signo significare uolunt diffinitū tempus, quo aliquid fit factum uel faciendum. Et si ex motu uel loco solis diem mensis scire optaueris, per poëtam certior redderis de solis motu siue loco: Incertus tamen es de die mensis. Habent sane Astronomi pro cōfesso, noto motui cœlesti certum tempus determinare, & contrà noto tempori motum certum assignare. Ponatur igit certitudo motus solis p poëtā: ut hic in exemplo Virgi. Candidus auratis &c.

F

Inuentio temporis p locum solis cognitū.

Manifestum est, legumina iuxta poëtā electo tempore serenda sole Taurū adeunte (Agricola enī ignorat quando sol adeat Taurum, & si nō dubitet solē quot annis eundem adire). Inuestiga igitur per Ephemeridē ad nostrā tempestatem supputatā aut per tabellam hic annexam diem, quo sol primum gradum Tauri accedit, & offendes 10. uel 11. diem Aprilis, cui adde 11. uel ad minimū 10. & quod facta additiōe emergit ostendit tibi diē mensis prope uerum, ad tempus Poetæ. Ingressus est igit sol tempore Virgilij Taurū 21. aut 22. & ad minimū 20. die Aprilis, quo

A lis, quotẽpore huiusmodi satio fuit inchoanda. Ex his palàm fient metra Lucani supra. Lucanus.

—Iam cœperat ultima virgo.

Discessit enim Pompeius à Brundusio sole intrante Chelas apud nos Librã: quod tũc usuuenit 24 aut 25 die Septembris. Et aliud exemplũ Luca. 4. Phar. de quo Plinius in subditis, ad nostrum propositũ hæc. Lucanus.

—Nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima cancro est.

Vulteius adhortabatur iuuenes ad moriendũ gloriose & fortiter. Fuit enim circumdatus à Pompeio & suis quòd euadere non potuit, & hoc fuit sole existente in Geminis, ad quos intrauerat eo tempore die 22. Maij. Simile est iudiciũ de cõsimilibus exemplis horũ trium Poetarũ Virgilij, Ouidii & Lucani. Quòd si Poeta certum diem mensis designat, & ad eundem diem cupis scire uerum locũ solis, qui ne-

TABELLA INGRESsus Solis in 12. signa zodiaci nostra tempestate.

		Dies.
In	♈	10. aut 11. Martij.
	♉	10. aut 11. Aprilis.
	♊	11. aut 12. Maij.
	♋	12. Iunij.
	♌	13 aut 14 Iulij.
	♍	14 Augusti.
	♎	13 aut 14 Septembris
	♏	14 Octobris
	♐	12. 13. Nouembris.
	♑	12 Decembris.
	♒	10 Ianuarij.
	♓	9 Februarij.

Inuentio loci solis per tempus cognitũ.

B cessarius est, ut per ipsum sciatur quæ signa aut astra Cosmice, Chronice aut Heliace oriantur siue occidant, quære diem notũ in nostris Ephemeridibus & locũ solis in signis & gradibus ad eundem diem, quem etiã per adiectam tabellam excerpere potes: à quo subtrahe 11 aut 10. gradus, & emerget locus solis ad tempus, id est, ad diẽ mensis ipsius Poetæ. Gratia exempli. Ouidius primo Fastorũ circa finem indicat tempus, quo dea Pacis sit colenda. Etenim 30. die Ianu. aut tertio Calend. Februa. Inquit enim. Ouidius.

Ipsum nos carmen deduxit Pacis ad aram
Hæc erit à mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

Ex uerbis Poetæ notus est dies mensis, scilicet, 30. Ianuarij, quo festũ Pacis Romani celebrabãt: Si libet ad eundem scire locũ solis. Intro cũ eodem die, scilicet, 30. Ianuarij Ephemeridem & offendo solem in Aquario 20. gradu nostro tempore, à quo demo 11. gradus & remanent 9. Fuit igitur tempore Ouidii locus solis 30. die Ianuarij in 9. gradu Aquarii. Inde certior reddor solem ipso die festo Pacis cosmice oriri in Aquário. In sacris literis sæpius fit mentio de ortu cosmico solis. Matthæi 5. Qui solẽ oriri facit sup bonos & malos. Iacobi 1. Exortus est sol cũ C ardore suo & arefecit fœnum. Esaiæ 13. Obtenebratus est sol in ortu suo. Ecclesiastes 1. Oritur sol & occidit & in locũ suum reuertitur. Psal. A solis ortu & occasu, laudabile nomen Domini. Et nostro tempore usitatissimum est definitis temporibus adijcere, & explorare non solum uerũ locum solis, uerum omniũ planetarũ. Ac etiã eorundem radiationes. Et idẽ fit alijs rebus magnis accidentibus. Vt cũ refertur: Anno gratię 1472. circiter diẽ 19. mensis Iunii ignis cõbussit tertiã partem ciuitatis Erfordensis fere 6000. domus, multas Ecclesias & Curias &c. Sequit mox quęstio de cœli dispositione: & hæc scit officio Ephemeridis huius anni. Simile: anno Christi 1476. circiter 22. die mensis Iunii, cõgressi sunt Confœderati cũ duce Burgundiæ Carolo, & terga uertit dux: interfectiq; sunt ex utraque parte ad 15000. uitorum. Præterea contuendum. Cum Poetæ sæpius loquantur de ortu & occasu stellarum fixarũ & cœlestium imaginum necessum nobis erit eas ad tempus Poetæ reducere atque rectificare. Firmamentũ enim, in quo & stellæ & sydera locata sunt, à Poetarum tempore usque ad nostra, magnã passum est uariationem. A tempore enim Ptolemęi usque ad nostra tempora suo motu euariauit se ab ultimo mobili fere uiginti gradibus.

Erfordia combusta.

Cõgressus Suitensium cũ duce Burgundię.

Ita quòd stella (gratia exempli) quæ fuit tempore Ptolemæi in secundo gradu Tauri, hodie est in 22. eiusdem uel circiter. Item principia signorum zodiaci ipsius firmamenti, id est, octauæ sphæræ abierunt à principijs zodiaci ultimi mobilis totidem gradibus. Quocirca si ortũ aut occasum, de quo poëta scribit rectè explorare uolueris, cogeris stellam uel imaginem de qua fit quæstio retrogradè, id est, contra signorum ordinem ponere per 20. aut 21. gradus, quo facto ueritas Poëtæ in promptu erit. In exemplo. Virgilius supra cum de ingressu solis in Taurum dixit, adijcit. Et aduerso cedens canis occidit astro. D

Canis stella in ore canis maioris, imaginis cœlestis existens, alias, Alhabor & Syrius, nostra tempestate est in 7 uel 8. gradu Cancri, subtraho ad tempus poëtę 20. uel 21 gradus & reduco stellam ad 17. uel 16. gradum Geminorum, & apparebit ueritas dicti ipsius Virgilij. Non enim uult poëta intelligi Tauro oriente cũ sole mox in occasum ferri canem qui proximus Tauro est, sed occidere eũ dixit Tauro gestante solem, quia tunc incipit non uideri sole uicino. Occidit enim occasu Heliaco, de quo infra. Consimilem fac reductionem de stellis Pleiadibus, de quibus idem Virgilius. Ante tibi Eoe Atlantides abscondantur &c.

Vergilij loci.

Quæ nostro tempore sunt in 22. & 23. gradu Tauri, quòd si per eas ad tempus poetæ operari uolueris, deme 21. & 22. gradus & reduces eas ad 1. & 2. gradũ Tauri & gaudebis de perfectione operationis, alioqui sæpius decipieris. Postremo summopere animaduertendus est locus ad quem poëta stylum direxerit. Nã iuxta latitudinem eiusdem loci uerificandum est instrumentum, cuius officio ortus & occasus uidere desideramus. Hactenus de ortu Poëtico cosmico. E

Ortus chronicus. Ortus chronicus siue temporalis, est ascensio siue eleuatio signi, stellæ aut syderis supra horizontem de nocte, id est, post occasum solis. Tempus astrologorum, quorum officium est rimari cœlestia, emergit post solis occasum. Testis est Ouidius primo Metamor. cum inquit.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.

Iuli. Firm. Ecclesiastes. Origenes. Ouidius. Alludit poëtæ Iulius Firmicus lib. octauo in procemio. Et Ecclesiastes ca. 8. Omni negotio tempus est & opportunitas. Et Origenes in Homilia in ca. 8. Matthæi. Tempus & tempora sunt omni rei sub cœlo. Exemplum. Ouidius libro primo, de Ponto epistola ad Seuerum sic scribit.

Sed memor unde abij, queror ò iucunde sodalis, F
Accedant nostris sæuaq; arma malis.
Vt careo uobis Scythicas detrusus ad oras
Quatuor autumnos pleias orta facit.

Ptolemæus. Taurus. Pleiades. Hyades. Butrio. Notandum. Ptolemæus Dicti. 7. Alma. & Alphonsus dant Tauro 33. alias 32. stellas, inter quas sunt pleiades & hyades. Sunt aũt pleiades sepcem stellæ Tauri à Græcis pleiades & atlantides, à Latinis Vergiliæ. Has, ut habet Beda, quidã Massam pleriq; Butrionem uocant. Rustici massam, Gallinã & septistellium nominant. Anglici Butrionem, id est, Gallinam habentem pullos, uulgariter Bruothenn. Dictæ pleiades q; ex Pleione matre, ut author est Hyginus lib. 4. & Athlante sunt genitæ. Et sunt numero septẽ, quas Ouidius 4. Fast. proprijs exponit nominibus, scilicet, Electra, Alcione, Celæno, Merope, Astropæ, Sterope, Taigete, Maia. Alij uolunt eas dici à πλέω Græco, id est, nauigo, quia in ortu suo primæ nauigationis tempus ostendunt. Diuus Gregorius 29. Mora. ca. 27. scribens in 38. ca. Iob ubi dicitur. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiados? asserit pleiades stellas dici à πλέσος, id est, à pluralitate. Et bene dicit. πλεῖσος enim Græce est plurimus. Atlantides nuncupatæ, quia Atlantis filiæ.

Ouidius. Gregorius. Atlantides. Vergiliæ.

A filiæ. Vergiliæ Latine dictæ, Hygino & Festo testibus, quia post uer exoriunt (intellige heliace): & hæ cæteris ampliorē habent honorem, ꝙ earū signo oriente æstas significatur (intellige initialis) scilicet, circa Idus Maij. Occidēre autem hyems ostenditur, quod alijs nō est traditum signis. Alij uocant Vergilias non à ueris fine, sed à uerni temporis significatione. De Vergilijs plura apud Plini. &c. Sunt autem qui has stellas extra imaginem Tauri locant, ut fecere antiqui Astrologi. Alij, scilicet, Plinius lib. 2. ca. 41. In cauda Tauri: Moderandus est Plinius inquiens, in cauda, id est, in postrema parte. Nā uera cauda Tauri deest, cū sit de signis membris fraudatis. Seruius ante genua Tauri: quod minimè quadrat. Thomas Aquinas in capite Tauri: scribens enim in 38. ca. Iob, pleiades (inquit) dicuntur septem stellæ, quæ lucent in capite Tauri, quarum sex apparent ualde propinquæ, septima aūt obscurior est &c. Sed labitur Thomas, nam stellę in capite Tauri nō pleiades, sed hyades uocantur. Neque apparent ualde propinquæ, ut idem asserit. In ueritate sunt in dorso Tauri. Quod ex Ptolemæi & Alphonsi descriptione facile manifestatur. Hyades sane (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cum oriuntur & occidunt pluuias faciunt. Virgilius primo Aenæi.

Vergiliæ. Hyginus, Fest.
De locatione pleiadum. Plinius.
Seruius.
Thomas Aq.
Ptole. 1. quadri. ca. 9 Pleiades uocat Athorace, ab alijs puta Hali athoraye.
Hyades, Seruius.
Virgilius.

Arcturum, pleidasque, *hyadas septem(que) triones.

*aliàs pluuias

B Quare ab eo quòd est ὕω, id est, pluo hyades appellatæ sunt. Vel quia Atlantis & Hyæ filiæ fuere. Secundum Plini. lib. 2. ca. 41. & lib. 18. ca. 26. sydus uehemens terra mariqúe turbidū. Eas Latini uocant suculas, à succo, id est, humiditate. Ouidius quinto Fastorum.

De Suculis lege Plini. lib. 18 ca. 26.
Suculæ.
Ouidius.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas hyadas Græcus ab hymbre notat.

Idem in sexto.

Postera lux hyadas Taurina cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Musæus dixit, quinque esse hyadas filias Atlantis & Hyæ. Quòd poeta dixit.

—Pleias orta.

Volunt quidam ut ea singulari insigni appellatione Maiam intelligamus, quæ ob honorē Mercurij filii eius Pleiados nomē sibi peculiariter uendicat ac asciscit. Sed nemo prohibet singularem numerum hic pro pluratiuo recipi. Nunc ad Poetæ sententiam redeo, hanc. Pleiades stellæ quæ & Vergiliæ circa autumnū neque cosmice neque heliace oriuntur, igitur necessum erit eas Chronice oriri. Non enim heliace oriuntur ad autumnum cū

Musæus.
Sententia Ouidij.

C sol cum eis minime coniungatur, sed ad finem fere ueris, ut supra dictum est. Neque cosmice, cum præcipua autumni signa sint Libra & scorpio. Libra igitur oriente non oriuntur pleiades, cum sint in Tauro, neque in quinque signis sequentibus, puta Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario & Piscibus, quæ tunc de die artificiali Cosmice oriuntur. Neque ex simili ratione Scorpione oriente, cui annumerātur quinꝗ signa Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, in quibus signis omnibus pleiades minime reperiuntur: quocirca Cosmicus eis ad autumnum denegatur. Oriuntur igitur Chronice, id est, tempore nocturno. Reducamus igitur Pleiades ad tempus poetæ iuxta canonem supra expositū, & inueniemus eas in primo & secundo gradu Tauri. Sole igitur existente in primo aut secundo gradu Scorpij uel quasi, quod accidit tempore Poëtę 26. aut 27. die Octobris, occidente Sole in Scorpione oriebantur pleiades in Tauro: igitur oriebantur Chronice, quod fuit probandum. Fuit igitur quartus annus exilij Ouidii quo scripsit ad Seuerū. Huius ortus Chronici plura sunt exempla apud poetas, quæ missa facio. In uniuersum aūt cognoscendū. Cū quocūꝗ

signo Sol cosmice oritur cuius oppositum Chronice oritur. Sic iudica de qninq; D
signis cum Sole dic cosmice orientibus, quorum opposita noctu Chronice oriuntur. Simile est de stellis fixis. Tertius poetarum ortus appellatur Heliacus, de quo nonnihil supra de ortu astronomico diximus, hic diffusius. Heliacus igitur ortus, qui solaris, est cum signum, id est, sydus aut stella à radijs Solis emergens incipit apparere, quam prius Sol præsentia uicinitatis uideri nō sinebat. Pro intellectu huius multū conducit propositio octaua, primæ partis perspectiuæ Ioan. Pisani hæc. Lucem fortem orientem super uisum & medium quædam uisibilium occulrare. Et est Geminus, scilicet, matutinus & uespertinus. Matutinus est cū sydus aut stella à radijs Solis emergens incipit mane apparere in oriente ante Solis exortum. Stellæ fixæ uicinæ zodiaco cum coniunguntur cum Sole, cōiunctione longitudinis incipiunt postea oriri ortu Heliaco matutino. Stellæ autem magnam habentes latitudinem septentrionalem non sic se habent, sed crebro cum earum cōiunctio in longitudine cum Sole accidit, mane Sole oriente notabiliter solem antecedunt, quare supra in diffinitione ortus Heliaci matutini uerba (stella à radijs Solis emergens) non debent interpretari de cōiunctione longitudinis, sed de cōiunctione horizontali, quæ accidit quando Sol & stella in ortu solis simul coēūt in parte horizontis orientalis. E
Caute igitur dicit in diffinitione, stella à radiis solis emergēs. Er ergo, egregie dictū est. Exempla sunt omnes stellę fixæ orientes & occidentes. Item omnes planetæ, dempta Luna. Idem de syderibus, id est, imaginibus cœlestibus. Cōtra est de stellis longe remotis à zodiaco uersus meridiem, ubi stella eius gradū subsequitur. Exemplum ex Ouidio secundo Fastorum.

Heliacus. — *Ioan. Pisa.* — *Heliacus matutinus ortus.*

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna
Proximus æthereos accipe Piscis equos.

In primo metro indicat poëta ortum heliacum matutinum ipsius Aquarii, ex eo quod Sol recedit ab eo & intrat Pisces, & mane oritur Aquarius ante Pisces & incipiunt stellæ Aquarii uideri ante Solis ortum. Et hoc ueritatem habuit tempore Poetæ, quo octaua sphæra & ultima fuere fere iunctæ, quo ad principia signorū. Nostro tempore plures stellæ Aquarii, pręcipue in effusione aquę, sunt in Piscibus. In secundo autē metro indicat occasum heliacum Pisciū, propter ingressum Solis in eos. Cōsimile fac iudicium de ingressibus Solis in alia signa, de quibus Poeta, quo ad ortum & occasum heliacum: ut primo Fastorum, de ortu heliaco Capricorni & occasu heliaco Aquarii, ibi. F

Aquarius dicitur leuis, quia est de signis repente aut tortuose ascendētibus: uel dicit leuis, quia à labore solis alleuiatus. Et est fictio poetica.

Hæc ubi transierint &c.

Et tertio Fastorum, de ortu heliaco Piscium, & occasu heliaco Arietis, ibi.

Hæc potes ad solem &c.

Et quarto Fastorum, de ortu heliaco Arietis, & occasu heliaco Tauri, ibi.

De duce lanigeri pecoris &c.

Et quinto Fasto. de ortu heliaco Tauri & occasu heliaco Geminorū in uersibus.

Ar mihi pande precor &c.

Et sexto Fastorum, de ortu heliaco Geminorum, & occasu heliaco Cancri, ibi.

Iam sex & totidem luces &c.

Aliud exemplum Virgilii primo Georgicorum.

Gnosiaq; ardentis decedat stella coronæ.

Aduerte Strabo libro primo. Cum autem (inquit) plurimę ciuitates sint amplissimæ, tamen tres ac illustrissimæ præcellunt Gnossos, Cortyna & Cydonia. Gnosos fuit Minois regia ciuitas & habitatio. Quia filiam habuit Ariadnem nomine, quæ cū Baccho nuberet, à Venere coronam à Vulcano fabricatā munere accepit: quæ quidem corona demum inter astra in parte septentrionali est collocata

Virgilius. — *Strabo.* — *Prole. lib. 3. ca. 17. noīat Gortynā & Cydonem. De his Pli. li. 4. ca. 12. & Gortynam uocat Cortynam.*

A collocata habens 8. stellas, quarum una alijs lucidior secundę magnitudinis, nostro tempore in quarto gradu Scorpij, tempore Virgilij in 14. aut 13. Libræ die 6. uel 7. Octobris. Et hæc uocatur Gnosia. Arabice Alpheta. i. corona. Tempore igitur poetę postquam sol peruenit ad hanc stellam & ipsam occultauit, deinde abijt in Scorpionē, orta est stella ortu matutino heliaco: Immo tota corona. Vult igitur poeta ante quam feminas frumenta, puta far, id est, speltam. Fac igitur ut Corona septentrionalis oriatur in corpore solido heliace, uel, & idem est, ipsa Gnosia, & probe accipies. Alpheta.

A stellis erraticis officio ephemeridū innumera colliges exempla. De Saturno Anno 1525. circiter diē sextum Martij sol ei iungit in Piscibus & patitur occasum heliacū. Postea Sol uelocior motu se à Saturno separat, & incipit Saturnus mane apparere ante ortū solis. Igitur. De Ioue eodem anno qui cum Sole coit in Ariete die secundo Aprilis, & postea Sole abeunte mane apparet. Sic de Marte suo tempore. Exempla de planetis.

B Venus cum motu tardior est Sole, ut accidit circa eius regressionem, mane oritur ortu heliaco. Vt anno. 1524. die duodecimo Octobris fuit eorum coniunctio in uicesimo nono gradu Libræ, Venere retrograda & motu tardior Sole, quare factum est Venerem tum habuisse ortū heliacum matutinū, quem seruabit usque in Augustum fere Anni uicesimi quinti. Idem sume iudicium de Mercurio.

Luna autem nūquam habet ortum matutinum. Quia semper Sole uelocior est & peracta coniunctione recedit à sole secūdum signorum consequentiam, quare post solem oritur: Igitur. Ortu matutino Luna caret

Ortus heliacus uespertinus est, cum stella à radijs solis emergens incipit uesperi apparere in occidente post solis occasum. Et is ortus nunquam usuuenit, quàm cum stella est uelocior sole. Vt nonnunquam accidit in Venere & Mercurio, in Luna semper post peractam coniunctionem cum sole. Venus enim progressiua uincit solem motu diurno in nonnullis minutis, puta uno, duobus, tribus, usque in sedecim: Quare ipsa sua uelocitate se soli iungit: Et post à Sole secundum signorum ordinem abit. Et post occasum Solis apparet supra horizontem, & facit ortum heliacum uespertinum. Gratia exempli. Anno 1525. Ortus heliacus uespertinus.

C circiter diem primā Augusti accidet coniunctio solis & Veneris. Postea uelocitate motus segregat se à sole secundum signorū sequelam & post solis occasum subsequitur Solem & apparet ortu heliaco uespertino. In quo quidem ortu durat usque in Maium anni 1526. Quotiescumque igitur Venus progressiua cum Sole coit, post uespertinū ortum ingredietur. De hoc ortu loquitur Virgilius in Bucolicis Ecloga decima cum inquit. Virgilius.

Ite domum saturæ, uenit hesperus, ite capellæ.

Hæc enim stella uespertina noctem aduenire denuntiat. De utroque ortu Veneris matutino & uespertino, loquitur DEVS ad Iob capitulo triecesimo octauo sic. Nunquid produces luciferū in tempore suo, & uesperum super fines * terræ consurgere facies? Vbi Thomas Aquinas ad propositum sic scripsit. Nūquid produces luciferum, id est, venerem mane apparentem, in tempore suo id est, in determinato tempore, quia hæc diuersitas certo tempore contingit. Et uesperum, id est, eandem venerem sero apparentem, super filios terræ consurgere facies. Contuendū. Hic Plinius lib. 2. ca. 8. de venere sic scriptū reliquit. Infra Solē ambit ingens sydus appellatū veneris, alterno meatu uagū, ipsisque cognominibus æmulū Solis & Lunę. Pręueniēs quippe & ante matutinū exoriēs. Iob * alij filios. Thomas Plinius.

D

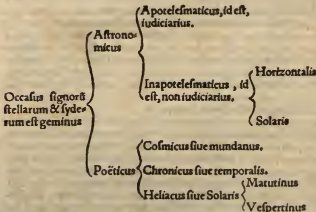
Cleomedes. Tullius.

luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diemque maturans. Contra ab occasu refulgens nũcupatur uesper, ut prorogans lucem, uicemque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit. Hæc Plinius. Venus cum solem antegreditur, testibus Cleomede primo Meteoron & Tullio libro secundo, de natu. Deo. Latine nominatur lucifer à Græcis φωσφόρος & ἑωσφόρος .i. orientalis uel matutinalis. Cum autem subsequitur solem occidentem nominatur Vesper, uesperus, hesperus, id est, occidentalis, à uetustis Vesperugo & uespera. De Mercurio idem est iudicium & quandoque ter contingit in Anno: puta Anno memorato die 29. Ianuarij cõiungitur Mercurius soli, & postea quia progressiuus accelerat motum supra solem & init ortũ heliacum uespertinum. Dein 20. die Maii iterum soli iungitur ingrediturque ortum heliacum uespertinum. Rursus 9. die Septembris coit cum sole & subsequitur ortus heliacus uespertinus. Sæpius enim in Anno Mercurius suo motu uincit solem ab uno minuto in 56. ferme. Luna post unamquamque coniunctionem cũ sole afficitur ortu heliaco uespertino. Exempla sunt facilia, transeo. In summa tantũ his tribus stellis. s. Veneri, Mercurio, & Lunæ accidit ortus heliacus uespertinus.

Tribus solum planetis est ortus uespertinus heliacus.

Quia non sequitur, hæc stella apparet noctu post solis occasum in occidente supra horizontem, igitur habet ortum heliacũ uespertinum. Omni enim nocte serena uidentur stellæ plurimæ fixæ, q̃ post solem occidunt & nominantur occidentales & uespertinæ, minime tamen afficiuntur ortu heliaco uespertino, quia non emergunt (ut docet diffinitio) è radijs solis uelocitate sui motus secundum signorũ consequentiam, sed sol easdem iamiam adire per coitum sese uicinat. Idem est iudiciũ de tribus planetis Saturno, Ioue & Mercurio. Anno enĩ 25 per Ianuariũ & partẽ Februarij noctu apparebit Saturnus in occasu supra horizontem, & dicetur occidentalis & uespertinus, sed ortũ heliacum uespertinũ nõ habet. Item Iuppiter per Ianuariũ & Februarium & partem Martij apparebit in occidente &c. ut supra de ♄. Idem accipe de ♂ ad finẽ anni iam memorati. Hactenus de ortu. Nũc de occasu dicendum, de quo in primis hanc Lectores sumite formulam.

E

F

Occasus apotelesmaticus.

De occasu Apotelesmatico, hoc est, Iudiciario qui in septimo domicilio semper inuenitur. De quo plura apud Iuli. Firmi. libro 5. capi. 1. Vbi de Libra existente

A ſtente in occaſu, id eſt, in domo ſeptima alicuius geniturę, ſic ſcribit. Si in Libra fuerit inuentus occaſus uitam in domo regia aſſidua conuerſatione decernit, aut in publicis actibus conſtituit. Erit tamen natus uitæ ex quadam inæquali parte mutabilis, ita ut felicitates omnes ſemper infelicitas ſubſequatur, ac proſperitates infortunium, atque aliquando ex ultimo dignitatis gradu, ad infimum, caduca humilitate, reuocetur. Nam omnem eius claritatem inuidiæ liuor impugnabit &c. Et idem de Scorpione in genitura quapiam in occaſu inuento, ſic. Si occaſus in Scorpione ſigno fuerit inuentus faciet in omne uitæ cõuerſatione cordatos, procurationis officio alienos nutrientes, & qui uxorem primã interuentu mortis amittant. De reliquis ſignis in occaſu collocatis eundem legito. *Libræ.* *Scorpij.*

Inapotelesmaticus occaſus qui uere aſtronomicus appellatur duplex eſt. Horizontalis, & eſt deſcenſio uel depreſſio ſigni, ſyderis, aut ſtellę ſub horizõte ſiue ſit de die ſiue de nocte. Et de 12. zodiaci ſignis tam in ſphæra recta quam obliqua aliqua recta occidunt, id eſt, habent occaſum rectum, aliqua obliquũ uel pronum, de quibus ſupra diximus in duabus tabellis. Canon, in ſphæra obliqua ſigna recte orientia, occidunt obliquè, & contra obliquè orientia cadunt recte. De quibus ſupra in metris. *Occaſus inapotelesmaticus horizontalis.* *Canon.*

Recta meant, obliqua cadunt &c.

B Alter eſt occaſus ſolaris, quando ſtella aut ſydus propter ſolis uicinitatem tegitur .i. uiſui occultatur: de quo Ptolemæus Dictio. 13. Alma. quantũ ad quinque planetas ♄, ♃, ♂, ♀ & ☿ determinant, de quo latius infra dicemus. *Solaris.*

Poëticus occaſus quemadmodum ortus triplex eſt. Primus coſmicus ſiue mundanus, & eſt depreſſio ſiue deſcenſio ſigni, ſyderis, aut ſtellæ ſubter horizontem occidentalem de die. Exempla de ſignis zodiaci. In quocumque ſigno Sol oritur coſmice, eius oppoſitũ occidit coſmice .i. proprie, eſtq; principalis uel antenomaſicus: & quæ ſigna de die coſmice oriuntur, eorundem oppoſita coſmice occidunt. In omni die naturali omnibus habitatoribus ſeptem climatum Sol ſemel occidit coſmice. De quo apud Poëtas plurimę periphraſes. Virg. 3. Aenæi. *Poeticus occaſus coſmicus* *Virgilius.*

Sol ruit interea & montes umbrantur opaci.

Et idem in Buco. Eclog. prima & alloquitur Tityrus Melibœum.

—Iam ſumma procul uillarum culmina fumant
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ.

Et Ouidius ſecundo Metamor. *Ouidius.*

Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
C Heſperium temone fretum.

Et alia multa. Exempla de ſyderibus .i. imaginibus Sole exiſtente in Sagittario: Sydus Geminorum, quod hodie fere totum eſt in Cancro occidit coſmice, id eſt, tempore diurno. Sic Sole tenente Sagittarium imago Cancri occidit coſmice.

Ex his facile accipies exempla de particularibus ſtellis, ut ſunt capita Geminorum. Aſini 2. in Cancro. Exemplum Virgilij de Pleiadibus primo Georgi.

At ſi triticeam in meſſem, robuſtaq; farra
Exercebis humum, ſoliſq; inſtabis ariſtis
Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ
Debita quàm ſulcis committas ſemina &c.

Tempore Virgilij Sol intrauit Scorpionem circiter 24. aut 25. diem Octobris: Noſtro tempore (tabella indicante) die 14. eiuſdem menſis, ſcilicet, in die Caliſti papæ. Supra reduximus Atlantides, id eſt, pleiades ad tempus poëtæ, hoc eſt, ad 1. & 2. grad. Tauri, aut circiter. His habitis cognoſcendũ eſt. Cum poeta dicit Eoæ Atlantides, id eſt, orientales, non eſt intelligendũ eas à natiuo loco *Quare Atlantides dicantur orientales.*

fuisse orientales. Nam Atlas Mauritaniæ rex dictus Maximus fuit Pleiadū pater. Is nō habitauit in oriente sed in Africa, quæ in occidentē (testibus Geographis) uergit. Cuius pars est Mauritania. Quare Franciscus Capuanus exponit hic (Eoæ) aduerbialiter, id est, cosmice uel dietim, id est, de die. Et ordinat uersum sic. Atlantides, id est, pleiades abscondantur tibi eoè, id est, cosmicè. Nō ambigo hanc expositionem plurimis displicere. Quare Astronomicam affero, hanc. Orientalis dicitur stella postea quam sol se ab ea separauerit (quia ante solem exoritur) usque in oppositionem eius cum sole, qua completa dicitur occidentalis, eo quòd ante solis ortum apparet in occasu: Melius dixerim, quia occidūt post solem: Hoc facile per tres planetas superiores declarari potest, Ephemeridibus id indicantibus. Sic de Atlantibus sciendum est, quæ post cōiunctionem solis usque in oppositionem dicuntur orientales, quia ante solem oriuntur, & ita manent orientales usque in oppositionem perfectam, postea dicuntur occidentales. D

Franciscus Capuanus.

Seminū tempora.

Quòd in satione robustorum seminum oppositionem solis cū pleiadibus, minutiorum uero cōiunctionem poeta eligere docet, ratione physica probari potest, per quandam similitudinem solis & Lunæ temporis coniunctionis & oppositionis eorundem. Transeo.

Virgilij uera interpretatio

Non est Poeta intelligendus hic, quasi uero, ut inquit E

(Robusta femina terræ)

cōmendanda sint pro omni occasu cosmico Atlantidum. Sole enim possidente Leonem Atlantides cosmice occidūt, & tamen eo tempore ardentissimo nemo, nisi mentis inops, semina iactat. Neque de uirgine, neq; de omnibus Libræ partibus poeta loquitur. Sed de eo tempore quo sol uicinus est oppositioni Pleiadum, puta tempore Poetę, quo sol fere stetit in principio scorpij è regione Tauri. Sole igitur oriente in biduum uel triduum Atlantides adhuc occidunt cosmice. Nec in diuersum eunt Ouidius supra, & hic Virgilius, in eo quòd Ouidius asserit, Pleiades in autumno oriri, cōtrà Virgilius eo tempore easdem occidere. Virgilio enim occidunt cosmicè, Ouidio oriuntur chronicè: Quod optime accidere potest eodem die, differenter tamen. Quia cosmicus occasus est respectu temporis matutini. Chronicus uero ortus respectu uespertini. Fac periculum cū instrumento. Poeta noster, in summa, id uoluit. Postquā sol suo motu ad oppositionem signi Tauri uenerit, seminanda sunt robusta semina. Quia tunc id signū in quo sunt Atlantides, sole in Scorpione oriente, occidit cosmice. Et hoc summam habet ueritatem, & certum est Atlantides, occidere à principio cosmicè post chronicè. Enimuero signum oppositum signo, in quo est sol præcipuè & principaliter, occidit cosmicè. F

Ouidius.
Virgilius.

Signū chronicè oritur, & cosmicè occidit eodem die.

Occasus Chronicus.

Occasus chronicus est descensio siue depressio signi, stellę, aut syderis subter horizontem occidentalem de nocte, id est, post solis occasum. Exempla de signis. Canon. Id signum, quod cū sole cosmice oritur, chronicè occidit. Versus. Chronicè descendit signum quod cosmicè surgit.

Esto sol in principio sagittarij, uesperi post solis occubitum signum noctu descendit, igitur chronicè. Similiter alia quinque quæ sequuntur, scilicet, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus. Exempla de syderibus. Nostro tempore imago Sagittarij, habens triginta & unam stellas, est fere tota in Capricorno supremi mobilis, sole tenente Sagittarium occidit Chronicè: quia noctu post occasum Solis. Idem de sydere Capricorni habente uiginti octo stellas

A stellas quarum pars maior est in Aquario, & sic de cæteris. Inde facile concludes exempla de stellis. Vt est stella sagittæ, stella arcus, stellæ capitis Sagittarij &c. stellæ cornuum, capitis, uentris & caudæ Capricorni. His adijcio exemplum Lucani quarto Pharsa. hoc.

Nobilium mentes iuuenum cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent. flexoque vrsæ temone pauerent.
Iidem cum fortes animos præcepta subijssent
Optauere diem nec signis uergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima Cancro est
Nox cum Thessalicas urgebat parua Sagittas.

Id est, Sagittariũ. Nam Chiron centaurus qui præceptor fuit Achillis, in Thessalia medicinę præcepta docuit, & antiqui finxerunt eũ sagittarium signũ zodiaci. Sole existente in Geminis in gradu 20. uel 25. uel 26. sagittarius uel maior eius pars occidit de nocte, & nox tunc est breuis ob id quòd dies est fere longissimus, & quia curta nocte oriuntur signa obliquè orientia, puta Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus & pars Geminorũ, igitur nox est curta.

B Occasus Heliacus aut solaris est, cũ prius sydus aut stella uideretur, solis uicinitas haudquaquam uidere sinit. Vt accidit in omni cõiunctione Solis cũ Luna & planetis alijs ac etiam stellis fixis circa zodiacũ existentibus. Item omne zodiaci sydus quod sol intrat heliace occidit. De quibus supra ex libris Fastorũ de ingressu solis de signo insignũ. Et est duplex Matutinus & Vespertinus. Matutinus occasus heliacus est cum stella radios Solis ingreditur quæ prius cũ uideretur propter accessum ad solem mane occultari incipit: ut sunt Venus & Mercurius directi & Luna tantũ. Venus enim progressiua, cum se Soli propter motus uelocitatem coniungit, occidit occasu matutino, quia ante Solis exortũ mane in oriente obtutibus sese ingerit, postea appropinquando soli disparet & tandem se soli iungit per ueram coniuniunctionem & omnino aliquamdiu latet. In exemplo. Anno gratiæ 1525. circiter festum Ioan. Baptistæ Sol tenebit 10. gradũ Cancri, Venus. n. eiusdem signi: apparebit igitur mane Venus ante Solis exortum in oriente, postea per plures dies Iulij latebit, & prima die Augusti Soli cõiungetur. Mercurius uero cum directus longe à Sole abest puta 20. gradibus 21. 22. 23. 24. usque in 28. mane (etsi propter eius paruitatem difficile se uisui ingerat) mane solẽ antecedens apparet, postea deperit. In exemplo. Anno 1524. in die natalis Christi, Sol in 18. gradu Capricorni. Mercurius in 20. Sagittarij præcedit Solem 24. gradibus, postea in Ianuario sequente occultatur & 29. de eiusdem soli coniungitur. Luna ante coitum cum Sole biduo aut triduo mane apparet, post perditur & se soli iungit Gratia exempli Anno futuro 24. circiter diẽ 22. Decembris. Luna mane uidebitur deinde Soli uicinans 24. perditur & 25. die natalis Domini mane Soli coniungitur.

Occasus heliacus.
Hæc diffinitio est satis restricta, ut supra proxime annotauimus.
Occasus matutinus.
Veneris matutinus occasus.
Mercurij occasus matutinus.
C
Lunæ matutinus occasus.

Vespertinus occasus Heliacus est, cum signum, sydus aut stella Solis radios ingreditur, propter accessum eius ad solem, uel solis ad eam, uesperi post solis occasum incipit occultari. Exempla de ipsis signis ex prædictis sunt nota. Quod enim signum sol ingreditur, id afficitur occasu heliaco uespertino. Quia antea post solis deciduum uesperi uidebatur in occidente & postea propter solis accessum incipit latere. Idem intellige de signorum imaginibus: De stellis erraticis & fixis exempla sunt facillima. Luna aũt occasum uespertinum nõ habet quia non accedit ad solem sed recedit. Vnum Virgilij supra ex primo Georg. nondum expositum repetam. Id.

Vespertinus occasus heliacus.

D

Duo cœli canes. —Et aduerso cedens canis occidit astro.

Procyō minor. Aduerte duos in cœlo esse canes. Vnus procyon Græco uocabulo, πρὸ .i. ante, uel πρὸς, id est, præ aut πρότερος, id est, prior & κύων seu κυνὸς canis, id est, prior canis. Quia aliū præcedit, quare antecedens dicitur, & minor. Habet enim duntaxat duas stellas: & nil facit ad propositum. Porrò Plinius lib. 18. cap. 28. dicit, quod apud Romanos non habet aliud nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem.

Canis maior sydus. Canis stella singularis. Syrius aut syrion. Canicula. Alhabor. Plinius. Canis alius, est maior, qui proprie appellatur canis: in se recipit stellas 18. Vna quæ in eius ore est fulgentissima & in ultimo luminis etiā uocatur canis, Syrius & canicula. Arabice Alhabor. Syrius ut Hygino & cōmentatori Siciliensi placet, propter flammę candorē, quod huiusmodi sit ut præter cæteras lucere uideat ad stellā syrium, quam cū sol accessit duplicatur calor ipsius & languore afficiunt corpora humana. Hanc latini caniculam uocant, quia quamdiu sol in ipsa est pestifera est. Id satis indicat Plinius lib. 2. ca. 40. Inquiens. Nā caniculæ exortu (intellige quo ad uisum) accendi solis (uapores. i. calorē solis in caniculæ exortu augeri) quis ignorat? cuius sydeis effectus amplissimi in terra sentiunt. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus ferā, quam in exortu eius cōtra stare & cōtueri tradit, ac uelut adorare cū sternuerit. Canes quidē toto eius spatio maxime in rabiem agi, nō est dubiū. Accedit idem lib. 14. ca. 18. his uerbis. Vina in apothecis canis exortu mutantur quædā, postea*q* restituuntur sibi. Et idem libro 18. ca. 28. Deinde postridie fere ubi*q* cōfessum inter omnes sydus indicabis, quod canis ortum uocamus, sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitiū 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ. Nec id latuit Lucanum 10. Pharsaliæ. E

Lucanus

Rapidos (inquientem) qua Syrius ignes
Excrit.

Syrius enim exerit emittit uel aperit rapidos ignes .i. uiciatos, uel ad furorem incitantes ignes .i. calores, uel exerit .i. extrahit: duplicato enim calore corpora dissoluunt & uaporantur. Quo fit ut canis morbis corpora afficiat. Quare diebus canicularibus molestæ sunt purgatiōes. Quod poeta paucis indicat cum dicit: aduerso astro, id est, noxio pestifero.

Oryx. Author de natura re. Plinius. Scito quod Oryx, orygis penultima correpta (ut ex libro de natura rerū colligitur & ex Plinio libro 8. cap. 53. & libro 10. cap. 73.) est bestia de genere caprarū magnitudinis hirci, cui ex parte est similis, uillum habens sub mento, cuius uilli contra naturam aliorum animaliū uertuntur uersus caput. Plinius ait, Orygem perpetuo sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem, cū mirabili modo ad remedia sitientium. Nam*q* Getuli latrones eo durāt auxilio, repertis in corpore eorū saluberrimi liquoris haustu uesicis (hactenus Plinius) dictarum bestiarū infuso pro parte modica utuntur. Hæc bestia (sicut Aegyptij tradunt) in exortu caniculæ naturaliter tripudiare uidetur, compage corporis eius uisibiliter sentiente, quod imber & frigus abijt, instentque uapores ignei caloris ut uestiatur terra floribus, herbasque proferat & fructus. Est autem impatiens frigoris: Vnde nec frigus nec niues facile sustinere potest. F

Plinius emendatur. Ex his palam est, quod Plinius est mendosus in uerbo cōtristari, sed legendum est: contra stare. Neque legendum est cum stertuerit, id est, post longam dormitionem euigilauerit, sed sternuerit.

Caprarum genus. Teste enim Aristotele, caprarum genus est ualde uigil naturaliter, parum enim dormit & de facili excitatur. Legendū est igitur cum sternuerit. Ille sane obtutus eius in caniculam defixus, sternutationem mouet. Et hæc fera uidetur sydus adorare cum sternuerit.

Sternutatio. Deutero. Sternutatio enī inflato est, quæ à pectore exurgens totum caput concutit. De ea fera scribitur Deuteronomij decimo quarto, & numeratur inter animalia munda, Iudæis ad

A esum cõcessa. Esaiæ 51. numeratur inter animalia immunda, ubi dicitur. Filij tui proiecti sunt, dormierũt in capite omnium uiarũ sicut oryx illaqueatus. Sed me iudice, Oryx æquiuocũ est, & in Esaia significat glirẽ qui somno magno sopit. Sat est. (Oryx.) Pro intellectu Virgilij notanda sunt Plinij uerba lib. 18. ca. 29. hæc. 4. Calend. Maij Canis occidit sydus & p se uehemens, hoc est 28. die Aprilis. (Intellectus metrorũ Virgilij.) Eo die, tempore Plinij, fuit Sol in Tauro circiter septimum gradũ. Imago autem Canis in Geminis. Et canis stella in ore, teste Ptole. dict. 8. circa 17. aut 18 gra. Geminorũ. Reduc igitĩ in instrumento Canem, potissimũ stellam Canem, Syriũ aut Caniculam in locũ quo tpe Plinii steterit, puta circiter 17. aut 18. Geminorũ, locatoq; 7. gradu Tauri in horitzonte occidentali. Est quidẽ Canis stella supra horizontem sed in Italia uisui subtrahitĩ, qui preteritis diebus post Solis occasum apparebat. Occidit igitĩ occasu heliaco uespertino ex eo, q sol ad stellã accedit. Vult igitĩ Poëta minora semina terræ cõmittenda quando Sol ingressus est Taurũ. Et quando Canis cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, noxio aut pestifero astro, hoc est, canis ipse qui est noxiũ astrum nõ semp sed tunc cum occidit occasu heliaco uespertino. Vel sic & melius. Cum Canis, id est imago canis, cedens, id est, incedens

B aduerso astro, id est, cũ Syrio noxio astro occidit occasu heliaco, id est, non uidetur à nobis post Solis occasum. Nõ intellige q Canis incedat suo motu uersus Solem & eiusmodi incessu incidat in radios solares patiendo occasum heliacum uespertinũ: Sed contrà Sol uelocitate sui motus incedit uersus Canem habentem aduersum astrũ & eundem reddit nobis inuisibilẽ. Hæc expositio consentanea est dictis Macrobij libro primo de somnio Scipionis. (Macrobius.) Postea Sol indies propius accedit ad Canem, quare magis latebit. Tandem cum Sol 27. uel 28. gradum Cancri adierit, quod tempore Plinij fere usuuenit 10. uel 11. die Iulii, fit cõiunctio horizontalis Solis & Canis. Dein recedit Sol à Cane secundum signorum ordinem & incipit Canis modicum oriri, licet non uideatur, & deinceps plus oritur. Vt supra dixit Plinius in §. Deinde postridie &c. Et ita augetur ortus Canis usq; dum mane ante Solis ortum apparet, & dicitur exortus Canis: de quo supra in capitulo Plinii. Iam caniculæ exortu. De his ortibus & occasibus hæc sunt carmina incerti tamen authoris.

Cosmicus est ortus cum Sol emergere quærit,
Ipsius oppositum lapsus ad ima gerit.
Chronicus est lapsus cũ Sol in uespere tabet. (id est, deficit, id est, iam occidit)
Illius oppositum Chronicus ortus habet.

C Heliacus signo datur ortus Sole remoto
Illius occasum proximitate noto.

Verum in hoc exercitio candidus Lector tertium canonem minimè negligat qui incipit. Postremo summopere aduertendus est locus &c. Instrumentum enim, puta sphæra materialis aut sphæra solida, rectificandũ est secundum latitudinem loci ad quem scriptor aut poeta stylum direxit. Vt si optas experiri ortus & occasus ad Italiam, uerificabis instrumentum ad latitudinem. 42. aut 43. graduum, si ad Atticam, ad 37. Si ad Aegyptum, ad 28. 29. 30. & sic de reliquis. Id facile addisces ex opere Geographico Ptolemæi. Quòd si hunc canonem neglexeris decipies crebrò teipsum & alios. (De usu Poetarum.) Hi ortus & occasus poetici dicuntur, quòd poetæ illis frequentius utantur. Iccirco nihil mirum uideri debebit, si poetarum, adducendo carmina eorũ, hoc in loco in reque sua, sumus plurimum suffragijs usi. Ouidius libro Fastorum ptæ alijs de his tractat rebus. (Summarium Ouidianum.) In summa de ortu & occasu duodecim signorum zodiaci & partium eorundem de Lyra, corde Leonis, Delphino, Boote, Coruo, Pegaso, Corona, Pleiadibus, Hyadibus, Cane, Orione, Aquila. (Excusatio digressionis.) Longam profecto fecimus in hoc tractatu

digreſſionem. Nec tamen (ut ſperamus) inutilem. Nouitijs enim Plinianos libros adeuntibus nonnihil ſuffragij (ut debemus) præſtare uoluimus. In quibus plura ſunt capita de ortibus & occaſibus tractantia, præcipue uolumine ſecundo & decimo octauo. Summatim ex Plinio de ortu & occaſu ſtellarum Erraticarum, & duodecim ſignorũ nihil, demptis Cancro, Libra, Scorpione & Piſcibus. Sed de his plura, ſcilicet, de ortu & occaſu Aquilæ, Arcturi ſiue Bootis, Canis minoris, qui Procyon uocat, Canis maioris, Coronæ & fulgentis eiuſdem, cordis aut pectoris Leonis, Delphini, Fidiculæ, Hœdorũ, Hyadum, Orionis & gladii eius, Sagittæ, Vergiliarũ, Capellæ, Spicę, Vindemiatoris, & cõmiſſuræ Piſciũ. D

Summariũ Plinianum.

Sũma totius capitis.

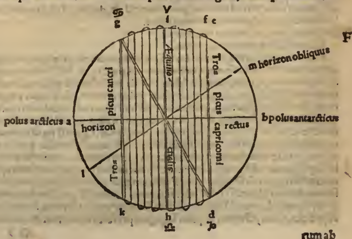
Titulo capitis plusq́ ſatis expoſito, ad caput ipſum accedo. Quod in ſumma hoc habet. Quinque paralleli de quibus ſupra abunde eſt dictum, diuerſo modo ſe habent reſpectu diuerſorum horizontium, quo ad apparere & delitere, hoc eſt, quo ad arcus eorũ ſupra & ſubter horizontes. Aliter enim (ut paucis dicatur) ſe habent in ſphæra recta aliter in obliqua ſiue decliui. In recta ſiquidem, iuxta Græcorum ſententiam, nõ omnes quinque reperiuntur, ex quo in ea omnia aſtra oriuntur & occidunt, deſunt duo circuli, ſcilicet, ſeptentrionalis & antarcticus, quorum officium eſt, aut aſtra perpetuò apparentia aut perpetuò deliteſcentia continere. In ſphæra autem obliqua ſecundum uarias latitudines, uariantur & hi circuli iuxta portiones alias ſubter & ſupra horizontes exiſtentes, ex quibus uarię dierum artificialium & noctium quantitates cõcluduntur. E

Parallelorum uarietas.

De horizonte & æquinoctiali in duplici ſphæra.

Annotandum igitur, quòd in omni ſphæra, hi duo circuli æquinoctialis & horizon, ſeſe mutuo ſecant in duas partes æquales, quare cum ſol ad æquinoctialem peruenerit, inducit æqualitatem diei & noctis in omni terra. Quia medietas circuli quam ſol ibidem deſcribit ſic ſe habet, ꝗ eius altera pars eſt ſupra terrã, & altera pars ſubter. Eſt enim regula, cum duo circuli æquales ſeſe ſecant ſemper per æqualia ſecant. Sed æquinoctialis & horizon ſunt duo circuli æquales ſeſe ſecantes: Igitur. In ſphæra recta omnes circuli æquinoctiali utrinq; æquidiſtantes, numerando etiã 192. à principio Capricorni in principiũ Cancri, & à Cancro alios 192. in principiũ Capricorni ſic ſe habent, ꝗ eorundẽ una medietas eſt ſupra terrã altera ſub terra. Quare diei & noctis ęqualitas ſemp. ſeruat ſiue Sol ab Ariete in aquilonem, ſiue à Libra in auſtrũ ierit. Cõtra in ſphæra obliqua Sol ab exordio Arietis in ſeptentrionẽ uergens, maior portio circulo-

Regula.

F

rum ab

A rũ ab eo deſcriptorũ eſt ſupra horizontẽ & minor ſubter: Quare dies maior no-
cte cõcluditur. A Libra uero Sol in auſtrũ pergens circulos deſcribit quorũ ma-
ior portio ſub horizonte, minor ſupra: quare noctes dies excedunt. Harum rerũ
oĩm ocularis demonſtratio fit, aut ꝑ organũ ſphæræ mundi, aut in plano facile Vt figura pręcedẽs habent.
& pulchre. In hoc capite Proclus pręcipue determinat de ęquidiſtantibus in
ſphæra obliqua, rectã uix digitulo attingẽs. Et quia Gręcus fuit gręcorũ loquit̃ Septentrionalis circulus.
more de duobus circulis minoribus polaribus. In ſententia ſic. Septentrionalis
circulus quem nos arcticũ, borealem & Aquiloniũ appellamus, totus eſt ſupra
horizõtem (intellige de his qui in ſeptentrionẽ ſedes poſuere). Huius officium
eſt aſtra & ſydera perpetuo apparentia diffinire. E regione Antarcticus circu-
lus aut Notius, Auſtrinus, meridionalis nominatus, totus ſub horizõte latet: Ho Solſtitialis tropicus.
rum fac periculum in ſphæra. Dein Proclus in uerſiculo, Solſtitialis autem
Tropicus, proſequitur de tropico ſolſtitiali, quem nos circulum ſolſtitij æſtiui,
Tropicum ſeptentrionalem, æſtiuũ, & Cancri uocamus, qui in omni tractu uer-
ſus ſeptentrionem ſic ſe habet: Quod maior eius portio ſit ſupra horizontem,
B minor ſubter: Quare dies quos Sol ſuper his deſcribit longiores ſunt noctibus.
Et creſcit dies maximus de minuto in minutum, de hora in horam, à prima lati-
tudine unius gradus uſq; in latitudinem 66. graduum & 19. minutorum tempo-
re Procli, noſtro autem in 66. gradus & 30. minuta. In qua dies artificialis cõple-
ctitur 24. horas præciſe & uocat̃ unus dies continuus. Qui in ſequentibus lati-
tudinibus in plures dies continuos creſcit. Quemadmodum ſupra habitũ eſt. Tropici ſolſtitialis officium
Huius circuli officium ſecundum Græcos eſt determinare diem maximum
æſtiuum. Et ponit author duo exempla. Vnum de ſua habitatione. Alterũ
de Rhodo. Scito Proclum ſcripſiſſe ad Græciam eiuſq; latitudinem. 41. graduũ,
cum qua quadrat ſua tropici diuiſio in 8. partes, & cum nulla alia ſiue maiori ſi- Macedonia.
ue minori. Eſt autem Macedonia huic latitudini ſubdita. Teſtis eſt Ptolemæ- Ptolemæus
us in tabula inſigniorum regionũ & prouinciarum chartæ uniuerſalis Geogra
phiæ. Et idem lib. 3. cap. 13. & Tabu. 10. Europæ. Diuidit igitur Proclus, pro ma-
ximo die eliciendo, Tropicum ſolſtitialem in 8. partes æquales, de quo ſic diui-
ſo, affirmat tres partes continuo eſſe ſub horizonte & quinq; ſupra. Et bene di-
cit. Fac huius rei periculum diſtribuendo hũc Tropicum in octo partes æquas,
ſphæraq; rectificata pro latitudine 41. grad. & uidebis ueritatem. Ex hac parti-
tione author proclamat diem longiſſimum in ſua habitatione habere horas 15.
& noctem 9. Quod ſic probatur. Omnis dies artificialis cum ſua nocte comple-
C ctitur 24. horas æquales, & ter octo faciunt etiam 24. quare tribus horis cedit u-
na pars de circulo in 8. diſtributo: Et ex conſequutione quinq; partibus reſpon-
dent 15. horæ, dieĩ maximi menſura, & tribus partibus nouem, nocti breuiſſimę
aptandę. Ecce uenatio maximi dieĩ & minimę noctis pro habitatione authoris.
Et probat idem dictum ſuum authoritate Arati, qui Phœnomena conſcripſit.
Duos legimus Aratos, alterum ducem Sicyoniæ regionis Peloponneſi. Cuius Duo Arati.
ciuitas inſignis Sicyon. De utriſq; Ptolemæus lib. 3. ca. 16 Tabu. 10. Europæ. Et Aratus dux.
Sicyon pro ciuitate apud Plinium & Strabonem. Aratus igitur Sicyonius uir
admodum potens in patria ſua, tyrannis maxime infenſus, de quo alibi plura:
nihil facit ad propoſitum. Alterũ Aratum legimus poetam uerſificatorẽ, phi- Aratus Solenſis.
loſophũ, Aſtronomũ & medicum doctiſſimum. Natus ex Athenodoro patre &
matre Lenodora, ex Sole urbe Ciliciæ, de qua Ptolemæus lib. 5. ca. 8. Tab. pri- Sole ciuitas quę Pompeiopolis.
ma Aſiæ. Nunc Pompeiopolis appellata. Vnde Aratus dictus eſt Solenſis
à Solis ciuitate. Vixit cum Antigono rege Macedoniæ & Phila uxore eius fa-
miliariter. Floruit 124. Olympiade, ante Chriſtum incarnatum circiter 282. an-
nis. Hic inter cætera Græce ſcripſit ad Macedoniam Phœnomena, quæ à Ci-

cerone & Germanico Cæsare in Latinum conuersa sunt. In quibus de tropico D
solstitiali ita loquitur.

Thomas Linacrus Britanus interpres.

τῶ μὲν ὅσον τε μάλισα δὶ ὀκτὼ μετρηθέντος
πέντε μὲν ἔνδια ςρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ. θέρεος δ'ἐοὶ ἐν τροπαί εἰσιν.

Quos Thomas Linacrus Britannus interpres Procli sic Latinos fecit.

Huius in octonis dissecti &c. Vt in textu supra. Hæc metra (ut ferunt) antea Cæsar Germanicus in Arato suo sic transtulit.

Cæsar Germanicus.

Hunc octo in parteis si quis diuiserit orbem
Quinque super terras semper fulgere notabit.
At tres sub terris, breuibusque latere sub umbris
Hoc cancrum tetigit cum Titan orbe timete
Aestatem rapidam, & soluentes corpora morbos.

Paucis annis elapsis, cũ hæc scripsimus, sic prosaicè Arati metra hęc sunt uersa.

Hoc sane (quantus quantus est) per octo partes menso
Quinque quidem diurna uoluuntur in supremis terræ I
Tres uero in parte inferna. Aestatis autem in ipso conuersiones sunt.

Hæc omnia eandem habent sententiam, de qua iam supra diximus. Secundum exemplum quod author adducit est de Rhodi insula. Est autem Rhodi, Rhodos, Rhodus insula in Carpathio aut Lycio mari sita, de qua plura Plinius E lib.5.ca.31. Et Strabo. lib.14. Diodorus Siculus lib.6. Solinus ca.21. Pomponius lib.2. Ptolemæus lib.5.cap.2. & Tabu.1. Asiæ. Est etiam huius nominis urbs clarissima. Sic (ut nonnullis placet) uocata à ῥόδον Græco, Latine rosa; Dum enim eius fundamentum foderetur, capulus rosæ ibidem inuentus est: olim dicta Ophiusa &c. Latitudo insulæ est 36. graduum. Proclus iterũ uenatur Rhodiorum diem longissimum ex partitione alia ipsius tropici solstitialis. Eundem sane partitur in 48. partes, ea ratione, quòd 24. horæ diei naturalis constituunt 48. semihoras, uni igitur parti huius circuli sic partiti respondet semihora. Et de eo circulo sunt continuo 29. partes supra horizontẽ diei seruientes, & 19. subter horizontem nocti dedicatæ, uigintinouem partes supra, faciunt uigintinouem semihoras, hoc est, 14. horas integras & semis, id est, triginta minuta. Ecce maxima diei æstiui quantitas: 19. autem partes subter horizontem, faciunt nouẽ horas & semissem, tempus noctis minimę. Huius rei testis est Ptolemæus lib. primo Geogra.ca.23. in hæc uerba. Decimum (intellige parallelum) horis duabus & semis differre (intellige faciamus à die æquinoctialis) distantem gradibus F triginta & sex, hícque per Rhodũ describitur. Ad idem iam supra lib.5.ca.2.&c.

Rhodi. Plinius. Strabo. Diodorus Sic. Solinus Pompo. Ptolemæus.

Possem & ego alia plura exempla citare. Puta ubi latitudo est 49. graduum dies maximus est 16. horarum. Hũc sic uenor. Diuidatur tropicus solstitialis in sex æquales partes. Rectificataque sphæra ad latitudinem 49. graduum continuo quatuor partes supra & duæ infra horizontem cernuntur. Et huius diuisionis pars una ualet quatuor horas, consequens est quatuor partes supra ualere 16. horas. Ecce tempus diei maximi pro illa latitudine. Et duę subter facientes octo horas tempus breuissimæ noctis. Ecce. Verum hoc negotium laboriosum est ualde, pro qualibet latitudine nouam excogitare huius tropici partitionem, quæ etiam non raro propter horarum minutas uix inueniri potest. Quocirca Latini facilius procedunt, diuidentes æquinoctialem in 360. gradus, quem Græci solummodo in 60. partiuntur. Et pro omni latitudine oblata eius officio maximũ diem facillime inuestigant, sine ulla distributiõe tropici solstitialis. Præterea si exoptaueris scire, quot partes huius tropici pro omni latitudine ab uno gradu usque in 66. sint supra & quot subter horizontem, imaginare

Canon de cognitione partiũ tropici æstiui sup & subter horizontẽ.

A nare eundem tropicũ diuiſum, iuxta cõmunem Latinorũ diſtributionem in 360. gra. Poſtea ab oblatã latitudinem (quod hodie facillimũ eſt) inquirito diẽ æſtiuũ maximũ, & pro qualibet hora recipe 15. gra. ęquinoctialis: quod in promptu erit, ſi integras horas in 15. duxeris. Quòd ſi ultra integras horas minuta horaria habueris, pro quibuslibet quatuor minutis recipito unum gradum. Et pro uno minuto horæ 15. minuta gradus, pro duobus ſemigradum, id eſt, 30. minuta unius gradus, pro tribus minutis 45. minuta gradus. Hæc omnia in unum colligito, puta gradus integros in unam congeriem, & minuta graduũ in alteram, & habebis quot gradus & minuta ipſius Tropici ſint cõtinuo ſupra horizontem, indicãtes diem artificialem æſtiuum maximũ pro illa latitudine. Quibus ſublatis à 360. gradibus, reſiduabis gradus & minuta ſubter horizontem, noctem curtiſſimã indicantia. Gratia exempli: Offertur mihi urbs Tubinga, cuius latitudo eſt 48. graduũ & ferme 40 minutorum, dies longiſſiſſimus æſtiuus eſt 15. horarum 57. minutorum: duco 15. horas in 15 gradus & procreo 225. gradus: 57. minuta horæ diuido per quatuor, & emergũt 14. gradus, quos iungo præcedentibus & colligo 239. grad. & pro uno minuto temporis reſiduo, recipio 15. minuta unius gradus. Proclamo igitur pro latitudine Tubingenſi 239. gradus & 15. minuta de tropico æſtiuo eſſe in horas ſupra horizontem. Quibus à 360. gradibus ſubtractis reſiduo 120. grad. & 45. minuta ſubter horizontem. Haud diſſimiliter pro alijs locis & latitudinibus operaberis.

B

Sequitur. Aequator uero circulus &c. — De æquatore

SVpra diximus, quid æquinoctialis, quæ eius nomina, quæ eius officia aut utilitates. Et ſupra diſſeruimus & probauimus æquinoctialem horizontem in omni ſphæra ſecare in duas partes æquales, quarum altera eſt ſupra, altera ſubter horizontem. Quare cum ſol eundem adierit (quod bis quotannis uſuuenit) fit æquinoctiũ in uniuerſo orbe. Quocirca nihil habeo quod addam, præter nõnullas ſententias præſtantes, de æquinoctijs ſonantes. Arati tralatio moderna ſic habet. — Aratus.

At in medio amborum (quantus cani Lactis) (canis.i.candidus)
Subter terram uoluitur circulus, bipertienti ſimilis.
In eo autem dies noctibus æquantur utriſque.

Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. plura metra de ortu & occaſu ſignorũ de maximo & minimo die citans, unico uerſiculo utrumq; cõplectitur æquinoctiũ, tali. — Mar. Manl.

C

Libra, Arieſque parem reddunt noctemque diemque.

Lucanus quarto Pharſa. de æquinoctio uerno, ſic canit. — Lucanus.

Sed poſtquam uernus calidum Titana recepit
Sydera, reſpiciens dilapſæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad iuſtæ pondera Libræ
Temporibus uicere dies, tunc ſole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulſit,
Excludit boream &c.

Et Ouidius tertio Faſtorum, de æquinoctio uerno, ſic. — Ouidius.

Tres ubi luciferos ueniens præmiſerit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres. — 12 Cal. Apri. 21. die Martij quinquatria habuerunt finem.

Virgilius primo Georgi. de æquinoctio autumni. — Virgilius.

Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem,
Exercete uiri tauros, ſerite hordea campis.

Brumalis autem Tropicus &c. D

CONtuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstitij hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropicos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerserit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, ex quo hi duo tropici æquidistant ab æquatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cōsequens est quòd quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis cōcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollitur supra horizontem, tantū austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd per diametrum quæ dicitur axis mundi distant. Proclo accedit Aratus, dicens,

Aratus

In austrū sol agitur: uertitur profecto ibi.
Hybernus, atque ei tres quidem circumuoluuntur superne
Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur. Hæc Aratus. E

Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare minimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expositum facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Transeo igitur.

Antarcticus autem circulus.

HVnc supra appellitauimus circulum Notium, austrinum, meridionalem. Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sydera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITVDINE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per uniuersum terrarum orbem eædem sibi constant: nonnullorum pro climatibus mutantur, alijsque maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim & æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentriones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit. Fitque ut duo circuli, septentrionalis, tropicusque coëant, pro unoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur: nec finis donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, æquatoris plane magnitudine: Fitque ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eundem situm positumque obtineant. Rursus autem ijs, qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizonte habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanuere: Ita ex quinque F

æqui-

A æquidistantibus tres dentaxat supersunt, nempe cum æquatore tropici duo. Neq; enim ob ea quæ dicta sunt, quinq; perpetuos æquidistantes existimandũ, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdã in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarum prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro arctico plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

STOEFLERI INTERPRE.

NOn raro superioribus lectionibus, cum de quinq; æquidistantibus verba fecimus, diximus Græcos nõnihil distare à Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & ineuariabiles in omni tractu regionẽ ue totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres .s. duos tropicos & æquatorem inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subijciunt magnitudinibus, modo magnis, modo

Latinorum & Grẽcorũ æquidistantes.

B paruis, iuxta alium & alium climatum aut regionum situm, & latitudinum diuersitatem. Quo fit quod Græci coguntur cõfiteri in sphæra recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullũ septentrionalem & antarcticũ admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphæra obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunq; coincidũt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicũ solstitialem & præposterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte. hæc omnia sunt manifesta ex textu. Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio fit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 18. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur. Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cœlestibus rebus expertus, qui cum adijsset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cõtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A chaldæis enim hæc planta ta noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

Recta sphæra.

Græci arguẽdi

Tres sectæ Astrologię Chaldęa, Aegyptia Græca & Latina quarta.

Iosephus.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sæpius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contra alterum antarcticũ omnia astra perpetuo delitescentia. Sed de his satis.

Græcis nihil intentatum.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticũ, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quinq; æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres &c. Officio autem sphæræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Summariũ huius capi.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragropho (Adeo cum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quod ordo horum quinque circulorum

Ordo quinque parallelorũ inuertitur.

parallelorum apud Graecos quandoque inuertitur. Est enim eorum ordo qui D
supra capite, De circulis sphaerae expositus est, is. Primus septentrionalis circulus. Secundus tropicus solstitialis. Tertius aequator. Quartus tropicus brumalis. Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertitur & fit praeposterus. Hoc modo, quod primus est, tropicus solstitialis. Secundus circulus septentrionalis. Tertius aequator. Quartus circulus antarcticus. Quintus tropicus brumalis. Cōtuendum igit͡, q̄tria sunt in coelo quę respectu horizōtis pręposterè quo ad imagines se habent. Sūt primo tria signa zodiaci praeposterè orientia & occidētia. f. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quippe à clunibus aut posteriori parte oritur. Gemini à pedibus. Cancer à testudine aut cauda. De quibus Mar. Mani. lib. 2. ca. 3. De signis aduersis in ascensu, sic.

Tria coeli praepostera.

Tria sydera zodiaci pręposte reoriuntur.

Mar. Mani.

Quòd tria signa nouem signis coniuncta repugnant
Et quasi seditio coelum tenet: aspice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur caetera membris.

Quinq; paralleli quandoq; praeposterū seruant ordinem.

Secundo loco, iuxta sententiam Graecorum, nōnunq̄ solstitialem tropicum sequitur contra ordinem quinque parallelorū uersus aequatorem circulus arcticus: subleuato enim polo septentrionali 66. gradibus & 19. minutis secundū priscos, aut 66. grad. & 30. minutis nostra tempestate, tropicus solstitialis fit septentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli subiecto, uidentur oēs stellę & imagines à tropico solstitiali usque in polum contentae, puta ambae Vrsae, Draco, Cepheus, Cassiopea, Perseus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus, Corona, Hercules, praeter caput & dextrum brachium, Lyra, Cygnus, Equi maioris pedes, Andromeda, pręter cubitū sinistrum, Piscis septentrionalis fere medius, Deltoton, Tauri pars dorsi, collū & cornu septentrionale, Geminorū pars maior, Leonis caput & collum. B

Signa zodiaci inuerse orientia & occidentia.

Tertio loco fit inuersio ordinis in signis ultimae sphaerae orientibus & occidentibus. Est aūt signorum ordo ♈ ♉ ♊ ♋ &c. & primo oritur, Aries post Taurus, dein Gemini &c. Hic autem ordo ascensionis signorum nō seruatur in omni habitatione. Vbi enim polus subleuatur 70. gradibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit virgo ante Leonem. Huius rei testis est Ioan. de Sacrobusto tractatu tertio §. Quorum zenith est inter circulum arcticum & polum mundi.

Tres habitationes.

Secundum aduertendum uenit ex §. ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt sane & supra terram habitationes &c. explicat enim duas habitationes in septentrionem expositas & tertiam aequatori suppositam. De habitationibus septentrionalibus pauca & obscura sunt geographorum scripta, praecipue de his (si quae sunt) quas Proclus hic annotat. Quod adeo uerum est, quòd septentrionarius Oceanus ante diui Augusti tempora nō erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis testatur. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus est auspicijs diui Augusti Germaniam classe circumuecta ad cimbrorū promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere, ubi uis humoris superet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras tamen hominum habitationes. Ex multis nominibus passim à Geographis recensitis haec ex capite 13. quarti Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquientis) oceanus (Amalchium eum Hecataeus appellat) à Paropamiso amne, quà Scythiā alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatū, Philemon Morimarusam à Cimbris uocari, hoc est, mortuū mare. Inde usque ad promotoriū Rubeas. Vltra deinde Cronium &c. Qui de partibus in septentrionem uergentibus ueteres geographi scripsere, quorū codices ad me peruenere, hi sunt. E

Plinius.

alij Almachium.

Morimarusa.

Scriptores de partibus septētrionalibus.

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis cōmentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognitæ terræ septentrionariæ finem posuisse ad eleuationem poli 63. graduum. Quo fit, quòd Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminū statuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cōtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinē puta 66. graduum & 19. minutorū pro tempore Procli.

Strabo. Pompo. Solinus Plinius Dionysius. Priscianus. Ptolemæus. Thule.

Nicolaus monachus.

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accessere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gotthiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuoniæ.

Habitationes ultra circulum arcticum Ladnorum.

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures repertę sunt hominum habitatiōes & regiones. Puta, Tataria regnū ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuūt sine rege, & bestialiter: sunt fortes,
B pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carnium. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portātur pelles ad nos Christianos occidentales.

Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re contuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cōtendit, asserens non esse uerum, quòd causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidē totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte adeuntur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quàm in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cōmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cōmodam esse habitationē, quamuis
C ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quòd temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt: perpendiculares enim radij hoc factitant. Hactenus Gal. Qui reuera plura satis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem.

Habitatio sub polo. Galeottus.

Causæ caloris & frigoris.

Alber. Ma.

Tertio ostendit Proclus habitationem sub Aequatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Parti negatiuæ accedunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage, capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato,

Habitatio sub æquinoctiali & authorū etiam nomina eā negantium.

Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septi- D
mo De somnio Scipionis, Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur
Authores Antipodes astruentes. eam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro De natu.
loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent
hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphæricam compa-
rato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub æquatore, Ioannes
Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Mar-
cus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Patauiensis differen
tiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma.
Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu.
undecima Asiæ, qui auream Chersonesum & insulam Bonæ fortunæ subdit
æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 11. tabu. Asiæ magnā partem Taprobanæ insulæ
æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi
sunt elephantum pascua, etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem
opinioni ego semp adiuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discussa.

DE ORDINE AEQVIDISTANTIVM. B

TEXTVS PROCLI

QVocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud omnes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Secundum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartū brumalem. Quintum antarcticum. At ijs, qui propius quam nos septentriones incolunt. Primus interdum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentrionalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI INTERPRE.

De ordine æquidistantium. PRæsens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præcedens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositū.
Paucula tamen admonente titulo disserere statui. Hæc Aristotelis lib. de or-
Aristoteles. dine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus
Boetius seriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boetio libro quar- F
to de Cōso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quòd ordinem retinet seruatq;
naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est dere-
linquit. Quare idem libro 1. Meteo. 5. sic canit.

Quod præcipiti uia
Certum deserit ordinem
Lætos non habet exitus

Accedit Horatius libro Sermonum.

Horatius. Est modus (inquit) in rebus, sunt certi deniq; fines
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Ganphredus Et Ganphredus in nouo poemate.

Omnibus est una uirtus seruare modum.

Et in prouerb. dicitur.

Omnibus adde modū modus est pulcherrima uirtus. Accedunt etiam de
Iudicum. ordine seruando sacræ literę. Iudicū quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu
Iob. suo &c. Et Iob 38. Nūquid nosti ordinem coeli, & pones rationem eius in terra?

Diuus

A Diuus Paulus ad Roma.13. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Et idem 1. ad Corinthios 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in uobis. Paulus.

Quòd si rerum naturalium omnium ordinem & debitam dispositionē enarrare attentarem, plurimi deficerent mihi anni. Quocirca his missis, nonnulla ex professione mea differere uolui. Habet insignis hæc disciplina astronomia excellentem quandā materiam, cœleste uidelicet corpus, in quod si tanquam speculum direxeris aciem, immensam quandam & uerè admirandā creatoris uirtutem intueberis. In cœlestibus sane cōditor omnium Deus, planetis hunc statuit ordinem Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cuius ordinis rationem, & præcipue solem in medio eorum locari, explicabo. Est igitur sol in medio planetarum, sicut cor in medio animalis. Nam cor existens in medio corporis, omnibus membris uitam influit. Teste Ptolemæo uerbo 86. centilo. ubi inquit. Sol est origo uirtutis uitalis, quæ est in corde &c. Sic sol existens in medio planetarum omnibus lumen influit, omnes gubernat &c. De ea re audiendus est Hali AbenRagel, parte prima, de iudicijs astrorum, capi.4.§. de sole. Scito (inquit) quòd sol est lumen & candela cœli, gubernator mundi, factor temporū. Et infra. Planeta est magni Dominii, potentiæ, nobilitatis, altitudinis & magnitudinis. Et post plura. Sol est melior & nobilior oībus alijs planetis & B altior in nobilitate, quia natura sua operat̃ in oībus naturis &c. Et post aliqua. Locus suus in cœlo est quartus. s. medius septem planetarū. Sicut rex sapiens, qui p sensum manutenet regnum suū, ut per omnia latera attingat. Dedit Marti suam militiam, & quòd dux esset suæ militiæ: Quia cœlum solis est sub corde Martis, & conuenit natura & calor suus cum natura & calore ipsius. Dedit Ioui sua iudicia, propter temperiem, honestatem, saluationem, & suæ complexionis salutem, & quia non est in eo qualitas mala nec peccandi natura. Dedit Saturno regnum: quia planetæ omnes sua lumina mittunt ad eum & suas considerationes. ADDITIO. Saturnus planeta est senum, habentium profundas cogitationes, altam memoriam, cogitantium & inspicientium de rebus antiquis & grauibus, & multarum rerum experientiam, & scientium consuetudines & utilitates regni. Hinc Hermes alloquitur regem. Caueas ne innitaris tuo tantū consilio, sed consule illum qui fuerit bonæ discretionis, & ætatis prouectæ: quia in pluribus est expertus. Sequitur in Hali. Dedit ueneri collectionem redditu, & uendendi redditus & emendi, quia eius cœlum applicat suo & sunt uicini. ADDITIO. Venus planeta est qui rorem genitalem (præcipue C in matutino exortu) infundit mortalibus, quo non animantia solum ad multimodam accōmodantur generationem, sed uirentia quoq; in uarios conceptus disponuntur. Confert ad impregnationem & generationem prolis. Est planeta gaudij, & amicitiæ & conuersationis pulchræ cū hominibus per beneuolentiam. Subiungitur in Hali. Dedit Mercurio scribaniam (quasi dicat est archigrammateus) quia status eius est sicut status scriptoris regis, qui uadit quando ille uadit & sedet quando ille sedet. ADDITIO. Mercurius est planeta ingeniositatis & disciplinę, significat homines artificiosos cū subtilitate ingenij, omnes artes facile apprehendentes, delectantes se in artibus pulchris & profundis: ut est musica, rhetorica, poësis, astrorum & totius matheseos perscrutatio. Quorum significatio est, Ingenium, ratio, facundia, iucunda deceptio, & non raro fraudulenta calliditate decipientes. Ait Hermes ad regem. Cū præcipis scribi chartam aliquam, nō sigilles priusquam legas: quia plurimū reges decipiuntur ex his. Addit Hali. Dedit Lunæ Algazilaticū. Quia est similis Algazilo. i. nuntio regis quando facit sua mandata, & defert ea quocūque præcipit. Ex his passim cōcluditur, Solem in medio planetarū locatum tanquam moderatorem eo-

Planetarū ordo. Cordis uirtus. Sol in medio. Ptolemæus. Hali AbenRagel. Officiū Martis Iupiter legulei us Solis. Saturni officium. Hermes. Veneris. Mercurij. NOTA. Officiū Lunæ, Algazilo.

rundem. Immo omniũ rerum mundanarum. Sed de ea re nunc satis. D

De ordine 12 signorum. Quare ab Ariete fiat signorum inceptio.

Est præterea in cœlestibus alius ordo in signis zodiaci, ſ. Aries, Taurus, Gemini, cancer, Leo &c. Non dicam impræsentiarum rationem, quare post Arietem signum calidum & siccum sequatur Taurus frigidum & siccum. Dein Gemini signum humidum & calidum &c. Sed id tantum (non ab re) indicabo, quare in signorum ordinatione Aries sit primum signum circuli zodiaci, cui tamen neq; principium neque finis assignari possit. Quocirca non magis ab Ariete quàm undelibet inchoandum quis recte putare posset.

Ptolemæus.

Ad hoc pulchre respondet Ptolemæus in Quadri. tract. 1. ca. 10. Quapropter (inquiens) cum circulus signorũ naturali careat principio, uelut & omnis circulus, illius principium signũ uernalis æquinoctij quod est Aries posuere. Ab illo, scilicet, initium sumpsere à quo complexio crescit humida: sicut & in animatis prima pars annorum uitæ est tempus, in quo eorũ complexio existit humidior. Vbi cõmentator Hali Heben Rhod. sic scribit. Ptolemæus uult dicere:

Hali Heben Rhodan.

ꝙ circulus non habet punctum specialem, ut sit principiũ naturale. Posuerunt tñ antiqui principiũ à principio æquinoctij ueris, & hoc est signũ Arietis. Et infra. Antiqui secuti sunt naturam, & inuenerunt ꝙ humiditas temperata in animalibus est in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, ut naturale principium firmamenti sit cõueniens ætati eidem, quod est principium veris. Et hoc quia natura facit res terrenas sequi corpora cœlestia, & sic semper sunt ea sequentes. Hæc cõmentator. Ex his in summa exugitur hæc ratio. Principiũ zodiaci est ille locus, in quo complexio temporis est humidior cũ temperamento tamen, sicut prima ætas animalium est, in qua complexio est humidior. igitur. E

Albumasar.

Aliam rationem & lucidiorem affert Albumasar in suo Introdu. lib. 2. capi. 5. quẽ legito, habet enim pulchrã materiam. Vnde paucis hæc extrahit̃ ratio. Ex quo in rebus naturalibus primo est generatio & ultimo corruptio: Et generatio longe præstantior est corruptione, qum per illam res acquirant esse, per hanc non esse. Sed quia calidum temperatum est principiũ generationis & motus animatorũ, frigidum autem contrà principium corruptionis & diminutionis rerum: Iccirco iuste ab Ariete sumpsit zodiacus principium & non à Libra. Cum enim Sol Arietem perambulat, accedit tempus temperate calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, uegetabilia pullulare. Teste Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.

Et noua de grauido palmite gemma nitet. lege supra. F

Cõtra in Libra propter siccitatem & frigus corrumpi, diminui, deficere & arescere. Sed quia generari, augmentari, renouari pullulare sunt res nobiles & amicæ naturæ, contra corruptio, diminutio, defectio, res ignobiles, & naturæ inimicæ, ueteres ab Ariete haud à Libra principium circuli sumpsere.

Macrobius lib. primo de somnio Scip. aliã adducit rationem, quã modo mis-

Macrobius. Ordinis uariatio. Ordo planetarum uariatur.

Sed hic minime prætereundum est, quòd nonnunquam ordo, (sam facio. certo respectu, in se sumit uariationem. Id paucis exemplis manifestabo: & primo in ordinatione planetarũ. Nam cum ab imis sursum tendimus, Luna inter Errones est primus, secundus Mercurius, tertius Venus &c. & Saturuus ultimus ac supremus. Cum autem à cœlestibus ad hæc terrena descendimus, Saturnus est primus, Iupiter secundus, Mars tertius &c. & Luna infima & ultima. Iuxta cõmunem hunc uersiculum.

Post sim, sum, ultima Luna subest.

Secundũ exemplum de 12 signis.

Secundo, pro exemplo occurrunt nobis duodecim zodiaci signa, quorum ordo respectu diuersorum mundi tractuum patitur uariationem. Nos enim qui

A qui septentrionem incolimus ab Ariete numeratione auspicamur, eo quòd Sol Arietem adiens nobis tempus uernum aduehit. Septentrionalia sane signa percurrens donat nobis tempus ueris & æstatis. Contra his qui ultra æquatorem sedes in austrum posuere tempus uernum incipit, cum Sol Libram ingreditur, propter accessum Solis ad eos. Et sic per meridiana signa transiens illis ipsis constituit uer & æstatem, quare hi signorum initium à Libra & non Ariete sumunt. Inde temporum uarietas emergit, ut meridionalibus autumnus sit in Ariete, cum nobis septentrionarijs uer est. In Cancro hyems, cum nobis æstas. In primo gradu Libræ ueris illis principium est, cum nobis autumni. In Capricorno bruma nobis, cum illis æstas sit. Sicut enim se ad nos solstitium Cancri habet, ita se ad Capricorni tropicus. Ex his etiam infertur quòd habitatores meridiei, nostra tempestate ad fidem Christi ductu regum Portugalliæ cõuersi, sequentes formam Romanæ Ecclesiæ, cum nos Paschale sacrum tempore uerno celebramus, hi autumni tempore peragunt. Et nos natale Christi in bruma festiuiter tenentes, hi in æstate absoluunt. Et sic de reliquis. Postremo quòd nostris quinque parallelis, respectu diuersorum situũ terræ, iuxta uarias poli subleuationes alius & alius ordo assignatur, quemadmodum textus indicat, apud Græcos haud quaquam inconuenit. *De quinque parallelorum ordine.*

B

DE POTESTATE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI

Iam uero nec potestates eorundem æquidistantium eædem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur. Cõtra qui illis solstitialis est, nobis brumalis redditur. Sed qui sub æquatore degunt: ijs uniuersi tres circuli uiribus plane solstitiales sunt, utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quamquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro æquatore statuitur, solstitialis uicem obtinet. Ambo uero tropici pro brumalibus censentur. Namque is demum natura solstitialis circulus, perpetuaque ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proximè habitationem habetur. Quo fit, ut ijs qui sub æquatore agunt, æquator ipse pro solstitiali statuatur, utpote in quo sol supra uerticem agitur: pro æquatoribus autem omnes æquidistantes circuli, uelut per æquas parteis ab horizonte dissecti.

STOEFLERI INTERPRE.

C In hoc capite Proclus tractat de potestate trium æquidistantiũ, scilicet, tropici æstiui aut solstitij, æquatoris, & tropici brumalis: & hoc in comparatione aut respectu eorũ, qui diuersas orbis terræ partes habitant. Qui quidẽ æquidistantes non ubique seruant eandem potestatem, id est, eadem officia uel easdem nominationes. Et primo loquitur de duobus tropicis, sic. Hunc æquidistantem quem nos Aquilonij tropicum solstitialem aut æstiuũ appellitamus, ob id cum Sol eundẽ adierit, nobis redditur uiciniſſimus, atque æstatem affert. At contra hi qui in austrum sedes posuere, memoratum tropicum brumalem uocant, quòd sol ab his longius abit, hyemisque rigorem inducit. Sic circulus Tropicus in meridiem locatus, austrinis ipsis solstitialis & æstiuus est, nobis brumalis constituitur. Secundo loco pertractat æquatorem, & qui sub eo uitam agunt. Et habet quatuor particulas. Pro quibus annotandum. Supra capite, de sphæræ circulis, diximus more Latinorum, solstitium bifariam accipi, puta in proprio significatu, & extenso uel largo. Hoc pacto Solstitialis circulus Gemino modo sumi potest. Primo pro circulo quem Sol propter eius maximum recessum ab æquatore tanquam ultimũ aut uersus septentrionem aut meridiem describit. Vt sunt tropicus Cancri & Capricorni. Secundo pro circulo ad quem *Duo Tropici uariant nominationes.* *Aequator.* *Solstitium dupliciter accipitur.*

cum sol accesserit, redditur uerticalis ijs qui sub eo degunt: & sic Aequator di- D
citur circulus solstitij. Proclus autem hic sub uno uocabulo, Solstitialis, utrum-
Prima particula textus. que significatum comprehendit uniuoce. In uersiculo igitur. Sed qui sub Ae-
quatore degunt, jis &c. Hoc habet in sententia: Iis qui sub Aequatore agunt, hi
tres circuli uires & officia ac etiam nomina sumunt solstitialis, diuersis tamen
temporibus. Iis sane Sole Cancrum adeunte, circulus cancri recte uocatur sol-
stitialis septentrionalis. Cum autem sol in principium Capricorni deflexerit, di-
citur ipsis solstitialis Austrinus. Et demum Sole initium Arietis aut Libræ possi-
Orbita quid. dente, Aequator eis solstitialis appellatur. Et adiungitur in textu: utpote sub
ipsam solis orbitam incolentibus. Scito orbitam uestigium esse in uiis, ex cursu
decurrentis rotæ. Et hic per similitudinem dicitur esse uia solis .s. linea, Zodia-
Vide Pli. lib. 2 ca. 68. cũ secundum longũ in duo æqualia partiens, sub qua sol uehitur, ab ea nunquã
declinans. De qua in subditis capite de Signifero. Hi igit͂ qui sub Aequatore de
gunt, dicuntur habitare sub orbita, id est uia, solis. Non quod orbita Solis sit eis
semper & pro omni eius parte uerticalis, sed propterea, quòd eius orbitę partes
principaliores & insigniores, puta principiũ Arietis & Libræ sunt illis ipsis sem-
per uerticales. Quæ quidem principia coëunt cum Aequatore omnium paral-
lelorum nobilissimo: quemadmodum supra ubi de eius officijs egimus, expla-
nauimus.

Secunda particula. In uersiculo. Quamquam si ad inuicem &c. Proclus exponit horum trium B
æquidistantium ad inuicem collationem aut comparationem, hanc. Circulus
quem nos æquatorem appellamus, habitantibus sub eo solstitialis obtinet lo-
cum, ad quem duo Tropici collati pro brumalibus habentur, propter maxi-
mum solis recessum ab eis. Huius declarationem uide supra in §. Sequitur in ca-
none.

Tertia particula. Deinde in uersiculo. Namque is demum &c. Proclus effert Aequatorem in-
ter alios circulos Solstitiales tamquam digniorem, & ut primarium ac antesi-
NATVRA. gnanũ. Ad id potes applicare ea quæ supra de dignitate æquatoris explicaui-
Seneca lib. 4. de beneficijs. mus. ADDO. Naturam nil aliud esse quàm DEVM & diuinam ratio-
nem, toti mundo & partibus eius insertam. Authore Seneca. Quæ quidem na-
tura indidit æquatori hanc dignitatem, quòd cum sol eundem adierit, accidat
(res miratu digna) æquinoctium uniuerso orbi: quare ab omnibus mundi ha-
bitatoribus appellatur æquator. Et quia in æquinoctio sol omnibus sub ipso
Lege Strabo. li. 2. sub finem. æquatore habitantibus in die naturali fit uerticalis, haud indigne, ab uniuersis F
Solstitialis nominatur. Quocirca ob eius nobilitatem situs est in medio, prope
utramque habitationem, scilicet, septentrionariam & austrinam, ut eius po-
Lauren. Val. Expositio aliquorũ uerborum. testas & uis omnibus facile innotescat. Verba textus hæc. Qui proximè habi-
tationem habetur, aut similia his, exponit Laurentius Vallensis libro tertio
Elegantiarum capitulo quadragesimonono. his uerbis. Comparatiua Aduer-
bia & superlatiua præter suam constructionem ablatiui & genitiui, ut scri-
Cicero. bo melius te, & optime omnium, aliquando seruiunt accusatiuo, utique ea
quæ à præpositionibus ueniunt illarum naturam seruantia. Cicero ad Octaui-
um. Cur castra medio itinere longius aduersariorum castris & propius ur-
bem mouentur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meum putaui, exerci-
tum habere quàm proxime hostem. Sallustius. Proxime Hispaniam Mauri
sunt &c. Hactenus Laurentius Vallensis. Quare hæc particula textus sic ex-
ponitur. Qui, scilicet, æquator habetur proximè, id est, prope habitationem,
scilicet, utramque: scilicet, septentrionalem & meridianam, uel habitationem,

id est,

A id est, habitationes. Ipse enim (ut sæpius diximus) dirimit terram in duo maxima hemisphæria, & per consequens in duas habitationes.

Postremo in uersiculo. Pro equatoribus aūt omnes &c. Vult hic, q̄ apud ipsos qui sub æquatore degunt, omnes æquidistantes circuli fiunt æquinoctiales. i. quòd sub ipsis fit æquinoctium. Et quia hi sphæram rectam habitant, omnes æquidistantes ab horizonte in duo æqualia secantur. De ea re lege supra. Quarta particula.

Proclus hic in textu citat Antipodes: pro quibus & alijs contuendum. Terreni corporis moles ingens ualde, in septentrionem & meridiem ab ortu & occasu, quia globosa est, uarias in se recipit partitiones (de quibus sæpius diximus) Inde factū est, ut accolæ ex situs uarietate alia & alia nomina assumant. Omissis autem in præsentia plurimis, in hoc capite de simul habitantibus ex Alberto Magno, & de Periœcis, Antœcis ac Antipodibus ex Cleomede differere libuit. Albertus Magnus libro De natura locorum distinctione prima capi. decimo. In terræ dimensionibus ponit ex dictis quorundam philosophorum quatuor habitatorum genera. Quorum primum hic suis uerbis explicabo. his. Dicuntur autem simul habitantes, quorum habitatio secundum sensum longitudinis & latitudinis una est, licet secundum rationem sit diuersa. Vt autē hoc melius sciatur, sciendum quòd horizon est circulus, cuius centrum est centrum habitationis cuiuslibet, & cuius circumferentia tangit undiq; concauum hemisphærij per circuitum, à polo in polum per duo puncta orientis & occidentis diffusa. Et hic quoque horizon est duplex. Vnus quidem secundum rationem acceptus, & alter secundum sensum. Secundum rationem quidem quodlibet terræ punctum suum habet horizontem, cuius circumferentia cœlum in prædictis punctis attingit. Et ideo cuiuslibet puncti habitationis nostræ superius diximus esse diuersam naturam. Et hic circulus licet secundum esse sit mobilis, & moueatur secundum motum eius, cuius est horizon, tamen secundum situm est immobilis sicut & ipsa puncta orientis & occidentis, quæ situ manent & secundum esse uariantur. Et de hoc horizonte non intendimus hic plus dicere quàm hoc quod dictum est. Quia sufficientior consideratio ipsius pertinet ad Astronomiam. Horizon autem sensibilis est, qui finit uisum, hoc est, postquam sensibilis est alius punctus orientis & alius occidentis, & alius Aquilonis, & alius meridionalis: Et illius cuius diameter ad plus est duum miliū stadiorum secundum Ptolemæum. Secundum autem uerissimam ipsius deprehensionem tunc cōmuniter deprehenditur uariari, quando semidiamerer eius est, quadringentorum uel ad plus quingentorum stadiorum. Et ideo quæcunque ciuitas uel locus elongatur ab alio quingentis stadijs, sensibiliter habet alium ortum & occasum stellarum secundum tempus sensibile & quicunque locus ab alio remouetur secundum latitudinem quingentorum stadiorum, sensibiliter calidior uel frigidior quàm alius est: Et sic sensibilis est distinctio proprietatū latitudinis & longitudinis locorum. Nisi sit impedimentum per accidens aliquod loci ex maribus aut montibus. De quo accidente nos infra tractabimus. In omnibus autem his locis simul habitare secundum sensum dicuntur, quorum secundum sensum est una loci in calido & frigido, in humido & sicco proprietas, ex eadē latitudine loci sensibili, & quibus sensibiliter est unus ortus & occasus solis. Hactenus Albertus.

Alber. Mag.

B Simul habitantes.

Horizon quid

Horizon duplex.

Horizon secūdum rationem

Horizon sensibilis.

C Melius secundum Proclum infra ca. de Horizonte.

Attendendum est hic, quod 2000. stadia diuisa per octo faciunt miliaria Itali

ca 250. quæ diuisa more priscorum authorum per quinq;, faciunt miliaria Germanica cõmunia 50. Vel recentiorum more per quatuor faciunt 62. & $\frac{1}{2}$. Tot igitur miliaria uel Italica uel Germanica haberet diameter horizontis sensibilis. D

500 stadia, reducũtur in millia. Ita. & Ger.

Quod autem subiungit, Secundum autem uerissimam &c. Nota, quod 500. stadia per octo diuisa faciunt .62. miliaria Italica & $\frac{1}{2}$, quæ per quinq; partita more ueterum faciunt duodecim quasi miliaria Germanica. More nostro per quatuor faciunt 15. miliaria Germanica & fere $\frac{1}{2}$. Hi numeri indicant semidiametrum horizontis sensibilis, & terminũ huius horizontis. Habitantes igitur intra hos terminos dicuntur simul habitantes. In exemplo. Oppida aut ciuitates iuxta recentiores minus quindecim miliaria Germanica ab oblata ciuitate tanquam centro distantes, earundem habitatores dicuntur simul habitare ut Vberlingenses, Stulingenses, Furstenbergenses, Offenburgenses, Spirenses, Heidelbergenses, Mosbachij, Aulenses, Bibrachenses &c. respectu Tubingensium.

Simul habitantes.

Cleomedes.

Post Albertũ de simul habitantibus accedo ad Cleomedem, is primo Meteorõ capitulo, de cœlestibus orbibus, alios tres habitatores terræ pandit, scilicet Periœcos, Antœcos & Antipodes. Periœci igitur, hoc est circum habitãtes circũaccolentes, aut circumcolæ à Cleomede describũtur hi, qui in eodem quo nos temperato climate sub terra creduntur habitare. Recentiores autem obseruatores diligentiores, hoc nostro tempore sic diffiniũt. Periœci proprie sunt hi qui sub eodem parallelo & meridiano, punctis tamen ipsius meridiani è regione positis, habitãt. Declaratio. Cum dico sub eodem parallelo excludo Antipodes & Antœcos, quibus & si semper idem qui nobis meridianus est, diuersos tamen semper habent parallelos, latitudine æquali ab æquatore distantes. Periœci enim sub uno & eodem parallelo continentur, quod neq; Antipodibus, neque Antœcis in respectu Periœcorum conuenire potest, sed diuersos (quemadmodum infra ostendetur) petunt parallelos. Periœci etiam proprie unum desiderant meridianum, qui parallelum ipsum in duas æquas secat partes. Quo fit, ut parallelo (principio sumpto ab uno puncto sectionis) in 360. partes distributo, Periœcos distare 180. partibus huius paralleli distributi, hoc est, per diametrum huius paralleli, & habere pedes, contra se inuicem uersos, sed ea propter non dici Antipodes proprie, ut in sequentibus explanabitur. Item Periœcorum habitatio est sub parallelis, qui terram haud quaquam dirimunt in duas partes æquales uel in duo hemisphæria maxima, quod solius æquatoris inter omnes æquidistantes officium est. Teste Strabone libro secundo ferme in fine inquiente. Cum autem æquinoctialis totum duas in partes cœlum secet, & terram diuidi necesse est, ex incumbenti æquinoctiali. Hemisphæriorum aũt utrumq; & cœleste & terrestre, unum quidem Boreale, alterum autem Australe uocatur &c. Nisi quis sub æquatore circulo in oppositis partibus unius meridiani Periœcos habitare affirmauerit: & id quoq; ex data diffinitione concedi oportet. Quo concesso, & Antipodes poni unico tantum parallelo qui Aequator est cõfiteri cogimur, aliàs Antipodibus duo semper paralleli alligantur. Verumenimuero si antipodibus nihil commune est, sed omnia contrario modo se habent, ut Cleomedes testis est, sub æquatore Antipodes minime quærendi sunt. Nemò enim est qui nesciat, sub æquatore (eo dempto quod cõtrarijs temporibus diem noctemque habent) omnia alia pari a esse, hoc est, eandem & perpetuam diei noctisque quantitatem, duodecim horas æquales nũquam excedentem, simul æstates, simulq; suo modo hyemes habere, & alia id genus plura: sicuti in superioribus abunde demonstrauimus. Ad periœcos redeo. Quòd dixi sub uno meridiano &c. secludò eòs qui sub uno parallelo, diuersis tamẽ meridianis degũt, qui proprie non dicuntur periœci. Fateor tamen Periœcos quandoque minus propriè

Periœci qui. B

Vnus parallelus Periœcorũ

Vnus meridianus eorundẽ.

Strabo. F

De antipodibus.

Periœcis unus meridianus q̃rere.

Periœci improprie dicti.

A propriè dici eos, qui sub uno parallelo locati sunt, certis distinctis interuallis sub uno aut diuersis meridianis. Hos uocauit Albertus circulariter habitantes cum inquit. Circulariter autem habitant quorum quidem latitudo cum sit una, longitudo non una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitãt, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo &c.

Albe. Ma. circulariter habitantes.

Periœcos improprio significatu acceptos appellat Albertus oppositè habitantes, Antipodas & Antigenos, in hæc uerba. Oppositè autem habitant quorum unus est parallelus secundum latitudinem eandem, sed non est eis longitudo una, sed potius distant secundum magnam longitudinem quæ potest esse secundum circulum. Hoc autem est quando elongantur per se per totum semicirculum, tunc enim distant secundum longitudinem totam diametri, & uertunt pedes contra se inuicem. Ita, quod diameter intellectualis paralleli circuli per zenith capitum & per pedes & per centrum semicirculi transit: & isti uocãtur Antipodes uel Antigeni. Et sunt in nostra habitabili sic habitantes omnes qui sunt in uno & eodem climate elongati à se inuicem per totam longitudinẽ orientis ab occidente nostræ habitabilis. Est autem habitatio talium æqualiter

Oppositè habitantes.

B quidem calida & frigida, & humida & sicca, per unam & eandem latitudinem quam habent: non tamen in una hora habent orietem & occidentem, sed potius differt ad minus per sex horas ortus istorum ab ortu illorum. Et similiter occasus &c. Hactenus Albertus. Si librariorum incuria Albertus non est corruptus, eius uerba à ueritate aliena sunt, labitúrque cum uetustate potissimum in eo quod Periœcos propriè sumptos ab Antipodibus nihil distare facit. Forsan imitatus Martianum Capellam libro sexto eodem morbo laborantem, qui ea quæ periœcorum sunt Antipodibus ascribit. Periœcos Antipodes appellitans. Non satis mirari possum Alberti incuriam. Nam Antipodes esse sub uno parallelo (Aequatore excepto, si dignum est) à grauissimis authoribus pro impossibili habetur. Taceo quod Antipodibus omnia contraria sunt. Nec statim ad puncta diametri cuiusuis paralleli è regione posita, Antipodes sunt ponendi. Sed de his infra uberius differetur.

Prisci uiri alioqui doctissimi, aut Periœcos omnino esse negauere, aut ipsis admissis nullus nobis cõmeandi locus concessus propter nimiam distantiã, & nteriectum undique oceanum nauigio insuperabilem. De qua re etiam in subditis dicemus. Exemplis igitur docebimus priscos hos uiros multum aberrasse,

Priscorum lapsus de periœcis.

C patrocinante nobis Ptolemæo principe mathematicorum, & maximo geographicæ doctrinæ professore. Cui indubitata fides habenda est, teste Srabone in fine secundi. Vbi (ut paucis dicatur) exugitur, terrarũ scriptoribus qui ex physica & Astronomia profecerunt, fides adhibenda est.

Exemplũ primum periœcorum.

Primo igitur exemplo indicabimus Periœcos non usq; adeo distare, quin ad eos, nullo prorsus oceano insuperabili obstãte, transitus esse possit, Ni forsan gentium feritas, uel locorum passim inuia desertáque prohiberent. Obijce ergo obtutui tuo generalem Ptolemæi chartam, & confer oculos ad Cassiterides insulas, stanno, plumbóque fertiles, supra Hispaniam, è regione Celtiberiæ in oceano occiduo sitas, quarum media, authore Ptolemæo libro secundo capitulo quinto Tabula secunda Europæ, habent in longitudine quatuor gradus. In latitudine ferme quadraginta quinque. Nec poteris mihi in principio huius exempli obijcere, Hunc oceanum in quo hæ insulæ sunt locatę esse innauigabilem aut insuperabilẽ, quum ex his oceano enauigato in Hispaniam & alias regiones, plumbi effosi maxima quantitas sit inuecta aut importata. Sumpto igitur, Deo fortunãte, principio ab annotatis insulis & animaduerso parallelo

45. fere gradibus alligato, egressus Hispaniam, dirigo iter per Gallias, perque D uicinias Rhetiæ, Vindelitiæ, ac utriusque Pannoniæ, per Daciã & Mysiam. Superatoque ponto Euxino, in quem Danubius sex ostijs ingreditur, si prorsus decreuero à memorato parallelo nusquam declinare, per Colchidem, Ibetiam atque Albaniam gressus dirigo, ad mare Caspium, quo aut eius littore septentrionario transito, prope Bactrianam per Sogdianam & Sacarum regionem, quibus Scythia intra Imaum montem imminet, & Scythiã trans Imaum Seriamque regionem iter absoluo. Vbi Taguri gentes longitudini 180. grad. adhabitant. Finitque terra in longitudine Ptolemæo cognita, ultra quam hodie magna pars terræ in cognitionem uenit. Cuius incolæ sunt pagani, idololatræ & Christiani Nestorini. Si igitur ab accolis Cassiteridũ recensuero 180. gradus in parallelo 45. graduum, incido in homines Cassiteridibus Periœcos. Iuxta datam diffinitionẽ sub uno parallelo & meridiano temperatæ etiã habitationis sitos. Ecce.

Cassiteridum periœci.

Pro secundo exemplo aduoco parallelum uergentem per 30. gradum latitudinis septentrionalis. Inuestigaturus igitur sub eo periœcos, sumo principium in Mauritania Tinganica, & in terra continente à promontorio Herculis, cuius longitudo (autore Ptolemæo lib. 4. capi. 1. & Tabula. 1. Afri.) est propemodum 8. graduũ & latitudo. 3. A quo sub memorato parallelo progredior in ex- E ortum per utrasque Mauritanias, perque Numidiam, Africam minorem, Cyrenaicam regionem, Marmaricam, Libyam, Aegyptum, Arabiã Petream & desertam, Susianã, Persidem, Carmaniam, Drangianã, Arachosiam, Indiam intra & extra Gangem, usque in Sinarum regionem, ubi habitant Semanthini sub longitudine 180. graduum & termino terræ à Ptolemæo cognitæ. Cui hodie recentioribus obseruationibus addita est terra in orientem expansa, in 810 fere miliaria Germanica cõmunia. Vbi maximus Patriarcha & imperator Indiæ Ioannes Presbyter sceptra tenet. Est aũt huius Indię terra multum populosa, ob aëris salubritatem. Vnde multi etiam hodie in centum & quinquaginta annos in sana ualetudine manent &c. Si igitur à 180 gradibus longitudinis Ptolemæi subtraxero 8. gradus longitudinis promontorij Herculis, residuo 172. gradus, quibus si de terra Ioan. Presbyteri nobis nunc cognita addidero 8. gradus, colligo 180. gradus longitudinis, medietatem memorati paralleli, & distantiam per diametrum, & per consequutionem Periœcos, quos quæsiuimus. Deducor enim ferme in Omanum locum nobilissimum. Vnde expiscantur uniones & margaritæ in magna copia. Habita tandem (ut lectores exemplis oppleam) charta Geographica moderna, in qua Ptolemæi chartæ quaqueuersum recentes lu- F strationes adiectæ sunt, Periœcos uenari erit factu facillimum. Neque illud omiserim, Cleomedẽ & Macro. lib. 1. de somno Scipionis Periœcos dumtaxat in temperata zona collocasse, asserentes Torridam aut exustã zonam propter nimietatem feruoris uicturis inhabitabilem. Sed quia eandem habitari etiã ab hominibus hodie manifesto manifestius est, diffinitio data, eiusdem habitatores non excludit.

Omanorũ periœci.

Cleomedes. Macrobius.

Authore Cleomede, Periœcis nobiscum cõmunia sunt. Primo quòd eandẽ temperatam habitamus. Deinde quòd eandem habemus æstatem & hyemem, atque reliqua anni tempora horasque alias & augmenta & diminutiones dierum pariter & noctium nobis cum illis eadem sunt. Quibuscumque enim idem est parallelus latitudinis, bis eadem est dierum noctiumque uno tempore quantitas. In hoc tantũmodo à nobis distant, quòd neque eundem ortum, neque eundem occasum habent. Et quando nobis diei medium est, illi medium habent noctis, & è regione. Verum id ultimum moderamini subijciendum est, tali. Periœcis diem & noctem modo esse contrario. Intelligi debet, de his quibus sol oritur & occidit,

Quæ Periœcis nobiscum cõmunia sint.

Canon.

Cautio.

A occidit. Tales sunt omnes, quibus in hemisphærio nostro septentrionario latitudo minor est 66. gradibus & 30. minutis. Quo fit quod his qui sub parallelo 67. 68. &c. latitudinis agunt, constituto anni tempore usuuenit dies unus continuus 24. horas excedens. Sub his igitur parallelis dati Periœci, diem habent (quia continuus est) uno & eodem tempore. Huius rei probationem habes supra per tabulam egregiam quantitatis longissimi diei æstiui in § 67. 68. 69. &c. Idem intelligendum est in oppositis temporibus de continua nocte. Sed de Periœcis Hactenus.

Antœci proprie sunt qui sub parallelis utrimque ab æquatore æquali latitudine distantibus habitant, quibus una & eadem est longitudo ad unum semi meridianum numerata. Dicti Antœci, non ut contrariam ut Antipodes sed diuersam terram habitant. Diuersam dico, de qua Strabo libro secundo in calce & supra. Huius autem diuersitatis causa est æquator, qui dirimit partem terræ austrinæ à septentrionali. Nostri enim Antœci sunt siti trans æquatorem in parte austrina. Et qui austrinas colunt partes suos Antœcos habent in parte nostra septentrionaria. Ita tamen quòd à mediatore circulo, hoc est æquatore, æqua distent latitudine. Quibus etiam cõuenit una longitudo, quæ ipsis indicatur per B semimeridianũ incidentem per capita eorum. Antipodes sane sub uno meridiano & æqualis latitudinis parallelo siti sunt. Opposito tamen totius meridiani puncto habitant. Ita quòd diameter à uestigijs nostris per terræ centrum ducta, ad istorum uestigia pertingat, quod Antœcis est impossibile. Albertus Antœcos uocat coalternatè habitantes. Cuius hæc sunt uerba. Coalternate autem habitare dicuntur, quorum una quidem est longitudo, sed non latitudo ipsorum est una & eadem: & illi sunt qui sub eadem linea habitant meridionali quibus est in uno & eodem tempore sensibili meridies, quando sol accedit ad zenith capitum eorum, in motu diurno, sed tamen non habitant sub eodem parallelo circulo, qui distet æquali latitudine per circuitum habitationis ab æquinoctiali circulo. Et infra paulò. Sed nõ est eis æqualis dies, nec est eis æquale frigus, nec calor, nec siccitas, nec humiditas. Eò quòd non æqualiter dilatantur ab æquinoctiali circulo. hæc Alber. Quòd Albertus sub finem habet: Eò quod, intellige, id est eo quòd non æqualiter distant in uno circulo ab æquinoctiali sicut circulariter habitantes, sed ab eo distant in diuersis circulis, in diuersis partibus mundi sitis, ab æquinoctiali æqualiter distantibus.

Antœci qui

Antœci Coalternatè habitantes.

C Nobis cum Antœcis conuenit unitas meridiei & mediæ noctis propter unitatem meridiani. Item diei unitas, quæ quidem non est accipienda pariter, hoc est, pro uno & eodem die, nisi bis in anno in æquinoctijs, sed distinctis & uarijs anni temporibus, scilicet, in gradibus solis è regione in signifero positis. Gratia exempli. sole tenente quintum gradum Piscium, pro latitudine septentrionali fere quadraginta nouem graduum, diei artificialis quantitas est decem horarum æqualium & semissis: quod nostro tempore usuuenit circiter decimum quartum diem Februarij. In meridiem uero siti, latitudini austrinæ tot graduum subiecti, pro eo iam memorato die hanc quantitatem minimè habent sed maiorem, puta tredecim horarum & semissis: in signo autem & gradu opposito, scilicet, quinto gradu uirginis, Austrini hi habent consimilem diei quantitatem, scilicet, decem horarum & semissis, circiter decimum nonum diem Augusti. Ecce. Quare de Antœcis (quos Pomponius libro primo in principio Antichthones n[illegible]iat) & idem de habitabilibus zonis loquẽs, Reliquæ, dicit habitabiles (intellige zonæ) paria agunt anni tempora, uerũ non pariter.

Nobis & antœcis cõmunia.

Pomponius.

Quocirca cũ apud nos est maximus dies, apud illos est minimus, & è regione, D quod accidit propter contrariam latitudinem. Idem accipiendum est de Antœcis sitis intra tropicos. Etsi illis non sit tanta uariatio diei & noctis, ex eo quod æquatori uicini sunt. In ea tamen quantitate, etiam quantilla sit, ut nos cum nostris Antœcis, contrario modo se habent, quemadmodum infra exemplo manifestabitur.

Accidit etiam Antœcis quatuor temporum uarietas. Vt cum nobis sit uer in Ariete, Antœcis nostris sit autumnus. Cum nobis æstas in Cancro ipsis hyems, in Libra nobis autumnus eis uer, in Capricorno nobis hyems ipsis æstas. Quemadmodum enim ad nos se habet tropicus Cancri. Ita se ad illos Capricorni tropicus. Contrarietas igitur temporum in uniuersum intelligi debet per totam hemisphæriorum latitudinem.

Cautela de antœcis habitantibus intra tropicos.

Et interim cum in memoria tenemus Antœcos intra Tropicos habitantes, cõtrario modo (ut iam diximus) hyemem & æstatem habentes, accidere tamen potest, ut ijsdem simul sit hyems, nunquam tamen simul æstas: duas enim habent æstates propter Geminum accessum solis ad capita eorũ. Sicut supra per canones docuimus: & testes sunt Ioan. de Sacrobusto, in libello de Sphæra & Martianus Cap. lib. 6. Quod autem una ijsdem possit esse hyems, exemplo B (ut paucis dicatur) explanabimus. Iabadium, id est, hordei insula sita in pelago Indico austrino, authore Ptolemæo lib. 7. ca. 2. & tabu. 11. Asiç, habet longitudinem 167. grad. & latitudinem Australem 8. grad. 30. minutorum. Throana uero urbs in littore magni sinus Indici consimilem habet longitudinem, scilicet, 167. grad. ac etiam latitudinem septentrionalem coequalem 8. grad. & 30. minutorũ, Quare per diffinitionem datam in his degentes appellantur Antœci. Quum autem Sol trans æquatorem in austrina signa deflexerit, uicesimũ secundumq; ferme Libræ gradũ adierit, erit Iabadijs uerticalis, inducens æstatem, quod nostro æuo cõtingit circiter 6. diem Octobris. Rursus cum inde abit, & ultra in tropicum Capricorni proficiscens brumaleq; efficiens solstitium gradus 15. & minuta 30. pertransit, hyemem ijsdem Iabadijs facit, eo modo quo tanta distantia solis hyemem afferre potest. Palàm autẽ est Antœcis horum, id est, ipsis Throanis ab æquatore in septentrionem 8. gradibus & 30. minutis sitis simul quoque esse hyemem, cum maximam à se solis habeant distantiam. Inæquales tamen huiusmodi hyemes sunt. Calidior sane horum est, à quorum zenith sol iam primum discessit, qui maiori interuallo graduum 15. & 30 minutorũ in austrum inclinans abesse nequit, frigidior autem horum est qui in septentrionem eandem habent F latitudinem, ab ipsis enim Sol 32. graduum intercapedine abest, nec abesse amplius unquam potest. Id tamen certum est & physica ratio approbat, has simul hyemes esse, quamquam nulla prorsus intra tropicos tam frigida esse possit hyems, quin illa, quantũ ad solis recessum & distantiam pertinet, calidior sit æstate qualibet paralleli nostri altitudinis propemodum graduum 49. Sol uero cũ solstitio brumali peracto incipit in zodiaco ad nos ascendere, rursus parallelum Iabadiorum attingit, fitque uerticalis, alteram æstatem faciens. Accidit itaque ut hi duas æstates habeãt, unà cum hyeme, ante quam illi Throani æstatẽ habeant primam. Simili modo sole apud illos in septentrionem sitos mouente euenit, ut duas æstates & hyemem unam habeant, quando his hyems continua est.

Extra Tropicos igitur agentes omnia anni tempora solis habent, & in Antœcis & Antipodibus cõtrario modo, intra Tropicos autem omnia bis. In his omnibus ad instrumenta & tabulas Geogra. recurrendum est, ut intellectum sensuũ certitudine instruamus.

Cautela.

Quod si in meridiem terra reperta esset habitata in 67. uel 68. &c. gradus latitudinis, quemadmodũ in septentrionem, dari possent Antœci quibus certo tempore

pore

A pore anni nec dies nec nox simul essent, contra priscorum authorum placita. Nam cum hi in septentrione habent contiuuum diem in plures naturales expassum, contra hi qui tenent eandem latitudinem in polum austrinum interim haberent noctem continuam. Hæc organum sphæræ mundi plane indicat.

Demum exemplis antœcorũ diffinitionem lucidiorem reddam. Scito tamen quòd extra tropicos, ex cõmentarijs Ptolemæi nullum plenũ exemplum colligi potest. Huius ratio, quòd trans tropicum Capricorni ei terra incognita fuit. Adiumento uero recentiorũ chartarum, ultra montes Lunæ, Rapsios Aethiopes & Barditũ montem, de quibus Ptolemæus lib.4.ca.9. & tab.4. Africæ, à regibus Portugalliæ inuentæ sunt propemodum innumeræ gentes nudæ, in austrum expositæ, de quibus plura in itinerario Portugallensi. Iubeor igitur his Antœcos inuestigare, uenio ad Peloponnesum, de qua Ptolemęus lib.3.ca.16. & tabu.10. Euro. & offendo Mothonem urbem, quam Plini. Pompon. & cæteri Methonen nominant, habentem longitudinem 49. graduũ & latitudinem septentrionalem fere 35. Consimilem longitudinem & latitudinem meridianam habent memoratæ gentes, modernis chartis id indicantibus. Quare concludo B Methonenses his gentibus esse Antœcos, & contra. Rapsiorum antœci.

Secundum exemplum, de his qui intra Tropicos agunt. Offeruntur mihi Ichthyophagi regionis Sinarum, habentes in longitudine quasi 180. gradus. In latitudine aũt septentrionali 3. Authore Ptolemæo lib.7.ca.3. & tab.11. Asiæ, quibus maximus dies æstiuus est 12. horarum & 10. minutorũ: iuxta modernam obseruationem: his Antœcos determinare iubeor, optato uenit mihi Sinæ ✱ metropolis Sinarum, quæ Ptolemæo supra docente habet longitudinem 180. gra. Latudinem uero austrinam triũ graduum, sunt igitur Sinenses Antœci Ichthyophagorum. Et cũ Ichthyophagi habent diem maximum 12. horarũ & 10 minutorum, Sinenses habet minimum, scilicet, 11. horarum & 50. minutorum, quamꝗ parua sit temporum differentia. Vsque huc de Antœcis sit dictum. ✱alij Thynæ.

Antipodes proprie sunt, qui sub parallelis ab æquatore utrimque æqua latitudine distantibus, aut sub ipso æquatore, sub uno meridiano habitant, siti ad puncta diametri per centrum mundi euntis. Dicti Antipodes quòd pedes obuertant sibi, aut uestigia uertant contra se inuicem. Iidem & Antichthones nominãtur à contraria terra habitata. Sunt autem Antipodibus quatuor præcipue conditiones. Prima quòd habitant sub duobus parallelis æquidistantibus ab æquatore, quorũ unus locatur in septentrionem alter in meridiẽ, dempto æquatore. C & in hoc conueniunt cũ Antœcis. Secunda quòd sunt siti sub uno meridiano, & in eo cõcordant cum Periœcis & Antœcis. Tertia quòd distant maxima distantia circuli meridiani, i. per diametrũ ipsius aut p 180. gradus circuli magni. Quarta ex iam dicta sequitur, quòd diameter illa transeat per centrũ mundi. Omnes certe diametri circulorum magnorum sphæræ uergunt per centrum mundi. Antipodes q. Quatuor conditiones antipodum.

Rem ipsam nunc exemplis ornabimus. Et primũ sumptum est, ex Geographia Ptole. Is lib.4.ca.6. & tab.4. Afri. In occiduo Libyæ interioris ponit sinum magnũ noĩatum Hesperium. Cui ultra æquatorẽ in austrũ, eodem Ptole. lib.4 ca.9. teste, adhabitant Hesperij Aethiopes. Ex his nõnullis est longitudo o. grad. latitudo meridiana 10. uel 11. graduũ. Præterea Ambastæ populi regionis Sinarũ, de quibus Ptole. lib.7.ca.3. & 11.tab. Asiæ, ab Ambasto fluuio sic appellati, habent in latitudine septentrionali cõsimiles gradus cũ Hesperijs, in latitudine uero 180. gra. Ecce Antipodes.

Secundum exemplũ, ex recentioribus chartis iũctis Ptolemęi, receptũ, seruiens utrimque habitatis & temperatis, est id. Iaua minor insula recens orientis, linguã habens propriam, in octo regna direpta, omni aromatũ genere referta, trans Tropicum in austrũ sita, habet in longitudi-

ne 211. gradus, in latitudine meridiana 40. Cui in nostra temperata zona obijcitur Corsica, quæ alias Cyrnus insula in mari Ligustico sita. De qua Ptolemæus lib. 3. cap. 2. & tabu. 6. Euro. habens in longitudine 31. gradus, in latitudine uero septentronali 40, grad. hæ igitur opponuntur uere, quia per diametrum terræ & in diuersis zonis sitæ, etiam temperatis: Igitur incolentes sunt Antipodes. D

Cleomedes de Antipodibus.

De Antipodibus perbelle scribit Cleomedes, in hæc uerba. Quartam nobis Antipodes qui obiectam è regione nobis habitant temperatam, sunt uero ipsorum qui sub terra clima incolunt, quos etiam ἀντώμους, quod est humeris auersos uocant, at qui sub terra Antipodes. Omnium namque in terra gradientium, ad centrum, terræque medioxumũ uestigia spectare necesse est. Nam cũ sit ipsa figuræ globosæ, inferne est medioxumum. Vnde qui circa nos habitant neutiquam fiunt Antipodes. Sed qui in temperato sub terra climate habitant, qui è regione nobis obijciuntur. Namque eorum uestigia nostris sunt opposita uestigijs. Et post plura. Verũ cum Antipodibus nobis nihil est cõmune, quòd omnia contra respondeant. Nã sub terra inter nos climata habemus & tempora habemus cõtraria die noctuque. Idem est de augmentis & diminutionibus dierũ. Et rursus post multa. Quòd esse oporteat Antipodes, docet Physiologia, quandoquidem horũ nihil memoratur in historia, & ne quidẽ accessus est ad eos nobis, qui contra nos temperatam zonam habent, quandoquidem torrida non potest à nobis superari. Quæ profecto temperata terræ climata æque quoque habitari necesse est. Nam animantium amica natura est, & ubicumque cunctis rationabilibus & rationis expertibus cõpleri animalibus potuit terra, ibi capit optionem. hactenus Cleomedes. E

Antomi.

Nobis nihil cõmune cum antipodibus.

Natura animãtibus fauet.

Placuit priscis scriptoribus, sicuti iam ex Cleomede hausimus, Antipodibus omnia cõtrario modo euenire, eosque sub terra in temperato climate sitos. Sed cum hodie à recentioribus authoribus uiris grauissimis compertum habemus, sub torrida zona, immo & æquatore animantium esse habitationes à priscis in diuersum eunt, Ponentes Antipodes nõ solum in temperatis zonis, uerum etiã torrida & sub æquatore. Quapropter ab eo priscorũ dicto Antipodibus omnia accidere modo contrario, eos qui sub æquinoctiali agunt exceptos haberi uolunt, quibus omnia sunt paria, præterquam quòd contrarijs uicibus diem noctemque habent. Eis nempe accidit eadem diei noctisque quantitas, propter perpetuũ æquinoctium. Item simul æstatem, simul hyemem suo modo habere, & id genus alia. Quapropter concludunt unum tantũ esse parallelum. s. æquatorem, sub cuius ipsius positione Antipodes danť oppositis uestigijs, à cuius quolibet meridiano intersecante, diameter per centrum ducta in eundem meridianum & æquatorem, punctus, in contrario hemisphærio antipodes ostendit. F

De æquatore.

NOTA.

Vide canonẽ supra de æquatore.

In exemplo: Nacaduma ciuitas Taprobanę insulæ (authore Ptolemęo lib. 7. ca. 4. & tab. 12. Asiæ) sub æquatore sita, quare latitudine caret, habet in longitudine 128. gra. fere. Præterea uenio ad prouinciã occidentis Americam appellatã, ad mandatũ regis Castellæ nostra tempestate inuentam, & offendo ibi æquatorem cũ longitudine 308. graduum, adhabitantes igitur sunt antipodes Nacadumensiũ: Subtracta enim longitudine Nacadumæ. s. 128. gradibus, à longitudine Americæ, scilicet, 308. graduum, remanent 180. gradus æquatoris, indicanets opposita puncta eiusdem, & ex consequutione Antipodes.

Nacadumę antipodes.

In uniuersum igitur dici potest, omni puncto habitato in terra dato, respondere punctum Antipodum. Quod si in terram cadit habitatam antipodes habentur: Quòd si in mare (ut plurimum usuuenit) habere posse: puta per nauium gubernatores in id punctum incidentes. Sed de his satis.

Canon.

Grauissimi authores de Periœcis, Antœcis & præcipue de Antipodibus, sæpe

Dissentio authorum.

A sæpe diuersa, sæpe pugnantia scribunt. Ita quòd lectoris animus usqueadeo distrahatur, ut quid de his tenendum sentiendumque sit penitus ignores. Quare ut Lector aliquatenus tranquillior reddatur de his nonnihil disserere libuit. Contuendum igitur, quòd apud priscos semper fuit subtilis inquisitio. Sint ne homines qui sub terra sua uestigia nostris opposita habeant, nec ne? Esse eos euidenti satis ratione ostendit Cleomedes primo Meteoron capi. De cœli orbibus, cuius uerba iam supra recitauimus. Fuit semp quęstio de Antipodibus. Quòd sint Antipodes.

Strabo de his libro primo, his uerbis. Pari etiam modo ad Indos etiam Hispanos habitatio, è quibus illos ad orientem maxime, hos aũt ad occasum inclinari scimus omnes. Sic Antipodas inter se esse nescij non sumus. Tale autem hoc totum ex solis reliquorumque syderum motu ortum habens &c. Strabo.

Plinius libro secundo natu. hist. cap. 67. in recentiori 65. sic scriptum reliquit. Ingens hic pugna literarum, contraq; uulgi opinionẽ, circumfundi terræ homines undique conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cœli uerticem, ac simili modo ex quacumque parte mediam calcari. Illo quærente cur non decidant contrà siti, tanquam non ut ratio præstò sit, ut nos non decidere mirentur & illi. Interuenit sententia, quamuis indocibili probabilis turbæ, inæquali globo, & si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique inco-
B li. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam ac nõ cadere nobiscum &c. lege caput, pulchrum est sane. Idem de Antichthonibus lib. 6. ca. 22. Plinius. Lege Macrob. lib. 1. cap. 5. & Albert. lib. de natu. lo. dist. 1. ca. 12.

Ad idem Pomponius Mela libro primo, & Solinus capite 66. In ea sententia est Macrobius libro secundo de somnio Scipionis &c. Et Martianus Capella libro sexto post principium. Item Albertus Magnus libro de natu. loc. distincti. prima ca. 10. qui Antipodes aut Antigenos nominat opposite habitantes, quos, alij & rectius, periœcos appellant. Et idem de Antipodibus libro secundo Meteor. tracta. secundo ca. 11. Accedit & Marcus Manilius libro primo astronomicon cap. 4. sic. Pompo. Solinus. Macrobius. Martianus. Alber. Mag. Mar. Mani.

Altera pars orbis sub aquis iacet, inuia nobis
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna
Commune ex uno lumen ducentia sole,
Diuersasque umbras, leuáque cadentia signa
Et dextros ortus cœlo spectantia uerso.
Nec minor est illis mundus nec lumine peior.
Nec numerosa minus nascuntur sydera in orbe.

C Dissentiunt ab his Theologi, asserentes fabulosa esse omnia, quæ ab alijs de Antipodibus referuntur. Idipsum ostendentes primo per diuum Augustinum capite nono libri sextidecimi, in hæc uerba. Quòd uero & Antipodas esse fabulantur, id est, homines à contraria parte terræ ubi sol oritur quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare uestigia, nulla ratione credendum est. Neque hoc ulla historica cognitione didicisse se affirmant, sed quasi ratiocinando coniectant, eo quòd intra cœli conuexa terra suspensa sit, eundemque locum mundus habeat & infimum & medium: & ex hoc opinantur alterã partem terræ quæ infra est habitatione hominum carere nõ posse. Nec attendunt (etiam si figura conglobata & rotunda mundus esse credatur siue aliqua ratione monstretur) non tamen esse consequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra. Deinde etiam si nuda sit, neque hoc statim necesse est quòd homines habeat, quoniã nullo modo scriptura ista mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quòd eius prædicta complentur. Nimisque absurdum est ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem oceani immensitate traiecta nauigare ac peruenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo Primo Homine genus Quòd nõ sint Antipodes. Augustinus.

instituereretur humanum &c. D

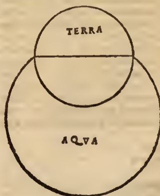
Lactantius. Secundo id ostēdunt per Lactantium cap. 24. libri 5. Diuinarum institutionum. Cuius titulus est de Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum.

Lucretius. Theologis assentitur Lucretius libro primo, qui Antipodes negās sic scribit.

Illi cum uideant solem non sydera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cœli
Diuidere & noctes pariles agitare diebus.
Sed uanus stolidis hæc omnia parturit error &c.

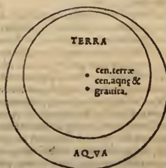
Galeottus Nar. Et inter recentiores adest Galeottus Narniensis libro de incognitis uulgo, negans antipodes. ex eo, ut ad eos doctrina Christi nunquam peruenire potuerit.

Causæ dissensionum. Mare reddit unā causam. Has authorum dissensiones credo pendere è duabus causis, quarum altera sumitur ab aqua, altera à terra. Ab aqua hoc est à mari, & hoc bifariam. Aliqui enim affirmant totū inferius hemisphærium aquis esse tectum, quapropter ab antipodibus & periœcis incoli minime posse.

Alij asseruere oceanū circundare terram in modū cinguli transcuntis à polo arctico per orientem in meridiem & per occidentem redeūtis in aquilonē. Huius imaginationē describit Albertus Magnus libro 2. Meteor. tracta. 2. ca. 11. quē legito. Et hoc pacto in utroq; hemisphærio esset terra cōtinens & arida. Verū & hi in tres scinduntur differentias. Nonnullis asserentibus terræ molem in duo hemisphæria (ut diximus) partitam ingenti pelago atq; innauigabili discerni, & nullam in inferiori hemisphęrio esse hominū habitationem, cū nulla de his sit historia. Alijs contrà dicentibus, sed propter nimiam distantiam & oceanū innauigabilem nō posse mutuo cōmeare. B

Annotatio à Stoefleri ipso hic interiecta.

Hic ostendo depictiōem terræ & aquę secūdum Nicolaum Lyranum. Geñ. 1. capit. esse inutilem. primo, quia contrariatur omnibus de eclipsi Lunari scribentibus, qui uno ore dicūt: Lunā deficere propter ingressum eius in umbrā terræ. Vide obsecro cap. 10. libri Secundi Plinij. Sed hic oporteret quē dicere Lunam eclipsari propter eius ingressum in umbrā aquæ pro maiori parte. Vmbra quā Luna ingredit est turbinata uel conoidalis, quod ad uisum ostendunt oēs eclipses Lunares: sed hæc depictio nullo modo procrearet eā in modū turbinis, sed umbrā gibbosam. Deijciēda etiā illa moderna depictio Gregorij Reisch Cartusiani & Vadiani de centro magnitudinis terræ & centro grauitatis: qui cōcendunt ex terra & aquis unū corpus rotundum efficere. In quo profecto bene dicunt, sed deficiunt in modo depictionis, in quo figurant aquas omnem tegere terram. neque possunt se in hoc defendere &c.} F

Aliis

A Alijs asserentibus oceanum esse nauigabilem, ut sunt recentiores nostri Geographi & præcipue nautæ, qui mare undiquaque fere nauigant atque sulcant. Hic candide Lector accedito Alberto Magno libro de natura lo. & Distinctionis primæ capite duodecimo. Alber.Mag.

Ego eã teneo opinionem, quòd aqua & terra unum habeant centrũ, quod sit centrum uniuersi. Et quónam abierit aqua postquam fuit à Deo condito re terra discooperta, dico ex Ioan. Damasceno lib.2.ca.9.&10. Cui addo Iacobum de Valentiis episcopũ. Et quidẽ. Io. Damasce. de orthodoxa fide lib. 2.ca.9. De aqua, sic habet. Est aũt aqua unum quatuor elementorũ, optima Dei factura. Aqua elementum est frigidum & humidum, graue & deorsum mobile & diffundi facillimum. Et infra. In principio aqua diffundebatur super omnem terrã. Et infra. Deinde Damascenus

B præcepit DEVS ut cõgregarentur aquæ in unam congregationem. Et dicendo in unam congregationem, non significat in uno loco illas congregasse (nam uides ut postea dicat, & consistentias aquarum uocauit maria) sed secundum seipsas in terras separatas, simul factas esse aquas, ostendit hic sermo. Congregatæ sunt igitur aquæ in congregationes suas & apparuit (.s.terra) arida. Hinc sunt duo maria quæ circumdant Aegyptũ. Ipsa enim media inter duo maria iacet. Et infra. Similiter & ad orientem est mare, quod dicitur Indicũ. Est & Boreum quod dicitur Caspium, sed & stagna hinc cõgregata sunt. Est & oceanus ut fluuius quidam circundans totam terram. Et postquam numerat plura flumina, scilicet, Gangem, Nilum Tigrim & Euphratem, sequitur. Sunt autẽ alij plurimi & maximi fluuij quorum hi quidem in mare uanescunt, illi uero in terra consumuntur. Vnde & tota terra porosa est, antrosa, ueluti quasdam uenas habens, per quas ex mari suscipiens aquas, fontes perficit. Et infra. Diuino igitur iussu cõcauitates in terra factæ sunt, & sic in congregationes suas conueniunt aquæ, hinc etiã & montes facti sunt. Caput 10. eiusdẽ libri. De terra sequit.

C Terra quatuor elementorũ imum est, siccum & frigidum, grauissimũ & immobile à Deo ex nihilo ad esse primò die deductum. Et postquam numerat super quid terra sit fundata, addit. Decet nos in nullo piæ aduersari intelligentiæ, cõfiteri simul omnia à uirtute eius qui creauit contineri, fulciri & constringi. In principio autem (scriptura dicit) terra cooperiebatur ab aquis, & terra inculta & absque ornatu: cum præcipiente Deo aquarum receptacula facta sunt, & tunc montes extarunt & diuino præcepto terra suscepit ornatum: omnigenis herbarum & plantarum uarietatibus decorata &c. Et post plura. Sphæricæ autem figuræ nonnulli asserunt esse terram, alij uero conoidem, piniq́ʒ præ se ferre figuram. Minor & longe multoq́ʒ minor cœlo est, ut punctum quoddã in eius medio pendula &c. hæc Damascenus.

Secunda causa sumitur à terra, quę ut omnes asserunt Physici, Geographi & Poëtæ, in quinq́ʒ partita est zonas (de quibus in sequentibus abunde dicemus) quarum duæ uicinę polis, inhabitabiles sunt propter frigus ingens. Media quę solis orbita describitur, torrida aut perusta nominata, à Græcis & Latinis scriptoribus, propter æstum & excessiuam caliditatem inhabitabilis prædicatur: Causa 2. ratio ne terræ.

A ita superbè ita secure dixerit, quasi ipse extra omnē ingenij aleam positus, errare & labi non potuerit, omnium autem errata non solum uidere, sed etiam olfacere sese crediderit. Hic adeo Antipodes refutando ineptit, ut dubitem an cū illa scripsit satis sibi constiterit. Nō enim ea solum, quæ eruditis exploratissima sunt, nescire uidetur, sed probare etiam & asserere illa, quæ, si Antipodes non essent, quod ipse contendit, falsa tamen & absurda esse omnes, qui sunt animi cōpotes, intelligerent.

Age, totum illud caput excutiamus, ut an ita sit, sicut dico facilius accipias.

TITVLVS AVTEM SEV CAPITIS INSCRIPTIO HAEC EST.
De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Caput est 24. lib. 3. Lactantij Firmiani institutionum diuinarum.

QVid illi, qui esse contrarios uestigijs nostris Antipodas putant? nunquid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sunt superiora quàm capita? aut ibi quæ apud nos iacent B uniuersa pendere? fruges & arbores deorsum uersus crescere, pluuias & niues & gradines sursum uersus cadere in terram. Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum philosophi & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?

Miracula orbis à Plinio 6. numerantur. Primum Babyloniæ muri, Plini. libro 6. cap. 26. habuere in longitudine 60000. passuum, in altitudine 200. pedes, 50. in latum. Secundum, Dianæ Ephesiæ templum. Plinius lib. 36. cap. 14. & lib. 14. ca. 1 & lib. 16. ca. 41. in recenti 40. & lib. 36. ca. 5. Tertium, Iouis Olympici simulachrum. Pli. lib. 34. ca. 8. & lib. 35. ca. 8. & lib. 36. ca. 5. & lib. 7. ca. 38. Quartum, Pyramides Aegyptiæ lib. 36. cap. 12. per totum. Quintum, Solis colossus Rhodi. Plini. lib. 34. ca. 7. Sextum, Mausoli sepulchrū. Plini. lib. 36. ca. 5. Septimum hic addit Lactantius, scilicet, horti pensiles. Et Macrobius lib. 3. Saturna. capite 15. Hic (inquit) est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit. &c. Stoefleri annotatio.

Huius quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semp eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumpserint, uerisimilitudine inducti, necesse est eos in ea, quæ sequuntur incurrere. Sic incidunt in multa ridicula, quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, qualia sunt ea, quæ sequuntur, nō circumspiciunt, sed defenC dunt omni modo, cum debeant prima illa utrum ne uera sint an falsa, ex consequentibus iudicare. Quæ igitur illos ad Antipodas ratio perduxit? Videbant syderum cursus in occasum meantium, solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret, nec quomodo ab occasu ad orientem remeant, cœlum autem ipsum in omnes partes putarent esse deuexum, quod sic uideri immensam latitudinem necesse est, existimauerunt rotundum esse mundum sicut pilam, & ex motu syderum opinati sunt cœlum uolui, sic astra solemque cum occiderint, uolubilitate ipsa mundi ad ortum referri.

Quod cœlum sit sphæricum & moueatur circulari motu, probat Ptolemæus Dictio. prima Alma. lege ad idem Aristotelem secundo de cœlo, & Alber. secundo de cœlo tracta. 2. ca. 1. 2. Ad idem nos in cōmenta. nostris, in sphæram. Quòd asit terra sit rotunda docet Ptole. ubi supra Aristoteles secundo de cœlo. Alber. secundo de cœlo, tract. 4. ca. 9. 10. 11. lege cōmenta. mea. Hester 13. quicquid cœli ambitu continetur. Ecclesiastici 24. gyrum cœli circuiui sola. Plinius lib. 2. ca. 1. Mundum & hoc quod alio nomine cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est. Et idem ca. 2. Formā eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Et de eius motu ca. 3. & 4. Cleomedes probat Stoeflerus

cœlum esse rotundũ per terrę rotunditatem: Alij ex cœli rotunditate concludunt terrã esse D
rotundã, De terra. Plinius lib. 2. ca. 66. in nouo 64. Est autẽ figura prima, de qua consensus
iudicat: orbem certe dicimus terræ globum. Primo Paralip. 16. Ipse fundauit orbem ter-
rarum immobilẽ. Psalmo 95. Iudicabit orbem terrarum in æquitate. Psalmo 76. Illuxe-
runt fulgura eius orbi terræ. Psalmo 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terra-
rum & qui habitat in eo.

Lactan.

Itaque ætherii orbes fabricati sunt, quasi ad figuram mundi, eosq́ue cœlarunt
portentosis quibusdam simulachris, quæ astra esse dicerent.

Stœfleri annotatio.

Eosq; cœlarũt portentosis quibusdã simulachris). Ridet Lactantius cœlestes Asterismos
aut imagines, quas simulachra appellat. Diuinæ tñ literæ eas non rident, sed sæpius no-
minant etiã in rebus magnis. Iob 9. Qui facit Arcturũ & Orionas & Hyadas & interiora
austri. Iob 37. ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Et ca. 38. Nunqd
coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Amos
5. & loqtur de Deo, sic. Facientem Arcturũ & Orionem. Hanc igitur cœli rotun-
ditatem illud sequebatur, ut terra in medio sinu eius esset inclusa: Quod si ita
esset, terrã ipsam globo similem. Neq; enim fieri posset, ut non esset rotundũ,
quod rotundo inclusum teneretur. Si autem rotunda etiam terra esset, necesse
est, ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, i. montes erigat, campos ten-
dat, maria consternat. Quòd si esset, sequebatur illud extremũ, ut nulla sit pars
terræ, quæ non hominibus cæterisq; animalibus incolatur. Sic pendulos istos E
antipodas cœli rotunditas adinuenit. Quod si quætis ab ijs, qui hæc portenta
defendunt, quomodo nõ cadunt omnia in inferiorem illam cœli partem? hanc
respondent rerum esse naturam, ut pondera in medium ferantur, uel ad medi-
um cõnexa sint omnia, sicut radios uidemus in rota. Quæ autem leuia sunt, ut
nebula, fumus, ignis, à medio deferantur, ut cœlum petant. Quid dicam de ijs
nescio, qui cum semel aberrauerint, constanter in stultitia perseuerant, & ua-
na defendunt. Nisi quòd eos interdum puto ioci causa philosophari, aut pru-
dentes & scios mendacia defendenda suscipere: quasi ut ingenia sua in malis re-
bus exerceant, uel ostentent. At ego multis argumentis probare possem, nullo
modo fieri posse, ut cœlũ terra sit inferius, nisi & liber iam claudendus esset &c.

Hactenus Lactantius. Vadiani uerba.

Ait hic primo suo in titulo. De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opi-
ti sunt mundũ esse rotundum. Ecce mundũ non rotundũ esse pro uero & eui-
denti habuit, ideòque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cu-
ius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidens est non tam physicis
quàm nostræ religionis scriptoribus, id asserentibus, ut piaculum committere
merito uideri possem, si rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod ne- F
mo nescit.

Hominum uestigia an superiora capitibus.

Audi obsecro, quid à capitis initio dicatur. Aut est quispiam tam ineptus, qui
credat esse homines, quorum uestigia sint superiora capite? erras ò diserte La-
ctanti, & ea quidem in re, quam iuuentutis anni tibi indidisse debuerant. Quis
enim uel primis physicæ rudimentis imbutus, nescit omne id quòd sua grauita-
te centro innititur, quacumque parte circumferentiæ locatum sit, deorsum uer-
sus niti? quod autem à centro reclinet, aut se expandat sursum tendere? Cum
igitur pedibus in terram uersis centro innitantur, caput sursum proferant, ut
nos in cœlum, caput habent uestigijs superius. Nec sub nostro est hemisphærio
nisi quod ad usque centrum demittitur, quod cum prætergrederis, omnis linea
ducta in quãcumque partem sursum tendit. Ideo Aristoteles lib. Meteo. 3. ubi
de terræmotus causis fit mentio, Anaxagoram Clazomeniũ reprehendit, q; sphæ-
ræ tantũ partem, quæ supra nos est, sursum esse, & q̃ sub pedibus est, deorsum
uergere putauit. Stultũ. n. est putare ignẽ in altero horizonte non similiter sur-
sum ferri, sicut in nostro, sursumq; ferri q̃cumq; à centro ad circũferentiã ten-

Vitruuius.

dũt. Nec nisi impropria locutiõe cœlũ infra nos esse dicere solemus, uelut Vitru.
libro

A lib.9.ca.6. Sydera uersabunda latentiaq́, quæ nobis nō oriantur sub terra esse ait, hoc est sub horizonte. Porrò & hoc Maronis libro Georgicorum primo, ex communi ratione loquendi depromptum est. Cum de austrino uertice loquēs, inquit,

—At illum

Sub pedibus styx atra uidet, manesq́ profundi.

Cum reuera, ut Aristoteles quoq́ asserit libro de cœlo & mundo secūdo, Vertex meridianus sit ex natura rei sursum. Quod poëta doctissimus tametsi non ignorauit, maluit tamen ex cōmuni persuasione ducto sermone uti, aut ueteres, ut sæpe solet, imitari, quàm diuersum asserere. Et paulo post. Nos enim uulgo Austrinum polum respectu arctici, qui nobis ad latus habitantibus erigitur, pressum decliuemq́ dicere solemus. At sub pedibus esse nemo nisi improprie dixerit. Nisi sub pedibus, hoc est, sub horizonte (ut dixi) intelligas.

Præterea si concedimus Antipodas esse sub nobis, non statim id sequitur, ut credibile sit, eos caput deorsum uersus uestigia inferius habere, quod falsissimum, uerissimum putat Lactantius. Cui hoc friuolo desipere nō satis erat, ad-B didit hoc amplius. Antipodibus datis sequi, ut rota pars terræ apud ipsos penderet, cum nostra iaceat. Item arbores deorsum crescere, pluuias uero & niues, & grandines sursum uersus cadere in terram. Quin & maria, & urbes, agrosq́ & montes pensiles illic esse. Indigna sunt hæc pudenda errata opere tuo, ò Lactanti, utinam quod nesciebas, præterisses irreprehensum, nec lacessendi cupidine inflammatus, ignorantiam tuam euanido linguæ fuco adeo detexisses. Et infra. Omne graue Lactanti (quod prima philosophiæ uestibula exhibent) à quacumq́ parte cœli in centrum tendat, deorsum tendit, & uiceuersa quod à centro recedit, sursum. Tibi uero uidebatur, quod ab antipodū periferia in cētrum caderet, sursum cadere: quod non est. Ac idipsum quidem ex communi hominū locutione didicisse debueras, non nisi rem grandem cadere, aut ut grauitatis rationem habentem descendere, idest, ad centrū tendere affirmante. Nā sua sponte sursum cadere nihil, sicut nec leue quidem tibi impulsum impetu, deorsum tendere dicitur, ergo quicquid cadit deorsum cadit. Sed quid in re aperta laboro? Qua fiducia cœlum non undique deuexum dixeris, tu uideto, mihi constat id astronomis, quibus in ea re summa fides est, nihil esse certius, qui cū Aristotele & uolui cœlū & moueri regulari ambitu asserunt: quod tu quoque contemnis, cum & æthereos orbes sphæricos esse neges. Nec sequitur, quod

C putas, si terra rotunda est, necesse est ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, id est montes erigat, campos tendat, maria consternat, cum maiorem partem terræ sub aqua esse recte cognoscentibus indubium sit. Et post aliqua. Postremo non sine quadam odiosa petulantia, hoc philosophorum responsum irrides & contemnis, asserentium grauia centro inniti, leuia sursum tendere: & profecto quemadmodum nescire te scribis, quid de his dicas, ita illi si tua legent, quid de te dicant tot erroribus inuoluto, se nescire faterentur, contra quem certe plurima dici possent. Tandem quid ais, re multis argumentis probare posse, cœlum terra non esse inferius. Nemo credit hoc Lactanti quod cœlum terra sit inferius, mirum est cur formides id ab aliquo obtineri posse, cum hoc, admissis etiā Antipodibus, nequaq́ sequatur: nimis in re cōcessa sollicitus es, & ne cœlū cadat times, maxime si deorsum inclinet. Argumentis his iā non erat opus, probare enī id cuius cōtrariū esse impossibile, nō prudētis est, aut eruditi, sed uerbosi & sibíj psi suaui labiorū tinnitu blandienti: id q tu hic de Antipodibus calamo pegisse uideris. Et multis omissis. Mihi uero uidetur hoc ex

Arbores &c. deorsum crescere falsum.

Pensiles terræ portiones nequaquam.

Graue deorsum.

Cœlum esse deuexum.

Cœlū non est inferius terra.

Hieronymi sententia cõmode in Lactantium usurpari posse, quod Picus quadam ad Hermolaum Barbarum epistola contra eundem usurpauit, in hæc uerba. Si fuisses ô Firmiane tam frequens in sacris literis, quam in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses, & nostra non minus fortasse confirmasses, quam destruxeras aliena. Hucusque ex Vadiano. D

Galeottus. Galeottus Narniensis cõtemporaneus Ioan. à Regio monte Antipodes negat, ex eo, quòd contendit Christi doctrinam nunquam ad eos peruenire potuisse. Et quia Galeottus nusquam reddit rationem, quo id fieri nequiuerit, ni opinari licet in horum eũ fuisse sententia, qui nostris inaccessos Antipodes falso crediderunt. Christi autem uerbum si in Indiam extimam, si in Hispaniam, si in remotissimas oras penetrasse creditur, cur ad Antipodes idẽ exire potuisse dubitemus? Num Galeotte audisti Christum discipulos Marci 16. alloquentem. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Quod Dauid longo ante tempore in spiritu prænouit, cum inquit. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. Quibus etiam uerbis utitur Paulus Romanis capi. 10. scribentem. Quod igitur Galeottus nulla ratione affirmare potuit, temere asseruisse probatur.

Marcus. Dauid Paulus.

Macrobius. Macrobius Aurelius Theodosius libro Secundo de Somnio Scipionis, asserit torridã zonam inhabitabilem & impermeabilem mortalibus, his uerbis. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu cõtinui caloris ustus, spatium quod & lato ambitu & prolixius occupauit, nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Et idem infra post depictionem quinque zonarum, de temperata zona austrina, sic loquitur. Illa uero sola ratione intelligitur, quòd propter similem temperiem similiter incolitur, sed à quibus, nõ licuit unquam nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim torrida utrique hominum generi commercium ad se denegat commeandi. Ecce secũda causa, de qua supra recitauimus. Idem eodem libro de oceano loquens, hęc habet in sententia. Oceano gemino ambitu terram circumfluere. Quorum unus, quem priorem coronam uocat, per zonam terræ torridam meat, superiora & inferiora terræ cingens, flexum circuli æquinoctialis imitatus. Alter à priori (ut asserit) refusus utrimque uersus septentrionem & meridiem, qui ambit terram (prout ex Alberto Magno supra diximus) in modum cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem, & inde per occidentem in aquilonem. Obijce hic obtutui figurã Macrobij pictam & certior redderis. Ex his palàm fit. Macrobium duplicem ponere causam sub torrida zona, mutuã hominibus accessionẽ denegantem. Alterã perustæ terræ, alterã oceani innauigabilis. Cum alio oceano concordat fere cum alijs, sicut supra exposuimus à principio. E F

Macrobius alijs utitur nominibus. Admittit igitur Macrobius Antipodes, Periœcos & Antœcos, sed alijs utitur nomenclaturis sumptis ex Ciceronis libro de Repu. ubi agitur de Somnio Scipionis, his uerbis. Vides habitari in terra raris & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis ubi habitatur, uastas solitudines interiectas. Hosq; qui incolunt terram non modo interruptos ita esse, ut nihil inter ipsos ab alijs ad alios manare possit, sed partim obliquos, partim transuersos, * partim etiã aduersos * stare uobis &c. His uerbis obliquos, & transuersos stare, utitur Macrobius in cõmentario Secundi libri. Et ut res paucis aperiatur, per obliquos intelligit Antœcos, quo uocabulo Græco etiã utitur Macrobius. Et dicuntur obliquè stare respectu æquinoctialis, à quo utrimque æqualiter declinant. Quemadmodum in Geometricè dicimus

*aliũ uersos. *alij auersos. Obliqui antœci. Omes n. uerti- mus pedes uersus centrum mundi.

A mus angulorum ductu fieri, lineas ab angulo recto declinantes esse obliquas. Et in hoc differunt obliqui ab Antipodibus & Perioecis habentibus pedes obuersos uel contrapositos, quod obliquè stantes minime faciunt.

Per aduersos intelligit Antipodes, habent enim uestigia (ut prædiximus) aduersa & opposita, aduersatione ac oppositione maximi circuli. Aduersi Antipodes.

Per transuersos accipit perioecos. De his Macrobius sic scribit. Quēadmodum aūt cæteri oēs (demptis antœcis) uestigia sua figere ad nostra credant ipse distinxit, & australes quidē aperte pronūciauit aduersos stare nobis, dicendo. Quorū australis ille, in quo qui insunt aduersa nobis urgēt uestigia: & ideo aduersi nobis sunt, quia in parte sphæræ quæ contra nos est morantur. Et paulò post. Transuersos stare nobis dixit inferiorem zonæ nostræ partem tenentes. Transuersi Perioeci.

Quanquam Antipodes antœcos & perioecos Macrobius admittat, in ratione tamen & modo ponendi oberrat. Neque hoc in illo adeo moleste ferendum est, cū uulgarem opinionem secutum, cum ueteribus citra ueri deprehensionem periclitari eum contigerit, ex gemina causa & maris & terræ supra exposita.

B

Martianus Capella, non satis constat an ignorantia aut imprudentia ductus, quæ Perioecorum sunt Antipodibus tribuit, & Perioecos Antipodes nominat, adulterans uocabula. Antipodes (inquit) unum nobiscum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æstatis. In quem errorem incidit etiam Albertus Magnus cum de opposite habitantibus scribit. Sed uerum est hoc de perioecis. Antipodibus enim omnia contraria sunt. Et aliæ plures in Martiano sequuntur ineptiæ, quas in præsentia lectoribus iudicandas relinquo. Martianus

Nunc superest rimari. An sit huiusmodi Oceanus nauibus minime enauigabilis & torrida quædam zona hominibus minime peruia an ne? Gemina obseruatiōe, recentiori scilicet & uetusta, probabimus, priscos in utroque hoc impedimento oberrasse. Recentiori, Neminem nescire arbitror, quod hodie Geographiæ tirunculi sciunt, à freto Herculeo Hispaniæ, usque in extimum Indiæ orientalis, intermedium esse Oceanum multis & magnis insignem insulis. Verū alio modo quem prisci intellexerunt. Nec ille quidem tantum mortalibus aduersatur, quin ab altero littore in alterum, secundum illam quam cum terra facit rotunditatem nauigari possit, si modo expensæ non defuerint, aut qui labo- Conclusio de oceano & torrida zona. Recens pbatio

C res sufferre queant affuerint. Et cum Solinus capitulo tricesimo sexto de oceano scribit, his uerbis. Gaditanum fretum, à Gadibus dictum, Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. Nam oceanos quem Græci sic nominant, à celeritate, ab occasu solis irrumpens læuo latere Europam, Africā dextro, scissisque Calpe & Abila montibus, quos dicunt columnas Herculis inter Mauros diffunditur & Hispaniam &c. Hæc de oceani uelocitate nō in uniuersum intelligi credo. Quod nauarchæ Lusitani, id est, Portugallensij hac nostra tempestate deprehenderunt, ultra Gades oceanum sulcantes, perque torridam zonam in Indiam usque penetrarunt, & tamen non istā uelocitatem deprehenderūt: & ideò proprijs uidisse oculis, credo esse octauam scientiā. Quō nam pacto hodie hæc omnia se habeant ex fausta nauigatione regum Portugalliæ in Callicut Indiæ diligenti obseruatione deprehensum est. Non æstus obest per totam torridam nauigantibus, denique ne perpendicularis quidem radius à politissima æquæ superficie reflexus, adeo subeuntes infestat, ut minus expedita sit nauigatio, & reditus fœlix in regnū Portugalliç: Mirum nauitas nō tostos fuisse in quadruplici ac tam diutina nauigatione uel insumptos p Solinus. Videre octaua scientia.

Vespucius torridam zonam transitu. Hoc in primis, deprehendit Vespucius nobilis mathematicus, terram nusquam oceano (ut illi crediderũt) à nostra omnino interceptam, & trans torridam & ultra parallelum Capricorni in austrum non minori latitudine, quàm parallelus noster à Cancri tropico abest extendi, ibiq; frequẽtem esse Aethiopum habitationem. Nec est hic quid dubij, facillimum est perito mathematico omni die sole radiante locorũ obseruare latitudinem, quod ut & noctu fieri possit ambigit nemo. Est igitur illic temperata, cui Austrinus polus, ut nobis arcticus subleuatur. Et in eo tractu Antoeci nostri sunt, contra omnium, qui unam tantum quartam habitari dixerunt, sententiam. Adde his caput septimum Alberti distinctionis primæ de natura locorũ pulchrum admodum. Ecce, candide lector, ubi est oceanus ille nauigio insuperabilis, ubi exusta hæc zona nemini peruia? D

Albertus

Vetusta probatio. Vetusta uero probatio ex receptis authoribus facile sumitur, puta quod oceanus totam nostram habitabilem circumdans olim quaqueuersum eremigatus sit, & sola longæuitas & uetustas, quæ omnia consumit, huius rei intercepit memoriam. Nec credendum est nostro tempore reges Portugaliæ primos reperisse nauigationem in Indiam, in Callicut, in Aethiopiam, inque alios locos aut insulas, sed eam olim intermissam summa gloria & euentu incredibili memorati reges instaurarunt, multis maximisq; cũ in occiduo tum austrino pelago insulis repertis. Adsit igitur nobis Plinius Secundus libro secundo naturalis historię capite sexagesimo nono in ueteri, in recenti sexagesimo septimo, ex quo apertè colligimus oceanum à ueteribus nauigatum in occiduo, septentrione, ortu & meridie. Eius nonnulla exempla adducemus. Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationẽ eam prodidit scripto. Pręterea Nepos Cornelius author est, Eudoxũ quendã sua ætate, cum Lathyrũ regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usq; prouectũ. Multoque ante eum Cælius Antipater uidisse se qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam cõmertij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cõsulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India cõmertij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam arrepti. E

Plinius.

Eudoxus

Cœlius Antipater.

De Eudoxo plura scribit Strabo libro secundo, & deinde.

Quòd si Macrobius commentario suo secundo de somnio Scipionis, & sui adhæsores hos legissent, qui longe ante tempora eorum scripserant, in hunc errorem & oceani & torridæ minimè incidissent. F

DE INTERVALLO AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

Sed nec interualla circulorum in toto orbe à se inuicem stata sunt. Verũ pro sphærarum descriptione ad hunc modum dispensari solent. Diuiso in sexaginta partis meridiano quouis circulo, septentrionalis circulus à polo sexagesimarum partium sex interuallo describitur. Idem in alteram partem à solstitiali circulo sexagesimarum partium quinq; interuallo notatur. Aequator ab utroque Tropicorum sexagesimis quaternis distat. Brumalis circulus ab antarctico sexagesimis quinq;. Antarcticus à polo sexagesimis sex. Neq; tamen in omni plaga orbe'ue eandem intercapedinem inter se seruant: Sed tropici ab Aequatore parem in omni inclinatione distantiam uendicant: Iidem autem ab arcticis non parem per omnes horizontas, sed alibi minorem, alibi maiorem. Ita demũ & arctici à polis non parem in quauis inclinatione distantiam seruant, sed alibi maiorem

A iorē alibi minorēm habent. Sphærę tñ omnes ad Græcię horizonta deſcribunt.

SOEFLERI ITERPRE.

IN hoc capite proclus docet more Græcorum diſtantias Circulorum ipſius ſphæræ, unde dicto citius ſphæræ compoſitio accipitur. Caput id totum per cōſimiles ſententias authorū in ſequentibus dilucidabit̄. In primis igitur animaduertendū, priſcos Græcos circulum magnū bifariam diſtribuiſſe. Primo pro ipſius ſphæræ fabrefactione in 60. æquas partes, hoc pacto. Primo in 12. deinde quamlibet in 5. De hac diſtributione & circulorū diſtantijs pulchrè ſcribit Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico lib. 1. cap. de Polo. In triginta (inquit) partes unumquodq; hemiſphæriū diuiditur. Ita uti dimenſio ſignificari uideatur in tota ſphera per 60. partes factas. Deinde ab eodē principio Boreo ſex partibus ex utraq; finitione ſumptis, circulus ducit̄ cuius centrū ipſe eſt polus finitus, qui circulus Arcticus appellatur, quòd intra eū Arcturi ſimulacra ut incluſa perſpiciuntur. Quæ ſigna à noſtris urſarū ſpecie ficta, ſeptentriones appellantur. Ab hoc circulo de reliquis partibus quinq; ſumptis eodem centro, quo ſupra diximus, circulus ducitur, qui Therinos tropicos appellatur. Ideo quòd Sol cum ad eum circulū peruenit, æſtatem efficit eis, qui in aquilonis finibus ſunt, hyemem autem eis, quos auſtri flatibus appoſitos ante diximus. Præterea quòd ultra eū

B circulum Sol nō tranſit, ſed ſtatim reuertitur, Tropicus eſt appellatus. Ab hac circuli ſignificatione quatuor de reliquis partibus ſumptis, ducitur circulus Aequinoctialis, à Græcis ἰσημερινὸς appellatus, ideo quòd Sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctiū conficit. Hoc circulo facto, dimidia ſphæræ pars conſtituta pſpicitur. Ecōtrario item ſimili ratione à Noto polo ſex partibus ſumptis, ut ſupra de Boreo diximus, circulus ductus Antarcticus uocatur, quòd contrarius ei circulo, quem Arcticon ſupra diffinimus. Hac diffinitione ſphæræ centroq́ue poli qui Notus dicitur, quinq; partibus ſumptis, circulus χειμερινὸς tropicus inſtituitur, à nobis hyemalis, à nōnullis etiam brumalis appellatus. Ideo quòd Sol cum ad eum circulū peruenit, hyemem efficit, qui ad aquilonem ſpectant: æſtatem aūt his, qui in auſtri partibus domicilia conſtituerunt. Quanto enim abeſt longius ab illis qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aeſtatem autem his, quibus Sol appoſitus peruidetur. Itaq́ue Aethiopes ſub utroque orbe neceſſario fiunt. Ab hoc circulo ad æquinoctialem circulū, reliquæ fiunt partes quatuor. Ita quòd Sol per octo partes ſphæræ currere uideatur. Huc uſq; Hyginus.

C

Priſci Græci circulū bifariā diſtribuerunt.

Circulus in 60.

Hyginus.

Arcticus circulus.

Therinos tropicos.

Tropicos quare.

Aequinoctialis.

Iſemerinus.

Antarcticos circulus.

Chimerinus tropicus.

Haud diſſimilem ſententiam habet Marcus Mani. libro 1. cap. 6. ſic canens. Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem continet Arcton,
Sexq́ue fugit ſolidas à cœli uertice partis.
Alter ad extremi decurrens ſydera Cancri,
In quo conſumit phœbus lucemq́ue moramq́ue,
Tardaq́ue per longos circumfert lumina flexus,
Aeſtiuum medio nomen ſibi ſumit ab æſtu,
Temporis & titulo potitur, metaq́ue uolantis
Solis, & extremos deſignat feruidus actus.
Et quinque in partes aquilonis diſtat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus,
Ingenti ſphæra totum percingit olympum.
Parte ab utraq́ue uidens axem, quo lumine phœbus.
Componit paribus numeris noctemq́ue diemq́ue,
Veris & autumni, currens per tempora mixta,
Cum medium æquali diſtinguit limite cœlum,

Circuli diſtribucio in 360.

Quatuor & gradibus ſua fila reducit ab æſtu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima deſignat fulgentis lumina Solis,
Biſqúe iacet binis ſummotus partibus orbis.
Vnus ab his ſupereſt extremo proximus axi
Circulus, auſtrinas qui ſtringit & obſidet arctos,
Hic quoq; hyemalem per partis quinq; relinquit.
Et quantum à noſtro ſublimis cardine gyrus
Diſtat, ab aduerſo tantundem proximus illi.

Nonnulli præterea circuli, etiam apud Græcos, diſtribuuntur in 360. partes quas gradus appellant, puta zodiacus circulus qui partitur in 12. ſigna, & unũquodq; in 30. partes, & unaquæq; pars in 60. primas minutias &c. quemadmodũ Ptolemæus facit dict. 7. & 8. Alma. ubi ſtellis fixis tribuit Signa Gradus & minuta. Et idem tracta. 1. Quadri. cap. 14. 21. 22. ſed de Zodiaco infra uberius dicemus. D

Senarius numerus.

Scito hic ueteres phyſicos rerum perfectiones conſyderantes, plurimum cuſtodiſſe Senariũ numerum, ob id, quòd eſt primus numerus perfectus. Iccirco in circulorum diuiſionibus, modo uſi ſunt Sexagenario numero, quia ex decem Senarijs conflatur. Addo huius numeri nobilem cõmoditatem & uſum. Nullus ſanè numerus ſub centũ, ita aptus mathematicis partitionibus reperitur, ſicut Sexagenarius. Partitur enim per 2. perq; 3. 4. 5. 6 10. 12. 15. 20. 30. Modo uſi ſunt numero trecentenario ſexagenario cõſtante ex 60. Senarijs.

Latinorũ fractio.

Latini uero frangũt circulos maiores in 360. partes aut gradus. Si habueris fractiones græcas & eas in latinas reducere optaueris, multiplica græcas per 6. & ſuſcitabis latinas. In exemplo. Obijciũtur mihi ſex partes græcanicę cuiuſpiam circuli diſtributi in 60. multiplico eas in 6. & habeo 36. latinas. Contra habitis partibus circuli ſecundũ latinos diſtributi, ſi eaſdem per ſex diuiſeris, emergent græcanicæ. Verbi gratia, Polus boreus in loco quopiam eleuatur 48. gradibus, diuido eos per ſex & habeo in quotiente octo, quæ ſunt partes circuli per ſexaginta partiti. E

COMPOSITIO SPHAERAE GRAECANICAE.

Compoſitio ſphærę Græcę.

FAbrica tres circulos (quos Armillas uocant) eiuſdẽ quantitatis, quorum duos coluris, tertium æquatori dicabis. Vnum ex coluris ſolſtitijs accõmodandum diſtribue à puncto A ſignato in 60. æquas partes. Ducta tamen prius linea in eius medio, idq; de reliquis circulis omnibus intelligendum eſt. Eſto igitur A. polus Arcticus, à quo 15. partibus recenſitis, adſcribito B. literam, quartã circuli partem ſignificantem. Rurſus à polo A. ſupputa 30. partes, adijcitoq; C. notam polum Antarcticũ indicantem. Et iterum à polo A. 45. D litera aſſcripta ſignificante aliã quartam circuli. Reliquum aũt Colurum æquinoctijs inſeruientem in quatuor dumtaxat partes ſecato, iunctis literis A. E. C. F. A polũ Arcticum, C. Antarcticũ (ſicut prędiximus) indicante, E & F. duabus quartis alligabunt.

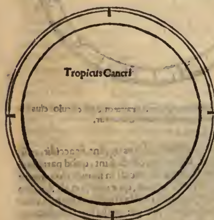
Terium

A Tertiū pręterea circulū qui Aequatoris uicem tenet in 360 partes æquales resoluito, sic. Primo in quatuor partes. Eruntq; quatuor eiusdem quartæ, quibus adde has literas E. B. F. D. Secundo quālibet quartā ab E. initiū stauendo in 3. seca partes. Tertio rursus quālibet in 3. Quarto quālibet in duas, postremo & quinto quālibet in 5. & cōgregabis 360. partes siue gradus, quibus à nota E. inchoando, uersusq; dextrā eundo adscribito quinarios numeros de 5. in 5. usq; in 360. sic 5. 10. 15 20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. &c. usq; in 360.

Circulis his iuxta expositā doctrinā diuisis, iungito duos coluros. Ita, quòd A. polus Arcticus coluri distinguentis solstitia, innectat A. polo Arctico coluri distinguentis æquinoctia. B Concatenentur etiā utriusq; coluri C. literæ polum Antarcticum præ se ferentes, insideat planè colurus super colurū ad angulos rectos sphærales. Quibus superaddito æquatorē, hac lege, Litera E. eiusdem iungatur literæ E. coluri distinguentis æquinoctia, & litera B. æquatoris literæ B. coluri solstitialis. Et F. F. ac D. D.

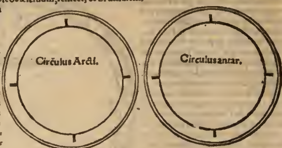
Deinde à polo A. Arctico recense uersus B. sex partes coluri in 60. partiti & immisso pede circini in A. polum, cum uago expanso in finem sextæ partis, pinge notas in ipsis coluris. Cōsimiliter infixo uno circini pede in C. polum Antarcticum, cum currente expanso affice coluros quatuor notis. Fabricatisq; duobus circulis, impressis notis respondentibus, ipsisq; affixis, cernes duos circulos, puta Arcticū siue septentrionalem & Antarcticum, pro altitudine poli Græciæ apud latinos 36. Graduum.

Praeterea à circulo Arctico iamiam designato numera 5. partes coluri diuisi, aut 11. à polo Arctico, & infixo pede circini in A. polum Arcticum, reliquo emisso in finem iam factæ numerationis fac notas in coluris, Haud dissimiliter operaberis circa polum Antar=

ĉticum Et binis fabrefactis circulis, his notis conformibus, ac combinatis aut colligatis D erexisti duos tropicos æstiuum, scilicet, & brumalem.

Demum zodiacus circulus de q̃ infra dicetur, in duodecim signa distributus, & unumquoduis in 30. gradus resolutũ huic structuræ hoc pacto superadditur. Principiũ Arietis iungatur in unguem literæ E. principio æquinoctialis. Et initium Libræ D. literæ eiusdem æquinoctialis, principiũ Cancri tropico æsti uo ad 11 partem coluri in 60. diuisi. Initium autẽ Capricorni tropico Brumali in quadragesima prima pte coluri partiti. Ex his palã infertur, secundũ græcos, Zodiacum quatuor integris partibus colurí distributi, declinare ab æquinoctiali uersus septentrionem & totidẽ ab eodẽ uersus austrũ. Faciũt autem hæ quatuor partes Grecorũ 24 ptes aut gradus apud latinos, qui olim fuere propemodũ maxia solis declinatio ab æquinoctiali. A Ptolemæo Phelu. tempore suo inuenta 23. graduum 51. minutorum quasi. Hodie res aliter se habet. Hactenus de compositione sphæræ græcæ quo ad circulos eius intrinsecos, de extrinsecis Meridiano & horizonte in subditis differetur.

Ptolemæus.

E

F

DE COLVRIS.

TEXTVS PROCLI

SVnt & per polos ducti circuli, quos nõnulli coluros uocant, ijs accidit, ut in ambitus suos mundi polos rapiant. Coluri autẽ dicti sunt, quòd partis aliquas in se minime conspectas habent. Reliqui aũt circuli in mundi circumactu integri cernuntur. Sed colurorum partes quæpiam, quæ uidelicet ab Arctico sub horizonte latent, cerni nõ possunt, signantur aũt hi circuli per tropica puncta, diuiduntq́ue per duas æquas partis circulũ, qui per media signiferi ducitur.

SOEFLERI INTERPRE.

In hoc capite Proclus tractat de alijs duobus circulis sphæræ intrinsecis, scilicet, de Coluris, & primo docet per quas cœli partes ducantur. Secundo unde dicantur, ibi Coluri autem dicti sunt. Tertio eorundem officium, satis tamen obscure, indicat ibi Signantur: Primo loco hic annotandum est. Quod cõmunis astronomorum turba cum (autem de constructione sphæræ mundi loquitur, Colurorum facit mentionem. Nam sine his materialis

A materialis sphæra componi minimè potest: omnes enim sphæræ circulis his innectuntur. Præcipui tamen tractatores sunt, hic noster Proclus, Ioan. de Sacrobusto cap. 2. libelli de sphæra in §. sunt autem alij duo circuli maiores in sphæra, qui dicuntur coluri. Marcus Mani. lib. primo ca. 6. his metris.

Ioan. de Sa. bu.
Mar. Mani.

Sunt duo quos recipit ductos à uertice uertex
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos
Seq; secant, gemino coeuntes cardine mundi
Transuersoq; polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni.

Alphraganus differentia 5. de uno tantũmodo facit mentionem. s. de circulo qui ducitur per solstitia. De recentioribus Georgius Valla lib. 16. ca. primo.

Alphraganus.

Secundo loco diffiniri Colurus potest, hoc pacto. Colurus est circulus maior per polos mundi uergens, ad sphæræ motum mobilis.

Colurus diffinitur.

Tertio scito geminos esse coluros, alterum distinguentem solstitia, alterum æquinoctia. Colurus distinguens solstitia, qui solstitialis appellatur, est circulus maior per polos mundi & zodiaci, maximasq; eiusdem declinationes, ac ꝑ principia cancri & capricorni ductus. Huius officium est distinguere solstitia. Est autem solstitium geminum, ęstiuum, nostra tempestate 12. fere die Iunij pro-

Colurus solstitialis diffinitur.

B ximа die post Barnabæ apostoli, ubi dies longissimus, hyemale siue hybernum, 11. aut 12. die Decembris uno die aut biduo ante Luciã, ubi dies curtissimus. De quibus plura supra dicta sunt. Priscorum extat metrum de his.
Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Solstitiũ duplex.

Maxima zodiaci aut solis declinatio à zodiaco à diuersis, temporibus diuersis aliter & aliter est inuenta: A Ptolemæo Phelu. (ut supra diximus) lib. 1. Almage. ca. 13. 23. graduũ 51. minutorum & 20. secundorũ. Postea ab Almeone doctissimo mathematico minor. s. 23. graduum 33. minutorum. Dein ab alijs iterum minor 23. graduum 30. minutorũ, quæ hodie obseruatur. Georgius Purbachius lib. primo Breuiarij Ptolemæi Phelu. cap. 17. Anno gratiæ 1450. aut circiter inuenit eandem 23. graduum & 28. minutorum.

Maxima zodiaci declinatio.
Almeon.
Geor. Purba.

Colurus distinguẽs æquinoctia, qui æquinoctialis appellatur, est circulus maior transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierũ & noctium æqualitatem. Est & æquinoctium geminum vernum & autumnale. Vernum cũ Sol intrat Arietem, nostro tempore 10. aut 11. Martij uno aut duobus diebus ante Gregorium Pa. Autu-

Colurus æquinoctialis.
Æquinoctialis duplex.

C mnale, sole principiũ Libræ adeunte, hodie 13. & 14. Septembris. Prisci hoc uersiculo sunt usi. Lampert, Gregori nox est æquata diei.

Quarto contuendum. Colurus, authore Ioan. de Sacrobusto, dicitur à κῶλον Græco quod est membrum & οὖρος quod est bos syluester: quia quemadmodũ cauda bouis syluestris erecta, quæ est eius membrum, facit semicirculũ & non perfectũ: Ita colurus semper apparet nobis imperfectus. Rectius dicit hic author. Vterq; tamen fere labitur. Verus autẽ intellectus est is. In sphæra obliqua coluri habent aliquas partes, quæ minime cõspiciuntur. i. quæ nunquam oriuntur ad uisum, sed semper latent sub horizonte, reliqui autem sphæræ circuli, intellige quorũ pars obliqua emergit supra horizontem in sphærę circumrotatione in 24. horas uisui sese offerunt. Vri sunt boues agrestes, de quibus & eorũ cornibus Pli. lib. 8. ca. 10. & 11. ca. 37. Solinus ca. 32. Cæsar. 6. cõmen. belli Gallici. Et Albertus lib. 22. de animalibus. Dicti ut nõnullis placet ab ὀρῶν. i. montibus. Quare Seruius dicit eos nasci in Pyreneis montibus. Gignuntur etiam in Germania ultra Vistulam fluuiũ in Polonia & Masouia in sylua Hercinia & eius montanis. Macro. li. Sa. 6. scribit. Vri gallica uox est, qua feri boues significant.

Colurus unde
Vri. Plini.
Virgil. syluestres uri 2. Ge.
Solinus.
Cæsar. Ger.
Macrobius.
Alber. Mag.
Seruius.

D

Georgius Val. Thomas Linacrus.

Quinto notandum. Georgius Valla lib. 16. De Astronomia ca. 1. Caput id Procli Latinum fecit ante Thomam Linacrum Britannum. Et in fine sic habet. Describuntur autẽ hi per tropica & æquinoctialia puncta, inquit 30. partes æquales circulum per mediũ signiferum diuidunt. Hęc uerba Vallæ sunt manifesta. Colurus enim solstitialis transit (ut diximus) per prima puncta cancri & capricorni, quæ dicuntur tropica. i. cõuersiua. Alter Colurus qui æquinoctialis, tendit per puncta æquinoctij. i. initia Arietis & Libræ, ubi accidunt æquinoctia. Caput aũt Procli à Thoma tralatũ deficit in his uerbis. Et æquinoctialia &c. Forsitan Græcũ exemplariũ Thomæ fuit mutilatũ: Esto quod Græcũ exemplar correctũ nõ habeat uerba his Latinis (& æquinoctialia) respõdentia. Cogimur hic de tropicis punctis loqui extensius, quàm supra in capite de circulis sphæræ fecimus. In proprio enim significatu tropica puncta sunt principia cancri & capricorni per quę uergunt duo circuli tropici, in quibus Soli proprie usuuenit cõuersio, quemadmodũ prædiximus. In eo significatu durat etiã Hyginus, quem lege. In extensiore autẽ significatu tropica puncta dicuntur, in quibus Sol conuertit se de uno hemisphærio in aliud. Vt soli accidit ingredienti primum Arietis punctum, tunc enim Sol conuertit aut mutat se de hemisphærio meridiano in septentrionarium, hoc est, de signis meridianis in septentrionalia. Sic sole primum Libræ punctum adeunte, conuertit sese de hemisphærio septentrionali in meridianum, aut de signis septentrionalibus in meridiana. E

Proclus.

Tropica puncta bifariã accipiuntur.

Hyginus.

DE SIGNIGFERO.

TEXTVS PROCLI.

Obliquus circulus is est, qui duodecim signa continet, ex tribus æquidistantibus circulus constans: quorum duo latitudinẽ signiferi determinant, unus per signa ductus uocatur: hic adeo duos pares & æquidistantes circulos attingit, solstitialem in prima Cancri parte, brumalem in capricorni principio. Latitudo signiferi continet partes duodecim. Dictus est autem hic circulus obliquus, quòd æquidistantes ad inæquales angulos intersecet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

Superioribus capitibus Proclus de quinque æquidistantibus circulis sphæræ intrinsecis, uaria & plura doctissime absoluit, postea præcedente capite de Coluris etiam intrinsecis circulis non ab re determinauit, in hoc capite de signifero ultimo sphæræ intrinseco differit. Et paucis multa comprehendit, de quibus alij diffusius scribunt. F

Scriptores de Signifero. Plinius.

In primis igitur animaduertendũ. Quòd scriptores de hoc circulo signifero sunt fere innumeri. Primo cõmunis omnium astronomorum secta. Sunt autẽ astronomorũ sectæ (authore Pl. lib. 18. ca. 25.) quatuor Chaldæa, Aegyptia, Græca & Latina. Partialiter hi Plato, Pythagoras, Aristoteles præcipue secundo de gener. Prole. in omnibus libris suis. Iul. Hyginus lib. 1. ca. de zodiaco. Iulius Firmicus lib. 2. ca. 4. Marcus Mani. lib. 1. ca. 9. Albumasar in omnibus suis libris. Hali Abenragel in suis partibus. Adilazus qui Alkabitius nominatur in libello suo introductorio in astronomiam. Aratus in Phænomenis. Germanicus Cæsar in Aratum. Rufus Festus in Aratum. Tullius in Aratum, Abraham Auenare. Cleomedes primo Meteor. Macrobius de Som. Scipi. libro primo. Alphonsus Ro. rex. Campanus in Theoricis. Plinius Secundus lib. 2. ca. 4. 8. 16. & 77. in ueteri & in nouo 79. Poëtæ Virgilius 1. Geot. Lucanus nono Pharsa. Ouidius secundo Metamor. Fab. prima. Et mediæ ætatis. Hermannus contract. Leopoldus filius ducatus Austriæ. Guido Bonati, & alij plurimi.

Adilazus.

Auenare.

Campanus. Huc Alphonsus & Campanus pertinent.

Præterea

A Præterea diffinitio zodiaci quid rei indicans, hæc est. Zodiacus est circulus maior, obliquus, æquinoctialem in partes æquales secans, cuius una medietas ad septentrionem reliqua ad austrum declinat, sub quo errantia astra mouentur. Hæc diffinitio fere concordat cum Cleomede primo meteor. Est nimirum (inquit) signifer circulus obliquus, per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumque tropicum in uno puncto contingit, sed æquinoctialem diuidue secat. Accedit Hyginus libro primo capitulo de zodiaco sic. Zodiacus ex quadam parte contingit æstiuum & hyemalem circulum, æquinoctialem autem medium diuidit. Ita sol per zodiacum circulum currens, neque extra eum transiens, necessario cum signis his, quibus innixus iter conficere uidetur, peruenit ad eos, ad quos supra diximus orbes. Ita quatuor tempora diffinit &c. Et infra. Itaque ostenditur non per tres ipsos circulos currere, sed zodiacum transiens ad eos peruenire. Hanc dictionem belle indicat Marcus Manilius libro primo astronomicon capitulo nono his metris. — *Zodiacus diffinitur.* — *Cleomedes* — *Hyginus.*

His addunt aliquos diuersa fila trahentes,
B Inter se gyros: quorum fulgentia signa
Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturque suo solem uaga Delia curru.
Et quinque aduerso luctantia sydera mundo,
Exercent uarias naturæ lege choreas.
Hunc tenet & summo Cancer, Capricornius ab imo,
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras.
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem,
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis. Et infra.
Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe,
Insignemque facit cœlato lumine mundum.
Et ter uicenas partis patet atque trecentas
In longum, bis sex latescit fascia partis,
Quæ cohibet uario labentia sydera cursu.

Scito quod Zodiacus triplici ratione obliquus appellatur. Quarum prima est, quod cum æquinoctiali & tropicis non facit angulum rectum sed obliquum. Testis est hic Proclus in textu cum inquit. Dictus est autem hic circulus obliquus &c. Secunda, dicitur obliquus .i. nō regulariter motus. Haud enī regulariter ascendit & descendit secundū suas partes, quemadmodū æquinoctialis. C Quare aliqua eius signa recte, aliqua oblique in utraque sphæra oriuntur & occidunt. De quibus supra diximus. Tertia: dicitur obliquus respectu ad polos mundi: a quibus non æque distat. Zodiacus sane nō dicitur obliquus ad polos proprios comparatus, cum ab eis secundum omnem partem æquidistet, sicut æquinoctialis a polis mundi. Verum comparatus ad polos totius .i. mūdi: quia altera eius medietas ad septentrionem altera ad austrum declinat: & cum super his oblique mouetur motu diurno ad motum orbis in quo est, hoc respectu obliquus circulus est dictus. Sed quæris huius obliquitatis causam? Respondeo, quod ex eo quod eius pars una summitati capitū nostrorū appropinquat, et reliqua remouetur a nobis accidit, quod astra per ipsum mota modo appropinquāt, modo remouētur a nobis, & cōmuniter diuersitatē producūt in effectibus, quod ad uitā rerū requisitū est. Gratia exempli: quādo sol est in medietate septentrionali huius circuli propinquus zenith & summitati capitū, calorē intensum in his inferioribus producit, ut nos in æstate experimento uidemus. Si igitur zodiacus nō esset obliquus, sed nobis secundū oēs eius partes appropinquaret equaliter sol semper esset cōsimiliter propinquus: & cū in breui tempore æstatis tantū calorem — *Zodiacus triplici ratiōe dicitur obliquus.* — *Quæ causa obliquitatis.*

producit, tunc profecto ita eius calor intenderetur, q non solum nihil de nouo generaretur, uerū generata arefacta corrumperent. Quare zodiacus situs est obliquè, ut Sol motus per remotiorē medietatem, calor remittat. In qua motus abit à nostro zenith, & frigus intenditur, ut patet in hyeme. Et si semper in austro maneret zodiaco, sic ordinato omnia, ob frigoris intensionē in aquilone destruerentur. Vt igitur non semper sit calor, neque frigus, sed successiue, ut quæ calore gignuntur frigore corrumpantur, Sol approximando & remouendo mouetur in zodiaco, eū oportuit esse obliquū. Similiter si non esset obliquus neq declinaret, semper esset temporis & agentiū uniformitas, & ex consequutione effectuū productorum æqualitas: quod non facit ad mundi perfectionem, neq ad complementum intentionis naturæ. Idem enim (ut docet Aristoteles secundo de gener. ca. 9.) & consimiliter habens, semper idem innatū est facere. Fit aūt diuersitas in effectibus productis propter motū planetarum in zodiaco. Vt pulchre docet Aristoteles ubi supra. Allatio facit generationem actualiter, quia adducit & abducit generans continuo. Ideóque non prima allatio est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquū circulum. Videmus enim quòd adueniente sole generatio est, recedente autem diminutio. D

Aristoteles

Zodiacus unde. Primò Mitach Alkabitius.

Ad quid nominis zodiaci nūc feliciter accedo: quæ quidem apud authores diuersa sunt. Vocatur igitur primo Arabice aut Chaldaice Mitach, authore Alkabitio in libello Isagogico in Astronomiam differentia prima ca. De diuisione circulorū. Mitach (inquit), i. circulus signorum diuiditur in 12. partes æquales secundum diuisionem circuli signorum, & hæ partes dicuntur signa, & referunt ad imagines, quæ sunt sub eodē circulo zodiaco, quę sunt Aries, Taurus, Gemini &c. Vide, candide Lector, ne corrupte legas Mirach, distant sane inter se Mitach & mirach. Mirach enim Arabice umbilicus Latine dicitur. Vt mirach Andromadæ. i. umbilicus, & est stella tertiæ magnitudinis de natura veneris. Et mirach Alpheratz. i. umbilicus Pegasi. i. equi maioris aut uolantis, secundæ magnitudinis de natura Iouis & Martis. E

Distāt Mitach & Mirach.

Secunda zodiaci appellatio. Iuli. Firmi. Macrobius.

Secundo Græce appellatur Zodiacus, quo nomine utitur Iul. Fir. lib. 2. ca. 1. Zodiacus orbis in quo 12. signa infixa sunt, per quem planetæ, Sol etiā & Luna cursus suos dirigunt, obliqua semper agitatione torquetur. Ita uocat eum Macrobius lib. 1. de Somnio Scipi. cum inquit. Decem autem alij (ut diximus) circi sunt, quorum unus est ipse zodiacus, qui ex his 10. solus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipisci. Natura cœlestium circulorū incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latū habere non possit: sed in zodiaco latitudinem signorū capacitas exigebat &c. lege ibi plura. De quo pulchre canit Tullius in suis fragmentis in Aratum, sic. F

Tullius.

Zodiacum hunc Græci uocitant, nostriq; Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine uero.
Nam gerit hic uoluens bis sex ardentia signa. Et infra.
Hæc sol æterno conuestit lumine lustrans
Annua conficiens uertentia tempora cursus

Io. de Sa. bu. Macrobius. Zoe.

Habet autem hoc nomen zodiacus plura etyma aut interpretationes, duas ponit Ioan. de Sacrobusto tracta. secundo de zodiaco, tertiam Macro. Prima Ioannis est quòd zodiacus dicitur à ζωὴ quod est uita: rationē mox annectit, quia secundum motum planetarum sub illo est uita in rebus his inferioribus: Eapropter recte supra monuimus zodiacū obliquè locatum in cœlo, ut non recte staret sup partes terræ habitatas. Nā iste circulus (teste Hipparcho de uigore naturæ) est uita omniū quæ in mundo sunt. Alludit cōmentator super lib. de Pomo Aristotelis, Vita (inquiens) cunctorū animalium consistit in uirtute cœlica &

Hipparchus.

A ca & mundana. Accedit & Plato de immortalitate animæ, cum dixit. Solem generasse cœlum & terram. Quod intelligitur in quantum cœlum lumen Solis recipit. Terra aũt. i. ea quæ in terris sunt, in sui generatione pendent à Solis lumine & calore, patet igitur quòd nihil esse cõspicitur, quod non à Sole quantũ ad suũ esse, aut quantum ad suum bene esse, aut cõseruari ab eo dependeat aut caufetur. Quare rectè Aristoteles 1. Meteo. scripsit. Totus iste mundus sensibilis cõtiguus est superioribus lationibus, ut inde tota uirtus eius gubernetur. Et idem 2. Physi. homo generat hominem & Sol. Et Almansor 103. Aphoris. Vita omniũ animantiũ est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum. Et Macro. 1. de Som. Sci. Cœlestis quidem uirtus, quæ euentus producit, in rebus transitorijs & mundanis quasdam, suis mediantibus impressionibus, uisiones immittit humanis sensibus in sopore, quibus ipsa interdũ præmunitur humana fragilitas & à noxijs præseruatur. Aristoteles. Almansor. Macrobius.

Secundo. Secundum Authorẽ sphæræ, Zodiacus dicitur à ζώδιον. i. animal. Melius à ζῶον. i. animal, aut ζῶα. i. animalia. Quia cum distribuatur in 12. quælibet pars signũ appellatur, & signa nominibus animaliũ sunt uocata. Primo ex eo quòd tale signũ tam qualitatum manifestarũ quàm occultarum uirtualiter habere demonstrat, quã in animali eiusdem nominis inuenies. Vt clare docet Zodion. Zoos. Zoa.

B Macro. primo Satu. quẽ legito. Secundo, quoniam signũ quodlibet figuratum est nõnullis stellis taliter sitis ꝙ ductis hincinde lineis, præ se ferunt huiusmodi anĩal cuius nomen accepit. Vt stellæ Arietis in octauo orbe sic sunt dispositæ, ꝙ Arietẽ terrestrem figurare uideantur, id per Sphærã solidam aut Hyginum de syderũ dispositione facile manifestaĩ. Tertio, Macro. lib. 1. de Som. Sci. sic habet. Zodiacus dicitur à ζώδια græco quod signa significat. Et eius uerba sunt hæc. Has ipsas duodecim partes signa appellari maluerũt, certaꝗ́ singulis uocabula gratia significationis adiecta sunt, & quia signa græcè ζώδια nuncupantur, circũ ipsum zodiacum quasi signiferum uocauerunt. Ad hoc facit Tullius supra Zodiacum hunc græci uocanr &c. (allegatus.

Tertio appellatur Zodiacus signifer latine, Græcè σημιοφόρος, à ferendis signis. Hoc nomine uocant ipsum Latini, ut supra ex metris Tullij didicimus. Eo uocabulo utitur Plini. in suis libris, ut supra libro secundo ca. 4. &c. Et Georgius Valla. Item Thomas Linacrus supra in hoc capite. Signifer.

C Quarto nuncupatur obliquus siue inflexus. Obliquus ab Aristotele secundo de gener. uide supra. Et Virgilius primo Geor. ubi inter cætera sic dicit. Aristoteles. Virgilius.

Et uia secta per ambas,
Obliquus qua se signorum uerteret ordo.

Et Ouidius secundo Meta. fabu. prima. Et ad propositum sic ait. Ouidius.

Sectus in obliquum est lato curuamine limes. A Marco Mani. lib. 1. ca. 9. dicitur circulus siue gyrus inflexus. Ad nostrũ propositum sic. Mar. Mani.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.
Orbis, id est, circulus inflexus.

Zodiaci signa sunt gemina Physica, scilicet, & communia. Physica quidem, id est, naturalia sunt sex, & exprimuntur sic, unũ, duo, tria, quatuor, quinꝗ́, sex. Physici enim (ut supra diximus) est consyderare rerum perfectiones. Quare ut docet Aristoteles primo Meta. ca. 2. quòd ea quæ sunt maxime uniuersalia & à sensu remotissima, sunt hominibus difficilia ad cognoscendum, propter eorum maximas perfectiones. Sed quia senarius est primus numerus perfectus, ideo posuere sex signa ob perfectionem. Ratio enim numeri (authore Augustino undecimo, de ciuita. dei ca. tricesimo) cõtemnenda non est, quæ etiam in multis sanctarũ scripturarũ locis, quàm magni æstimanda sit, elucet diligenter intuen- Aristoteles. Augustinus.

tibus. His signis utunt Alphonsus Rho. rex in suis tabulis. Et alius Alphonsus D
de Corduba. Itē Blanchinus &c. Et secundū hos quodlibet signū complectitur 60. grad. Cōmunia autem signa sunt 12. horum usus fuit quondam apud ueteres, Pythagoricos, Platonicos, Abrachim, Arsatilem, Timocaridē, Ptolemæū, Aratum, Plinium, Iuli. Fir. & hodie omnes recentiores. Et ita 30. grad. cōstituūt unum signū. Primus inuētor aūt nominum signorū dicitur fuisse Cleostratus. Testis Pli. li. 2. ca. 8. Obliquitatē (inquit) eius scilicet signiferi intellexisse hoc est rerū fores aperuisse Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade 58. Signa deinde in eo Cleostratus & primū Arietis & Sagittarij. Nomina autem omnium 12. signorum Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. pulchre enumerat, hoc modo.

Cleostratus Plinius Anaximandea

Mar. Mani.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum,
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis,
Attrahit ardenti fugentem Scorpion astro
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iam sagittam.
Tum uenit augusto Capricornus sydere flexus,
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam, E
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas,
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Ex his facile concluditur longitudo ipsius zodiaci, quæ 360. gradibus mensuratur, sępius memorauimus oēs sphęrę circulos intelligi ut lineas circulares, expertes omni profunditate & latitudine, dēpto zodiaco, qui nō absre latitudine gaudet. Ea propter Mar. M. alios circulos uocat fila, cuius metra indicauimus. Idem testatur Proclus supra de æquinoctiali in fine capitis. Accedit belle Macro. lib. 1. de som. Scip. Eius uerba legito supra. De latitudine zodiaci loquuntur præter dictos, Marcus Mani. Bis sex latescit fascia partis. Et Cleome. 1. meteo. sic. Huius nempè signiferi satis amplā habentis latitudinē partes aliæ sunt septentrionales, aliæ australes, aliæ inter has mediæ. Ideo etiā tribus scribūtur circulis, quorū medius solaris nuncupaē. Alij altrinsecus, quorum unus septentrionalis, alius australis. Per hūc signiferum uagæ aliæ stellæ motu delecto modo ad septentrionē, modo ad austrum accedunt, solus Sol per mediū dumtaxat mouetur, nō in septentrionē non in austrū uergens. Hucusq Cleo. Habet igit zodiacus solūmodo 12. grad. in latitudine, quorum quantitas F
metitur per 12. grad. longitudinis, de quibus supra diximus. Cuius latitudinis tres assignanē causæ. Prima propter planetas, qui semp sub zodiaco decurrunt & eundē non exeūt, nisi rarissime. Hęc causa sumpta est ex Cleo. iamiam allegato & Marco Mani. supra. Verū Venus nonnūquā & si raro eundū exit puta Anno gratiæ 1531. die 10 mensis Martij in 20. usq. Et Anno 32. die 10. Octobris. Dein Anno 40. die 1. Octob. Rursus anno 47. die 10 Martij. Et tandē anno 48. die 1. oct.

Macro.
Mar. Mani.
Cleomedes

Et Mars etiam nonnūquā exit rarissime tamen, puta anno Christi 1529. à die 10. Iulij in 50. ferè dies. Nec aliud offendo exemplū usq in annū 1551. exclusiue. De hac causa loquuntur authores supra nominati, pulcherrime tamen Marcus Mani. ut supra retulimus. Secūda causa latitudinis oritē ex primarijs & nobilioribus cœlestibus imaginibus q̄ sunt Aries, Taurus &c. quę, uel maior earum pars cōtineē sub zodiaco, quapropter & signifer dicitē. Hanc tangit. Mar. Ma. supra in uersib. Sed nitet &c. Tertia causa physica est propter circuli pfectionē. Cōstituitē. n. eius latitudo ex duobus senarijs. Senarius aūt numerus est pfectus, igit.

Mar. Mani.

Sed.

A Sed hic nō est sicco pede transeundū, id, non sufficere habere tantūmodo loca planetarū in zodiaco secundū eius longitudinem, sed & ea secundū latitudinē haud ignorare necessum erit. Videlicet an sint in parte zodiaci, q̄ in septentrionē uergit, an in ea quæ ad austrū. Et ut hoc neminē lateret, prisci astronomi imaginati sunt quandā lineam, in circuitu zodiaci procedentem, & eundem secundū longum per mediū secantem, sex gradibus uersus septentrionē & totidem uersus austrū relictis. Est aūt hæc Linea circulus maior, latitudinē zodiaci in duo æqua distribuens. Et habet uaria admodū nomina. Vocatur aūt uia Solis, Orbita Solis, Iter solare, Locus Solis, Solaris circulus, Linea eclyptica, Locus eclypticus. Via Solis nuncupatur, Sol. n. sub ea linea semp medius incedit, neq; usquam ultro citroq; deflectitur, deuiatq;, sed suo motu annuo eandem describit. Vt in Alma. Ptolemæi & Theoricis planetarum demonstratur. Cæteri aūt planetæ nunc sub ea, nunc citra, nūc ultra expatiantur. Qui si in ea parte latitudinis quæ ad arctū tendit, uage feruntur, latitudinē dicuntur habere septentrionariā, quam nostri neoterici appellant Fastigiū, aut Sublimitatem, aut Eleuationē, quo ad nos, qui septentrionē incolimus. Sin in altera latitudinē habēt meridianam, quam Humiliationem aut Depressionem, quo ad nos uocitant. Linea media zodiaci. Habet diuersa nomina. Via Solis. Iter Solare.

B Haud dissimili ratione eadē linea dicitur iter Solare. Item Solaris circulus à Cleomede appellatur, quia sub eo semp decurrit, de quo lib. 1. Meteor. capite, de Signifero, sic scribit. Solus Sol per mediū dumtaxat mouetur (& post pauca) In signifero aūt neutram partem (intellige nec septentrionalē nec meridionalem de quibus antea dixit) sed medio xumū suo itinere orbem secat, unde etiā Solaris circulus appellatur &c. Solaris circulus. Cleomedes.

Et ab eodem 2. Meteor. capite de Lunæ propinquitate ad terrā, in fine dicitur locus Solis. Eo quòd sub hoc circulo Sol semper moratur & locatur. Locus Solis.

Vocatur etiā orbita Solis supra à Proclo ca. de potestate æquidistantium. Et Plinio lib 2. ca. 70. in ueteri, in nouo ca. 65. Orbita Solis. Proclus. Plinius.

Nominatur demū usitato linea eclyptica, q nunq̄ eclypsis, hoc est, Solis aut Lunę deliquiū accidit, nisi uterq; sub eadē linea uel prope quo ad Lunā, in eodē, aut oppositis gradibus decurrat. In eodem sanè gradu si Solaris futurus sit defectus. In oppositis uero si Lunæ. Hoc noie uocat eā Macro. 1. de So. Sci. & loquit de Zodiaco, dicens. Quantū igitur spatij lati dimensio porrectis syderibus occupabat, duabus lineis limitatū est, & terna ducta per mediū eclyptica uocatur. Linea eclyptica. Macro.

C Quapropter à Cleo. lib. 2. Meteor. ubi supra dicitur, locus Solis & eclypticus. Locus eclypticus.

DE HORIZONTE.

TEXTVS PROCLI.

Horizon uero circulus est, qui conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit. Itaq; in duas partis uniuersam sphærā secat, ut alterum hemisphærium supra terram, alterum sub terra relinquat. Est uero horizon duplex, alter qui sensu usurpatur, alter qui sola ratione percipitur. Ergo sensilis horizon est, qui à nostro uisu in termino uisionis circumscribitur, hic adeo non amplius duū milium stadiorū dimetientem habet. Qui aūt ratione percipitur, ad fixarū stellarum sphæram pertinet, mundumq; totum in duo secat.

Nec uero per omnem tractum urbemue idem horizon est, sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet. Quo fit, ut dierum longitudo, & clima & apparentiæ omnes eædem sibi constent, aucto uero stadiorum numero, pro habitationis diuersitate horizon, clima, omnes deniqúe apparentiæ mutantur. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad

austrum boreamúe accipiamus. Si quidem qui eundem æquidistantem inco- D lunt, in quamlibet magnorum stadiorum numero, horizonta quidē diuersum habent, clima uero idem, & apparentias omnes similes. Dierum tamen exitus initiaq; haud quaquam ijs, qui eundē æquidistantem habitant, eodem temporis momento euenient. Verū si exactæ rationis examini stare uelimus, pro quolibet puncto, in quauis orbis parte mutati situs horizon, clima & apparentiæ omnes euariant.

Horizon uero ea ratione in sphærarum descriptione non adhibetur, quod reliqui circuli omnes ab ortu ad occasum circumacto mūdo unà rapiuntur. Horizon suapte natura quietem amat, eodem semper seruato situ. Si itaq; horizon in sphæras adderetur, circumactis ijs, etiam eum moueri, & nonnunquam supra uerticem esse accideret. Id quod certe tum captum omnem superat, tum à sphæræ ratione abhorret. Verum non incommode situs eius ab alueo, in quo sphæra reuoluitur, intelligi solet.

STOEFLERI INTERPRE.
Continuatio.

SVperioribus capitibus Proclus multa & uaria absoluit de circulis sphæræ intrinsecis. Hoc uero capite & sequenti aggreditur determinationem duorum circulorum sphæræ extrinsecorum scilicet horizontis & meridiani. Et pri- E mo agit de horizonte.

Diuisio.

Et posset caput hoc secari in quatuor partes principales. In prima diffinit horizontem. In secūda eundem partitur in sensilem & ratione perceptum, ibi. Est uero horizon duplex. In tertia plura pertractat, quo ad durationem, & mutationem. Ibi, nec uero per omnem. In quarta discrimen ponit inter circulum horizontem ratione perceptum & sphæræ circulos, quo ad motum & quietem. Ibi (horizon ea ratione.

Cōtuendū, scriptores de horizonte sunt hi. Ptolemæus in multis dict. Alma, præcipuè secunda, & idem de eodem in Quadri.

Ptolemæus
Hyginus
Scriptores de horizonte.
Strabo
Cleomedes

Hyginus libro 4. inquiens. Horizon enim diuidens ea quæ uidentur, & quę non apparent. Ita diffinit sphæram, ut semper sex signa de 12. in hemisphærio uideantur supra terram, sex aūt signa sint infra sub terra. Strabo lib. 1. in principio. Cleomedes primo meteor. ca. 1. Et (inquit) cum nauigemus in quo terra loco non spectatur circumcircà in horizonte, quem latina uoce dicimus finientem, nobis cœlū imaginamur aquam cōtingere &c. Et idem in ca. ꝙ terra nō sit lata.

Alphraganus
Mar. Mani.

Alphraganus de eo, differentia 10. & appellat horizontes circulos hemisphærij diuersarum regionum. Marcus Mani. libro primo ca. 8. sic. F

Alterius finis si uis cognoscere gyros,
Circumfer faculis oculos vultumq; per orbem.
Quicquid erit cœli primum, terræq; supremum,
Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditq; aut recipit fulgentia sydera ponto,
Præcingit tenui trausuersum limite mundum.
Hæc quoq; per totum uolitabit linea cœlum
Hunc tantum ad medium uergens mediumq; repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocumq; uagæ tulerint uestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientes in oras
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus,
Quippè aliud cœlum ostendens, aliudq; relinquens
Dimidium regit atq; refert, uarioq́ue notauit
Fine & cum uisu pariter sua fila mouentem.

A Hic terrestris erit, quia terra amplectitur orbis
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque trahens à se titulum memoratur horizon.

Macrobius libro primo, De Som. Scipi. & idem lib. secundo, De Som. Scipió. libro enim primo, sic habet. Horizon est enim uelut quodam circo designatus terminus cœli, quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem nō potest humana acies peruenire, quantū quisque oculos circumferendo cōspexit propriū sibi cœli, quod super terrā est, terminū facit. Hic horizon quem sibi uniuscuiusque circumscribit aspectus, ultra trecentos & sexaginta stadios longitudinem intra se continere non poterit. Centū enim & octoginta stadios nō excedit acies, contra uidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit, accessu deficientis in rotunditatem recurrendo curuatur. Atque ita fit, ut hic numerus ex utraque parte geminatus trecentorū sexaginta stadiorum spatiū, quod intra horizontem suū continetur, efficiat &c. sequuntur alia notatu digna, tu legito. Idem lib. secundo de Som. Scipi. sic. Terra nona & ultima sphæra est, hanc diuidit horizon, id est, finalis circulus. Ergo medietas, cuius nos partem incolimus, sub eo cœlo est, quod fuerit super terrā, & reliqua medietas sub illa &c. Vide & lege. Macrobius.

Præterea annotandum. Etsi author egregie diffinit horizōtem, dilucidius tamen sic. Horizon est circulus maior sphæræ immotus, diuidens cœlum in duas partes. s. hemisphærium supra uisum, & inferius occultatum. Horizon diffinitur.
B

Sunt aūt huius circuli diuersa nomina. Vocatur autem horizon, quasi circulus disterminās hemisphæria, ab ὁρίζω Græco, quod est termino, diffinio, uel ab ὅρος siue ὅρον. i. terminus seu finis. Nōnulli pronuntiāt Orizon sine aspiratione: & cōtendunt esse Latinū ab orior oriris, & zona: quasi zona aut circulus ortus. Nomina horizontis.

Appellat̃ gyrus aut circulus hemisphærii. Gyrus à Manilio: circulus hemisphærij Alphragano. Et finitor aut finiens. Cleome. 1. Meteo. ca. ꝙ terra non sit lata, sic scribit. Si lata planaq́ꝫ figuræ sit terra, unus apud omnes homines fuerit finiens. Necꝫ enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercidāt. Quòd si unus sit finiens, eadem ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde principia dierum & noctium eodem pacto fient, at hæc non sunt. Gyrus uel circulus hemis. Finitor finiēs. Cleome.

Accedit Lucanus nono Pharsa. his metris. Lucanus.
Iam iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi æthereæ medio sicut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera nota
Ostendit Libycæ finitor circulus ore.

C Cato cum suis fouens partes Pompeii uenit ad Libyam arenosam uersus æquinoctialem: ubi polus, teste Ptole. eleuatur 10. 12. 14. 16. 20. 24. gradibus. Vbi propter flatū austri & cōmotionem arenæ nulla manent itinera. Vbi nec omnia sydera septentrionalia, secundum quæ diriguntur uiæ, apparent.

Et nostri recentiores utuntur his nominibus: finiens, finitor. Vt Geor. Valla de cōpositione astrolabii finientem, quem Græca nomenclatura horizontem (appellamus.

Rursus animaduertendum, Ptolemæus Dictio. secunda Almage. quem sequitur cōmunis astronomorū turba, duplicem ponit horizontē, de quo noster Proclus nullā facit mentionem. s. rectum & obliquū. Horizon rectus siue orthogonus dicitur, supra quem nullus polorū mundi eleuatur, quē habent illi quorū zenith est sub æquinoctiali. Eorū horizon est circulus per polos mundi, diuidens æquinoctialem ad angulos rectos & sphærales. Et cōstituit sphæram rectam. Horizon autem obliquus, decliuisue dicitur, supra quem alter polorū mundi eleuatur, quem habent omnes habitantes extra æquinoctialem siue sint Aquilonares siue austrini. Et eorū horizon intersecat æquinoctialē Horizon duplex. Horizon rectius.

L

NOTA. ad angulos impares & obliquos. Vnde dicitur horizon obliquus siue sphæra (obliqua. D

Zenith. Polus. Et scito, quòd zenith capitis semper est polus horizontis. Polus impræsentiarũ non accipitur pro puncto cœlesti, super quo cœleste mobile aut quispiam circulus mouetur, quia horizon immobilis est, ut supra patuit, sed capitur pro puncto eleuato, qui centrum est alicuius circuli, ut hic.

Circumferentia circuli bifariam describitur. Attende igitur, quòd circumferentia aut peripheria circuli bifariam describi potest. Primo in planido, ubi peripheria & centrum sunt in una superficie: & hoc fit cõmuni circino. Secundo ubi centrum est aut eleuatum aut depressum à planicie, & ad hoc requiritur proprius circinus. Vtrosque, horizontes rectũ, scilicet, & obliquum, indicat Mar. Mani. in metris supra expositis. Et omnes qui de fabrica & usu astrolabij tractant, frequentẽ habent eorundem memoriã.

Horizon duplex. Sensilis. Proclus noster hic, & Albertus Magnus lib. de natu. loco. distinct. 1. cap. 10. quem lege, & alij, binos faciũt horizontes alterum sensilem, alterũ ratione perceptum. Sensilis horizon siue sensu perceptus siue apparens est, qui sub aspectum uenit, ab eo descriptus iuxta aspectus terminum: & uocatur ab alijs, puta Mesalach lib. de uirtute motoris, artificialis, qui per uisum cõprehenditur, sub quadam similitudine cum die artificiali. Nam dies artificialis dicitur, quòd artifices ut plurimũ in eo operantur: sic horizon dicit̃ artificialis quia urbs aut arx per artem constructa, habent huiusmodi horizontem. Lege & Macro. supra citatũ. Hic secundum Proclum & Alber. diametrũ habet binis milibus stadiis, nõ maiorẽ. Cuius semidiameter contineret mille stadia. Hi authores dissentiunt à Macrobio in numero, pauciora enim habet Macro. Quod ex eo forsitan orit̃, q̃ stadiorum mensura est inuenta diuersa &c. Ego in hoc non accedo Macrobio. Pro maiori intelligentia repete, hic q̃ supra scripsimus in §. Attendendũ est. B

Diepingo claro nocte filios facio. Artificialis diameter.

Horizon ratione pceptus, rationalis. Horizon ratione perceptus siue rationalis aut naturalis, iuxta sententiam Ptolemæi, Cleome. & Procli est, qui ad fixarum stellarum sphæram pertinet, & ad eandem usque uenit, totumq́ mundum in duo secat. Visus enim noster qui ad prospectum non uagantiũ astrorũm penetrare non potest, ratiocinando cõcludit & inimaginatur circulũ quendam in sphæra stellata, distinguentem eandem in duo hemisphæria, alterum supra eundem circulum apparens, alterum sub eodem occultatum minime apparens.

Vnde sit orta huiusmodi ratiocinatio. Sed quæris, unde orta est hominibus huiusmodi ratiocinatio? Opinor ex eo quòd homo nocturno tempore sereno, cõstitutus in loco libero, uidet in oriente emergere stellas ad uisum, quas pauxillo ante tempore non uidebat, & iterũ alias & alias. Sic uidet in occiduo stellas ruere & mergi & amplius minime apparere, & iterum alias & alias. Vnde conclusit quendam esse in cœlo circulum terminantem res uisas à non uisis, quem horizontem appellitabant, & ita imaginata est superficies quædam transiens per centrum terræ expassa, usq; in cœlũ, & per quatuor mundi cardines. s. orientis, occidentis, meridiei & septentrionis, secernens res uisas à non uisis. F

Adiumentum inuentiõis horizontis. Adiumentum ad id præstitit, quòd terra est sphærica & globosa, sed in globo propter partium deuexitatem ultra dimidium uisus extendere minime potest. Ideo ratio conclusit, ut iamiam exposui.

Aliud iuuamen. Accessit item rationi iuuamen per apparentias in cœlestibus. Quamq; uisus noster nõ adeat ad cœlum usque stellatum. Neque cœlum uidere posset homo, etiam si uisus ad id se extenderet. Videmus tamen stellas, quarũ lumen ad oculũ nostrum peruenit: quod satis concluditur per propositionem 27. primæ partis perspectiuæ communis: Sine luce nihil uidere &c.

Ioan. Pisanus. Exemplum de corde Leonis &c. Exemplis facile doceberis. Cor Leonis stella regia, nostra tẽpestate sita in 22. gradu fere Leonis. Et stella in anchora sinistra Aquarij in 22 fermegradu eiusdẽ diametra-

A diametraliter in cœlo opponuntur,sic se habent,cum altera apparet supra horizontem,alia latet,& cōtra. Vnā igitur oriente alia occidit,& hoc pacto semper sese habent.Quare ratio concludit circulū quendam partientem cœlum totum in duas partes æquales,secernentem (ut supra dixi) res uisas à nō uisis.Et si morula quædam paruissima apparet,ob id quòd stella aquarij est meridionalis à linee eclyptica,non est curanda.

Exempla in planetis,Primo in oppositione Solis & Lunæ & præsertim in ea quæ est uicina ortui aut occasui,& ubi Luna est circa iter Solis. Vt ferè accidet Anno 1526.die 28.Ianuarij.Et eodem anno die 23.Iulij.Et eodem anno usuuenit, in oppositione Saturni & Martis die 28. nouembris.Saturno sanè occidente,oritur Mars.Et anno sequente 27.in oppositione Martis & Veneris die tertia Marij. Exempla de planetis. Solis & Lunæ oppositio.

Item oppositio (quæ tamen rara est) Saturni & Iouis,quæ accidet Anno 1534.die 12.Februarii.in qua uterque caret latitudine,huius rei præstabit exemplum clarissimum.

Ex Ephemeridibus exempla plurima facile colliges.Sed de his hactenus.

Tertia pars huius capitis in.§.Nec uero per omnem tractum &c.

In primis candide Lector,quòd omnia quæ in ea parte annotauit Proclus accipienda sunt de Horizonte ratione percepto aut Rationali,de quo,& nō de Sensili,astrologi in rebus astronomicis semper loquuntur.

B Habet autem hæc pars plures annotationes haud inutiles. Quarum prima est,diuersæ regiones,urbes aut earundem habitatores habent diuersos & euariatos horizontes.Cuius rei ratio est,quia diuersæ regiones,urbes aut habitatores earū,habēt diuersa zenith capitis in cœlo,linea enim (ut nō raro docuimus) tracta ex centro mūdi per Regionum mediū aut Vrbium aut Habitatorū usque in cœlum indicat zenith capitis.Sed quia Regiones,Vrbes aut Habitatores in terræ superficie aut rotunditate inuicem distinguuntur,consequens est,huiusmodi lineas & zenith etiam diuersificari.Et cū zenith capitis est polus horizontis sicuti folio antecedenti declarauimus,infertur horizontem à zenith quaque uersum æqualiter distare,scilicet,90.gradibus.Et linea ostendens zenith innititur Horizonti ad angulos rectos,quare nunc palam infertur,quòd mutato zenith & horizon mutatur,sed diuersæ Regiones,Vrbium aut habitatores,habent diuersa zenith igitur diuersos horizontes.Id in hac figura (etiā mediocriter doctus) facile apprehendere potest. Linea zenith & horizon faciunt angulos rectos.

C Cōtuendum est hic quòd horizon gemino modo se euariat aut mutat.Primo, quòd regiones,Vrbes aut Habitatores sunt siti aut uersus orientem aut occidentem.Et si sunt siti sub uno parallelo aut æquidistante,euariant quidē horizontes,sed oīa alia communia habent, ut indicat author in textu,& nos supra de Periœcis & circulariter habitātibus abunde docuimus. Differunt in eo solummodo,quòd non pro uno & eodem instanti Horizon bifariam se mutat.

habent ortum & occasum Solis, meridiem & mediū noctis. Si autem siti sunt partim uersus orientē aut occidentem & partem uersus meridiē aut septentrionē, horizontes declinant, & uariant se partim uersus orientē aut occidentem, & partim uersus meridiē aut septentrionē. Quod cōtingit ex eo, quod nō sit sub uno (pallelo. Secūdo, quod Regiões vrbes aut Habitatores sunt siti uersus meridiē aut septentrionē. Et si sunt siti sub uno meridiano uariant se horizontes directè aut uersus meridiē aut septentrionem. Si sub diuersis meridianis, fit uariatio, ut iam supra dixi, in uerbo. Si autem siti sunt partim uersus orientem. D

Secunda annotatio. Secunda annotatio in uersiculo, Sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet.

400. stadia nō uariāt longitudinē diei, nec clima. In ea & aliis sequētibus author docet, usquequò. i. ad quantū terræ spatiū idem maneat horizon quo ad sensum & usquequò nō maneat idem. Dicit igitur in iam allegato uersiculo, Quòd horizon quo ad sensum idē ferè 400. stadiis manet, dixit quo ad sensum. i. quod in eo spatio 400. stadiorū manet eadē diei longitudo sensilis, manet idē clima, manent eędem apparentiæ aut phænomena. Quod ut lu(cidius intelligat.

400. stadia quæ faciāt miliaria. Aduertendū est, quod 400. stadia iuxta uulgarē & recentiorem supputationē faciunt miliaria Italica 50. nostra cōmunia 12½. Item 500. stadia teste Ptole. lib. 7. geo. ca. 5. respondent uni gradui cœlesti in terra secundū latitudinē, quæ faciunt mil. Italica ferè 62. nostra cōmunia 15. & ½. si oīa emūctim habere cupieris. E

500. stadia quæ faciāt miliaria. Dico igitur quod 400. stadia supra à Proclo proposita, aut 50. mil. Ita. aut 12. & ½ nostra, nō supplent unū gradū latitudinis, sed 500. stadia aut 62. quasi mil. Ita. aut 15. & ½. nostra respondent uni gradui in latitudine.

Quot stadia uni gradui respondeant. Vt ergo optime lector rem paucis habeas, accipiā miliaria nostra tanquam mensuras nobis germanis magis notas.

Comparatio. Cōfer inuicem 12. mil. & ½. respondentia 400. stadiis, ad 15. mil. & ½. respondentia uni gradui secundū latitudinem. Vides ea distare in 3. miliariis, quæ sunt 5. pars de 15. Surripe igitur ab uno gradu latitudinis, quintā partem grabus. i. 12. minuta habes 48. minuta, quæ nullū uariant clima.

Manet idē clima. Ingredere igitur cōmunem tabulam climatū, & adde 48. minuta ad latitudinem medii climatis, aut ea subtrahe ab eadem, & nō deduceris in aliud clima. Quare egregiè dixit Author quod ob 400. stadia clima nō mutatur sed manet idem.

Manet eadem longitudo diei. Manet etiā eadem dierū longitudo ad sensum. Id exemplo facile capies. Et ut morem gerā Authori nostro græco, ponā exemplum ad Græciā, ubi latitudo, aut eleuatio poli arct. est 36. quemadmodū supra in ca. de interuallo ęquidistantū diffinitum est. Huius latitudinis dies maximus æstiuus, nostro tpe est 14. horarū & 28. minutorū, pro ut tabulæ plurimæ in eam rem cōpositæ indicant. Latitudini iam oblatæ addo 45. minu. colligo 36. grad. & 48. mi. Ingredienti aūt mihi tabulam, nō offendo 36. gra. & 48. mi. inuenio aūt 37. gra. latitudinis uiciniorē quibus alligatur maximus dies æsti. 14. ho. & 24. mi. Distantia inter hos maximos dies est 6. min. de quibus pro latitudine 36. gra. & 48. mi. demo quintā partem, & remanēt ferè 5. mi. Est igitur maximus dies latitudinis 36. gra. & 48. mi. 14. horarū & 33. quasi min. Manet igitur eadē longitudo diei quo ad sensum in spatio 400. stadiorū. F

Et dico notanter quo ad sensum. Nā omnes quide climatibus scribunt, in quibus diuersificantur quantum ad augmentū & decrementum, minimū tempus sensile ponunt esse quartā partem horæ. i. 15. minu. horæ, & omne id quod cadit infra 15. mi. nō est in ea re alicuius momenti quo ad sensum, quinque aūt minuta, de quibus iam dixi, sunt infra 15. minuta temporis sensilis. Igitur non constituunt tempus sensile. Intra ergo tabulam climatū cum medio quarti Climatis, & offendes maximū diem æstiuū iuxta mentē Ptolemæi & Procli 14. hora. & 30. minutorū, nostro tempore 14. horarum & 28. minuto. Cui adde 5. mi. aut deme, & manebis semper intra limites huius climatis, igitur manet idem clima ut asserit author. Consimile iudicium relinquitur de aliis climatibus omnibus, fac periculum è figura sequenti, & uidebis ueritatem.

Tabula

A

TABVLA CLIMATVM IO. DE SACROBVSTO.

		Longitudo diei æstiui H.	Longitudo diei æstiui m.	Latitudo Climatum G.	Latitudo Climatum m.
Primi Climatis per Meroen.	Principium	12	45	12	45
	Medium	13	0	16	40
	Finis	13	15	20	30
Secundi Climatis per Syenem	Principium	13	15	20	30
	Medium	13	30	24	15
	Finis	13	45	27	30
Tertij Climatis per Alexandriam	Principium	13	45	27	30
	Medium	14	0	30	45
	Finis	14	15	33	40
Quarti Climatis per Rhodum	Principium	14	15	33	40
	Medium	14	30	36	24
	Finis	14	45	29	0
Quinti Climatis per Romam	Principium	14	45	39	0
	Medium	25	0	41	20
	Finis	15	15	43	30
Sexti Climatis per Borysthenem	Principium	15	15	43	30
	Medium	15	30	45	24
	Finis	15	45	47	15
Septimi Clima. p Ripheos montes	Principium	15	45	47	15
	Medium	16	0	48	40
	Finis	16	15	50	30

B

Ad apparentias nunc uenio, quas Græci appellant Phænomena. Pro quibus aduertendũ: quòd in æthere, id est, in aëre & in cœlo plurimæ uidentur apparentiæ. Quæ in aëre apparent, uócant physici impressiones meteorologicas id est, in sublimibus uisas. Apparent sane præcipue noctu, multa in aëre ostenta. De quibus legito Aristotelem & Alber. Mag. in libris eorum meteorologicis. Senecã in Quæ: natu. Plinium libro primo natu. histo. & alios. Aristoteles & Alber. libro primo Meteoro. tractant de apparentijs in sublimibus ignitis. In tertio, de ijsdem, uirtute aut positu stellarum causatis. De ignitis ut sunt lan-
C ceæ, columnæ, trabes, Græce δοκίδες, iacula Græce βολίδες, candelæ, faces, lampades, flammæ, scintillæ, stellæ cadentes, stellæ uolántes, capræ saltantes Græce ἄιγες. A subascendentes, A subdescendentes, dracones, hiatus, uoragines, scrobes Græce χάσματα, & id genus reliqua innumera. De facibus, lampadibus, iaculis, trabibus, hiatu cœli, Plinius libro 2. ca. 6. Idem de stellis cadentibus lib. 2. ca. 8. & libro 18. capi. 35.

De Apparentijs. Apparentiæ ætheriæ. Aristoteles. Alber. Mag. Seneca. Plinius. Apparentiæ ignitæ ardẽtes. Plinius.

Aristoteles præterea & Albe. in 3. tractant de apparentijs, quæ uirtute & positu stellarum causantur & uisui obijciuntur. Vt sunt Cometæ. i. stellæ crinitæ, de quibus etiã Plinius lib. 2. ca. 25. irides, halones. i. coronæ aut areæ, orbes, circuli. Accidũt & coronæ circa solem. Plinius lib. 2. ca. 28. & de pluribus solis olim uisis eodem libro cap. 31.

Aristote. De apparẽtijs ratiõe stellarũ. Solis coronæ.

De coronis circa Lunam & astra, idem Plinius eodem libro ca. 29. & pluribus Lunis ca. 32. De circulis stellarum errantium, idem libro 18. ca. 35.

Lunę & stellarum coronæ.

Circa solem uirgæ, id est, bacilli aut funes tentorij, Parahelij plures soles, à παρά, id est, iuxta, & ἥλιος Sol.

Aliæ apparentiæ circa solem.

Accidit etiam nonnunquam circa solem & Lunam, id quod imperitos homi-

Defectus solis & Lunæ.

Prolemæus. Alber. Mag. Io de mon. Re. Geor. Pur. Plinius. Mirum de Lunæ deliquio.

nes monstrosa timiditate perturbat, ut sunt eorundē defectus, de quibus Ptolemæus Dictio. 4. 5. & 6. Alma. Et Alber. Mag. Ioan. de monte Re. in abbreuiatis Alma. lib. 4. 5. & 6. Iulius Fir. lib. 1. ca. 10. 13. & 72. in ueteri, in nouo 70. Et rursus id cuius uix esset causa assignanda, si dioptica non esset inuenta, Lunā eclipsari & utrumq; lumen esse supra horizontem. Testis est Plinius libro secūdo capitulo 13. his uerbis. Et qua nam ratione cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iā acciderit, ut in occasu Luna deficeret utroq; super terram cōspicuo sydere &c. Hoc mirum soluit Cleomedes libro secundo de mundo capitulo, de Lunæ defectu. Et Ioan. Pisanus libro perspectiuæ tertio propositione quinta & septima, quos lege.

Solis prospectus mirus ex monte Ida.

Item de prospectu ortus Solis miro ex monte Ida, scribit Pompo. Mel. lib. 1. ca. de Aeolide, & Solinus in collectaneis ca. 16. Lucretius lib. 5. & Diodo. Sic. lib. 17. De his apparentijs fecimus alibi periculū. Non sunt hæ apparentiæ de quibus loquit hic Proclus. Quare alias notabimus apparentias & hæ cōtingunt in cœlestibus, puta in stellis fixis & erraticis. Stellas sane firmamēti, quas fixas nominamus, Ptole. Dictio. 7. & 8. Alma. collegit in 48. imagines, formationes, aut Asterismos, quibus & nomina dedit, earumque stellarum naturas tracta. 1. quadri. ca. 9. exposuit. Nō omnes profecto in asterismos collegit. Quis est enim is qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat? Sed insigniores & potiores, quas in Alexandria urbe Aegypti organo astrario, pro his imaginibus formandis, potuit obseruare. Numero 1022. Quē postea Anno christi 1251. Alphonsus Roma. rex, quo ad numerum stellarū & imaginū secutus est. Sed de his infra ca. ultimo fusius tractabimus. Sunt aūt hæ imagines nobis apparentes in sublimibus, puta in sphæra stellata, quā firmamentum aut octauū orbem uocitamus. Sunt etiā in erraticis stellis plurimæ apparentiæ, modo enim uidentur nobis coniunctæ, modo oppositæ, modo sextili, quarta, aut trina radiatione distantes. Nōnunquam apparent directæ aut progressiuæ, nonnunq; retrogradæ, contra 12. signorū ordinem meantes. Sed nec de his apparentijs loquitur noster author. Quocirca demū reperiuntur in stellis fixis aliæ apparentiæ, quo ad earum cotidianum ortum & occasum, & quo ad earum perpetuam apparitionem aut occultationem, item quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero, & quo ad earū accessum ad zenith capitis aut recessum ab eodem: & de his loquit Proclus. Quod paucis hac formula accipies. Supra docuimus, q 400. stadijs respondent 50. mili. Itali. & 12. Germanica integra. Quibus (ut diximus) non respondet integer gradus latitudinis, sed dumtaxat 48. minuta unius gradus. Rectificata igitur sphæra astraria, quam solidam appellamus, ad certam poli arctici eleuationem oblatam, signatisq; stellis orientibus & occidentibus, item stellis perpetuæ apparitionis & occultationis & alijs iam supra memoratis, si deinde sphærā in 48. minuta unius gradus subleuaueris aut depresseris, nulla accidit sensilis euariatio, neq; in stellis orientibus & occidentibus, neque in his quæ semper apparent aut semper delitent &c. Egregie igitur dixit Proclus. Et apparentiæ omnes eædem sibi constent.

Apparētię cœlestes stellarū aliæ.

Stellę à Ptolemæo obseruatæ.

Sequitur in Proclo, Aucto uero stadiorum numero. Supra author disseruit in quot stadia horizon, quo ad sensum, non capiat mutationem, hic determinat præcipue de eiusdem euariatione. Intellige (ut supra) quo ad diei longitudinem, clima, & apparentias cœlestes.

Vbi ad uariationē horizontis nō fit uariatio longitudinis diei, neque climatis &c.

Contuendum tamen, non ad omnem uariationem horizontis ultra 400. stadia, huiusmodi sequi uariationes, etiam si stadiorum numerus cresceret in 1000. 2000. 3000. &c. & ultra. Nam hi qui habitant sub uno parallelo, qui periœci à Cleomede & circumhabitantes ab Alber. nūcupantur, de quibus supra

D

E

F

A pta, propter stadiorum numerũ ultra 400. mutant horizontes: quemadmodũ supra ad uisum ostendimus de his, qui uariant horizontes uersus ortum & occasum Solis, non tamen propter stadiorum numerum quantumcunq;, mutant longitudinem diei, clima & apparentias. Habent enim hi omnia communia ut supra docuimus: non tamen habent idem instans ortus & occasus Solis, meridiei & mediæ noctis.

In exemplo, Tubingenses, iuxta quorundam recentiorem climatum distinctionem, siti sunt fere in medio septimi climatis. Eorum parallelus ducitur per latitudinem 48. gradũ & ferme 40 minutorum, sub eo parallelo aut circiter habitant uersus ortum Dillingenses, Ingoldstatenses, Pattaugij, Kremsenses, Hungerisbradenses, Prebitzenses &c. Et uersus occiduum Tull ses, Niclasportenses, Rainsenses, Compagienses & cæteri. Hi omnes habẽ eandem diei longitudinem, etiam maximam, scilicet quindecim horarum & 57. quasi minutorum: Idem colũt clima, scilicet septimum. Nam climatum uariatio fit solummodo uersus septentrionem aut austrum. Et easdem seruant apparentias &c. Ecce, Et hoc indicat Proclus in his uerbis. Si quidem qui eundem æquidistan-

B tem incolunt &c. Idem accipito, mi Lector, de stellis uerticalibus. Tubingenses plane habent has uerticales uel pene. s. duas stellas in genu dextro Persei, duas in pede anteriori ursæ maioris, duas paruas in pede sinistro Herculis. Vnam in ala dextra Cygni, & est tertia: Hæ omnes etiã uerticales sunt omnibus cõmemoratis. s. Dillingensibus, Ingolstatensibus & cæteris.

Haud aliter sentire debes de stellis ab ortu aut occasu uero elongatis. Gratia exempli. Oculus Tauri stella, elongat se ipsis Tubingensibus ab ortũ uero, uersus septentrionem 25. fere gradibus, eandẽ elongationem seruant omnes prædicti inuariatã. Idem relinquitur de alijs stellis fixis orientibus & occidẽtibus. Eam elongationem uocat Ioannes de Regio monte prople. 10 in tabula primi mobilis, amplitudinem ortus & occasus. Sed de his satis.

Nunc edocti sumus euariationem diei, climatis & apparentiarũ haudquaq; accidere propter longitudinem, hoc est; recessum uersus orientem aut occidentem. Necessum igitur erit eiusmodi accidere secundum latitudinem, id est à meridie uersus septentrionẽ aut econtra. Qui enim meat recta uia à meridiẽ uersus septentrionem, continuo uidet polum arcticum altius atq; altius eleuari, & ex cõsequutione dies æstiuos prolongari, hybernos uero minui. Et contra means à septentrione uersus Austrum experitur poli eleuationem minorari & æ-

C stiuos dies decrescere, brumales augmẽtari. His experimento cognitis, alludit Proclus, quam inquit, Aucto uero stadiorũ numero, pro habitationis diuersitate, horizon, clima, omnes deniq; apparentiæ mutantur. Et subdit ad nostrum propositum. Conuenit tamen ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad austrum, boream ue accipiamus: hęc Proclus. Sũmopere hic aduertendum est, q; non in omni numeratione etiã ultra quingenta stadia, fit omniũ prędictorum mutatio, præcipue climatis. Quocirca, candide lector, si falli non uis, necessarium tibi erit obseruare ratione & institutionem climatum alioqui decipieris.

Prisci authores, qui septem climata (non ab re) uersus septentrionem distinxerunt, dederunt cuilibet climati secundum eius latitudinem 30. minuta temporis, id est, semihoram, hoc est quod quantitas diei longissimi ad principium climatis inuenta pensiculatim differt à quantitate diei longissimi ad finem triginta minutis temporis: Ita quod dies longissimus ad finem climatis excedit longissimum ad principium triginta minutis, i. per semihoram. Diuiserunt deinde quodlibet clima per tria, scilicet, principiũ medium & finem: iuxta tres

Ciuitates sitæ sub uno parallelo.

Stellæ uerticales Tubingensium.

Stellæ elongatæ ab ortu aut occasu uero.

Variatio fit secundum latitudinem.

Non in omni numeratiõe ultra 500. stadia fit huiusmodi mutatio.

Ratio climatũ.

parallelos, quorum unus ducitur ab occidente in orientem per principium climatis. Secundus uergit per medium climatis, clarus & insignis aliquo nomine insulae, urbis &c. Tertius tendit per finem climatis, sequentiq; climati initium praestat. D

Augetur etiam dies à principio climatis usque ad medium, in unguem quindecim minutis, & à medio usque in finem totidem: quod dixerunt ipsi esse tempus minimum sensile.

Quatuor tempora minora sensila. Ptolemaeus

Dico hic per digressionem: quod ueteres obseruauerũt quatuor minora tẽpora sensila, quod pulchre indicat Ptolemaeus libro primo Geogra. capitulo 23 & idem dictione secunda Almagesti capitulo sexto. Primum & minimum est quindecim minutorũ (de quo etiam supra diximus) & iuxta hoc diffinit Ptolemaeus capi. 23. primos 14. parallelos, quod etiam computatur à principio climatis usque ad eius medium, & à medio usque in finem. Secundum tempus complectitur tertiam partem horae, id est, 20 minuta: & secundum hoc distinguit Ptolemaeus, in depictiõe orbis habitati in plano, meridianos circulos, ubi unus ab alio distat per tertiam horae partem. Distant enim meridiani ab inuicem per quinq; gradus aequinoctialis, qui faciũt 20. minuta temporis, dando uni gradui quatuor minuta. Tertium tempus sensile est 30. minutorum, & eo utitur Ptolemaeus pro parallelis 15.16.17.18. & 19. quod etiam aptatur climatibus à principio usq; in finem. Quartum continet integram horam, quo utitur Ptolemaeus parallelis 20. & 21. E

Sed occurris quaerendo, quid priscos mouerit, rationem climatum diffinire per ipsum tempus? Cum eis sufficere potuisset pro climatum distinctione ipsa poli sublatio, tempore omnino neglecto. Respondeo, quòd prisci in his & alijs plurimis diffiniendis tempus addidere, factum esse reor ob temporis nobilitatem, quod id propter eius innumeras utilitates semper memoriae adhaereret, uelut ex authoribus colligere datur.

De climatũ interuallis inaequalibus.

Ad climata redeo, quòd climatum interualla non sunt similia in mensura Geometrica, siue sint stadia, siue miliaria Italica siue Germanica. In primo namq; climate, quod est uicinũ aequinoctiali, ubi sub eo habitantes semper habent 12. horas diei & totidem noctis, postea pergendo uersus septentrionem pedetentim ualde crescit dies longissimus, quare ad hoc ut crescat, pro completione unius climatis in 30 minuta, requiruntur plures gradus eleuationis poli. In eo sane loco horizon nõ multum recedit ab angulo recto, quem facit aequinoctialis cũ suo horizonte: quare fit ut non cito dies longissimus crescat ultra diem aequinoctialẽ: & requiruntur (ut iam dixi) plurimi gradus eleuationis pro unius climatis complemento. Secus accidit ad magnum progressum uersus septentrionẽ, ubi ad paucos gradus eleuationis, cito crescit dies maximus pro complemento unius climatis, quia eorum horizon multum se obliquat ab horizõte recto. Vt & haec in sphaera facile ostendi possunt. F

Doctrina de inaeqlitate interuallorũ climatum.

Quod autẽ climatum interualla sint dissimilis quantitatis, facile addiscitur: & sic. Deme gradus & minuta eleuationis poli ad principium primi climatis ab eleuatione ad eius finem, & habebis interuallum in gradibus & minutis huius climatis, scilicet septem gradus & 45. minuta: hos redigito (ut paucis rem habeas) in miliaria Germanica cõmunia, & colliges integra 116. miliaria: Ecce terrena mensura huius climatis secundũ latum. Idem fac pro secundo climate & uidebis minus interuallũ. Haud dissimili formula agito pro caeteris climatibus, & continuo decrescũt interualla in gradibus & minutis ac etiam in miliatibus, quo ad mensuram Geometricam; Prout sequens tabella apertè indicat.

A

TABELLA INTERVALLORVM CLIMATVM.

	G	m	Miliaria Germanica cōmunia	
Primi Climatis	7	45	116 & integra.	
Secundi Climatis	7	0	105	Hæc tabella excerpta eſt
Tertii Climatis	6	10	92	ex Ioanne de Sacrobu-
Quarti Climatis	5	10	80	ſto, capite de Climati-
Quinti Climatis	4	30	67	bus.
Sexti Climatis	3	45	56	
Septimi Climatis	3	15	49	

Ex his manifeſte concluditur, quòd haud dari poteſt certus, & ad æquatus ſtadiorum, de quibus loquitur Proclus, aut miliariorum numerus, ſecundum quem fiat omnium climatum euariatio, ac longitudinis dierum &c. ob id quòd climatum interualla non ſunt eiuſdem quantitatis, ſed diuerſarum. Sis cautus candide lector cum legis Proclum dicentem. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta mutationem ad auſtrum Boreamúe accipiamus. Quòd ſi B numerando excefferis quadringenta ſtadia credas mox accidere euariationem climatis & cæterarum rerum. Nec tibi 500. ſtadia ſufficiunt, quæ unū dant gradum latitudinis. Is certe nullam (nec additus uel demptus ab eleuatione medij climatis) facit mutationem. Idem teneto in 600. 700. 800. ſtadijs. Sed cū in 1000. ſtadia perueneris primum fac periculum pro ſeptimo climate, 1000. enim ſtadia faciunt miliaria Italica 152. Germanica communia 31. quibus planè reſpondent duo gradus ſecundū latitudinem. Quos ſi addideris ad eleuationem poli medij ſeptimi climatis, colliges 50. gradus & 40. minuta, quę eleuatio cadit extra ſeptimum clima uerſus ſeptentrionem, ubi etiā accidit mutatio ſenſilis diei maximi. Si autem 2. gradus ſubtraxeris, habebis 46. gradus & 40. minuta eleuationis quæ cadit in limites ſexti climatis, & ſic fit euariatio.

Haud dari poteſt adęquatus numerus omnibus climatibus ſeruiens.

1000. ſtadia faciūt euariationem in 7. cli.

Sed hic ſtadiorum numerus nō ſatisfacit pro alijs climatibus, puta primo, ſecundo, tertio, quarto, quinto. Neceſſum erit aſſumere alium ſtadiorum numerum qui omnibus ſufficiat. Recipito igitur 2000. ſtadia, quæ faciūt 250. miliaria Italica & Germanica integra 62. quibus abunde reſpondent 4. gradus eleuationis poli, quibus iunctis uel ſurreptis mediis eleuationis climatū, uidebis euariationē climatū, longitudinis maximi diei & cœleſtiū apparentiarū. Fac periculū.

Canon pro omnibus climatibus. 2000. ſtadia.

C. Lectoribus unica exemplari computatione ſatisfaciam, hac. Offertur mihi eleuatio poli ad medium ſeptimi climatis, quæ authore Ioan. de Sacrobuſto eſt 48. graduū & 40. minutorū & iubeor omnes euariationes (de quibus Proclus) exponere. Addo in primis huic eleuationi oblatæ quatuor gradus, & colligo quinquaginta duos gradus & quadraginta minuta, hæc poli eleuatio cadit extra finem ſeptimi climatis, in plagam ſeptentrionariam, quam authores perhibent inhabitabilem aut prauæ habitationis. Oblatæ eleuationi ad medium ſeptimi climatis, iuxta mentem Ioan. de Sacrobuſto reſpondent ſedecim horæ 0. minutum pro die æſtiuo longiſſimo, noſtra uero tempeſtate quindecim horæ & quinquaginta ſeptem ferè minuta. Eleuationi uero quinquaginta duorum graduum, & quadraginta minutorum adhæret dies longiſſimus ſedecim horarū & quadraginta minutorū, qui excedit diem longiſſimum medii climatis in 40. minutis. Ecce diei magna euariatio, ultra minimum tempus ſenſile, quaſi in triplo. Venio nunc ad apparentias. Stellæ uerticales ſeruientes eleuationi 48. gra. & 40. mi. & eius pallelo ſupra ſunt enūeratæ, ubi de ſtellis uerticalibus Tubingeñ diximus. Qui aūt habitāt ſub pallelo ducto p eleuationē 52. gra. & 40

minutorũ ut sunt Phrysij, Campenenses, Saxones, Hildesheymenses, Brunsingenses, Poloni, Rosnafenses habent has stellas uerticales, stellam unam in manu dextra Bootis, stellas in capite aurigæ quasi, duas stellas in capite Draconis quasi. Stellã postremã in ala dextra Cygni. Ecce euariatio stellarũ uerticaliũ. D

Stellæ orientis & ppetuæ apparitionis.

Præterea hæ stellæ habitantibus parallelum 48. grad. & 40. minu. oriuntur & occidunt in parte horizontis uersus septentriones ut uiciniores, scilicet stella Arietis in capite Algol, stella in sinistra manu Aurigæ, duæ stellæ paruæ in sinistro pede anteriori Vrsæ maioris. Stella inferior aut hastilis Bootis, stella magna in rostro Vulturis cadẽtis. Stella nobilis in dorso Cygni. Habitantibus aũt sub parallelo 52. grad. & 40. minu. hæ omnes sunt perpetuæ apparitiõis. Ecce uariatio stellarum quo ad ortum & occasum & perpetuam apparitionem.

Sic cõtra in parte horizontis meridiana sunt stellæ quæ habitatoribus parallelum 48. grad. & 40. minu. ut uiciniores oriuntur & occidunt, his uero incolentibus parallelum 52. gra. & 40. minu. sunt perpetuæ occultationis. Vt sunt hæ. Nonnullæ stellæ in dorso centauri, stellæ Lupi, stella in cauda Scorpi. Stellæ 5. coronæ meridionalis, stellæ in cauda Piscis austrini, stellæ nauis circa sedilia. Hæ stellæ omnes in medio septimi climatis, aut sexti, aut quinti oriuntur & occidunt.

Variatio rationis elongationis &c.

Fit etiam mutatio in stellis quoad earum elongatiõem ab ortu & occasu uero. Supra enim ostendimus stellã oculi Tauri pro eleuatione 48. grad. & 40. minutorũ distare ab ortu uero uersus septentriõem 25. propemodũ gradibus, quæ ad eleuationem poli 52. grad. & 40. minu. ab eodem ortu fermè distat 27. gradibus. Ecce euariatio. B

Pro eleuatione 44. grad. & 40. minu.

Vrbes huius paralleli.

Subtraho præterea 4. gradus ab eleuatione poli ad medium septimi climatis & residuo 44. gradu & 40. minuta eleuationis polaris. Parallelo huius eleuationis subduntur urbes Italiæ scilicet, Pola, Comum, Venetiæ fermè. Et in Cutijs Alpibus Oscella ciuitas. Fit igitur iterum euariatio climatis & longissimi diei. Climatis, quia deducor ad clima sextũ. Numerus enim eleuationis 44. gra. & 40. minutorum continetur intra limites sexti climatis post eius principium. Longissimus huius eleuationis dies est 15. horarũ & 24. minutorũ. Ecce, diei magna euariatio & minoratio.

Stellæ uerticales.

Stellæ uerticales habitatoribus huius paralleli sunt hæ. Lucida in cauda Galliņę aut Cygni & quarta in ala eius dextra, una & extrema dextræ manus Andromadæ & una circa talũ eius dextrum, una in pede sinistro posteriori Vrsæ maioris, & suprema quasi in ferro hastilis Bootis. Vna in sura leua dextra Herculis & una in coxa. Ecce mutatio harum stellarum uerticalium respectu omnium uerticalium præcedentium. F

Stellæ uicinæ horizonti septentrionali.

Stellæ itẽ orientes & occidentes horizonti tamen septentrionali uicinæ sunt. Quarta in ala dextra cygni, & fulgens in eius cauda. Extima dextræ manus Andromadæ, & ea quæ est ad talum dextrm. Vna in sura sinistra Herculis, duæ stellæ, una in tibia, altera in coxa dextra Persei. Stella magna in auriga Alhaiot, id est, Capra, & una fulgida in humero dextro eiusdem. Hæ omnes collatæ ad eleuationes supra nominatas, sensibiliter plus supra horizontem attolluntur. Respectu autem minoris eleuationis puta 40. graduũ, semper occultantur. Ecce euariatio.

Stellæ uicinæ horizonti meridionali.

Stellæ demum orientes & occidentes uicinæ tamen horizonti austrino, sũt hæ. Acarnar lucida in fine fluuij. Stellæ aliquæ Coronæ meridionalis. Stellæ in malo nauis. Duæ stellæ in cauda Lupi. Hæ comparatæ ad eleuationem minorẽ manifestius oriuntur & occidunt, ad maiores supra commemoratas profundius submerguntur & omnino delitent. Ecce mutatio.

Accidit

A Accidit etiam huic eleuationi uariatio stellarum, quo ad elongationem earũ ab ortu & occasu uero: puta oculi Tauri, quem supra bis in exemplum produximus, qui pro hac eleuatione uergit ab ortu uero uersus Aquilonem 23. ferme gradibus. Ecce uariatio respectu præcedentium. Ductu huius exempli non difficulter operaberis pro alijs climatibus. Mutatio ratione elongationis ab ortu uero.

Posthæc quæ iam explanauimus, author subiungit uersiculum hunc. Verum si exactæ rationis examini &c.

Contuendum: Proclus supra de horizonte docuit duo: Vnum sub quo stadiorum computo maneat idem horizon, eadẽ diei longitudo, eædem cœlestes apparentiæ, & hoc quo ad sensum: Alterum sub quo stadiorũ numero hęc omnia ad sensum capiant e uariationem. Posset quis haud iniuria dubitare, quid de horizonte & alijs iam supra memoratis sentiendũ sit, si a sensu ad rationem nos cõuertimus? quæ sane ratio est naturæ imitatrix, & discursus animi ad inuestigãdum uerum in unguem & examussim. Respondet, ut in textu. Planius sic. Mutato situ etiam admodum paruo in ipsa terra, mutatur horizon, clima & apparentiæ: & hoc accipiendum est ad sensum infra præstandum. Et tacet hic Proclus mutationem longitudinis diei, quæ sub uno parallelo (prout superius declaratum est) uersus ortum & occasum semper manet eadem, sine omni etiam B minutissima uariatione. Secus uero de ea, uersus septentrionem & meridiem est sentiendum, ubi etiam accipit mutationem. Continuatio. Dubium. Responsio.

Hoc loco noscẽdum est, Proclum hic excedere limites Astronomicos. Haud quaquam officium est astronomi omnium rerum astronomicarum reddere emussicat ãrationem, quia id ei est impossibile, ad quod nemo artatur. Expunctim sane singula ratiocinari Physici est officium, & non raro Geometræ. Astronomia enim, quam Ptolemæus in libris magnæ compositionis docet, inuenta est per instrumenta, quod manifestarium est ex Dictione eiusdem prima & tertia, ubi docet compositionem Quadrantis & eius usum. Dictione quinta dat constructionem instrumẽti Armillarum & Regularum, quibus (ut uno dicatur uerbo) fere totam astronomiã inuenit. Quæ sane instrumenta ad tantam distantiam, quæ a terra ad astra usque, non omnem perfectionem aut præcisionem præstare possunt. A superficie enim terræ usque ad superficiem concauam orbis stellati recensentur miliaria cõmunia Germanica 16338562. Ecce. Sufficit autem Astronomo uersari circa prope uerũ, & ut euitet errorem sensilem, quod palam fit legenti Dictiones, Almagesta, Epitomata, Alber. Ma. Ioannem a Regio monte. Astronomi officium. Instrumentorum utilitas. Miliaria Germanica a superficie terræ ad sphæram stellatam.

C Ptolemæus uehemẽter taxat eos, qui in rebus astronomicis omnia anxie exanclare & emungere attentant. Dict. sane sexta capitulo 7. § tertio, loquitur de his qui in eclipsibus duo aut tria minuta obseruare contenderunt, his uerbis. Perscrutari aũt subtilitatem in quantitate huic simili, non est nisi extollentia & uana gloria, & neque est dilectio ueritatis &c. Pulchre astipulatur in ea materia Ioannes a monte Regio libro sexto capit. decimo quinto, sic. Si tamen quis huius rei scientiam exactam quærat, multo iustius illum difficultas operis angat, quam utilitas delectet. Ptolemæus. Io. a Re. mon.

Audi obsecro eundem problemate primo in tabulas primi mobilis. Certũ (inquit) qui supstitioso quodã calculo minutiarũ, tertiarũque ac ulteriorũ minutiarũ ad intima, cœlorũ in oĩbus supputationibus astronomicis penetrare conãtur, hi nesciunt quã dementes, & (si p officium dici potest) quã remissi fuerint principes huius artis circa primas etiã minutias obseruãdas. Quoniã p instrumẽta, quibus ferme tota disciplina astrorũ innitit, aĩaduerti penitus neqũt &c.

Decreui etiam eiusdem Ioan. libro 13. Epi. capi. 17. sententiam hic annectere. D
Vt sciamus (inquit) reuellere maledicta huic diuino studio aduersantium, qui suppositа fundamenta suspicantur infirma. Dabunt enim ueniam, si error ille quem astronomo imputant, insensibilis fuerit. In hoc enim quiescendum est: cum in hac arte punctum geometricum siue præcisionem attingendi nō sit potestas, instrumentis id efficientibus. Sed de his satis.

Officium physici. Assumit igitur author noster hic officiū physici, qui naturalium rerum perfectiões examussim pensitat atq; causas reddit. Cū ergo dicit, Pro quolibet puncto &c. uerum dicit. In quācunq; enim terræ partem gressus etiā minimos direxeris, incipit zenith capitis euariari. Quare ex supra narratis etiā horizō mutatur. Quum zenith sit centrū horizontis. Mutatur etiā clima, nō intelligito de mutatōie climatis in aliud, sed iuxta aliquā eius partem. Loco huius uocabuli, clima, posuit Geor. Valla ubi de horizonte agit, inclinatio, & melius quadrat. Ratio enim intelligit terrā esse perfecte sphæricam. In sphærico autē siue perfecte rotundo à quocunque puncto oblato exierit inclinationem facis. Vel mutatur clima ad alium afflatum cœlestem aut alium respectum: de quo infra fusius dicetur. Euariantur etiā apparentiæ, nō ad sensum, sed iuxta rationis discursum in uno minuto, in uno secūdo, in tertio &c. Humanus sane animus in cœlū tanquam speculum erectus & raptus, plura propter immensam eius molem ac magnitudinē ibi distinguit, separat & discernit, qui terrenis & caducis demersus & pessundatus nil nisi terrena & q̄ sensui patent cogitat & distinguit. Nec tibi, optime lector, cogitandum est, quòd mensura 15. miliariorum cōmunium Germanicorū, quæ in terræ superficie unū graduum cœlestem æquinoctialis metitur, quòd eadem, si cœlo aduolares, etiā uni gradui responderet: longe crede mihi, res aliter se habet. Vnus enim gradus cœlestis, puta æquinoctialis superficiei concauæ noni orbis continet miliaria Ger. cōmu. 570581, quibus per 60. minuta partitis, uidebis uni minuto respondere mil. Ger. 9509. Et rursus facta diuisione per 60. uni secundo mil. 158. Vni tertio 2. mil. integra. Ecce.

Variatur horizon.

Variatur clima.

Mutantur apparentiæ. B

Milliaria respōdentia uni gradui in cœlo.

Et ut Proclum in memorato uersiculo planius intelligere possis, legito Alber. Mag. lib. de na. loc. dist. 1. ca. 5. præcipue in §. Si quis aūt particulariter uelit cognoscere.

Horizon immotus. Sequitur in Proclo. Horizon uero ea ratiōe &c. In ea parte ultima huius capitis, author aperit unam conditionem horizontis, quæ supra in eius diffinitione p̄ me expressa est, hanc, quòd horizon non intra cōpositionem sphæræ est, hoc est, nō est de circulis eiusdem. Omnes enim circuli intrinseci ad motum primi mobilis mouentur ab ortu in occasum. Sed horizon ad motum sphæræ manet immotus, situ inuariatus, amans quietem. Nam si esset de circulis sphæræ intrinsecis, ad motum eius, una cum alijs circumuolueretur, & inde orirentur inconuenientiæ. Accideret enim, quòd in die naturali ad motū sphæræ fieret uerticalis, & sic nomen perderet, quia amplius non esset finitor uisus, quia ea quæ nobis in uertice sunt uisui patent, & non posset imaginari, quomodo ipse disterminaret res uisas à non uisis. Præterea à ratione alienum esset, horizontem obtinere uicem meridiani, cū meridianus semper innitatur horizonti ad angulos rectos, hoc autē accideret in sphæra recta, ubi horizon uergit per utrosque polos. F

Huius ratio.

Sed hic obijcit quis: horizontem esse mobilem. Nam Marcus Mani. lib. primo ca. 8. Vbi tractat de duobus circulis, scilicet, meridiano & horizonte, uocat eos uolucres, his uerbis.

Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos uolucres fecere duos &c.

Et deinde

A Et deinde diffinit meridianũ & horizontem: Igitur, Responsio. Non sunt hi circuli uolucres per se, sed quia cœlum continuo suo motu iam adducit eis hoc signum, hoc sydus, hoc astrum, atq; aliud mox: Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres, licet in se sint stabiles & fixi. Simile est de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuscumq; sigilli imaginem recipit. Hæc cera dici potest uolucris, id est, ad suscipiendum facilis. Vel dicuntur uolucres, id est, mutabiles iuxta diuersos habitatores, qui diuersos habent meridianos & horizontes. Quiuis tamẽ meridianus & particularis horizon suis habitatoribus manet stabilis, fixus & immotus. Et in ea sententia est etiam Mar. Mani. in sequentibus metris, lege eundem.

Vnde Meridianus & horizon uolucres.

In ultimo uersiculo. Verum & non incommode &c. Proclus ostendit, quo pacto Horizon possit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quòd ueteres pro sphæris eorum, fabricauere uas concauum, quod in se semisphæram posset recipere. Et hoc arte tornandi perfecerunt. Cuius labrum aut superficies superior horizontem suppleuit. In eo sane uase sphæra ad medietatem usq; profundata & immersa, atq; meridiano circulo iuste infixa rotabatur: Habuit etiã uas pedem, quemadmodum nostra habent pocula, quæ uulgò scyphos uocamus, quo fixè & immotè in sisteret. Hoc uidere licet in sphę-

Horizontis imaginatio uetusta.

B ris uetustis astrarijs, quas solidas appellamus. Accedunt & cõmentaria ad nostra usq; tempora durantia, id aperte docentia. Idem obseruauit Proclus & contemporanij, textu id indicante.

Ad postremùm, nobilitas & dignitas ipsius horizontis ex plurimis eiusdem usibus facile concluditur: sine quo etiam sphærarum fabrica fere inutilis esset. De ipsius usibus scripsimus plures propositiões in elucidatione nostra in astrolabium parte secunda, ad quas lectorem remittimus. In præsentiarũ eos paucis percurrere libuit.

Nobilitas horizontis.

Quorũ primus usus est. Quòd officio horizontis omni tempore, quantitates diei artificialis & noctis addiscimus, & ex consequutione ortum & occasum (solis.

Horizontis septem cõmoditates.

Secundus. Per eum sole radiante cognoscimus horam diei æqualem. Lege cõmentaria nostra in sphæram solidam.

Tertius aperit nobis elongationem stellarum ab ortu & occasu uero: quam astronomi uocant amplitudinem ortus & occasus, aut zenith ortus & occasus.

C Quartus manifestat gradum zodiaci, cum quo proposita stella oritur & oc- (cidit.

Quintus indicat stellas, aut cœlestes imagines perpetuæ apparitionis aut occultationis.

Sextus palàm facit ortus & occasus signorum.

Septimus discernit inter eclipses solares & lunares, uisas & nõ uisas. Quam obrem in nostris Ephemeridibus & nostro Calendario Romano plures utriusque luminaris defectiones omisimus: Propterea quòd nostrum horizontem Germanicum non superarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

TEXTVS PROCLI

Meridianus circulus est, qui per mundi polos & punctũ, quod nobis supra uerticem eminet, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, mediasq; noctes efficit. Hic etiã circulus imotus in mũdo est: Vno eodemq; in tota mundi uertigine seruato positu. Nec in sphæris, qui astris insigniuntur, ascribitur, quòd & imotus sit, & nullã mutationem recipiat. Sed (quod sensu usurpari possit) trecentis fere stadijs idem meridianus manet. Rationis tamen seru-

pulosiore indagine ad quemuis gressum, qui ortum uersus occasumue dirigi- D
tur, nouus meridianus notatur. Ad austrũ enim Borea mue quantumuis pro-
grediare, etiam si decem milium stadiorum intersit, idem meridianus seruatur:
Qum ab ortu ad occasum itur, mutatur.

STOEFLERI INTERPRE. Diuisio.

HOc capite author aggreditur secundum circulum sphæræ extrinsecum, scilicet, Meridianũ. Et potest id caput scindi in tres partes. In prima diffinit Meridianũ, atq; eius officium adiungit. In secunda, quæ incipit ibi. Hic etiã circulus &c. aperit eius conditionem, scilicet, quod immobilis semper manet. In tertia, quę ibi initium sumit. Sed (quod sensu &c. docet, in quantam terræ intercapedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines capiat mutationem, & ad quos nullam.

Scriptores de Meridiano. Ptolemæus.

In primis hic aduertendũ est, quod tractatores de meridiano circulo sunt hi: Ptolemæus in pluribus dict. Alma. & præcipuè Dict. secunda. In qua ferè ubiq; tractat de meridiano. Idẽ in suo Quadripartito. Et in Cosmographia lib. 1. ca. 23. & 24. & circa omnes tabulas, tum uniuersales tum particulares. B

Hyginus Cleomedes Mar. Mani.

Hyginus in suo Astronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De magnitudine terræ, & sequenti. Marcus Mani. lib. 1. ca. 8. his metris.

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit olympum.
Discernitq; diem, sextamque examinat horam
Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa uices: seu si quis Eoos
Seu petit hesperios: supra se circinat orbem
Verticibus super astantem, mediumque secantem
Cœlum, & diuiso signantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium est, uolat hora per orbem,
Cumq; loco terræ cœlumque & tempora mutat.
Atq; ubi se primis extollit Phœbus ab undis
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad hesperios sexta est, ubi cedit in umbras:
Nos primam & summam sextam numeramus utramq;. F

Macrobius

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in hæc uerba. Duo qui ad numerum prædictum supersunt, meridianus & horizon, non scribuntur in sphæra: Quia certum locum habere non possunt, sed pro diuersitate circumspicientis, habitantisue uariantur. Meridianus est enim, quem sol cum super hominum uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas terræ, habitationes omnium æquales sibi esse non patitur, nõ eadem pars cœli omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse nõ poterit, sed singulis supra uerticem suũ proprius meridianus efficitur. Hactenus Macr.

Ioan. de Sacro busto.

Ioannes de Sacrobu. tract. secundo, de Sphæra. §. Sunt iterũ duo alij circuli maiores in sphæra. s. Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2. Et recentiores Astronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Georgius Peūr. Franciscus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Astronomiæ 1. cap. 1.

Diffinitio Meridiani.

Præterea annotandum. Proclus in principio huius capitis diffinit meridianũ: Lucidius tamen sic. Meridianus est circulus maior, transiens per polos mũdi & zenith capitis, ad motum sphæræ immobilis manens.

Varia nomina Meridiani.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id est, medidianus. Litera d mutata in r. Vt habet Varro & Macrobi. lib. 1. de Somnio

Scipi.

A Scipi. Et sic à medio dicit. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à merus, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus medij diei, uel medij cœli. Circulus medij diei.

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur μεσημβρινός, inquit. Igitur cũ Sol fit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo peruenit ad eum circulũ, qui μεσημβρινὸς uocatur, efficit diei partem dimidiam &c. μέσα græce medietas uel medium. Circulus medij cœli. Hyginus.

A iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Principium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine μεσουράνημα. Is enim lib. 2. capite 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cõstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. His locus à nobis medium cœli, à Græcis uero μεσουράνημα appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c. Iul. Fir. Mesuraninus.

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani. uocat meridianum aureum orbem.

B Hucusque de prima huius capitis particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motũ sphæræ immobilem manere. Huius rei causę possunt assignari, quemadmodũ supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphæræ abiret ipse profectò à zenith capitum habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quòd per motum appropinquaret uni parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Neq; insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse nu meratur inter circulos extrinsecos sphæræ. Et in sententia habet hic Proclus: quòd Meridianus nõ sit de his circulis qui astris insigniuntur, hoc est notantur uel distinguunt. Quia sphæræ circuli distinguuntur: modò & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphæræ circulis. Et nos fusius supra scripsimus. Sed de his satis. Meridianus immobilis. Secunda particula tex. Pag. 25.

Tertiæ particulæ initiũ est in uerbo. Sed quòd sensu uariari possit &c. Hæc particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quòd ratio quæ minima quæque rimatur, ad modicũ spatium uersus ortum aut occasum, alium cõcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus. Tertia particula. C

In prima supparticula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciũt quippe 300. stadia 37. mil. Itali. integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quòd 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. intergra. Sed quia 12 nullã faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cõstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelo & diuersis meridianis, nullã penitus sentiunt uariationẽ. Quemadmodum præcedente capite declaratum est.

Secunda supparticula habet, quòd ratio ad modicum spatium, alium & alium concludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est. Pag. 64.

Pro tertia supparticula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrio-

ne in meridiem, aut cõtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridiani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto proficiscenti alium adducit meridianũ. Et exemplificat author de 10000. stadijs pertransitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Nostra cõmunia 312. D

Meridianorũ mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cõtra. Namquot in eo positu possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæus in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortũ habitatam. Cui sane medietati respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur in cœlo siue in terra. Habet autẽ semiæquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani. supra proposita. Et ipsius Macrobij uerba.

Meridiani dignitates. Vites stantes aut erectæ.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri dignioren horizonte cõcludunt. Est aũt prima, quod magis eleuatus est & stans respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet. Vites enĩ stantes uberiorem afferunt fructũ, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plini. lib. 16. capi. 38. Et sol existens in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cõtemnemus illa quæ sub pedibus iacent. Oui. 1. Trist. E

Populus arbor.

Illud amiciciæ sanctũ & uenerabile nomen,
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudinem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Pli. de Scorpionibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimũ uigorem & potentiã: sicut uidemus de sole qui in meridiano cõstitutus, uehementer calefacit & desiccat, ac uapores cõsumit. Quare (ut prędiximus) diciť meridies, id est, merus dies. Pli. lib. 11. ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cũ incanduére solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis locorum habet, quod aquæ quę in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiẽ, aurũ producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolũt, quod meridies sit pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum egredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum. F

Phison, id est Ganges. Gẽ. Moyses

Dic rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatẽ fœlicis Arabiæ, quę est respectu septentrionis sita in meridiem? Lege Pli. de rebus Arabiæ lib. 12. cap. 18. Et eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiã auri & argenti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abundare Margaritis. Eapropter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8. ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Mar. Mani.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli
Et medium tenui partitur limite mundum.
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.

Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

Quinta

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cũ diei initium faciunt in ipſo meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non ſine cauſa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuerſas gentes incœptio, de qua Plini. lib. 2. ca. 79. in ueteri, in nouo cap. 77. Ipſum (inquit) diem alij aliter obſeruauere, Babylonij inter duos ſolis exortus, Athenienſes inter duos ſolis occaſus. Vmbri à meridie in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilẽ. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediã. Eandem ferè ſententiam habet Macro. libro primo Satur. ca. 2. de die & uario modo diſtinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel. lib. 3. ca. 2. hi tres habent ferè unam & conſimilem ſententiam, legito. Plinius.

Sexta. Meridiani circuli ſunt accommodi, utiles immo neceſſarij rebus Geographicis. Nam in his ſupputatur omnium regionum, prouinciarum, inſularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uerſatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo. Plura de his alibi in commentarijs noſtris in Ptolemæum.

B

DE LACTEO CIRCVLO.

Obliquus etiam eſt & Lacteus circulus. Hic itaq; ſupra tropicos obliquatus cernitur. Conſtat autẽ ex tenui nebuloſa ſubſtantia. Vnus certe cœleſtium circulorum cõſpicuus, nec certa latitudine definitus, ſed aliqua ſui parte latiore, aliqua anguſtiore. Quo minus quidem in pleraſq; ſphæras adſcribi ſolet. Eſt autem unus è numero maximorum circulorum, quippe cum maximi circuli in ſphæris dicantur, quibus idem centrum cum ſphæra eſt. Sunt porrò maximi circuli ſeptem, Aequator, Signifer. Qui per media ſigna ducit. Qui per polos ducitur. Cuiuſq; habitationis horizon. Meridianus, Lacteus. TEXTVS PROCLI.

Supra capite de circulis ſphæræ auctor mentionẽ fecit de Lacteo circulo in .§. finali qui incipit. Porrò hos circulos, ubi in fine adiungit. Senſu enĩ unus lacteus diſcerni in cœlo poteſt, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum deſcribit aut notificat. In ſecunda, quæ inchoat. Eſt autem unus, docet ipſe illum ipſum eſſe de maximis circulis. In tertia cuius initium eſt ibi. Sunt porrò &c. numerat maximos circulos ſcilicet ſeptem. STOEFLERI INTERPRE. C Continuatio. Diuiſio capitis

Principe contuendum, ſcriptores de hoc circulo ſunt hi, Ariſtoteles primo meteór. Ptole. Phelu. dict. 8. alma. ca. 2. Aratus in Phœnomenis. Ruffus Feſtus paraphraſtes Arati, Cicero in fragmento Arati. Scriptores de Lacteo.

Marcus Mani. lib. primo cap. 9. de zodiaco & Lacteo circulo. Mar. Mani.
Hyginus libro ſecundo & quarto. Plinius libro 18. capitulo 29. Hyginus. Plinius.
Tullius libro de re pu. unde Scipionis ſomnium excerptum eſt. Tullius.
Macrobius commentariorum ſuorum libro primo in ſom. Scipionis. Macrobius.
Ouidius libro primo meta. fab. 6. Ouidius.
Et mediæ ætatis Albertus magnus, Sueuus, libro ſecũdo meteó. tracta. 2. ca. 5. 4. 56. Et in abbreuiatis Alma. libro 8. Alber. Mag.
Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8. propoſitione prima. Io. à Re. mon.
Georgius ualla libro 16. & aſtronomiæ primo capitulo primo. Geor. Valla.
Et ut authorem noſtrum clariorem faceremus libuit non nullas memorato

rum sententia shic annectere, & primo Mar. Mani. De Lacteo cir. sic canentis. D
Alter in aduersum positas succedit ad arctos
Et paulum à boreæ gyro sua fila reducit
Transitque inuersæ per sydera Cassiopeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem.
Aestiuosque secat finis, aquilamque supinam.
Temporaque æquantem gyrum, zonamque ferentem
Solis equos, intra caudam qua Scorpius ardet.
Extremamque Sagittarij, leuam, atque sagittam.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
Centauri alterius, rursusque ascendere cœlum
Incipit, argiuamque ratem per aplustria summa.
Et medium mundi gyrum, geminosque per imum,
Signa secat, subit Heniochum, teque unde profectus
Cassiopea petens super ipsum Persea transit.
Orbemque ex illa cœptum concludit in illa.
Trisque secat medios gyros, & signa ferentem
Partibus è binis, quoties præciditur ipse. E
Nec quærendus erit, uisus incurrit in ipsos
Sponte sua, seque ipse docet, cogitque notari.
Namque in cœruleo candens nitet orbita mundo. Sat est.

Secunda, est Ouidij, in hæc uerba.
Est uia sublimis cœlo manifesta sereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni regna tonantis. Regalemque domum.

Tertia est Macrobij ex Som. Sci. De Lacteo orbe sic scribentis. Erat autem is splendidissimo candore inter flammas circus elucens, quem uos (ut à Graijs accepistis) orbem Lacteum nuncupatis. Orbis hic idem quod circus in Lactei appellatione significat. Est autem Lacteus unus è circulis, qui ambiunt cœlum. Et post pauca. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis, cæteris circulis magis cogitatione quàm uisu comprehendendis &c.

Nomina Lactei circu.

Secūdo loco, huius circuli uaria nomina notabimus, quem Ptolemę. Phelu. Dict. 8. ca. 2. uocat Maiarati. Inquit enim eius tralator. Caput secundū, de modo orbis Lactei, nominati Maiarati, id est, area quæ mouetur. Alius codex habet. i. area quæ mouetur. Sic etiam legimus apud Alber. Mag. ca. 1. in hæc uerba. Incipiamus ergo nunc cōsiderationes facere de Galaxia, quę idem est quòd uia Lactea siue alba, quę Arabice dicit Maiarati, quod interpretatur area, quæ mouetur. Nominatur præterea Galaxia circulus siue circus lacteus, Orbis lacteus, zona lactea, Orbita lactea. F

Nominum interpretatio.

Vocabulorum ex positio hæc est, Maiarati Arabice (ut credo) appellatur, & interpretatur Area quæ mouetur, id est, Platea quæ ad motū firmamenti mouetur. Area quasi ardore solis facta. Inter causas sanè Lactei circuli quæ apud authores recensentur, una est, quæ fabulam sapit. De qua Alber. supra cap. 2. Quam Marcus Mani. ubi supra paucis metris absoluit, his.
An melius manet illa fides per sęcula prisca
Illac Solis equos diuersis curribus isse.
Atque aliam triuisse uiam, longumque per æuum
Exustas sedes, incoctaque sydera flammis
Cœruleam uerso speciem mutasse colore
Infusumque loco cinerem, mundumque sepultum.

In alio

A In alio codice lego Maiarati.i.arca quæ mouetur. In Lacteo.n.circulo pluri-
mę sunt stellæ minutissimę, ut Alber.ca.5.supra testat̃, causantes in oculis inspi-
cientiũ colorem album seu Lacteũ. Hę aũt stellæ in Lacteo circulo, ut in arca ar
cent̃ & continentur, ideo non inepte dicit̃ arca, ad hoc pulchre accedit Mar. Ma
An maior densa stellarum turba corona (ni. ubi supra. Sic.
Contexit flammas & crasso lumine candet.
Et fulgore nitet collato clarior orbis. Galaxia præterea græcũ est uoca- Galaxia.
bulũ γάλα. n. Græce lignificat lac. Est aũt æquiuocum. Galaxia gẽma est quę &
Galactites siue Galaricides noĩatur, ad colorem.n.lactis tendit. De qua Pli.lib.
37.ca.10. De quibusdã gẽmis per alphabeti ordinẽ, quem lege. Vbera lactantis
collo colligatus replet. Discordias cõciliat. Qui secũ portauerit, & regẽ, aut aliũ
offenderit, statim placabit. Galaxia ad nostrũ propositũ circulus est cœlestis, no
men usitatũ apud Aristotelẽ & Alber.Ma. à γάλα,τος gręco tractũ, ob colorem
albũ uel lacteũ, quem mortalibus ostendit. Reliquæ nomenclaturæ oẽs supra
noĩatæ latinæ sunt, quare transeo. Tertio loco. Lacteus circulus sic diffiniri Lacteus circu.
potest. Circulus est obliquus stellati orbis, albicans, sensui apparens, latitudine diffinitur.
& colore inæqualis. Hæc diffinitio aut descriptio partim sumpta est ex textu
Procli, p̃tim ex Ptole. Est.n.obliquus.i.curuus, flexuosus, quod chartæ & orga
B nũ astraria satis indicant, & noctu cœlo sereno uisus facile cõsiderat & conclu-
dit. Est etiã obliquus, ut dicit author, quia supra tropicos obliquatus cernit̃, nõ
.n.eis insidet ad angulos rectos sed obliquos. Quod subdit̃, stellati orbis, ex-
plodunt̃ uariæ opiniones de hoc circulo, quarũ nonnullæ fabulosæ, aliquæ er-
roneæ censent̃, de quibus in sequentibus. Subiectũ sanè & materia Lactei orbis
est pars orbis stellati, de quo etiã in subditis lucidius dicemus. Additur, albi-
cans.i.aliquantulũ oculo albus apparens, quocirca appellat̃ uia Lactea siue al-
ba, lacteus orbis &c. Lactis enĩ colorem, ut plurimũ, imitari uidetur. Rursus
addit̃, sensui apparens, in confesso est omniũ, inter cœlestes circulos oẽs, dumta
xat Lacteũ uisui apparere. Hoc docuit Proclus supra ca. De circulis sphærę. Idẽ
præsenti capite, cũ inquit. Vnus certe cœlestiũ circulorum cõspicuus. Idem su-
pra Mar. Mani. Idem Ouidius supra. Idem Macro. ubi supra habuimus. Solus
ex omnibus hic subiectus est oculis &c. Accedit Ruffus Festus his metris. Ruffus Festus.
Sydera, candentis speciem supinspice lactis Cõcelebrat nostro sic Baltheus ore notat̃.
Protendi cœlo, color olli nomen ab ortu Nõ isti forma simllis, similisue colore.
Primigeno statuit, se zonam Græcia solers. Demũ adijcitur latitudi-
C ne & colore inæqualis. Hæc particula facilis est & ex cõmentarijs Ptolemęi aut
Ioan. à mon. Re. elici potest, haud quaquã.n.eandem seruat latitudinẽ. In una
quidẽ parte latior, amplior, & extensior est, in alia strictior & angustior, aut ar-
ctior. Strictior (gratia exempli) circa Casiopeiã, latior ad Heniochũ & Gemi-
nos, Angustior circa Centaurũ, amplior circa Sagittariũ &c. Sic apparens colo
ris dissimilis cernit̃. In aliquibus.n.eius partibus est rara, in aliquibus parũ ap-
paret, in aliquibus densior siue lucidior. In exemplis. Lacteus is circulus cõpre
hẽdit Casiopeiã, ubi partes extremę densiores uident̃ partibus medijs. Ramus
in quo cõtinentur tres spondyles Scorpij plurimũ habet raritatis, circa spondy
les tamẽ paulo densior. Et pars quæ hastulã sagittæ Sagittarij cõtinet, spissa est
admodũ. Item ramus ad rostrũ Gallinæ procedens cũ angustia, multã habet ra-
ritatẽ adeo ut putet̃ interruptio apud rostrũ, postea circa pectus gallinæ ampli
or atq; densior. Sed quid in his moror? nox serena certiorẽ te faciet. Ptole. etiam
scripta cõsulito. Quarto loco contuendũ. De hoc Lacteo multi inter se diuer Opiniones ua
sa senserũt, causasq; eius, alij fabulosas, naturales alij protulerũt. De utrisq; pau riæ de Lacteo.
cis dicemus & primũ de fabulosis. Quarũ primã recitat Alber. M.c.2.in hęc uer Geminæ causę
ba. Fuerunt quidã qui dixerũt, q Sol mouebat̃ aliqñ in loco illo, & suo lumine fabulosæ & na
turales.

Causa ex Solis combustione. & colore combussit orbem in loco illo. Combustum enim, praecipue si terrestre D fit, album efficitur, sicut patet in calce, & ideo Sol sua combustione impressit in orbe hoc uestigium quod uocatur Galaxia. Dico autem quòd iste sermo est erroneus, quia si ita esset ut dicunt, tunc similis causa similem relinqueret effectũ. Sol enim mouetur nunc per zodiacum sub linea quae dicitur ecliptica quae est in meridio signorum, ergo per totum orbem signorum deberet apparere tale uestigium ex combustione Solis, quod non uidemus, quia Galaxia non apparet secundum orientem signorum in zodiaco, sed potius intersecat orbem signorum. Et infra, & egreditur uersus utrumq; polorum.

Adhuc, sicut probatũ est in coelo & mundo, orbis in nulla parte recipit impressiones peregrinas, quae aliquid uarient in esse suo. Combustio autem & albedo relicta ex ipsa impressione peregrina, non contingit nisi corpori passibili & alterabili igitur Galaxia non est combustio à Sole. Est enim orbis per hoc quòd est incorruptibilis, inalterabilis, semotus à natura quatuor elementorũ, & à causis inferiorum, uegetabilium & generatiua animalium, & ideo impressio corporis passibilis in eo fieri non potest. Fuit autem haec opinio, ut puto, Pythagorae, qui dixit terram moueri, & coelũ stare & comburi à Sole. Hucusque Albertus. Cui alludit Mar. Mani. supra in metris. B

An melius manet illa fides &c.

Causa Iunonis lac. Secunda causa fabulosa est quòd Iuno uxor & soror Iouis ex mamillis emiserit lac copiosum quo in orbe pinxerit circulũ & inde Lactei nomen assumpsisse. De qua Mani. supra sic canit.

Nec mihi caelanda est famae uulgata uetustas
Molliorè niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginae diuum, coelumq; liquore
Infecisse suo, quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Tertia causa, q ibi est sedes uirorum for. Tertiam deinde fabulam sapiens per longum tractat Mar. Mani. supra lib. 1. cap. 9. Quae opinio uult quòd animae uirorum fortium, magnanimorum, iustorum corporibus exutis habitent in eo orbe, & enumerat plures uiros Graecos, Romanos &c. per metra ferè 40. ex quibus haec apponere libuit.

An fortes animae, dignataq; nomina coelo,
Corporibus resoluta suis, terra eq; remissa,
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia coelum, F
Aethereos uiuunt annos, mundoq; fruuntur.
Atque hic Aeacides, hic & ueneramur Atrides

Et omissis pluribus subdit.

Altius aetherei qua candet circulus orbis
Illa Deum sedes, haec illa proxima diuum.
Qui uirtute sua similes uestigia tangunt.

Quarta q sit uia ad coelum. Quartam demum fab. scripsit Ouidius supra.

Est uia sublimis coelo &c.

Hae causae iam recitatae mythologiã, id est, sermonem aut ratiocinationem fabularum prae se ferunt, quibus tamen mysteria aut arcana quaedã non aspernanda teguntur. Missis autem tribus, quartam Ouidianam per allegoriam ut cunq; enucleabo. In huius sanè fabulae carminibus poëta Ioui multa ingeniosissime tribuit, quae nos deo opti. maxi. cõcedimus. Iouem enim patrem dominumq; deorũ, regem coeli, sedentẽ in throno eburneo &c. esse uoluere ueteres quem nos deũ opti. max. regem regum & dñm dominantiũ esse cõfitemur. Cui coelum, ipso attestante, thronus est, Esai. 66. Coelum mihi sedes est, de quo Io.

Sensus allegoricus.

Apo.

A Apo.21.dixit. Qui sedebat in throno, ad quem est uia sublimis, ardua & difficilis &c. Viam ad æternam beatitudinem rectissimè theologi innocentiã, testimonio regij prophetæ posuere: Qui uiam ad cœlũ (inquiens) interrogat. Psal.23. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quæsito satisfaciens uerissime, subiungit. Innocens manibus & mundo corde. Et annectit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiã à Deo salutari suo. Similis est sententia Psalm.14. hæc. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Hanc, ad cœlestis aulæ præmia innocentiæ, uiam Ouidius tetigit. Via beatitudinis.

Est uia sublimis, cœlo manifesta sereno

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.

Si uerborum uim animaduerterimus, multa nostræ fidei consentanea reperire poterimus (.Est uia sublimis.) Altissima namq; & difficilis est uirtutis, qua iter est ad cœlum, uia. Infallibilis ueritatis testimonio Matth.7. Arcta est uia, quæ ducit ad uitã, & pauci ingrediuntur per eam. Huius uiæ difficultatem, pulchre describit Hesiodus uetus poeta, his carminibus. Matthæus. Vitæ uia & uirtutis.

Virtutem posuere dei sudore parandam.

B Arduus est ad eam longusq; per ardua callis:

Asper & est primum, sed ubi alta cacumina tanges,

Fit facilis, quæ dura prius fuit, inclyta uirtus.

Nihilo minus & si difficilis. Cœlo tamẽ manifesta sereno. Quid enim homini secundum rectæ dictamen rationis uiuenti, uirtute (ad quam natura inclinati sumus) manifestius esse potest? Cœlo igitur sereno, intellectu prudẽtia regulato, non dictaminis erronei obnubilatione obtenebrato, Virtus est manifestissima. Nam quemadmodum in luce omnia facillime cognoscuntur, in tenebris autem nec uidemus, nec quò ambulemus cognoscimus: Ita uirtutes, quę arma lucis à Paulo ad Roma.13. uocãtur, intellectum eleuant in splendorem lucis æternæ. Virtuoso enim omnia in luce clarescunt, Ouidij testimonio. Virtus homini manifesta.

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso

Hàc iter est superis, ad magni tecta tonantis.

Et recte. Nihil siquidem coinquinatum intrabit in regnum cœlorum. Apo.21. Ambulant enim albis stolis amicti. Ioan. Apo.3. attestante. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Satis nunc est pro his metris Ouidij.

C Ad causas naturales Lactei uenio, quæ etiã sunt plures, ut apud Alber. & Macrob. colligi potest. Causæ naturales Lactei.

Theophrastus Lacteum dixit esse compagem: quia de duobus hemisphærijs cœli sphæra solidata est. Et ideo ubi ore utręq; conueniant, naturalem claritatem uideri. De hac loquitur etiam Mar. Manilius.

An coeat mundus, duplicisq; extrema cauernæ

Conueniant, cœliq; oras & sydera tangant:

Perq; ipsos iungat noxius manifesta cicatrix

Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis

Aëriam in nebulam clara compagine uersus.

Verũ hæc Theophra. causa ab omnibus, qui mundi ponunt principiũ, elidítur. Gene.1.cap. legimus. In principio creauit Deus cœlum & terrã. Non dixit Moyses, Creauit deus hemisphæria, quodã bitumine conglutinãda. Et Gen.2. Perfecti sunt cœli & terra. Et in Psal. Dei Perfecta sunt opera. Et Dionysius Areopa. Optimi est optima facere. Et Tullius, De uniuersitate. Quandoquidem neque mundo quicquam pulchrius, neq; eius ædificatore præstantius. Et idem. Hanc igitur habuit rationẽ effector mundi, molitorq; deus, ut unũ opus

totum atq; perfectum ex omnibus totis & perfectis absolueretur, quod omni D
morbo senióue careret. Formam aūt & maximè sibi cognatā & decoram dedit: Et post pauca, Hunc ea forma figurauit, qua omnes reliquæ formæ includuntur, & globosus est fabricatus. Quod σφαιροειδὴς Græci uocant &c.

Secunda est Diodori.

Diodorus ignem esse dixit densæ cōcretæq́ue naturæ, in unam curui limitis semitā, discretione mundanæ fabricæ coaceruante, concretum. Et ideo uisum intuentis admittere, reliquo igne cœlesti lucem suam, nimia subtilitate diffusam, non subiacente conspectui.

Lacteus, nō est ex igne

Confutatio Alexander Algazel. Auicenna.

Hāc reprobat Alber. ubi supra ca. 6. his uerbis. Dicit Alexander & plurimi philosophi, ignis in sua sphæra non lucet. Vnde Algazel in physica sua, ubi loquitur de impressionibus in alto generatis, ponens uerba Auicennæ dicit sic. Ignis non est nisi una tunica ignea, nec habet lumen, sicut nec aër, sed est subtilior eo. Si enim haberet lumen prohiberet uideri stellas in nocte & faceret lumen super terram, sicut ignes accensi.

Quod etiam uidetur ex hoc, quòd omne lucens tegit corpora quæ post se sunt, siue sit lucens cœleste, sicut stella, siue sit ignis, sicut flamma. Ignis autem in sua sphæra non tegit nobis corpora cœlestia. Ergo non lucet.

Adhuc autem, sicut dicit Auicenna, nō lucet aliquid nisi spissum. Vnde aër B
propter sui raritatem, licet in se habeat lumen, non tamen lucet, ita quòd illuminet & terminet uisum sicut facit lucens: Ergo multo minus lucet & terminat uisum ignis in sua sphęra, qui multo est rarior. Ergo ignis nihil cōtinebit lucis, aut (reflectit.

Adhæc orbis non in locis stellarum magis sunt de natura lucis quàm ignis, & tamen non continent lucem. Ergo nec ignis.

Ignis in se non lucet.

Adhæc in inferioribus non uidemus ignem lucere: Nisi in materia aliena, sicut in carbone, quæ est fumus, eo quòd ipsa materia spissa est &c. Ex omnibus his constat, quòd cū ignis in se purissimus sit, & tantæ raritatis, quòd nō potest esse maior in materia elementari. Propter quod dicitur ignis subtilissimi corporis specie, ab Aristotele. Et signum huius ad sensum receptum est in Astrologia. Si enim luceret, tunc dissiparet umbram terræ & impediret, quòd nō ueniret ad orbem Lunæ. Cum ergo nulla sit causa eclipsis Lunæ, nisi quòd Luna transit per umbram terræ profundius, ut altius contingeret, quòd Luna nunquam eclipsari posset, quod falsum est: Ergo ignis in sua sphæra non lucet. Et ideo dicit Alexander, quòd accidit igni lucere egredienti extra proprium locū: F
sicut etiam accidit aquæ congelari.

Tertia est Possidonij.

Possidonius ait. Lacteum esse caloris syderei infusionem, quam ideo aduersa zodiaco curuitas obliquauit, ut quoniam Sol nunquam zodiaci excedendo terminos, expertem feruoris sui partem cœli reliquam deserebat, hic circus à uia solis in obliquum recedens, uniuersitatem flexu calido temperaret.

Lacteus nō est è sydereo calore.

Etsi Macrob. afferat diffinitioni Possidonij plurium consensus accedere, ego tamen minime. Soli enim ab omnibus attribuitur principaliter caloris diffusio, cuius diminutio fit aut augmentatio secundū eiusdem accessum & recessum, & iuxta radiorū aliam & aliam incidentiam. Si igitur Lacteus circulus, secundum Possidonij positionem, suppleret uicem Solis, & ea propter obliquatus à zodiaco uersus utrosque polos, calefaciendo eas terræ partes à Sole longe distantes, ut sunt partes uicinæ utrisque polis, deberet utique non esse tantus rigor frigiditatis in his partibus, cuius oppositū docet experientia. Immo hi qui ibi habitant, deberent habere cōtinuum calorem, ex eo quòd in 24. horis Lacteus sine omni uariatione, bis accedit ad capita eorum. Quare positionem Possidonij fragilem posthabeo.

Albertus

A Albertus Ma. alias recitat opiniones. Primã (ca.3.) eorum qui dixerunt, Galaxiam esse reflexionem luminis Solis in quibusdam stellis: Eius hæc sunt uerba. Illi autem qui imitabantur Anaxagoram & Democritum dixerunt, quòd Galaxia est lumen mutuatum à Sole quibusdam stellis: Et hoc dicitur tunc lumen istarum stellarum. Ponunt enim isti, quòd radius Solis non incidit omnibus stellis, sed potius propter terræ interpositionem retrahitur à quibusdã. Et ideo cum occidit, in occasu retrahitur ab his quæ sibi opponuntur, & non consequitur eas: sed incidit quibusdam non tantùm à sole distantibus. Et ubi incidit, in circuitu lumen diffunditur. Sicut quando radius Solis uenit per fenestrã & incidit in terram, lumen à radio diffunditur in circuitu illius terræ, & incidit radius ita, quòd efficit luminosa. Ita & circa stellas quibus incidit radius Solis, in circuitu cœli diffunditur lumen radiosum, & illuminat partes orbis in circuitu istarum stellarum. Et illud lumen uocatur Galaxia, quod fit ex lumine approximante istis stellis. Quarta est Anaxagorç & Democriti.

Hæc autem positio uidetur supponere, quòd terra sit maior Sole, secundum uulgi opinionem, quia aliter radicem nõ haberet: Tunc enim umbra terræ esset tendens in latum *, & impediret quasdã stellas, Soli oppositas, à consequutione radij solaris, & quasdam non impediret. * Acquita Calathoides.

B

Dico aũt iterum quòd illud stare nõ potest. Quia si Galaxia esset lumen diffusum, in loco ubi terminantur radij Solis, ad quas stellas partium orbis minus distantes quàm sit dimidius orbis, tunc cum recedit Sol de loco ad locum, recedit etiam illud lumen diffusum de loco ad locum: Ergo Galaxia non staret in loco uno, sed mutaretur de loco ad locum. Et hoc non uidemus, cum semper sit super Sagittarium & circa partem Geminorum, ubi intersecat zodiacum. Confutatio

Adhuc aũt signatio de falsitate huius sermonis, per id quod proponit in scientia Astronomica de mensura quantitatis Solis & terræ: ubi probatũ est, quòd Sol est maior terra. Et infra. Sed cũ ita sit quòd luminare maius opponitur corpori minori opaco, radij luminaris intersecant se, post umbram opaci, & illuminant quicquid est post umbram: quæ, quia minus est opacum quàm luminosum, tendit in acutum. Compertum autem est per rationes geometricas, quòd umbra terræ non porrigitur nisi usque ad sphæram Mercurij. Ergo radius Solis consequitur omnes stellas quæ sunt in sphæra Mercurij & supra. Ergo non retrahitur à quibusdã, nec in loco ubi incidit diffunditur lumen, quod fit Galaxia. Quinta opi. De hoc Ptole. lib 5. Alma.

C Præterea Alber. cap. 4. aliam adducit opinionem eorum, qui dixerunt, Galaxiam esse lumen reflexum ab aëre. Inquit. Fuerunt autem alij qui dixerũt, quòd Galaxia est lumen quod redditur orbi stellato, reflexum in ipsum, ab aëre humido, qui est sub ipso. Et huius simile ponunt in speculo, quia sicut nos uidemus, quòd facies illuminata imprimitur speculo opposito, & propter hoc quòd speculum est tersum & politum, reflectitur in faciem aspicientis. Ita lumen stellarum orbis imprimitur aëri humido, qui est sub ipso, & quia corpus humidum reflectere habet formas sibi impressas: ergo aër iste reddit lumen stellarum orbi stellato. Sicut apparet cum radius incidit in uas cũ aqua, tunc enim statim reflectitur ex opposito in parietem &c. Imago speculi quomodo ab homine procedat.

Dico, quòd iste sermo eorũ est error. Quia nos uidemus, quòd lumen repercussum à speculo, aut à superficie corporis humidi, super quod incidit radius luminosi, semper repercutitur ad oppositum: Sicut apparet de radio incidente in uas aquæ: Repercutitur enim in oppositũ radij solaris: & illud repercussum mouetur secundum motũ superficiei speculi uel aquæ, quæ repercutit lumen. Si autem superficies corporis reflectentis radiũ incidentem quiescit, ad- Confutatio.

huc tamen repercussum mouetur ad motum luminosi corporis, à quo incidit radius, eo quòd semper est ex opposito. Ergo si Galaxia tale lumen est, tunc ad motum aëris reflectentis debet moueri, & etiam ad motum stellarum, à quibus incidit lumen primo: ut sit semper ex opposito ipsorũ reflexum ab aere: & hoc non uidemus. Quia Galaxiam uidemus in uno loco semper, etiam si à centenis locis inspiciamus eam, quia nunquam recedit à loco suo. D

Sexta opi. & uera. Vltima opinio aut causa Lactei, est Ptolemæi ubi supra, Alberti Mag. ca. 5. de Galaxia secundum ueritatem, ubi sic scriptum reliquit. Dicamus nunc quid est Galaxia secundum ueritatem. Nihil aliud autem est Galaxia, nisi multæ stellæ paruæ quasi cõtiguæ, in illo loco orbis: In quibus diffunditur lumen solis, & ideo uidetur quasi circulus albescẽs quasi fumus. Et post pauca. Sunt etiã inter eas quædã magnæ stellę intermixtæ, quæ distinctæ uidet. Et cum lumen illarũ stellarũ cum lumine in eis diffuso procedit, ex illo loco orbis inflãmato & igni- Orbis inflammatus. to sine obstaculo, uidet lumen oblongũ. Dicitur aũt orbis inflammatus & ignitus non essentialiter, sed ab effectu: quia inflammat & ignit. Illæ autem stellæ fixæ sunt in orbe. Ita, quòd quædã quasi tangunt aliquas & suscipiunt splendorem à sole, & insuper lumen earum in se diffunditur, & ab una in alteram diffusum cõtinuatur. Et hęc est causa quare Galaxia uidetur in uno loco orbis octaui nõ recedens ab eo, præcipue quia in eisdem imaginibus semper uidetur. Venit enim à pedibus Geminorũ, & regyrat per principiũ Sagittarij in Geminos. B

Lege supra pagi. 69. F Vnde licet mutet spatiũ, sicut & cæteræ stellæ fixæ, nõ tamen mutat imagines zodiaci. Hactenus Alb. Hanc causam pulchre canit Mar. Ma. An maior &c.

Causa efficiẽs Lactei. Demum nec id prætereundũ censeo, si quæritur quæ sit Galaxiæ causa efficiens, & quæ causa materialis, sicut subiectũ. Respondet Alber. ca. 6. & ultimo de Galaxia his uerbis. Causa eius efficiens, sunt in parte stellæ multæ paruæ, q̃ sunt in primo loco, & habent insertas magnas distinctas: & illæ diffundunt lumen suum super spatium in illa parte orbis. Alia pars huius causæ efficientis, Causa materialis. est radius solis, incidens istis stellis quasi contiguis. Causa autem materialis, sicut subiectum, est pars illa orbis quæ spissior est, & ideo retinens & repræsentans lumen Solis & stellarum & terminans uisum, per eundem modũ, quo stellæ retinent lumen & repræsentant & uisum terminant.

De motu Galaxiæ. Et compertum est probatione astronomica, quòd circulus Galaxiæ mouetur motu stellarum fixarum, hoc est in 100. annis uno gradu. Qui est motus stellarum fixarum. F

Secunda pars huius capi. Hactenus de parte prima huius capitis. Accedo nunc ad secundã, quæ incipit in uerbo. Est autem unus de numero maximorum circulorum. Author recenset Lacteum inter circulos maximos sphæræ. De circulis maioribus aut maximis & minoribus dixit Proclus supra cap. de circulis sphæræ. Et nos fusius in Supra pag. 13. A. cõmentario isthoc: Ad ea loca lectorem remitto.

Tertia pars huius cap. Sequit̃ pars tertia & ultima huius cap. in uersiculo. Sunt porrò maximi &c. Author numerat septem circulos maximos, quos nos usitatò maiores appellamus. De æquatore circulo facile omniũ principe supra diximus. De signifero Pag. 13. B. & sequentibus supra capite, de signifero: Et in cõmenta. De duobus coluris cap. de coluris & in cõmenta. De horizonte ca. de horizonte. De meridiano, cap. de circulis meridianis. De Lacteo præsenti capite: & isthoc in cõmentario.

DE QVINQVE ZONIS.

TEXTVS PROCLI. Totius terræ superficies sphærica est, & diuiditur in zonas quinq;. Ex quibus duæ sunt, quæ circa polos describuntur. Frigidæ dictæ, quòd maximè

A absunt à solis orbita. Eædem ob frigoris iniuriam parum habitatę. Determinantur autẽ polos uersus, arcticis circulis. Quæ uero post has deinceps habentur, quòd mediocriter ad prætereuntem solem sitæ sunt, temperatæ appellantur, habentq́ in cœlo limites arcticos, tropicosq́ circulos, quibus interiacent. Reliqua, quæ inter memoratas quatuor medium locum tenet, quòd sub ipso solis transitu iacet, torrida nuncupatur, à terrestri æquatore in duas partes diuisa, is porro sub mundi æquatore porrigitur. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio.

PRoclus noster postquam plura de circulis cœlestibus, pręcipuè ęquidistantibus, disseruit, puta de eorũ numero, magnitudine, potestate & interuallo, hoc capite docet, quæ terræ partes aut plagæ sint ab his circulis inclusæ aut contentæ. Et diuiditur caput in duas partes. In prima ponit thesim, aut positionẽ. In secunda partitur terram in quinq́ zonas, diffiniendo eorum limites, cõditiones, aut proprietates. secunda ibi. Et diuiditur in zonas quinq́.

STOEFLERI INTERPRE.

B In prima parte author utitur thesi, aut positione. Supponit enĩ terræ superficiem esse sphæricam, & ex consequutione ipsam terram. Et ego in præsentiarum nolo demonstrare, terram esse rotundam, sphæricã, aut globosam. Id quiuis lector sibi facile nancisci posset, ex dictione prima Alma. Ex libro primo Io. de monte re. defloratoris Almagesti. Ex Cleomede primo meteór. Et forsan cõmentaria nostra, quæ in sphæram mundi Ioan. de Sacrobu. congessimus, nõnihil donabunt. Sed ut lectoribus sit amplus legendi, de terræ rotunditate, cãpus, scriptores citabimus. Quorum omniũ princeps est (ut diximus) Ptole. Phelu. dictione prima Alma. ca. 4. deinde sequuntur alij. Aristoteles secundo de cœlo & mũdo, & eius cõmentator Auerrois. Cleomedes primo meteór. cap. Quòd mundus sit globosus, & cap. Quòd terra non sit lata, & cap. Quòd terra nõ sit caua. Et ca. Quòd terra non sit cubicosa, quadrangula, aut pyramoides. Plinius secundus lib. 2. ca. 66. 67. & 72. Ioan. à monte re. In epito. Alma. lib. primo conclusione secunda. Alber. Magnus in abbreuiatis Almagesti libro primo. Et idem in secũdo de cœlo & mundo tractatu quarto cap 9. 10. 11. Ouidius lib. 6. Fast.

Terra rotunda

Tractatores de terræ rotunditate.
Ptolemæus
Aristoteles
Auer.
Cleomedes
Plinius.
Io. à mon re.
Alber. ma.
Ouidius

C Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Nec desunt sacræ litterę. Regius propheta psalmo 95. Iudicabit (inquit) orbem terrarum in æquitate, & populos in ueritate sua. Et psalmo 96. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Et primo Paralipo. ca. 16. Ipse fundauit orbem terrę immobilem.

Psalmus.
Paralipo.

Pro secunda parte huius capitis in primis animaduertendum est. Quòd Physici, Astrologi, Geographi & Poëtę distribuunt terram & cœlum in quinq́ zonas, aut fascias, siue cingula. Zona græce ζώνη. Sunt autem tractatores de zonis hi. Cleomedes primo meteor. capite de orbibus. Strabo libro primo & secundo. Iulius Fir. libro primo capitulo quarto & ultimo. Tullius de re pu. Macrobius libro secundo de somnijs Scipionis. Plinius libro secundo cap. 70. Ptolemęus in suo quadri. tractatu secundo. Martianus libro sexto. Albertus Magnus de natura locorũ dist. 1. ca. 6. qui citat Platonẽ, Pythagoram, Homerum & oẽs qui in

Scriptores de zonis.
Cleomedes
Strabo
Iulius Fir.
Tullius
Macro. Plini.
Ptolemæus

Martianus. Albertus. Plato. Pythagoras. Homerus. Virgilius. Ouidius. Tibullus. Lucanus.

Aegypto philosophati sunt. Accedūt Poëtę Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. His addo Probum grammaticum, Ioan. de Sacrobu. Georgiū Vallam, & alios plures. Horum omniū sententias in medium afferre, plurimas absumeret horas, nonnullas satis cōmodas ascribam. Cleomedes ubi supra, postquam in cœlo quinque distinxit parallelos, quos segmenta appellat, sic scriptum reliquit, & loquitur de terrestribus zonis. His nimirū cœli interuallis, quę memoratis orbibus, id est, circulis distinguuntur, terræ partes quinque subijciuntur. Vna ab arctico, nempe septentrione, cōprehenditur. Altera, supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos quæ medioxumum obtinens locum, incumbentem supernè sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatiū & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has igitur terræ partes physici zonas, seu cingula uocant, quorum extima utraq; ob gelu rigorem, inhabitabilia esse perhibentur. Vt medioxumū propter æstum habitationi nō est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Temperatior siquidē efficitur zona ab exusta, & utraque assistente & contermina frigida. Hæc Cleome. D

Tullius.

De ijsdem zonis Tullius de re. pu. Cernis eandem terram quasi quibusdā redimitam & circundatam cingulis, è quibus duos maxime & inter se diuersos, & cœli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina uides: Medium autem illum & maximum solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles, quorū illi, in quo qui insistunt, aduersa urgent uestigia, nihil ad uestrū genus. Hic aūt alter subiectus aquiloni, quem colitis, cerne quàm tenui uos parte contingat. Omnis enī terra quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnū, quod oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine q̄ paruus sit uides. E

Prætereo hic inserere aureas sententias Macrobij & Iulij Fir. propter uerborum multitudinem. Tu quidem legito, & legisse profecto gaudebis. Ad Poëtas accedo. Virgilius primo Geor. sic canit.

Virgilius.

Iccirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodena regit mundi Sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cœlum: Quarum una corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni est.
Quam circum extremæ dextra leuaq; trahuntur F
Cœrulea glacie concretæ, & imbribus atræ.
Has inter, mediamq;, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum. Et uia secta per ambas
Obliquus quò se signorum uerteret ordo.

Ouidius.

Ouidius lib. 1. Metamor. fab. 7.

Vtque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ: quinta est ardentior illis.
Sic onus inclusum numero distinxit eodem.
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utramq; locauit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.

Idem de quinque zonis lib. 2. Metamor. Fab. prima.

Si potes his saltem monitis parere parentis &c.

Tibullus.

Et Tibullus lib. quarto, elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis,
Atque duæ gelido uastantur frigore semper.

Illic

A Illic & densa tellus absconditur umbra,
Et nulla incœpto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget densam in glaciemq; niuemq;,
Quippe ibi non unquam Titan superingerit ortus.
At media est phœbi semper subiecta calori &c.
Sequuntur 16. metra de zonis alijs. Legito.

Secundo contuendum, Zona siue zone pluriuo cum esse. Est enim zonæ mons Thraciæ, Authore Plinio libro quarto cap. 11. Et zonæ oppidū Thraciæ teste Pomponio libro secundo de Thracia.

Zona altera nostro seruiens tractatui, sic diffiniri posset. Zona est portio, tractus, aut spaciū cœli, siue terræ, inter duos circulos minores, æquidistantes, proximos, aut inter ęquidistantem & polum mundi contentum. Quasi cingat uel circumeat cœlum siue terram. Vt tota cœli portio inclusa duobus tropicis dicitur zona exusta, circundat enim cœlum sicut cingulum. Idem sumito iudicium de terræ tractu his tropicis interposito. Incipit autem zona (geographice loquor) in occidente, tendens per meridiem in orientem, & rursus ab oriente per circulum mediæ noctis in occidentem, & sic totum ambit cœlum, aut terrā, B & in hoc distat à climate, quod est spacium terræ habitatum inter duas lineas æquidistantes ab occidente in orientem inclusum. Zona. Inceptio zonę

Sunt quippe zonæ uaria nomina. ζώνη enim græcum est, & apud latinos zona pro latino usurpata, ut facile est uidere apud Iulium Firmicum, Macrobium, Virgilium, Ouidium, & alios latinos. Vocantur etiam zonæ, fasciæ, apud Martianū libro sexto. Orbis (inquientem) terræ, in quinq; zonas, siue melius fascias dico, pro rerum diuersitate discernitur &c. Nominantur etiam cinguli apud Tullium, & Macrobium. Et cingula apud Cleomedem, Georgio Valla interprete. Et plagæ, apud Ouidium. Tandem maculæ: apud Tulliū. Vbi Scipio Afri. Scipionem alloquitur dormientē, sic. Hæc cœlestia semper spectato, illa humana contemnito. Tu enim quam celebritatem sermonis hominum, aut quam expetendam consequi gloriam potes? Vides habitari raris, & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis, ubi habitatur, uastas solitudines interiectas &c. Zonæ enim sunt (& loquor de habitatis) ferè ad similitudinem macularū. Macula sanè pręter notas significationes, pro reti ponitur. Nā sicut rete multa ha- C bet foramina quæ etiam maculæ nuncupantur, sic zona multa habet foramina id est, partes, in nonnullis commodis habitationibus, in alijs incommodis. Zonorum uaria nomina. Zonæ. Fasciæ. Cinguli. Cingula. Plagæ. Maculæ.

De hac nominum uarietate pulchre scribit Macro. libro secundo de somnio Scipionis. De quinq; autem cingulis ne quæso existimes, duorum Romanæ facundiæ parentū Maronis & Tullij dissentire doctrinam, cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat, ille ijsdem, quas græco nomine zonas uocat, afferat cœlum teneri. Vtrumq; enim incorruptam, ueramq;, nec alteri contrariam retulisse rationem procedente disputatione constabit &c. Postea Macrobius de zonis terrestribus & cœlestibus disertissime loquitur, & etiam docet, quopacto uia geometrica pingi possunt, ad propositum sic scribit. Nūc illud quod probandum promisimus, asseramus. Hos cingulos & bene Maronem cœlo, & bene terræ assignasse Ciceronem, & utrunq; non discrepantia sed consona, eademque dixisse. Et post multa concludit. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius in cœlo hos eosdem cingulos constituisse. Nunc quoniam constitit easdem in cœlo & in terra zonas esse, uel cingulos, hæc etenim unius rei duo sunt nomina. Hucusque Macrobius. Macrob.

Zonæ Geminę Cœlestes zonæ.

Tertio annotandum zonas esse geminas, alteras cœlestes, alteras terrestres. Cœlestes quippe zonæ sunt primariæ & terrestrium causæ. Hæ quatuor cœlestibus circulis (sicuti supra in diffinitione diximus) in cœlo distinguuntur, ornatæ syderibus & astris, quorum situm & locum in ipsis zonis astraria sphæra mox indicat. Consulendus est etiam Hyginus in suo poëtico astronomico. Cœlestes hæ zonæ latinorum more ex obliquo circulo, id est, zodiaco & motu Solis annuo sic uenari possunt. Huius obliqui circuli pars una ab æquatore in septentrionem abit, ac recedit gradibus 23. & minutijs ferè 30. Alia pars è regione distans ab eodem æquatore in austrum fugit tot gradibus & minutis. Cum igitur Sol motu suo in aquilonem deflexerit, & ab æquatore memoratis gradibus & minutis declinauerit, quod in Cancri initio accidere ambigit nemo, diurno motu describit circulum, qui Cancri, & Tropicus eiusdem appellatur. Is sanè limes est duarum zonarum. Contra Sol in meridiem uergens, & ab æquatore (ut diximus) abiens, diuturna rotatione alium pingit circulum, qui circulus Capricorni, aut tropicus Capricorni uocatur, alius certe limes duarum zonarum. Interuallum igitur cœleste his circulis inclusum, medium tenens locum, dicitur zona torrida exusta. D

Venatio cœlestium zonarũ.

Præterea cõmemoratus circulus obliquus, & motus Solis sub eo etiã obliquus, alios quàm mundi petunt polos, ab his utrimque in 23. gradus & 30. minuta (quemadmodum supra annotauimus) abeuntes. Quare hi zodiaci poli circa mundi polos circulos describunt paruos, quos nos latini arcticos appellitamus. Et cœli spatium intra hos complexum, duas gelidas & frigore rigentes constituit zonas, unam arcticam, alteram antarcticam. Sed cœli intercapedo septentrionaria, inter tropicum Cancri & circulum arcticum inclusa temperatam manifestat zonam, septentrionariam tamen. Et in austrina regione interuallum cœleste tropico Capricorni & circulo antarctico interpositum, aliam pandit zonam, quæ temperiem recipit. Ecce quinque cœlestes zonæ. B

Quomodo cœlestes zonæ dicantur torridę gelidæ.

Hic scito optime lector, cum grauissimi authores asserunt cœlestes zonas esse torridas, exustas, gelidas, frigore concretas, temperatas, sicut de his canit Virgilius ubi supra. Et Macro. lib. 2. de Som. Scipi. sic habet. Ipsum autem Ciceronẽ scisse, quòd terreni cinguli cœlestibus inficiantur, ex uerbis eius ostenditur. Ait enim ex quibus duos maxime inter se diuersos & cœli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos obriguisse pruina uides. Ecce testatur finale frigus esse de cœlo. Idem quoque de feruore medio dicit. Medium autem illum & maximum Solis ardore torreri. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de Sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius in cœlo hos eosdem cingulos constitisse &c. Illa & talismodi aliorum uerba sic exponito. Cœlestem zonam esse torridam, non quidem formaliter, aut per essentiam, sed uirtualiter, aut causaliter, quòd in subiectam terram causat & imprimit exiccationem, aut exustionem, sic zonæ cœlestes uicinæ utrisque polis gelidæ dicuntur, accipe (ut dixi) non formaliter, sed causatiue. Idem intelligito de temperatis. F

Terrestres zonæ.

Quinque his cœlestibus zonis, quinæ subduntur terrestres. Imaginare (ut facile capias) è circulo Cancri perpendiculum in terræ superficiem demissum. Id in eodem motu diurno primi mobilis describit circulum. Hic illi in unguem supponitur, circulusq; Cancri terrestris nuncupatur, limes (quemadmodũ de cœlestibus diximus) duarum zonarum, haud secus ac iam præcepimus alios cœlestes circulos, terrenos facies. Videbisq; in terra quinque zonas in frigore, ardore

A ardore & temperie cœlestes imitantes.

Vt candidis lecto ribus laborẽ minua mus, oculis subijcie mus picturã quinq; zonarum terrestriũ. Esto orbis aut circu lus terræ in plano descriptus, per duas diametros occultas in quatuor ęquas p tes distributus. Pun ctis extremis unius diametri adscribito literas a. b. Alterius diametri punctis iũ gito literas c. d. C. po lũ septentrionariũ,

B D. austrinum signi ficantibus. Arcum orbis a. c. partire mo re uulgato in 90. par tes aut gradus, asscri ptis (ut assolet) numerus 5. 10. 15. 20. 25. &c. Inchoandum negotium iuxta lite ram a. perq́ue quinarios ascendendo usq́ue in c. polum septentrionalem.

Præterea ab a. uersus c. maximam Solis declinationem, quæ nostra tempe state continet 23. gradus & 30. minuta, fini supputationis addito literam e. Offi cioq́ue circini cõprehende arcum a e. Et pede circini in a durante, cũ uago pin ge in orbe notam uersus d polum austrinum, cui adde literam g. Deinde pone (circino tum non uariato) unum eius pedem in punctum b & cum reliquo im prime notam uersus c, cui literam f iungito, & rursus gyrato circino fac notam aliam uersus d quam h litera ornabis. Ex e litera trahe rectam in f tropicum

C Cancri præ se ferentem. Item ex g emitte lineam in h tropicum Capricorni si gnificantem.

Rursus siste unũ circini inuariati pedem in c notam poli Septentrionalis & cum uago facito utrinque notam in orbe, ductaq́ue recta a nota in notam, eam literis i k obsignabis, indicantem circulum arcticum Latinorũ. Haud dissimi liter immitte pedem circini in d punctum poli austrini & cum mobili punctis hac & illac in orbe signatis, ducito lineam l. m. circulo antarctico Latinorum re spondentem.

His absolutis uidebis in plano quinque terrestres zonas rite depictas. Omne enim terræ interuallum lineis e f & g h tropicis inclusum torridam aperit tibi zonam. Ardore enim solis huic terræ interuallo semper imminentis exuritur. Quare haud inepte a litera g in f lineam rectã euehere potes, solare iter repræ sentantem.

Inclusa autem intercapedo terræ lineæ i k circuli arctici & arcui septentrio nali lineæ i k respondenti zonam gelu obrigentem septentrionalem indicat. Et e regione zona in meridiẽ exposita ob imensum frigus inhabitabilis est. Ter ræ autem tractus lineis i k & e f inclusus, zonam nostram temperatam, habi

tabilem, aquiloniam manifestat. Et demum terrae portio lineis g h & l m comprehensa temperatam austrinam palam facit. D

Canones quinque zonarũ.

Quarto aduertendum. Nouitij ad capessendas res geographicas aspirantes, & in quibus zonis, regiones, montes, flumina, urbes &c. contineantur, edoceri cupientes, his canonibus facile sese iuuare possunt. In primis praestò sint eis commentaria geographica Ptolemaei, cum adiunctis tabulis uisui commodissimis. Hic tamen meminisse conuenit Ptolemaeum ubiq́ue obseruasse maximam Solis declinationem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum, id est, ferè uiginti quatuor graduum, quam talem esse tempore suo officio instrumenti inuenit.

Canon igitur primus is est. Vbicumq́ue in commentarijs aut tabulis occurrit alicuius loci latitudo minor uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis, locus iste torridae zonae est intrusus. In exemplis. Tabula sexta Asiae & caput octauum commentarij libri sexti continent magnam partem felicis Arabiae, quae in torridam cadit zonam. Vbi offendes oppida clarissima centum & triginta fermè, plura emporia, urbes regias, metropoles, quarum latitudo minor est uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis. Adest etiam pars Carmaniae regionis, ut sequens caput nonum docet. Et alia exempla colliges ex commentarijs libri quarti, capite quinto, & Tabula tertia Africae. Item ex capite septimo eiusdem & Tabula quarta Africae. Rursus ex capite uicesimo primo libri sexti & Tabula nona Asiae. Et ex commentarijs libri septimi, capite primo, secundo, tertio, quarto, & tabula decima, undecima & duodecima Asiae. Scito quòd hic canon extendit se ad utrasque latitudines, puta septentrionalem & austrinam. E

Secundus canon. Loci habentes latitudinem septentrionalem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum uel quasi, subiacent tropico Cancri, limiti torridae & temperatae zonae septentrionariae. Gratia exempli. Ptolemaeus libro quarto capite quinto & tabula tertia Africae, in descriptione Aegypti, in nomo Thebarum, insignem urbem Syenem alligat latitudini uiginti trium graduum & quinquaginta minutorum, subiectam tropico Cancri. Et eodem capite, Berenicen ciuitatem huic subdit latitudini. Sic contra meridianam latitudinem tot graduum & minutorum obtinentes tropico Capricorni subijciuntur, limiti zonae exustae, & temperatae austrinae. Ex opere Ptolemaei nulla excerpes exempla, eo quòd eius obseruationes eò non peruenere, sed ex modernis tabulis facile elicies. F

Tertius canon. Cuiuscumq́ue loci latitudo maior est uiginti tribus gradibus & quinquaginta minutis, minor tamen latitudine sexaginta sex graduum & nouem minutorum, hunc temperatae zonae septentrionariae ascribi. Huius exempla habes propemodum innumera ex commentarijs quinque librorum Ptolemaei & decem tabularum Europae, & multis cõmentarijs & tabulis Africae & Asiae. Verum nulla offendes apud Ptolemaeum exempla austrinae. Fateor etiam habitationes uersus aquilonem ultra latitudinem quinquaginta septem, quinquaginta octauo, quinquagina nouem &c. expositas hyberno tempore difficiliter habitari.

Canon quartus. Loca latitudinem aquiloniam sexaginta sex graduum & nouem minutorũ excedentia complectuntur in zona frigida. Sunt quippè difficillimae habitationis, quare haec zona inhabitabilis appellatur. Ex Ptolemaei commen-

A commentarijs nullum prorsus inuenies exemplum, cum omnis ipsius obseruatio in septentrionem ad latitudinem sexaginta trium aut sexaginta quatuor graduum finem habeat. Nicolaus añt Donis Germanus, Ptolemæi chartis, tabulam modernam Noruuegię & Gothiæ addidit. In qua uides ultra circulũ arcticum, uersus polum, insulam Islandiam, prouintiam Engronelandiam alias Gronelandiam, & Pilappelandiam &c. contineri. Nicolaus Donis.

Quinto loco, de zonis dignè differendum esset, de earum, scilicet, temperamento & distemperantia, & quibus causis id eis usuueniret, & aliis earum appendicibus, puta hominum uariis formis & moribus, de bestiarum & ferarum diuersitate, & aliis id genus propè innumeris. Sed quia paucis lapsis annis in tractatu nostro generali in cosmographiam, de his satis abundè differuimus, & ex aliorum scriptis plurima colligi possunt, in præsentia breuitati studentes præterimus. De zonarum temperamento & distemperato.

Sexto & demum sciendum. Proclus finit caput his uerbis. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio. His uerbis nititur author indicare habitati orbis longitudinem & latitudinem. Hoc loco animaduertendum est. Scriptores de longitudine & latitudine habitati orbis multum inter se dissentire, & pugnantes afferre sententias, quatuor ex hi, sreliquis missis, adducemus. Ptolemæus Clau. libro primo geographiæ, Marinum Tyrium geographum emendat & crebro taxat de iniusta & inepta longitudinum & latitudinum obseruatione, modo in mensuris terrestribus, modo marinis nauigationibus, modo in cœlestium consyderatione, quod manifestum erit legenti dicti libri capita, scilicet, septimum, octauum, nonum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum & decimum quintum. Postea caput uicesimum secundum, uicesimum tertium, uicesimum quartum. Et lucidius libro septimo, capite quinto, concludit nostram habitabilem sibi cognitam in longitudine continere semisphæram terræ, aut semiæquinoctialem, hoc est, centum & octoginta gradus. Latitudinem uero habitabilis cognitæ tam uersus austrum quàm septentrionem complecti septuaginta nouem gradus & uigintiquinque minuta, aut, ut ipse dicit, integris gradibus octoginta. Dat idem uni gradui circuli magni quingenta stadia, ut ex diligentiori dimensione comprehensum est. Si igitur quingenta stadia in centum & octoginta gradus semicirculi æquinoctialis duxeris, suscitabis totius orbis Ptolemæo cogniti longitudinem super arcum æquinoctialis circuli nonaginta milium esse stadiorum, faciunt miliaria Italica celebrata diuisione per octo stadia, undecim milia & ducenta & quinquaginta, miliaria germanica communia duo milia & octingenta & duodecim integra, quatuor miliaribus Italicis unũ germanicum facientibus. Latitudinem autem notæ terræ habitabilis facit octoginta ferè graduum, quibus respondent quadraginta milia propemodum stadiorũ. Et quinquies mille miliaria Italica, nostra germanica 1250. Ab æquinoctiali præterea uersus polum arcticum, usque in Thulem insulam, supputat Ptolemæus sexaginta tres gradus, facientes stadia 31500. miliaria Italica 3937. quasi, nostra 984. Hæc est sententia Ptolemæi de habitato orbe cognito in longum & latum. De uaria longitudinum & latitudinem acceptione.

Accedit secũdo loco Strabo Amasinus de situ orbis. Is lib. 3. habitabilis orbis cogniti longitudinẽ & latitudinem latenter satis aperit. Vt aũt lectoribus eius sententia apertior reddatur. Prænotandũ quòd idem donat uni gradui æquino- Strabonis sententia.

tialis ſeptingenta ſtadia more ferè omnium ueterum Græcorum, quod ex eius D uerbis facile capitur. Si quis igitur (inquit) in trecentas & ſexaginta ſectiones diuidat maximum terræ circuitum, ſeptingentorum ſtadiorum erit unaquæq; ſectio. Et in ea ſententia fuiſſe Eratoſthenem tradidit, & hoc memoriæ commẽdato. Præterea idem initium terræ habitabilis ſecundum latitudinem ſumit à Cinamomifera regione, diſtante ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem ſtadijs milibus octo & octingentis.

Attende hic lector quòd Cinamomifera regio de qua Strabo hic loquitur, non eſt ea regio, quæ eſt ſita ſupra paludes Nili ultra æquinoctialem, uerſus auſtrum, de qua loquitur Ptolemæus libro quarto capitulo octauo tabula quarta Aphricæ.

Poſtea Strabo concludit uniuerſi orbis habitati longitudinem & latitudinem, his uerbis. Vnde uniuerſa latitudo orbis terrarum minor eſſet millia triginta ab auſtro in ſeptentrionem. Longitudo autem millia ſeptuaginta eſſe traditur. Habes nunc optime lector quid Strabo de his rebus ſentiat. Græci ſanè quod etiam noſter PROCLVS ſupra de horizonte approbat, ſtadijs terram metiuntur, non miliarijs Italicis, aut Germanicis. Quòd ſi decreueris eas res ad miliaria traducere, aut gradus æquinoctialis excerpere, hoc fermè pacto ut infra patebit operaberis. Aſſerit Strabo Cinamomiferam regionem recedere ab æquinoctiali ſtadijs milibus octo & octingentis, quæ diuido per ſeptingenta ſtadia, & tandem extraho duodecim gradus circuli æquinoctialis, cum trigintaquinque fermè minutis, quæ facile conuertes per multiplicationem ſeptingentorũ ſtadiorum in duodecim gradus & trigintaquinque minuta, in ſtadia cõmemorata & dein in miliaria Italica & Germanica iuxta modulum infra exponendum. Incipit igitur Strabo initium terræ habitabilis ſecundum latum in principio primi climatis, prout præcedentibus lectionibus abunde docuimus. Ab eo igitur termino auſtrino extendit Strabo, ut iamiam commemorauimus, terram habitatam uerſus ſeptentrionem in 30000. ferè millia ſtadiorum, quæ in gradus æquinoctialis (hac lege) conuertam. Partior ea per 700. ſtadia & colligo in quotiente 43. fermè gradus, deficiunt enim centum ſtadia, quare Strabo egregiè adiecit, minor. E

Græci terrã ſtadijs metiuntur

Hic obiter notandum eſt, quòd Priſci uni gradui circuli magni aſſignarunt ſedecim miliaria Germanica communia. Et apud eos unum miliare Germanicum ualebat quatuor miliaria Italica & contra. Miliario autem Italico reſpondent undecim ſtadia minus ferè una quinta uel aliquid huiuſmodi. Intellige cum gradus unus complectitur ſeptingenta ſtadia. Si igitur 43. gradus latitudinis multiplicaueris in ſedecim, ſuſcitabis miliaria Germanica 688. Ea per quatuor multiplicata pariunt 2752. Italica. Aut partire numerum ſtadiorum 30000 per undecim & emergent propemodũ miliaria Italica iamiam extracta, ſcilicet 2752. ex quibus facile educes miliaria Germanica. Ex his palam infertur, quòd ſi addideris duodecim graduum & trigintaquinque minutorum diſtantiam Cinamomiferæ regionis ab ęquinoctiali, quadragintatribus gradibus terræ habitatæ ſecundum Strabonem, colliges quinquagintaquinque gradus & ferè trigintaquinque minuta latitudinis, iuxta ſententiam Strabonis ab æquinoctiali inchoando. Finis igitur terræ habitatæ uerſus ſeptentrionem ſecundum eundem eſſet fermè ad mare Germanicum, & ad ſitum Hamburgi, Lubeci, Roſtochij, Dantiſci, & cætera. STRABO enim aſſerit RHOXOLANOS eſſe cognitorum nouiſſimos Scytharum, hos PTOLEMAEVS F

A subdit eleuationi polari 54. graduum uel circiter, uide tab. octauam Euro. Vltra quos maligna est habitatio Straboni propter frigora. Huius assertionis causa est, quod Græci circulum arcticum euariant iuxta eleuationes polares quæ in Græcia numerantur 35.36.37.38. graduum.

Præterea longitudinem habitabilis terræ Strabo recenset 70000. stadijs, quæ per 700. distributa relinquunt 100. gradus longitudinis circuli æquinoctialis. Hi multiplicati per 16. procreant mil. germa. 1600. Germanica uero multiplicata, per quartum constituunt mil. Italica 6400. Aut diuidito numerum stadiorū longitudinis per 11. & in idem deduceris, prçter id quod 11. stadia nonnihil super abundant. Habes nunc candide Lector sententiam Strabonis de longitudine & latitudine habitati cogniti orbis. Longitudo.

Tertio loco ad Artemidorum trepidus accedo. Quem Plinius libro secundo capi. 111. in ueteri, de mensura longitudinis & latitudinis uniuersæ terræ antesignanum delegit. Artemidori sententia.

Hic præfari libet, numeros huius capitis ferè omnes deprauatos, quare lucubrationem peculiariorem quàm meam desiderant. Ego ne tacendo piaculo

B quopiam obruar, cum Hermolao Barbaro correctionis aut emendationis gratia, Martiani Capellæ uerba ueritati magis consentanea proferam, hæc. Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas, Octuagies quinquies centena septuaginta octo milia, sicut Artemidorus asseruit.

Antequam uerba Martiani ampliori sermone dilucidiora reddam, Prænotandum. Terræ mensores, ut unicuique suas partes, puta regiones, satrapias, prouincias, territoria, loca, agros, uineas, prata & reliqua id genus secernere possent, plurimas excogitauere terræ mensuras, ut sunt digitus, uncia, palmus, sexta, pes, passus, actus, miliarium, stadium, leuca &c. Pro nostro proposito sciendum, quod passus continet quinque pedes. Pes quatuor palmos, Palmus quatuor digitos. Stadium aūt quod terrestribus dimensionibus magis usurpatum est certis passibus completur. Sunt ita stadia alia & alia longitudine discrepantia. Nam stadium quod Italicum siue Romanum uocant, est pedum 625. qui per 5. diuisi, relinquunt 125. passus, Italicum stadium. De quo Plini. libro secundo cap. uicesimotertio. Stadium inquit 125. nostros efficit passus, Hoc est, Passus q̃d &c. Stadiū triplex Italicum.

C pedes 625. Olympicū græcis obseruatum pedum 600. passuum 120. Nam cum constaret curriculū stadij, quod est Pisis apud Olympicum, Herculem suis pedibus metatum, idque fuisse longum pedibus 600. cætera quoque stadia in terris Græciæ ab alijs postea instituta. Legito Aulum Gellium de noctibus atticis libro primo capi. primo. Pythicum pedum 1000. passuum 200. Fortasse à Pythia ciuitate Mysiæ minoris, de qua Strabo libro 13.

In nostro igitur proposito propter Artemidorum Græcum Cosmographū, utemur Stadio olympico, quod Græcorū est in hunc ferme modum 8578000. passus, de quibus loquitur Martianus, putata longitudo à columnis Herculeis usque (ut asserit) ad extrema Indiæ, diuisi per stadium Græcorum, scilicet, 120. passus, relinquunt in quotiente stadia 71483. quæ partita per 700. stadia donant 102. gradus longitudinis circuli magni. Qui ducti in 16. procreant 1632. mil. germa. Rursus hæc in quatuor multiplicata dant mili. Ita. 6528. Ecce numeri graduum longitudinis & miliariorum propè accedunt numeris Strabonis supra excerptis, de longitudine. Hucusque. Longitudo.

Latitudo autē terræ à meridiano situ ad septentrionem dimidio ferè minor D
colligitur quinquagintaquatuor milium sexaginta duo. Hæc Artemidori uer-
ba sunt mutilata uehementer, quia uerbū centena eiectum est, quod sic palàm
fit. Si enī 54062. passus essent latitudo à meridie, siue æquinoctiali in septentrio-
nem, sequeretur quòd habitatio nostra, non contineret unum gradum circu-
li magni, quod à nemine unquam fuit concessum, quod sic manifestatur. Di-
uidantur hi passus latitudinis per stadium grecorū, id est, per centum & uiginti
passus, exeunt in quotiente quatuor centū & quinquaginta stadia, non facien-
tia unum gradum. Cum (ut diximus) 700. stadia efficiant unum gradum. Si ue-
ro quis contenderit ita legendum, scilicet, quinquagintaquatuor milium & se-
xaginta duo milium, hæc profectò esset ualde inepta pronuntiatio. Suppona-
mus autem quòd sit conueniens, iungo eos numeros simul, colligo centies &
sedecies mille passus. Ruit etiam hic numerus, quòd est dimidio ferè minor lon-
gitudine, ut supra dixit Artemidorus, ob id quòd non est septima pars huius
numeri, ut patebit diuidenti. Item is passuum numerus diuisus per 120, relin-
quit post se 967. stadia, non efficientia duos gradus latitudinis. Ecce horum nu
merorum lapsus & corruptio. Martianus autem sic habet. Latitudo habitabi-
lis terræ, dimidio penè minor quàm longitudo, etenim colligitur in quinquagi- E
es quater centena sexaginta duo milia. Bona impetrata uenia, & hic numerus
mendosus est, & circulo arctico Græcorum incōueniens. Is enim numerus pas-
suū partitus per 120. stadium Græcorum, donat stadia 45517. quæ per 700. diui-
sa, surgunt 65. gradus circuli magni, ostendentes latitudinē nostræ habitabilis
terræ & finem uersus septentrionem, qui numerus non quadrat cum circulo
arctico Græcorum, excedit enim propemodum in 10. gradibus. Quod paucis
sic deduci potest, Artemidorus (teste Plinio) ponit terminum habitabilis ad o-
stia Tanais fluuij, cuius ostia, Authore Ptolemæo libro quarto, capite quinto,
& octaua Tabu. Euro. habent latitudinem penè 55. graduum, in quo situ aut
circiter, incipit (ut diximus) circulus arcticus Græcorum, ultra quem Strabo-
ni maligna est habitatio, & ulteriora tanquam incomperta relinquit Artemi-
dorus. His pensitatis Martiani numerus mendum patitur non modicū, super-
effluit enim ferè octingentis quadraginta milibus passuum, quibus à numero
Martiani detractis, remanebunt quadraginta sex centena uiginti duo milia
passuum, numerus æquatus latitudinis à me restitutus. Qui per 120. diuisus
efficit 38517 stadia. Ea per 700. partita relinquunt 55. gradus latitudinis ab æqui F
noctiali supputandos uersus septentrionem. Ecce concors Artemidori senten-
tia cum Strabone. Nec mirum, cum Strabo plura ex Artemidori geographia
in suam traxerit. Tempore enim Artemidorus Straboni fuit prior.

Quarto loco ad Proclum nostrum uenio, qui temperatæ, quam habitamus,
longitudinem asserit propè centum milium stadiorum, quæ per 700. diuisa re-
linquunt in quotiente 143. quasi gradus longitudinis habitabilis terræ, qui fa-
cillime in miliaria reducuntur. Et subdit, lata ferè dimidio, dimidium longitudi-
nis habet 71. gradus, quòd autem addit ferè, demo de 71. quintam partem & nō
nihil ultra puta 16. & residuo 55. gradus latitudinis, finem habitabilis nostræ,
aut circiter, iuxta circulum aut zonam arcticam Græcorū. Hæc de longitudi-
ne & latitudine nostræ habitationis utcunque scripta, haudquaquam affirmo
ut propositiones aut conclusiones euidentes, sed tanquam problemata & liba-
menta, quibus ingenuos animos inuestigandæ ueritatis stimulum obijcere uo-
lui. Dico cum diuo Hieronymo. Non è diffinito asserimus quæcunque scribi-
mus, sed ea lectoris arbitrio relinquimus.

Sed

A Sed hic obijcitur mihi: Cur hi uiri Ptolemæus, Strabo, Artemidorus & Proclus, in omni literarum subtilitate & præcipue in Geographia præter cæteros solertes, tam in longitudine quàm in latitudine habitabilis terræ usqueadeo in diuersum eunt? Obiectio.

Scito, cādide lector principia, rerū esse minima. Ex nuce quippe fit corylus, ex glande ardua quercus &c. Id in nostro proposito & bonis artibus est manifestariū. Authore quippe Plinio. Nouarū rerum principia sunt lubrica. Nec mirandum, hominem genitum non statim omnia nouisse etiam humana. Rudis etenim fuit priscorum uita, non tamen minus ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quàm nunc esse rationem. Quo fit, quòd nemo est qui nesciat, scientiarū incrementa in tpe facta: Facile certe est inuentis addere &c. Rerum principia parua.

Præterea Geographus, quem non raro Strabo probatissimè descriptorem aut scriptorem orbis nominat, nihil aut parum distat à scriptore historiarum. Quare Ptolemæus lib. 1. Geogra. notitiam regionum nactam ex traditione illorum, qui diligentissime regiones explorauerunt, appellat historiam. Historicus autem narrat res gestas per se, aut ab alijs, qui emendatius & probata fide scripserunt cognitas. In eo sequitur Geographus historicum. Quod pulchre docet Strabo libro tertio. Orbis namque (inquit) descriptor, partes mundi cognitas differere cogitat, ignotas autem omittit. Et idem in fine secundi in sententia sic habet. Cum scriptor orbis cognouerit, quòd maiores nostri aliqua non satis differuerint, debet assistere his, quę optime credita fuerunt. Debet de omnibus moderate loqui, fugere fabulas, & sermones cōmentitios. Neque sequi eos qui non exactè quæque tradunt, sed propter ignorantiam & locorum distantiam in maius & miracula extollunt. Cautus etiam esse debet, ubi scriptores inter se non concordant, aut confuse loquuntur. Geographus, Historicus. Historici officium. B Geographi officium. Leges Geographi.

His animaduersis respondeo obiectatori. Cōmemoratos uiros haud in diuersum ire. Quòd enim prisci Artemidorus & Strabo, qui ubi supra ut & alij plures, scilicet, Hipparchus Niceus, Eratosthenes Cyreneus, Possidonius Obbiopolitanus contemporaneus Straboni, Hippias Eleus, Bion Borysthenites, & alij de rebus Geographicis scripsere, moderandū est, ut prædixi ad eorum tempora, quibus terræ descriptio nondum fuit multum cognita, sed eorum quiuis huius rei prouintiam sumpsit, prout ad eius uenit notitiam, obseruatis legibus à descriptore orbis supra recitatis custodiendis. Solutio.

C Strabo ferè, Artemidorus & etiam Martianus, q̄ à Gadibus insula initiū descriptionis sumpserunt, ideo factum reor, quia ultra eas uersus occasum est mare exterius, quod oceanum occidentalem nominant, uersus orientem uero incipit mare nostrum, quod mediterraneum appellatur. Sed hoc potius referendum est ad columnas Herculis, scilicet, Calpen &c. Ob honorem igitur Herculis id factū est, cui in Gadibus templum extructum uisitur. Quamquam Strabo fateatur, ultra Gades in occidentem esse habitationes, puta Sacrū promontorium, Agrum Sphenam, id est, cuneum, & insulas Cassiterides, & nonnulla alia. Sed (ut iam dixi) inde nō sumpserunt (præcipue Martia. & Artemi.) principium descriptionis, sed à Gadibus insula. Finit autem Strabo (me iudice) terram habitabilem sibi cognitam, uersus orientem ad principium Indiæ, hoc est, ad Indum fluuiū. Si igitur ex opere Ptolemæi recensueris à Gadibus usque ad ostia Indi fluuij, ubi se finit Gedrosia regio. colliges gradus propemodum 100, quos ex numeris longitudinis Strabonis supra extraximus. Simile iudicium de Artemidoro relinquitur. Causa inceptionis à Gadibus.

Quòd si obijcis: Straboně multa scripsisse de rebus Indicis, ut ex lib. eius. 15. Strabo de rebus Indicis.

Solutio satis debilis. manifestatur. Puta de Indo, Hydaspe, Hypane fluminibus. Item de septem Indorum generibus, de Elephantis, Formicis, Viperis, de Gange flumine & alia plura. Assentior, sed quia hæc omnia non dum fuere ei satis cognita, neq; à uiris apud quos fuit publica & probata fides conscripta, ea missa fecit. D

Alia obiectio. Sed si rursus obijcis uerba Strabonis, ubi supra, postquàm de longitudine habitabilis dixit, mox addidit. Hoc autem ab occasu in ortum est ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ &c. Quibus uerbis supra iam dicta dupliciter impugnantur. Primo. Strabo non incipit habitabilem nostram à Gadibus insula, sed ab extremis Hispaniæ, puta à sacro promontorio, quod est, etiam Ptolemæo attestante, ultra Gades insulam uersus occasum. Dico uerum esse, sed quòd supra à Gadibus exordium factum est, propter Martianum & Artemi: & ob authoritatem Herculis accipiendum est. Nec magna est differentia inter sacrum promontorium & Gadem insulam, quæ uix 2. gradus continet, quę sanè differentia in comparatione tantæ longitudinis nullius est fermè momenti, nostra enim disputatio, de longitudine horum uirorum non est ita emusicata, ut suscitetur digladiatio pro uno, uel duobus, aut tribus gradibus.

Solutio nutās. Secundo ruunt prædicta, quòd Strabo annectit ad extrema Indiæ. Nemo est qui nesciat extrema Indiæ non esse ad Indum fluuium, ubi est eius initium? Respondeo, extremum nō raro accipi pro initio alicuius rei. Plau. ab extremo narrare incipiam, id est, à principio. Neque possunt Strabonis uerba arctari usque ad ultima Indiæ. Cum nec Ptolemæus recentior scripserit usque ad ultima Indiæ, quod hodie est manifestarium ex cōmentarijs & chartis modernis. Immo Strabo nullam facit mentionem harum rerū, quæ sunt ultra Gangem, uersus orientem, scilicet, de India extra Gangem, de aurea Chersoneso, aurea regione, argentea regione, de insulis, scilicet, Satyrorū, Ibadio, de multis fluminibus, ciuitatibus, montibus, de quibus idem nihil scripsit. E

Valida obiectio. Quòd si aduersarius urget, Strabonem & Artemidorum scripsisse Geographiam usque ad Gangem fluuium Indorum, hoc est, ad ostia huius fluminis. Et

Plinius. hoc eorum uerba uidentur præ se ferre. Plinius enim ex Artemidoro, huius longitudinis uenationem duplici uia absoluit, & in utriſq; uijs incipit ab ostio Gangis amnis, & ad Gades insulam finit. Et in eam sententiam possunt etiam trahi

Martianus. Strabo. uerba Martiani supra, ubi dixit, Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas. Et uerba Strabonis supra. Hoc aūt ab occasu in ortum ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ. Vbi per extrema Indiæ intelligunt Gangem, quo ad eius ostia, quia ultra Gangem nihil fuit eis (ut prędixi) cognitum. Crediderunt etiam ultra Gangem esse oceanum. Et ergo per extrema Indiæ intellexerunt ultimam partem orbis ipsis cogniti uersus orientem. F

Ptolemæ. longitudines sup putat sub ęquinoctiali. Pro responsione. Contuendum, Ptolemæus longitudinem habitabilis terræ scilicet, 180. graduum supputauit ab occasu uersus ortum sub æquinoctiali maximo circulo parallelo. Vbi unus gradus longitudinis respondet uni gradui latitudinis. Ita quòd una & eadem est mensura terrena unius gradus longitudinis cum uno gradu latitudinis.

Strabo, Artemi. numerant longitudines sub parallelo. Strabo autem & Artemidorus non reduxerunt obseruationes suas longitudinis ad æquinoctialem circulum, sed ad parallelum quendam longe ab æquinoctiali uersus septentrionem distantem. Quod Strabo his uerbis aperte docet. Longitudo huius est linea ad rectitudinem, ab occasu per columnas, & per fretum Siculum usque ad Rhodiam, & per sinum Issicum penes Thaurum progressa, qui Asiam per zonas distinguit in orientale uergens pelagus inter Indos & eos qui ultra Bactrianam sunt Scythas. Ex his uerbis manifestū est Strabonem

A

Tabella reductionis graduum Paralleli in Gradus æquinoctialis & contra.

Paralleli.	æquinoctia.
G	G
1	45
4	3
8	6
12	0
16	12
20	15
40	30
60	45
80	60
100	75

bonem longitudinem non obseruasse sub æquinoctiali, sed sub Parallelo transeunte per loca iamiam memorata, puta per Parallelū habentem 37.38.39.40. aut circiter gradus latitudinis. Vbi uni gradui propter meridianorum cōcursum & angustiam uersus polum arcticū remanent ferè 45. minuta unius gradus æquinoctialis, & sic unius gradus paralleli, minor est quasi quarta parte æquinoctialis. Vnde confestim elicio quòd quatuor gradibus paralleli remanent 3. gradus æquinoctialis & 8. gradibus paralleli remanent 6. gradus æquinoctialis, Et sic de alijs iuxta annexam hic tabellam.

His habitis sic operabimur. Ptolemæus numerat longitudinē sub æquinoctiali circulo à fortunatis insulis usque in ostia Gangis 144. 145. 146. graduum. Volo gratiá exempli, accipere longitudinem 145. graduū. Sed Artemidorus & Martianus incipiunt longitudinem in occidente in insula Gades, ubi est templum Herculis. Quibus etiam propè accedit Strabo. Ptolemæus autem huius insulæ, quam Gadiram appellat, longitudinem numerat quinque graduum, distantiam à fortunatis insulis, quos demo à longitudine iam dicta, & remanent 140. Ita quòd Ptolemæus à Gadira usque in ostia Gangis, tot recenset

B

gradus longitudinis. Qui igitū à meridiano Gadiræ iter sub æquinoctiali arripit usque in meridianum ostij Gangis, absoluit gradus 140. Sed is qui sub parallelo memorato incipit iter in meridiano Gadiræ, & pgit sub eodem parallelo usque in meridianum ostij Gangis, etiam fermè complet 140. gradus huius paralleli. Sed quia hi gradus minores sunt gradibus ęquinoctialis quasi 100. quot gradus supra ex longitudinibus Strabonis, Artemidori, & Martiani extraximus. Manifestū est, & omnibus etiam mediocriter doctis, omnes parallelos dempto æquinoctiali, minores de terra resecare partes, & eandem in duas æquas partes minime diuidere. Quare cōsequens est, quòd maior est mensura terrena à meridiano in meridianum sub æquinoctiali, quàm extra sub quocumque parallelo. Quare exemplum supra expositum, ubi cōcordantiam sub æquinoctiali & parallelo posuimus puta 140. graduum, dumtaxat propter nouitios produximus.

C

DE SIGNIS COELESTIBVS.

TEXTVS PROCLI

Signa stellis insignata diuiduntur in partes tris: Quædam enim in signifero locata sunt, quædam septentrionalia uocantur, quædam austrina. Quæ itaque in signifero sita sunt, duodecim animalia sunt. Quorum nomenclaturas alibi diximus. In ijs duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam, quas referunt notas, proprias appellationes meruerūt. Siquidem sex numero, quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur: Quinque uero quæ in capite Tauri cernuntur, Hyades dicuntur. Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit, Propus quasi prępes uocatur. Quæ uero in Cancro nubeculam referunt, præsepe uocant. At duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt, Aselli dicuntur. Pręnitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine, Leonis cor dicitur, à nonnullis Regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiā natiuitatem sint nacti. Sed quæ in Virginis summa sinistra manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta uirginis dextrā alam figitur, Protrigetes dicitur. At quatuor stellæ quæ in summa Aquarij dextra uisuntur,

Vrnæ nomen habent. Quæ uero à piſcium caudæ partibus ſitæ deinceps ſunt, D
græcè λίνοι, latine lineæ, uel, ut quibuſdã placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaque in Auſtrina linea ſtellæ nouem, in ſeptentrionali quinq́. Sed præfulgens ſydus, quod in ſumma linea cõſpicitur, græcè σύνδεσμος, latine nodus nuncupatur. Septentrionalia ſunt, quæcumq́ ad ſeptentrionem ſigniferi ſitũ habent. Sunt aũt hæc. Vrſa maior, Vrſa minor, Draco, qui inter Vrſas locatur, Arctophylax, Corona, Engonaſin, Serpentarius, Serpens, Lyra, Auis, Sagitta, Aquila, Delphinus, προτόμη ἵππου, hoc eſt, prior Equi portio, iuxta Hipparchum. Equus, Cepheus, Caſſiopeia, Andromeda, Perſeus, Auriga, Deltoton. Et, qui poſtea à Callimacho inter aſtra relatus eſt, Berenices crinis. In ijs rurſus ſtellæ quædã ob notas quaſdam integras, quas in ſe cõtinent, proprias appellationes ſunt ſortitæ. Nam inſigne ſydus, quod ſupra media Arctophylacis crura iacet, Arcturus appellatur. Clara aũt ſtella quæ iuxta Lyram poſita eſt, totius ſigni nomine Lyra dicit̃. Quæ uero in Perſei ſumma ſiniſtra ſpectantur, Gorgoneæ nomen habent. Sed quæ in ſumma eius dextra notantur, ſtellulæ certe crebræ paruæq́, falcem conficiunt. At illuſtre ſydus, quod in Aurigæ ſiniſtro humero cernimus, Caprã nominamus. Duas uero exiguas ſtellas, quæ in ſumma eiuſdẽ E
aurigæ manu ſigunt̃, Hœdos dicimus. Auſtrina ſigna ſunt, quæcũq́ ad meridionalem ſigniferi partẽ ſunt poſita. Eorum noĩa hæc ſunt. Orion, Procyon, Canis, Lepus, Argo, Hydra, Cratera, Coruus, Cẽtaurus, Fera, quã Centaurus tenet. Thyrſolochus quem Centaurus præfert, Thuribulum, Auſtrinus piſcis, Cetus, Aqua quæ ab Aquario funditur. Flumen, quod ab Orione defluit. Auſtralis Corona, quam nõnulli Vraniſcũ uocauere: ac ſi à cœlo diminutiuũ declines. Et iuxta Hipparchũ Caduceus. In ijs quoq́ ſtellæ quędã propria ſibi nomina uendicauere. Quippe lucida ſtella quæ in Procyone cernit̃, Procyon appellat̃. Quæ uero in ore Canis cõſpicuo ſplendore aſpicitur, quodq́ æſtus crementa ſecũ afferre putatur, Canis eodẽ, quo totũ ſignum, noĩe cenſetur. At ſydus quod in ſummo Argus gubernaculo fulget, Canobus noĩatur. Hic in Rhodo ægre cõſpicitur, aut certe ab æditis locis. In Alexandria uero prorſus nõ cernitur, utpote uix quarta ſigni portione, ſupra horizontem extante.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio. Poſtq́ Author pluribus capitibus multa utiliter diſſeruit de circulis ſphæræ cœleſtis .i. mũdi ſuperioris, hoc eſt cœli, hic poſtremo determinat de partibus cœli, ſiue ſphæræ cœleſtis, puta de ſignis & ſtellis. Et in hoc imitatur Ariſtotelẽ. Qui poſtquam, in libris ſuis de Cœlo & mundo, plura dixit de ipſo cœlo, quo ad totalitatẽ, deinde de partibus eiuſdem doctiſſime diſſerit. F

Diuiſio. Diſtribuitur autem id caput prima partitione in tres partes, ſecundũ quod ſigna cœleſtia ſunt in triplici differentia. Sunt enim aliqua ſigna in ipſo ſignifero .i. zodiaco. Aliqua ſeptentrionalia in Boream expoſita, aliqua Auſtrina in meridiem uergentia. Prima pars incipit ibi. Quæ in ſignifero ſita ſunt. Secũda ibi. Septentrionalia ſunt. Tertia ibi. Auſtrina ſigna ſunt. Rurſus unaquæque pars ſecatur in duas. In prima ponit ſigna .i. imagines huius partis. In ſecunda numerat nonnullas ſtellas potiores, aut notatu digniores ſiue inſigniores.

Scriptores de ſignis & ſtellis. In ueſtibulo (ut lectoribus ſit amplius legendi campus) citabimus plures, nõ omnes, qui de ſtellis & ſignis ſcripſere. Vetuſtiſſimi aſtrorum & ſignorum obſeruatores & perſcrutatores diligentiſſimi fuere Chaldęi, Perſę, Indi, Aegyptij atque Greci. Nominatim autem hi. Arſatilis, Timocaris, Abrachis, qui fuit ante Chriſtum 129. annis, aut circiter, ante Ptolemæũ 260. ferè. Ariſtoteles omnibus his fuit prior. Iulius Cæſar dictator. Et horum omnium princeps Ptolemæus Phelu. anno poſt Chriſtum 131. aut circiter, tempore Antonini Pij, qui in Alexandria

A Alexandria Aegypti ut ex Dictione 7. & 8. eius manifestatur 1022. ad sua tempora obseruauit & uerificauit. Praeterea Aratus, Albategni, Cleomedes in Meteo. Plinius in pluribus libris, praecipue tamen lib. 2. ca. 8. 4. 42. & lib. 18: ca. 25. 27 28. Hyginus in suo astronomico poëtico. Iulius Fir. Marcus Ma. Germanicus Caesar, Tullius, Rufus Festus, Auienius, Ausonius, Alphonsus, Victruuius libro 9. ca. 6. & 7. Albertus Mag. 2. libro de Coe. tract. 2. & 3. & in pluribus libris Et nostro tempore innumeri poetae, Virgilius, Lucanus, Ouidius lib. Fast. &c. Horum omnium sententias in praesentia missas facio, una dempta, Quae est ipsius Ausonij cap. de nominibus stellarum, his metris.

Ad Boreae partes Arctii iunguntur & Anguis
Post has Arctophylax, Pariterque Corona: Genuque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopea.
Auriga & Perseus, Deltoton, & Andromedae astrum,
Pegasus & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenensque.
Signifer inde subest, bis sex & sydera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Vrnam
B Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus austri,
Orion, Procyon, Lepus, ardens syrius, Argo.
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistrix, simul Eridanique fluenta.

Secundo loco annotandum est, quid sit stella. Et eius duae sunt diffinitiones. Vna Auerrois, altera Alber. Mag. Legito cõmentaria nostra in sphęrã mundi. Tertio ad stellarum diuisionem uenio. Sunt etenim in duplici manerie. Vide cõmentaria nostra 64. & fusius 11.

Quarto de numero stellarum, legito pag. 65. Quinto de stellarum duplici differentia tum in magnitudine splendoris, tum quantitatis, perspice pag. 65.

Sexto de triplici stellarum manerie, scilicet, notabilium & ferè innotabilium & inuisibilium, lege ibidem. *Stellae in triplici manerie.*

Septimo de stellarum figuris. Queritur enim. An omnes stellae sint sphaericę figurae. *An stellae sint figurae sphaericae.* Indicant plerique philosophi atque astrologi omnes, stellas esse eiusdem figurae sphaericae. Sensus enim bene dispositus non decipitur circa obC iectum suum, sed sensus iudicat eas esse sphaericae figurae, igitur ita sunt.

Secundo. Coelestia corpora magna uelocitate mouentur, oportuit figuram illam habere, quae ad motum aptissima est, sed sphaerica figura est ad motum mouentis applicati aptissima, igitur.

Tertio, Perfectiori corpori perfectior debetur figura, huiusmodi autẽ sphaerica est: Capacitatis enim maxime est & continentiae, & unica superficie contenta, prima etiam figurarum omnium.

Quarto, Coeli sunt manifeste sphaericae figurae, igitur & astra, Vt patet in luna cicularitér lumen recipiente. Quinto, adest etiam his authoritas multorum philosophorum, & astronomorum, ut Aristotelis 2. de Coe. Omnes stellae sunt rotundae figurae. *Aristoteles.* Iulius Fir. lib. 1. ca. 3. in haec uerba. Hi sempiterni stellarũ ignes qui globosę rotunditatis specie formati, circulos suos orbesque caelari festinatione perficiunt. *Iulius Fir.*

In contrariũ arguitur. Natura in omnibus diuersitatem intendit, in qua totius mundi perfectio cõsistit, quare tot innumeris stellis difficile est naturam dedisse figuram eandem. *Contrarium.* Antecedens probatur inductiue in tot speciebus animalium, plantarum, lapidum. Item & in una specie. Exempli causa. In specie humana magna formarum. i. figurarũ diuersitas, in coloribus, moribus, uultuum uarietate, legito Iul. Fir. lib. 1. ca. 3. & 4.

Iul. Fir. Secundo, generabiles & corruptibiles formæ inferioris mundi superioribus D subduntur, sed istæ sunt semper diuersarū figurarum, igitur & illæ superiores. Antecedēs probatur, per Aristotelem 2. de gen. ca. 9. Ideóque prima allatio nō est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum. Et idem ca. 7. Formæ autem & species omniū in terminis. Per Ptolemęū in centi.

Ptolemæus. Plinius. Vocabulo 9. Vultus huius sæculi subiecti sunt uultibus cœlestibus. Per Plini. lib. 2. ca. 3. Cœlo omnium animalium impressas effigies. Et ibidem. Cœlo rerū

Almansor. omnium semina inesse. Accedit ad id Almansor Aphor. 103. Vita omniū animantium est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum.

Tertio, uarię substantiæ uaria accidentia & terminationes sibi usurpant. Superiora autem multum uaria sunt in substantia, igitur &c.

Quarto, cœlestia corpora uiua sunt, sicut eorum nobilitas expetit, sed organica sunt, subiectum enim & materia animæ organica est, igitur non sphæricæ

Quinto, figura est accidens sicut plerię philosophi tenent, uidet (figuræ. necessario dicendū, ipsam uariari ad suarū substantiarum (à quibus pendent) diuersitatem, Stellæ aūt specie differunt, igitur substantia sunt diuersæ, igitur. B

Videtur igitur rationabilius dicendū, stellas diuersarum esse figurarum. Et quamquam rationes ad hoc ostendendum minime demonstrent, sed nec pauciores aut debiliores sunt primis. Ideo ad alias respondeo.

Responsiones. Ad primam igitur dicendum est, quòd ultra prædictas sensus dispositiones, requiritur non solum obiecti præsentia, mediįque debita dispositio, sed etiā distantia debita, quod in casu deficit.

Ad secundā dico, ꝙ maior ueta est de corpore circulariter mouente partes, aut alia in eo inclusa & circulariter mota, astra aūt mouentur ad motū sphæræ cui sunt infixa, quare æque bene possunt moueri, etiam qualicumque figura fuerint, & similiter equiuelociter, sicut patet, si annulus circulariter moueatur, nihil interest, si lapillus triangularis aut sphæricæ figuræ fuerit. Et per hæc patet solutio ad tertiam.

Ad quartam dicitur, non esse dicendum, nullum astrum esse sphæricæ figu-

Quæstiuncula ræ. Immo de facto de multis asserendū uidetur. Et si quis obijcit. Esto quòd aliqua sit stella quadratæ figuræ, species ab ea ad oculū uenientes ueniunt ad modū pyramidis quadratæ, ergo in oculo fieri deberet sensatio quadrati & non ro F tundi, ut facile in alijs rebus experiri possumus. Responsio, quòd propter maximam stellarum distantiam ab oculo contingit, quòd radij non ueniunt angulares ad oculum. Ideo sphæricæ apparent figuræ, sicut etiam in inferioribus patet, ut in lumine uel igni aliquantulū distante, apparere sphæricā figuram.

Septimo quæritur. Vtrum uerum sit, quòd stellæ à se non habeant lumen, sed recipiant à Sole. Legito Cōmentaria nostra in sphæram.

Septimo tractabimus distantias orbiū cœlestium à terræ superficie. Vide Cōmentaria nostra in sphæram. Sunt tandem aliæ quæstiones de stellis ualde utiles, puta de earum actione in hęc inferiora, & uaria earū uirtute & quibus instrumentis agant &c. quæ omnia in præsentia missa facimus, accedentes ad ipsas cœlestes imagines.

Imago triplex. Prænotandum igitur, quòd imagines astrologicæ sunt geminæ, quædam terrestres, quędā cœlestes. De terrestribus imaginibus occurrit hæc quæstio. Vtrū imagines quæ arte fiunt, à cœlesti influxu quandā recipiant uirtutē. Hęc quæstio pulchre dissoluitur in cōmentarijs nostris in sphærā. Qua absoluta ue-

Imago largo uocabulo. nio ad cœlestes imagines. In primis igitur contuendum, quòd Imago nonnunquam accipitur largo quodam & extenso uocabulo pro parte cœli habente

uim

A uim,operationem,aut actionem quampiã in hæc inferiora,siue hęc pars sit uisu perceptibilis,siue non,& in hoc significatu dicimus 12.esse imagines aut (& est idem) 12.signa in ipso ultimo aut primo mobili puta in zodiaco eiusdẽ.s. Aries, Taurus,Gemini,Cancer &c.& has esse uisu imperceptibiles, licet aliqui garriant lucidissimis noctibus in eo primo mobili apparere nonnullas imagines aut characteres 12. signorum. Et ad hoc picturas ostendunt, quod totũ fabulosum iudico.Dein in ipsa octaua sphæra stellata 12. imagines zodiaci eiusdẽ uisui apparent,& aliæ plures, de quibus in subditis dicet.Immo id adijcere libuit,imagines non uisu perceptibiles (testibus uiris doctissimis nostro tempore) inueniri in ipso cœlo quiescente, quod Empyreũ appellamus,& easipsas suo influxu in mundo nostro producere effectus uarios,& miratu dignos, pro locorum diuersitate,& alio huius quiescentis cœli influxu, ad quod probandũ multa inducũt experimenta.Et primo authore Plini.lib.8.ca.16.de Leonibus,ubi sic scribit.In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes Leones esse, sed longe uiribus,præstantiores ijs,quos Africa aut Syria gignant. Hæc Plini.Achelous flu. est Epyri uide 10.Tabu.Euro.Nestus à Ptolemæo dicitur Nessus Thraciæ fluuius nona Tab.Euro. Quòd igitur in hoc tractu terræ inter flu. hos contento puta à latitudine 39. graduũ usq; in latitudinem 42.& in longitudine ferè 3. graduũ — Imagines cœli quiescentis. — Plinius. Leones.

B gen:rantur huiusmodi Leones præstantiores uiribus, nulla causa sufficiens dari potest,quàm influxus cœli immoti super hunc tractum. Nam si hæc inesset octauo cœlo,puta in certis stellis de natura Leonis,propter motũ eiusdem quotidianum,per totum hunc tractum ab oriente usque in occidentem, Leones nasci deberent,cuius oppositum uidemus.Igitur.

Idem lib.8.ca.18.de Camelis,sic. Camelos inter armenta pascit oriens,quorũ duo sunt genera:Bactriæ & Arabiæ, differunt, quòd illi bina habent tubera in dorso,hi singula & in pectore alterum cui incumbant Bactria regio Ptolemæo Bactriana. Tab.7. Asiæ,sub latitudine 39. graduum usque 48. Arabia fœlix 6. Tab.Asiæ,in latitudine 12 graduum usque in 30,ut supra.

Et teste Virg.1.Geor.Grues nascuntur ad Strymonem fluuium Macedonię. Testes sunt Plini.lib.4.ca. 10.& Ptolemæus 10.Tab.Euro.quòd sit fluuius Macedo.Nostri asserunt hunc fluuiũ esse Thraciæ,subiacet latitudini fermè 42.graduum. Conclude ut supra.

C Rursus manifestarium est, in Hungaria procreantur maximi & ualidissimi equi, sub latitudine 47. propemodum graduũ, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis minime procreantur.Igitur. — Hungaria Equi magni.

Item in Mauritania innumeræ quasi Simiæ &c.igitur.Et id genus complura possunt adduci experimenta. Quare concludunt à quiescente cœlo hos uarios effectus in uarijs terræ tractibus produci. Possunt consimilia experimenta sumi à uitibus,arboribus,fructibus &c. — Mauritania Symiæ.

Ad imagines uero apparentes, uel stellis decoratas nunc uenio, de quibus primo Platonicorum sententiam detegam. Talem legito pag. 67. Ex his mox infertur nonnullas imagines esse uniuersales aut uniuersaliores, ut sunt iuxta Ptolemæum 48. Alias particulares,ut facierum 36. Alias particulariores ut graduum 360. — Imagines apparentes. Imagines triplices.

Secundo loco contuendum, quòd in nostro proposito hæc nomina sunt synonyma. Cœlestes imagines,effigies,figuræ,formæ,formationes,stellationes,asterismi,simulacra,signa & sydera.His uocabulis,imago,forma,stellatio,utitur uetus tralator Ptolemæi Dict.7.Alma.cap.5. & Dict.8.ca.1. & imago à recentioribus ualde usurpatur. — Imago & ei Synonyma.

Formatio,Asteriscus,stellata forma,sunt usitata apud Geor. Val.lib.secun-

A

Imagines cœlestes sunt aut
- Ad formam animalium uolantium, ut Aquila, Vultur cadens, Holor, Coruus.
- Ad formam humanam, ut Gemini, Virgo, Aquarius, Hercules, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Serpentarius, Bootes, Auriga, Orion.
- Ad formam rerum inanimatarum, ut Libra, Sagitta, Triangulus, Lyra, Ara, Crater, Corona septentrionalis, Nauis, Corona austrina, Fluuius, id est, Eridanus.

Sexto loco tractanda est cœlestium imaginum defensio & approbatio, de quibus copiosa occurrit tibi materia, in nostris cōmentarijs in sphæram mundi.

Septimo noscendum est, quod prisci authores etiam grauissimi, nō eundem numerum, sed uarium cœlestium imaginum usurparunt. Platonici enim quibus Ptolemæus Phelu. adstipulatur, numerant 48. primarias, uniuersales, aut uniuersaliores imagines, quarum omnium nomenclaturas supra recitauimus. Platonici. Ptolemæus.

Aratus autem Solensis qui phænomena conscripsit 48. recensuit. De equo minori nihil scribens. Aratus.

B Germanicus Cæsar Arati interpres 44. posuit. Omisit tres Arati imagines, scilicet, Sagittam, Coronam meridionalem & Canem minorem, scilicet, quia dumtaxat eius fragmenta ad nos peruenere, hæ tres forsan excidere, deficit etiam à Ptolemæo in equo minori. Germa. Cæsar

Rufus Festus Arati Paraphrastes supputauit 46. deest Corona austrina, & iuxta Ptolemæi numerationem equus minor. Rufus Festus.

De M. Tul. Cicerone, qui Aratum Romanum fecit, nō habeo quod numerem. Nam paruum eius fragmentum superstes remansit. M. Tul. Cice.

Marcus Mani. suo Astronomico libro 1. ca. 4. id est. 48. recensuit. Præterijt Equum minorem, & Coronam Notiam. Mar. Mani.

Vitruuius libro 9. ca. 6. & 7. numerat in cōmentarijs 45. Omisit Vulturem, Equum minorem, & Coronā meridianam. In adiectis aut schematibus numerauit 48. uti Ptolemæus. Vitruuius.

Ausonius cuius carmina supra recitauimus calculat 43. deficit à Ptolemæo in Equo minori, Lupo, Ara, Cratera, & Coruo. Ausonius.

Hyginus in suo poetico astronomico recenset 46. omisit Equum minorē & C Coronam austrinam. Hyginus.

Author noster Proclus supputat 52. addit Ptolemæo Crinem Berenices, Thirsolochū, Caduceum, & Aquā aquarij. Verum cōmiscet, me iudice, simul uniuersales imagines cum nonnullis particularibus, de quibus mox dicam. Proclus.

Plini. lib. 2. capi. 42. duas & septuaginta numerat imagines aut signa, sed eorum nomina satis sicco præterit pede. Plinius.

Contuendum igitur supra ex Platonicis placitis, diuisimus cœlestes imagines in tres species. Puta uniuersales, particulares, & particulariores. In præsentia missas facimus particulariores, quæ non ad nostrum propositum, sed ad mirlogenises seruiunt. Vniuersalibus autem potissimum Ptolemæi 48. diligenter custoditis. Particulares geminas esse dicimus, alteras ad duodecim signorū zodiaci facies sese extendentes, de quibus supra disseruimus, eas 26. esse cōmemorauimus. Neque hæ nostro tractaui seruiunt. Alteras autem particulares asserimus, eas, quæ sunt partes uniuersalium imaginum, quæ ob certas quasdam causas aut notas proprias sibi appellationes uendicarunt, de quibus complura in subditis. Particulares geminæ.

Pliniana signa & astra.

Collibuit in primis hic ex Plinianis commentarijs colligere in unam formu- D
lam, nomina signorum aut imaginum cœlestium, unà cum nonnullis stellarũ appellationibus.

Zodiaci signa & astra.

Zodiacum sanè circulum Plinius in uniuersum uocat signiferum. Eundem lib. secundo cap. 4. in duodecim animalium secat effigies, quas usitato signa appellat. De quo idem eodem libro cap. 8. 16. 19. & 79. Eorundem aũt signorum tanquam uniuersalium nomina passim ex eodem comportata sequuntur.

De Ariete primo signiferi signo, scribit idem libro 2. ca. 8. 16. 19. & libro 18. ca. 24. & 25.

De Tauro secundo signo libro 2. cap. 16. 42. & lib. 18. ca. 29.

De Geminis tertio signo, libro 18. ca. 24. 9.

De Cancro quarto, lib. 2. ca. 16. 19. Et lib. 18. ca. 25. 26. 28. & 35

De Leone quinto, libro 2. ca. 49. Et lib. 18. ca. 24. & 28.

De Virgine sexto signo, libro secundo cap. 16.

De Libra septimo, lib. 2. ca. 16. & 19. Item lib 18. ca. 24. 25. & 26.

De Scorpione octauo, libro 18, cap. 24. 26.

De Sagittario nono, libro 2. ca. 8. Et libro 18. ca. 29.

De Capricorno decimo, libro 2. ca. 16. & 19. Ac libro 18. ca. 25.

De Aquario undecimo, libro 18. ca. 24. & 26. B

De Piscibus duodecimo signo, libro 2. ca. 16. Et libro 18. cap. 26. 31. 35.

Sunt etiam præter 12. signa, iam numerata, in ipsis quædã particularia signa à Plinio exposita, scilicet. Hyades aut Suculæ siue Palliciũ sydus lib. 2. ca. 39. & 42. Et libro 18. ca. 26 & 31.

Item Vergiliæ, uestis institoris, quas usitato Pleiades uocitamus libro 2. ca. 41. & 49. libro 16. ca. 26. libro 17. ca. 2. Rursus libro 18 cap. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Præterea commissura Piscum, libro 18. ca. 31. Et nubecula & aselli libro 18. ca. 35. Adsunt & aliquæ stellæ, puta stella regia appellata Tubetoni in pectore Leonis de qua libro 18 ca. 26. & 28.

Item Vindemiator stella libro 18. cap. 26. & 31.

Spica libro 16. cap. 31.

Signa & astra septentrionalia.

Signa autem septentrionalia & stellæ Plinij iamiam adsunt. Septentriones, id est, septem Vrsæ minoris stellæ libro 2. ca. 42. 71. Et libro 6. ca. 22. Item uertex septentrionalis & austrinus libro secundo ca. 70.

Bootes libro 2. ca. 42. 49. & libro 18. ca. 24. Idem Arcturus de quo libro 2. cap. F
39. 49. & 62. & libro 8. ca. 47. Rursus libro 17. ca. 18. Demum libro 18. cap. 26. 27. 28. 29. 31. & nonnunquam accipitur pro stella.

Delphinus libro 18. ca. 26. 27. & 31.

Sagitta libro 17. ca. 18 & libro 18. ca. 26. & 31.

Fidicula libro 18. ca. 26. 27. 28. 29. & 31.

Equus libro 18. ca. 26. & 31.

Aquila libro 8. ca. 47. libro 17. ca. 18. & libro 18. ca. 27. 28. & 29.

Corona septentrionalis libro 18. ca. 28. & 31. & ibidem eius stella fulgens.

Heniochus libro 18. ca. 31.

Particulare autem signum hœdi dictum, de quo libro 2. ca. 39. Et libro 18. ca. 26. & 28. Accedit capella stella libro 18. ca. 26. 27. & 29.

Signa & astra meridionalia.

Sequuntur signa meridiana & astra à Plinio descripta. Et primo Canicula aut Canis libro 2. ca. 40. & 49 & libro 9. ca. 16. & libro 14. ca. 18. Ac 16. libro ca. 40. Item libro 18. ca. 26. 27. 28. 29.

Orion libro 18. ca. 25. 26. & ibidem eius gladius & 27. 31. Et Orionis zona 28. & ibidem totus exoritur.

A Procyon lib. 18. ca. 28. & 29. Ibi Procyon uocatur canicula, quod uerba satis in‑dicant.
Crinis Berenices libro 2. ca. 72. hoc signũ Callimachus in septentrionem locat.
Canopus stella lib. 2. ca. 72. Et libro 6. ca. 22. Syrius stella in ore canis lib. 12. ca. 29.
Thronon stella libro 2, ca. 72.
Sunt nonnulli qui Lacteum circulum pro cœlesti numerant signo, de quo Plini. lib. 18. ca. 29. de quo infra fusius dicemus.
Habes igitur optime Lector Pliniana signa tum uniuersalia, tum particularia, quæ si recte percensueris 32. tantummodo colliges. Dic rogo, quo pacto nu‑merantur duo & septuaginta? Verum hic diligenter cognoscendum est, Plini‑um ea præcipuè assignasse signa, quorum ortus & occasus cũ Sole: indueit aut imbres, pluuias, grandines, uentos, tonitrua, tempestates, aut id genus simile. Aut ea quibus anni tempora distinguuntur. Aut quibus delectis temporibus agrorum cultura fit exercenda. Semina & fruges ferendæ. Prata cædenda ac re‑paranda. Arbores insitione aut sat. one plantandæ.
Sed ut Plinius author sanè celebratissimus, omnibus illustrior reddatur, digessi‑mus in numerum duo & septuaginta signa iuxta hunc modulum. In primis au‑
B thore Ptolemæo supputamus imagines aut signa uniuersalia 48. de quibus in superioribus. His Callimachus addit Crinem Berenices, & alij Circulum aut Sertum Iunonis, quem Lacteũ appellant. De quo Hyginus libro 2. in fine. His acc. mulamus particularia signa, & primo ex uniuersalibus zodiaci deprehen‑sa, ut sunt, Pleiades & Hyades in Tauri signo.
Nubecula & figura Asinorum in Cancro.
Arcus & Sagitta, & fascia aut linteolum capitis Sagittarij.
Item Amphora aut Vrna & Aquæ effusio Aquarij, cum ueste manus sini‑stræ eiusdem.
Et demum Lini siue Lineolæ piscium.
Secundo, ex aquilonijs signis uniuersalibus emergunt nobis hæc particula‑ria. Puta caput Algol in effigie Persei, & Harpe aut ensis falcatus in eodem.
Thronus, sella aut siliquastrum Cassiopeæ.
Hœdi in sinistra fermè manu Aurigæ.
Tertio, ex meridianis uniuersalibus hęc excerpuntur, scilicet, Cingulum aut Zona, ensis, Collorobus siue claua, & corium bouis ex Orione.
Item Scutum aut Cetra & Thyrsolochus à Centauro. Et Caduceus è flumi‑
C ne siue Eridano, ex primis sex stellis Coronæ austrinæ. His igitũ Arithmetice iunctis colliges indubitanter 72. signa, quorum interpretationes, aut utilitatem ad scientiam: aut iucunditatem, aut delectationem afferent lectoribus.
Iam satis de stellis & syderibus locuti sumus, præter ea, quæ specialem petũt interpretationem, cuius rei præbebit nobis caput lectum pulchram ansam.
Principium igitur huius manifestum est ex his, quæ prædiximus de imagi‑num cœlestium triplici partitione, quòd earũ quædam sunt sub zodiaco, quæ‑dam Aquilonia, quædam Austrina. Declaratio huius capitis.
In. §. Quæ in signifero sita sunt &c. Author paucis se absoluit de nominibus duodecim signorũ, In eo quod dicit. Alibi diximus. Palàm est Proclum alios etiam scripsisse libros, ut supra in principio huius libelli diximus. Nos tamen hic obiter quædam adijcienda decreuimus. De duodecim signis zodiaci.
In primis, eorundem nomina Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. metrice pulchre e‑numerat, sic. Nomina signorum.
Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem

Aequato tum libra die cum tempore noctis, D
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit angusto Capricornus sydere flexus.
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas.
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Signa praepostere orientia.

Praeterea tria sunt in coelo signa praepostere orientia, de quibus idem libro 2. cap.3. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant.
Et quasi seditio coelum tenet, aspice Taurum,
Clunibus & geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur caetera membris

Signa carentia membris.

Sunt rursus signa membris carentia aut superfluentia. Idem libro 2. cap.6.
Quod si solerti circumspicis omnia cura.
Fraudata inuenies amissis sydera membris.
Scorpius in Libra consumit brachia, Taurus
Succidit in curuo claudus pede, lumina Cancro
Desunt, Centauro superest, & quaeritur unum, B
Sic nostros casus solatur mundus in astris.
Exemploq; docet patienter damna subire.
Omnis cum coelo fortunae pendeat ordo.
Ipsaq; debilibus formentur sydera membris.

Animae qui in signis 12.

Pythagorici (authore Marsilio Ficino libro quarto Platonicę theologię) asseruerunt singulis 12. signis zodiaci singula praesidere numina. Cuius uerba haec sunt. In prima quidem sphaera per zodiacum cernimus animalia syderea 12. In quolibet autem illorum stella quaedam est principalis tanquam cor animalis illius coelo picti, in quo quidem corde uitam agit anima totius syderis principalis. Illic igitur animae diuinae 12. à Pytagoricis collocantur. Huc usq; Marsi. Has

Mar. Mani.

autem 12. signorum animas belle modulatur Marcus Manilius libro 2. ca. 11. sic.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
Formosos Phoebus geminos, Cyllenius Cancrum,
Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem,
Spiciferae est Virgo Cereris, fabricataq; Libra F
Vvlcano, pugnax Mauorti Scorpius haeret,
Venantem Diana uirum. Sed partis equinae
Atq; angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in aequore Pisces.

Abhorrent (non ambigimus) plures cum audiunt, animas hominum quos ueteres Deos appellarūt signa zodiaci incolere. Et hoc potissimū à sectatoribus Christianae religionis esse alienū. Immo Hebraei pia sacraq; cō sideratione, Primum elementa, & quae elementis composita sunt, solem simul & Lunā ac stellas reliquas, & coelum ipsum non solum deos non esse, uerum etiam animae penitus expertia iudicasse. Quamobrem Pythagoreos aut fabulae arguūt, aut deliramenta euomere.

Fabulae continent allegoricis.

Tres allegorię species.

Sinamus, ne contentionibus inseruire uideamur, esse fabulamentum, habet tamen fructum suum quempiam, minime aspernandum. Eo praenotato, Fabulis inesse allegorias trifariam metiendas. Aut enim Physice interpretamur, aut Ethice, aut Theologice. Interpraetabimur autem hanc, si utiq; fabula censenda

A est, Ethice.s. Oeconomice, in hunc ferme modum. Reducamus has 12. diuinas animas Pythagoricorum in eorũ corpora, noīabimusq; 12. deos. Puta sit Pallas in Ariete, Venus in Tauro, Phœbus in Geminis, Mercurius in Cancro, Iupiter in Leone, Ceres in Virgine, Vulcanus in Libra, Mars in Scorpione, Diana in Sagittario, Vesta in Capricorno, Iuno in Aquario, Neptunus in Piscibus. Hos deos duodecim per allegoriam ad Oeconomicam ethicam aptabimus.

Ad Oeconomiã igitur quatuor accedunt.s. Oeconomus, siue paterfamilias, uxor aut materfamilias, Familia, & bona externa. Requisita ad Oeconomiã.

Pro Oeconomo congruenter seligimus tres deos. Puta, Palladem, Phœbũ, & Iouem.

Pro uxore quatuor. Venerem, Mercurium, Vestam & Iunonem.

Pro familia, Mercurium denuo, & Dianam.

Pro bonis externis, Cererem, Vulcanum, Martem & Neptunum. Oeconomi dij

Singulis his quatuor membris singulos selectos deos interpretabimur. Oeconomo primo selecta est Pallas, quæ à ueteribus sapientię dea dicta fuit. Platonici quidem per Palladem diuinitatẽ, potenter simul & sapienter, tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo sunt, ædificantem descripsere, Inter astra præ- Pallas.
B cipue Arieti præsidentem, & æquinoctialis circuli ducem. Vbi potissime uigere putarunt, motricem uniuersi uirtutem. Recte igitur congruit Oeconomo, qui sapiens, prudens & prouidens esse debet. Est enim Oeconomia species prudentiæ. Cõuenit & ei Phœbus, id est, Sol, qui teste Orpheo, oculus est mundi, Plinio cuncta uidens, regale lumen & candela cœli. Sic necessum est Oeconomo, quòd sit oculatus ad rem omnem Oeconomicã. Quod belle indicat Aristoteles in Oeconomicis. Quidam philosophus interrogatus, quid magis impinguat equũ? Respondet, oculus domini. Et nõ minus eleganter Plini. lib. 18. ca. 6. his uerbis. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculũ domini esse dixerunt. Et idem ca. 5. loquens de agricola, sic. Sæpius uentitare in agrum, Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur. Dominus sanè negligens seruos facit negligentes. Audi Aristotelem dicentem. Impossibile est negligentibus dominis, seruos sollicitos esse. Ecce. Deinde Oeconomo summo pere opus est deo, Ioue. De quo legito diuum Augustinũ lib 4. De ciui. Dei ca. 11. Quià ueteribus dicitur omnis deus, mas & fœmina, insignis tribus oculis, quorum unus fuit in fronte, reliqui ut assolet. Triũ horum oculorum ratio, prouidentiam continet triplicem. Nam cœlo imperare creditur, sedet apud inferos, Phœbus. Aristoteles. Plinius. Iupiter.
C & in mari. Debet profecto oeconomus tres habere insignes oculos, hoc est, pro uidentiam triplicem. In uxorem, tanquam superiorem in sua Oeconomia, quã nõ tractare debet ut ancillã, sed sicut sociam, quia nõ de pedibus, sed de latere uiri est formata Gene. 2. Secundũ oculum habere debet, in proles uidelicet, nutriendo educando, docendo fideliter. Tertium in familiam & externa bona.

Præterea secundo loco adest Oeconomi uxor, Materfamilias. Cui (ut diximus) quatuor dij selecti sunt. Venus prima, quæ authore Hali Ragel significat mulieris, & imprimis, ut Firmico placet, formosas uirgines. Hanc prisci triplicem posuere. Parthenen, id est, Virginem coniugatam, & uiduam. Veneris autẽ significatio est omnis decor, omnis uenustas, ornata uestimenta, auri subtegmine elaborati cultus &c. Venerem contendunt nonnulli dici à uenustate. Contra Cicero à Venere uenustatem. Hæc igitur dea rite adaptatur uxori Oeconomi: Non prorsus propter uenustatem.i. pulchritudinem corporis, sed uenustatẽ gratiæ. Venusta.i. gratiosa. Prouer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriã. Est aũt uenusta & gratiosa, his dotata gratijs: puta Castitate, Sobrietate, Pudicitia, Verecundia, Taciturnitate, Pietate & Discretione. Adhæc sunt plures Vxor. Venus. Venus triplex. Venus unde. Venusta mulier.

Ecclesiasticus. Prouerbiorũ authoritates etiã in sacris literis. Ecclesiastici scilicet 26. Non est cõparatio fœminæ continentis. Et ibidem. Datũ est Dei mulier tacita & sensata. Et prouer. 31. Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus terræ pretium eius (& infra) Manus suas aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. D

Aristoteles. Et Aristoteles primo Poli. Silentium mulieris prestat ornatũ. Applica, satis est.

Mercurius. Secundo accedit deus Mercurius. Is cõmunis est uiro & uxori, quo fit quòd Astrologi affirmant eundem esse cõuertibilis naturæ. Est autem Mercurius teste Fir. deus orationis, facundiæ & rector linguæ, quare designat aptã & gratam uocem, modulationem & pulchritudinem eloquentiæ. Fuit mos ueterum

Aristoteles. Mercurium iuxta venerem collocare. Cuius rei signum est, quòd in cœlo coniunctos habent orbes. Infero igitur ex sententia Aristotelis, virum coniungi cũ muliere, propter generationis opus, puta proliũ, & perpetuitatem, quod fieri nequit, si patri proles non succedit, ac etiam propter utilitatem. Dicit enim Aristoteles. Coniunctio viri & Fœminæ in animalibus irrationabilibus, est solũmodo gratia prolis generandæ, in hominibus uero, non solum illius gratia sed etiam alterius utilitatis. Mercurius igitur Veneri coniunctus significat coniugalem uoluptatem ratione & apto sermone in primis indigere, adhortante

Psalmus 31 ad id Dauide Psalm 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Longe sit ab eis omne lenonicium. E

Vesta. Sequitur tertia dea Vesta, fida uxoris comes. Aristoteles in Oeconomicis, leges statuit inter uirum & uxorem, ut cessent iniuria. Vir enim nõ debet iniuriari uxori, ne ipsa iniurietur ei, Quod etiam Pythagoricis placet. Vir enim præ oculis semper habere debet, & arbitrari uxorẽ uelut supplicem à Vesta, id est, Lare ductã, & nullatenus inferre iniuriã. Vesta pro Lare accipitur. Apud ueteres fuit sancitum, ut supplices apud Larem sederent taciti. Fuit enim Lar aliĩ dentibus asylum tutissimum. Ita Larem locum religiosum obseruabant, applica pro uiro & uxore.

Iuno. Quarta Dea est Iuno, quæ aëri præest quo nihil mollius, recte mulieribus à mollicie dictis aptatur. Dicitur tamen Iuno à iuuando. Et si aër mollis est, præ-

Plinius. stat tamen animantibus admodum, pro inspiratione & respiratione, Etiam ipsis Piscibus, ut docet Plinius libro 9. ca. 7. per totum. Dico igitur ad propositũ, quòd uxor adiuuare debet uirum, puta in rebus domesticis, nendo, fusando, texendo, girgillum, mataxam gyrando, & in alijs operibus, quę ad uirum nõ spe-

Gene. Prouer. ctant. Quod planè indicat deus opt. max. Gene. 2. Dixit quoq; Deus, Nõ est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi. Et de muliere forti Prouer. 31. Manũ suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. Et infra, Panem otiosa non commedit. Tobiæ 10. ca. Legimus quòd pater monuit filiam, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere. F

Seneca, generosos animos labor nutrit.

Familia serui. Serui maiores Mercurius. Tertio loco, ad Oeconomiã requiritur familia, id est, serui & ancillæ. Geminos distinguimus seruos, Maiores scilicet & minores. Maiores uocat Aristote. procuratores, Minores: operatores. Maioribus seruis seligitur Deus Mercurius. Sunt autem (authore Firmico) Mercurio subditi, hi, quorum ingenia sunt dedita acutis artibus, aut officijs, quæ petunt solertem ac diligentem prouisionem, Vt sunt in nostro prosito, Magistri curiarũ, Archigrãmatei, Scribæ, Censores, Coqui, Pistores, Apothecarij siue Cellarij uini, Cereris &c. Minores autẽ Dianam Deã uendicant. Sed missis his plurimis Dianis, eã acceptamus, quę Dea syluarum & nemorum prędicabatur, arcum & pharetram ferebat, fucincta semper incedens, uenationibus inquietam operam dabat, quam plures Lunam dixere.

A xere. Cui Dianæ siue Lunę subsunt, mancipia, mercenarij & operarij. Vt sunt Cursores, Agricolæ, Fossarij, Cementarij, & id genus plures. Hi ob id, quòd laboriosi & actuosi sunt, nominari possunt Centimani.

Hi serui tum maiores tum minores debent dominis in commissis sibi esse fideles, bona eorum conseruare, imminentia mala pro uirili amouere. Sint etiam in præceptis domini intelligentes, ut quæ domini moneant, rectè intelligant, & quæ intellexerint cum diligentia exequantur. Hoc pacto erunt decentes in obsequijs: non enim decet seruum iussa possibilia, cauillationibus protelare. Vnde dicitur. Non sit tibi seruus medicus, Propheta, Sacerdos. Serui quid teneāt domino.

Domini ad seruos tali uti debent prudentia, ut sint loquendo placidi, ne durioribus uerbis exasperentur. Nimiam tamen familiaritatem fugiant, in mandando discreti, ne nimis laboribus grauentur: sint in remunerando benefici. Aristoteles. Oportet seruis dare opem & uictum. Domini ad seruos prudentia.

Idem secundo Poli. Multi serui, quandoque deterius seruiunt paucis. Item Ecclesiastici 33. Mitte seruum tuum in operationem ne uacet, multā enim iniquitatem docuit otiositas. Sat est.

Quarto requiruntur ad œconomū bona externa: per quæ in præsentia uoluimus significari, opes, diuitias, prædia, uillas, oppida & arces. Aristoteles primo Poli. geminas facit diuitias, naturales, scilicet, & artificiales. Naturales sunt possessiones rerum. Artificiales sunt possessiones pecuniarū. Et idem 10. Ethi. Homo felix siue sapiēs indiget aliqualiter rebus exterioribus, quia natura per se non est sufficiens speculari, sed oportet quòd habeat corpus sanum & cibum præparatū, & reliqua. Quia ut idem testatur primo Poli. Sine necessarijs impossibile est uiuere. Bona externa. B Diuitiæ duplices. Aristoteles.

Pro his igitur œconomi bonis, seligimus quatuor deos. Ceres est prima, quę frugū dea putabatur, à Cicerone lib. de Natu. deorū. Dicta Ceres, tanquam geres, à gerendis fructibus. Hæc profectò est œconomo necessaria pro se & suis. Cuius promptuaria esse plena frugibus debent &c. In quæstione obiecta septē Græciæ sapientibus, Quænā domus foret maxime felix? Respondet Pittacus, & eam prætulit. Quæ tum necessarijs, tum redundantibus superflueret. Ceres.

Vulcanus secundus deus, necessarius ualde rebus œconomi. Est autem is geminus, primus qui igni præesse putatur. Est igitur Vulcanus ignis, qui ab Eueno prædicatus est omnium bellariorum esse iucundissimum, quare non abre œconomo pergratum. Ex Platonicorum placitis triplicem colligimus ignem, cœlestem, scilicet, & infernum, ac intermedium. Cœlestis ignis qui stellis inest (dicūtur enim lumina stellarū ignes) lucet, expers tamen est incendij. Infernus autem caliginosus arbitratur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Ignis autem inter cœlestem & infernum, lumen habet cum feruore. Vulcanus. C Triplex ignis.

Ignis autē usus uarius fuit, apud diuersas gentes. Chaldæi numinis uice ignem coluerunt. Medi & Assyrii barbaricos ei tribuerunt mores, non religione usq; adeo deuicti, sed uerius formidine, cum omnia absumit. Romani Vestæ deæ templum rotundata struxere forma, in quo perpetuus seruabatur ignis: Vestalis appellatus. Ignis usus uarius. Chaldæi. Romani.

Et Hebræi usum habuerunt ignis, pro holocaustis offerendis, & cremandis ex mandato Dei, ut legitur Leui. ca. 6. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciēs ligna mane per singulos dies. Et post pauca. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et ad idem eodem libro ca. 9. in fine. Hebræi.

Item nostra religione, per omnes orientis ecclesias, quando Euangelium legendum est, accēduntur lumina, iam sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demōstrandum. Quare Matth. 25. ca. legimus.

uirgines illas euangelicas semper habuisse accensas lampades. Et Lucæ 12. ad D
apostolos dicitur. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus
uestris. Et Ioan. 5. De Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens. Et ite-
rum Lucę 12. Veni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi quòd accendatur?
Lux. Et quoties de luce fit mentio Ioan. 1. 2. 3. ca. Vt sub typo luminis corporalis, ista
ostẽdatur de quo Psal. 118. in litera Nun legimus, Lucerna pedibus meis uerbũ
tuum domine & lumen semitis meis. Quibus omnibus id addendum est, homi-
nem ob id, quoniam cœleste & immortale animal sit, igne solum uti. Qui nobis
Ignis & aquæ significatio. in immortalitatis argumentũ datus est. Quia ignis è cœlo est, cuius natura quo-
niã mobilis est, & sursum nititur, uitæ nostræ tenet rationem. Cætera uero ani-
malia cum, dum tota sint mortalia, tantũmodo aqua utuntur, quod est elemen-
tum corporale atque terrenum, cuius natura quia item mobilis est, sed deorsum
uergit, figurã mortis ostendit. Proinde nec cœlum pecudes suspiciũt, neque re-
ligiones sentiunt, quoniam ab his usus ignis alienus est. His expositis, Oecono
mus ignem præsertim mediũ in suis habitationibus, ob multimodũ eius usum
tum quo ad se & suos, tũ quo ad externa bona iugiter fouere & nutrire debet,
sub huiusmodi tamẽ custodia, & ferme more Medorũ & Assyriorũ. Ne ipsum, B
suos & sua absumat. Secũdo Vulcanus à poëtis fingitur faber Iouis, eo quòd
ei fulmina cõtra Gigantes fabricauit. Et etiã accipitur pro mulcibere, eo quòd
ferrum per ignem molliat. Fuit idem etiam faber Coronæ Ariadnes, quam ex au
Vulcani interpretatio. ro & Indicis gemmis pretiosis fabrefecit. Quare in nostro tractatu generaliter
pro fabro accipi debet. Bono enim œconomo pro conseruatione ædiũ, atrium,
oppidorũ &c, is Vulcanus adesse debet. Quòd si optas noscere negligentem &
desidiosum œconomum, animaduertito ædes suas, & postquam ingressus fue-
ris, uideris parietes casum minantes, pauimenta habentia anfractus, tabulata
& laquearia dissoluta, ualuas & ianuas à iuncturis solutas, tecta stillantia, fene-
stras fractas, & fornaces fumantes, mox concludito œconomi nomen in eo
homine periclitatum.

Mars. Aristoteles. Tertius deus est Mars, qui bellis pręest. Aristoteles in Oeco. Nunquam oportet
domũ esse sine custodia, sicut nec ciuitatem. Idem 4. Politicorum. Ciuitas non
constabit ex una parte, sed ex multis. Quarum una pars est Agricolæ. Secun-
da artifices manuales. Tertia negotiatores circa forum. Quarta Mercenarij.
Quinta propugnatores & armigeri, quos necessarium est in ciuitate existere, si F
non debeat subijci inimicis. Bonus enim œconomus tempore pacis cogitat de
bello: munit igitur suas possessiones, oppida, arces, turres &c. armis bellicis pu-
ta tormentis, bombardis, balistis, fundis, petrarijs cum omnibus requisitis &
etiam loricis, cassibus, toracibus, scutis, cetris &c. armigeris, custodibus, uigili-
bus &c. De his uideatur Vegetius de re militari.

Quartus deus est Neptunus, dominus maris & aquarum, quasi nantunus.
Cicero. Neptunus. Aqua. Cicero libro de natu. deorum, asserit Neptunũ à nando dici. Est igitur Neptu-
nus aqua. Ea œconomo est summe necessaria, ob id, quòd eius utilitates lon-
ge uidentur ignem pręcellere. Sunt enim multa animalia, quę sine ignis degant
usu, deget aũt sine aqua nullũ. Quòd si fuerint sine humoris potestate, exhau-
sta & exucta à principiorum liquore, arescunt & deficiunt. Neque plantæ ipsæ
aut herbę florent citra aquæ humectationem. Quare Pindarus rectissime opi-
natur, aquam esse optimam. Habeat igitur œconomus, fontes, puteos, pisci-
nas, piscium uiuaria, aquas fluentes &c.

Post longam satis superque digressionem, ad inceptã redimus de duodecim si-
gnis zodiaci materiã, & annectere libuit uersus ipsius uenerabilis Bedæ,
Versus Bedæ. Mira prorsus paganorum & sæua dementia,

Qui

A Qui in cœlum transtulerunt, tam diuersas bestias
Cum olympo constet esse angelorum agmina.
Illi Taurum radiare dicunt inter sydera,
Qui in bouem uersum Iouem fabulis adseuerant,
Ad Italiam cum aduexerit Agenoris filiam.
Habet fides Christiana signorum memoriam,
Primum Agni, qui in cœlo maiestate fulgida
Regnat unicus cum patre per immensa secula.
Igitur non toruus fronte uel ceruice tumidus
Noster Taurus est putandus non minax, sed optimus
Dulcis, blandus atque mitis, & suauis uitulus.
Ipse ergo est credendus saginatus uitulus
Cuius caro immolata in crucis patibulo,
Nos nitore suo tulit de mortis periculo.
Hic non cessat nos hortari pietate sedula
Iugo Christi nos submitti exarare uitia
Diuinorum præceptorum reportare semina.
Fuge Cancrum repedantem, tu qui Christum sequeris
B Perge uelox, non sis tardus, nec in uia steteris
Et habebis dotem magnam in cœlesti curia.
Pro sequentibus oriatur testamentum Geminis
Idololatras calcare, deum solum colere,
Auaritiam uitare canorum incurabilem.
Leo noster obdormiuit, ut & mortem uinceret
Ideo euigilauit ut possimus surgere,
Vt quas iuste merebamur à pœnis eriperet.
Virginis hic sextum signum competenter sequitur
Sexta mundi iam ætate uenit dei filius.
Aequitatis Libram tenens, deus iure dicitur.
Huic puro si quis corde bene ministrauerit
Iam securus non timebit uenenum pestiferi
Conculcare tuta planta Scorpionis poterit.
Scuto fidei protectus sæuum Sagittarium
C Deformatum non pauebit cum equinis cruribus,
Ipsum quoque superabit nefandum Diabolum.
Capricornus hinc deformis uultu despicabilis
Alios amentes facit, alios sacrilegos
Homicidas, furiosos, alios adulteros.
Sed his omnibus conuersis atque bene flentibus,
Tergere de fronte solet candidus Aquarius
Crimina, quæ sponte fiunt uel instinctu dæmonum.
Duo pisces sequuntur uno signo æditi,
Duos populos figurant uocatos per gratiam
Baptismatis unda lotos, uni deo credere.
Insanire iam desinat eorum dementia
Qui in cœlo esse credunt aliqua mortalia
Cassa spernant illa, credantque dei ecclesiam.
Animalia pusilla, & magna & reptilia
Carnis pondere grauata, non petunt cœlestia
Sed cum carne horum credant interire animas.

 D

Vbi hominum & dei mediator fuerit,
Esse ibi electorum credimus & animas,
Hæc daturum se promisit infinita bonitas.

Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat.

Libuit hic annectere quæstionẽ hanc. Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat? Cum.n. circulo neq; principiũ neq; finis sit, non magis ab Ariete, quàm undelibet.

Contuendum est hic, & repetendum id Platonicorum dictum. Hanc mundi machinam ita secum esse connexam: ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti. Superius enim in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, uel ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur.

Cœlestium & terrenorum cõnexio.

Pagi. 80. F

Adde hic ea, quæ supra diximus authoribus Ptolemæo, Plinio &c.

Catena aurea.

Hæc superiorum & inferiorum connexio, est catena illa aurea, quam Homerus è cœlo in terrã demissam dixit: Hæc est symphonia & harmonia illa cœlestis, quam Pythagoras Diapason uocauit. Hanc sanè concordantiam Assyrij in eorũ dis pulchre ostendunt. Deum enim summũ habent quem maximũ uenerantur, quẽ Adad uerbo gentilitio nuncupant. Significat aũt ferè non aliud, quàm unum. Adijciunt & deam nomine Adargatin. Omnia horum numinũ potestati subiecta opinantur, Solẽ interpretati terramq;. Argumento est quòd Adad simulacrum insigne radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cœlestis uehiculum illi sint, in terrenam adeuntes molem. Figura autem diuersa terræ seu Adargatis imagunculæ confingebantur, in sublime radijs surrectis. Quòd cœlesti afluxu progerminent cuncta plane de terreno, uelut fermento. E

Assyrij.

Adad.

Adargatis. Vide Cælium lib. antiqui. 10 ca. 34.

His prænotatis, rationes sequentes facilioris erunt intelligentiæ. Assignantur enim cõmuniter tres rationes, quare ab ipso Ariete principium circuli zodiaci sit sumendum: has legito in nostris cõmentarijs in Prole.

Quartam causam, cui ansam dedere Ioan. à mon. Re. & Albertus Magnus. Ioanni enim ad summum Pontificem eunti, pro reformatione Calendarij Romani, in uituperium & derisionem astrologicæ artis, ab osoribus obiectæ fuere quæstiunculæ plurimæ. Inter quas fuit illa. Quare Astrologi (quasi homines dementes & uesani) ponerẽt in cœlo bestias, reptilia, homines nephandos &c? Respondit uir doctiss. quemadmodũ & nos superioribus lectionibus pro uirili respondimus. Adijciens in his cœlestibus imaginibus fabulis obumbratis, latere arcana quædam notatu dignissima. Modò illis inesse rem Physicam, modò moralem seu Ethicã, modo diuinam Theologicã. Quare hęc quarta ratio habet allegoriam theologicam, minime aspernandam. Contuendum igitur. Albertus Magnus in suo Speculo duos annotat libros. Vnum æternitatis, alterum uniuersitatis. Aeternitatis liber est mens diuina, in qua ab æterno fuere omniũ rerũ ideæ. De quo plura loqui pertimesco, quẽ dominis theologis uiris sapientissimis legendũ offero, mihi silentio transeundum. Dicoq; cũ propheta Psal. 64. qui iuxta hebraicam ueritatem de deo dixit (tibi silentium) Laus. Sequor & diuum Paulum, qui raptus usque ad tertium cœlum dixit se uidisse arcana, quæ non licet homini loqui. Sequor & Dionysium Areopagitam in epistola ad Caium, ineffabilitatem diuinitatis circumscribentem & dicentem. Nullo sermone uel animo mysterium ipsius promi posse, sed cum profertur manet arcanum, & dum intelligitur manet incognitum: quia non solum sermonem sed etiam cogitationem humanam superat &c. F

Aeternitatis liber.

Psal. 64.

Paulus.

Dionysius Areopa.

Alter est liber Vniuersitatis, de quo Alber. in hęc uerba. Scimus quòd ascendente Virgine natus fuit dominus noster IESVS CHRISTVS, non quòd subijciatur stellarũ motui, aut ipsarum iudicio, natorũ desideratissimus, qui crea

Liber uniuersitatis.

A rat ipſas ſtellas, ſed cum extenderet cœlum ſuũ ſicut pellem, formans librum Vniuerſitatis, noluit literis eiuſdem deeſſe aliquid ex eis, quæ ſecundũ prouidentiam ſuam in libro æternitatis ſunt ſcripta, etiã illud remotiſſimũ à natura, quòd de uirgine naſceretur. Vt profecto per hoc innueretur homo carnalis, & uerus, qui nõ naturaliter naſcebatur: Nõ quòd cœli conſtellatio eſſet cauſa cur naſceretur, ſed potius ſignũ, immo uerius ipſe erat cauſa, quare modus admirãdæ natiuitatis eius per cœlũ ſignificaretur. Hucuſq; Alber. In eo igitur libro oĩa diuinæ incarnationis myſteria & arcana ab eius cõceptione, uſq; in aſcenſionẽ in cœlũ, p cœlũ fuiſſe ſignificata & p ſtellas præfigurata cernes. Sũt.n. aſtra dei opt. max. inſtrumenta, quibus hunc mundũ gubernat, & quicquid ab aſtris uel alijs cauſis naturalibus fieri credit̃, ex fonte diuinæ præſcientiæ emanans à deo procedit. Omne.n. inſtrumentũ agit in uirtute agentis principalis, ut omnes teſtant̃ philoſophi. Ideo actio ipſa nõ inſtrumento attribuitur, ſed agenti. Non.n. ſecuris, ſed homo ædificat. Eſt quippe cœlũ ſtellis ornatum, tanq̃ liber diuerſis literis exaratus, in quo deus futura oĩa ab æterno cõſcripſit, & in eo ſeriẽ ordinẽq; cauſarũ diſpoſuit, ut cauſa cauſam ex ſe gignat, & debito ordine effectus producant̃. Hæc eſt catena illa aurea de qua Homerus. Vide ſupra proximè.

Inſtrumenta dei quæ.

B His animaduerſis uenio ad redemptorem noſtrũ DN. IESVM CHRISTVM uerũ Meſſiam in lege promiſſum, cuius incarnatio, natiuitas, uita, paſſio, ſepultura, reſurrectio & in cœlũ aſcenſio, quæ omnia & ſingula in ueteri teſtamenro per typicas figuras terrenas ſunt deſignata & prænotata, at nobilius in libro Vniuerſitatis, authore Alber. figurata. Sed his omnibus miſſis, ad ducis tantũmodo præfigurationes terrenas deſcendã. Eas, ſcilicet, quæ propius accedunt Chriſto iam in ara crucis ſuſpenſo, pro redemptione humani generis acerbiſſimis paſſionibus laboranti. Quarum una quæ præceſſit ſcribitur Geñ. ca. 22. de Abraham, immolante ad dei præceptum filium ſuum unigenitum Iſaac. Et eſt hæc figura ualde concors paſſioni Chriſti pendentis in cruce, prout Nicolaus Theologus eam pulchre interpretatur. Ex qua concluditur, quòd Chriſtus iuxta humanam naturã mortalem, dicitur Aries, & iuxta diuinam immortalem dicitur Iſaac. Chriſtum etiam uocat Ioan. Bapti. Ioan. 1. ca. Agnum. Cum dixit Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi.

Gene. 22. De Abraham & filio.

Nicolaus Theologus.

Altera figura typica ad noſtrum propoſitum, habetur Numeri 21. ca. De ſerpente æneo à Moyſe in deſerto ſuſpenſo, quam & ſcitè applicabis ad Chriſtũ. C Eandem, idem approbat Ioan. ca. 3. cum inquit. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerro, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat uitam æternam &c.

Nume. 21. De æneo ſerpente.

Nunc propius adeo ad quartam cauſam. Et dico, quòd ſaluator noſter Chriſtus uerus deus & homo, dicitur principium. Apoca. cap. 1. Ego ſum alpha & ω, principium & finis. Et idem Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor uobis.

Principium.

Cœleſtis igitur Aries in libro Vniuerſitatis deſcriptus, rite deſignat Chriſtũ noſtrum Arietem, noſtrumque Agnum. Primo propter nominationem: Sicut igitur Chriſtus eſt & dicitur principium omnium: Sic condigne cœleſtis Aries dicitur principium omnium ſignorum. Ecce quarta ratio theologica.

Ad id accedit aliud arcanum, Chriſto pendente in cruce fuit hora ſexta, ut Euangeliſtæ teſtant̃: Et Sol exiſtens circa Arietis principiũ ſtetit ſupra caput Chriſti crucifixi. Eſt aũt Aries ſignũ Solis exaltatio, ut omnes teſtant̃ Aſtronomi, & ſignificat Chriſtũ, qui in ſacris literis dicit̃ Sol. ſ. Malachiæ 4. Timentibus nomen meũ, orietũ Sol iuſtitiæ in medio. Qui ut ipſe prędixit, in cruce fuit exaltatus. Io. 3. & 12. Ego ſi exaltatus fuero. Et poſtea p reſur. & aſcen. exaltatus. Ad Phili. 2. propter quod deus exaltauit illũ, & donauit ei nomẽ quod eſt ſup o.N.

Malachias.

Philip. 2.

Et rursus trahit arcanum aliud arcanum, id. Ptole. dict. 7. alma, ornat cœlestem Arietem 13. stellis, quæ indubie designant Christum cum suis discipulis. D
Matth. 10. Elegit sane saluator noster 12. discipulos: Matthæi enim 10. capitulo sic legimus. Conuocatis autem Iesus, 12. apostolis, dedit illis potestatem spirituũ immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina hæc sunt &c. uide. Et Lucæ 9. ca. Conuocatis autem Iesus 12. apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia. Et idem de ijsdem ca. 22. Et Ioannis sexto ad finem. Interautem has Arietis stellas, hæ quę in eius sunt capite & cornibus, maioris sunt uirtutis, potestatis & splendoris, quia in tertia magnitudine. Est etiam, ut physicis placet, Arieti maior fortitudo in cornibus & capite. Vnde facile excerpitur, quod Christus fuit apostolorum caput, & est totius Ecclesiæ. Ad Ephe. 5. Et eorundem magister & dominus. Ioannis 13. ca. Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Et de sua potestate ipse dicit Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. De qua cõplurima passim in Euãgelijs. De qua etiã Paulus ad Collo. 2. Christus est caput oĩs potestatis & principatus.

Lucæ. 9 Ioan. 6 Christianus aries.

Pau Ephe. 5. Ioan. 13. Matth. 28. Pau. Collo. 2.

His generalibus præmissis, nunc sigillatim ad ipsa 12. zodiaci signa descendam. Quòd si quispiam eorundem fabulas legere cupierit, is adeat Hyginũ in suo poetico Astronomico, Bassum in cõmentarijs in Phœnomena Germanici Cæsaris. Oui. in li. Fast, & reliquos poetas. Ego easdem paucis percurram. E

Hesiodus Pherecides.

ARIES IGITVR HANC habet fabulam. Athamas Thebanus Phrixum & Hellen genuit ex Nephile coniuge, qua sublata cadmi filia Ino, uxor adducta est, quæ cum nouercali odio priuignos insectaretur, tosta semina, ne nascerentur, agricolis dabat: sequuta est annonæ caritas. Missum est Delphos ad oraculum, ad petendã opem: Qui accesserat corruptus, retulit Phrixũ & Hellem immolari debere. Qumq; ad arã mactandi uelati cõstitissent, à Nephile matre superinducta nube, rapti sunt: datus Aries aureum habens uellus, quo fugerent, Helle in mare decidit, & ab ea Hellespontus dictus: Sed à Neptuno cõprehensa, Peona procreasse fertur. Phrixum incolumen ad Aeetam peruenisse uolunt, & Arietem Ioui immolasse. Pellem in templo fixisse, & Arietis ipsius effigiem à Ioue inter sydera constitutam. Quod de Athamante & liberis ex Nephile natis dicitur, ueritatem sapit. Vide. Rapha. Cętera de Ariete pro naui Phrixo & Helle concesso, fabulosa sunt. Per tropologiam tamen (ut etiã eruditis placet) per Arietẽ intelligunt nauigiũ imaginem Arietis, uel in summo, prora, aut puppi præferens. In Lybia enim fuisse legimus, quæ dicerentur κριοί, id est, Arietes. F
Fabulã Arietis pulchre canit Oui. 3. Fast. Quę etiã his uersiculis manifestat.

Ouidius Thomas Radinus placentinus.

Aries maris uiator
Tulit usq; fidus Aeetam
Ruta aquis sorore Phrixum.
Veniens Iouis qui ad ædem
Sacram in hostiam cremauit:
Prius aurea priuata
Radiante pelle, templi
Laquearibus decoris,
Nitet hinc micante cœlo

Plura de Ariete lege supra.

DE TAVRO SECVNDO SIGNO. Iupiter demutatus in Taurum Sidonem uenit, ut Europam Agenoris regis filiam deportaret. Is cum per

A pelagus Sidonem uenit, ibique Europã inter æquales suas ludentẽ in templo Aesculapij, uel in pratis templi inspexit, eamque repentino arreptu collocatã suo tergo, deuexũ in insulam Cretam: ob hãc causam Iuppiter Taurum, id est, effigiem Tauri, quam ipse exuit, syderibus dignatus est ĩmortali memoria inferre. Hæc fabula prope accedit dictis Ouidij, quinto Fastorum. Quę breuiter his metris aperitur.

Taurus amans Iupiter optimus
Efficitur, quo posset Agenore
Progenitam producere feruidus
Vt se in amplexus societ torum.
Prata uirent: cœlo aspicit inclytam
Ludere: fit Taurus speciosior
Omnibus: & iam Europa cupidine
Eximij candoris, inhæserat
Terga premens, cum per mare turbidum
Enatat, & Cretam uehit insulam.
Oscula libans uictor ad æthera
B Transuolat: & Taurum ignibus induit,
Altisono tandem emicat aureus.

Sub hac fabula Tauri latet hæc tropica ueritas. Quòd Iupiter cũ rapuit Europã, habuit nauim præsignem Tauri forma: Vel Taurum in puppi figuratũ.

Abscondita est præterea allegoria theologica, quam indicat Beda supra in metro. Igitur non toruus. Est enim bos animal immolatitium secundum legis traditionem, ut patet Numeri 7. &c. Apte signat nostrum redemptorem Christũ, pro nobis in cruce immolatũ. Quapropter Lucas euangelista, ob id quòd præ cęteris uersatus circa mortem & passionem Christi ac eius immolationem, per faciem bouis significatur. Satis est. Lucas taurus.

De stellis autem Tauri, puta Pleiadibus & Hyadibus, in subditis abunde dicetur.

GEMINI TERTIVM SIGNVM. Ex Lęda filia Cebali, progeniti sunt Castor & Pollux. Hi authore Hygino, fuere omniũ fratrum inter se amantissimi, quod neq; de principatu contenderunt, neq; ullam rem sine communi consilio C gesserunt. Castor interijsse dicitur in oppido Adriadnis, quo tempore Lacedæmones cum Atheniensibus bella gesserunt. Alij autẽ, cum oppugnarent Spartam Linceus & Hydas. Pollux autem (authore Homero) dicitur fratri mortuo concessisse dimidiam uitam. Pro quibus officijs eorum, Iupiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur. Geminorum sydera cum se ostendunt laborantibus nautis spem salutis præbent, teste Porphyrione. Secundum Varronem Gemini sunt, Hercules Appollo. Alij aiunt Triptolemũ & Iasonem. Lege Geminorum fabulam apud Hyginum, Bassum, Ouidium 5. Fastorum. Et in his metriculis.

Hos quòd erant concordes inuicem
Extulit ad cœlos, & splendidis
Syderibus depinxit Iupiter:
Vt niteant alternis noctibus.

Apud receptos authores poëtas & alios, nonnulla uirorum amicorum paria connumerantur, ut hic Castor & Pollux. Sic Pilades & Orestes, Patroclus & Achilles, Theseus & Pyrithous, Scipio & Lælius, Damon & Pythias.

Amicitia. Tullius. Hoc loco in libro Vniuersitatis uirtus amicitia, nobis ut speculū obijcitur. D
Est autem teste Tullio libro de amicitia: Amicitia omnibus rebus humanis prae ponenda. Nihilq; est naturae tam aptum tamque conueniens ad res prosperas,
Aristoteles. uel aduersas, quàm sit amicitia. Difficile ualde est homini, quod sibiipsi sufficiat. Quod Aristotelem 9. Ethico. nō latuit, cū dixit. Solitaria difficilis est uita. Et primo poli. Homo solitarius, aut deus aut bestia. Et idē 8. Ethico. Nullus uiuere eligit sine amicis, habens reliqua bona omnia. Si enim infelicitas aut aduersi-
Aristoteles. tas ingruit, bonum est habere amicos consolantes. Aristo. 8. Ethi. In infortunijs refugiū est ad amicos. Et idem 9. Ethi. Amicus est cōsolatiuus amico, uisione & sermone. Et idem in eodem. Praesentia amicorū delectabilis est, tam in bona fortuna, quàm mala. In mala, quia tristati alleuiantur amicis cōdolentibus. Re-
Salomon. ctè igitur dixit sapiens. Veh homini soli, quia si ceciderit non habet qui subleuet eum. Est etiā homini opus habere amicos in rebus felicibus & prosperis ac
Paulus. iucundis, ut habeat congaudentes. Hortatur diuus Paulus ad Roma. 12. Gaude
Seneca. re cum gaudentibus & flere cum flentibus. Alludit Seneca epistola 6. Nullius
Tullius (inquit) boni sine socio, iucūda est possessio. Tullius libro de Amicitia sic habet. Verū ergo illud est, quod à Tarentino Archyta (ut opinor) dici solitū, nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum. Si quis coelum ascendis- E
set, naturamq; mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illā admiratione ei fore, quae iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret nō habuisset. Sic natura solitarium nihil amat, semperq; ad aliquid, tanquam adminiculum annittitur, quod in amicissimo quoq; dulcissimum est.

Amicitia diffinitur. Tullius libro de amicitia eam sic diffinit. Est rerum diuinarum & humanarū
Aristoteles omnium, cum beneuolentia & charitate summa consensio.

Bonū triplex. Ex Aristotele 8. & 9. ethi. colligitur haec diffinitio. Amicitia est beneuolētia
Tria amicitiae genera. mutua, non latens ratione boni. Bonum est finis & causa amicitiae. Est autem triplex bonum secundū Aristotelem, utile, delectabile & honestum. Et secundū hoc tria amicitiae genera. Prima duo genera sicut cito oriuntur, ita & cito de
Ouidius ficiunt. Ouidius primo Trist.

Donec eris felix multos numerabis amicos
Tempora si fuerint nubila, solus eris. Idem in eodem.
Illud amicitiae sanctum & uenerabile nomen
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.
Et idem in eodem. De eo qui etiam in aduersis fidus permanserat. F
Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat & uultu ridet fortuna sereno,
In delibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat &c.

Amicitia uero quę oritur ex bono honesto, scilicet uirtutibus, difficulter solui-
Tullius tur. Tullius lib. offi. Omniū societatum nulla praestantior, nulla firmior, quàm cum uiri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.

Amicus quo modo sit comparandus. Sed quo pacto amicus sit comparandus aut uenādus, adeunda est tertia epistola Senecae ad Lucillium. Ex qua haec excerpsi. Si aliquem amicū existimas, cui non tantundem credis quātum tibi, uehementer erras, & nō satis nosti uim uerae amicitiae.

Errat & ille, qui amicum in atrio quaerit, in conuiuio probat.
Et nullum maius est periculū, quàm quòd amicos sibi putat, quibus ipse nō est.
Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: & cū placuerit, toto illum

A illum pectore admitte. Tam audacter cum illo loquere, quàm tecum. Cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce &c.

De amicitia legito Aristotelem 8. & 9. Ethi. Tullium libro de amicitia, & libro officiorum. Senecam lib. de beneficijs, & in epistolis. Valerium Maximũ libro 4. ca. 7. Ouid. lib. Trist. & de Ponto. Libros Sapientiales Salo. & Ecclesiastici. Diuum Ambro. libro de offici. Concludam autem in præsentia, adhortando omnes ad ueram amicitiam exemplo Damonis & Pythiæ, quorum amicitia ab omnibus celebratur, ut principatum inter omnia paria amicorum obtinere uideatur. Lege Vale. Max. lib. 4. ca. 7. Quos etiam extollit Tul. Tus. Quæst. & lib. Officiorum, & Lactantius lib. 5. diui. institu. De amicitia tractantes. Tullius. Lactantius.

Stellæ præterea Geminorũ: amicitiæ conditiones satis apertè indicant, quarum naturæ, docente Ptolemæo tract. 1. qua. ca. 9. sunt nõnullæ Saturninæ, aliæ aliqua Mercurialis, ut ea quæ est in capite Gemini antecedentis & dicitur stella Appollinis, id est, Mercurij. Aliqua Martia, ut ea quæ est in capite Gemini sequentis. Saturninæ stellæ Saturni habent naturã, datur autem (autore Fir.) Saturno firmitas & stabilis amicitia. Ecce. Mercurij stella significat amicorum facundiam, quæ Mercurio assignatur. Aristoteles 8. Ethi. Mutua colloquia, & concordia factiua sunt amicitiæ. Et idem 9. Ethi. Amicitia bonorũ augetur bo- Stellæ Gemini indicant amiciciam. Ptolemæus.

B nis colloquijs. Affabilitas sanè & placiditas multum conducunt pro amicitia. Stella Martica designat pro amico ad sanguinem usque & mortem certandũ, uide huius exempla apud Valerium ubi supra.

Nec illud prætereundem arbitror. Bassus & Hyginus lib. 3. de Geminis, dicunt, quòd is qui Cancro uicinior est in pede sinistro stellam habet, quæ dicitur tropos, id est, conuersio quasi pede indicare uelit in proximo adesse Solis conuersionem. Imo sunt qui sequens Gemini uocant tropos, quare (ni fallor) in Basso corrupte legitur. Alter qui tripus appellatur, is iuxta Cancrum est. Tropos stella.

CANCER QVARTVM SIGNVM. Is teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd cum Hercules contra hydram Lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuisset. Qua de re Herculẽ permotum eum interfecisse, Iunonem autẽ Herculi infestam inter sydera constituisse & eius beneficijs magnis honoribus decoratum, 12. signorum zodiaci numero (annumeratus.

C Hanc fabellam Tho. Rhadi. metrice sic descripsit.

Tot stellas Herculis ense nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occisum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora

Attende, Hydrus mas, hydra femella genus est anguium in aquis degentium, de quo Plini. lib. 29. cap. 4. in hæc uerba. Nisi incendijs femina exurerentur non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguiũ genus est, quod in aqua uiuit, Hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Et de ijsdem idem, Hydros marinos inueniri uicenum cubitorũ. Propter huius anguis fœcunditatem existimari potest locum datum fabulæ. Finxerũt enim poetæ Hydram multorum capitum fuisse in Lernea palude, quorum aliquot excisis: totidẽ renascebantur. Quod monstrum cum totã eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum, sagittis petitum. Postremo cum sese solitis cauernis condidisset ligno-

Q

rum congesta strue, igne consumptum est. Virgilius. D

Quinquaginra atris immanis hiatibus hydra.

Lerna, Lernæ.

Præterea Lerna uel Lernæ, authore Ptolemæo libro 3. ca. 16. tab. 10. Euro. oppidum est in agro Laconico, quod alij contendunt in agro Argiuorum uel Argolicæ locari. Ad Lernam fuit fons, aut palus: Lerna dicta Plinî. libro 4. ca. 5.

Tiryntha.

Rursus Tiryntha oppidum iuxta Argos, non longe à Mycenis, nō est apud Ptolemęū, sed Plini. ubi supra, à quo Hercules Tirynthius est appellatus, quòd ibi alitus & educatus sit. Tirynthius quasi Argiuus, q in ea prouincia gesta eius maxime clarucrunt.

Macrobij dictum ualde obstrusum.

Hic occurrit Macrobij dictum ualde abstrusum & inuolucrum, quod illustrare pro uirili decreuimus. Is enim lib. 1. de Somnio Scipio. sic scriptum reliquit. Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo amplectitur, ut eum, qua duo tropica signa Capricornus & Cancer feruntur, interfecet. Has Solis portas physici uocauerunt, quia in utraque obuiante solstitio ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. Per has portas animæ de cœlo in terras meare, & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera deorum uocatur. Hominū Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est. Capricornus deorum, quia per illum animæ in propriæ immortalitatis sedem, & in deorum numerum reuertuntur &c. E

Semen uiri.

Pro illustratione huius dicti aduertendum primo. Postquàm semen uiri intra formandi hominis locum receptum est, trahit id secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori clauditur testa, quod à physicis deprehensum est, nec latuit Hippocratem de natura pueri. Nouem sequētibus: sanguis. Duodecim alijs: caro, decem & octo reliquis: figuratum, siue organisatū, tunc anima creatur & infunditur.

Luna humida. Hali Aben. Ptolemæus. Albertus. Ptolemæus.

Secundo loco sciendum. Ptolemæus, Iuli. Fir. Albumasar & omnium astrolo. turba asserit: naturā Lunæ per se esse humidam & frigidā, quod Hali Aben. pluribus aperit uerbis, transeo. Et Ptolemæus tracta. 1. quadri. ca. de Luna affirmat, dicens, maior Lunæ uis est humectare. Er post pauca. Quapropter adhūc modū mutatione manifesta corpora mutat. Et (ut Alber. habet) propter cuius uicinitatē plus influit sup inferiora, q̃ alia cœlestis uirtus. Accedit Ptole. uerbo 61. centi. Luna propria est corpori, propter consimilitudinē eius in operatione. F

Cancer Capricornus solis portæ. Portæ animarum.

Tertio loco, scribunt Platonici & in naturalibus Macrob. supra non tacuit, Cancrum & Capricornum dici à physicis solis portas, quia in utraqúe obuiante solstitio ulterius solis inhibeatur accessus. Per has portas animas de cœlo in terras meare, & rursus de terris cœlestia repetere. Et ideo hominum unam dici, alteram uero deorum. Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus. Dijs uero Capricornum, quia illàc post mortem cœlestibus animæ restiruantur sedibus.

Metonymia. Cancer domus lunæ. Capricornus domus saturni.

Nemo uerbis Macrobij falli debet, ut descensum, ascensumq́ue hic accipiat secundū situm, sed hæc per Metonymiā, id est, translationem accipienda sunt. Quia Cancer Lunæ domiciliū est, Capricornus aūt Saturni. Sed quia luna Cancri domina est, generationi proxima est. Saturnus uero dominus Capricorni remotissimus. Ideo per Cancrum, id est, lunarem uegetabilemq́ue instinctū descendere animas dicunt, quæ supra exposita sunt. Per Capricornum uero, id est, per Saturnum intellectualemq́ue instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem uocant, qua sola petuntur superiora. Mens enim dicta quasi

eminens

A eminens, quæ diuina suspicit & contemplatur. Aristoteles 3. Rhe. Mentem inquit, ut lumen accendit in anima deus. Nunquam igitur anima est quieta, nisi quando deo cõiungitur. Saturnus rectè à ueteribus mens appellaẽ. Quare etiã doctissimi astrologi, Saturno tribuunt, solitudinem, multas cogitationes, speculationes & acerrimum ingenium. Adstipulatur ad hoc quòd Moyses, ociũ sabbati mandauit Hebræis, Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisque ineptũ contemplationibus aptum, eóque die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandũ. Auersanda sunt igitur nobis uitia, uirtutes colendę, ad rectas spes mentes subleuandæ, & redibunt animæ nostræ ad earum conditorem, à quo olim per creationem in corpora descendere. Nunc arbitror Macrobij dictum illustratum. Mens Aristoteles. Moyses.

De stellis Cancri puta Præsepi & Asellis in subditis dicemus.

LEO QVINTVM SIGNVM. Hyginus, Bassus, Leonẽ beneficio Iunonis inter astra collocatum, eo quòd uirtute cæteras feras præcellat, earum enim princeps existimatur. Periandrus Rhodius refert eum ob primos labores Herculis, memoriæ causa honorificè astris illatum. Versiculi Thomæ Radi. sunt hi

Præstans animal uirtute Leo (de Leone.
B In syderibus claris uehitur,
Vt nobilitatis uult meritum

Contuendum, Leonem uõ raro significare Cancrorum genus, Testis Plini. lib. 9. cap. 31. Cancrorũ genera, Carabi, Astaci, Tacineæ Leones &c. Significat Leo multis pudendum, cuius plures causæ ab eruditiss. assignantur. Cum fauore auditorum, unicam pandam. Sunt qui ideo dici opinentur, quia mirũ in modum Leoni fœtet anima, quod Plini. & Aristoteles scribunt. Sat est intelligentibus dictum. Est præterea Leo animal notissimũ, & in nostro proposito sumitur pro cœlesti signo eo nomine appellato, de quo paucis præmissis aliqua dicã. Leonis significata. Plinius.

De Leone pro animali copiose scribunt. In primis Aristoteles libro de natura animaliũ, præcipue lib. 5. 8. & 9. post hunc Plini. in pluribus locis, copiosius tamen lib. 8. ca. 16, Solinus ca. 40. Alber. Mag. libro de animalibus & alij plures. Longũ esset & forsan auditoribus tædiũ afferret, recensere huius animalis miratu dignas proprietates, naturas siue consuetudines, ut sunt Generositas siue nobilitas, fortitudo, liberalitas, clementia, gratitudo aut placabilitas &c. Quare consulto transeo. Omitto etiam allegoriam theologicam, qua deus opt. dicitur Leo, Christus redemptor noster Leo. Item allegoriam Ethicam, qua homo uirtuosus, fortis, liberalis, clemens & gratiosus exponitur Leo, sunt profecto sacræ literæ plenæ Leonibus. Scriptores de Leone. Proprietatis Leones.
C

Paucula tamen hic annectanda reor ad nostrum seruientia propositum. Inueniuntur nonnulli grammatici Græci asserentes, Leonem à uidendi potentia nomen adeptum esse, à græco uerbo λάω, id est, uideo, quòd sit fera uisus acutissimi, nec unquàm omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur absurdum, neque enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia, quod Aristotelis doctrina prorsum cõprobatur. Forte inquiunt, ut Dorcades, apertis oculis Leo cõquiescit, unde irrepsit sententia illum nunquam dormire, Leonis oculus utiq; permagnus est & incumbens oculo pellis longe minor, q̃ ut oculum totum ualeat obtegere, unde fit ut oculis apertis somno frui uideatur. Leo unde. Leo an dormiat. Aristoteles. Leonis oculus magnus.

Plutarchus libro Symposiacon, asserit Leonem propterea dici solare animal quòd inter quadrupedes unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit Leæna minimumq; dormit sublucentiq; dormientis oculi. Et cum dormit (teste Democrito) cauda iugiter mouetur. Leo animal solare.

Leo signū cœleste. Macrobius.

Cœlestis etiam Leo signum solare comprobatur. Est enim Solis domicilium, D de quo audiendus est nobis Macrobius primo Satur. Propterea (inquit) Aegyptij animal in zodiaco consecrauere: ea cœli parte, qua maxime annuo cursu Sol ualido efferuet calore, Leonisque inibi signum: domicilium Solis appellant quia id animal uidetur ex natura Solis substantiam deducere. Primo, quod impetu & calore præstat animalia, uti præstat Sol sydera. Validusq́ est Leo pectore & prioris corporis parte, degenerat posterioribus membris, æque Solis uis, prima parte diei ad meridiem increscit, uel prima parte anni à uere in æstatem, Mox elanguens deducitur, uel ad occasum: qui diei, uel ad hyemem: quæ anni pars uidetur esse inferior. Idemque oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, ut Sol patenti, igneoq; oculo, terramque conspectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec solus Leo, sed signa quoque uniuersa zodiaci, ad naturam solis iure referuntur. Hucusque Macro.

Nec id annotatione dignum prætereundem puto, Sole per Leonis signum decurrente, dominis Medicis offerri tempus opportunum ualde, & nunquam satis laudatum: pro conficiendis medicinis cōtra uenenum epidimiæ repellendum. Item solaria passim exquisita componere, & rebus cordialibus cor fouere B De quibus, & alijs multis scripsimus in cōmentariolo de electione temporis. In præsentia dabimus auditoribus remedium quoddam, miratu dignum, contra calculum aut morbum renum, sub hac formula. Insculpe auro imaginem Leonis, Sole existente in corde Leonis, hoc est, in 22. gradu eiusdem. Sole etiam medium cœli obtinente. Et aspiciat feliciter (si fieri potest) Iupiter, aut Venus medium cœli. Aut sit Iupiter, aut Venus in bonio loco figuræ cœli. Secūdo, fiat arcula ex auro in forma, sicuti fabricatur apud nos Agnus dei, tempore delecto iam supra exposito. Huic includantur hæ duę radices, scilicet, radix petroselini & radix saxifragæ. Et quia ambæ sunt de natura Solis & Iouis, fiat inclusio durante Sole in bono aspectu puta sextili, aut trino cū Ioue, & sint Sol & Iupiter bene locati in figura cœli, & ualde fortes. Tertio, superiori cooperculo arculæ imponatur Corallus rubeus boni coloris. Et quia (ut plures asserunt) Corallus est de natura Iouis & Veneris, fiat impositio: cum Iupiter & Venus sese amicabiliter aspiciunt, bene dispositi in figura cœli & fortes. Et in his omnibus noxij planetarum aspectus sunt fugiendi. Hæc imago ea (ut prædiximus) arte fabre facta, gestantem contra calculum iuuat. F

Constructio imaginis contra calculum.

VIRGO SEXTUM SIGNUM. Huius fabulam describūt Aratus, Hyginus, Bassus, Marcus Mani. lib. 5. Hesiodus & alij. Ex Hygino hæc. Virginē hanc Hesiodus Iouis & Themidis filiam dicit. Aratus autem Astræi & Aurorę filiam existimat. Alij Erigonem uocant, Icari filiam, quòd eodem tempore fuerit, cū aurea secula hominū essent, & eorū principem fuisse demōstrat, propter diligentiam & æquitatem: Iustitiā appellatam, neque illo tempore ab hominibus exteras nationes bello lacessitas esse, neq; nauigio quemquam usum esse, sed agris colendis uitam agere consueuisse. Sed post, eorum qui sunt nati, minus officiosos, magis auaros cœpisse fieri, quare minus Iustitiam inter homines fuisse cōuersatam, deniq́ue eam peruenisse adeo, dum diceretur heu heu genus hominum natum. Itaq́ue non potuisse pati amplius & ad sydera euolasse. Alij hanc Cererem esse aiunt. Alij fortunam.

Hæc fabula his uersiculis sic manifestatur.

Dum soles agerent beatiores
Aurea Saturno secla regente sene,

Princeps

A Princeps uirgo fuit seueriorem.
Iustitiam seruans, nomen & inde tenens.
Quæ cum cerneret omnibus tenaces
Esse animos, & quòd saxea corda forent:
Et quemque officij benigniorís
Ingrate oblitum, transuolat ad superos.
Sic Virtus fugiens ineptiores
Sydere fœlici transmeat ad superos

Satis utile esset, si temporis breuitas non prohiberet allegoriam theologicam siue ethicam, de iustitia exugere. Aut moralem de uirginitate. Sed his missis, duo dumtaxat apperiam. Primũ physicum de probanda uirginitate, in hunc ferè modũ. Recipiat Gagates lapis nigri coloris, qui à multis Ambra nigra appellatur, & est leuis, aridus, non transparens. Is in aqua tritus ac prægnanti exhibitus fœtum accelerat, ac quę cunque modo mulieri propinatus in potu fuerit, cogit corruptam urinam fundere. Virginem uero minime. Ecce. Legito Plini. lib. 36. ca. 19. & Speculum lapidum Leonardi Pisaurensis. *Virginitas probatur.* *Gagates lapis.*

Secundum miratu dignũ reperi apud Albumasarem libro sexto eius introductorij in Astronomiam capi. 1. De naturis signorum. Cuius hæc sunt uerba B Virgo signum &c. Oritur in primo eius Decano, ut Persæ, Chaldæi & Aegyptij, omniũque duorũ Hermes & Ascalius, à primæua ætate docent, puella cui Persicum nomen Seclenidos de Darzama, Arabice interpretatum Adrenedefa, id est, uirgo, munda puella, dico: uirgo immaculata, corpore decora, uultu uenusta, habitu modesta, crine prolixo, manu geminas aristas tenens, supra soliũ aulæatum residens, puerum nutriens, ac iure pascens, in loco cui nomen Hebræa, puerũ dico à quibusdam nationibus nominatum Iesum, significantibus Eeza, quẽ nos græce Christũ dicimus, hæc Albu. Ex his uerbis manifeste demonstratur saluatorem nostrũ ex illibata uirgine natũ. Oritur ergo hæc uirgo Iesum pascens. Proteruus accedat a pella Iudæus, qui uirginem matrem renuit, cum tantis ætatibus, tot ante secula gentiles ista præuiderint. Et si Verpus dicat, non dicunt hi ipsam uirginem pueri illius matrem, sed tantum iure ipsum pascentem. Erubesce infelix, quia quæ iure pascit, non nisi mater est. *Mira Albumasar de uirgine.*

Pulchra argumentatio contra obstinatos Iudæos, qui omnia suorum codicum dicta, de natiuitate, conceptione, passione, morte, & resurrectione nostri C Messiæ perperam interpretantur, & falsis glossellis obumbrant. Diuus Augustinus consimilibus utitur argumentis, cõtra Iudæos seruum pecus, disputans cum ipsis, de dei filio, de natiuitate Messiæ per uirginem, passione &c. adducit sanè gentilium dicta & præcipue Sibyllarum, ut patere facile potest legenti sermonem eiusdem, de uigilia natiuitatis Domini. Plura tribuit sanctus pater dictis Sibyllarũ, Legito libro 18. & 21. De ciui. & alios. Memini me legisse apud Sibyllam Delphicam. Hæc uerba. Nascetur propheta è uirgine absque humana corruptione. Et Sibyllam Europeam. Veniet montes & colles transiens, & in paupertate regnans cum silentio dominandi, è uirginis uase exiliet. *Augustinus.*

DE LIBRA SEPTIMO SIGNO. Vetustissimi Astrologi (qui zodiaci signa recensuerunt iuxta imagines octaui orbis, quem supremum putarunt) dumtaxat undecim signa numerarunt, Scorpionem & Libram in unum redigentes. Postea alij facta sectione, duodecim recensuerũt. Rectè igitur Hyginus dixit, Scorpius hic propter magnitudinem membrorũ in duo signa diuiditur, quorum unius effigiem nostri Libram dixerunt &c. Nõ est hic lectori de Libra expectanda fabula. Sed in primis hic contuendum erit, eam cœli partem iuste *Libra iuste in cœlum collocata.*

Libram appellari. Nam cum Sol cursu suo eo peruenerit, puta ad eius initium, D
dies & nox æqua lance diuiduntur, accidit enim æquinoctiũ autumnale, quem
Virgilius. admodum in Ariete uernum. Virgilius primo Geor.
Libra dici somniq́ue pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem
Exercete uiri tauros.
Mar. Mani. Et Marcus Mani. libro 3. ca. 1.
Libra, Ariesq́ue parem reddunt noctemq́ue diemq́. Legito plura supra.

Locus Ciceronis. Præterea hic locus Ciceronis explicandus est, qui libro secundo diuinationum sic scriptũ reliquit. Lucius Taurutius Firmanus Romam, in iugo cũ esset Luna, natam esse dicebat, per iugum hic libram accipito. Græci sanè Scorpij priorem partem quæ libræ aptatur ζυγὸν dicunt, id est iugum. Nos Chelas appellamus. Ouidius primo Fasto. uocat brachia, cum inquit.
Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri
Præceps occiduas ille subibit aquas.

Natiuitas Romæ. Solinus. De natali urbis Romæ scribit Solinus ca p. 2. in hæc uerba. Vbi tugurium fuit Faustuli, ibi Romulus mansitauit, qui auspicato fundamenta murorum iecit B duo de uiginti natus annos Christi Calend. Maias, hora post secundam ante tertiam, sicut Lucius Taurutius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Ioue in Piscibus: Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione. Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis.

Iustitia cõmutatiua. Aristoteles. Cõmutationes. Leuit. 19. Esai. c. 59. Ouidius. Deinde per Librã scriptam in Vniuersitatis lib. p allegoriam nobis accipienda est æqualitas in iustitia cõmutatiua seruanda. Cõmutatiua enim iustitia, ut Aristoteli 5. Ethi. placet, æqualitatem seruat in cõmutationibus inter duas singulares personas in proportione arithmetica, ut puta tantũ sit pretium, quantum ualet res empta &c. Sunt autem cõmutationes etiam uoluntariæ, ubi amborum interuenit consensus, multiplices, ut emptio, uenditio, locatio, cõmodatio, mutuidatio &c. In quibus neglecta iustitia cõmutatiua, cõmittunt fraudes & doli fermè innumeri & usuræ &c. De iustitia cõmutatiua, scriptũ est Leui. 19. Statera iusta & æqua sint pondera. Iustus modius & æquus sextarius. Cõtra de iniustitia scribitur Esai. 59. Concursum est retrorsum iudiciũ, & iustitia longe stetit, & corruit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Ouidius describens ferream ætatem in qua nos uersamur, ad propositum sic cecinit. F
De duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nephas, fugere pudor, uerumq́ue, fidesq́ue.
In quorum subiere locum fraudesq́ue doliq́ue
Insidiæq́ue, & uis, & amor sceleratus habendi. Et infra.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Et iterum infra.
Filius ante diem patrios inquirit in annos,
Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
Vltima cœlestum terras Astrea reliquit.

SCORPIVS OCTAVVM SIGNVM. Hic sanè à Ioue inter astra illatus est, quod cum Orion uenaret, & in eo exercitissimum se esse cõfideret, dixisse etiam Dianæ, & Latonæ, se omnia, quæ ex terra oriuntur, interficere ualere, ob cuius loquacitatem Terram permotã Scorpionem eduxisse, qui Oriona percussit & occidit. Iouem autem utriusque animum admiratum, Scorpionem inter astra collocasse, ut species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi nimium confideret. Dianam autem propter studium Orionis à Ioue, ut ibi
Latona mater Dianæ.

illi

A illi beneficium daret petenti, quòd ultro terræ tribuisset, itaque Oriona in cœlum constitutum, ut cū Scorpio oriente Orion occidat. Hæc metrice sequitur.

Salsus Orion dum sternit humi
Lustra ferarum intrans, omne genus
Quadrupedum, Latonam alloquitur.
Germinet optatum seminibus
Terra potens, percussum iaculo
Occidet hoc forte, quicquid erit,
Talia uix fatus, cum ira solum
Protulit ignitum scorpium habens.
Et modo tantus uires rapitur
Morsibus, & uili morte cadit
Transtulit hunc cœlo cunctipotens
Mens hominum fidat ne nimium.

Scorpio dicitur herba, nomen accepit quòd semen habet ad similitudinē caudę Scorpionis, folia pauca, ualet aduersus animal nominis sui. Testis Plini. lib. 22. ca. 25. & in multis alijs locis. Est & Scorpius Piscis marinus Plini. 32. cap. 7. Et bis parit in anno. Idem lib. 9. ca. 51. Eius in medicinis usus legitur apud eundem. Scorpius animal terrestre, de quo hic tractatur, de quo Plini. lib. 11. ca. 25. uermiculi sunt ouorum specie, pariunt, similiterq́ perimunt, semper cauda in ictu est, nulloq́ momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ferit obliquo ictu & inflexu. Gemini sunt nōnullis aculei, & mates sæuissimi. Venenū oibus medio die cū incanduere Solis ardoribus. Itemq́ cū sitiūt. Cōstat & Seprena caudę internodia sæuiora esse, pluribus .n. sena sunt, homini icto putat̄ esse remedio ipsorū cinis potus in uino, aut oleo mersus. Verum Plini. plura ponit remedia contra morsus Scorpionum, quem lege. Est & Scorpio cœleste signum, de quo plura Iul. Fir. lib. 2. capite 12. ubi habet, quòd sit signum falsidicū, debileq́, Domus Martis, & significet medicos fictos & indoctos.
Scorpius herba. *Scorpius piscis.* B *Scorpius animal terrestre.* *Scorpius signum.*

Fabula ipsa satis indicat, quare Scorpius sit collocatus inter astra. Cū dicit, ut species eius hominibus documento esset &c. Aduertendū hic, quòd magnanimitas est quasi fortitudinis pars, & est spontanea difficiliū aggressio. Dicitur ergo magnanimitas quasi magnorū siue ad magna animositas, maximum autē quod in usum hominis inter exteriora uenit est honor. Hunc .n. deo adhibemus nihil maius habentes. Honor in signū uirtutis exhibetur. Is aūt cui Honor exhibetur, excedere potest, aut deficere, aut medio modo se habere, & tunc magnanimus appellat̄, qui magnis honoribus, quibus ob magnitudinem donorū dei uel uirtutū dignus est, dignificat se & quando oportet. Magnanimus .n. cōsideratis donis dei, ad pfecta uirtutis opera tendit, & honores in signū talium exhibitos non respuit. Difficile est & laboriosum tenere mediū huius uirtutis, à quo quis facile deuiat, puta per præsumptionē, de qua Aristo. 4. Ethi. præsumptuosus .n. ad maiora tendit, quàm sibi cōueniat, aut quærit honorari ex bonis fortunæ, quibus proprie honor nullus debet̄. Ambitio .s. honoris & laudis immoderata cupiditas. Ambitiosus .n. amat primos accubitus in cōuiuijs. Inanis gloria de qua Tul. 1. Offi. quæ quærit̄ in rebus huius mundi prosperis & iucundis. Paulus ad Gal. 6. nō efficiemini inanis gloriæ cupidi. Inde etiā orit̄ iactantia. Iactator .n. maiora de se uerbis & factis fingit, q̄ sint in eo aut propter gloriā aut lucrū &c.
Magnanimitas. C

SAGITTARIVS NONVM SIGNVM. Fabula apud Hyginum, Sagittarium dicunt nonnulli esse Crocum Euphenes Musarum nutricis filium. Vt ait Sostenus, eum domicilium in monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari, nonnunquam etiam studio uenationis exerceri. Itaque pro

A cuius aquam hauriebant descensuri, ut omniū irreperet obliuio. Rursus & alter erat, quem Mnemosynes, id est, memoriæ uocabant, ut hausta inde aqua omnium recordarentur, quæ uidissent.

Fingunt præterea poetæ Musas ducere choreas. Volunt Platonici deū opt. maximum terram, tanquam chorum aliquem, diuini templi medium constituisse. Nam cum mundum (ut Platonici uolunt) ubique construeret rationis plenissimum, quo clarius suū referret authorem, in sphæra qualibet uiuentia plerasque collocauit, quæ non templum modo redderent excultissimum, sed summi opificis laudes assidue concinerent. Quod ipsum humanas itidem mentes in meditullio positas facere uoluit. Hic igitur est illa ueteribus celebrata chorea Musarum, quę ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuo, saltatq;. Ipse uero, ut ait Orpheus, Cœlum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic alius non est, quàm deus, quem uniuersalem uocat Pythagoras, dictumque uult, quasi ἁπλόον, id est, simplicem ac unum. Vt aūt humana mens ipsius summi opificis laudes recinere & cælebres choreas ducere posset, dedit homini Labia & Linguā. Labia profecto, quę in homine præsignem ab cœteris rationem habent, in brutis qui pędentium modo hæc tegumenta sunt, at nobis etiam in
B loquendi necessitate mirabile suggerunt adiumentum, indéque mollia, carnosaque ab rerum natura efficta sunt. Vt enim humana lingua duplici fungitur officio aut munere, conceptus animi enuntiando, & saporum uim præsentiendo, propterea que ab cæteris disparatur, nec similis est, ita nec in labijs simplex functio est, sed dentes quidem cum decore cōtegunt plurimo, tum locutionem pręstant magis articulatam. Ea nanque cōflatur ex literis, quarū enuntiatione plurimum obturbata, detruncata nec intelligibilis præstaretur, nisi ad hanc rationem labia, linguamque conformasset artificis infinita prudentia. Eleganter Apuleius dixit, Os hominis esse animi uestibulū, orationis ianuam, cogitationum ucro comitium. Maxi. & opti. deus homini dedit linguam, incomparabile donū, in quo sua bonitas infinita, inæstimabili munificentia nos, ut legitimos filios est amplexata. Huius incomparabilis doni usus hic missos facio, pręter id ut habet diuus Ambrosius in Hexameron, quòd lingua loquentis plectrū est, qua omnis diuinæ maiestatis amplitudinem & sapientiam tuba clarius recinere debet & eius laudes iugiter decantare. Et ideo necessaria est laus oris, nō quidem propter deum, sed propter ipsum laudantem, cuius effectus excitatur in
C deum, ex laude ipsius. Iuxta hunc Dauidis uersiculum. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quò ostendam illi salutare dei. Et inquantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in deum, in tantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra deum Esai. 48. Laude mea infrenabo te, ne intercas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quòd aliorum affectus prouocetur in deum. Vnde in Psal. dicit. Semp laus eius in ore meo. Et subditur. Audiēt mansueti & lætentur. Magnificate dominū mecum &c. Adstipulantur ad nostrum propositum stellæ nostri Sagittarij, quarum nōnullæ sunt de natura Iouis & Mercurij, qua rum teste Iul. Fir. libro sexto capi. sexto. significatio decernit maxima religionis insignia, legisque peritum reddūt. Est autem laus dei religionis actus, ut docet Sanctus Thomas, secunda secundæ, Quæst. 91. Collibuit tandem his iungere insigne miraculum nostris uisum temporibus. Psittacus fuit Ascanij cardinalis Romæ, aureis numis centum comparatus, qui articulatissime, continuatis semper uerbis, Christianæ ueritatis symbolum integrum pronuntiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret, Id præclarum & dictu rarissimum est. Qui habet aures audiat.

Musarum choreæ. Platonici. Orpheus. Labia & lingua. Humana lingua duplex habet offi. Apuleius. Lingua incomparabile donū Ambrosius. Dauid. Stellæ Sagittarij. Mirum de psittaco.

CAPRICORNVS decimum signum. De eo Hyginus hanc recitat fabulam, Aegyptij sacerdotes & nō nulli Poetæ dicūt, Cum plures dij in Aegyptum conuenissent, repente uenisse Typhona acerrimum giganta, & maximum deorū inimicum, quo timore permotos deos in aliā figuram se cōuertisse Mercuriū factum esse Ibim, Appollinem auem, quæ Threicia auis id est grus, Dianā cato assimulatā, quibus de causis Aegyptios ea genera uiolari nō sinere demonstrant, quòd deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen se deiecisse, & posteriorem partem effigem Piscis, alteram uero Hirci fecisse, & ita à Typhone profugisse, cuius cogitatum Iuppitrem admiratum, effigiem eius inter sydera fixisse. Metrice sic exponitur. D

Olim Niliferis partibus, deorum
Sancta cohors aderat, cum gigas nephandus
Typhon insidias omnibus parauit.
Huic inimicitiæ, maior & simultas
Cum dijs & summo perstitit tonante.
Pan deus Archadiæ cum uideret omnes
Per formas uarias in fugam coactos
Fit caper & Piscis, perfidumq; lusit. E
Ingenium cuius Iupiter stupendum
Admirans astris fulgidis decorat.

Capricornus cœlestis. Capricornus cœlestis signū est zodiaci, ad quod cū sol motu suo adierit causat solstitium brumale. Et hoc accidit nostra tempestate 11. aut 12. die decembris quod tempore natalis Christi fuit ad 25. diem eius, de quo plura utiliter scribit diuus Augustinus sermo. 12. 13. & 18. de natiuitate christi. Solstitiū quando. Aug.

Macro. De Capricorno Macro. lib. 1. Sat. sic. Capricornus ab infernis partibus ad supera solem reducens, capræ naturam uidetur imitari, quę dum pascitur, ab imis partibus semper prominentium scopulorum alta deposcit.

Iull. Fir. Iulius Fir. lib. 5. ca. 1. Si in Capricorno horoscopus fuerit inuentus, amicis puro excibit, id est, commouebit amicitiam semper affectu, erit subdolus, lætus & qui, cum nihil desit ad uitæ subsidium, tamen peregrinetur, & quibus uitæ alimenta præstiterit, ipsi existant semp ingrati, erit amabilis, parui animi. Ac digitis longis & prolixis semper precibus molestus &c. F

Macro. Afferit Macro. animas per Capricornū in cœlum reuerti, quod dictum tanquam inuolucrum supra de Cancro elucidauimus.

Caper, Capricornus Hircus animal describitur. Caper, capricornus aut Hircus pro animali. Est autē Hircus ex lib. de naturis rerum capræ mas, animal bellicosum, animosum & robustum. In fronte autem illi & cornibus est maxima fortitudo. Isidorus, Hircus est lasciuum animal & semper feruens ad coitū, cuius oculi ob libidinem in transuersum respiciunt. Huius animalis natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec igni nec ferri materia domare ualet, solus huius cruor dissoluat atq; molliat. Plinius lib. 28. ca. 9. de Hirci sangnine sic scribit. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur, aut induretur, aut scabricia poliatur, uehementiusq; quàm lima. Idem Plini. eodem lib. ca. 13. Primum omniū rabiem Hircorum si mulceatur barba mitigari. Isidorus. Sanguis hirci mollit adamā. Plinius.

Homies olent ut Hirci, in ætate quæ sufficit Veneri. Homines qui rem Venereā agunt, aut qui ætate sunt quæ sufficiat Veneri male olent, hoc est, odorem Hirci reddūt, huius ratio. In actu Venereo non solum emitiur semen, sed etiam spiritus &c. In pueris autem non fit huiusmodi odor, quoniam puerorum spiritus humorem & sudorem cōcoquere potest & consumere, Virorum autem nequit, proinde sunt in his humiditates crudæ, indigestæ, ac ad corruptionem procliues. Ideoque sudores eorum & resoluti hinc

fumi

A fumi grauiter olent, neque enim calor latenter cõsumit, ut in pueris, sed extrudit potius & uapores cõcitat, idque in alis præcipuè, atque inguinibus &c. Inde eruditi putant pueros dici Hirquitallos, ubi primũ ad uirilitatem accedunt. Fitque Venereorum appetentia opportuna, ex hircorũ libidine aut odoris insuauitate. Hirquitalli.

In Prouerbio est, hircos pati facile ipsis intuentibus fœminas iniri, omninóque, quod dicitur, susque deq; ferant. Ego eos taxo, qui cõniuent & dissimulant se non uidere, cum eorum fœminæ cum alijs rem carnis agunt, quos uoco Conictores, gutemẽnlin, Essich holer. Hircos pati facile.

Posset per Capricornum hic sumi allegoria ethica & liberalitas intelligi, transeo tamen.

AQVARIVS VNDECIMVM SIGNVM. Hunc complures Ganymedem esse dixerũt. Troili regis Troianorũ & Callirrhoës filium, qui cũ in Ida monte uenaretur, ob nimiam pulchritudinem à Ioue adamatus, & per Aquilam parentibus raptus, inter astra est collocatus & deorum minister factus existimatur. Dehinc Aquarius dictus est, quòd undas funderet. Hunc Nigidius Hydrochoon appellat. De quo Catullus de Coma Berenices, Protinus Hydrochoi fulgeat Oarion. Versiculi Thomæ Rhadini. Hydrochoos.

B Altisonans Iuppiter
Ardebat Ganymedis amoribus,
Qui forma superando iuuenculos
Iliades floruit.
Vnguibus hunc intulit
Cœlo prima auium: faciem Iouis
Dum atris penna coloribus occulit,
Vt superis pocula
Ponat in alto æthere,
Fulget syderibus radiantibus,
Largo munere amantis, ubi omnia
Fœlicibus secula
Officiis transit

Aquarios legimus nuncupatos hæreticos quosdam, qui aquam offerebant solam in calice sacramenti, de quibus in Iure ponti. 24. q. 3. ca. quidam hæretici. Et totum caput ipsius Isidori libro octauo Ethimo. Aquarij hære.

C Apud Ciceronem in epistolis fami. à Cœlio cõcinnatis, uidentur esse Aquarii, qui aquam circumferunt uenalem. Nisi ego (inquit) cum Aquariis & tabernariis pugnarem. Aquarij.

Sunt & Aquarii, qui publicis aquis præficiuntur, hi quandoque dicuntur aquarũ curatores, possunt etiam uocari Castellani. Iulius Frontinus, Aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendisset. Et Aquiminaria: uasa apud Pomponium iureconsultum dicunt, ut sint ad abluendas manus instrumenta. Aquarioli dicuntur qui uxoris stupra æquo animo ferunt. Aquarioli.

De Aquario cœlesti signo, scribit Ouidius primo Fasto. Aquarius signum cœle. Ouidius.
Hæc ubi transierint, Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquam.

Iul. Fir. Aquarius est signũ pulchre uocis, domus Saturni, significat loca fluentia, atque irrigua, fontes, maria, loca, montesque. Principes quoque callidos, dolosos, uersipelles, uates demũ, magos, sophistas, mantios & tabellarios, siue cursores. Macro. 1. Satu. Aquarius nõne ipsam uim solis ostendit? unde enĩ imber caderet in terras, nisi solis calor ad supera traheret humorem? cuius effusio pluuialis est copia. Iul. Fir. Macrobius.

Solis ingressus in Aquariũ. Apud ueteres ex sententia Plinij, Ouidij, Porphirionis, Collumellæ, sol ingressus est Aquarium 16. calen. Febru. Hoc est 17. die Ianu. nostro tempore ingreditur 4. Idus Ianu. Hoc est 10. die Ianu. In hoc signo sole constituto horrendæ tẽpestates & ingentia frigora esse solent, authore Por. Quare Hor. Aquarium aquæ tyrannum uocat. D

De Aquarum diuersitate, differentia, colore, sapore plura legitis apud Aristotelem, Vitruuium, Plini. Solinum & Pomponium &c.

Per Aquarium allego. accipitur ἐπιείκεια uirtus, latine æquitas dicta.

PISCES SIGNVM duodecimum. Fab. ex Hygino. Pisces diogenites erit. Brachus ait quodam tempore venerem cũ cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem uenisse, & eodem loco repente Typhonem gigantem, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proiecisse & à gemellis piscibus suscepti, & ibi figuram piscium forma mutasse, quo facto periculo liberatos fuisse. Qui sanè pisces à merito translati feruntur in cœlũ. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destituisse pisces esitare, quòd uereantur eos capere, ne simili causa deorum præsidia impugnare uideantur, aut eos ipsos captare. Est autem unus ex his Boreus, id est, magis à zodiaco uersus septentrionem expositus, attingens Andromedæ brachium. Alter Notius, aut meridianus. Non intellige lector, quòd sit collocatus uersus meridiem à linea eclyptica, sed dicitur Notius respectu piscis Borei, eo quòd plus uergit uersus meridiem, sunt tamen per colligaturam atque caudis iuncti. B

Piscis Boreus Notius.

Huic fabulæ adhærent hi uersiculi.

Cum venus nato sociata flumen
Visere Euphratem cupiens, per amplum
Incederet alueum,
Typhona uidet grauem.
Horruit flaui capitis capillus.
Nate, qui uirtus mea semper extas,
Hostis noster (inquit) adest nephandus,
Ni sit fuga, pessimus
Interficiet nos.
Conciti intrant æquora, mutuata F
Adiuuat piscis geminos figura.
Quos, pro bene præstito,
Circumdedit ignibus.

Pisces signum zodiaci. Ouidius. De signo piscium Ouidius 2. Fast. abunde fabu. etiam recitando tractat, Incipit enim.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna,
Protinus æthereas accipe piscis aquas &c.

Sol intrat pisces. Iuli. Fir. Ingreditur autem sol Pisces, secundum Ouidium, 15. calend. Martij, id est, 15. die Febru. Nostra tempestate 6. aut 5. Idus Febru. id est, 8. aut 9. die Februarij.

Iuli. Fir. Pisces sunt in cœlo, signũ fœmi. duplex, humidũ, aquosum, sed unus piscis ad austrũ fertur, alter ad Aquilonem. Domus Iouis, significat loca ruinosa, humida, Piscatores etiam & nautas.

Macro. Macro. lib. 1. Sat. In ultimo ordine zodiaci Pisces locati sunt, quos cõsecrauit Soli nõ aliqua naturæ suæ imaginatio, ut cætera, sed ostentatio potentiæ syderis, à quo uita non solum aëreis terrenisque animalibus datur, sed illis quoque quorum cõuersatio in aquis mersa, uelut è cõspectu solis exulat. Tanta est uis solis ut abstrusa quoque penetrando uiuificet.

Hic de

A Hic de piscibus uaria & miratu digna addenda essent, sed remitto lectorem ad Plini.lib.9.& decimum.

Duodecim signis uniuersalibus zodiaci imaginibus absolutis. Venio ad textum Procli, ubi scribit. In his duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam quas referunt notas, proprias appellationes meruerunt, siquidem sex numero quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur.

Pleiades igitur, siue Atlantides, aut Vergilię, ex eo quòd in cœlo sunt cognitu facilimę, ab innumeris ferè prędicantur. Poëtæ eas nō tacent. Virgi.1. Aeneidos, & primo Georgi. Ouidius in pluribus locis. f.3. Fasto. Et idem 5. Fasto. Et item primo de Ponto epistola ad Seuerū. De iisdem Aratus in Phœno. Et post, Germanicus Cæsar, Rufus Festus. Bassus poëta in cōmen. in Ger. Mar. Mani. lib.5. Item Hyginus lib.2.& tertio de Tauro, Et de his sæpius Plini. lib.18.ca. 24. 25.26.27.28.29.& 31. Et in sacris literis, scilicet, Iob 38. ubi diuus Grego. & S. Thomas cōmentando plura scribunt. Item Beda in libello suo de stellis. Et Ptole. de iis tracta.1. quadri. cap.9. Scriptores de Pleiadibus.

Sunt præterea harum stellarum hæ nomenclaturæ.

Athorace Ptole. lib. quadri. tract.1. ca.9.
B Athoraye, Hali Aben Ragel.
Pleiades, Plyades.
Atlantides.
Vergiliæ.
Vestis institoris, lege Plini. li.18.c.25.
Massa.
Gallicia.
Biurio.
Septistellium.

Harum interpretationes lege supra, Item & earū nomina ex Arato recepta. Hyginus lib.1. cap. de Tauro sic scriptum reliquit. Eas stellas nostri Vergilias dixerūt, quòd post uer exoriuntur. Et hæc quidem ampliorem cæteris habent honorem, quòd earū signo oriente æstas significatur, occidente autem hyems ostenditur, quod aliis non est traditum signis. Alludit Plini. lib.18. cap.29. Hyginus. Vergiliæ. Plinius.

Namq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut earum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes, uindemiasque & omnium maturitatem complexæ. Ad idem Rufus Festus, de Pleiadibus. Rufus Fest.

Nec minus arenti cum crine attollitur æstas
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti.
Tempora designant, nam si se gurgite tollunt
C Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces
Exercere dies, si condunt: æquore flammas
Tellurem presso proscindere tempus aratro

Pro horum intellectu conuendum. Nostra tempestate stellæ Pleiades sunt in 22.& 23. gradu Tauri supremæ sphæræ, quæ Ptolemæi fuere in 1.& 2. gradu eiusdem Tauri. Coniungitur autem Sol quotannis iisdem 3.& 4. die Maij, postea diebus sequētibus, propter recessum Solis à Pleiadibus, dicunt oriri Heliace. i. ante Solem & tunc incipit æstas præambula aut initialis, de qua loquuntur omnes cōmemorati authores, & usuuenit nostro tempore circiter 7.8.9. aut 10. diē Maii, uel, ut nouitiis satisfaciam cū Sol ingreditur Geminos. s. nostro tē pore 11. die Maii. Habes igit' iuxta authorū mentem, q; Pleiadibus Heliace exorientibus incipit æstas præambula aut initialis & quo id nostro tempore fiat. Pleiades in q̄ signo. Cōiunctio Solis cum Pleia.

Scito quòd quadruplex est æstas. Præambula, de qua iam disseruimus. Vera siue Astronomica, cū Sol intrat Cancrū, nostro tempore die 12. Iunii. i. proxima die post Barnabæ. Aestas adulta aut robusta, cū Sol ingreditur Leonē, circiter 13 diē Iulii, ipsa die diuæ Margarethæ uirginis. Et æstas declinans quæ principiū autumni præambuli, cū Sol intrat uirginem ad 13. diem Augusti ubi Hip (politus martyr. Quadruplex æstas.

Præterea Pleiadū occasus principiū dat hyemi (intellige præambulæ). Attende cū Sol suo cursu peruenerit ad 22.& 23. gradum Scorpii, Pleiadū occasus.

quod accidit nostro tempore 5. & 6. die Nouembris, tunc Sol directe opponit D.
Plyadibus, & hoc contingit in Semissi .i. in sex mensibus, hoc est, in semianno,
tunc Sole mane oriente Pleiades occidũt, & ad hos dies uel circiter, puta 5.6.7.
8.9.10. die Nouemb. uel, pro nouitiis, circa festũ Martini incipit hyems initialis

Quadruplex Hyems.

Scitoq́ꝫ ꝙ quadruplex est Hyems, Præambula, iam de- (siue præambula.
terminata. Vera siue Astronomica, cũ Sol init Capricornũ 11. uel 12. die Decem-
bris ante festũ Luciæ. Robusta aut adulta, quando Sol ingreditur Aquariũ .s. cir
citer 9. diem Ianuarij. Et tandem declinans, initium ueris præambuli, cũ Sol in-
greditur Pisces die 8. ferè Februarij.

Pleiades natura. Ptole. De oculis non curandis. Rhodan.

Nec id prætereundum censeo, stellas
has esse de natura Martis & Lunæ, quod plane indicat Ptolemæus tract. 1. qua.
ca. 9. Quo fit, quoties Luna illas ipsas adierit omnis oculorũ curatio est prohibi
ta. Testis est Hali Rhodan eodẽ tract. & ca. inquiens. Omnes Astrologi sunt cõ-
cordes, quòd stellæ, quæ habent complexionẽ Martis & Lunæ, abscindunt pro
priè uisum, & hoc esse dico propter magnam cõtrarietatem, quæ est in hac uir-
tute. Nota tu medice.

Ptolemeus. Pleiadum stellæ quæ in Tauro. Alphon. Hali Rho.

Ptolemæus 7. dict. Alma. uerificauit duntaxat qua-
tuor stellas Pleiadum & sunt in ordine stellarum Tauri 30.31.32. & 34. Idem sen-
tit Alphonsus. Stellæ etiam Pleiadum sunt in mansione tertia Lunæ quæ ab eis B
nomen habet Athorayæ, de qua plura Hali parte septima cap. 101.

De Pleiadũ positione.

De positu harum stellarum uariæ sunt sententiæ, quas lege supra.

Mirũ de Pleiadibus. Orosius.

Tandem arcanum ualde hic Theologicũ aperiendum est, Christo ad horam
sextam pendente in cruce, facies eius quam angeli uidere desiderant, fuit uersa
in orientem, & iam Sole obscurato & factis tenebris super uniuersam terram,
de quibus Paulus Orosius ad Aurelium Augusti. lib. 7. ca. 3. sic. Eodemq́ue ad
horam diei sextam Sol in toto orbe obscuratus, tetraq́ue nox subito terris obdu
cta est, & sicut dictũ est. Impiaq́ꝫ æternã timuerunt secula noctem, & stella tunc
diurnis horis, uel potius in illa horrẽda nocte toto cœlo fulsisse referat. Stetit igi
tur Aries supra caput nostri redemptoris. In quo Sol, ut supra diximus. Eodẽ mi
rificè obtulit se nostro saluatori Vniuersitatis liber. Obtulerunt enim sese Pleia
des existentes tunc in principio ferè Tauri. Versus eius dextram, partim ad me
ridiem & partim ad orientẽ. Dic obsecro, quid hæ stellæ redemptori nostro ob-
latæ significabant? profecto id quod idem dixit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero

Ioan. 12. Augustinus

à terra, omnia trahã ad me ipsum. Vbi Augustinus sic scribit. Quòd Christus
hæc retulit ad naturæ integritatem, id est, spiritum, animũ & corpus, & id quo F
uisibiles & contrectabiles sumus, qui enim dixit, capillus capitis uestri non

Septenarius numerus.

peribit, omnia trahit post se. Septenarius enim numerus Pleiadum, maxime cõ-
uenit homini. Testis est Aulus Gellius libro tertio, capite decimo. Hunc domi-

Macrobius. Augusti.

ni Theologi uocant numerum Vniuersitatis. Quem Macrobi. libro primo, de
Somnio Scipionis uocat plenum. Accedit pulchrè Augustinus libro undeci-
mo, ca. tricesimo primo, ubi inquit, Septenarius numerus pro cuiusq́ue rei uni-

Prouerb. 24 Psalm. 118 Lucæ 7. Virgi.

uersitate ponitur. In exemplis Prouer. uicesimoquarto. Septies in die cadit iu-
stus, & resurget, quotiensc umq́ꝫ ceciderit. Et Psal. 118. Septies in die laudem di-
xi tibi. Id Psal. 33. exponit, semper laus eius in ore meo. Ad idem Lucæ septimo,
de Maria Magdalena. Et Virgilius primo Aeneidos.

O ter quaterq́ue beati,
Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere.

O ter quaterq́ꝫ .i. oĩno & prorsus, hæc omnia de se-
ptenario numero homini applicato, designant septẽ stellæ pleiadũ Christo iam
iam pro redemptione humani generis laborante, quasi dicerent totum liberabis

Inter has stellas: Maia siue Mæa ab oĩbus proclamat̃ ueneranda, (hoĩem.
pudica, sancta, à Tullio sanctissima, egregiè significat beatissimã uirginẽ Mariã
matrẽ Christi sub cruce pudice & ueneranter stantem, unà cũ alijs mulieribus.

Sequitur

A SEQVITVR IN PROCLO. QVINQVE VERO QVAE IN CAPITE Tauri cernuntur Hyades dicuntur.

ANimaduertendum Hyades stellas inter particulares imagines recenseri, continentur enim in Tauro imagine uniuersali, habentq; apud authores uarias nominationes. Appellãtur enim Hyades, Succulæ, Palilicíũ sydus & Parilium. STOEFLERI INTERPRE. Hyades. Varia earum nomina.

Scriptores de his hi sunt. Hyginus lib.2.& 3. de Tauro, Pherecydes Atheniensis aut Atheneus, Museus, Aratus in Phœno. qui in latinum uersus sic loquitur. Propè pedes autem Aurigæ cornutum expansum Taurum scrutare, atqui ei ualde consimilia indicia ponuntur. Quale ipsi caput interdistinctũ est, neque quispiam alio argumento coniectauerit caput bouis, qualiter id ipsæ stellæ utrinque circumductę configurant? Etiam crebro earũ nomen memoratur, neq; adeo incelebres Hyades, quæ.s.p totam frontẽ Tauri sparsæ sunt &c. Scriptores. Hyginus. Pherecydes. Museus. Aratus.

Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete orientibus &c. de Hyadibus in hæc uerba. In Ariete parte 27. oriũtur Hyades, quicumque in ortu huius syderis natus fuerit, inquietus erit, turbulentus, popularis, & qui plebem turbulentis semper seditionibus exagitet, eius animos clamosis, ac furiosis contentionibus inflammans, inimicus quietis & pacis, atque intestina & domestica bella; B furiosa mentis cupiditate desiderans. Sed hinc uarij quæstus ex assidua solicitudine sæpe nascũtur. Facit etiã hoc sydus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque pastores. Hucusque Fir. Iul. Fir.

Consimilem habet sententiam Marcus Mani. lib. 5. ca. unico, sic canens. Mar. Mani.

Sed cum bis denas augebit septima partes
Lanigeri, surgunt Hyades. Quo tempore natis
Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu &c.

Germanicus Cæsar de Tauro. Fronte micant Hyades. Germa. Cæs.

Eas Plini. lib. 2. ca. 41. uocat Succulas. Et lib. 18. ca. 26. Hyades, Succulas, Palilicíũ sydus. Vbi sic scriptum reliquit. 14. Cal. Maij Aegypto Succulæ occidunt uesperi, sydus uehemens, & terra mariq; turbidũ (& post pauca) Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quoniã 11. Cal. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento, Hyadas appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognomi C nis Græci propter sues impositũ arbitrantes, imperitia appellauere Succulas. Et idem eodem libro cap. 31. de Succulis. Plinius.

De Hyadibus plura Bassus in Germa. capite de Tauro. Et idem de Aequinoctio fermè assimilem habet sententiam iam supra ex Plinio conscriptam, præter id quòd Palilicium sydus uocat Parilicium. Bassus.

Item de Hyadibus Ouidius 5. Fastorum, sic cantat. Ouidius.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas Hyadas Græcus ab imbre notat. Et idem in sexto.
Postera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Idem de festis Palilibus lib. 4. de quibus in subditis dicetur.

De ijsdem Aulus Gel. lib. 13. ca. 9. Aulus Gel.

Secũdo loco de Ethymis horũ nominũ dicemus, & primo de Hyadibus. Pherecydes, teste Hygino li. 2. de Tauro, Liberi nutrices esse demõstrat nũero septẽ. Harũ nomina sunt hæc. Ambrosia, Eudora, Padilæ, Coronis, Polisso, Phyleio, Thyone, à Ioue inter sydera cõstitutę. Hyades aũt appellatæ sunt, ut ait Museus, q ex Atlante & Hya Oceani filia, sint 15. filiæ procreatæ, quarũ 5. Hyadas appellatas demonstrat, quòd earũ Hyas fuit frater à sororibus multũ dilectus, qui cũ uenans à Leone esset interfectus, quinq;, de quibus supra diximus, lamenta- Ethymia Hyades.

R 2

tionibus assiduis permotæ dicunť interijsse, quare eas ꝙ plurimū deeius morte D
laborarint Hyades appellatas. Tiro. M.Ciceronis libertus (authore Gel.) dixit eas ab ὕειν appellatas. Nam cū oriuntur & occidunt, tempestates, pluuias, largosq; imbres cient. Pluere aūt græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Ad Tironē accedit Bassus in cōmentarijs in Germanicū de Tauro. Adstipulať Plini. & Ouidius supra. Licet Gel. uideať nōnihil dissentire. Addit & Bassus Hyades uocatas, quia in modū literæ y positę sunt. Nōnulli recentiores asserunt Hyades dici ab ὕω græco uerbo, quod latine sonat pluo, Hyades.n. (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cū oriuntur & occidunt, pluuias faciunt Virgilius primo Aeneidos.

Seruius.
Virgilius.

Arcturum pluuiasque Hyades, septemique triones.

Succulæ

Eas latini uocant Succulas, à Succo (teste Basso de æquinoctio) propter.n. ortū & occasum cū sole, multos succos, imbres, pluuias inducunt, ut testes sunt prædicti authores. Veteres Romani Græcas literas nescierunt & rudes Græcæ linguæ fuerūt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea Succulas appellarūt, ꝙ eas Græci ὑάδας uocāt, tanꝗ id uerbum latinū Græci uerbi interpretamētū sit, quia grecè ὗς, sues latine dicunť. Hactenus Tiro. Inde ὑάδας.i. Succulas nostri opici dici putauerunt. Sed ab eo quod est ὕειν appellantur lege supra. Decepti sunt igitur ueteres in similitudine cognominis.s. ὕειν & ὗς. B

Palilicium sydus.
Parilicium.
Pales.
Varro.
Palilia.
Ouidius.
Parilia.

Palilicium sydus. Scito, Pales pastorum & pabulorū est dea, quam alij Vestā alij Matrem deū esse uolunt. Cui sacra soluebantur postꝗ Hyades uesperi, ut diximus, occidunt.11. Cal. Maias, quamuis sint qui 12. Cal. ea tradiderūt celebrari. Et teste Varrone à Pale Palilia dicta sunt, ut à Cerere Cerealia Ouid. 4. Fast.

Nox abijt oriturq; aurora, Palilia poscor
Non poscor frustra, si fauet alma Pales
Alma Pales faueas pastorū sacra canenti
Prosequor officio si tua facta pio &c.

Pales igiť ut iam diximus, dea dicebatur pastorū, cui festa Palilia, aut Parilia dicebantur, Sed quibus ritibus & moribus pastores Palilia peregerint, indicat Ouidius in quarto plurimis uerbis à uersu.

Pastor oues saturas &c. Et deinde. Et inter sacrificandum cōmendārunt se & greges obtutibus Deæ Palæ. Ouidius.

Ouidius.

Pelle procul morbos, ualeant hominesque gregesque
Et ualeant uigiles prouida turba canes &c. legito.

Palilicium Sydus unde.

Palilicium igitur sydus dictū est primo à festis Palilibus pastorū quæ (ut dictū est) peregerūt post Hyadum occasum. Secundo Palilicū aut Parilicium, quia 11. Cal. Maii fuit natalis urbis Romæ, ut testanť Solinus, Sempronius. Plini. Bassus, uide supra de signo Libræ. Iuxta etiam illud Propertij in 4. F

Vrbi Festus erat, dixere Palilia patres
Hic primus cœpit mœnibus esse dies

Tertio quòd is dies, quo serenitas reddebatur, lucē parere uidereť. Ad hoc facit Plini. supra & Bassus de æquinoctio. Quarto ut author est Festus, pro partu pecoris Palæ sacra facerent Inde Parilia & Parilicium Sydus. Hoc bene docet Ouidius cum inquit.

Ouidius

Sitq; salax Aries, conceptaque semina coniunx
Reddat, & in stabulo multa sit agna meo.

Hactenus de Ethymis.

Hyadum numerus.

Tertio conteuendū, quòd nōnulli numerant septem Hyades, alij tantū 5. Qui septem recensent, sunt inter se diuersi. Verior tamen est hæc sententia (à qua Hyginus in 5. recedit) in facie & circa oculos Tauri sunt 5, & In locis ubi nascuntur cornua, sunt singulæ & sic sunt in numero septem Hyades ut uult Pherecydes & Ouid. Alij tantūmodo quinq; supputant, ut indicat Hyginus supra. Excluduntur.n duæ quæ sunt in radicibus cornuū. Hæ sanè quinq;, ut Bassus docet sunt sitæ in modū y literę. Accedit Museus supra Et Georgi. Val. qui stellas fixas Ptole. de Græco traduxit in latinū, inquit. Earū quæ in facie di & e Hyades. Et exponit quinq;. Tralator uetus qui ex Arabico eas latinas fecit, uocat has quinq; Aldebaran, & forsan idē ꝗd Hyades. Quarto de locatiōe harū insignis & gra. & earū latitu, ac magnitu, dicendū est. Tpe Ptole, si nūerauerias 5. Hyades in facie Tauri fuere

De locatione earum.

hæ in

A Hæ in Tauro 9.10.11.12.gradibus, habentes latitudinem meridianam. Et ex his 4.tertiæ magnitudinis,& una omnibus lucidior in australi oculo, quæ propriè dicitur Aldebaran, primæ magnitudinis, & sunt in ordine stellarũ Tauri 11. 12. 13. 14. &. 15. Quòd si 7. Hyades esse decreueris, adde iam dictis, eas quæ sunt in origine, uel eductione cornuũ, quarum una est in ordine 16. super originẽ cornu meridiani tempore Ptolemæi in Tauro 17. ferè gradu, latitudinis meridianę & quartæ magnitudinis. Reliqua est in ordine 20. super radicem cornu septentrionalis in Tauro 15. quasi gradu, latitudinis septẽtrionalis, & 4. magnitudinis. Nostro autẽ tempore 5. Hyades in facie Tauri sic se habent, undecima (ut iam dixi) in ordine est in Tauro 29. gradu. Duodecima in ordine in Geminis 0. gradu. Tertiadecima in Geminis 1. ferè gradu. Quartadecima lucida ex forma ut cæra, & propriè Aldebaran, in Geminis 2. gradu. Quindecima etiam in Geminis quasi 2. grad. latitudinibus & magnitudinibus manẽtibus inuariatis. Quotannis igitur quando Sol hæc signa & gradus adierit, tunc coit corpore cũ Hyadibus, & hoc usuuenit nostro tempore 10. 11. 12. 13. & 14. die Maij. Quòd si 7. numeraueris Hyades, 16. in ordine hodie est in Geminis 7. gradu 20. aũt in ijsdem 5. ferè gradu.

Aldebaran stella.

Quinto notandæ sunt naturæ harũ stellarum, & sequor Ptolemæũ tracta. 1. quadri. cap. 9. sic. Quartadecima in ordine fulgens & propriè Aldebaran dicta complexioni Martis assimilatur. Cæteræ uero habent complexionem Saturni & parum Mercurij.

B Naturæ Hyadum.

Sexto & demum aduertito. Quinarius Hyadum numerus in facie Tauri, & libro Vniuersitatis exaratus, hominẽ Christianum, dei simulacrũ, in eius laudem iugiter excitare debet, ut cum Dauide dicat. Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo, quamdiu fuero. Et hoc ob nobilitatem, dignitatem, ac potestatem ipsius numeri quinarij, de quo etiam in sacris literis crebro fit mentio. Is sanè numerus omnia cœlestia & terrena complectitur. Quinque enim uiuentium traduntur genera. Primum locum sibi uendicante deo, sequentibus dæmonibus. Deinde heroibus, quarto loco hominibus, & quinto brutis. Et potissimũ ex eo, quòd is numerus, qui diuinus censet, multiphariam in homine inuenitur, puta in manuũ pedumque digitis. Item ipsius humanæ animæ quinque sunt potestates, scilicet, uegetatrix, sensuum potens, concupiscibilis, irascibilis & rationalis. Rursus, omnia quæ sub sensum cadunt quinario numero continentur. Vnde factum est, ut sensus dumtaxat quinque sint. Addo ego quinarium numerum uulnerũ & stigmatum nostri redemptoris, de quibus Paulus ad Gal. 6. de cætero (inquit) nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Quæ profectò bonus Christianus in corpore suo per afflictionem & in corde per iugem memoriam & gratiarum actionem portare debet.

Allegoria Hyadum.

Quinarij numeri dignitas.

Quinque genera uiuentium.

C Quinque sensus

Quinque Christi uulnera.

SEQVITVR IN PROCLO.

Stella uero quæ pedes Geminorũ præcedit, Propus quasi præpes uocatur. Propus.

STOEFLERI INTERPRE.

Hic obiter contuendum est, quòd stellæ fixæ sunt in duplici manerie. Non nullæ enim sunt, quæ intrant formas siue imagines, hoc est, seruiũt ad earum compositionem. Quemadmodũ supra diximus Arietis signum, formam aut imaginem habere 13. stellas. Tauri 33. Geminorum 18. Cancri 9. &c. eo quòd tot stellæ effigiant, aut figurant huiusmodi signum, aut imaginem, & dicuntur stellæ formarum. Sunt præterea, & passim aliæ stellæ extra aut circa formas siue imagines, nõ seruientes ad alicuius imaginis compositionem, aut figuratio-

Propus. nem,& appellantur stellæ extra formas, uel quæ non sunt in forma aut informes, ut sunt circa Arietem 5. Circa Taurum 11. circa Geminos 7. Est igitur Propus, de qua author, stella extra formam Geminorũ & informis, præcedens pedem tum Gemini antecedentis, tum sequentis, quare haud iniuria dicitur Propus, id est, prępes, sed quia uicinius accedit pedi dextro Gemini antecedentis. Describunt astrologi eam his ferè uerbis. Quæ antecedit summo pede antecedentis Gemini. Et est 19. in ordine stellarum Geminorum (intellige de stellis intra & extra figuram). Est enim prima informis circa Geminos. Posita tempore Ptolemæi in Geminis 4. fermè gradu. Hodie in 24. eorundem. De ea stella præter nostrum Proclum, Ptolemæum, & Alphonsum, nullos offendo scriptores. D

SEQVITVR IN PROCLO. QVAE VERO IN CANCRO NVBECVLAM referunt, Præsepe uocant, at duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt: Aselli dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE. Cancer imago uniuersalis habet duas particulares. SCito, Cancer imago uniuersalis, cõtinet in se duas particulares, scilicet, Pręsepe siue nubeculam, & Asinos. Pro his annotandum authore Hygino in 2. Basso in cõmen. de Cancro. Cum aduersus Gigantes dij bellum agerent, Liber pater, Vulcanus & Satyri asinis insidẽtes profecti sunt ad pugnã. Quod genus uiso tumultu magno & diro cum murmure rugissent, Gigantes eorum uoce territi fugerunt, & cõfestim dij de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco unà cũ præsepio suo astris sunt illati, & in signo nobilis Cancri positi. B

Plinius. De his imaginibus scribit Plini. lib. 18. ca. 35. De prognosticis tempestatum, in hæc uerba. Sunt in signo Cancri stellæ paruæ Aselli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente Nubecula, quam Præsepia appellant.

Bassus. Nubeculam Bassus in descriptione stellarum Cancri uocat Nubilũ, dicens. Habet aũt stellas tres obscuras, quæ appellantur Nubilum, quòd circa eum uidetur, Præsepiũ dicitur. De Asinis & Præsepio Rufus Fest. ca. de Cancro quę (legito.

Rufus Fest.

Vetus tralator Alma. Tralator uetus Alma. dict. 7. uocat Nubeculam implicitatem nebulosam, cum de Cancro (inquit). Media implicitatis nebulosæ, quæ est in pectore, & dicitur Præsepe.

Ptolemæus. Et nota. Ptolemæus tract. 1. quadri. ca. 9. §. de Cancro, uocat Præsepe iuxta unam traductionem Meelef, cum dicit. Illius aũt opus, quæ in eius locatur pectore, nubisq́ue gerit similitudinem, uocaturq́ue Meelef, Lunæ & Martis operibus æquatur. Alia ibidem traductio nominat Præsepe Pesebre, cum inquit. Et illa quæ in suis pectoribus, quæ assimilatur niui, & est dicta Pesebre, habent uim sicut est illa Martis & Lunæ. F

Synonima. Geor. Valla uocat Præsepe phatne, φάτνη enim græcum, sonat latine præsepe. Ex his infertur hæc esse synonima, Præsepe, Meelef, Pesebre & Phatne.

Asini, aselli. Duæ præterea stellæ in Cancro, à Ptolemæo in Alma. & quadripartito, Alphonso, Hygino libro 3. Rufo, Basso uocantur Asini. Plinius uero. Hyginus in 2. Iulius Fir. libro 8. ca. 9. & alij nõminant Asellos.

De ordine stellarum nebulo. & situ in signis Nec id est silendum, quòd stellæ nebulosæ sunt tres, scilicet, prima, secunda & tertia in ordine stellarũ Cancri, prima est nebulosa, 2. & 3. sunt in quarta magnitudine. Ptolemęi tempore fuerunt omnes in Cancro, prima in eo, gradu 10. Secunda, in 7. ferè. Tertia, in 8. Nostra tempestate. Prima est in principio Leonis. Secunda, in 27. gradu quasi Cancri. Tertia, in 28. eiusdem.

Præsepe bifariam acci. Sunt qui has tres stellas uocant Præsepe, ut author hic & Plinius. Alij, puta Ptolemæus in Alma. & quadri. & Bassus, ac Geor. Valla dumtaxat primam, scilicet, nebulosam, uocat Præsepe aut Præsepium.

Sunt

A Sunt autem hæ stellæ de natura (ut dictum est) Lunæ & Martis, quare iuxta doctrinā Hali Rhodan traditā supra de Pleiadibus, nociuæ & molestę oculis. Quocirca, & si Cancer oculorum curationi sit commodus, postquàm tamen Luna nostro tempore 20. gradū eiusdem, uel circiter adierit, fugienda est oculorum medicatio, eo quòd Luna iam incipit prædictis stellis appropinquare, & ut summatim dicatur, à 20. gradu Cancri, aut circiter, usq; in finem eiusdem & per totum Leonem sequentem, principaliores oculorum curæ sunt uitandæ. Rhodan accedit Iulius Fir. lib. 8. ca. 22. Octaua (inquit) pars Cancri si in horoscopo fuerit inuenta cæcos faciet. In hac enim parte Nebula est. Ecce. De stellis Asinis aut Asellis notandum, quòd hæ stellæ Ptolemæi temporæ repertę sunt in Cancro 10. & 11. quasi gradu, in 4. magnitudine, hodie locantur in Leone 0. & 1. gradu, & sunt in ordine stellarum Cancri 4. & 5. & sunt, eodem Ptolemæo authore, de complexione Martis & Solis. De natura stellarum nubecu. De cura oculorum. Asini in qbus signis & gradu & corū ordo ac natura.

De asinis plura & mira apud Plini. libro 8. cap. 83. per totum. Mira & plura de Asinis.

De Asinis cornutis, idem libro 11. cap. 37. & 46. sunt enim Indici Asini.

In Celtiberia Asini sunt ingentis precij, uenduntur enim quadragenis millibus nummorum.

B In Africa post imbres aratur terra uili Asino, iuncta anu, libro 17. cap. 5.

Asinus & ex eo medicinæ libro 28. cap. 10. in 16. locis. Et de Lacte Asinino, eodem libro cap. 9. in pluribus locis.

SEQVITVR IN PROCLO. Prænitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine Leonis cor dicitur, à nonnullis regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiam natiuitatem sint nacti. Cor Leonis.

PRincipè obseruandum est. Leo teste Ptolemæo habet 27. stellas, inter quas plures magni splendoris, puta una in ceruice, secundę magnitudinis, altera in eius corde, primę magnitudinis, de qua author. Tertia in eius dorso, secundæ magnitudinis. Quarta in extremitate caudæ, primæ magnitudinis. STOEFLERI INTERPRE.

Annulus ex ungula, aut cruribus nigredinem nō habentibus, ab epileptico gestatus, prohibet ipsum ne cadat.

Stercus eius in omni cursu sanguinis administratur. Odoratur enim ad fluxum sanguinis narium fortem, & exprimitur humiditas eius in nares, & retinetur.

C Secundo contuendum, quòd nostri propositi stella uarias habet nomenclaturas Chaldaice enim uocatur Calb Eleced. Calb, id est, cor. Eleced, id est, Leo. Græcè βασιλικὸς, id est, regia uel regalis. Latine Cor, aut Pectus Leonis, Regia siue Regalis. Diuersa nomina.

Tertio de ea scribunt hi. Ptolemæus libro 7. Almage. de Leone. Iuxta ueterem tralationē, quæ est super cor & dicitur Rex. Iuxta Geor. Val. in corde dicit Basilicus. Idem quadripartito tracta. primo cap. 9. de natura stellarum Leonis, secundam unam traductionem, sic. Stella lucida in corde posita, quam uocant Regiā, quemadmodum Iupiter & Mars operatur. Secundū aliam, Lucens quę est in corde Leonis, quæ dicta est Regialis, habet uim, sicut illa Martis & Iouis. Vbi cōmen. Hali Rodan. Hæc est cor Leonis, cui sapientes antiqui nomen posuerunt, Regale, eo quòd magis est circa zodiacum cæteris magnis stellis fixis, & eam propter hoc in prima magnitudine ordinauerunt, quamquam in secunda magnitudine sit pro certo. Ptolemæus.

Ea stella est una de stellis Beibenijs existentibus de natura Martis & Iouis, ut sunt cor Scorpij, Canis maior &c. de quibus pulchre scribit Hermes in Hermes.

libello de stellis Beibeniis in hæc uerba. Et si inueneris aliquam ex istis Beibeniis in ascendente uel decima, in natiuitate alicuius, magister erit militum. i. dux militiæ, & erit magnus in suis actibus, nominatus in longinquis terris, accipies ciuitates, & terras, & arreos, donec fuerint sub sua potestate, & ei obedierint, distribuens ea prout uult, & omnes obedient illi, & faciet homines lucrari. Liberalis, laudatus ab omnibus, fortis in regno, sapiens in suis negotiis, amator omnium, & confidit in omnibus, non diligit litigiosos, & succedit ei in omnibus bene quæ uolet, sensatus, diues, multæ pecuniæ, amat quòd laudatur, & amat quòd bene loquatur de eo. Et morietur bona morte, & erit famosus. Hactenus Hermes. D

Iuli. Fir. Iuli. Fir. lib. 6. ca. 1. de regiis signorũ stellis, de stella clara, scilicet, cor de Leonis sic scribit. Quinta pars Leonis habet stellam lucido splendore fulgentem. In hac stella si crescens lumine Luna fuerit inuenta, horoscopus, aut medium cœli pariliter præsidens cardini, regna & maxima potestatis decernit imperia.

Plinius. Plini. lib. 18. ca. 26. 8. Calend. Febru. stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutino. Et ca. 28. de eadem. Regia in pectore Leonis stella.

Bassus Bassus de Leone. Illa autem magna & clara quæ in pectore eius est appellatur Tuberone. B

Quarto, tempore Ptolemæi Leonis cor fuit in Leone tertio fermè gradu. Nostro tempore in 22. eiusdem, septentrionalis latitudinis decem minutorum, primæ magnitudinis, de natura (ut diximus) Martis & Iouis.

Marsilius Fici. Imago Leonis contra morbũ renum. Quinto, obuiam mihi uenit Marsilius Ficinus lib. 3. de Vita cœ. com. loquẽs de imaginibus fabricandis pro uariis morbis medendis. Pro renum morbo curando, in sententia sic habet. Leonem auro imprimebãt, lapidem in forma Solis pedibus reuoluentem, Sole in corde Leonis medium cœli obtinente, à Petro Aponensi, comprobatam & experimentis cõfirmatam, sed hac conditione, ut Iupiter, aut Venus medium aspiciat cœlum, planetæq; noxii cadant, infortunatiq; sint. De huius imaginis fabrefactiõe expũctius diximus supra de signo Leonis.

SEQVITVR, SED QVAE IN VIRGINIS SVMMA SINISTRA manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta Virginis dextram alam figitur, Protrygetes dicitur. F

STOEFLERI INTERPRE. Spica uirginis. Virgo componitur 26. stel. Harum stellarũ uaria noĩa. Contuendũ. Virginis effigies, authore Ptolemæo dict. 7. Alma. & Alphõso, 26. stellis formatur. Inter quas duæ sunt præcæteris nominatæ, scilicet, Spica & Protrygétes.

Præterea, diuersa idiomata duabus his stellis uaria assignant nomina. Spicã enim Arabes, Chaldæi, aut Saraceni, uocant Azimech in hermis, ut legitur 7. Alma. de Virgine Azimech, id est, Spica uel Arista. In hermis (si non fallor) Virgo. In

Ptolemæus. quadri. de ea sic legimus. At opus stellæ, quæ dicitur Azimech Alazel à Veneris uiribus non recedit, & mercurialibus aliquantisper assimilatur &c. Azimech

Hermes. id est, Spica, Alazel: forsan Virgo. Hermes nominat eã Alhaiselh. Credo hæc nomina in nostris latinis codicibus multum deprauata, propter ignorantiam idiomatum. Græce στάχυς, latine spica, à latinis Spica siue Arista Virginis. Vetus Alma. tralator. Quæ est (inquit) super palmam sinistram, & dicitur Spica, & est Azi-

Geor. Val. mech in hermis. Georgi. Valla. sic. Et in sinistra extrema manu: dicta Arista. Et

Cæsar Ger. quantum intelligi datur, Spica dicitur uerus Vindemiator. Cæsar Ger. De Virne fulget spica manu maturis ardet aristis.

Altera stella græcè appelatur Protrygetes, Latine Anteuindemiator. πρὸ, id est, ante. τρυγητής, id est, vindemiator. τρυγητός, id est, vindemia. τρυγάω, id est, vindemio.

A demio. Protrygetem nominat Geor. Valla in aſteriſmo Virginis cū dicit, Quæ borealis earū, dictaq; Protrygetes. Item & Author noſter. Mendoſus eſt igitur Hyginus libro 3, de ſtellis Virginis, cū legitur. In utriſque pennis binæ, quarū una ſtella eſt in dextra penna ad humerum defixa Protryget uocatur, Rectius Protrygetes. Vetula traductio Ptolemæi in Alma. nominat eam præcedentem Vindemiatorem, his uerbis. Septentrionalis earū, & dicitur præcedens Vindemiatorem. Aratus in Phæn. de Virgine & eius ſtellis; latine ſic loquit. Præ alijs Arcturus obuoluitur ſtella lucida. Verū ambobus ſub pedibus obſeruato bubulci, virginē, quæ quidem manibus geritſpicam ſplendidā (& poſt plura) Cuius ſup ambobus humeris circūuertitur ſtella. Ad dexterā alam, Præuindemiator aūt uocatur. Tanta quidem magnitudine taliq; inſidens ſplendori, qualis etiā magnæ ſub cauda lucet Vrſæ. Ardens profecto illa, ardentes etiam ei cominus ſunt ſtellæ &c. Germanicus Cæſar hanc ſtellā Præuindemiatorem (cui Aratus multū ſplendoris tribuit) comparat ſtellis vrſæ maioris, cū de ſtellis Virginis loquitur. Helicen (inquiens) non clarior ambit &c. Loquitur profecto hyperbolice & per exceſſum. Sunt ſanè in vrſa maiori plures ſtellæ ſecundæ magnitudinis, ſed Præuindemiator eſt in tertia magnitudine. Germanicus Cæſar.

B Rufus Feſtus, de virgine loquitur ad mentē Arati de ſtella, quæ eſt ſub cauda vrſæ maioris & hoc optime quadrat. Vigeſima octaua .n. ſtella vrſæ maioris informis, eſt in tertia magnitudine, quemadmodū Præuindemiator. Sed quòd plures virginis ſtellas, puta 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, ſub tam magna claritate & ſplendore deſcribunt, arbitror factū eſſe in laudem & honorem Virginis, quæ modo Iuſtitia, modo Ceres prædicatur, quod pulchre canit Rufus, Rufus Feſt.

Contemplare ſacros ſubiectæ virginis artus.
Quam te quam memorem; Siue eſt genitor tibi ſummus,
Iupiter ex Themide in terras demiſſa parente.
Seu patris Aſtræi aureum genus &c.

Hanc ſtellā uocat una tralatio Ptole. in qua. Almucedeme Alacaf, dicens. Stella aūt lucida in eius ala ſeptentrionali geſta, quā Almucedeme Alacaf appellant, ut Saturnus & Mercurius operat. Alia traſlatio ſic habet. Et lucens quæ eſt in ala ſua ſeptētrionali, quę eſt dicta Anterior inuoluēdo ſe, habet uim ſicut (illa Saturni & Mercurij. Ptole. Almucedeme Alacaf. Anterior.

Baſſus in .5. à Solſtitio ad ſidiculæ occaſum &c. appellat eam ſtellam Anteuindemiatorem, cū inquit, Aſſyrijs ſtella, quę Anteuindemiator appellatur, exoriri manę incipit (intellige 11. Calen. Septembres) Baſſus. Anteuindemiator.

C uindemiæ maturitatem promittens, cuius argumento erunt acini colore mutati (& poſt pauca) Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. (Et nonnullis interpoſitis ſequitur) 17. Calen. Octobres Aegypto Spica, quam tenet virgo, oritur matutino. Spica.

Hæc Baſſi uerba, & alia plura, in forma ex Plinio libro 18. ca. 31. ſumpta ſunt ubi tractat de uindemia, & autumni temporibus. Dico ex Plinio bene caſtigato, haud quaquam ex Pliniis noſtra tempeſtate diſſeminatis. In quibus omnibus mendoſe legitur: Vindemiator. Sed legendū eſt, Aſſyriis ſtella quæ Anteuindemiator, oriri mane incipit. Item Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. Nequaquam Vindemiator Aegypto nonis oritur. Vide mi lector in quatuor uerbis duas mendas. Neque legi poteſt Vindemiator, pro ſtella, qua incipiat uindemia. Nam eodem capite habet Plinius, quòd antiqui nunquàm exiſtimauere uindemiā maturam ante æquinoctium autumni, quod (eodem teſte) fuit ferè octauo Calendas Octobres, uiceſimaquarta die Septembres. Sed Vindemiator corrupti Plinii, Aſſyriis oriri incipit mane 11. Calendas Septembres, id eſt, uiceſimaquarta die Auguſti, per integrum fermè menſem ante æquinoctiū

& postea in eodem capi. sequitur, Iustum vindemiæ tempus ab equinoctio ad D vergiliarum occasum dies 44. Ecce. Ex his colliguntur huius stellæ synonyma hæc, Protrygetes, Preuindemiator, Almucedeme, Alacaf, Anterior & Anteuindemiator.

Synonyma. Scriptores de Spica.

Scriptores de spica sunt omnes supra memorati, scilicet, Ptolemæus, Hermes, Cæsar Ger. Rufus Festus, Plinius,. Quibus adduntur hi. Hyginus in tertio. Et Bassus de virgine, ubi in utroque mendose legitur: in dextra manu, sed legendum est sinistra.

Hyginus Bassus Iuli. Fir.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 11. de claris sexderibus cum virgine orientibus & occiden. In virginis parte decima oriuntur spica, quicunque sub hoc sydere natus fuerit, erit mirabilibus officijs semper applicatus, uel ad agrorum cultum, pacientia la borisadiunctus, qui nouis seminibus, per annos singulos, nouitatem etiam frugibus pariat. Et qui ad uitæ subsidium, multas fruges in horreis condat. Faciūt etiam præclara stellarum testimonia, pistores dulciarios, conditores & similes uiros &c. Ad stipulatur idem eodem libro ca. 24. De myriogenesibus virginis. Si sub ipsa spica horoscopus fuerit inuētus: Pistores faciet, qui inter collegas suos habeat principatū. Accedit assimili sententia Mar. Mani. libro 5. ca. unico, in. 5.

At cum per decimam consurgens torrida partem B
Spica, feret præsens nascentis tempus aristas.
Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi &c. Legito.

Hermes de eadem multa in libello de Beibenijs.

Scriptores de Protryge. De Protrygete stella scribūt hi, quos supra recensui, scilicet, Ptolemęus, Aratus Hyginus, Germanicus, Rufus, Bassus, Plinius, Author noster.

De locatione stellarum. Deinde Spica quarta decima stella in ordine stellarum virginis inuenta est à Ptolemæo in Virgine 27. penè gradu, in prima magnitudine, de natura Martis & Mercurij. Nostro tempore in Libra 16. quasi gradu. Protrygetes aūt aut præcedens vindemiatorem, est in ordine stellarum virginis 13. tempore Ptolemæi in virgine 12. gradu in tertia magnitudine, De natura saturni & Mercurij. Hodie in Libra, secundo fermè gradu.

Postremo hic de uino per allegoriam dicendum esset. Item de vindemię legibus & incœptione eiusdem. Sed de his præcæteris scribit Plinius libro 14. 15. 17. 18. & alijs.

F

SEQVITVR, AT QVATVOR STELLAE QVAE IN SVMNA Aquarij dextra uisuntur, vrnæ nomen habent.

STOEFLERI INTERPRE. Vrna. Tres particulares imagines.

Scito authore Ptolemæo libro 8. Alma. Aquarium esse imaginem uniuersalem, deformatam quadraginta quinque stellis. Et in ea includi tres imagines particulares. Vnā nominatam: vestis, in leua Aquarij. Alterā quam aquæ effusionem uocant, de quibus posterius dicemus. Tertiam Vrnam, aut Amphoram appellant, de qua Proclus hic in textu, & continet quatuor stellas scilicet Nonā in ordine stellarum Aquarij, quę etiam est in Brachio eius dextro, & duplici gaudet officio. Duodecima, quę etiā est in manu eius dextrā. Tertiadecima & quartadecima, quæ locantur (ut habet uetus Tralator) in Pyxide. Georgio Vallæ in Cotyle. Harum nona tempore Ptolemæi fuit in Aquario decimo quasi gradu, tertiæ magnitudinis. Duodecima in Aquario tredecimo ferè gradu, tertiæ magnitudinis. Tertiadecima in eodem sexto gradu, quartæ magnitudinis. Quartadecima in eodem 7. gradu, quintæ magnitudinis. Nostro uero tempore. Nona est in Aquario 29. gradu. Duodecima in Piscibus tertio gradu. Tertiadecima in Aquario 26. gradu, Quartadecima in Aquario 27. gradu. De earum cōplexionibus

Pyxis Cotyle. De locatione harum stellarū.

A nibus nihil scribit Ptolemæus, sed quantum conijcere licet, accedunt nonnihil ad uires Saturni & Mercurij.

Hic notabis omnia simulacra impressa & manu picta, quo ad Vrnã esse men- dosa.

Aduerte, uetus interpres Vrnam uocat Pyxidem. Est enim πυξὶς Græcum nomen. Vas è buxo factum, buxus, id est, Græcè πύξος, transfertur tamen ad alias materias.

Georgius Valla posuit Cotyle. Græcè κοτύλη. Cotylos: & Cotyle, uas aut poculum concauum. Nam omne cauum Cotyle dici potest. Sunt nõnulli qui Cotyle esse uolunt Heminam, id est, semipoculum uel dimidium uas. Est etiam Cotyle iunctura coxæ cum natibus, & in utroque significatu hic accipi potest. Duæ enim hæ stellę, scilicet, 13. & 14. sunt in Cotyle, id est, in uase uel urna, sunt etiam in coxa dextra ipsius Aquarij, & in hoc significatu (me iudice) sumpsit Geor. dicit enim. In dextra Cotyle continuę duæ. Et nullam penitus facit mentionem alicuius uasis, uel urnæ. Hemina. Cotylos le.

Incidimus in uasorum mentionem, haud indignum arbitramur nõnulla uasa potoria recensere, quibus nostri temporis uini ingurgitatores & bibaces, ob lasciuiam, luxuriem, petulantiam & immodicam effrenationem pro perdendo B uino utuntur. Et ut missa faciamus consuetudinaria pocula & honesta (si usus accederet honestus) quæcumque sint illa, siue ex auro, argento, stanno, ligno aut argilla fabrefacta, abuntur nostri potatores nonnullis uitreis poculis, præcipuè æstus tempore, quæ Germanicè Angster nominant, in fundo sanè sunt ampla, in rotundum formata, surgentia in collum longum & strictum. Vnde forte Angustota dici possunt. Et sunt in multiplici differentia. Aliqua habent colla omnino erecta, quibus etiam maiores nostri cũ moderatione & honestate sunt usi. Nostro tempore, ut bibacitati locus sit, aliqua habent colla longa admodum & curua, uulgo Storckenschnebel, ob curuitatem Gyalæ dicta. Aliqua habent colla gyrata, aut circumflexa, vmbgewunden, & in collis plura foramina, dicta Dinon. Accedunt his Dactilota, rotunda uasa, digitorum formis per ambitum insignita, uel habentia per circuitũ eminentias quasdam, ne è manibus decidant. Item Amphota: utrinque habentia ansas. Et poculorum aliud Elaphas cerui imitans effigiem. Canthari nõ modo figlini, à figulo artifice, sed etiã Cassiterei & Lignei. Legimus quandoq; Cantharia. Carchesia uocari putant, propter asperitates mihi quadã imagine. Ceras, i. cornu aut bouis aut bu- C bali in ordinẽ uenit. Et Scythia pocula, forte quòd angustiora in imo sint. Et Tinæ, quibus adhærent urneolæ aut urceoli. Ac Moroëcpoma: stultorum poculum. μωρὸς stultos, ἔκπωμα poculum, & Monachoëcpoma monachorum poculum, & id genus plura, quibus omnibus insatiabilis potatorum ficta sitis extingui non potest, sed mero æstuantes ebrietate interdiu & noctu uexantur, nescientes Toptica uasa, & Cythrides ebrietatem fugantes. Hic ueterum ingenium mirandũ satis annectere libuit, qui officio figuli, ex argilla aromatibus præparata fingebant uasa, ut uino cibisque inde sumptis nonnihil delectationis accederet, cuiusmodi ex Copto urbe Aegyptiaca, nomi Thebaidos aduehebantur & Rhodiacæ sunt Cythrides. Nam inde haustum uinum, præter gratam iucunditatem, minus lædebat, ebrietatem enim discutit. O quanti hæc pocula emenda essent nostris potatoribus. De uasis potorijs. Angster. Angustota. Gyalæ. Dinon. Dactilota. Amphota. Elaphas. Canthari. Cantharia. Carchesia. Ceras. Scythia. Tinæ. Moroëcpoma Monachoëcpoma.

Vidimus nostro tempore uiros optimos, parcè uino utentes incidere in ebrietatem, quibus, nõ ingurgitatoribus succurrere uolentes, cum incidimus in uasa potoria, in hunc ferè modum. Redigatur brassica in puluerem, consimiliter rostra hirundinum, item myrrha conteratur quoad potest, hæc omnia argillæ immisceantur & interãtur, fiantq; figlina arte pocula, è quibus bibitũ uinum,

A tinus profert Lineæ. At Nodũ aut Cõiunctionem appellat Græcè σύνδεσμος .i. nodus uel coniunctio. Sunt igitur nomina Fili synonyma hæc, Filũ, Fila, Vinculũ, Vincula, Vincula caudina, Linea, Lineolæ, Linũ & Lini, ac Alligamentũ Lineum, Cingula, ubiq; intelligito Pisciũ. Nodi uero synonyma hæc sunt. Nodus Pisciũ, Colligatura subcaudina Pisciũ, Ligatura, Ligamentũ, Coniunctio, Syndesmos.

Scriptores de his sunt iam supra recitati .s. Aratus, Ptolemæus, Hyginus, Cicero, Germanicus, Bassus, Rufus. Omnes stellæ harum linearũ sunt numero 14. & in hoc concordat Author cũ Ptolemæo & Alphonso. Sunt aũt in ordine stellarum Pisciũ 9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22. Et fuere omnes hæ tẽpore Ptolemæi in Piscibus, demptis quinq; .s. 18.19.20.21.22. quæ fuerũt in principio Arietis. Hodie oẽs sunt in Ariete à primo gradu in 22. usq;.

Author noster collocat nouẽ primas stellas in Linea austrina .i. in Linea transeunte à cauda piscis Austrini uersus meridiem. Reliquas quinq; ponit in linea septentrionali, hoc est, in Linea transeunte à meridie in caudam Piscis borei. Et in hoc non nihil dissentit à Ptolemæo & Alphonso, qui decem primas supputant in linea austrina. Vnã .s. 19. uocant Nodũ, reliquas .s. 20.21.22. locant in lineã septentrionalem. Item 19, id est, Nodus & 22. sunt tertiæ magnitudinis, reliquæ quartæ & sextæ.

Primæ decem lineæ meridionalis sunt authore Ptole-
B mæo de natura Saturni & parũ Mercurij. Sed tres lineæ septentrionalis sequũtur complexionem Saturni & Iouis. Decimanona, lucens, quæ Nodus dicitur, Martis gerit naturã & Mercurij modicũ. De linea siue lineis possent hic multa satis utilia recenseri, quibus oĩbus missis duo dumtaxat proponam. Primũ quid hoc uelit prouerbiũ, Lineam saltẽ ducere. Plini. lib. 34. ca. 10. scribit de Apelle cõsummatissimo pictore. Cui fuit perpetua cõsuetudo, nunq; tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem. Quod ab eo in prouerbiũ uenit, quòd nullus etiamnũ quibuscunq; negotijs occupatus, diem abire sinat, quin suæ artis quippiam exercitij habeat. Quod satis probat Ouidius libro secundo, de Arte amandi.

Prouerb. Lineam saltem dicere. Plinius.

Sed mora tuta breuis, lentescunt tempore curæ,
Vanescitq́ue absens & nouus intrat amor.

Secundũ, quid sit id Lineam poscere. Quintilianus lib. 11. sic habet, Transire in diuersa subsellia, parũ uerecundum est. Nam & Cassius Seuerus urbanè aduersus hoc facientes lineam poposcit. Ambiguum esse uidetur quid sit in hac
C parte Linea. Dicunt doctissimi, Longurium intelligi. Sic enim longiores perticas (Teste Varrone) aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponunt, ne se mutuo feriãt, aut in pugnam cõsurgant, appellari obseruatũ est. Sic linea potest dici signum uel regula, qua secernitur inter loca uel sedes, & potest esse signum creta factum, uel ex ligno, assere &c. Ouidius primo, de arte, loquens de Circensibus spectaculis currentium equorum, sic canit.

Lineam poscere. Quintilia. Longurius. Varro. Ouidius.

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi
Quà tibi tangenda est lege puella loci &c.

Hic nõ abs re in mentem uenit caput 42. libri secundi Plinij, ubi idem numerauit 72. cœlestes imagines, nomina tamen eorũ tacuit. Nos, ut author illustrior redderetur, omniũ nomenclaturas recitauimus, tum uniuersales cũ particulares, quod supra uisu erit facile. Inter eas aũt quæ in signis Zodiaci continentur, sunt nonnullæ particulares non dum expositæ. Quocirca ne cœptus ordo linquat, eas ipsas paucis absoluemus. Ex signo igit̃ Sagittarij tres particulares excerpunt̃. Quarũ prima est Telũ, Sagitta aut Iaculũ. Scito lector in cœlo Geminũ inueniri Telum. Vnũ haud longe ab Aquila, in Lacteo circulo uersus septentrionẽ collocatũ, de quo in subditis. Aliud in Sagittario, de quo hic. Cuius pars

Plinius illustratur quo ad imagines zodiaci. Telum, Sagitta, Iaculum.

prior etiã lacteo immersa est uersus meridiẽ. Et duabus tantũ stellis formatur, D
in ordine stellarum Sagittarij Prima & Septima. Prima tempore Ptolemæi fuit
in Sagittario, quarto quasi gradu, tertiæ magnitudinis, de natura Martis & Lu
næ. Hodie in eodem Sagittario gradu 24. & ob eius complexionem Marticam
& Lunarẽ est stella nociua oculis, sicuti supra de Pleiadibus docuimus. Septima
aũt Ptolemæi tpe fuit in Sagittario, gradu 13. quartæ magnitudinis, habẽs uim
Iouis & parũ Mercurij, hodie inueniť in Capricorno tertio propemodũ gradu.

Arcus Sagittarij. Secunda particularis est Arcus Sagittarij. Cuius maior pars in lacteo iacet cir
culo ad meridiem & ornatur duabus stellis, quæ in ordine sunt 3. & 5. Sunt tamẽ
qui & quartã huic arcui addunt, à quibus dissentio. Tertia tempore Ptolemæi
fuit in Sagittario 9. gradu, tertiæ magnitudinis, hodie in 28. quasi gradu eiusdẽ.
Quinta autem in eodem 7. ferè gradu, quartæ magnitudinis, hodie in 26. penè
eiusdem. Et sequuntur ambæ naturam Iouis & Martis.

Fascia linteolum Sagittarij. Tertia uocatur Fascia aut Linteolũ capitis. Contendunt alij Leonis aut feræ
esse pellem, ex humeris Sagittarii emergentem. Hanc uetus interpres nominat
Contactũ. Geor. Val. modo Attractum, modo Contactũ, & sex gaudet stellis,
quæ in ordine stellarũ Sagittarii sunt 12.13.14.15.16. & 17. Fuere hæ tempore Pto B
lemæi in Sagittario à 21. fermè gradu in 29. quartæ & sextæ magnitudinis. De
complexione Iouis & parũ Mercurii. De Telo & Arcu loquuntur propemo-
dũ omnes, qui de Sagittario scribunt. Præcipuè tamẽ hi tres Aratus in Phœno.
Aratus. sic. Arcum quando Sol incendat, & rectorem Arcus, sub uesperã nauem reduci-
Cæ. Germa. to, fidens non amplius nocti &c. Cæsar Germanicus, sic.

Belligerum Titan etiam cum contigit Arcum.
Ducentemque ferunt sinuato spicula neruo
Iam clausum ratione mare est, iam nauita portum
Infestam noctem fugitat longasq́ tenebras &c. Item Rufus Fest. sic canit.
Par metus ex pelago tibi sit quoq́ sole Sagitta
Cum leuis afflatur, cum lux in arundine flagrat,
Ignis mundani, cum tela extrema coquuntur.
Cumque Sagittiferi torret uapor aureus arcus.
Tum quoque si piceam specteris surgere noctem,
Informem tetris tellurem ut uestiat alis.
Littus ama &c. F

Præterea Aquarius uniuersale signum, ultra Vrnam particularem imagi-
nem, de qua supra disseruimus, duas habet alias. Prima est in eius leua manu, à
Vestis Pannus. Geor. Valla uocata Vestis, à uetere tralatore Pannus, tribusque completur
stellis 6. 7. 8. in ordine stellarum Aquarii. Et operantur ad modum Saturni &
& Mercurij. Prima tempore Ptolemæi fuit in Capricorno 18. quasi gradu ter-
tiæ magnitudinis. Hodie in septimo gradu Aquarij. Secunda ad tempus Ptole-
mæi inuenta in decimo sexto gradu Capricorni, quartæ magnitudinis, hodie in
gradu sexto Aquarij. Tertia Ptolemæo obseruante in decimoquinto gradu Ca
pricorni, nunc in quarto Aquarij. Quòd si rectos in cœlum oculos dixeris, du-
Duplex Vestis as intueberis Vestes. Vnam Vergilias, id est, institoris Vestem, de quo supra.
Alteram Aquarij de qua iam diximus.

Fusio aquæ. Secunda uarias recipit appellationes. Vetus Alma. Ptole. interpres dict. 8. &
Decursus aquæ. Aratus in Phœ. uocant eam Fusionẽ Aquæ, Decursum aut casum Aquæ. Geor.
Casus aquæ. Val. fluxum aquæ. Hyginus in 3. Bassus & Iuli. Fir. effusionem Aquæ. Marcus
Fluxus aquæ. Mani. lib. 1. Amnem Aquarii. Constituiť authore Ptole. & Alphonso ex 20. stel-
Effusio aquæ. lis, incipiens iuxta ordinem stellarum Aquarii à 23. stella, finiens in 42. Tempe-
Amnis aquarij. state Ptolemæi omnes repertæ in Aquario, nostra in Piscibus, dempta ultima. s.

42. quæ

A 42. quæ in Aquario locaꝰ. Omnes iuxta Ptolemæū in quarta & quinta magnitudine, præter 42. prefulgentem primæ magnitudinis. Omnes de natura Saturni & Iouis modicum.

Collibuit hic (omnibus aliorum sententijs missis) apotelesma Iulij Fir. lib. 8 ca. 29. adiungere. In aquæ (inquientis) effusione, qui nati fuerint, à prima ætate, diuites erunt, & multorum bonorum possessores, sed patrimoniū paternū uaria profusione dilapidabunt. Erunt autem liberales, sed his erunt multi frequenter ingrati. In ætatis tamen processu, maxima & patrimonij & dignitatis augmenta consequentur, ac inimicos suos sibi uidebunt omnifariam subiugatos. Habes nunc optime lector complementum omnium imaginum Plinianarum, ad Zodiacum ipsum spectantium. Et hactenus de prima parte huius ultimi capitis Procli.

SVPEREST PARS SECVNDA QVAE SIC EXORDITVR. SEPTENTRIonalia sunt, quæcumque ad Septentrionem sitū habent. Sunt autem hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur &c.

B Seruato ordine authoris initiū nobis est Vrsa maior. In primis igitur aduertendum. Hanc Hæsiodus ait esse Calysto nomine Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit, eamque studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse, à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusque consimilem naturam. Postea autē à Ioue compressam. Et (ut habet Amphis Comœdiarū scriptor) Iupiter simulatus effigiem Dianæ cum virginem uenantem, ut adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarū compressit. Calysto uerità Dianæ suum dicere euentum, quod diutius cælare non potuit. Nam iam utero ingrauescente propediem partus, in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non seruasse uirginitatem, cui dea pro magnitudine criminis nō minorem retribuit pœnā. Erepta enim facie uirginali in Vrsæ speciem est conuersa. Nōnulli dixerunt, cum Calysto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatā in vrsam conuertisse. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorū capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi dicitur inscia legis in Iouis Lycæi templum se coniecisse, quā C cōfestim filius secutus est. Itaque cū Archades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptā Calyston cum filio inter sydera collocauit. Eamque Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit.

Fabula Vrsæ maioris. Hesiodus.

Hanc fabulam Thomas Rhadinus his metris descripsit.

Omnipotens quondam de virgine Nonacrina
 Iupiter incaluit.
Cogit amor cœlo descendere, fœmineamque
 Induere effigiem.
Oscula dum figit, subeunt certamina tandem.
 Victor ad astra uolat
Dum sentit furtum Iuno Saturnia coniunx
 Et soror, ingemuit.
Tendit ad ima furens, arreptam crine soluto
 Sternit humi trepidam.
Dumque preces fundit, nigris horrescere uillis
 Mollia membra uidet.
Oraque quæ tantum placuerunt candida amanti
 Turpia rictus habet.

Aliam fabulā infrà cū de Vrsa minori disseremus, exponemus.

Secundo loco nomina satis uaria de vrsa hac maiori sunt aperienda hæc, ἄμαξα μέγα Græcè, i. Plaustrum maius, Septentrio maior, Arcturus, Arctos maior, Calysto, Elice. ἄμαξα Græcum Latine sonat plaustrum, μέγα magnū, plaustrum magnū, ob differentiam minoris

Nomina Vrsæ maioris.

Hamaxa mega uel currus. Plaustrum magnum.

Et quid? quod fuerat formatum corpus ad unguem
Fœda fit ursa dolens.
Ingratum o quoties causabat mœsta tonantem
Immemorem que sui.
Quam cum per syluas errantem cerneret, astris
Inseruit miserans.

de quo ī subditis, de quo Hyginus lib. 2. de arcto minori sic scribit, Maiorem arctum complures plaustro similē dixerūt & ἅμαξαν Græci appel- D

Hyginus.

larunt. Cui hæc memoriæ prodita est causa. Initio qui sydera peruiderūt, & numerū stellarum in unaquaque specie corporis constituerunt, & non arctum, sed plaustrū nominauerunt. Ex septem stellis duæ, quæ pariles, & maxime in uno loco uiderentur, pro bobus haberentur, reliquæ autem quinque figuram plaustri simularent, itaque & quod proximū huic est signum, Booten nominare uoluerunt. De quo infra plura dicemus.

Arctos maior. Arctos maior, uel ut Hygino placet, maxima, id est, vrsa maior. ἄρκτος enim Græce, latine ursus uel ursa, de quo fabula iam est recitata.

Septentrio maior. Septentrio maior, nos utrasque arctos septentriones dicimus. Varro, Triones rusticorū uocabulo boues uocitatos scribit, & quasi quosdā teriones, hoc est arandæ terræ & colendę idoneos. Quod ergo antiqui hamaxan, hoc est plaustrū dixerunt, nostri ueteres a bobus iunctis septentriones uocauerūt, a septem stel- E
Ioan. de Sa. bu. lis quibus iunctis quasi triones figurantur, legito Ioan. de Sacrobu. in libello sphæræ tracta. 2. in principio.

Ouidius. Ouidius 2. Meta. fab. 6.

Gurgite ceruleo septem prohibete triones,
Syderaque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex

Ouid. 1. Meta. fabu. 2.

Scythiam septemque triones
Horrifer inuasit boreas.

Virgilius. Virgi. primo Aeneidos.

Arcturum, pluuiasque Hyades, geminosque triones.

Boetius. Boetius lib. 2. metro. 6.

Quos premunt septem gelidi triones.

Elice. Elice uocata ab urbe Arcadiæ, quam authore Plini. lib. 2. ca. 92. mare absorbuit, in qua Calysto nata perhibetur & ab ea hoc sydus Elicen uocitatū. Sed si rite legeris Plini lib. 4. cap. 5. Elice oppidum fuit Achaiæ & non Arcadiæ. Vrget me hic uehementer unū quod nōnulli etiā in sacris literis doctissimi & in numerū sanctorū relati: Arcturū asserunt esse Vrsam minorē. Cū apud sanctū Iob ca. 38. sic legit. Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas Pleiades, aut gyrū Arcturi poteris dissipare. Hanc hu- F ius capitis particulā diuus Thomas Aquinas his uerbis dilucidiorē reddere pol licetur. Cōsideratur in corporibus cœlestibus uniformitas motus primi mobilis, ex eo quod reuoluitur totū cœlum, & omnes eius stellæ semel in die & nocte super polos mundi, hic aūt motus sensibilius percipitur ex stellis propinquis polo septentrionali, quæ sunt nobis perpetuę apparentiæ, propter eleuationē poli super nostrū horizontem, inter quas stellas maxime notatur cōstellatio Arcturi, quæ est Vrsa maior, cuius stellæ manifeste apparent moueri in gyro circa polū mundi. Et quantū ad hoc subdit. Aut gyrū Arcturi poteris dissipare, ut. s. nō circumeat polū, hactenus Aquinas. Cuius sententia manifesta est Arcturū dici vrsam maiorē. Accedit huic sentētiæ diuus Grego. lib. 29. ca. 28. & 29. scribens in ca. 38.
Iob. 38. ipsius Iob, ubi ca. 28. sic habet. Arcturū, qui nocturna spatia illustrat, nō occasurū. Et lucidius ca. 29. sic. Est in Arcturo quod cōsideratius possumus intueri. In septē quippe stellis uoluitur, & modo quidē tres ad sūma eleuat, atque ad ima quatuor inclinat, modo quatuor supius erigit & tres inferius premit, hæc Gre. His uirorū sententijs neque adeo, neque in diuersum eo. Nunquam tamen memini me legisse apud aliquem astrologum, aut poetam, Arcturum sumi pro vrsa uel Maiori uel Minori. Non raro tamen legi Arcturū accipi pro Boote, aut eius stella lucida ad genua

A ad genua aut coxas locata, informi. Sunt tamen qui arcturũ interprentur Arcti caudam, ab ἄρκτος, id est, ursa, & ura οὐρά, id est, cauda: quasi tres stellæ in cauda ursæ, sed id modicum releuat.

Scriptores de utrisque Vrsis sunt hi, Ptolemæus lib. 7. Alma. & tracta. primo quadri. Aratus in Phæno. Hyginus lib. 2. & 3. Plini. libro 2. Marcus Mahi. libro primo. Cæsar Germanicus in Aratum. Et Bassus in cõmen. Rufus Festus, Cicero, Alphonsus, Geor. Val. Virgilius, Ouidius, Flaccus & cæteri poëtæ. Non nullas horum sententias posteaquam de vrsa minori dixero, adiungam. Scriptores.

Quarto, authore Ptolemæo Vrsa maior 27. micat stellis, quæ eius tempore fuere in Geminis, Cancro & Leone. Nostro autem in Cancro, Leone & Virgine. Et habent omnes uim Martis. Sed in præsentiarum omnes eius stellas missas facio, demptis his quæ Plaustrum constituunt, numero septem, ex quibus quatuor in ordine stellarum Vrsæ maioris 16. 17. 18. 19. plaustrum aut eius rotas præ se ferunt. 16. 17. & 19. secundæ sunt magnitudinis. 18. uero tertiæ. Vigesimaquinta etiam secundæ magnitudinis, Alioth dicta, temoni præest. Vigesimasexta autẽ & Vigesimaseptima duobus bobus aptantur. Hæc fere iuxta sententiam Hyginij sunt dicta. Verũ Germanicus tres stellas caudæ temoni attribuit, reliquas rotis plaustri. Stellæ Vrsæ maioris. Naturæ. Alioth.

B

SEQVITVR VRSA MINOR.

VT fabulæ sequentes captu sint faciliores, hanc præmittendam censui. Saturnus primus deus, oraculo certior factus, se filiũ habiturũ, per quẽ e regno expelleret, statuit omnẽ prolem masculam se interempturũ. Pręcepit uxori Opi, ut quicquid pareret sibi pręsentaret, quæ Iouem pariens pulchritudine eius delectata, alendum Nymphis Dictæi montis Cretæ cõmendauit. Quæ Saturno sciscitanti de fœtu, lapidem pannis inuolutum obtulit, quem mox deglutiuit. Iupiter uero à Nymphis nutritur in antro montis. Et adhibiti sunt etiam Ioui Curetes, id est, Corybantes, Idæi, siue Telchines. Et ne forte uagitus deflentis à Saturno audiretur, cymbala illos, & tympana & clypeos & arma pulsasse, ad quorum etiam sonitum aduenisse apes, & infantis ori mella instillasse, cuius beneficij gratia Iouem post cœli imperium adeptum, indulsisse apibus, ut sine coitu generarent. Vrsa minor.

C Aratus utriusque Arcti fabulas in unã colligit, quem & sequuntur Germanicus & Rufus, in hanc fermè formulã. Duæ autem vrsæ ipsum polum boreũ circumtenentes, unà currunt, eo quòd uocantur Plaustra. Quæ, scilicet, capita quidem ad lumbos semp habent inuersim, semper uero resupine circumferuntur. Vicissim in humeros uersæ (si credere dignum) E Creta uero illæ Iouis magni beneficio, cœlum ascenderũt, quia ipsum olim infantientẽ Dictæo in odoro: montem propè Idæum antro imposuerunt, atque nutrierunt per annum, Dictæi Curetes quando Saturnum fallebant. Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt, alteram uero Elicen. Elice quidem uiri Achiui in mari signãt, quò oporteat naues dirigere. Altera uero Phœnices fisi, persulcant mare. At Elice quidem clara est, ac obseruatu parata, multa lucens prima nocte. Altera uero obscura quidem, sed nautis aptior, minori enim rota circumuersatur orbe, hac quoq; Sidonij rectissime nauigant. Ex hac Fabula Arati habetur Cynosuram & Elicen Cretenses fuisse Iouis nutrices, ob quod sunt cœlesti donatæ honore.

Arato belle accedit Cæsar Germanicus his metris.

Axem Cretææ dextra leuaque tuentur,

Siue arcti, seu Romani cognominis vrsæ D
Plaustrum, uel facies stellarum proxima uera
Tres temone rotisque micant, sublime quaternæ
Si melius dixisse feras, obuersa refulgent
Ora feris, caput alterius super horrida terga
Alterius lucet, pronus rapit orbis in ipsos
Decliuis humeros. Veteris si gratia formæ,
Cresia nos tellus aluit, moderator olympi
Donauit cœlo, meritum custodia fecit.
Quòd fidei comites prima incunabula magni
Fuderunt Iouis attonitæ, cum furta parentis,
Aerea pulsantes mendaci cymbala dextra
Vagitus pueri patrias ne tangeret aures.
Dicta exercere dominæ, famuli Corybantes,
Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraque fulgent,
Dat Grais Elice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit, Sed candida tota B
Et liquido splendore Elice nitet haud prius ulla
Cum Sol oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem quà Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen fulcantibus æquor.
Quippe breuis totam se cardine uertit.
Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit

Rufus Fest. Consimilem ferè sententiam habet Rufus, quem legito.

Virgilius Item de his Vrsis Virgilius primo Georgicorum.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perque duas in morem fluminis Arcto,.

Lucanus. Arctos Oceani metuentes æquore tingi, Lucanus octauo Phar.
Sed qui non mergitur undis
Axis inocciduus gemina clarissimus arcto.

Ouidius. Ille regit puppes. Ouidius tertio Fastorum.
Esse duas arctos, quarum hæc Cynosura uocatur
Sidonijs, Elicen Graia carina notat.

Flaccus. Flaccus. F
Sidonijs Cynosura regit fidissima nautis.
Et Grais Elice multum obseruanda magistris.

Agatosthenes in Asiaticis carminibus Cynosuram dicit Iouis fuisse nutricem, unam ex Idæis nymphis, à qua in Cretæ oppido Histoe Nicostratus cōstituit portus, & circa eū locum Cynosuram fuisse, & agri maiorem partem Cynosuram appellatam. Ad hoc accedit nonnihil fabella Thomæ Rha. sic.

Fabella Vrsæ minoris. Cum paruum Cynosura Iouem nutrisset, amoris
Gratus eam flammis cinxit olympiacis.
Quæ nunquam lymphis septem mersisse triones
Cernitur, oceano lumina blanda negans.

Quare uocetur Phœnice. Sed hic nō indigne quæritur, quare Cynosura aut Vrsa minor dicatur Phœnice. Respondēt Hyginus lib. 2. de arcto minori. Thales, qui diligenter de rebus cœlestibus exquisiuit & hanc primus Arcton appellauit, natione fuit Phœnix ut Herodotus Milesius dicit, quare Phœnices hanc studiosius perspiciendo, diligentius nauigare existimantur, & uere eā ab inuentoris nomine Phœnicen (appellant.

De stellis Vrsæ minoris in quibus signis & natura. Habet autem hæc Vrsa minor septem stellas, Septriones, aut Plaustrū, ut prædiximus, nominatæ, quæ tempore Ptolemæi fuere in Geminis & Cancro

A & Cancro. Noſtro autem æuo ſunt in Cancro & Leone. Ex his prima, quæ eſt
ſuper extremitate caudæ, Polus appellatur, per quem locum ipſe mundus
exiſtimatur uerſari, & eſt Tertiæ magnitudinis. Duæ ſequentes in cauda, &
duæ rotæ primæ, ſunt in quarta magnitudine. Duæ ſequentes rotæ, ſunt in
ſecunda magnitudine. Et ut teſtis eſt Ptolemæus tracta. primo quadri. habent
hæ ſtellæ uim Saturni & parum Veneris.

Sunt nonnulli uiri, etiam doctiſſimi, qui Vrſæ minori attribuūt Memoriam Memoria.
quæ pars integralis eſt Prudentiæ, ob id quòd eius ſtellæ ſunt de natura Satur-
ni & parum Veneris. Albumaſar libro ſeptimo intro. uoluit Saturnū ſanè co- Albumaſar.
gitationis, multæq; memoriæ reputari eū ſiccus exiſtat. Quod planè teſtatur Iulius Fir.
Iul. Fir. libro ſecundo capite decimo, cum inquit. Saturnus quidem Siccus, mul
tæ cogitationis, altæq́ue memoriæ. Hanc enim naturam potentiæ memorati-
uæ conuenire Ariſtoteles in libello de Memoria & Remini. docuit, cum hum i-
dos male, ſiccos bene memoratiuos aſſeruit. Placuit (non abs re) hic paucula ad Ariſtoteles.
iungere memoriam ſtabilientia. Cicero libro ſecundo Rheto. quatuor docuit Cicero.
Memoriam fortificantia, aut roborantia. Primum eſt, ut eorum, quæ Memoriæ præ
uolumus memorari, quaſdā ſimilitudines aſſumamus cōuenientes, nec tamen cepta.
B omnino cōſuetas, quia inconſuetorum magis memoramur, & ſic in eis animus
magis & uehementius detinetur, ex quo fit quòd eorum quæ in pueritia uidi-
mus, magis memoremur. Ideo autem neceſſaria eſt huiuſmodi imaginum aut
ſimilitudinū adinuentio, quia intentiones ſimplices & ſpiritales facilius ex ani-
mo elabuntur, niſi quibuſdam ſimilitudinibus corporalibus quaſi alligentur,
quia humana cognitio potentior eſt circa ſenſibilia. Vnde & Memoria ponitur
in parte ſenſitiua.

Secundum eſt, ut ea, quæ memotiter tenere uolumus, conſideratione ordi-
nata diſponamus, ut ex uno memorato facilius ad aliud procedatur. Vnde di-
xit Ariſtoteles de Me. & Re. quòd à locis aliquando reminiſci uidemur. Huius
autem cauſa eſt, quia ab uno in aliud ocyus proceditur.

Tertium eſt, ut ſollicitudinem ponamus & affectum ad ea, quorum memo-
rari uolumus, quia quāto aliquid animo magis imprimitˋ, tanto difficilius elabitˋ.
Hinc ibidem Cicero, Sollicitudo conſeruat integras ſimulachrorum figuras. Cicero.

Quartum eſt, ut ea, quorum memorari intendimus, frequentius meditemur.
Quia ut ibi habet Ariſtoteles in eodem libello, Meditationes Memoriam ſal-
C uant. Quia ibidem, Conſuetudo eſt altera natura. Ariſtote.

De Vrſis terrenis multa & miratu digna ſcribit Plinius in multis libris præ-
cipuè tamen libro 8. ca. 36. Vrſi terreni.

Quibus addo hæc duo. Primum, Vrſa ubi ſe perpinguem ſenſerit, ac pleni- Vrſæ uafricia.
ore corpore, morbi loco ducit ipſum hunc ſtatum. Quapropter latebras quęrit,
ubi tam diu conquieſcit, donec inutile pinguedinis onus reſideat, uelut decli-
natum. Pergit autem, ac in latibula ſeſe inſinuat, non pedibus utique, ſed dorſo
reſupinata, corpus protrudendo, ne ſuperſint uenatoribus ad indagandum, ue
ſtigia. Hæc eſt urſæ uerſutia.

Secundum, Vrſi manus eſſe inter eſitandum prædulces, inſigniq; ſuauitate, Vrſi manus
traditū eſt. Sic anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorū ſit fun- prædulces.
ctio duplex: incedendi & apprehendendi. Huius rei rationē reddit fermè Plu-
tar. in libello, quo rerū, euentuumq́ue naturalium cauſas perquirit, & philoſo- Plutar.
phico perpendit examine. Quòd percoquentia corporis alimentū carnem præ
ſtent quacumq́ue alia ſuauiorem longe. Concoquit autem omne quod difflat,
id eſt, flatu turbat, id uero eſt quod mouetur, quodq́ue exercetur, ſicuti Vrſus
partem hanc agitat plurimum, tum inceſſus ratione, tum ad prehendendi.

SEQVITVR DRACO QVI INTER VRSAS LOCATVR. D

STOEFLERI INTERPRE. Fabula. DRaconem alij appellant Serpentem, alij autē Anguem. Draconis fabulæ sunt plures, hic eā quæ cum Thoma Rha. quadrat, retexam, hunc Draconē à Gigantibus Mineruę obiectum cū eos expugnaret, Mineruam uero arreptum Draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum axem cœli fixisse. Itaq́ue adhuc eum implicato corpore uideri, ut nuper ad sydera perlatum. Hanc memoratus Thomas sic cecinit.

Pallados armatæ studium superare Gigantes
Extitit (ut fama est) proprijs extrudere terris,
Nata Iouis summi de uertice fortior extans,
Victrix iam miseros cum debellasset in armis,
Serpentem obijciunt, raptum quem sydera adegit
Contortum in gyros, nostro & circumdedit axi.

Scriptores. Iuli. Fir. Scriptores de Dracone sunt ferè omnes supra memorati, qui de Vrsis scripsere, quibus additur Iuli. Fir. qui libro 8. ca. 17. sic habet. Anguis extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modū fluminis, quod sinuosis flexibus labitur. Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint, Marsi erunt, uel qui uenenis, ex herbarum pigmentis confectis, salutaria soleant hominibus remedia comparare. B

Stellæ Draconis. Habet præterea Draco authore Ptolemæo lib. 7. Alma. 31. stellas, passim constitutæ eiusdem tempore, in Libra, Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine. Hodie sunt in his, scilicet Scorpione Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine, Libra. Sunt de magnitudine 3. 4. 5. 6. Fulgentiores ex his sunt octo, tertiæ magnitudinis, scilicet Tertia, quæ est supra oculum. Quinta quę est supra caput & appellatur Rastaben. 24. & 25. decliues ad septentrionē. 29. quæ est post ultimam inflexionem. 30. quę accidit fini caudæ, & 31. quæ est in extrema cauda. Et sunt hæ fulgentiores stellæ de natura Saturni & Martis.

Magnitudo.

Pli. de Dracōe. De Dracone terreno plura apud Plini. pluribus libris scilicet lib. 29. ca. 4. & 6. lib. 25. ca. 2. libro 8. ca. 13. 27. lib. 10. ca. 72. 74. lib. 37. ca. 10. Transeo.

Draconites lapis. Sed hoc est consyderatu dignum, Draconites siue Dentrites, siue Draconius uel obasianus, qui etiam kimedius uespertinus uocatur. Lucidus ac transparēs cristallini coloris lapis est secundum aliquos, nigrum colorem Albertus Magnus ponit, figuram quoq; piramidalem non lucidam habere dicit. Nonnulli lucidum esse: ut speculum cum nigredine. Multi hanc quærunt nec inueniunt. Transportatur ab oriente ubi magni Dracones sunt. Nam exciso capite Draconis, ipso adhuc palpitante extrahitur. Virtutem amittit si diu post Dracōis mortem in capite remanserit. Audaces uiri in partibus orientis Draconum speluncas explorant & in has gramen rebus somniferis medicatum imponunt. Dum Dracones ad speluncas redeunt, comedunt ex medicamine, & somno grauantur. Dormentibus uero caput abscindunt, & lapidem extrahunt Excelsa ei uirtus inest, in effugando omne uenenum & maximè serpentum. Gestantem quoque inuictum ac audacem reddit. Ideo reges orientis talem lapidem habere gloriantur. F

Admirabile de Dracone. Admirabilis amor Dracōis in puellam. Vetustissimis historijs proditum est, Apud Idumæam aut Iudeam cum Herodes præessent, Puellam decorā, succiplenam, uehementer à Dracone adamatam, qui commeans, amanter cum ea decumbebat. Illa, & si mansuetus & clemens apparuit, propter naturam tamen insociabilem, reformidans, ex loco abscedere longius proposuit, ac in tempus abesse, ceu bruto per absentiam illatura dilectionis obliuionem & euanescere. Ac

diuersa

A diuersa euenere omnia. Siquidem indies intendebatur affectio, augebaturq́ue amoris impetus, desiderioq́ dum contabesceret nimio, interdiu noctuq́ue consueta repetens cubilia, nec esse eius potiundi facultas, quod appetebat præcipuè. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Postea quàm uero exoptata rediit puella, deuolans is ad uisam protinus ac prorsum amatoriè, suspitionũ plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellæ crura conuerberabat, sed obseruate ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus.

Error exploditur.

Demum ne noxius error lectores molestet. Pensitandũ, omnes figuras Draconis Vrsas cõtinentes in omnibus libris impressis, scilicet, Hygino, Germanico, Syderali, Abysso & alijs, esse corruptas, mẽdosas, & cõmentarijs authorũ minime respondentes. Vetustissimi enim libri figuras nõ habent, neque unquam habuere. Eas primum recentiores & profecto sæpius perperam appinxere. Figura enim Draconis non est in hunc modum contorta, quemadmodũ pingitur Immo nec eius stellæ in cœlo in hunc appatent modum. Neq; Vrsa maior (quę Elice) iuxta caput Draconis locatur. Neque minor (quæ Cynosura) iuxta caudam. Sed maior est propè caudam, Minor uero ad flexus aut spiras. Huius rei
B gratia depinxi figurã sequentem, ex ueris obseruationibus Ptolemæi sumptã, quam oculis obijcito & certior eris. Addidi etiam Arati uerba ueritatem indicantia, à quo sanè Arato ut è fonte omnium aliorum dicta emanarunt.

Aratus.

Has uero per ambas, qualis fluuij decursus uolutatur (horrendum ingens) Draco circumcirca distractus immensus. Verũ ei (ex utraque parte spiræ) hærent Vrsæ cæruleo seruatæ oceano. Sed hic alteram quidem extrema emetitur cauda, alteram uero spira circumscribit, ei quidem summa cauda ad caput Elices quiescit Vrsæ. In spira uero Cynosura caput habet: Hæc autẽ circumipsum gyratur caput, eiq́ue ad pedem uenit usque. Rursus uero retrofugus recurrit non quidem illa ex sola parte, neq; sola in capite splendet stella, sed duæ in temporibus, duæ uero in oculis, unus autem inferius extremitatem occupat genæ horrendi monstri, incuruum autẽ est caput, nutanti uero prorsus assimilatum est, extremam in Elicis caudam, omnino uero sunt ex directa & os & temporis dextra, extremæ caudæ. Illud fermè caput hac natat, ubi quidem extremi miscentur occasusq́ue & ortus sibi inuicem.

C SEQVITVR ARCTOPHYLAX.

Arctophylax.

CONtuendum, Arctophylacis nomen nõnulli asserunt post Homeri tempora inuentum. Nam is Plaustrum Arcton & Bootem nominat, sed Arctophylacis nunquam facit mentionẽ. Arctophylax dictus quasi Vrsæ (intellige maioris) custos. φυλάττειν, enim Græcè est idem quod custodire uel seruare Bootes à βοώτης Græco, quod latine dicere possumus bubulcum. Id enim cœleste sydus more bubulci plaustrum maius sequi uidetur. De his duobus nominibus Rufus Festus, sic canit.

Rufus Fest.

Arctophylax, siue (ut ueteres cecinere) Bootes.

Arcturus. Bassus.

Appellator etiam hæc imago: Arcturus, ab arcto vrsa maiori. Testis Bassus, de Boote cum inquit, Bootes qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quòd plaustrum sequitur, id est, septentriones. In eo significatu accipitur sæpius à Plinio, puta lib. 2. capi. 39. Arcturi (inquiente) sydus non fermè sine procellosa grandine emergit. Et idem eodem libro capi. 49. & 72. Et libro decimo octauo

Plinius.

Iul. Fir.

Accedit Iulius Firmi. libro octauo cap. 14. De claris syderibus cũ Sagittario orientibus & occidentibus, his uerbis. In Sagittario (in pluribus capitibus.

parte quinta oritur Arcturus, hoc oriente signo, qui natus fuerit, erit talis, D qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat, huic opes regiæ credentur, huic populi ærarium, huic ædes publicæ. Si uero hunc locum maleuolæ stellæ radiauerint, aut cura illi populi credetur, aut fient domus regis Ianitores, uel tale illis officium deputabitur, ut ijs in palatio, admittendi uel salutandi officia credantur. Haud dissimilem sententiam habet Mar. Mani. lib. 5.

Theguius. Arabice uero uocatur Theguius, quasi plorans siue uociferans. Est etiam

Arcturus stella. Arcturus stella rutilans primæ magnitudinis informis, inter crura aut coxas ut Ptolemæo placuit sita. Idem sentit Bassus de Boote, quam alij, puta Hyginus

Germanicus. Germanicus, Rufus, in zona aut cingulo Bootis collocãt. Germa. de Arctu. sic.

Sed proprio una micat sub nomine flamma,
Arcturum dixere sydus quà uincula nodant.

Fabula. Variæ sunt apud authores huius simulacri fabulæ, quare & uariæ sequuntur huius depictiones. Vnam alijs uulgatiorem proponam. Quòd arctophylax sit Archas, calistonis & Iouis filius, quem dicitur Lycaon, cum Iupiter ad eũ in hospicium uenisset, cum alia carne cõcisum pro epulis apposuisse. Studebat enim scire si deus esset, qui suum hospicium desideraret. Quo facto non minori pœna est affectus. Nam statim Iupiter mensa proiecta domum eius fulmine E incendit, ipsum autem in figuram Lupi conuertit. At pueri membra collecta & composita in unum, dedit cuidam pastori Aetholorum alendum, qui adolescẽs factus, in syluis cum uenaretur, inscius uidit matrem in Vrsæ speciem conuersam, quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycei templum, quò & qui accessisset mors pœna erat Archadum lege. Itaq; cum utrumq; necesse esset interfici, Iupiter eorũ misertus ereptos inter sydera collocauit, ut ante diximus, hic autem è facto sequens Vrsam perspicitur, & Arctum seruans Arctophylax est appellatus. Hanc Tho. Ra. metricè sic cecinit.

Arcton Parrhasiam puer Boötes
Ignotam iaculis sequens parentem,
Arcum ut sterneret acriter tetendit.
Exhorrens genitor scelus patrandum,
Iungens syderibus uetans beauit.

Scriptores. Scriptores de Boote sunt hi Ptole. 7. Alma. Alphonsus in suis tabulis Astronomicis, Plinius ut supra. Iuli. Fir. supra Mar. Mani. ut supra, Aratus in hæc uer- F ba. At post Elicen circumfertur auriganti similis Arctophylax, quem quidem homines cognominant Bootem. Eo quòd Plaustrum contrectare uidetur vrsæ atq; adeo totus perspicuus est, sub zona uero sibi ipse præ alijs Arcturus obuoluitur lucida stella, uerum ambobus sub pedibus obseruato Bubulci uirginem. Cæsar Ger. Tullius, Rufus Festus.

Stellæ. Stellas complectitur 22. authore Ptolemæo, quæ suo tempore fuere in virgine & Libra. Nostro tempore dumdaxat 4. primę sunt in virgine, reliquę omnes in Libra. Naturas harum Ptolemęus prætérijt, de quo admiror, solius Arcturi in

Azimech. formis stellæ, quàm uocat Azimech, Ariamech, uel Colanza, naturam exponit scilicet Iouis & Martis.

Custodia. Hic per allegoriam plura de custodia quinq; hominis sensuum utiliter proferre possem. Item de custodia uiri erga mulierem, transeo impræsentiarum.

SEQVITVR CORONA.

Corona duplex. PRimo loco annotandum, Geminam coronã legimus cœlestem apud Aratum, Ptolemæũ & Alphonsum, puta septentrionalẽ & Austrinã. De septentrionali

A trionali hic loquemur. Ea Arabice appellaẽ Alfera, Latine Corona uel Ariadne. Alfera. Ariadne.

Secundo loco Coronæ fabula hæc est, Theseus in Cretam profectus, Ariadnen Minois & Pasiphaes filiã in sui amorem allexit, dataqúe illi fide, quòd eam Fabula. sibi uxorèm duceret, ab ea edoctus est quomodo Labyrinthum intrare, Minotaurũ superare, & filo ducto inde exire posset. Quapropter his peractis noctu cum Ariadne ingressus est Chium, aut, ut alii uolunt, in Naxon insulam nauigauit. Vbi Ariadne dormiente relicta, abiit. Cum uero expergefacta Ariadne discessum eius intellexisset, quæstu atque ullulatu fœmineo omnia complens, à Baccho eà fortè transeunte amata, & in coniugem ducta est, & in nuptiis eam Corona à Vulcano fabricata, claris micante gẽmis ornauit, quã postea Liber Pater ob ꝑpetuã memoriã astris intulit. Hanc fab. Tho. Rha. hisce metris absoluit.

Virginis quondam auxilio ferocem
Belluam Aegides hominemque uincens.
Perfidus Chium ueniens, tremendo
Littore liquit.
Aspicit Bacchus miseram, polumque
Deserens, lætus sociauit arctis
B Osculis, sistens lachrymas fluentes
Voce potenti.
Et memor longos foret ut per annos
Seculum gesti placidi, coronam
Accipit Minoidis, astra cœlo
Fulgida reddens

Tractatores de effigie Coronæ sunt hi. Ptole. 7. Al. & tract. 1. quadri. Alphonsus in suis tabu. Aratus, cuius hęc sunt uerba. Ibidẽ & illa corona, quam lucidum posuit signum esse Bacchus morientis Ariadnę, humero subuoluitur fatigati idoli. Humero quidem Corona uicina est &c. Germanicus Cæ. Bassus, Rufus, Iulius Fir. lib. 8. cap. 11. sic habet. In parte quinta uirginis oritur Corona. Quicumqꝫ sub hoc sydere natus fuerit, erit uariis delitiarum uoluptatibus occupatus, ac muliebrium artium studiis deditus, florumqꝫ & coronarum inuentor, & qui amœnis hortorum delectatiõibus adhærescat, odores, unguenta, aromata: studiosa cupiditate desiderans, corpusqúe suum lenocinio pulchritidinis excolens, & qui stupra & adulteria latenter exerceat, ad uirginum pulchrarum, puerorumqúe cõcubitus, prona libidinis animositate festinans & currens, hucusque Iulius. Marcus Mani. lib. 1. cap. 4. & idem lib. 5. ca. unico in sententia pulchre accedit Firmico. Et Plini. lib. 18. ca. 28. 31. Scriptores. Mar. Mani.

Tertio loco notandum. Corona authore Ptolemæo octo habet stellas, quæ suo tempore omnes fuere in Virgine, hodie omnes sunt in Scorpione. Et in ea Stella præfulgens.
C est stella præfulgens, secundæ magnitudinis, nomine totius imaginis Alpheta.
Eam stellam uocat Virgilius primo Geor. Gnosiam. Gnosia stella. Virgilius.
Gnosiaqúe ardentis decedat stella Coronæ.
Rufus uero, totam coronam appellat Gnosiam, cum inquit. Gnosia Corona.
Aspice ceu rutilis uibret lux Gnosia flammis,
Hæc quondam Bacchi monumentum fulget honoris.
Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.
Harum stellarum complexio tendit ad Venerem & Mercurium.

Quarto loco ad terrenas uenio Coronas. Est autem Coronæ urbs Peloponesi Misseniorum. Inde Coroneus sinus, Ptolemęus libro 3. capi. decimosexto, tab. 10. Euro. & Plini. libro quarto, cap. 5. Corona Græcè dicitur στέφανος aut στέφος, à uerbo στέφω, quod est circundo. A nostris quondam Strophium à στρέφω quod est uertere, inde Strophiolum. Et à Corona Corolla, Coronula diminutiua. Item à serendo serta. Fuerunt apud Romanos diuersorum generum Coronæ in magno habitæ precio. De quibus hic haud dicam funditus, puta Triumphalis, Obsidionalis, Ciuica, Muralis, Vallaris, aut Castrensis, Naualis, Oualis & multæ aliæ particulares Coronæ aut Serta. Coronæ terrenæ. Coronæ urbs. Corona, Stephanos strophum.

Hic primo contuendum, quis is fuerit, qui primus capiti suo coronam im- D
posuerit? Respondet Plinius libro 16. cap. 4. his uerbis. Ferunt primum omni-
um Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hædera.

Secundo, antiquitus nulla nisi Deo dabatur corona. Ob id Homerus cœlo
tantum eas & prælio uniuerso tribuit. Viritim quidem ne in certamine quidem
ulli. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. No
uissime & in sacris certaminibus usurpatę. In quibus hodie nõ uictori dant, sed
patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum ut etiam triumphaturis con
ferrentur in templis dicandæ. Mox ut & in ludis darentur.

Ad hoc est nobile caput Plinii, scilicet 2. lib. 21. in hæc uerba. Tenuioribus
utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nota strophiola. Quin & uoca-
bulum ipsum tarde inde cõmunicatum est, inter sacra tantum & bellicos hono
res coronis suũ nomen uindicantibus. Cũ uero è floribus fierent serta à feren-
do seruiæ appellabant. Quod apud Græcos quoq; nõ adeo antiquitus placuit.
Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primũ, postea
uariari cœptum mistura uersicolori, florumq; inuicem odores coloresq; accen-
derũt Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris & Glyceræ coronariæ, dilectę admo
dum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; E
certamen artis & naturæ (& infra) Sic coronis è floribus receptis, paulo mox
subiere quæ uocantur Aegyptiæ ac deinde Hybernæ, cum terra flores negat
ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ surrepsit appellatio, corol-
lis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postquàm è
lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Hactenus Plinius. Ex di
ctis Plinij, Pausaniæ & aliorum manifestum est etiam apud gentiles coronarũ
usum fuisse in eorum sacris. Præterea nostræ literæ sacræ utriusq; paginę plenę
sunt coronis, pro uario etiam significatu. Præcepit Deus Moysi, ut mensam ta-
Exod. 25 bernaculi inauraret auro purissimo & ornaret duabus coronis. Exodi 25. Et pri
mæ Mach. 4. legimus. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Et ca. 12. Apo.
scribitur. Mulier amicta sole quæ Lunam habebat sub pedibus eius, habebat in
Paul. 2. Thi. 4 capite suo coronam stellarum 12. Item gloria beatorum in cœlo: appellatur co-
rona. Paulus enim ad Timo. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet
mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Sed non coronabitur nisi, qui legitti-
me certauerit. 2. ad Thimo. 2. Apo. 2. Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi co- F
ronã uitæ. Et prima Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorũ percipietis im-
Cant. 4 marcessibilem æternæ gloriæ coronam. Canti. 4. Veni de Libano, ueni corona-
beris. Et Dauid. Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso. Transeo
coronas uirtuosorum in hoc mundo. Coronas tribulationum &c.

Cæterum ad conuiuales uenio coronas. Floreas plerique detestantur, laureas
Conuiuales coronæ. gratius acceptant. Illas putant puellares, colludentibus uirgunculis a priores, ac
Coronarum mulieribus, quàm philosophico congressui, hominumq; à Musis nõ sequestra-
de testatio. torum. Alij uero ex floris coronas improbant omnino. Nam Empedocles testa-
tur à lauri folijs prorsus abstinendum. Neq; enim decere aiunt, hominem orna
ri arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturæ rationẽ direptis folijs. Cur
enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ, atq; ut ipse quoq; frigo
ris uim, calorisq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutati-
ones citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulcerosum planè contrahere no-
cumentum, fieriq; indecoram denudationem. E diuerso florum non decerpto-
rum quænam esse utilitas posset, nisi odore pascaris, exhibeasq; oculis ex eorũ
non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam Iucundissimam dico c..ia
simplicem, quia naturalẽ, nec ullo impendio nostro constantem. Adde, quòd si
non

A non præcerpseris, momento conflaccescunt, prorsumq́ alioqui gratissimũ naturæ opus uidetur perire, nullo cuiusquàm emolumento.

Proinde qui ex folijs magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, persimiles (inquiunt) Barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ.

Sed his alij contradicunt, asserentes Corollam ex rosis esse Musarum. Succurrit profectò hac parte ueterum ingeniorum mirari diligentiam. Neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione Coronas in conuiuijs instituisse. Siqui dem Dionysium legimus, eum uinum comperisset, potentissimum utiq; medicamentum, simul iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quòd item discumbentes, qui se forte inuitarent plusculum, Hederea coronasset corona, quę insita frigiditate uini potentiam retunderet, minusq́ inde afficerentur bibentes, ebrietatis ui restincta, hœderæ ui frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admisisse creduntur lætitiã ex floribus Corollæ. Perdocent experimenta, qua ui sensus cõcutiantur, ubi hausti liberius meri uapor hois arcem cœperit pulsare, quandoquidẽ initium inde habere sensus creditur. Propterea sapientiũ curiosa solertia, sciens esse in rerũ natura antipathiã id est, temperaturam, flores capiti circumponendos præcepit, quorum deflu-

B xus mirabiliter illud aduersus crassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret, cõmuniretq́ue. Calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita cõtemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti Rosa atque Viola. Substringit enim utraq; reprimitq́ue capitis grauitates. At Cypri flos, Crocus ac Baccaris in suauem uertũt soporem bibentes. Lenis quippè eorum defluxus est ac blandus, inæqualitatesq́ue corporis ebriorũ & asperitates tranquillè diffundit. Porrò florum quorundam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgantur meatus, & quod hirmectũ est, attenuatur, lenitur sine cõmotione ulla caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura suapte cerebrum refouetur.

Coronæ in cõuiuijs. Dionysius.

Proinde floreas Corollas è collo propendentes Hypothymidas nuncupant, puta à uaporandi usu. Eodem quoque argumento unguentis ex floribus obungere pectus moris fuit peruetusti. Hypothymide.

Deinde crescente hominũ luxuria coronas uariis floribus & herbis & ramis intexuerunt, quarum plures caput uehementer lædunt, ut sunt Coronæ de Al

C lio, Astromo. abschlag, Herba Coriandri, de Castanea, Dactylo, Sauina, Auellana, Nuce cõmuni, Fabis &c. Sunt autem primum Coronæ repertæ ob dignitatem capitis, quòd in hoc initium sensuum & principatus consistit. Vt sunt de Violis, Rosis, Croco, Cypri flore, Cytiso, id est, Trifolio maiori, Lilio, Hyacintho, Lauro, Hædera, Garyophilis. Coronæ lædentes. Coronæ utiles.

Demum annectendũ quid sit, Coronas Bibere. Hic recensenda est historia Cleopatræ reginę Aegypti & M. Antonii, quam colliges ex Plutar. Plini. ca. 35. libri 9. & ca. 3. & 21. Duo fuere maximi uniones per omne æuũ, utrumq; possedit Cleopatra Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc, cũ exquisitis quotidie Antonius saginaret epulis, supbo simul & procaci fastu, ut regina meretrix lauticiam eius omnem apparatumq́ detractans, quærente eo quid astrui magnificentiæ possit. Respondet una se cœna centies sestertiũ absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die, quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianã Antonio apposuit, irridenti, cõputationemq́ expostulanti. At illa corollarium id esse, cõsumpturamq́ se ea cœna taxationem cõfirmans, solãq; se centies sestertiũ cœnaturam. Inferri men

Coronas bibere. Cleopatræ & Antonij historia.

T

A Germanicus Cæsar. Non illi numen non magni causa laboris. Cæ. Germa.
Dextro nanque genu nixus, diuersaque tendens
Bracchia suppliciter pansis ad numina palmis,
Serpentis capiti figit uestigia sæua.
Rufus Festus de Engonasi. Rufus Fest.
Illa laboranti similis succedet imago,
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, & cuius latuit quoque causa laboris,
Pannyasi, sed nota tamen ceu longior ætas,
Eruit excussis arcana exordia rebus &c.
Postea narrat de Hercule & pomis aureis Hesperidũ, & quo pacto draconem custodem interfecit.

Vetula tralatio in Alma. habet Stellatio Algiethi, id est, incuruati super genu ipsius. Geor Valla traduxit Engonasin. Vetula tralatio.

Fabulã hanc annectere collibuit, ex Pherecide, Eratosthene & Paniaste excerptã. Iuno, cum eã Iupiter in uxorem duceret, inuenisse terram dicitur aurea mala ferentem. Cuius rei stupore permota, à terra petijsse ut huiusmodi arbores in hortis suis sereret, qui erant iuxta Atlantem montem. Satisque ibi arbori- Algiethi. Fabula.
B bus, cum fructũ ferre cœpissent, & filiæ Atlantis ex his mala frequenter decerperent, draconem insomnem adhibuisse custodem. Hercules uero cum ad massa aurea profectus fuisset, & poma tulisset, draconem interemit. Seneca.
Post hæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera uigilis spolia serpentis tuli.
Quapropter propter hunc laborem, & eximias uirtutes & res ab eo præclarissimè gestas, tum quòd Iouis filius erat, à patre in cœlum translatus, ubi apparet Draco caput habens erectum, Hercules cum dextro pede genu nixus, sinistro pede capitis eius dextram opprimere conatur, dextra manu cum claua sublata ut feriens, sinistra proiecta cũ pelle Leonis, quẽ inermis interfecit, ut his quàm maxime dimicans appareat. Huius fabulæ hæc sunt metra.

Excelsus genitor Iupiter Herculis
Erumnas superasse aspiciens graues
Natum, & terribiles, munera reddidit
Iustus pro meritis, cum domum olympicam
C Clari syderibus luminis obtulit
Cinctam, ut temporibus uiueret omnibus.

Scriptores huius sunt iam supra enumerati. Scriptores.
Habet autem authore Ptolemæo stellas 29. tempore eius omnes in Libra, Scorpione & Sagittario. Nostro tempore consimiliter de complexione Mercurij. Stellæ 29.

De Hercule allegoria satis cõmoda, puta ethica proponi posset, quam breuitati consulentes missam facimus. Allegoria ethica.

Id tamen hic annotandum decreuimus, plures fuisse Hercules etiam probatissimi historici asserunt. Nam tres & quadraginta asserit Varro. Primus tamen & omnium fortissimus fuit Aegyptius Thebanus, cui Lybius est nomen proprium, non Hercules. Testis est Berosus lib. 5. Anti. cum inquit, Hercules Osiridis filius cui nomen est Lybius. Adstipulatẽ Cato in fragmentis cũ dicit. In montanis Lyguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Lybarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Græci ubicunque nomen Herculis audiunt, putant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neque nomine Lybius, à quo deuicti Lybij, sed Alcęus dictus sit. Neque dictio Hercules sit Græca, sed Aegyptia. Nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria cognomen fuit. Accedit his Diodorus Siculus libro 4. Et Moses Gene. ca. 10. Sunt igitur huius Lybij cognomenta in Aegyptia lingua, hæc, Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno. Plures Her. De nomine Herculis.

Her. Col. Hercol. Ar. Ari. No. Arino. Arno. Musa. Musarnus. Musarni. Musarna.

Her iam dicta lingua pellitum significat, quia induebatur simplici pelle Leonis D quotidie. Col, etiã apud Hebræos totum significat. Hinc Hercol aut Hercul o muta in u. significat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis, non dum armis inuentis in primo ortu generis humani ad propulsandas iniurias, ut habet Diodorus libro primo. Ar uero & Ari designat Leonẽ, ab insigni suo Leone, quia ab insigni sæpe denominantur duces, ut Macedo Lupus, Anubis canis, teste Diodoro libro primo. No autem famã celebrem significat. Arino & per sincopam Arno, id est, Leo celebris à uirtute & famosus & etiã à corporis robore, quia, ut ait Diodorus, propulsabat iniurias ab humano genere, ut pulchre declarat Berosus lib. 5 in. §. Hercules Osidiris filius, & de inde. Musa item disciplinã significat apud omnes gẽtes, inde. Musarnus dictus ob doctrinam militarem & initiationem militis, id est, doctor militię. Et eius milites Musarni, id est, discipuli Herculei. Inde fundauit metropoles Musarnas & populos Musarnæos. Testis Ptolemæus de Musarna urbe Carmaniæ lib. 6. ca. 9. & tabu. 6. Asi. & est sita ad mare Indicum. Et alia Musarna Gedrosiæ de qua idem eodem ca. 21. Tab. 9. Asi. Ibi Musarnæi. Et idem Lybius in Italia fundauit urbes Musarnas, quæ sunt hodie dirutæ. E

Item Lybarnũ ciuitas de qua supra. Cato, quasi Lybij celebris Leonis ciuitas. De qua Ptolemæus lib. 3. ca. 1. & tabu. 6. Euro. sita sub Appennino monte in Lyguria. Et alia ibi reperiuntur indicia ut Herculis portus. Arna fluuius.

Alter Hercules, adagium.

Postremo adagium est, Hercules hic alter est. Id habet hanc rationem. Fuisse Bussequam Titormum, patria ut fertur, Aetolum, corpore staturosum, uiribus præcellentem, in eum ubi incidisset Milo Crotoniates, uirium fiducia elatior, ac sibi placens, percupiebat uisa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse se nihil magnum, asseuerabat. Mox tamen in Euenum fluuium descendens, reiecta ueste, permagnum arripuit lapidem, quem primo quidem ad se pertraxit, deinde & propulit, bisq; ac ter ipsum hoc effecit. Postea sustulit, sed non ultra genua, demum humero impositum ad quinquaginta ferè ulnas proiecit. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum nec eo contentus Bussequa, pergit in armentum, stansq; in medio ferocissimi omniũ, maximiq; tauri pedem corripit, furentemque ac inde se proripere adnitentem frustra, retinet constantissimè. Nec satis, quinimo manu altera prætereuntis fortè tauri alius pedem apprehendit audacissimè, ac comprimit ferociter. Id cum intueretur Crotoniates, in cœlum manibus sublatis, O Iupiter, inquit, en alterum proseminasti nobis Herculem hunc. Hinc deniq; in prouerbium demanasse, hic alter Hercules. F

SEQVITVR SERPENTARIVS.

Serpentarius. Ophiuchus. Anguitenens.

PTolemæus, Alphonsus, Cæsar Germanicus & plures alij, ex homine serpente inuoluto aut circundato, duas conflant cœlestes imagines, Hominem, Serpentarium, Ophiuchum siue Anguitenentem, appellantes. Aratus etiam & Proclus duas faciunt, Serpentarium, scilicet, & Serpentem.

Fabula Serpentarij. Aesculapius.

Primo Serpentarium, dein eius Serpentem absoluemus. Habet igitur Serpentarius multis omissis, hanc fabulam, etiam apud astrologos uulgatam. Aesculapius teste Ouidio & Diodoro, Apollinis & Coronidis filius fuisse perhibetur, traditus Chironi erudiendus. Hic cum esset inter homines, & tantum medicina præstaret cæteris, ut non satis uideretur hominũ dolores leuare, nisi etiã mortuos reuocare ad uitã nouisset. Fertur Hippolytũ Thesei & Amazonis filium aut (ut alij asserunt) Glaucum Minois filiũ ad uitam reuocasse, propter

quod

A quod peccatum, Iouem domum eius fulmine incendisse, ipsum uero propter artificij excellentiam, cum Apolline patre eius inter sydera Anguem tenentem collocasse. Huic fabulæ hæc subest ueritas, Aesculapium præstantissimum fuisse medicum. Hic deus petitus à Romanis, uigente pestilentia, è libris Sibyllinis, per decem legatos Epidauro: ubi colitur, anguem, qui se in nauim eorum cōiecerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eóque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. Author est Liuius libro undecimo. Cuius hæc sunt uerba. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Aesculapii signum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in nauim eorū contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq; in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapii constituta est. — *Veritas de Aesculapio*

Hanc fabulam Thomas Rhadi. paucis metriculis absoluit. — *Scriptores. Aratus.*

Asclepius olim
Artis medicinæ
Autor, deus hūc ob
Illustre repertum,
Tale ob facinus
Cœli ignibus arsit.

Scriptores de Serpentario sunt hi. Aratus in Phœno. in hæc uerba. Caput uero summū obserua iuxta caput Serpentarii, ex illo namqúe ipsum deprehendas licet splendidum Serpentarium. Quales sibi capiti subiacentes clari humeri apparent: hi quidem etiam plena Luna conspicui essent, sed manus non admodum æquales. Tenus namq;
B hinc inde exit splendor, attamen etiam illæ contemplabiles, non enim modicæ sunt, ambæ autem serpente fatigantur, qui quidem medium inuoluit Serpentarium. Hic uero instanter apteq; innixus, pedibus conterit magnam feram ambobus Scorpium, oculoq; & in pectore calcans rectus, sed ei serpens ambas uoluitur per manus, dextram modicus, sinistram uero supernè multus. Atque ei sanè Coronam attingunt supernæ genæ. Subter spiram autem magnam inquire Chelas, sed hæ quidem lumine indigæ, nequaquam splendidę. Hucusq; Aratus, & coniunctim utrasque describit imagines.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 15. De claris syderibus cūm Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In primis partibus Capricorni oritur Ophiuchus. Hoc oriente qui nati fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis & mitigatis aculeis, opprimant. De eodem Marcus Mani. libro 1. ca. 4. Et idem libro quinto ca. unico fermè consentit cum Iul. Firmi. his metris. — *Iul. Fir. Mar. Mani.*

Anguitenens magno circundatus orbe Draconis
Cum uenit in regione tuæ Capricorne figuræ,
C Non inimica facit serpentum membra creatis,
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune uenenis.

Germanicus Cæsar ferè cum Arato cōcordat. Rufus super addit fabulam Aesculapii. Tullius in fragmentis Aratis. Hyginus de eodem libro 2. & 3. — *Ger. Cæ. Rufus Fest. Tullius. Hyginus.*

Ptolemæus lib. 7. & Alphonsus tribuūt Serpentario 24. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, tempore Ptolemæi omnes in Scorpione inuentæ, nostro uero in Sagittario, demptis 6. 7. & 8. quę Scorpionem tenent. Hæ omnes authore Ptolemæo tracta. 1. quadri. uim habent Saturni & parum Veneris. — *Ptolemæus. Alphonsus. Numerus stellarum serpentarij.*

Propter connexionem imaginum & fabularū, ad Serpentem ipsius Serpentarii accedo, qui Arabice Alangue uocatur. Inquit enim PROCLVS, SERPENS. Cur Serpentarius serpentem tenere dicatur, causa hæc traditur. Cum de Glauco suscitando Aesculapius cogitaret, uenisse ante eum serpentem, & baculum, quem manu gestabat, arripuisse. Quapropter ira percitum, baculo fugientem sæpius percussisse, tandemque interfecisse, uenisse mox eodem alium serpentem, herbam ore ferentē, & in caput defuncti posuisse, quo facto mox utrunq; fugam corripuisse. Sic eam herbam ostensam fuisse Aesculapio, & hac Glaucū — *PerPens. Alangue. Fabula.*

ab inferis suscitasse. Itaque Serpentem in Aesculapij tutela & inter astra constitutum fuisse, ex qua consuetudine deriuatum est, ut reliqui medici serpentibus uterentur. D

Huius fabulæ hæc sunt metra.

Ptolemæus.

Prolis Apollineæ meditatus
Cum foret; ut medicamine Glaucum
Redderet his iterum capiendis
Flatibus aëreis, baculumque
Volueret in manibus, uidet anguem,
Verberibusque necat. Subito alter
Affuit, ore gerens uiridem herbam
Qua tetigit caput anguis, & ille
Viuus abit. Stupet atque docetur
Natus Appolline, reddit & auris
Ex simili medicamine Glaucum.
Hinc nitet Anguis in æthere clarus.

Tractatores de Serpente sunt hi omnes quos supra citauimus.

Ptolemæus dict. 7. Alma. numerat Serpenti 18. stellas, in tertia, quarta magnitudine, dempta 12. quæ est quintæ. Suo tẽpore in Libra, præter 12. 13. 14. & 15. quæ fuere in Scorpione, hodie in Scorpione, demptis 13, 14. 15. 16. & 17. quæ Sagittarium tenent, & ultimã quæ in Capricorno locatur. Omnes de complexione Saturni & Martis.

Allegoria.

Circa duas has imagines primo aduertendum. Hi qui sacris sunt adiurati literis, allegoriam faciunt profecto utilem. Per Serpentarium intelligentes declinationem mali, quia Teste diuo Thoma Aqui. declinando à malo præceptis negatiuis propriè obtemperamus. Per Serpentem autem designant Religionem quæ hominem principaliter in deum ordinat, facienda & uitanda discer- B

Ophiteslapis

Sed his missis, ad alia festino cõmemoranda, quæ dictis imagi- nens, nibus proprius accedunt. Quare secundo loco contuendum. Ophites lapis de genere marmorũ, de quo Plini. lib. 36. ca. 7. & 23. serpentinas habens maculas, unde nomen accepit. Est enim ὄφις Græcè, serpens latinè. Binæ sunt eius species, Mollis candidus, ac nigricans, quadã uiriditate aspersus, croceis maculis. Vtriusque uirtus est, collo suspensus sedare capitis dolores ac opitulari percussis ex ictibus serpentum, præcipue succensus. Habet etiã potentiam abstergendi & atterendi, quare potus cum uino albo & tenui calculos in uesica atterit. Quidã phreneticis & lethargicis iubent adalligari candicantem.

Ophiodiri.

Tertio, occurrit quæstiuncula. Qui sint hi populi Ophiodiri nũcupati. Scito lector candide, Laconica teste Strabone lib. 8. Geog. & Ptolemæo libro tertio, ca. 16. ta. 10. Euro. & alijs, regio est Peloponesi. Cuius urbs Lacedæmon olim rebus domi forisque gestis omniũ præclarissima. Inde Lacedæmones populi dicuntur, quæ & Sparta nominata, inde Spartani. Lacedẹmones igitur Spartani & Lacones idem significant. Legimus Lacedæmonios à Pythia quandoq; nominatos Ophiodiros, eius appellationis, ex historia, authore Aristotele lib. admirabilium, hanc adducunt rationem. Quadam tempestate mira serpentũ multitudo in Laconia succreuit, facta inde annonæ caritas est incredibilis, coactiq; indigenæ serpentes in escam humanã uertere, unde nomenclaturæ nouæ data occasio. F

Ophiogenes.

Quarto adsunt alij populi Ophiogenes dicti, de quibus Plini. libro septimo cap. 2. in hæc uerba. Crates pergamenus ad Hellespontũ circa Parium, genus hominũ fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentũ ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpẽtũ medeantur. Consimilem quasi habes sententiã apud Strabonem lib. 13. Nominati Ophiogenes, quasi Anguigenæ siue Serpentigenæ cognationem quandam cum serpentibus tenentes.

Psylli.
Marsi.

His haud inepte addo Psyllos & Marsos. Quare Plini. ubi supra, subiungit. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicti, horum corporũ ingenitum fuit uirus, exitiale serpentibus, ex cuius odo-

reso-

A re sopirent eas. Mos uero liberos genitos obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Et idem infra de Marsis, sic. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis uim naturalem eam. Ad idem legito Plini. lib. 28. ca. 3.

Quinto loco cõmemoratis adijcere libuit Ophiophagos quos latine Anguiuoros dicere possumus, de quibus Pli. lib. 6. ca. 29. sic. Introrsus (intellige à sinu Maris rubri Troglodytici, quẽ Ptolemæus sinũ Arabicum nominat, uersus Nilum fluuiũ) Candei, quos Ophiophagos uocãt, Serpentibus uesci assueti, neq; alia regio fertilior earum. Solinus cap. 46. sic scribit. Arabes longe, lateq; diffusi, diuersis moribus uiuunt & cultibus, pluribus crinis intonsus, mitrata capita. Et infra. Cõmertijs student, aliena non emunt, uendunt sua. Quippè & syluis & mari diuites. Pars eorũ, quibus asper est uictus, angues edunt, nulla illis animi uel corporis cura, propterea Ophiophagi nominantur. Ad idem Solin. cap. 44., Pompo. Mel. lib. 3. de Arabico sinu. Candei (inquit) habitant hi, quos ex facto, quia serpentibus uescuntur, Ophiophagos uocant. Ophiophagi.

Sexto nonnulla de Serpentinis hominibus miratu digna præterire nequeo. Aristote.

B In Aristotelis monumentis legimus, Puellam cœpisse initio paulatim uenenis enutriri, consuetudinem in naturam mutasse, ut his perinde uesceretur aleretur q; sicuti cõsuetis cibis reliqui homines, ipsamq; educationis ratione uenenosam euasisse, ut sputo, & quouis humore alio perimeret appropinquantes, illico etiam expirantibus qui cum ea coissent. Puella.

Auicenna scriptum reliquit, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerent uenenata omnia, morientibus omnibus, quæ forte mordicus eum apprehendissent, inde nil omnino læsum. Auicenna.

Albertus magnus totius Sueuiæ decus narrat, in Colonia Agrippina se uidisse puellam, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret, eoq; cibi genere oblectata insigniter aleretur. Hæc huc usq; ad Serpentariũ spectant. Nunc ad Serpentẽ uenio. Plura & propè innumera de his scribunt, puta Strabo, Plinius in multis libris. Solinus, Pompo. Me. & alii. Quibus omnibus missis, hæc paucula adiungere collibuit. Polybius libro 1. de primo bello punico, Orosi. lib. 4. Gellius lib. 6. ca. 3. sic habent. Attilius Regulus imperator bello punico primo ad ripam Bagradæ fluminis Africæ minoris ingentis

C magnitudinis serpentem machinis bellicis interfecit, multa suorũ militum clade, cuius postea corium Romam translatũ 120. pedum longitudinem habuisse memoriæ proditum est. Concordat Plini. lib. 8. ca. 14. Albertus. Polybius.

Strabo lib. 13. de ingente alio scribit serpente, in hæc uerba. Aradii pars camporum prima à mari Macras uocatur, & Macra campus in quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum, iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte astantes se inuicem intueri non possent. Hiatu autem tanto, ut hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squamam quamlibet clypeo maiorem. Plini. cap. decimo quarto, libri octaui, de iisdem sic. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinẽ adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurosq;. Idem nonnullis adiectis legimus apud Solinum ca. sexagesimo quinto. Strabo.

Postremo apud receptos authores Strabonem, Herodotum, Plinium &c. legimus, Africa maximam habet serpentum copiam, adeo (ut Solinus scribit) fœcunda est, ut mali huius merito illi potissimi palma detur, ut araturi præaltis ocreis induti, haud alio modo morsus uitare possint. Sed de his ad nostrũ propositum satis.

D

SEQVITVR LYRA.

STOEFLERI INTERPRE. Lyra

NOnnulli etiam uetusti authores pro Lyra ponunt Vulturem cadentem. Sed quia de vulture cadente pro cœlesti imagine nulla mihi occurrit uel historia uel fabula, sequar Aratum, Hyginum, Iulium Fir. Mar. Mani. & recentiores Tralatores: Lyram affirmantes cœlestē esse effigiem. Habet igitur fabulā hanc, cuius maiorem partem colliges ex Ouidianis libris de transformatis 10. & 11. Tradunt enim cum aliquando Nilus egressus alueum suum totam inundasset Aegyptum, postea eo inter suos limites ingresso, uarias in campo animantes reliquisse, inter quas remansisse testudinem. Quam cum Mercurius repetisset, cōsumpta iam carne, sed superstitibus neruis, percussu sonum excitasse. Quocirca ad similitudinem illius composuisse Lyram, eam Orpheo tradidisse, eo quod esset unius ex Musis, scilicet, Calliopes filius, tantæ autem suauitatis fuisse perhibetur, ut arbores, saxa, feras traxisse dicatur Orpheus. Huius uxor Eurydice morsu serpentis in prato iacentis perijt. Orpheus immaturam eius mortem quærens. Lyra accepta ad inferos descendit, omnem deorū progeniem suo carmine laudauit, Libero patre excepto, hunc enim obliuione ductus prætermisit. Quare indignatus Liber postea per Bacchas se uindicauit. Orpheus igitur carminis suauitate effecit, ut uxorem à Plutone ea acciperet conditione, ne illam, priusquàm ad superos reuersus esset, aspiceret, & ut ipse eam subsequentem præcederet. Verū ueritus ne uxor eum nō sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quę illico ab oculis eius euanuit ad inferos reuocata. Qui cū desperaret se iterum ea potiri posse, dolore quasi inconsolabili tenebatur. Threissas etiam mulieres, quæ Cicones uocantur, uatis amorem ardenter petentes aspernatus, quare multæ doluere repulsæ. Docuit Thraces puerorum amoribus indulgere. Id autem egrè ferentes Thraciæ mulieres, sacra Bacchi in Panggo monte Thraciæ, illum cythara canentem ferasq; mulcentem discerpserunt, cuius caput & cytharā in Hebrum flumē proiecerunt. Quo facto Musæ collecta membra sepulturæ dederunt, Lyram uero stellis figuratā inter sydera collocasse, Apolline id permittēte, & Ioue, Apolline id petente, admittente. De hac fabula Tho. Rha. sic canit.

Fabula.

B

Tho. Rha.

Olim Mercurius Lyram
Vati Threitio tradidit: Hic styga
Petens, plectra mouens, modis
Lætos flebilibus dum sociat modos,
Lymphatæ Ciconum nurus
Solantem Euridices tristitiam Orphea
Cernentes numeris, graui
Irarum cumulo pectora consita,
Saxis ora canentia
Bacchantes iaculis membra dissipant.
Phœbus condoluit: polo
Figens syderibus præradiantibus,
Ornat perpetuo Lyram.

F

Scriptores.

Scriptores de cœlesti Lyra sunt omnes hi, quos supra de serpentario recensui. Ex his aliquot sententias nō aspernandas adscribere placuit. Iulius Fir. de Lyra lib. 8. ca. 15. de claris stellis cum Capricorno orientibus & occidētibus sic scribit. In parte decima Capricorni oritur Lyra. Quicunq; hoc oriēte sydere nati fuerint, æqui erunt, recti cupidi, & ad omne æquitatis officium apti, scelerūq; uindices, & quibus publica officia, quæstionesq; credantur. Si uero hūc locum Saturnus quacunq; radiatione respexerit, tortores erūt, carnifices, & qui malos homines pro no studio persequantur. Mar. Mani. libro 1. ca. 4. de eadem sic canit.

Et Lyra deductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesq; per ipsos

Fecit

A Fecit iter,domuitqúe infernas carmine leges.
Huic cœlestis honos,similisque potentia causæ
Tunc syluas & saxa trahens,nunc sydera ducit
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Et idem de eadem belle scribit libro quinto ca.unico.Legito.

Stella lyræ. Habet Lyra authore Ptolemæo dict.6.Alma.stellas decem.In 1.3.& 4.magnitudine, omnes sua tempestate in Sagittario præter quintã & sextam,quæ fuere in Capricorno,nostra uero omnes in Capricorno. Vires habent Veneris & Mercurij.

Orphei tres. Contuendum,tres legimus Orpheos, quorum primus Argonautica scripsit.Alius,qui de lapidibus.Tertius,de quo nobis sermo est.Is genere fuit Thrax Oeagri & Calliopes filius, doctrina, melodiis ac poesi antecessit omnes.Cantus quoq; suauitate saxa,feras, arboresq; dicitur allexisse, Theologiæ gratia cui plurimum operæ impendebat in Aegyptum nauigauit. Vnde ex eorum sacerdotibus plura ad Græcos præcepta & cæremonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est,scripsit de fabulis,epigrammata,hymnos. De quo plures multa scripsere, puta Diodorus, Diogenes, poëtæqúe, præcipuè Ouidius 10.& 11.metamor.

B Sed hic in dubium uertitur. Quare ferè omnes poetæ de Orpheo scribentes asserunt eundem cantus suauitate ac cytharæ (ad similitudinem testudinis à Mercurio confectæ) melodiis non homines solum, sed feras, syluas, arbores herbas & saxa mouisse. Solutio quòd in eo continetur poëtarum pulchra phantasia, qua significatur quanta uis sit Musicæ disciplinæ. *Musica.* Musica enim capi omne quod uiuit, colligimus ex Pythagoricis & Platonicis, asserentibus cœlum esse spiritum, motibus, tonisqúe suis omnia disponentem. Ex decimo quinto Strabonis discimus, Elephantes cantu mulceri & tympanorum sono. *Bruta cantu & melodijs mulcentur.* Plutar. scribit brutorum pleraq; deliniri, afficiq; plurimum Musica. Sicuti fistulis Ceruos. Vbi saliantur Equę, nomen solitum canũt, scilicet, Hippothoron. *Delphin.* Cantu Delphinos moueri testis Plini.lib.9.ca.8.Soli.ca.22. *Cygni.* Cygnos Hyperboreas cantus adducit. Aues fistulis alliciuntur. *Insulæ Nympharum.* Insulę quæ sunt in Lydia, quæ Nympharum nuncupantur, in mediũ stagnum à continenti procedentes, cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. *Saxa megarita* Megaris saxum ad ictũ pulsus cuiuscumq; fidicinat, author Martianus in 6. In Sicilia Halesina regione (teste Solino ca.11.) *Fons.* fons est alias quietus, & tranquillus, cum si-

C letur, si insonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur dulcedinem uocis, ultra margines intumescit. *Homo Musices studiosus.* In homine autẽ peculiaris adesse uidetur ratio, quia modulatior sonus in corpus musicæ memoriam defert, cuius anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum habere tam immite pectus tamq; asperum, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. *Orpheus. Amphion. Lactantius.* Quare Poëtæ dicentes Orpheũ aut Amphionem cantu lapides, feras &c. traxisse, autore Lactantio lib.1.diui.Insti.locuti sunt nẽ de facto esse, sed nomine tantũ, rebus gestis quendam colorem addentes. Volentes ad ueritatem potius alludere, ut intelligamus ferorum hominum animos ab Orpheo esse excultos &c. Simile legimus de Amphione musico, qui lyra adeo dulciter canebat, ut saxa ad muros Thebanos exædificandos sponte insilierint. Quod ideo fictum est, qui eloquij suauitate homines rudes & incultis moribus ad obsequij ciuilis pellexit disciplinam, *Horatius.* quod Horatius in arte poëtica apertè his docuit uersibus.

Siluestres homines, sacer, interpresqúe deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosqúe Leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis

Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, D
Ducere quò uellet.

Homines ie motibus delectant. Asserunt Peripatetici & alij authores recepti, insitum esse omnibus delectari naturalibus motibus. Cui sint argumento pueri, qui uix dum nati modulis permulcentur. Pugnantiū item animos in bello tubarum carmine excitari cōspicimus. Nautæ. Artifices. Nautas quoq; atq; remiges, insuper & penè omnes artifices manu operantes, uocis modulatione, labores facilius posse tolerare experientia docuit, & sicut corpora fessa laboribus requie alleuiantur, ita animos occupatos tentationibus, iratos, seditiosos, phreneticos ac morbidos leuat, & letos facit Musica. Quod etiam ex sacris literis compertum habemus. Saul. Legimus enim de Saule rege, quòd postquàm spiritus ab eo recessit & exagitabat ipsum spiritus domini malus. Cum uexaretur, requiescere non potuit, donec Dauid cythara ludente, dulcissima eius harmonia refocillabatur Saul, & leuius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus.

Morbi curant. Martianus. Thales. Scribit Martianus in nono Thaletem Cretensem cytharæ suauitate morbos ac pestilentiam fugauisse.

Democritus. Hippocrates. Legimus etiam Democritum Abderitem, qui cum quasi insanus custodiæ esset mancipatus, Hippocrati medico uisitanti dixisse, ut sese corporis affectus B habet, ita pulsus cordis excitari motibus.

Ismenia. De Ismenia tibicine celeberrimo historijs proditum est. Boeotios complures Ischiatico morbo uexatos modulis suauioribus curasse. Is cum captiuus ad regem Ateam, Scythicum hominem ferocem, barbarū, incultum ductus esset, iubēte rege tibia incinuit. Ac illum cū cęteri suauitate demulcti, summa prosequerentur admiratione, laudibusq; efferrent plurimis, & uerissimis, incultum hūc barbarum iureiurando identidem comprobasse, Equestrem hinnitum sibi uideri iucundiorem, modulatioremq;. Verum in barbaro & hoc quidem Scytha uox huiusmodi minus forte mira.

Archidamus. Derisit Musicæ studiū Archidamus Spartiata, cum quidā Cytharoedi uim laudarēt, dicentes, Psaltes eximius hic est. At inquit Archidamus, apud nos bonus cantor, bonus Cupediarius. Ceu nil prorsus intersit cupedijs ne ac lauticia concilietur uoluptas, an modulatiore ex organis sono.

Ptolemæus. Demum seruit Musica ueluti artium præstantissima diuinis rebus, & quod Ptolemæus testatum reliquit, templis sonitus uarij placandorum numinū causa adhibentur. Hæc nos deo coniungit, afflat fatidico spiritu, ut etiā futura pandamus. F Allicit rapitq; ad contemplationem cœlestium. Alpharabius. Quocirca Alpharabius Arabs philosophus, luculētusq; Astrologus egregiè dixit. Per harmonias gratia contemplationis, & diuinarum scientiarum studia non mediocriter iuuantur. Quæ ut uideri lucidius possint, duo de multis supponā exempla. Mantuanus poëta primo Aenei. describēs, Didonis & Aeneæ lætū consessum, sic canit.

Cythara crinitus Iopas
Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, solisq; labores.
Vnde genus hominum, & pecudes, unde imber & ignes.
Arcturum, Pleiadesq; Hyadas, geminosq; triones.
Quid tantum oceano properent se tingere soles
Hyberni. uel quæ tardis mora noctibus obstet. Et sequitur.
Ingeminant plausum Tyrij Troesq; sequuntur.

Ecce concentus Musicus hominem ad cœlestia eleuat.

Præterea sacra regum habet historia. Eliseum prophetam cum tribus regibus prophetare uellet Psalten postulasse. Ibi autem dicitur quòd cum psalleret

Psaltes

A psaltes facta est super eum manus domini, & ait prophetando ea quæ in eodem sequuntur capite. Quod non propter aliud actum esse expositores asserunt, nisi quòd excitatę melodijs menti spiritus propheticus infunderetur. Ecce dulcis musicæ harmonia ex homine uatem efficit.

Dic obsecro ad quid regius propheta tot corporis motibus, tot saltibus, tanta lætitia, suauitate, symphonia, cõsonantia, modulationumque æqua proporne tot psalmos, ore, & organis, puta Psalterio, Naula, Cytharaq; cecinit. Profecto ut hominum animos induceret atque alliceret in laudem, confessionem, cantationem cognitionemque dei opt. maxi. Dicito rogo in quem finem? ut post hanc miseram uitam, in cœlesti patria perpetuam musicam, id est, laudem dei, longe aliã ab hac nostra terrena resonare ualeamus. Hactenus de Lyra, & musicæ laude, eiusque cõmoditate. Volumus tamen ubique intelligi honestã, quæ ad bonos mores & uirtutes allicit, haudquaquam illam lasciuam, uoluptuosam aut Veneream musicam, quam pro uirili explodimus.

SEQVITVR AVIS.

B IMprimis contuendum. Astrologos priscos quatuor in cœlo alites effigiasse. Tres in septentrionem, Cygnum, scilicet, Aquilam & Vulturem. Vnum in austrum, Coruum. Quòd si Vulturem cadentem, de quo supra de Lyra, cõnumeraueris, colliges quinque. Alites cœlestes.

Quòd Proclus hic nominat Auem, quemadmodũ etiam nouus tralator Ptolemæi, Geor. Val. Ideo factũ credit Hyginus, quòd cõplures propter ignotã historiam cõmuni genere Auium Ornim nominauerunt. Est enim Græcè ὄρνις, latine auis uel ales. Hodie κύκνος græcè, Olor latine, aut gallina appellatur. Auis.

Secundo de Cygno aut olore hæc memorię prodita est causa. Iupiter captus amore Ledæ, quæ & Nemesis dicitur (ut refert Crates Tragœdiarum scriptor) neque ab ea, ut secum cubaret, impetrare potuisset. Astu procurat Venerem in Aquilam, sese in Olorem mutari. Fugiens igitur Aquilam, ut hostem, uolitauit ad uirginem, & in eius gremio se collocauit. Leda inscia, non aspernata blandientem, amplexum tenens, somno est consopita, quam dormientem Iupiter cõpressit atque auolauit. Et in memoriam facti Cygnus & Aquila inter astra locantur. Leda autem prægnans, ut quæ auium genere esset iuncta, actis mensibus ouum peperit, ex quo nata Helena cæteris corporis specie præstans. Huic fabellæ alludunt hæc metra. Cygnus, Fabula.

C

Flammis eximiæ Iupiter ardet
Ledæ: suscipiens corpus Oloris
Descendit gremio lætus amantis.
Et ludens modulas promere uoces
Gestit, sydereos clausit ocellos
Cantus, dumque sopor corpora laxat.
Compressam fugiens æthera scandit
Et qui non potuit gaudia multis
Ledæ grata modis sumere, nolens
Fit Cygnus, medium prorsus ad unguem
Quod circumspiciens nesciat, alto
Tandem syderibus fulget olympo.

Scriptores de hac effigie sunt Aratus, Ptolemæus in Alma. & quadri. Alphonsus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. Marcus Manili. Germanicus, Bassus, Rufus Festus. Scriptores.

Firmicus libro 8. cap. 17. De Cygno sic habet. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti uenas, & cæterarum specierũ solertibus inquisitionibus persequantur, hi quoq; monetarij efficientur. Iul. Fir.

Marcus Manilius capite quarto, primi sic canit. Mar. Mani.
Proxima fors Cygni quem cœlo Iupiter esse

Imposuit,formæ precium,qua cœpit amantem, D
Cum deus in niueum descendit uersus olorem,
Tergaq; fidenti subiecit plumea Ledæ,
Nunc quoq; deductas uolitat stellatus in alas.
Et idem de eodem in quinto plura.

Ptolemæus dict.7.donat huic imagini 17. stellas in 2.3.4. & 5. magnitudine suo tempore in capricorno & Aquario. Nostro autem in Capricorno, Aquario, & piscibus. Habentes omnes naturam Veneris & Mercurij.

Aristoteles Plinius Cygnus. Quarto annotandũ, de Cygno terrestri alite Aristoteles Plinius & alij plura scribunt, ex quibus hæc cõpendio excerpsi. Cygnus totus plumis albis, carne & pedibus nigris, de genere auium coriũ inter digitos habentium, habens suam fortitudinem in alis, argutamq; uocem, mitis, pacificus, ab aquila infestatur. Cuius pugnam, quoad fieri posset, declinat, nũquàm primum euadens hostem aggreditur. Ob id ut circumspectus in stagnis quiescit, & in locis multarũ arborum, ac arundinetis delitet. Irritatus autem ab Aquila magnopere resistit, & bellum subiens uictor euadit. In senecta leniter cũ melodia uita soluitur, penna capite traiecta. Cantat autem ingruente fatali momento (ut ait Plato) nõ ex tristitia, sed potius lætitia: propinquante fato, quòd immortalem se sentiat, & ad Apollinem suum remigaturus. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere uitam. Cicero Apollini sacros esse dicit ob uiaticinium finis eorum. E

Cicero. Allegorica ethica. Macrobius Thomas Cygnus itaq; per Allegoriam ethicam, uirum prudentem, circumspectũ pulchrè designat. Est sanè circumspectio de partibus integralibus prudentiæ, de qua Macro. libro primo de som. scipi. Et diuus sanctus Tho. secunda 2.q.49. Oportet prudentem media congrua & honesta ad finem eligere. Parum enim esset prudenti per memoriam præterea reuoluere & cogitare, & per intellectum præsentia ordinare, nisi per rationem prouideret de futuris. Vt de fine, in quẽ

Boetius. Aristoteles. Ouidius. præterita & præsentia ordinantur. Teste Boetio 2. de phi. rerũ exitus prudentia metitur. Et Aristoteles, A fine iustum est omnia appellari. Ouidius in epistolis. Exitus acta probat. Ad optatum igitur finem obtinendum requiritur circũspectio, qua prudens eligat huiusmodi media, quæ sint cõuenientia, opportuna & honestã ad finem consequendũ, habeatq; prudens præ oculis semper Cygni circumspectionem. Circumspicit enim eximioris esse laudis, pace letari, & si semper bellare potens non nisi coactus extinguat. Exempla sunt facilia, quare transeo. F

SEQVITVR SAGITTA.

SVperioribus lectionibus cum de particularibus imaginibus sagittarij mẽtionem fecimus, duas ostendimus cœlestes sagittas. Vnam sagittarij explanatam. Alteram non longe ab Aquila, de qua hic dicendum. Eius fabula apud Hyginum & alios plurimis uerbis est recitata. Quam in hanc formam deflorau. Veteres cum deorum cerimonias summa diligentia administrarent, totas hostias in sacrificijs adolere solebant. Quem sumptum cum pauperes ferre nõ possent, Prometheus, qui ob miram ingenij excellentiã finxisse è terra homines existimatur, precibus à Ioue impetrauit, ut partem hostiæ concremarent, partem in suo consumerent usu. Itaq; cum seruari ea consuetudo cœpisset. Prometheum tradunt duos aliquando Tauros immolasse, quorum iecorina cum in ara adoleuisset, reliquam carnem ex utroq; Tauro in unum composita tergore alterius bouis texisse. Ossa uero separatim collecta reliqua pelle oculisse. Tũ optionem Ioui dedisse, ut quam uellet partẽ absumeret. Iouem uero insidiarũ ignarum, & utrumq; Taurum suo pelle tectum existimãtem, eam forte partem elegisse

A gisse, in qua ossa sub tergore latebant, iratum uero fraude detecta, Prometheū in monte Scythiæ Caucaso ferrea cathena uinxisse, Aquilamq; addidisse, quæ iecore eius assidue renascente perpetuo pasceretur. Ad hunc igitur Prometheū Caucasiæ rupi alligatum, cum forte Hercules ab Eurystheo ad hortum Hesperidum missus, locorum ignarus diuertisset, uiamque ab eo fuisset edoctus, Aquilam iecur eius assiduè depascentem sagitta peremit. Postea Prometheus in gratiam Iouis receptus, à uinculis est liberatus, & Sagitta ob eius facinoris memoriam translata fuit in cœlum. Hæc fabula breuiusculè à Thoma sic canitur.

Hæc extitit Amphitryonis
Nati Herculis unde Sagitta
Diro ore Promethea quondam
Immitis auis rapuit ui.
Quæ sydere fulget in auras. Quam rosit edax Aquila, omni
Sedem iecur accipe amoris, Quo tempore præfuit huic

Tractatores de Sagitta sunt hi. Aratus his uerbis. Est item quædam ulterius facta alia Sagitta. Ipsa absque arcu, atque illi aduolitat Cygnus propius boreæ. Plinius lib. 18. ca. 26. Marcus Manilius libro primo ca. quarto his metris. Hinc imitata nitent, cursumque, habitumque Sagittæ — Scriptores de Sagitta. Aratus. Plinius. Mar. Mani.

B Sydera. Idem de eadem libro quinto. Bassus in cōmen. Rufus Festus, sic.
Quin norunt alia superum conuexa Sagittam,
Sed tamen hæc arcu tereti caret inscia neruis.

Ptolemæus 7. Alma. numerat Sagittę quinque stellas, omnes tempestate sua in Capricorno 4. 5. & 6. magnitudinis. Nostra ad finem ferè Capricorni. Vim habentes Martis & parum Veneris. — Ptolemæus. Vis.

Hic primo notandum, quis primus fuerit Sagittæ repertor. Id indicat Plini. lib. 7. ca. 56. cuius epigramma est. Quæ quis inuenerit in uita, inquit enim Arcum, Sagittam Scythen Iouis filium: Alij Sagittas Persen Persei filium inuenisse: Lanceas Aetholos: Iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetholū Martis (filiū. — Iuuentor Sagittæ.

Deinde de Sagittis ueneno inunctis transeo. Nullum enim animal solo homine excepto tela uenenis tingit. Sagittas autem è corpore extrahentia sunt plura. Plini. lib. 8. ca. 26. ubi notat, quas herbas animalia ostenderūt. Dictamum (inquit) herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, percussi eo telo, pastuque eius herba eiecto. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Seselis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ ante partum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium. — Sagittas extrahentia. Dictamus. Seselis.

C

Postremo facetum dictum cuiusdam Spartiatæ, Ex Cicerone lib. 1. Tusculanarum quæstionum, in hæc uerba. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges uigebant, è quibus unus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, Solem præ iaculorum multitudine & Sagittarum umbra non uidebitis. In umbra igitur, inquit, pugnabimus. — Facetum dictum.

DE AQVILA SEQVITVR.

Cvm dij omnes uolucres inter se diuiderent, Aquilam in portione fortitus est Iupiter, quòd altius cunctis uolantibus euolet, & inter omnes principatū teneat. Quæ sola tradita est memoriæ, contra Solis orientis radios contēdere ualere, neq; terreri. Ganymedis nota est fabula. Is Trois regis filius fuit formosissimus puer, quem cum Iupiter deperiret, dum in Ida sylua uenaretur, iussit in cœlum ab Aquila portari, & sibi pocula ministrare. Et ob hoc factum — Aquila. Fabula. Ganymedes.

Aquilæ effigiem in cœlum translatam ferunt, quæ super Aquarium uidetur D uolitare, quem Ganymedem esse plures testantur. Ideoque ostenditur Aquarius quasi aquam urna effundēs. Hanc fabellam eleganter descripsit Virgilius quinto Aeneidos.

Intextusque puer frondosa regius Ida
Aratus. Iul. Fir. Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequicquam ad sydera tendunt
Custodes, sæuitque canum latratus ad auras

His concinne fauent metra Tho. Rhadi.

Missa ales Iouis est flāmæ quo succurrere amantis
Possit: dilatum Ganymedem altis ducat ephœbum
Cœlorum domibus: qui seruiat & pocula ponat
Saturni genito: patris simili propter amores

Scriptores de Aquila sunt hi. Aratus sic inquit Vicinè item ei alius ales nō tantus magnitudine, tempestuosus irruente sane mare egrediendo, nocte decidente, atque ipsum uocāt Aquilam. Iulius Fir. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cū Aquario orientibus & occidentibus in hæc uerba. In duodecima parte Aquarii oritur Aquila. Quicumque in ortu huius syderis nati fuerint, ex cæde hominū & spolijs habebunt uitæ subsidia, feras etiā B capient, pariter & domabunt. Erunt præterea fortes milites, qui summa uirtute prædit, nudo etiam pectore hostes sequantur, multum ad laudem suam proficere credentes, si mortem secura animositate contempserint &c. Marcus Mar. Mani. Manilibro primo ca. 4. Et 5. cap. unico ubi sic canit.

Nunc Aquilæ sydus referam, quæ parte sinistra
Rorantis iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & cœlo militat ales
Bissextamque notat partem fluuialis Aquarij.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad spolia & partas surget uel cæde rapinas.
Cuique hominum dederint strages, dabit ille ferarum.
Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste.
Ipse sibi lex est, & fert quocumque uoluntas
Præcipitat uires, laus est concedere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis,
Improbitas fiet uirtus, & condere bella F
Et magnis patriam poterit ornare triumphis
Et quia non tractat uolucris, sed suggerit arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit, magniue ducis per bella minister,
Ingentisque suis præstabit uiribus usus.

Germanicus. Bassus Bufus Fest. Plinius. Item de eodem Germanicus Cæsar, & Bassus cōmen. Et Rufus Festus satis belle. Atque Plinius in pluribus commentarijs, præcipuè tamen libro decimo octauo, capi. uicesimo octauo & tricesimo nono.

Ptolemæus. Ptolemæus dictio. septima, ornat Aquilam nouem stellis, secundæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore omnes in Sagittario & Capricorno, nostro in Capricorno. Sequuntur complexionem Martis & Iouis.

Plinius. Aduertendum, de Aquila propemodum innumera scribunt authores, puta de eius pugna, potentia, uisus acumine, nidificatione, incubatione &c. præ alijs legito Plini. libro decimo, capi. tertio, quarto & quinto, & in alijs locis. Nec eam sacræ tacent literæ, trahentes in dulces allegorias. Impræsentiarum hæc paucula miratu digna scribere placuit.

Et primo

A Et primo de Aëtite lapide, de quo Plini. libro 10.cap.3.& lib.36.ca.21. Inedificatur nido (intellige Aquilæ) Aëtites ad multa remedia utilis. Nihil igne deperdens. Est autē lapis iste prægnans, intus cum quatias alio uelut in utero sonante, & uocatur Callimus. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nec sine illis parere aiunt Aquilas, quare à pluribus Aquileus appellatus, miræ uirtutis est. Asserunt Chaldæi, si uenenatum cibum habenti talis lapis porrigitur, deglutire nō poterit, amoto lapide deglutiet. Volunt alij quòd debet poni in cibo. Venenosa fugat animalia: & ideo Aquilæ in nido ponunt, ut oua & pulli à uenenosis animalibus intacta præseruentur. Epilepticis subuenit. Amabilem, sobrium, gestantem efficit. De reliquis legito Plini. Albertum Magnum, & alios. Aëtites.

Secundo, Elianus scribit, Aquilæ pennam rebus aliis consertam semper permanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctę reliquię dominentur. Plini. Aquilarum (inquit) pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit. Aelianus. Penna Aquilę

Tertio, in hoc consentiunt Aristoteles, Auicenna & Plini. oppetere Aquilā non senio, nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri nō queat. Verum super Aquilæ senio quid senserit diuus Augustinus, subnotare uoluimus. Psalmo 102. legimus. Renouabitur, ut Aquilę, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus, dicitur (inquit) Aquila, dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis uncō, non posse os aperire, nec cibum capere, unde languescens naturæ ui collidit rostrū ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atque ita renouatur, ut iuuenescat omnino. Aqla senio & non moritur. B Psal. 102. Augustinus.

SEQVITVR DELPHINVS.

Delphinus aut Delphin cœlestis effigies hanc habet fabulam. Neptunus (ut Artemidorus & Eratosthenes referunt) Amphytriten uoluit in coniugium accipere, quæ cum ob uerecundiæ magnitudinem & uirginitatis obseruantiam ad Atlantem confugisset, complures misit quæsitū, inter quos & Delphinum. Qui per uaria loca quæsitam tandem ad radices Atlantis inuenit, quā ille suis persuasionibus, ut Neptuno iungeretur, induxit. Quocirca Neptunus Delphino maximos honores in mari tribuit, in cœlum sustulit & inter sydera collocauit, non longe ab Aquilæ signo. Et ob hanc causam Neptuni simulacrū facientes, Delphinū aut in manu, aut sub pede constituere, tanquàm huic deo gratissimum. Plures de ueteribus huic imagini nouem tribuerūt stellas. Et ideo hoc signum: Musicum uocant, à nouem Musarum numero. Verum Ptolemæus, ut mox dicetur, numerat decem. Delphinus. Fabula. Delphinus cur Neptuno appingitur. C Signum Musicum.

Hæc fabella his uersiculis manifestatur.

Coniugem nunquam deus Amphytriten
Et maris rex, ducere consulentis
Absque Delphini potuit rogatu.
Muneris cuius merito refulget
Igne ter trino, superos adorans
Artubus curuis.

De cœlesti Delphino scribūt complures. In primis Aratus in Phœn. Deinde Iulius Fir. lib.8. cap. 15. in. §. in octaua parte Capricorni Delphinus oritur &c. eius sententiam iam in Marco Mani. hauries. Qui primo libro astronomico ca.4. sic canit. Aratus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani, cœlique decus, per utrunque sacratus.

Et idem libro quinto, sic.

Cæruleus ponto cum se Delphinus in astra

Erigit:& squamam stellis imitantibus exit, D
Ambiguus terræ partus, pelagoque creatur.
Nam uelut ipse citis perlabitur æquora pennis,
Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundi,
Et senibus uires sumit, fluctumque figurat,
Sic uenit ex illo quisquis uolitabit in undis,
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plausa resonabit aqua, nunc æquore mersas
Deducet palmas, furtiuo remus in ipso,
Nunc in aquas rectus ueniet, passimque natabit,
Et uada mentitus reddet super æquora campum,
Aut immota ferens in tergum membra, latusque
Non onerabit aquas, summisque accumbet in undis,
Pendebitque super totum sine remige pontum &c.

Germanicus. Bassus. Rufus. Plinius. Ptolemæus.

De eodem Germanicus, Bassus, Rufus, Plinius libro 18. capi. 26. & 31.

Ptolemæus dict. septima Alma. donat Delphino decem stellas, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis, suo tempore omnes in Capricorno. Nostro uero in Aquario, habentes uim Saturni & Martis. E

Aristoteles. Plinius. Solinus. Aelianus. Delphini uelocitas.

Attendendum, de terreno Delphino authores scribunt plura & ex his nonnulla creditu difficilia, scilicet, Aristoteles libro nono de naturis animalium. Plini. præcipuè libro nono capi. octauo. Et Solinus Plinij imitator capi. uicesimo secundo. Et Aelianus, multa fortasse fabulosa. Et reliqui. Ex his hæc annotare collibuit. Delphinus piscis est uel potius maris bellua, quibus celeritas utique memorabilis est, adeo ut ocyor uolucre, acrior telo uideatur. Et ut Aristoteles inquit. Omnium uidetur animalium uelocissimũ, non aquatilium modo, sed & terrestrium. Supersiliunt etiã malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam stupendę agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin euectũ in harenam confestim moritur. Inde id adagium natum, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur, qui quod nesciunt, iudicant, & in quo minus ualent, toto conatu appetunt, nec se intra pelliculam continent. Nõ solum erga sobolem sed & erga socios charitatis signa ostendit. Est enim inter eos publica societas. Capto (historiam narro) à rege Carię, alligatoque in portu Delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo mœstitia quadam, quæ posset intelligi miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit, tum omnes simul recepto captiuo redijsse. Puerorum amore uehementer ducitur. Exemplo Plinij & Appiani libro quinto Aegyptiacorũ, ubi Apianus testatur se, multosque alios secum uidisse apud Puteolos Delphinum miro modo puerum amantem, à quo Simon uocatus, uenire ad eum solebat. Sæpius fragmentis panis, quẽ ob id ferebat, allexisse, & pennæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum sibi corpus laceraret, præbere ascensuro dorsum, receptumque equitis more insidentem per magnũ æquor triginta milia passuũ deferre. Ad quod spectaculum Roma, atque omnes Italia concurrebat. Postea uero cum idem ille puer à Delphino amatus morbo perijsset, Delphinum sæpe ad solitũ littus adnare uisum, ubi posteaquam puerum, qui in primo uado aduentum eius operiri cõsueuerat, nusquam uidit, desiderio contabuisse, & ipsum quoque esse exanimatum, ac in pueri sepulchro ab his, qui rem cognouerunt, humatum. Accedit his Aristoteles 9. naturæ animalium. In marino (inquit) genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum, initium amores quoque in pueros & affectus libidinis. F

Delphinus moritur in terra. Adagiũ, Delphini in terra uis. Delphini amor.

Sequitur

A SEQVITVR PROTOME HIPPI, HOC EST, PRIOR equi portio, iuxta Hipparchum equus.

INter Astrologos solus Ptolemæus dicti.7. Alma. & Alphonsus imitator, in cœlo duos collocāt equos, aut, ut rectius dicam, duas equorū partes. Vnus dicitur prior Equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tēpore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter cōmemoratos, alij uerbum nō faciunt. Alter Arabice Alpheratz, latine Equus secundus, Aerius, Volans, Pegasus, Equus dimidius, cuius prior pars patens usque ad umbilicum. De eo loquitur cōmunis astrologorum turba. Aratus & alij cōplures, hunc equum Pegasum Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerūt, qui ad montē Helicona Bœotiæ euolans & pede saxum feriens πηγὴν hoc est fontem aperuit, à quo Pegasus est nominatus, & ab eo fons ipse Hippocrine, siue Pegaseus, siue Caballinus dictus. Et Pegasides Musę dictę sunt à fonte, qui πηγὴ dicitur Musis dicato. Pegasus in cœlum euolauit, ibique inter astra constitutus est. Fabella hæc metriculis his continetur.

Equus prior. Equus secundus. Fabula. Aratus. Pegasus. Hippocrine Pegaseus. Caballinus fons.

Hic sonipes fontem protulit in bijugo
Parnaso: sacrum uatibus & numeris.
B Inde polum uolitans ingreditur nitidus,
Et medius rutilat sydera picta habens

Tractatores de equo Pegaso hi sunt. Aratus à quo hęc excerpsi. Supra caput (intellige Andromedæ) ingens uolutatur equus. Et infra. Nec uero hic quadrupes est, ab umbilico namque extremo dimidio semiperfectus oritur. Hunc etiam aiunt in excelso Helicone, pulchram aquam produxisse largi equi fontis. Nec unquam Helicon summus distillarat fontibus, Verum equus ferijt, atque copiosa inde aqua effusa est ictu prioris pedis. Pastores aūt primi hunc potum appellarunt Equi fontem, atque hic quidem è rupe stillat. Nec modo ipsum à Thespiensibus uiris longe cernes. Huc usque Aratus.

Aratus.

De eodem Mar. Mani. libro primo cap.4. & lib.5. ca. unico, sic canit.

Mar. Mani.

Piscibus exortis cum pars uicesima prima,
Signatum terræ lumen fulgebit & orbi,
Aerius nascetur equus, cœloque uolabit.
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
Omne per officium uigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et infra.
C Vilibus ille etiam sanabit uulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.

Pręterea Cæsar Germa. & eius cōmen. Bassus, & Rufus, Hyginus, Ptolemęus libro 6. Alma. ornat equum 20. stellis, in 2.3.4. & 5. quantitate, sua tempestate in Aquario & Piscibus. Nostra in Aquario, Piscibus & Ariete. Complexionem habentes Martis & Iouis.

Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Ptolemæus.

Continendum, de terrestribus equis complura scribunt, Aristoteles lib. 6. & 8. de naturis animaliū. Plini. lib.8. ca.42. Solinus cap. 57. Alber. Magnus, & alij. Ex innumeris hæc paucula.

De Equis terrestriqus.

Principio de his qui primo equis sunt usi scribit Plinius lib. 6. ca. 51. sic. Equo uehi Bellerophontem, frenos & strata equorū Peletronium, pugnare ex equo (Thessalos inuenisse.

Vsus equorū.

Præterea de Equorum sepultura Plini. lib.8. ca.42. & Soli. ca. 57. sic. Agrigenti complurium equorū tumuli pyramides habent. Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, qui neminem quàm Alexandrū regio instratus ornatu recepit in sedē, alios passim reijciens. Idem in Thebarū oppugnatione uulneratus, in alium Alexandrū transire non passus, & ex multis

Equorū sepultura. Bucephalus Alexādri equus.

periculis in prælio regem eripuit, multumq́ ei ad gloriam contulit, ad postremum trigesimum iam annum nactus, non ullo uulnere, sed ætate simul & labore æger factus in castris, unde mouerat, citra Hidaspem uitam finijt. Rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circumdedit nomine eius. De qua Ptolemæus lib. 7. Geo. ca. 1. & rab. 10. Asiæ. D

Deinde Equę caput palo suspensum in horto erucas fugat, author Plinius libro 19. ca. 10. de Morbis hortorum & remedijs.

Postremo, constat in Lusitania circa Vlyssiponem oppidū, & Tagum amnē equas fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq́ partum fieri, & gigni pernicissimum ita: sed triennium uitæ non excedere. Testes Plini. lib. 8. ca. 42. & in alijs locis. Solinus ca. 36. Varro ca. 1. Secundo de re rustica. Columella lib. 7. ca. 25. Sylius lib. 3. Virgi. lib. 3. Geor. Lactantius lib. 4. ca. 12. diui. institutio.

SEQVITVR CEPHEVS.

ARabice Cheichius, id est, inflammatus, incensus appellatus, latine Cepheus. Fuit is Aethiopum rex, authore Euripide, filius Phœnicis, cuius uxor Cassiopeia, filia Andromedæ, quam ceto expositam notissimæ historiæ dixerunt. Hanc autem Perseum à periculo liberatam uxorem duxisse. Itaq́ ut totū genus eorum perpetuo maneret, ipse pater beneficio Mineruæ astris est illatus unà cum uxore, filia & genero Perseo. E

De Cepheo id carmen habetur.

Post mortem æternis cœli dum trahit auras
Syderibus radiat bene iudicans

Aratus. Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Hyginus. Iul. Firmi.

Scriptores de Cepheo hi sunt, Aratus, qui pluribus ipsum & eius familiā describit Germa. Bassus, Rufus, Hyginus, Iuli. Fir. lib. 8. ca. 15. de claris syderibus cū Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In decima quinta parte Capricorni oritur Cepheus. Quicumq́ue hoc oriente sydere nati fuerint, graues erunt, austeri, & omni seueritatis authoritate metuendi, ac uultum semper ex morum integritate fingentes. Qui etiā Stoicam sectam uero sequantur affectu. Tales autem apud ueteres fuerunt Catones. Talis nostris temporibus Lollianus, qui seueritatis merito etiā ordinarij cōsulatus insignia cōsecutus est. Quòd si in hoc loco Venus & Mercurius fuerint attestantes, arte tragica carmina semper aut cupide legent, aut facunde facient. De eodem Mar. Manl. lib. 1. ca. 4. & libro quinto, ubi ferè cum Firmico quadrat, addens alia plura. Ptolemæus dict. 7. Alma. supputat Cepheo 11. stellas, in 3. 4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro in Piscibus Ariete & Tauro, sequentes naturam Iouis F

Catonum seueritas. Lollianus

Annotandum iuxta allegoriam moralem, Cepheum præ se, (& Saturni) gerere simulachrum parentum in liberos. Humana sanè natura, quę amore uacare nō potest, se, suaq́ue uehementius diligit, quàm extranea. Compertum habemus efferatiora animalia philotecna esse, id est, filiorum amantia, ut Tigris, Vrsa, Lupa. Eadem est hominum ratio. Quocirca Aristoteles 8. Ethi. capi. 12. egregiè dixit. Parentes diligunt natos ut aliquid sui, nati uero parentes, ut quid ex illis. Sunt igitur imprimis liberi à parentibus instituendi, ut magis dedecus & ignominiam metuant, quàm cōminationes & uerbera. Induci autem debent ab ineunte ætate, rei diuinæ curam respectumq́ue non negligere. Nam quid erit illis inter homines sanctum, quibus diuinitas despecta est? Præcipuè uero quod in omni ætate abhominabile est, monendi sunt, non execrari diuina, neq́ sacra nomina irrisioni habere. Nec sponte facile iurare. Nam qui temere crebro iurant, deierare cōsueuerunt. Proximè aūt senibus & natu maioribus plurimū reue-

Aristote.

A reuerentiæ exhibere cõuenit,parentũ eos quoq; propè loco existimare. Institu-
endi sunt præterea,quo pacto deceat admittere uenientes,quo abeuntes dimit-
tere, Verecunde salutare maiores, minores humaniter colligere, amicos bene-
uolos familiariter conuenire. Sed ne uerba in Iliadem crescant (petit enim pa-
rentum in liberos cura alium campum) pro coronide duas grauissimorum ui-
rorum sententias placuit subnotare. Augustinus de uera uiduitate, sic scriptũ Augustinus
reliquit. Nec ideo laudo, quòd liberos habes, sed quòd eos uirtutibus erudire
studes. Vt enim nascerentur:fœcunditas fuit, ut uiuerẽt:fœlicitatis, ut bene edu
carentur:uoluntatis. Cicero de officiis, optima (inquit) hæreditas à patribus tra Cicero.
ditur, quando uirtutum & bonorum operum exemplum exhibetur. Sicut igi-
tur Aquila ualde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne colu-
ber uiolet fœtum, ut ueneno queat nocere, sic pater suos filios à consortio pec-
catorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluantur. Et sicut in nidis Aqui
larum reperitur lapis preciosus, qui dicitur Aëtites. Sic in filiorum uita uirtutes
inueniantur, quando à teneris annis mala prauaq; cõsortia filios uitare docent.

SEQVITVR CASSIOPEIA.

B CAssiopeiam Euripides, Sophoclesque & alii plures scripserunt, super- Cassiopeia.
egrediente elatione gloriatam olim fuisse, quòd Nereidas corporis pul-
chritudine superaret, pro quo facto inter sydera turpiter sedens in siliquastro
constituta est, & uertente se mundo resupinato capite ferri uidetur. Huic fabel-
bellæ accedunt metra Thomæ Rhadini.

Vos quibus cordi est tantum proferre colenda
Iudicia, admoneo: uoce superba
Cessetis uosmet laudare: quòd alta petiuit
Vertitur Cassiope uertice uerso.

De Cassiopeia scribunt hi, Aratus in Phœno, Cuius sententiã sequitur, Cæ- Aratus. Cæsar Germa.
sar Germanicus, sic canens.

Qua latus afflexum sinuosi respicis anguis,
Cassiopeia uirum residet sublimis ad ipsum.
Clara etiam pernix cœlo cum luna refulget.
Sed breuis & paucis decorata in sydere flammis. Et infra.
C Talis dispositis stellis ipsa horrida uultu
Sic tendit palmas ceu sit planctura relictam
Andromedam meritæ non iusta piacula matris.

De eadem Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus lib.2.& 3, Iulius Firmi.lib.8. Bassus.
cap.16.de claris syderibus cum Aquario orientibus & occidentibus, sic habet. In Rufus Fest.
Aquario, parte uigesima oritur Cassiopeia, Quicumque sub hoc sydere nati fue Hyginus.
rint, erunt Aurifices, Bracteatores, Inauratores, Plastricatores, Margaritarii, & Iul.Fir.
qui has omnes artes, ingeniosa conuersatione, & ex his maxima uitæ subsidia
consequantur. Marcus Mani.lib.1.ca.4. Et idem libro 5.ca, unico, ubi belle acce Mar.Mani.
(dit Firmi, 35. metris.

Ptolemæus lib.7. Alma. numerat Cassiopeiæ 13. stel-
las, in 3.4.5, & 6. quantitate, dum uitam egit in Ariete fuerunt, hodie in Ariete &
Tauro. Complexionem Saturni & Veneris imitantur.

Pensitandum, ex libro Vniuersitatis (cũ Alberto Mag. loquor) eiusdemq;
imaginibus cõplures utiles allegorias, tum Christianæ fidei cõsentaneas, tũ ad
uarias uirtutes allicientes, tũ physicis rebus accõmodas nõ sine sudore exuxi-
mus. Impræsentiarũ obiecta est nobis supbę Cassiopeię imago, q̃ (ut diximus)
ĩpudẽter & turpiter in cœlo circũrotat. Qua primũ admonemur, supbiã omni-

um uitiorum uenenosam reginam, uanamq́ gloriam: pro uirili fugiendas declinandasq́. Ea enim uitia Deus opti. maxi. uehementer detestatur. Teste Salomone Prouer. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam & os bilingue ego detestor. D

Salomon.

Dein exhortatur adolescentes, ephœbi, uiri, senes, & decrepiti, ut fugiāt, id fermè ineuitabile malū: illecebrosam, arrogantē, superbamq́ mulierem. Quæ (ut sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus) noxium genus est. Ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Cū proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero percutit igne conscientiam pariter habitantis, & exhaurit fundamenta mentium. Si cum uiris fœminæ habitent, uiscarium non deerit diaboli. Scribit in prouer. Salomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius libro 2. in Elegia ad amicam de riuali.

Mulier mala.

Sed uobis facile est uerba, & componere fraudes.
Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Cato senior mulierum arrogantiā accusans, quæ dominari studerent uiris. Omnes (inquit) homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, at uxores nobis. Demum libet inserere breue quiddam, non bonas lacerando, sed à malo malas deterrendo. Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis, mulier, tria mala. E

SEQVITVR ANDROMEDA.

Andromeda uel Andromede hanc habet fabulam. Neptunus ira percitus quòd Cassiopeia formam suam Nereidibus præposuerat, uiro Cepheo adstipulante, belluam marinam immisit, quæ Aethiopiam uastaret. Quare consultus Iupiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent. Respondit. Cephei, Cassiopeiæq́ progeniem monstro esse obijciendam. Parentes propter id filiæ molesti, quòd in genitricis arrogantiam de formæ pulchritudine assentire noluit siue renuit. Ipsam igitur Andromedā in edito loco iuxta Ioppen Iudeæ oppidum expansis brachijs scopulis alligarunt, marinoq́ monstro deuorādam exposuere. Quàm Perseus interfecto monstro liberauit, & in uxorem duxit. Quæ cum à Perseo liberata esset, neq́ patri neq́ matri uoluit commorari, sed continuo cum Perseo profecta est, & ob id Persea dicta, beneficioq́ Mineruæ astris recepta est. F Euripides etiam dicit inter astra collocatam, ut labor Persei æternus pateret, manibus eius extensis, quemadmodum ceto exposita est. Legito Ouidiū 4. meta. fab. 18. De hac Tho. Radi. metrice sic canit.

Traditam morti Andromeden solutis
Vinculis Perseus redimit, quæ amoris
Nullis grata reliquit
Persea terris.
Mater obsistit, genitorq́ surdas,
Exhibet (facti memoratur) aures.
Hac re protulit alto
Pallas olympo.

Tractatores de Andromeda sūt hi. Aratus in Phœno. In hęc uerba; Ibi namq́ & illud obuoluitur triste simulacrum Andromedæ sub matre constellatum. Et infra. Etiamnū & illic secundum brachia propansa est. Vincula item ei admota sunt etiam in cœlo, retinentur autem illic expassę omnibus diebus manus. De eadem Cæsar Ger. Bassus, Rufus, Hyginus in 2. & 3. Iulius Fir. lib. 8. ca. 17. De claris syderibus cum Piscibus orientibus & occidentibus I. n Piscibus, inquit parte duodecima oritur Andromeda. Quicumq́ hoc oriente signo nati fuerint, cōtra homines crudeli semper feritate grassabuntur. Erunt enim, aut pœnarū publicarum ministri, aut carcerū custodes, aut carnifices, & quibus occidendorū hominum officia credantur. Marcus Ma-

Germa. Bassus Rufus. Hygi. Iuli. Fir.

A cus Mani.lib.1.ca.4.& idem lib.5.ca.unico,ubi postquàm plura de Andromeda &Perseo disseruit,tandem in sententia concordat cum Firmico. Marcus Man.

Ptolemæus lib.7. Alma.recenset Andromedæ 23.stellas,in 3.4.& 5.magnitudine,suo tempore in Piscibus & Ariete,nostro uero in Ariete & Tauro, sequũtur naturam Veneris. Ptole.

Nec id omittendum reor. De Andromeda scribere Strabonem lib.1.& 16. Item Plini.lib.5.ca.31.& lib.6.ca.29.& lib.9.ca.5. Solinum quoque ca.47. quod legendum suadeo. Et Pom.Mel.libro primo capite de Syria in fine. Strabo. Plinius. Solinus. Pomponius.

Aduertendum Peripateticorum esse sententiam,opposita iuxta se posita magis elucescere,quocirca cum supra de praua muliere paucula quædam conscripsimus,non abre erit subtexere nonnulla de honesta muliere, cõmonente ad id Andromeda fida Persei uxore. Verum supra cum de matrefamilias uerba fecimus,de gratijs bonæ mulieris disseruimus,quibus hæc annectere collibuit. Imprimis occurrit nobile caput sapientis uiri Ecclesiastici, ubi complura de præconio & laude honestæ mulieris cõscribit. Capitis sanè 26. hoc est initium Mulieris boni beatus uir. Ex eo ad nostrum propositũ excerpsimus hanc grauem sententiam. Sicut Sol oriens mundo in altissimis dei, sic mulieris bonæ species
B in ornamentum domus eius. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Ad hoc planè accedit Aristoteles in Oeconomicis. Nec uestimentorũ nitorem (inquit) nec auri magnitudinem tantũ habere momenti ad mulieris, præconiũ quantum modestia ualeat, & approbati mores. Adstipulatur etiã Proper.lib.1. De honesta muliere. Ecclesiasticus. Aristote. Propertius.

Non illis studium uulgo conquirere amantes, (Elegia ad Cynthiã.
Illis ampla satis forma pudicitia.

Ambro.lib.de uirginitate narrat de Pelagia uirgine, quæ cum esset apud Antiochiam ætatis 15.annorum, & à prædonibus circumseptam se uideret, matre absente & sociabus, in aquam se proiecit, malens mori quàm uiolari & pudicitiam amittere. Et licet nõ deceat pro pudicitia seipsum intercimere, nihilominus tamẽ laudandi sunt ueteres in hoc quòd pudicitiam in tantum amauerunt. Hæc Ambro. Valer. Max. lib.6.ca.de Pudicitia, scribit de Virginio uiro plebeio, ne probro contaminaretur domus sua, proprio sanguini non pepercit. Nam cum Apius Claudius decemuir filiç eius uirginis stuprum, potestatis uiribus fretus, pertinacius expeteret, deductam in forum puellam occidit, pudicęq; interemptor, quàm corruptæ pater esse maluit. Est enim Pudicitia uirorum pariter & fœminarũ præcipuum firmamentum. Diuus Hiero. cõtra Iouinianũ recitat de quodã uiro, qui uxorẽ tantæ pudicitiæ duxit, ut omnibus cõtinentibus esset exemplum. Accidit igitur quòd uir suus quosdam cõfabulantes audiuit, dicentes, ꝙ os fœtidum haberet. Quo audito ad uxorẽ accessit, ipsam redarguens, cur hæc sibi non intimasset. Quæ putabam (inquit) omnium uirorum ora sic olere. Ecce quanta mulieris pudicitia, quæ nunquam alterius uiri flatum sensit. Ambrosius. Valer.Maxi. Pudicitia. Hieronymus.

C

SEQVITVR PERSEVS.

OMitto impræsentia plures Perseos, puta Perseum Macedoniæ regem, Stoicum philosophum, Pictorem Apellis discipulum. Item Perseum doctissimum Romanorum. Ad Perseum Iouis filiũ uenio, Arabice Cheleub. Acrisius Argiuorum rex Danaen habuit filiam, cuius prolem ex responso Apollinis formidans, in turri relegauit. Vbi Iupiter in auri gutta per tegulas in uirginis gremiũ descendens, aut lapsus, ex quo prægnans est facta Quod pater grauiter ferens, uinctam in arca poni, & in mari proijci iussit, quo fluctibus obrueretur, sed arca in Apulum littus forte appulsa est, & à piscatore quodam Perseus.

inuenta, in qua cum Danaen & parulum, quem enixa fuerat, infantem inue- D
nisset, utrunque Pilumno regi obtulit. Hic cum genus eius & patriam didicisset, eam sibi connubio iunxit, Et filium eius nomine Perseum Polydecti Seriphi insulæ regi educandum dedit. Qui cũ adoleuisset, sumptis à Mercurio, à quo ob pulchritudinẽ diligebatur, Talaribus & Petaso, galeamque, in qua ex aduerso uideri non poterat, indutus, accepta præterea (ut nõ nullis placet) à Vulcano falce adamantina, iussu Polydectis aduersus Gorgonem profectus est, eam occidit, & caput eius secum detulit, quo Atlanti regi, quòd sibi hospicium negauerat, ostenso, eum in saxum mutauit. Cumque uir is fortissimus deinde in patriam remearet, uidit forte è loco excelso Andromaden circa regna Cephei scopulo ob crimen matris, & Hammonis sententiã, alligatam, & ceto marino monstro expositam. Causa itaque cognita, coniugium puellæ cũ parentibus pactus, puellam liberauit, cetoque, qui ad deuorandam eam uenerat, acerrimo prælio & cõflictu interempto, ut Ouidius, & Marcus Mani. multis carminibus referũt. Bel luæ huius, quæ ad deuorandã Andromedam uenerat, ossa (authore Plinio & alijs) ex oppido Ioppe Iudeæ apportata, ostendisse Romę inter reliqua miracula fertur in ædilitate sua Marcus Scaurus longitudine pedũ quadraginta, altitudine costarum Indicos elephantes excedente, spinæ crassitudine sesquipedali. E
Postquam igitur Perseus in patriã uenit, Acrisio interfecto, in regno successit, Mycenasque ædificauit &c.

Afferunt quidam Perseum à Minerua missum, & ab ea clypeum uitreũ accepisse, per quẽ uidere, nec uideri ab alijs posset. Qui cum Gorgones dormientes inuenisset, caput Medusæ abscidit, & Mineruę tradidit. Quod illa in suo pectore aptauit, ut in bello terribilior esset. Perseum inter sydera, ut uindicẽ, propè Andromedam collocauit. Fabulam hanc paucis & uix digitulo tangit Thomas Radinus.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.

Quondam in lapides cum caput omnes
Medusæ homines uerteret, ense
Truncans genitus de Ioue Perseus
In stellifera sede locatur.
Sic iustitiæ pondera seruans
Cum syderibus fulget olympo.

Qui de Perseo scribunt sunt hi, Aratus, Germani, Bassus, Rufus, Hyginus li. 2. & 3. Plinius, Marcus Manilius libro primo capitulo. 4. & libro quinto capitulo unico sic canit.

F

Tandem Gorgonei uictorem Persea monstri,
Fœlix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isque ubi pendentem uidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixque manu spolium tenuit, uictorque Medusæ
Victus in Andromeda est, iam cautibus inuidet ipsis.
Fœlicesque uocat teneant quæ membra cathenas,
At postquàm pœnę causam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum uadere ponti.
Altera si Gorgon ueniat, non territus ire,
Concitat aerios cursus, flentesque parentes
Promissu uitæ recreat, pactus hymenæum. Et reliqua.

Ptolemæus 7. Alma. adsignat Perseo 26. stellas, magnitudinis 2. 3. 4. & 5. sua tempestate in Ariete & Tauro. Nostra in Tauro & Geminis, habentes naturam Martis & Mercurij.

Contuendum, qui Perseum in campũ allegoricum ducunt, per eum Virum bonum, iustum, æquumque iudicem designare uolunt. De viro igitur iusto, aut iustitia flosculos non nullos excerpam. Iustitia secundum iurisperitos sic diffinitur,

A nit,est constans & ꝑpetua uoluntas,ius suũ unicuiq; tribuẽs,hæc à Doribus di-
cit' Trutina. Cuiusmodi haud multos offendes, quãdo hęc rara auis est in terra.
Veterũ nobis monumenta ostendunt, Aegyptijs regibus ex præscripto le- Mos Aegy-
gis antiquæ moris fuisse,iudices mox futuros iureiurando astringere, ne si rex ptiorum.
quidem iniusti quippiã iniunxisset, à medio uirtutis declinaturos, haud in mi-
nimo à tramite æquitatis abituros. Quæ res oĩm censet' excellentissima, qñ neq;
hesperus neq; lucifer ita radiat sicut uir iustus. Vt dixit Euripides atq; Aristote. Iustitia excel-
Comprobant etiam, Iustitiã continere omnes uirtutes, ut in prouerbio dicere lentissima.
consueuimus, Iustitia in se uirtutes cõtinet omnes. Quare Plato in omni sermo Continet oẽs
ne de Republica proposito, infundendum animis Iustitiæ amorem aduertit, sine uirtutes.
qua non solũ resp. sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua
Ire uero ad Iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius. Iu (constabit.
dex enim esse debet ueluti animatum ius, hoc est, sanctus, inadulabilis, exorabi- Ire ad Iudicẽ.
lis, erectus, terrificus. Et Cicero in legibus. Magistratum esse scribit legem lo- Magistratus
quentem. Legem uero mutum magistratum. lex loquens.
Est etiam Iustitia nõ tantum præclarissima in numero serieq́ue uirtutum, sed
insuper cognitu difficillima, eapropter non sine ratione omnium postrema cen Præclarissima
B setur. Eam enim perdifficilem indicat Isocrates cum inquit. Ego uero Iustitiã Difficillima.
nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existimo, ut hi qui
mali sunt à natura instituti ad eam dirigantur. Item in seruanda Iustitia magna
est difficultas. Quare egregiè Demosthenes dixit. Omnium difficillimum esse
multis placere. Et Demochates, Magis homines malorum reminiscuntur, quàm Demochates.
bonorum ex magistratibus. Legito Ciceronem pro Flacco ubi exclamat O cõ-
ditiones miseras administrandarũ ciuitatum &c. Chrysippus interrogatus cur
non accederet ad remp. Quoniam si male (inquit) curarem, diis displicerem: si
bene, hominibus. Est præterea Iustitia tota aliquo modo uirtus, & quasi aggre-
gatum quiddã ex uirtutibus cunctis quæ à moribus appellationẽ ducunt. Me-
rito cõsquens uidetur, ad scientiã eius ꝑcipiendã nosse prius uirtutes alias. Hãc
uero Legittimã statuunt, perfectamq́ue, loquor de ea quæ in actione uersatur.
Accedit enim illi, quod summe arduũ censetur: Recte in alios agere. Ab Aristi-
de accepimus, cum ex eo quæreretur. Quid est Iustum. Respondet, id est, alie-
na nõ appetere. Arridet ad hoc Biantis sententia, Magistratus uirum ostendit.
Est nam Magistratus administratio quædam ad aliũ. Hinc & Iustitiam dici alie-
C num bonũ, quoniam boni ratio alterius, & humanæ, ciuilisq́ue societatis bonũ
respicit. In id tanquam in scopum uergit. Huc usq́ue de Iustitia & Perseo satis
sit dictum. De Iustitia plura scribit Aristoteles quinto Ethicorũ, & alij. De Ca-
pite Medusæ & falce Persei inferius dicetur.

SEQVITVR AVRIGA.

HOc simulachrum Arabice Alaioch Græcè ἡνίοχος, latine Auriga, Auri- Auriga.
gator, Agitator currus uel retinentis habenas appellatur. Hunc Eratho- Alaioch.
sthenes demonstrat esse Erichthonium. Verũ duos legimus Erichthonios. Al- ἡνίοχος.
terũ regem Troiæ, filiũ Dardani quem hic præterimus. Alterum regem Athe-
niensem, è semine Vulcani genitum. Cui hæc aptatur fabula. Cum Vulcanus
Ioui arma fabricasset, concessit ei Iupiter, ut quicquid uellet, ab eo posceret. Ille
Mineruæ nuptias poposcit, quam cum nullis blanditijs posset allicere, nimio ar
dore libidinis, genituram in terram emisit, supra quam Minerua pudore terrã
pedibus cõiecit. Inde & ex ęstu libidinis natus est puer anguinos habens pedes
Erichthonius noĩatus, quasi contentio terræ. Nã Græcè ἔρις lis aut cõtentio est

& χθὼν terra, & χθόνιος terrenus. Erichthonius cum ætate iam adultus pedum D deformitatem perspexisset, currum & equorum iugum inuenit, regnauitque Athenis. Virgilius tertio Geor.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisq; rotis in sistere uictor.

Accedit Plini. lib. 7. ca. 56. Quę quis inuenerit in uita. Erichthonius Atheniensis argentum inuenit & quadrigas. Eius fabulam aut ortum describit Ouidius in transf. lib. 2. fabu. 8. De eodem diuus Augustinus libro 18. de ciui. ca. 12. Quem Iupiter cum uidisset primum inter homines equos & quadrigas iunxisse, admiratus est ingenium hominis ad solis inuenta accessisse, astris receptũ memorię tradidit. In hoc simulachro sunt Capra & Hœdi, de quibus posterius dicemus.

Non nulli qui de syderibus scripserunt, hunc natione Argeum Orsilochũ nomine, primum quadrigarum inuentorem esse dixerũt, & pro inuentione syderum locum possedisse. Cui arridet fabella Thomæ.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.
Iuli. Fir.

Quadrigæ Orsilochus
Repertor, placuit
Viris & superis,
Modum quòd dederit
Vehendi egregium.
Ob hoc syderibus
Locari meruit
Manu lora tenens.

Authores de Heniocho aut Auriga sũt. Aratus Germanicus, Bassus, Rufus, Hyginus libro 2. & 3. Marcus Manili. libro primo & quinto. Iulius Firmicus lib. 8. ca. 17. de claris syderibus cum piscibus B orientibus & occidentibus, sic. In piscibus parte uigesima oritur Heniochus. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, curiosi erunt, Aurigæ, Agitatores, equites, ueredarij, speculatores, nonnunquam etiam medici, sed qui herbis medelas hominibus ægrotis, pecoribusq; aptissime componant. Ptolemæus 7. dict. Alma. ornat Heniochum 14. stellis 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis. Nostro omnes in Geminis. Imitantur naturam Martis & Mercurij.

Iustitiæ partes. Animaduertendum, per Heniochum allegoricè rectè intelliguntur integrales iustitiæ partes, scilicet facere bonum & declinare à malo. Hoc apertè docent eius stellæ, quas supra authore Ptolemæo 14. recensuimus, quæ sanè constituunt duos septenarios, quorum alter iuste seruit pro bono faciendo, alter pro declinando malo, quod hoc pacto dilucidũ erit. Septenarius enim numerus Platonicis simul & Pythagoricis receptissimus est. Qui hanc in primis proprietatẽ habet, quod solus neq; gignit ex se alium numerum infra decem, neq; à quoq; F ipse gignitur. Quoniam igitur septenarius ab hac cõditione immunis est, à ueteribus Minerua est cognominatus, quòd sicut illa virgo ꝑpetua sit, ac sine matre. Est igitur septenarius virgo, quia Minerua dictus. Est & iustitia uirgo integra & pura. Quare ueteres, Chrysippus & Proclus eius pinxerunt imaginem forma uirginali, aspectu uehementi, luminibus oculorũ acrioribus. Quæ secernitur (ut diximus) in duas partes. Recte igitur Heniochus duobus septenarijs stellarum, Iustitiæ partes integrales designat, scilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem secunda 2. q. 79. dicũtur hæ partes iustitiæ integrales, quia utraq; earum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & cõstituere, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinãdo à malo, id est, nullum nocumentũ proximo inferendo. Hęc ex Thoma. De his ambabus partibus cõiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Decliner

Chrysippus.
Thomas.
Iob.
Dauid.
1. Pet. 3.

A dinet à malo & faciat bonum. De prima parte S. Paulus ad Gal. 6. Bonum autẽ facientes non deficiamus, & eodẽ capite. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De secunda Salomon Prouer. 14. Sapiens timet & declinat à malo. Et Sapiens Ecclesiasticus ca. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Hæc hactenus de Henocho.

SEQVITVR DELTOTON.

Deltoton.

SVper caput Arietis nõ longè ab Andromedæ pedibus adiacet signũ quod Græci ob similitudinem Deltæ literæ Deltoton uocant. Latini autẽ ob similitudinem formæ Triangulum dicunt, & à Mercurio inter astra positũ. Ideo ut obscuritas capitis Arietis huius splendore fulgentior redderetur, & Iouis nomẽ grçcè Διὸς prima litera designaret. Hanc fabellã his uersiculis cõtemplemur.

STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

Syderibus triquetram figuram
In tribus, æthereis locauit
Sedibus, ex genitis tonantis
Qui celer est uolitans per auras,
Vt notulam Iouis exprimendo
Litera prima Διὸς facit quam,
Gratior ut fieret patri natus

B Scriptores de Deltoton sunt. Aratus in hęc uerba. Est uero adhuc aliud dispositum propè signũ, subter Andromedam, id aũt ad tria dimensum est Deltotum latera, æqualibus assimilatum duobus, tertium uero non tantum, tamen admodũ facile est inuentu, præmultis enim fulgidũ est. Quibus paululum Arietis australiores stellæ sunt. Marcus Mani. lib. 1. & 5. Cæsar Germanicus, Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus. Ptolemæus dict. 7. Alma. donat ei quatuor stellas, alij omnes dempto Alphonso tantũ tres, sua tempestate in Ariete, nostra autem in Tauro, tertiæ & quartæ magnitudinis, omnes de natura Mercurii.

Scriptores. Aratus. Mar. Mani. Cæsar Ger. Bassus Hyginus Rufus Ptolemæus.

Cognoscendũ, ueteres dixerunt triquetra figura, à recentioribus triangulus. Græcis τρίγωνος. Est autem Triangulus superficies plana tribus lineis, & tribus angulis contenta, & nominatur nonnunquàm à lateribus & dicitur Trilatera, quandoq; ab angulis & dicitur triangula, uel trigona. Et est (quantum ad nostrum sufficit tractatũ) quidam Triangulus Isopleurus, cuius omnia latera sunt æqualia, ab ἴσος quod est æquale & πλευρὰ latus. Et uocat̃ Aequilaterus, ut hic

Triquetra figura Triangulus. Isopleurus.

C Neq; is nobis seruit. Est præterea Triangulus Isoscheles cuius tantũ duo latera sunt æ, qualia quasi duobus æqualibus insistat cruribus, tertiũ habens inæquale, ab ἴσος æqualis & σκέλος crus siue brachium. Posset uocari ędulaterus, ut de hoc loquũtur Aratus & alij. Id enim latus in quo sunt iuxta Ptolemæum tres stellæ breuius est cæteris.

Isoscheles.

Dein sciendum, in omni triangulo (ut diximus) tres sunt anguli, qui tribus unitatibus numerantur, quare consequitur in omni triangulo ternarium numerum inueniri. Cum geometricæ figuræ habeant respondentes Arithmeticas, Ternarius igitur numerus à Platone & alijs magnopere extollitur. Est enim primus impar numerus, qui perfectior pari est, cum illum comprehendat, non ab eo comprehenditur. Sed illud longe præstantius, Principem deũ tribus coli, scilicet, Adoratione, Thuris sacrificio & Hymnis. Adoratio reuerentię cultũ exhibet. Thus suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur, Hymnorum suauitas cœlorum refert concentũ, ut Pythagorici sanciũt, nec tacuit Mercurius. Et ut id à nobis fiat, ex tribus hemisphęrij punctis admonemur, mane, uespere & meridie. Proinde legibus sanciri plerisq; non sumus nescij, exortum ab adorantibus spectandũ, quod à Pythagoricis est obseruatum. Nec spreuit Christiana ueritas, Trimegistus ad meridiem conuersus orabat, Moyses & Iudæi ad occidua. Ratio addi potest, quòd ab oriente motus est diurnus. At planetæ, inerrantia quę astra ab occasu uertiginis sumunt initia. Sed uiuificum lu-

Ternarius.

men à meridie per circuli redit obliquitatem. Sed missis hic propemodum innu D meris, cõcludo cum præstantissimis uiris. Ternarium numerum esse principiũ medium & finem in uniuersum omnis rei. Conclusionem hanc firmat Aristoteles primo de cœlo cum inquit. Quemadmodum aiũt Pythagorei. Vniuersitas ipsa & cuncta tribus definita sunt, finis namq; & medium & principium uniuersitatis numerum complectitur. Hæc autem trinitatis, id propterea à natura mutuantes tanquam eius leges, hoc quoque numero in deorũ utimur cærimonijs. Hinc credo nasci id, quòd numerũ ternarium diuinum uocamus. Accedit Aristotelicus cõmenta. 12. Meta. Cum refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium. Et Plato libro de ordine uniuersi. Numerũ quidem (inquit) ternarium omnes antiqui aggressi sunt dicere principium & finem omnis rei tam generabilis q̃ ingenerabilis. Id docet Boetius Meteor. nono Tertii unico hoc (uersiculo. Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

TEXTVS PROCLI

Bereni. crinis.

SEQVITVR. Et qui postea à Callimacho inter astra relatus est. Berenices crinis.

STOEFLERI INTERPRE

B

COelestes imagines, uniuersales, in septentrionem uergentes authore Ptolemæo principis astrologiæ, Procli & aliorũ, hactenus exposuimus. Sequitur alia effigies, quæ Berenices crinis appellat̃, de qua Ptolemæus & alij plures nihil scribũt. Quam primũ Callimachus poeta Cyreneus Olympiade 136. ante nostri saluatoris aduentũ annis 236. aut circiter, in modũ elegiæ descripsit. Quẽ Catullus poeta latinus secutus. Deinde Hyginus lib. 2. de Leone, & Bassus in (cõmen:

Berenices ciuitates.

Ne erroris nobis ansa tribuatur. Annotandũ primo, q̃ Berenices nomenclaturæ plures sunt ciuitates. Plini. lib. 5. ca. 5. in Pentapolitana regione nominat Berenicen, de qua Ptole. lib. 4. ca. 4. Tab. 3. Afri. Et Solinus ca. 40 olim uocatam Hesperidũ. Hanc Berenice muniuit quæ Ptolemæo tertio. i. Euergeti fuit nupta. Est alia huius nominis in Aegypto ciuitas, de qua Plini. lib. 2. ca. 75. & Ptolemæus lib. 4. ca. 5. Tab. 3. Afri. Et rursus alia in Aethiopia ad sinum Arabicum à Philadelphi matre nominata, de ea Plini. ca. 29. libri 6. & eodem capite

Panchrysos.

alia huius nominis iuxta sinũ maris rubri dicta Panchrysos. Item Iosephus lib. 8. anti. ca. 6. recenset in sinu Aegyptiaco rubri maris aliã Berenicem, quondã Elana uocata. Ptolemæus lib. 5. ca. 17. tab. 4. Asiæ. Elanam nominat uillam & bene F (quadrat cũ Iosepho.

Berenices mulieres.

Sunt in secundo loco cõplures Berenices mulieres. Plures sanè huius nominis fuisse de progenie Herodis testatur Iosephus lib. 18. anti. ca. 11. & 13. Et lib. 19. anti. ca. 5. Item lib. 20. anti. ca. 9. Et lib. 11. de bello Iudaico

Ptolemæi. plures.

ca. 15. quas omnes missas facio. Ptolemęus Lagi primus huius nominis rex Aegypti, uxorem duxit Berenicem, ex qua genuit Ptolemæum Philadelphũ secundũ regem Aegypti, Arsinoem & Lysandrã. Philadelphus habuit bibliothecam

Bibliotheca memorabilis.

nobilissimã in Alexandria DCC. circiter miliũ uoluminum. Habuit uxorẽ nomine Arsinoem, nõ sororem sed filiã Lysimachi, ex qua genuit Ptolemæũ Euergetem primũ, tertium huius nominis dictum Ceraunũ. i. fulmineum, & Berenicen. Is Euergetes duxit propriã sororem s. Berenicen in uxorem. Inde enatus Ptolemæus Philopator, quartus huius nominis &c. Is Euergetes & uxor Berenice ad nostrũ seruiunt propositũ. Nam cũ Berenicen sororem in matrimoniũ duxisset, nec multis post diebus in Asiam cũ exerc. profectus fuisset, uouisse Berenicen tradũt, si uictor Ptolemæus redisset, se crinem detonsurã. Atq; eo uoto donatũ crinem in ueneris templo cõsecrasse, qui cũ postridie non aparuisset,

Conon mathematicus.

ægrè id rege ferente, Conon Mathematicus cupiens inire gratiã regis, dixit Ptolemęo marito crinẽ inter sydera uideri collocatũ. Et quasdã uacuas figura septẽ stellas ostẽdit, eas crinẽ esse cõfinxit. De hac Berenice alia eius facta prætereo.

Tertio

A Tertio aduertendum, septem stellas extra Leonis effigiem, ad eius caudam uersus septentrionem esse in triangulo fermè collocatas, quas Berenices esse comas Conon Samius Mathematicus & Callimachus dixerũt. Hunc Cononem Catullus in Elegia Berenices introduxit, cum inquit. Catullus.

Idem me ille Conon cœlesti numine uidit
E Bereniceo uertice cæsariem, &c.

De quo etiam locutus uidetur fuisse in Bucolicis Maro Ecloga tertia. Virgilius.

In medio duo signa Conon, & quis fuit alter,
Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Scito nonnullas stellas extra formam Leonis à Ptolemæo obseruatas ad Berenices comam applicandas. Sunt enim tres in numero stellationis Leonis 33. 34. & 37. Vetus quidem Alma. tralator, has tres stellas uocat Trichas. Græcè enĩ capilli dicuntur τρίχες. Fuerunt tempore Ptolemæi in Leone, nostro in virgine. Geor. Valla recentior traduxit lucidius, Comam. Sunt igitur hæ tres stellæ de Coma, crine uel cæsarie Berenices. Sed quòd Conon, Callimachus & Catullus numerant septem nõ aduersantur Ptolemæo. Sunt namq́ue plures octaui orbis stellæ, paruæ tamen, à Ptolemæo minime obseruatæ. De Tricha Ptolemæus.

Incidimus hic in Comas siue Capillos, de quibus complura passim legimus apud Plinium. De affectatis hæc paucula, qui anxia quadam cura franguntur in gradus, colunturq́ue studiosius. Hi (mea sententia) fuere præ alijs Germani & potissimum Sueui, de quibus Cornelius Taci. libro de situ & moribus Ger. Nunc (inquit) de Sueuis dicendum est, quorum non una ut Chattorum Tencterorumúe gens, maiorem enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusq́ue discreti, quanquàm in cõmune Sueui dicantur, insigne gentis obliquare crinem, nodoq́ue substringere. Sic Sueui à cæteris Germanis, sic Sueuorum ingenui à seruis separantur. In alijs gentibus seu cognatione aliqua Sueuorum, seu quod sæpe accidit imitatione, rarum & intra iuuentæ spatium, apud Sueuos usq; ad caniciem horrentem capillũ retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo uertice ligant. Ad id pulchrum argumentum ex Suetonio in uita Caligulæ & capite de cura triumphi eius, ubi legitur. Cõuersus hinc ad curam triumphi &c. nõnullos ex principibus Gallorum legit & seposuit ad pompam, coegitq́ue non tantum rutilare & summittere comam, sed & sermonem Germanicũ addiscere, & nomina barbarica ferre &c. Fuit quondam mos Germanis rutilare comas, id est, cura & studio flauas reddere atque alere, adhibitis pilis saponis, quas Mattiacas uocarunt à Mattiacis Germaniæ populis, quorum meminit Tacitus de Germania. Et Ptolemæus de eadem recenset oppidũ Mattiadum, sed de his alibi abunde diximus. Idem mos conualuit apud Romanas matronas ut capillos rutilarent, sicut tradit Valer. libro secundo capite de institutis antiquis. Capillos uenustandos excogitauit nimia medicorum sedulitas, qualia ab Archigene composita, quibus docet flauos & crispos capillos fieri falis spuma intermixta myrrha. Galenum transeo. Fugienda est immodica capillorum affectatio. Ambrosius in Hexamero libro sexto. Comam esse reuerendã in senibus, uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comã, arbor ingrata est. Tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Ouidiana id comprobat sententia libro tertio de arte amandi. B De comis affectatis. Germani comæ studiosi. Tacitus. Sueui. Suetonius. C Pilæ Mattiacæ. Mattiaci populi. Mattiadũ op. Vale. Maxi. Ambrosius. Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Mulier etiã uenustissima, & si cœlo delecta, mari edita, fluctibus educata, licet venus ipsa fuerit, omni Gratiarũ choro stipata, cinnama fragrans, balsama rorans, si calua processerit, placere nõ poterit.

X 2

TEXTVS PROCLI. Arcturus stella.

SEQVITVR. In iis rursus stellæ quædam ob notas quasdam integras, quas in se continent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus quod supra media Arctophilacis crura iacet Arcturus appellatur. D

STOEFLERI INTERPRE.

PRosequitur Proclus partiales quasdam stellas in aquilonem expositas, modo formis inclusas, modo extra formas eiectas, habentes proprias nomenclaturas & cōditiones. Et principe proponit stellam præfulgentem informem, uicinam tamen Arctophilaci. Aduertendum supra cum de imaginibus uniuersalibus septentrionarijs locuti sumus, de Arctophilace abunde diximus, eundem appellari Bootem, ac Arcturum. Est igitur Arcturus modo effigies cœlestis, modo singularis stella ad crura aut coxas Arctophilacis extra formam locata 23. in ordine stellarum Arctophilacis, tempestate Ptolemæi in uirgine, gradu 27. nostra in Libra gradu ferè 17. excellens omnes Bootis stellas in splendore & quātitate. Est enim primæ magnitudinis de cōplexione Iouis & Martis. Cui (ni fallor) maior uis quàm alijs stellis Arctophilacis attribuitur. De influxu Arcturi pro imagine scribunt puta Plin. lib. 2. ca. 39. Arcturus, inquit, sydus nō ferme sine procellosa grandine emergit. Et lib. 10. de eodem in multis capitibus &c.

Plinius.

TEXTVS PROCLI. Lyra stella.

SEQVITVR. Clara autem stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicitur. E

STOEFLERI INTERPRE. Vultur cadens

SEcunda insignis stella est Lyra. Ea stella est in ipsa effigie Lyræ de qua in superioribus diximus, & à pluribus uocatur Arabice vvega. latine Vultur cadens. Est autem de fulgentissimis & primi luminis. Tempore Ptolemæi in Sagittario 17. gradu, minuto. 20. nostro in Capricorno gradu 7. de natura Veneris & Mercurij. Cui propter corporis molem & luminis excellentiam maior debetur afflatus. Quare ea quę supra de Lyra imagine ex Firmico citauimus, huic stellę tanquam antesignanæ attribuenda cōcludimus. Est præterea una de Beibeniis stellis, quasi cor ipsius Lyræ, dans dona grandia modum excedentia. Legito libellum Hermetis in .5. Veneris & Mercurij.

TEXTVS PROCLI. Gorgoneæ stellæ.

SEQVITVR. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur Gorgonee nomen habent, sed quæ in summa eius dextera notantur, stellulę certe crebræ paruæque Falcem conficiunt.

STOEFLERI INTERPRE. Falx stella.

TErtio, Proclus hic indicat nonnullas Persei stellas, quæ quidem duas particulares imagines constituunt. Quarum altera quæ in sinistra eius uisitur caput Gorgonis Medusæ, aut caput Algol nominatur. Quare & eius stellæ Gorgoneæ appellantur, Altera in eius dextra cernitur, quam Falcē nominant. F

Gorgones tres

De ipso Perseo supra abundè tractatum est. Nunc de eiusdem particularibus formis tractandū. Pro prima igitur cōtuendū. Gorgones fuere tres sorores eximię pulchritudinis quarū nomina Euryale, Sthenò & Medusa, Phorci filiæ, genitæ ex Ceto monstro marino. Vnde & Phorcydes à patre cognoīatæ sunt. Hæ Dorcades, aut ut Plinio, Pompo. & Solino placet, Gorgones insulas Atlantici maris habitasse dicuntur. Vno tantū oculo, quo uicissim, prout cuique necesse erat, utebantur, alioqui corporum forma & crinibus aureis insignes. Quapropter & ab agilitate nomen haben. Quippe Græci γοργὸν agilem dicunt, siue uelocem. Agrorū præterea ubertate diuites erant. Et tam omni ex parte similes, ut una ab altera discerni uō posset, nihil uni accidere poterat, quod non esset omnibus cōmune. Luca. lib. 9.

Lucanus.

Finibus extremis Libyes ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squalebant late phorcynidos arua Medusæ.

Squale. Medusa

Medusam tradunt tantæ pulchritudinis, quòd cum sola circa littus uagaretur. Neptunus pulchri-

A tudine eius captus, complecti eam uoluit, ſed cum illa hoc animaduertens, fugere cœpiſſet, ſecutus eſt Neptunus uſque ad templum Mineruæ, ibique uiolato delubro, cum ea concubuit. Quam iniuriã, cum graui & iniquo animo Minerua tuliſſet. Meduſæ crines, quibus maxime Neptuno placuerat, mutauit in angues, deditque, ut omnes eã aſpicientes in lapides uerterentur. Quod ob eximiam eius pulchritudinem fictum eſſe nonnulli exiſtimant. Hanc poſtea natu maximam Perſeus Mercurii talaribus & falcato enſe (ut ſupra cõmemorauimus) acceptis, item ſcuto Palladis, ut ære repercuſſo effigiem eius uidere impune poſſet, ex improuiſo, cũ ipſa, anguesque ſopiti eſſent, adortus, uno ualidiſſimo ictu peremit, caputq; abſtulit. Et cum per aëra uolans ſuper Libycasueniſſet oras, guttæ ſanguinis ex Meduſæ capite cadentes in terram Libyam in uarios ſerpentes conuerſæ traduntur à Poetis. Quod ideo fictum uidetur quia Libya uenenoſis abundat. Hanc fabulam Thomas Radi. paucis abſoluit.

Enſe exciſus
Gorgonis horrens
Sydere uertex
Emicat alto
Luce quaterna

Contuendum, authore Ptolemæo ſeptimo Alma. In deſcriptione Imaginis Perſei, Capiti Algol, id eſt, Meduſæ tanquam particulari imagini tribuit quatuor ſtellas, & ſunt in ordine 12. 13. 14. & 15. De quibus uetula tralatio ſic habet (intelligito tempore Ptolemæi) Lucida earũ quæ Capitis Algol quatuor ſtellæ
B ſunt in capite Algol, & eſt duodecima, in Ariete gra. 29. mi. 40. ſecũdæ magnitudinis. Noſtro in Tauro 19. gradu, 20. ferè minuto. Sequit̃ in Ptolemæo. Sequens earum, & eſt 13. in Ariete 29. gradu 10. mi. quartæ magnitudinis. Noſtro in Tauro 18. quaſi gradu. Sequitur. Antecedens Lucidam, & eſt 14. in Ariete 27. gradu 40. minu. quartæ magnitudinis. Sequit̃. Antecedens hanc etiã & eſt 15. in Ariete 26. gradu 50. mi. quartæ magnitudinis, noſtro in Tauro 16. gradu, 28. min. de natura Martis & Mercurij, ut Ptolemæus docet, cui me ſubſcribo. Ecce deſcriptio Gorgonei capitis. Habet, ut nihil omittã, hæc effigies uaria nomina. Appellatur enim Raſdagol, Raſd. i. caput. Caput Gorgonis, caput Meduſæ. Caput (Dæmonis.

Grauis hic occurrit ſententia Ptolemæi lib. 100. propoſitionũ, uerbo 73. de qualitate mortis nati in hæc uerba. Cum fuerit corporaliter Mars iunctus capiti Algol. ſ. ſtellæ quæ eſt in Tauro, & nõ aſpexerit fortuna gradum abſcindentem, nec fuerit in octaua & dominus Anauba luminariũ oppoſitus fuerit Marti uel in eius quarto aſpectu, nati truncabitur caput. Quòd ſi fuerit luminare in medio cœli, ſuſpendetur. Et ſi fuerint mali aſpicientes ſe, à Geminis
C & à Piſce, abſcindentur eius manus & pedes. Hæc ille.

Scito quòd ſtellæ hæ funereæ ſunt ſecundũ diuum Thomam Aqui. opuſculo de fato. Et licet neceſſitatem nõ habeant, mirum tamen audi exemplũ, quod recitat Hali Rhodan, dictũ Ptolemæi exponens. Accidit (inquit) ut quidam ſeruiens oſtenderet mihi natiuitatẽ filij domini ſui. Et inueni ſolem in medio cœli, & ipſe erat dominus Anauba. Et Martẽ in quarto aſpectu eius, Saturnũ etiam in angulo terræ, cuius aſcendens Piſcis, unde exterritus diſtuli iudiciũ, dicens oportet ut anteq̃ iudicem cõpleantur dies nutritionis. Creuit aũt puer, & cum ualde ſollicitarer circa inueſtigationem morũ ſuorum, nil audiui unde ſibi timerẽ truncationẽ manuum ac pedũ ac infurcationem, cũ eſſet uerecundus & manſuetus. Cumq; perueniſſet ad 30. annum, ingreſſi ſunt quidam domũ eius fugientes, eo q accuſati eſſent de dolo, qui præerat Aegypto, & deprehenſi ſunt in domo illa. Et ipſe cũ illis amiſit manus ac pedes & infurcatus eſt. Et ego uidi illum abſq; manibus & pedibus & infurcatũ. Hactenus Hali. Hic perpendito quãta (ſit potẽtia cœli. Nota exemplũ memorabile de magna ui cœleſtis influxus.

Capitis Gorgonis allegoriã impræſentiarũ miſſam facio.

Altera particularis effigies Perſei in manu eius dextra, & eſt falx ſiue falx adamãtina, enſis falcatus, gladius incuruus, à Græcis ἅρπη appellata. Luc. in 9. Harpe. Lucanus.

Et subitus præceps Cyllenida sustulit Harpen, D
Harpen alterius monstri iam cede rubentem.
Et de Harpe Bassus cõmen. de Perseo. De Falce Iul. Fir. libro octauo ca. 29. Et Marcus Manilius libro quinto.

Obseruandum, nonnullis placet falcem apparere sine syderibus. Vt scribit Hyginus libro tertio, & his accedunt cõmunes falcis depictiones. Alij unicam ei stellam tribuunt, ut Hyginus & Bassus, & sic imaginem non constitueret. Alij, quibus ego adstipulor, asserũt tres stellas dextri brachij, modo pro brachij descriptiõe, modo pro falcis depictione seruituras. Et sunt tres primę in ordine stellarũ Persei, tpe Ptolemæi in Ariete & Tauro nostro in Tauro. Prima nebulosa, secunda & tertia quartæ magnitudinis de cõplexione Martis & Mercurii.

TEXTVS PROCLI.

SEQVITVR At illustre sydus, quod in Aurigæ sinistro humero cernimus Capram nominamus, duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdem Aurigæ manu figuntur, Hœdos dicimus.

STOEFLERI INTERPRE.

HAec est postrema particula imaginum & stellarum septentrionalium. Et cõtinet duo. Primo claram stellam Capram nominatam, quam Auriga in humero sinistro portat. Secundo effigiem particularem, s. Hœdos, capræ filios. De Capra siue Capella pro astro plures sunt fabellæ, unicam detegam. Mellisius rex Cretensis antiquissimus habuit filias duas Amaltheã, & Mellissam, quę Iouem infantem nutriuerũt. Amaltheæ capella fuit, cui Gemini Hœdi fuerũt, & propterea lactis ubertas. Huius igitur uberibus Iouem nutriuit. Germanicus in Arato. B

Capra & Hœdi stellæ.

Vna putatur
Nutrix esse Iouis, si uere Iupiter infans
Vbera Creteæ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.

Hanc Auriga humero totam gerit. Itaq; Iupiter propter beneficium matris, & matrem & Hœdos dicitur inter sydera collocasse. Hos autẽ Hœdos Cleostratus Tenedius dicitur primus inter sydera ostendisse.

Cleostratus Tenedius.

Iulius Fir.

De Capra Iuli. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete Orientibus & occidentibus, sic habet. In Ariete parte tricesima, quæ pars totũ signum super terram semper ostendit, exoritur Capra, quam fabulosi poetæ alimenta uolunt Ioui infantulo præbuisse. Quicumq; sub hoc sydere nati fuerint, erunt nimia mentis trepidatione solliciti. Et quorum corpus assiduus tremor semper impugnet. Hij leuibus cõmotionibus opprimentur, & leuibus etiã nuntijs, graui timoris incursione quassabũtur. Erunt tamen omniũ rerum curiosi, & qui quodcumq; dictum nouũ fuerit, id impatienti cupiditate desiderent, ut semper noua quæq; curiosi desiderij cupiditate sectentur, eaq; intelligere studeant. De eadẽ Bassus in cõmen. Agitatoris. Et Rufus de Auriga, Plini. lib. 18. ca. 26. asserit Capellam pluuialem. Vetus Ptolemæi tralator. Traduxit Hircum, sic. Quæ est super spatulam sinistram, & dicitur Hircus. Geor. Val. Capram. Fuit tempore Ptolemæi in Tauro 25. gra. primę magnitudinis, nostro in Geminis gradu ferè 15. de natura Martis & Mercurii. F

Bassus. Rufus. Plinius. Geor. Val.

De partiali Hœdorũ effigie contuendũ, quòd circa sinistram aurigæ manũ sunt duæ stellulæ nominatæ Hœdi, de quibus fabulose iam supra diximus. In ordine stellarũ Ptolemæi in descriptione Aurigæ 8. & 9. eiusdem tempestate in Tauro 22. ferè gradu, nostra in Geminis 12. quasi gradu & quartæ magnitudinis, Marticæ & Mercuriales. Hoc sydus à receptis authoribus fluctus significare dicitur. Germanicus de Erichthonio sic canit.

Ptolemæus. Germanicus.

At manus Hœdos
Ostendit nautis inimicum sydus in undis.

A Orbis ab Oceano celsus rapit, aut semel hœdi
Iactatam uidere ratem, nautasq́ue pauentes,
Sparsaq́ue per sæuos morientum corpora fluctus.

Ad idem Rufus Festus.

Fine manus paruas Hœd͏orum suspice flammas
Qui postquàm Oceano sese expediere sonoro
Sæua procellosis immittunt flabra fluentis,
Vt spumosa truci pulsentur littora fluctu,
Et uaga cæruleas inuoluant æquora puppes.

Aratus. De Capra & Hœdis Aratus in hæc uerba. Porrò si tibi Aurigã & stellas Aurigę cõtemplari uideatur, etiam mentio inciderit Caprę ipsius, atq; Hœdorũ (qui in mari nigrescente sæpe contuiti sunt iactatos homines) (Et infra) Capra religiosa, quã fabula est Ioui mammam præbuisse. Oleniam uero ipsam Caprã Iouis uocant uates. Atq; hæc quidẽ multaq; & splendida. Verũ ei ibidem obscuri lucent Hœdi in iũctura manus.

Rufus.

Thronus Cassiopeiæ.

Hic meminisse cõuenit, supra in enumeratione imaginum septentrionaliũ, ut caput 42. libri 2. Plini. illustrius redderetur, nominauimus 72. cœlestes effigies, & inter particulares aquilonias recensuimus Sedẽ, thronũ, stellam aut siliquastrum Cassiopeiæ, quam Proclus noster hic prętergit. Sciendũ igitur & paucis. Ptolemæus dict. 7. Alma. in descriptione Cassiopeiæ huic Sedi aut Sellæ tribuit tres stellas, & sunt in ordine stellarum Cassiopeiæ 11.
B 12. & 13. suo tempore in Ariete, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis; nostro in Ariete & Tauro, imitantes complexionem Saturni & Veneris.

TEXTVS PROCLI. Orion.

SEQVITVR. Austrina signa sunt, quæcunq; ad Meridionalem signiferi partem sunt posita. Eorum nomina hæc sunt. Orion &c.

STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

HAec est tertia pars huius capitis ultimi Procli, in qua determinat imagines & stellas à signifero in meridiẽ sitas. Et exorditur ab Orione fulgentissima imagine. Contuendum, de Orione apud authores uariæ sunt fabulæ, ex his unam delegi, hanc. Hyreum quendam fuisse senem, qui cũ apud Thebas, ut Aristonicus refert, uel in Chio insula, ut Pindaro placet, Iouem, Neptunum & Mercurium hospitio accepisset, petijt ab his, ut aliquem sibi filium cõcederent. Habuisse. n. se olim coniugem, cui morienti promiserat, se aliã non ducturum, optare tamen se filium aiebat, quem sibi hæredem posset relinquere. Hoc ut facilius assequeretur, bouẽ eis immolauit, carnemq; ad uescendũ apposuit. Illi uero accepto bouis corio, in illud minxere, terraq; inuolutũ texerunt. Vnde natus
C est Hyreo filius, quẽ, quòd οὖρος Græci urinam uocant, Vriona, inde mutatione unius literæ Oriona nominauit. Ouidius 5. Fastorum. Ouidius.

Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenci
Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
Tunc superiniecta texere madentia terra,
Iamq́ue decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus uocat Vriona,
Perdidit antiquum litera prima sonum.

Hystrius.

Hic ergo cum adoleuisset, ingens uenator euasit. Diana assumpsit eum in comitem, & ipse Orion erat custos, satelles & minister deæ. Et authore Hystrio Oriona Diana mirum in modum diligebat, & penè factum, ut ei nupsisse existimaretur. Quod Apollo cum ægrè ferret, & sæpe eam obiurgasset, cum natantis Orionis longe caput esset conspicatus, contendit cum Diana, eam non posse sagittam mittere ad id, quod nigrum in mare uideretur. Quæ cum uellet in eo studio se maxime artificem dici, sagitta missa caput ORIONIS traiecit. Itaq́ue cum fluctus interfectum ad littus adiecisset, & se DIANA eum percussisse plurimum doleret, multis eius obitum prosecuta lachry-

mis, inter sydera statuisse existimatur. Hanc fabulam libat Tho. his metriculis. D
Fulget in excelsis connexibus aureo nitore
Orion, fuerat qui comes Dianæ
Assiduus, persistens, aruaq; deuiosq; montes
Indefessus amans, ut deæ placeret.
Sic si quis stabilis permanserit, usq; dum secentur
Fila sequens rectum fit decorus astris.

Audax. Sublimatus Gidas. Fortissimus Iugula. Bassus

Præterea adnotandum, orion à non nullis appellatur Audax, Sublimatus, Gigas, fortissimus. Item Iugula, Bassus in cõmen. Germanici. Orion, qui & Incola dicitur, ante Tauri uestigia fulget, & dicitur orion ab urina, id est, ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare & terras aquis & tempestatibus turbat. Hũc Romani Iugulam uocant, eo quòd sit armarus ut gladius, stellarum luce terribilis, & clarissimus. Qui si fulget, serenitatem portendit: si obscuratur, tempestatẽ annuit imminere. Hæc Bassus. Alij scilicet

Actius.

Varro, Iugula signum est quod Actius appellat Oriona, cum ait.
Citius orion patefit.
Huius signi caput ducitur è stellis tribus, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros, inter quas quod uidetur Iugulum. Vnde Iugula dicta. Alij Iugulam E

Mar. Mani.

dici contendunt à iuglande, quòd amplior sit cæteris, quasi nux iuglans. Marcus Manilius libro quinto.
Nunc cancro uicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Iugulæ.

Strabo

Strabo libro 10. habet in sententia. Oreus urbs montana Euboææ insulæ. Hoc illi urbi est forsan nõmẽ impositum. Oros enim montem indicat. Hoc etiam in loco educatus Orion, nomen adeptus esse uidetur. De eo oppido Oreo Plini. lib. 4. ca. 12. ubi plures numerat Euboææ urbes.

Ieuze. Virgilius. Lucanus Ouidius Plinius.

Orion ab Arabibus nominatus Ieuze.
De eodem Virgilius tertio Aeneidos.
Armatumq; auro circumspicit oriona. Lucanus primo.
Ensiferi nimium fulget latus orionis. Ouidi. 8. de transf.
Aut Elicen iubeo, strictumq; Orionis ensem. Transeo reliquos poëtas.
Plinius libro 18 sæpius de eodem, puta, de toto eius ortu & occasu, aut parte scilicet zonæ aut gladij. Et ca. 28. orionem numerat inter horrida sydera, tempestates producentia. F
Item Iulius Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cum Ariete orientibus & occidentibus, sic habet. In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion. Si igitur orion in horoscopo partiliter fuerit, faciet homines, ueloci corporis mobilitate perspicuos, & quorum animus, uarijs solicitudinibus implicatus, perui gili cogitatione semper exæstuet. Hi enim uariabũt sæpe domicilia, & domos, sedesq; mutabunt, ac per omnium limina matutinis salutationibus semper dis-

Mar. Mani.

current. Haud dissimilem sententiam habet Marcus Manilius libro quinto ferè in principio sic canens.
Maximus orion magnum complexus olympum,
Quo fulgente super terras cœlumque trahente
Et mentita diem nigras nox contrahit alas.
Solertes animos, uelocia corpora finget.
Atq; agilem officio mentem, curasq; per omnia
Inde relaxato properantia corde uidere.
Instar erit populi, totoq; habitabit in orbe,
Limina peruolitans, unumq; per omnia uerbum

Mane

A Mane ſalutandi portans cõmunis amicus.

Rurſus de eodem Germanicus Cæſar.Rufus Feſtus,Tullius,Hyginus lib.2 Germanicus.
& 3.Et his condignè anteferendus eſt Aratus in Phœn.ſic ſcribens.Porrò remo Rufus.
te otiuntur alia multa inter auſtrũ & ſolis orbitam, Obliquus quidem Tauri ſe Hyginus.
ctioni ſubiacet ipſe Orion, non illum quis ſerena nocte ſublime uolitantẽ præ- Tullius.
terit,ſed confidat cœlum intuens promptius contemplari &c. Ptolemæus dict. Aratus. Ptolemæus.
8.Alma.donat Orioni 38.ſtellas,quæ dum uitã egit,fuere in Tauro & Geminis
omnes,in 1.2.3.4.5.& 6.magnitudine & una Nebuloſa , ſecunda primæ magni-
tudinis & tertia ſecundæ magnitudinis in ordine ſtellarũ Orionis , quæ ſunt in
humeris,habent uim Martis & Mercurij.Præterea aliæ ſtellæ primæ aut ſecun
dæ quantitatis,ut ſunt 26.27.28.ſunt de natura Iouis & Saturni . Reliquæ uero
quæ ſunt in 3.4.5.6.& nebuloſa.Saturnum imitantur.35.autẽ quæ eſt in ſiniſtro
eius pede Arabice Rigel primæ magnitudinis ad Iouis refertur naturã , alij ad

Ad poſtremum.Qui ſacris ſunt literis adiurati per Ori- (Iouis & Saturni.
onem uirum cõſtantem,firmum & perſeuerantem intelligunt . Eſt autem Per- Perſeuerantia.
ſeuerãtia,Tullio diffiniente , in ratione bene cõſyderata ſtabili & perpetua per
manſio.Hanc Thomas Aqui.ſecunda ſecundæ q.137.eſſe uirtutem multis pro-
B bat,quem Legito.Quintilia.libro cauſarum, oportet inſiſtere ubi effectus pro-
mittitur.Et rurſus. Perſeuerandum eſt quia cepimus. Herony.ad Furiam . Nõ Hieronymus.
quæruntur initia ſed finis. Paulus male incœpit,ſed bene finiuit. Iudæ laudantũ
exordia,ſed finis proditione damnatur.Et idem in Matthæũ,non enim cœpiſſe
uirtutis eſt,ſed perfeciſſe.Cœpiſſe.n.multorũ eſt,ad culmen aũt ueniſſe pauco-
rũ.Adſtipulatur quod Grego.dixit lib.1.Mora.ca.40.& fi.Incaſſum quippe (in- Grego.
quit) bonũ agitur,ſi ante terminũ uitæ deſeratur.Quia & fruſtra uelociter cur-
rit, qui,priuſquam ad metas ueniat,deficit.Hæc uirtus adeo eſt neceſſaria eſt, ut ſi-
ne ea uiriliter aggredi omnino nihil proſit.Quod ſaluator noſter teſtatũ Lucę 9. Lucas.
dicẽs.Nemo mittens manũ ſuam ad aratrũ,& reſpiciens retro, aptus erit regno
dei.Et rurſus Matth.24.qui perſeuerauerit uſque in finem,hic ſaluus erit.Sed quid Matthæus.
moror.Cum natura imaginis & ſtellationis Orionis examuſſim noſtræ faueat
intentioni,de Perſeuerantia. Quod ſanè teſtatur beatus Grego. 9. Mora. ca.7. Grego.
per allegoriã exponens uerba Sancti Iob 9.capite ſcripta,hæc. Qui facit Arctu- Iob.
rum & Orionas & Hyades & interiora auſtri &c. Vbi Grego. per Orionas,id eſt,
ſtellas huius imaginis,martyres,in quibus uera extitit perſeuerantia,ſignificari
C uoluit.Poſtquam.n. per Arcturũ, vrſam maiorem uel ſeptem eius ſtellas (ut eidem
placet) nunquam occidentes,eccleſiã ſanctam,quæ pro ueritate fatigatũ,ardentius,
& iniquorũ perſecutiones tolerat,& tamen uſque ad mundi terminũ ſine defectu
perdurat,ſignificauit,hęc ſubiungit uerba. Vnde & apte quoque poſt Arcturũ pro-
tinus Orionas ſubdit. Oriones quippè in ipſo pondere temporis hyemalis , ori-
untur,ſuo quoque ortu tempeſtates excitãt, & maria terraſque perturbãt. Quid igitũ
poſt Arcturũ per Orionas,niſi martyres deſignantũ? Qui dum ſancta eccleſia ad
ſtatũ prædicationis erigitũ,pondus perſequentiũ,moleſtiaſque paſſuri,ad cœli fa-
ciem,quaſi in hyeme uenerunt.His.n.natis mare terraque turbata eſt,quia dum
gentilitas mores ſuos deſtitui apparente illorũ fortitudine doluit,in eorũ necem
non ſolũ iracundos ac turbidos, ſed & placidos crexit . Ex Orionibus itaque hy-
ems inhorruit,quia clareſcente ſanctorũ conſtantia, frigiditas infideliũ ad tem-
peſtatem ſe perſecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlũ edidit,cum ſancta ec
cleſia martyres miſit,qui dum loqui recta rudibus auſi ſunt,omne põdus ex fri-
gore aduerſitate pertulerunt. Huc uſque Gre . Huic teſtimonio accedit authoritas
Iulii Fir. lib. 2. ca.10.Et Albumaſaris tractatu ſeptimo ſui introductorii,Qui Sa Iulius Fir.
turno adſcribunt ſtabilem amicitiã & longam prouidentiã. Item Ptole . tract.3. Ptole.

quadri. ca. 13. tribuit magnum & firmum consilium. Sunt autem in Orione 33. stellæ de quantitate 3.4.5.6. & nebulosa, ipsius Saturni naturam (ut commemorauimus) imitantes, quæ stabilitatem, firmitatem & perseuerantiam præ se ferunt. Ecce. Quòd si à quopiam obijceretur & Firmicum & Albumasarem Saturno pertinaciam ad scribere, quæ plerumq; in malum legitur, cum quis plusquàm oportet in suo stat sensu. Assentior facile, sed eius hanc maliciã, puta pertinaciam, Iupiter mitigabit, inq; perseuerantiã permutabit, ut aperte indicant polentiores ac saturninis tantum fortiores, scilicet, 26.27. & 28. de natura Iouis & Saturni. Iouis enim connexio cum Saturno inducit pietatem, modestiam, sanam sapientiam & intelligentiã, & quicquid æquus bene instituti uiri animus potest accipere. D

SEQVITVR Procyon aut Anticanis & Canis.

Procyon Canis.

Conuendum. Hæc duo sydera fugientem sequũtur Leporem. Sunt enim hi Canes orioni addicti, quòd studiosus fuerit uenandi cũ his. Tum propter cursum prævalidum & celerrimum, tum ferocitatem in feras & bestias, à Diana, quæ crebris sese uenationibus oblectabat, uehementer amari & enutriri tandem inter sydera nõ longe ab orionis effigie collocati. De his Thomas Radinus sic canit. B

Ptolemæus, Procyon, Afehere, Algameisa

Orion geminos canes habebat
In cursu ualidos, ferociores
Vrsos, dentis apros sonatiores
Sternentes, ut anhelus admonebat.
Diana hos nimium tenens fouebat.
Vt solatiolum benignioris
Plausus: atq; locos amœnioris,
Et cibos sapidos dari iubebat.
Tantum creuit amor nitentiorem
Quòd sedem his tribuit micantiori
Stellarum radio beatiorem.

Secundo loco aduertendum, uetustissimi astrorum obseruatores duos nobis in cœlo reliquere Canes. Quorum alter Procyon, alter Canis appellatur. Procyon Arabibus uocatur Afehere, Algomeisa, Ascemiæ. Procyõ græcum est uocabulũ à πρό, id est, ante & κύων Canis, quasi precedẽs, aut antecedens dicitur. Præcedit enim alium in ortu. De eo Plini. lib. 18. ca. 28. sic. Aegypto uero Procyon matutino, æstuosus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem. A Tullio tamen in fragmentis Arati nominatur Anticanis, cum inquit. F

Plinius. Tullius

Anticanem Graio Procyon, qui nomine fertur.
A nonnullis Precanis, & Canis minor, ac canis primus. Aratus.
Pedibus sub posteris canis antecedentis.

Iuli. Fir. De Procyone Iulius Fir. lib. 8. cap. 9. de claris syderibus cum Cancro orientibus & occidentibus sic habet. In Cancro parte 27. oritur Procyon. Hoc oriente qui nati fuerint, erunt quidem ab omni uenationis studio separati, uerum arma uenatoribus, aut facient aut parabunt, ut retia, uenabula, sagittas, & quicquid ad structionem eius studij pertinet. Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, & latentes tenebras, præsagis naribus persequãtur & omnia animalia quæ ad uenationem faciunt. Accedit Mar. Mani. lib. 5. ca. unico his metris.

Mar. Mani.

At Procyon oriens cum iam uicesima Cancro est,
Septimaq; ex undis pars sese emergit in astra.
Venatus non ille quidem, uerum arma creatis
Venandi tribuit, catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis mores numerare per artes,
Retiaq; & ualida uenabula, cuspide fixa,
Lentaq; contextis formant hastilia nodis.

Et

A Et quodcumque solet uenandi poscere cura
In proprios fabricare dabit uenalia quæstus. Et Rufus. Rufus.
Vltimus est Procyon Geminorum subditus astro. Ptolemæus.
ac Hyginus lib.2.& 3.Ptolemæus dict.8.Alma. Cani antecedenti tribuit solum
duas stellas,alij numerāt tres,tempore Ptolemęi in Geminis,nostro in Cancro.
Quarum prima quæ in eius est collario,quartam possidet magnitudinem. Secunda quæ est in femore fulgens,Procyon aut Algomeisa primæ quantitatis.
Sunt de natura Mercurii & parum Martis.

Alter Canis maior,scilicet,appellatus,Arabice Aschere, Alhabor, Aliemeni & proprie dicitur Canis. De quo Aratus. Lucet ambobus Canis sub pedibus sistens uarius,at nō penitus illustratus.Verumcirca ipsum uentrem obscurus obuersatur. Sed ei summū stella insignitum est feruida mentum. Quæ quidem maxime uehementer exiccat,atq; ipsum uocant homines Syriū. Non amplius illum cū sole orientem,arbores fallūt sine humore frondentes. Et reliqua. Canis maior. Aratus. Syrius canis.

Sciro,quòd stella fulgentissima, quæ est in ore aut lingua canis, primæ magnitudinis,uocatur ab authoribus Canis,nomine totius imaginis. Vocatur etiā Syrius siue Syrion, Canicula, Arabice usitaro Alhabot. Audiendus est nobis Canis Syrius caniculosa.
B Bassus in cōmenta. Canis Syrius (inquiens) stella, est in medio centro cœli, ad quam cū Sol accesserit,duplicatur calor ipsius, & languore afficiuntur corpora humana.Syrium autē stellam uocatam putant, propter flammæ candorē, latini aūt ipsam Caniculam uocant. Vnde & dies Caniculares dicuntur, quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est,sed pro qualitate adiacentium cōmutatur. Nam aut uincitur, aut morbosis utitur uiribus.Hinc est,quòd cum certo tempore oritur,non semper est noxia. Hucusq; Bas. Sanè sciendum est Syriū dici à Græco uerbo σείριάω quod est sicco & arefacio,quia tunc maxima accidit siccitas & arefactio omnibus,fontibus,& terris.Germanicus de Cane, Bassus. Syrius. Dies Caniculares. Syrius unde.
Cum tetigit solis radios accenditur æstas.
Et Hyginus lib.2.Et Syrion appellasse per flāmæ candorem,quòd eiusmodi sit, ut præter cæteras lucere uideatur. Verū Hyginus hic dissentit ab alijs authoribus,in eo q; asserit,Canē in lingua habere stellam unam,q̄ Canis appellatur, in capite aūt alteram, quam Isis suo noīe statuisse existimat. Et Syrion appellasse, per flāmæ candorem &c.eriā distinguit inter Canem stellam & Syriū, tribuens Syrio,quem in capite locat,flāmæ candorem,& non huic, quæ est in lingua. In
C quo alijs cōtrarius est, & præcipuè Ptolemæo dict.8.Alma. qui eam stellā,quæ est in ore Canis & dicitᷣ Canis, ponit in prima quantitate fulgentissimā & in ultimo luminis,id est,lucidissimam. Et huic,quæ est sita in Capite, donat exiguā quantitatem,puta quintā.Ecce. Vna igitur & eadem stella dicitur Canis & Syrius. Vel appellatur Syrius à Græco σείρειν,id est, siccando quòd per æstū præcipuè canes faciunt,qui tempore canicularium maxime hiant ob caliditatem.

Nominatur & hæc stella Canicula.Plin.lib.2.ca.40.Iam Caniculę exortu accendi Solis uapores quis ignorat? Eius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur.Feruēt maria exoriente eo,fluctuant in cellis uina,mouentᷣ stagna.Orygem appellat Aegyptus ferā, quam in exortu eius cōtristari & contueri tradit, ac uelut adorare cū sternuerit. Canes quidē toto eius spatio maxime in rabiem agi,non dubium. Canicula.
De Oryge fera legito supra. Oryx.
Item idem lib.2.ca.49. ut.47.de Canicula. Ardentissimo aūt æstatis tempore exoritᷣ Caniculæ sydus. Sole primā partem Leonis ingrediēte &c. Idem lib.9. ca.16. Fluuiatiliū silurus caniculæ exortu syderatᷣ, & alias fulgure sopitur. Hoc & in mari Cyprino putant, & alioqui totum mare sentit exortum eius syderis. Quod maxime in Bosphoro apparet, Algæ enim & pisces superferuntur ab imo uersa omnia. Idem lib.18. Caniculā non raro accipit in significatu prędicto.

Nonnunquàm pro Procyone, id est, cane minore, ut supra à Plinio didicimus, D
& ab eodem capite 19. libri 18. his uerbis manifestatur cum ait. In 4. Calen. Maii canis occidit, sydus & per se uehemens, & cui præoccidere caniculã necesse sit.

A Canicula pro Syrio accepta dies caniculares, propter Solis aditum emergunt, quibus pharmaca & purgationes ab accuratissimis medicis prohibenrur.

Auicenna — Testis Auicenna 4. fen. primi cano. ca. 5. Et scito (inquit) quòd tempus quo maior canis ascendit, & hora qua nix super montes quiescit, & hora frigoris fortis, non est tempus sumendi medicinam. Medicina uero in uere & autumno bibenda est.

Hippocras — Et Hippocrates 4. particula Aphor. 5. Sub cane & ante canem molestæ sunt purgationes.

Canicularium inceptio. Hippocrates quo tempore floruerit. Auicenna quo tempore uixit. — Dierum autem canicularium inceptio uariatur secundum regionum diuersitatem & climatum ac latitudinum. Item secundum temporum uariationem, Et caniculæ stellæ de signo in signum, & de gradu in gradum mutationem. Et hoc pacto tempore Hippocratis medici, qui ante Christum humanatũ ferè 400 annis uitam egit & ad quartum scripsit clima, fuit canicularium exordium circiter diem 13. aut 14. Iulij. Tempore Auicennæ Hispani & Hispalensis, qui etiã ad quartum scripsit clima, post Christum annis 1100. ferè, inceperunt caniculares 15. 16. aut 17. die Iulij. In nostris regionibus, puta septimo climate, ubi polus E
arcticus eleuatur 47. 48. & 49. gradibus, & nostro tempore caniculares exordiri deberent Sole adeunte 10. 11. aut 12. gradum Leonis, circa Iacobum maiorem apostolũ. Sed usus nulla arte suffultus inualuit, caniculares inchoari sexta die Iulij & finiri 17 Augusti iuxta hunc uersiculum.

Octaua Petri Pauli incipit canis & finit octa. Laurentî.

Interpretatio uerborũ Bassi. — Ad Bassi uerba redeo, cum inquit. Syrius stella est in medio centro cœli &c.

Macrobius — Animaduertendum, Centrum in proprio significatu est punctus circa quem uoluitur orbis. Macro. libro primo de som. scipionis. In omni orbe uel sphærã medietas centrum uocatur. Nihil aliud est Centrum, nisi punctũ, quo sphæræ uel orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Centra igitur re ipsa existere circa quæ uoluũtur orbes. Plato adamantinam eorum uocat hypostasim inconuertibilem, æternam & stabilem, quæq; eodem semper se modo habeat. Proinde Centrum nõnunquàm à grauissimis authoribus accipitur pro circulo quodam maximo, qui orbem aut sphęrã suam in duas æquas secat partes, cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Sunt autem in primo cœlo aut mobili huiusmodi tres maximi circuli, duobus mundi polis alligati aut adhærentes. F

Aequnoctialis — Primus est æquinoctialis, qui primum mobile ab oriente in occidentem, & rursus ab occidente in orientem in duas partitur æquas partes. Cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Is ab utroque polo æquidistanter recedit, & in eo quotannis accidit bis diei & noctis æqualitas, puta in principio Arietis & Libræ de quo supra plura disseruimus in capi. de circulis sphæræ, & in ca. Cur quinq; dumtaxat æquidistantes in sphæra.

Colurus æquinoctialis. — Secundus appellatus est Colurus æquinoctialis transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius centrum est uniuersi, eius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierum & noctiũ æqualitatem.

Colurus solstitialis. — Tertius uocatur Colurus solstitialis uergens per utrosq; polos & principia Cancri & Capricorni, cuius etiam centrũ est mundi. Cuius officiũ distinguere solstitia æstiuũ & hybernũ, & is seruit nostro proposito. De his duobus circulis in superioribus ca. de Coluris. Cũ igitur pręterea reuoluimus tẽpora, offendimus Syrium stellam Anno humanæ salutis 849. uel circiter, fuisse in principio Cancri, quo tempore fortè Bassus uitam egit. Fuit igitur stella hæc sita in coluro solstitiali maximo circulo, cuius centrum (ut iam diximus) est centrum mundi. Cum igitur Bassus dicit, Syrium stellã esse in medio centro cœli, uult

A uult dicere Syrium esse in quodã maximo circulo cœlesti, puta coluro solstitiali, cuius centrum est centrum cœli, in quo is circulus descriptus est, & ex consequutiõe etiam ipsius circuli. Nam quemadmodum centrum (ut cõmemorauimus) maximi orbis & suorum circulorum est stabile, firmum & fixum, ita Sol cum suo motu ad hunc circulum circa principium cancri peruenerit, est in maximo accessu ad nos, qui aquilone habitamus, & stare uidetur. Est enim Sol in eo loco fixus, firmatus & stabilitus, quòd ultra uersus capita nostra, etiã minimo accedere neq̃at. Ecce centri & circuli cõformitas. Rursus cũ Sol Capricorni initiũ adierit, constituitur in maximo à nobis recessu, & iterũ uidetur stare &c.

Collibuit Basso, ut nostræ interpretationi maior reddatur authoritas, alia adiungere exempla. Plini. lib. 2. natura. histo. ca. 19. sic habet. Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ, bis permutatis spatijs, in auctum diei, bruma octaua parte Capricorni, noctis uero, solstitio totidem in partibus Cancri. Plinius in his uerbis, quo ad nostrum tractatum, in sententia, hoc uult. Solẽ bis in anno causam esse æqualitatis diei & noctis, & id usuuenire cũ Sol incidit in centrum terræ. Incidit autem Sol in centrum terræ, quando motu suo adit maximum hunc circulum, quem æquinoctialem appellitamus, cuius B centrum est idem cũ centro mundi. Quando igitur Sol est in principio Arietis aut Libræ supremæ sphæræ, describit motu diurno æquinoctialem circulum, & tunc est in centro terræ uel incidit in centrum terræ. Diximus enim centrum mundi esse stabile. Sic Sol in horum duorum signorum principijs inuentus, stabilit & firmat diem cum nocte in parilitate in uniuerso mundo. Plinius.

Et idem Plini. lib. 18. ca. 20. sic scriptum reliquit. Est præterea in cœlo, qui uocatur Lacteus circulus, etiã uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, sata cuncta lactescunt, duorum syderũ obseruatione, Aquilæ in septentrionali parte, & in austrina Caniculæ, cuius mentionẽ suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium & Geminos, solis centrum infra æquinoctialem secans, cõmissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusq; ad omnes frugiferas pertinent terras. Quoniam in his tantũ locis Solis terræq; centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atque mitis aër genitalem illum, lacteumq́ue succum transmiserit in terras, læta adolescunt sata. Et reliqua. De Lacteo Circulo, qui solus inter cœlestes uisui albicans apparet, ab- Plinius.

C unde diximus in superioribus in ca. de Lacteo circulo, de quo Plinius hic prognosticũ quoddam manifestat, satis & fructibus uel accõmodum uel incõmodum, obseruatis tamen duobus syderibus. s. Aquila in septentrione, & Canicula in meridie. Et quòd asserit Lacteũ circulum ferri, aut duci per Sagittarium & Geminos, olim habuit ueritatem, & etiã hodie, quod recentiores chartæ cœlestiũ imaginum lucide indicant. Et quòd subdit, Solis centrum infra æquinoctialem secans, optime dixit, cũ uerba ad Plinij tempora uel circiter referuntur. Nã Lacteus circulus in ea parte ubi Geminos adit, uergit in meridiem per Aequinoctialem, & postea (intellige tempore Plinij) secat uel attingit centrũ Solis sub æquinoctiali, hoc est, Colurũ Solstitialem, prout interpretati sumus. Et hoc pacto Lacteus à septentrione ueniens, primo adit Zodiacũ circa Geminos, postea Aequinoctialẽ uersus meridiem, dein centrũ Solis. i. colurũ Solstitialẽ, ubi tãgit Cancri principiũ. Et idem Lacteus à meridie in septentrionẽ iens æquinoctialẽ iterũ pertransiens, rursus secat centrũ Solis. i. Colurũ Solstitialem & principiũ Capricorni & seruatur ordo ut iamsupra. Circa cõmissuras. s. iuncturas aut intersectiones Lactei cũ coluro, Aquila uersus septentrionẽ obtinet locum, uersus meridiem uero Canicula. Et addit. Quoniã in his tantum locis solis, terræq;

centra congruunt. In his enim duabus cōmissuris .i. in his duabus partibus colu D
ri supra ostensis cō ueniunt centrum Solis & Terræ. Quia centrum Solis, id est,
colurus Solstitialis maximus circulus pro centro habet centrū mundi, & id cen-
trū est etiam centrum terræ. Et tantū in his locis ob præsentiam syderū Aquilæ
& Caniculę, causatur cœlestis afflatus aut influxus ad frugiferas pertinens ter-
ras. Obtutui hæc omnia facile subiicies aut per sphæram astrariam, aut mundi,
aut instrumentum per nos compositum.

Coniunctio solis & syrij. Ad Bassum reuertor cum subiungit. Ad quam cum Sol accesserit duplicatur calor. Scito Solem Syrium stellam accedere uel cum ea congredi, coniungi uel coire, tunc, quando Sol & stella in horizonte exortiuo simul ascendunt uel oriuntur. Et tunc afficitur Syrius occasu heliaco .i. solari quòd propter solis radios mane haud uideri potest. Sed postea propter Solis quotidianū recessum, incipit canis mane ante solem exoriri, & tandem uideri. De hoc accessu aut congressu & inceptione dierum caniculariū loquuntur domini medici. Quocircà Auicennæ uerba, cum inquit. Et scito quòd tempus, quo maior canis ascendit, hoc modo accipienda sunt, ut iam diximus. Neminē profectò credimus latere, Canem omni die naturali semel ascendere aut oriri. Sed uerba Auicennæ intelligenda B sunt, quo canis ascendit unà cū Sole, & hoc fit per congressum horizontalē eundem.

Tempus caniculare. Et rursus annectit Bassus. Quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est. Tempus id caniculare pestiferum determinant medici spatio 40. dierum Nonnunquam malū hoc aut uincitur aut cōmutatur, & hoc propter radios fortes planetarū in hoc tempus incidentes, puta Iouis, Veneris & quandoque Saturni.

Canis. Plinius. Appellatur præterea hæc stella, Syrius siue Canicula (ut diximus) Canis nomine totius syderis, de quo Plini. lib. 14. ca. 18. in fine Vina in apothecis Canis ortu mutantur quędā, posteaque restituuntur sibi. Et idem lib. 16. ca. 40. Canis ortu ligna esse scindenda autumat. Et idem lib. 18. ca. 28. deinde postridie ferè ubique confessum inter omnes sydus indicabis, quod Canis ortum uocamus, Solę primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & ferę ut suis locis diximus. Neque est ei minor uenera ratio quàm descriptis in deos stellis. Accenditque Solem & magnam æstus obtinet causam. Idem eodem libro in pluribus capitibus, modo de ortu modo de occāsu canis differit. Et Ouidius quarto Fastorum.

Ouidius. Signaque dant imbres, exoriturque canis. Macro. lib. 1. de Som. Virgi. 1. Geor. F

Macro. Virgi. Candidus auratis aperit cum cornibus annum

Iuli. Fir. Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Harum expositionem diximus supra capi. De occultatione & emersu æquidistantium. Iulius Fir. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cū Leone orientibus & occidentibus, sic scribit. In prima Leonis parte oritur Canicula quæ à græcis Syrion dicit. Quicunque hoc oriente sydere nati fuerint, effrenatos animos ad omne studium præposteri facinoris applicabunt, erunt etiā ab omni humanitatis gratia separati, & qui libenter omnia uiolentiæ studia sectentur, furiosi, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines uel oderint pariter & metuant. Erūt præterea animosi, & uerbosa sermonis affluentia inflati, & quos ad omne cōuitiū incautus sermo semper impellat. Hii etiā noua causarum iurgia cōcitantes, cor habent, crebris agitationibus palpitans. Vocem uero, crescentibus faucibus, canum latratus imitantem, ita ut sæpius impetu & furore cōmoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuant &c. Marcus Manilius libro quinto.

Mar. Mani. Cum uero in uastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula flammas
Et rapit igne suo, geminatque incendia solis. Et infra.

Hæc

A Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi constrinxerit unda,
Effrenos animos, uiolentaque pectora fingit,
Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque &c. Consonat cum Fir.

Ptolemæus dict. 8. Alma. supputat Cani pro sydere 18. stellas, 1. 3. 4. & 5. magnitudinis, eius tẽpestate omnes in Geminis, nostra in Cancro, dempta 17. quæ est ferè in fine Geminorum. Quæ in eius ore est lucens Alhabor. Vim habet Iouis & parum Martis. Reliquæ omnes Veneri assimilantur. Ptolemæus.

Tertio loco ad Canes subcœlestes uenio de quibus Plini. propemodũ innumera scribit, præcipuè lib. 8. ca. 40. Varro de re rustica lib. 2. cap. 9. duo ponit genera Canum. Vnum uenaticum, & pertinet ad feras bestias, ac syluestres. Alterũ quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorẽ, de quo pluro. Legito. Canes sub cœlestes. Varro.

Canes diuersorum generũ memorat Pollux, Laconicos ex uulpibus & canibus natos. Arcades, ex canibus & leonibus. Cyrenaicos, ex lupis & canibus. Castorides è Castore natos & uulpe. Eretricos, iussu Appollinis nutritos, quibus terram aratro uertebat. Molossos ex Epiro uenientes, prognatos ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit & anima inspirauit. Argolicos, à regione Argolica. Lybicos, à Lybia. Indicos, ab India regione ex Tigride & cane genitos. Cretenses, à Creta insula. Et alia plura. Transeo. Canũ genera.

B Plini. lib. 6. ca. 30. & Solinus ca. 43. asserunt in Africa esse gentes, quæ canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes. Sunt qui inferioris Pannoniæ regnicolis id ipsum semel contigisse affirment. Plinius. Solinus.

De Canum fidelitate, Docilitate & Morbis, plura apud alios offendes.

SEQVITVR LEPVS.

Lepus cœlestis sub pedibus Orionis constitutus, dicitur Orionis canes fugere uenantes. Nam ut uenatorem eum finxerunt, uoluerunt hoc etiã significare aliqua de causa. Itaq; leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam ab hac causa dissentiunt, negant tam nobilem & tam magnũ uenatorem oportere leporem uenari. Callimachum quoque accusari, quòd cum Dianæ scriberet laudes, eam leporino sanguine gaudere, & eos uenari dixisset. Itaque Oriona cum Tauro decertantem fecerunt. Nonnulli Leporem inter astra collocatum dicunt propter nimiam uelocitatem. Quare Lælius putabat leporem à celeritate dici, quasi leuipedem, siue quòd inter quadrupedes plus pariat, & quosdam fœtus pariat, quosdã uero in uentre habeat, sicut Aristoteles philosophus ait, qui de animalium ratione disseruit. Lepus. C Lælius.

Leporis autem historiam memoriæ prodiderunt. Apud antiquos in insula Lero nullum leporem fuisse, sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attulisse, & ad eius partũ diligentissime ministrasse. Itaque cum peperisset cõpluribus eius ciuitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaque non longo interuallo tantam multitudinem leporum procreatam, ut tota insula ab his occupata diceretur. Quibus cum ab hominibus nil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppressi, cõmuni consilio totius ciuitatis uix denique eos abigisse ex insula. Itaque Leporis postea figuram in astris constituisse, ut homines meminissent, Nihil esse tam exoptandum in uita, quin ex eo plus doloris, quàm lætitiæ capere posterius cogerentur. Leporis historia.

Lero. Leros. Historiam hanc Thomæ Radi.sic canit. D

Insula Lero aderat,
Sed natus non est Lepus illa.
Ardet in hociuuenis,
Prægnantem conducit & omnem
Pluribus ex genitis
Complet paruo tempore terram,
Nam populus cupiens
Pascebat gaudens & emebat,
Displicuit numero
Tandem excedens sæpe petitum,
Viuere quo ualeant
Cuniculi. His cum pastum subtrahit, arua
Seminibus populant.
Damnum cernens, nititur oris
Pellere de proprijs,
Quod uix multo posse peractum est.
Iupiter æthereis
Ornauit pulsum ignibus, ut sic
Mens hominum teneat,
Nil tam gratum prorsus amari
Quin dolor inde sequi
Maior, quàm sint gaudia, possit

Annotandum, Lero aut Leros ad nostrum propositum insula est maris Gallicani, non longe sita à Narbonensi prouintia. Ptolemæus libro 2. Geogra. capi. nono, tabula tertia Euro. Plinius libro tertio capi. quinto, in fine. Strabo libro quarto, sic habet. Post Stœchades Planasia, & Lero sunt, colonias habentes. In Lerone phanum est Leronis, è regione Antipolis hæc ipsa iacet. Haud absimilem historiam narrat Strabo lib. tertio, de Cuniculis, in descriptione insularum Balearium aut Gymnesiarum cum inquit. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis cõmoditatis adest, ullum noxium animal non facile B reperias. Nam cuniculos, quos plerique lepusculos appellant, nequaquam indigenas esse asserũt. Quinimmo cum ex propinqua insula, quidam marem & fœminam attulisset, tanta ab initio facta est eorũ procuratio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterentur & arbores & plantas uastarentur, satorum radices esitarentur. Quare insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras petijsse dicuntur, ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi sint nulla sibi inualescere damna permittunt. Itaque de industria catellas agrestes afferunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capistratas intra foramina dimittunt. Eæ uero quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris fugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt capessuntque.

Secundo, historia in se cõtinet apotrepticam.i. terrentem sententiam cum dixit, Nihil esse tam exoptandũ. Cui sæpius adstipulatur sacræ literæ. Salomon Prouer. 14. Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat. Esaias 24. Cessauit gaudium tympanorũ, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo cytharæ, cum cantico non bibent uinum, amara erit potio bibentibus illã. Et sequitur. Defecta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Aug. sup Psal. Temporalibus gaudent, qui bona æterna desiderare nõ norunt. Et id genus plures. F

Iuli. Fir. Iulius Fir. lib. 8. ca. 8. De claris syderibus cum Geminis orientibus & occidẽtibus de lepore sic habet. In Geminis parte septima oritur Lepus. Sub hoc sydere qui nati fuerint, tanta erũt corporis leuitate, ut cum currere cœperint, uelocitate sua agitati, aues superare uideanť. Et infra. Quòd si hunc locum Saturnus per quadratũ aut diametrum uiderit fugitiuos, faciet, qui lares suos, ad longinquas regiones migrantes, prono animositatis studio separabunt, atque ab ipsis diuidentur. Alludit pulchre Mar. Mani. lib. quinto, sic.

Mar. Mani.
Iam uero Geminis fraterna ferentibus astra
In cœlum, summoque natantibus æquore ponti
Septima pars lepores tulit, quo sydere natis,
Vix alas natura negat, uolucrisque meatus,
Tantus erit per membra uigor referentia uentos &c.

Aratus

A Aratus in Phœno. Pedibus aũt Orionis sub ambobus lepus incessanter omnibus diebus fugatur, at sem℘ Syrius à tergo ferẽ insequenti similis. Etiam ei cooritur atque ipsum occidentem insectatur. Tullius in fragmen. Arati. Aratus. Tullius.

Subterquе pedes quos diximus ante
Oriona iacet leuipes, hic fugit ictus
Horrificos metuens rostri tremebundus acuti,
Nam canis infesto sequitur uestigia cursu. De eodem Rufus Festus.

Et Ptolemæus dict. 8. Alma. donat ei duodecim stellas tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis, nostro omnes in Geminis de uiribus Saturni & Mercurij. Ptolemæus.

Ad Lepores mundi huius inferioris nunc accedo. Est autẽ Lepus piscis marinus qui limo gignitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, de quo Plini. lib. 32. ca. 1. in hæc uerba. Nõ sunt minus mira, quæ de Lepore marino traduntur Venenum est aliis in potu, aut cibo datus, aliis etiam uisus. Siquidem grauidę si omnino respexerint fœminam ab eo genere dumtaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitiũ fatentur, ac inde abortum faciunt. Remedio est mas &c. Et idem eodem libro ca. 5. 6. 7. & in multis aliis libris & capitibus. Est & alterius generis in mari magno similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos B & erectos habet, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eũ attigerit, dum in morbo est, manu aut baculo, animi defectum incurret &c. Lepus piscis.

Est præterea Lepus genus numismatis Rhegynorum, curru & Lepore olim celebre. Est autem Rhegium authore Plini. lib. 3. ca. 8. oppidum in margine Italiæ situm, cuſa dehiscendi argumento Græci nomen dedere, ῥηγνύω enim græcè. i. dirumpo dicitur Inde dicti Rhegyni. De Rhegio Solinus capi. 8. Et Ptolemæus libro 3 capite 1. Tabu. 6. Euro. Rhegium.

Proinde Lepus terrestre animal formidine præcellit alia animalia, facile nam℘ temereque terretur ac cõpauescit, raro in obuijs & celebribus locis quiescit, sed obductis densis latebris atque arbustis. Lepores mares concipere compertum, palpebris quidem clausis uigilare, apertis dormire. Inde natũ putatur adagiũ Lepus dormiens, quod apte dissimulatoribus conuenit. Visus hebes est atque cõfusus, interdiu quiescũt, noctu uagantur. Natalis loci præsertim amatores. Cursu adcliui uelotiores omnes, quòd pedibus prioribus breuiores sint. C Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant, auribus quippè motum dirigit, moderatur℘ tanquam remis, quod in alijs animãtibus plerum℘ efficit cauda. Canes cursu flexuoso sæpe decipit. Cum circumagitur altera aure ab ea parte dimissiore pro gubernaculo utitur. Enixa suos fœtus locis plurimis dispertit atque abscondit, putans eo modo à noxijs melius tueri. Vicem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit, euadere cursu cõtendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in media persecutione quiescens, post paulo leporis uestigia sectatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroque cõmeare, uti confusus uestigijs minime deprehendatur. Obseruauere ueteres leporis occursum in itinere abominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præsagire. Lepus animal

Scribit Aristoteles, animalium nulli contingere, dempto lepore, pedibus pilis obiectis at℘ hirsutis incedere. Quare Dasypũ aut Dasypodem uocari, quod hirsutos habeat pedes, δασὺς enim hirsutum pilosumque significat, ποὺς pedem, eapropter ambulans non sentitur. Apud Aristotelem & Plinium legimus, Leporẽ aut Dasypodem timidum animal omnium prædæ nasci, solum superfœtare, aliud educantem, aliud in utero pilis uestitum habentem, aliud implume, aliud inchoatũ, aliud nõ perfectũ. Hęc omnia de nostris leporibus dici possunt. Dasypus.

Ptox. A græcis Lepus πτὼξ, id est, timidus appellatur à πτώσσω græco uerbo, id est for- D
mido. Est enim, ut cõmemorauimus, omnium animaliũ formidolosissimũ. Ab
Lagos. auriũ magnitudine uocatur λαγὼς, quando λα intendendi uim habet & ὦς ὠτὸς
Dorica lingua dicitur auris. Auribus sanè ut diximus motum dirigit.
Plinio forsan nonnihil ansæ præbente irrepsit sententia formosos fieri die-
bus aliquot leporina carne uescentes, super quo locus est Martialis,

Martialis. Cum Leporem mittis, semper mihi Gellia mandas,
Septem formosus Marce diebus eris,
Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,
Edisti nunquam Gellia tu Leporem.

Leporum tria genera. Ad postremum, à Varrone lib.3.ca.11. de re.ru. didicimus trium leporum ge-
nera celebrari. Vnum Italicum hoc nostrum, pedibus primis humilibus, poste-
rioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui Lepus di-
citur cum prægnans sit, tamen concipere. Alterius generis est, quod in Gallia
nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant quòd toti candidi sunt. Tertij generis est,
quod in Hispania nascit͂ similis nostro lepori, ex quadam parte sed humile, quẽ
Cuniculum appellant. Cuniculi dicti ab eo, quòd sub terra cuniculos ipsi face- B
re soleant, ubi lateant in agris.

An Dasypus sit Lepus. Plinius. Sed hic grãmatici suscitant quæstionem. An Dasypus simpliciter sit Lepus.
Sunt nonnulli recentiores, qui Pliniũ tantæ doctrinæ & authoritatis uirum er-
rasse cõtendunt, quasi Dasypodem à lepore diuersum faciat. Qui libro 9.ca.55.
sic scripsit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter Dasypodem superfœ-
tat &c. Idem lib.10.ca.63. Dasypodes omni mense pariunt & superfœtant sicut
lepores. Sequitur eodem capite in fine. Sed superfœtant Dasypus & lepus tan-
tum. Hæc & consimilia eius uerba præ se ferunt differentiã ac diuersitatem in-
ter Leporem & Dasypum. Alij autem authorem summi nominis defendũt, qui-
bus ego me subscribo, quòd moris eius sit, quæ eodem genere continentur, in-
terdum ita diuidere, ut diuersa apud minus doctos esse uideantur. Quod illum
proprietate aliqua naturæ insigni adductum, fecisse minime ambigunt. Quod
Viuerra. ut dilucidius uideri possit, unũ de multis supponam exemplum. Ecce Viuerra
inter genera Mustelarum est. Plinius tamen libro 11.ca.49. distinguere uidetur,
ita enim scribit. Ossea sunt genitalia Lupis, vulpibus, Mustelis, uiuerræ. Et quid
de hominum diuersitate dicam, quę omnibus notissima est. Legito tamen Mar. F
Mani. libro quarto capite tertio, sic loquentem.

Sic alias aliud terras sibi uendicat astrum
Iccirco in uarias leges, uariasq́ue figuras
Dispositum genus est hominum, proprioq́ue colore
Formantur gentes, sociataq́ue iura per artus
Materiamq́ue parem priuato fœdere signant,
Flaua per ingentis surgit Germania partus,
Gallia uicino nimis est infecta rubore.

Et deinde per plurima metra, fe-
rè 100.

SEQVITVR ARGO.

STOEFLERI INTERPRE. Argo nauis longa dicta est, quam Argonautæ ædificari fecerũt. Hanc nõ-
nulli propter celeritatem Argo dixere, quod per antiphrasin intelligo,
quoniam Græci ἀργὸν pigrũ dicunt. Vel, ut dixi, ab Argonautis sic nominata.
Vel quòd Argus eam ædificauerit. Hanc primam in mari fuisse complures di-
xerunt & ob eam rem in cœlum fuisse translatam, & inter sydera collocatam.
Hanc nauim factam Pindarus affirmat in Magnesia, cui Demetrias nomen
est.

A est Callimachus aūt in iisdem finibus ad Appollinis Actij templum quod Argonautæ profiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pegase uocatur, eo quòd nauis Argo ibi primum compacta dicitur, quod est Græce πηγνύω. Homerus hunc eundem locum, in Thessaliæ finibus esse demonstrat. Iason igitur fabricata in sinu Pegaseo longa naui, quæ Argos uocitata est, omnes ferè totius Græciæ iuuenes animo & uiribus præstantes cōuocauit. Inter quos Hercules fuit, Orpheus, Castor, Pollux, Zetus & Calais, aliique complures, quos Poetæ ob insignem uirtutem semideos appellant. Hi à nauis nomine Argonautæ sunt dicti. Instructa igitur naui à sinu Pegaseo secunda aura profecti, primū in insulā Lemnon delati sunt, deinde ad Colchos peruenere. Colchorum rex ea tempestate fuit Oeta filius Solis, ex Persea uxore, authore Diodoro Siculo, duos genuit filios Oetan & Persen, sæui ambo. Ex Perse nata est filia Ipsea, super ans audacia parentem, & cruciatu hominum læta, ac uenenis conficiendis plurimum studij impendit, patre ueneno sublato regnum assumpsit. Dehinc nupsit Oetæ patrio, ex quo tres liberos peperit Circen, Medeam, & Aegialeum postea Absyrtus uocatū. Medea licet ipsa quoque à matre & sorore ueneficiorum artem didicisset, diuerso tamen erat ingenio, quippè patrem hospites ma B ctare solitum, flectere precibus & ad benignitatem ducere conabatur. Aliquando etiam eo inuito hospites è uinculis eripiebat, quocirca indignatus pater eam carceri destinauerat, sed Medea ad Solis aui templum, quod in littore situm erat confugiens, co se receptaculo ueluti Asylo tuebatur. Inter hoc cū Argonautæ noctu ad littus peruenissent, Medea Iasonis amore incensa, sese illi connubio iunxit, modumque quo ignipedes tauros subigere, & aureo uellere potiri sine discrimine posset, edocuit. Iason itaque auxilio eius optatam prædā adeptus. Medea igitur cum raptore profecta est, post longam nauigationē, tandem ad Thessaliam uenit.

Argonautæ

Huius nauis nō tota effigies inter astra uidetur, diuisa enim est à puppi usque ad malum, ut significet minime desperandum esse hominibus, etiam cum naues fuerint fractæ. Hanc fabellam Tho. paucis his attingit metriculis.

Hic nauis fulget æthere
Sulcandis prima fluctibus
Mersa atris quòd sit æquore.

Aratus de Argo sic scripsit. At Canis magni contra caudam uoluitur Argo à puppi. Nō enim huic ex more sunt cursus, sed retro agitatur uersa, ceu etiam ipsæ naues cum nautæ inuertunt rostrū, portum appellentes, atque subito quilibet resulcat nauem, retrograda uero at-C tingit continentem, sic à puppi Iasonica trahitur Argo, atque quibusdam partibus obscura & sine stellis &c. Germanicus Cæsar de Argo naui propemodū cum Arato concordat. Accedit & Tullius in fragmen. Arati. Et Rufus Festus.

Aratus.

Germanicus. Tullius. Rufus.

Magnus Iasoniam cauda canis extrahit Argo,
Puppe refulgentem &c.

Iulius Firmicus libro octauo ca. 20. de Myriogenesi Tauri. Oritur cum Tauro nauis. Quæ si in horoscopo fuerit inuēta, negotiatores faciet hilares semper & lætos. Quòd si ibi beneuola stella fuerit, erunt potentes naucleri. Si uero Martis testimonium accesserit & Lunæ per maria & terras exercitum ducent, equitibus, peditibusque propositi, sed ira uel indignatione principis morientur infelices. Et subdit. In ipsa autem naui, quicumque horoscopum habuerit, nauta erit, gubernator nauis, negotiator, seu nauium faber uel artificiosissimus architectus. Et idem de eadē capite uicesimo septimo, ferè in fine. Legito. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Tum Procyon, uelox'que lepus, tum nobilis argo
In cœlum subducta, mari quòd prima cucurrit,

Et idem libro quinto in principio. D

Hinc uocat Orion magni pars maxima cœli,
Et ratis heroum, quæ nunc quoq; nauigat astris.

Ptolemæus dict. 8. Alma. naui adscribit 45. stellas, 1.2.3.4. & 5. magnitudinis. Maior harum in ordine 44. primæ magnitudinis, Arabibus dicta est Rubayl, à nostris Canopus, de qua in fine huius capitis differemus. Omnes de complexione Saturni & Iouis, fueruntq; à Ptolemæi tempore usq; in nostra in Geminis, Cancro, Leone & Virgine. Hic breuiter adnotare decreuimus, non prorsus fabulosum esse, quòd de Phryxo dicitur, qui arietis ductu mare secans ad Oetã Colchorum regem incolumis peruenit. Item Europen Agenoris filiam à Sidone tauri officio per mare ad Cretam insulam deportatam. Et nonnullos in anseribus pelagus sulcasse. Rursus Lybes hircis maria nauigasse. Eruditi phryxi nauigium interpretantur κριὸν, id est, Arietem, quòd phryxi nauigium in summo aut puppi, Arietis imaginem præferebat. Sic Taurus qui Europen rapuit nil aliud fuit quàm Tauri forma præsignis nauicula. Item nauigium Anseris imaginem ostendebat, quem Græci uocant χῆνα. Et in Libya fuisse nauigia quæ dicerentur Chrij, id est, Arietes aut Tragi, id est, Hyrci, à forma (ut diximus) præsigni nauigiorum. B

SEQVVNTVR HYDRA, CRATERA, CORVVS.

Aratus, Cæsar Ger., Tullius, Bassus, Rufus, Hyginus

AVthores astrologiæ Aratus, Cæsar Germa. Tullius, Bassus, Rufus, Hyginus, tres has imagines quibus una ratio sydereæ sublimitatis assignat, in unam collegerunt fabulã. Hydra, ad cuius caudam coruũ sedere dicunt & in eius fermè medio crateram aut urnam afferunt, est signum in parte austrina caput deflexum habens ad Cancrum. Cuius sinuosi corporis medietas est cõnexa sub Leone, caudam uero extendit ad Centaurum, supra quã sedet Coruus. Qui ideo inter astra collocatus dicitur, eo quòd fuerit in tutela Apollinis, à quo missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret. Qui cũ uidisset arbores complures immaturas ficus habentes, uolans consedit in eis, donec maturæ fierent, & aquam differre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio cum ille ficus comedisset, & se dijs peccasse sensisset, denuo ad fontẽ, ut aquam hauriret, redijt, & ab Hydra perterritus, uas uacuum reportauit, dicens excessisse aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi coruũ peccasse, alia aqua F usus est, hac ignominia eũ affecisse, ut quàm diu ficus cõquerentur, Coruus bibere non posset, imo quòd habeat guttur pertusum illis diebus, ut Aristoteles dicit in libro qui de bestijs inscribitur. Et Isidorus in naturalibus uel in physicis tradidit, quòd ipse peccati pœnas daret, & postea astris intulit. Itaq; cum uellet significare sitim Corui, inter sydera constituit Crateram, & supponit Hydram, quæ Coruum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremã uerberare, & tanquàm non sinat ad crateram uenire, ut bibat. Huic fabulæ accedunt metra hæc Thomæ Radini.

(Margin: Aristoteles. Isidorus.)

Numina sacrifico ritu placare tonantis
Phœbus amans, coruum ferre iubebat aquas.
Concitus ille abijt,
Et fontem uitrei petens fluoris
Conspicit ficus, sed acerbiores
Quas cupit, at mens
Hortatur domini iussa modo impleat,
Hoc uotum modo impleat.
Sed tandem superat fœda libido

Aratus

De Hydra, coruo & cratere Aratus sic scriptum reliquit. Præterea quoq; aliud eminus uoluitur sydus (Hydram eam uocat) id uero uiuo simile longe uolutatur atq; ei caput sub medium Cancrũ pergit, uolumen uero sub corpus Leonis. Cauda autẽ pendet super ipso Centauro

A Maturasq́ue moratur.
Ingluuies uolucris cruciat deum,
Sacraq́ꝫ cœpta alijs perfecit undis.
Distentus aquas detulit
Nitenti & patera,
Hæc omnia spernit
Mentis apollineæ furor ingens,
Coctæ quoqꝫ tempore ficus
Quod sit pœna, sitim tradit Coruo.
Et lumine postquam
Sydereo induit, hinc beatam
Pateram locauit, undis
Suauibus implens, pocula q̃ uetent
Hinc statuit fauces hydræ feras.

tauro. Porrò medio uolumine Crater, extremo autem insidet simulacrũ Corui spirã mordenti simile. In ea sententia est etiã Rufus cum inquit.

Desupꝫ ingenti sese agmine porrigit Hydra. Rufus.
Quę prolata salo lõge latus explicat æthra,
& reliqua. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Mar. Mani.

Cui proximus anguis
Squãmea dispositis imitatꝰ lumina flãmis
Et phœbo sacer ales, & magno gratus hiatu Crater.

De Cratere Iul. Firmi. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cum Leone orientibus & occidentibus, sic. In Leone parte tricesima oritꝰ Crater. Qui hoc oriente sydere natus fuerit, irriguos amabit cãpos, & fontes & riuos seu fluuios ab alueo suo, ad alia loca deducet. Erit quoqꝫ uinearum & amator & cultor, & qui infœcundis fœcundos inserat surculos, uel qui buxeas arbores tondens, in bel-
B luas fingat, aut uirides porticus in circulũ flexis uitibus faciat. Sed hic uinũ, sine aquæ admixtione libẽter bibet. Quòd si actus illi beneuolarũ stellarum radius decreuerit, humidas merces negotiabitur. Haud dissimilem habet sententiam Marcus Manilius libro quinto.

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis
Crater & auratis surgit stellatus ab astris.
Inde trahit quicumq́ue genus, moresq́ue sequentur,
Irriguos ruris campos, amnisq́ue lacusq́ue
Et te Bacche tuos nubentem iungit ad ulmos &c.

Ptolemæus dictione octaua Almage. donat Hydræ uigintiquinque stellas in secunda, tertia, quarta, quinta & sexta magnitudine. Eius principium fuit tempore Ptolemæi in decimo quarto gradu Cancri, finis uero in decimo quarto gradu ferè Libræ, nostro principiũ in quarto gradu Leonis, finis in tertio Scorpij, de natura Saturni & Veneris. Crateræ seu uasi numerat Ptolemæus septem stellas, quartæ magnitudinis. Sua tempestate in Leone & Virgine, nostra in Virgine, de complexione Veneris & parum Mercutij. Coruo Ptolemæus supputat septem stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis fuere cum ui-
C tam egit in Virgine omnes, hodie in Libra, Saturno Martique similes.

Hic animaduertendum est, domini Theologi per Hydram allegorice accipi- Studiositas
unt studiositatem. Est autem Hydrus mas, & Hydra fœmina, authore Plini. li- Hydrus,
bro uicesimo nono capite quarto, anguinum genus quod in aqua uiuit, omni- Hydra.
um in orbe terrarum pulcherrimum. Sed mihi satis mirum est, quid id sit, quod diuinos uiros Theologos eo perduxerit, per Hydram studiositatem posse intelligi? Ego uix tandem anxius secretum ima ferè aure hausi. Diuinando igitur loquar, & ut id commodius & lucidius fieri possit, hoc prouerbium omnibus studiosis obijcio.

Amantium marsupia porri folio uinciri.

Prænotandum igitur Studiositas pars est subiectatiua Modestiæ quæ à Sancto Thoma secunda secundæ quæstione centesima sexagesima sexta, censetur moderatio quædã appetitus illius, de quo in exordio Meta. Aristoteles. Omnes homines natura scire desiderant. Sed melius, ut pluribus placet, sub temperantia cõstituitur, & ut eius potentia dignoscatur ibidem subditur. Dicit Philosophus 2. Ethi. ꝙ ad hoc

quòd homo fiat uirtuosus, oportet φ seruet se ab his ad quę maxime inclinat natura. Et inde est, quòd quia natura præcipuè inclinat ad timendū mortis periculum & ad sectandum delectabilia carnis, laus uirtutis fortitudinis consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula. Et laus uirtutis temperantiæ in quadam refrenatione carnis à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animæ inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem rerū desiderat, & sic oportet quòd laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte uero naturæ corporalis homo inclinat ad hoc, ut laborē requirendi scientiam uitet. Quantum igitur ad primum studiositas in frenatione consistit & secundū hoc ponitur pars temperantiæ. Sed quantum ad secundum, laus uirtutis huiusmodi consistit in quadam uehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Hactenus Thomas. D

Amoris uis in omibus rebus.

His prænotatis ad prouerbium redeo, quo exprimitur uis affectionis amoris inenarrabilis. Eo designatur irretitos amoris laqueis, non ferè temperare sibi, sed quicquid habent passim supra modum exponere, nullam omnino æquitatis libram obseruantes. Hæc sanè esse amoris potentia traditur. Percipitur id quoq; experimentis, ut nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuersos inducere ualeat, ut qui affectet omnia & audeat. Nam qui silentio prius ad reprehensionem usq; studebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimisq; desidiosum uideas satagere & studiosius labori sese subijcere. Et quod miremur sine fine, perparcum quoq; & qui minima quæq; plurimi facit, uideas si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum molliri, ac remitti, ut tractabilior fiat ac iucundior. Sed his missis. Inspicienti altius paulo & in intima naturæ se insinuanti innotescit apertissimè, sicuti ex Platone colligere haud erit difficile. Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid etiam pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere. Quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus, aut inuenimus, quod nisi inuestigationis oblectamentum inhæreret affixum fieri nunquàm posset. Inueniendi quippè desyderium est & incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinæ præcepta tradituri, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrum dixere amorem nihil omnino à ueritatis ratione uidentur aberrasse. Quin idem artis opera exequi accuratissime deprehēditur, & exactissime cōsummare. Quid quod in artibus singulis artifices ipsi inquirunt, nil aliud quàm amorem? Quid aliud medicina consyderat, quàm quomodo humores quatuor corporis amici inuicem fiant atq; permaneant? Quos cibos, ac potus cæterosq; uiuēdi aut medendi usus amet natura atq; requirat? Idem quod neminem latet obseruatur in Musica. In est syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam astronomi consyderant. B F

Vatum quoq; ac sacerdotum facultas in hoc potissimum uersari uidetur. Vt quæ hominū seruitia Deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Tandem concludere licet. Vt illum etiam nodum dicamus perpetuū, Mundi copulam, partiumq; immobile sustentaculum ac firmum totius machinæ fundamentum. Ex his coronidem elicio. Amorem in omnibus ad omnia esse, omnium authorem seruatoremq; existere, artiumq; uniuersarum dominum atq; magistrum. Quocirca studiosi quicunq; operam nauare debent, ut studiositatem ipsam stabili sibi iungant connubio, ornentq; amoris annulo. Accedit etiam cōmemoratis Hydræ natura ad studiositatem nos admonens cum aquis delectetur, & scientijs (quæ per aquas notantur) studiositas exornetur. Stellæ & Hydræ quæ (ut diximus) in uirtute operibus Saturni & Veneris assimulantur

Amor artium magister.

A tur amorem præ se ferunt authore Ptolemæo tertio quadripartiti inquiente, Quòd si veneri Saturnus assimiletur, amabit occulta, diuinator, de diuinis cogitabit, pacificus, uerecundus, amator scientiæ, fidelis, abstinens &c. Alludit Hermes de stellis Beibenijs. Si unam (inquit) istarum de natura Veneris & Saturni inueneris in ascendente uel decimo in natiuitate alicuius, natus erit fortunatus & diues amator plantarum, arationum & seminum & ædificiorum &c. Hæc omnia apertissime studiositatis exercitia celebrant. De his Hactenus.

SEQVITVR. CENTAVRVS.

Contuendum. Centauri Ixionis regis Lapitharum & Nubis filij fuisse dicuntur, media parte homines media equi. Ixionem quippe tradunt Phlegiæ filium à Ioue in cœlum assumptum, Iunonem de adulterio ausum interpellare, quod cũ ab uxore Iupiter intellexisset, opposuisse illi nubem sub Iunonis effigie. Cum qua congressum Ixionem Centauros genuisse. Quorum nomina Eurytus, Amycus, Gryneus, Rhetus, Orneus, Licidas, Medo &c. Est & Chiron Centaurus nostro seruiens tractatui. Cuius fabulã Hyginus his ferè scribit uerbis. Centaurus hic dicit nomine Chiron Saturni & Phyllirę filius esse. Quare etiã à pluribus Phyllirides dictus, qui non solum cæteros Centauros, sed homines etiam iustitia superasse dicitur. Fertur habitasse Chironem in Pelio monte inter homines ęquissimũ, à quo Aesculapius medicina, Achilles cythara, in astrologia Hercules literis instructi sunt. Cuius hospitio cũ Hercules uteretur, sicut Antisthenes dicit, & simul cum Chirone sedens sagittas consyderaret, fertur una lapsa pedem eius uulnerasse, acceptoque uulnere illum animam exhalasse & ab Ioue astris illatum. Est aũt signum ad aspectum Sacrarij. Vnde etiam ad idem Iouis uoluntate cũ hostia uenire & sacrificare uidetur. Iste Chiron ab Homero iustissimus appellatus est. Et ab Ouidio quinto Fast. Vbi plenius diffuso carmine istius gesta celebrat. Germanicus etiam in Aratum sic cecinit.

Hic erit ille pius Chiron iustissimus, omnes
Inter nubigenas, & magni doctor Achillis.

Omnes denique in hoc conueniunt eum & iustitia & pietate omnes tunc temporis homines excessisse.

C Inde cœlum meruit
Claris tolli radiis
Insignitus.
Sic seruans iustitiam
Si non clemens pietas
Desit, uiuens
Virtute ornatur, amans
Recti, astris post obitum
Illustratur.

Præterea annotandum Seruius de Centauris aliam narrat fabulam. Cum Thessalus rex bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset. Illos cum cursu pedestri non sufficerent, equos ascendisse, eorumque uelocitate armentum assecutos, stimulis agitando ad stabula reduxisse. Hinc à κεντεῖν greco uerbo, quod pungere est & stimulare Centauros dictos. Et quoniam uel currendo uelociter, uel dum equi eorum in transitu Penei fluminis potantes capita inclinata tenerent, unũ esse animal uidebatur, datũ huic opinioni locũ, ut semiequi & semihomines essent. Sic Seruius & nõnulli aliidũ fabulã ad historiam reducere uolunt, maiorem fabulã confinxere. Veritas autẽ historiæ hoc habet. Centauri populi sunt Thessaliæ secundũ Pelium montẽ habitantes, dura sanè & aggrestis natio. Hi primi pugnare ex equis inuenerũt, cũ ante equis uehi Bellophorõ, frenis & stratis equorũ uti Peletronius inuenissent

hinc igitur datus fabulæ locus & à stimulando calcaribus equo Centaurus appellatus est. De centauris Plinius lib. 7. ca. 56. Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium mõtem. De ijsdem idem lib. 36. ca. 5. bis. Et Solinus ca. 13. de Thessalia. Et Strabo libro 9. de tumulo centaurorum. Et eodem eosdem duram agrestemq; nationem appellat. Virgilius sexto Aeneidos. D

Virgilius.

Centauri in foribus stabulant. Et secundo Geor.
Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
Centauros leto domuit, Rhetumq; Pholumq;,
Et magnum Hyleum Lapitis cratere minantem.

His proximi erant alij populi Lapithæ, ab alijs Laphitæ à Laphita Apollinis filia nominati iuxta Othryn montem eiusdem prouinciæ habitantes. De quibus Plinius libro 4. ca. 8. Pindus & Othrys Lapitharũ sedes ad occasum uergentes. De quibus etiam Solinus & Strabo ubi supra.

Plinius.

Isidorus.

Sed forsan quispiã addubitat, an ne sint hodie uel olim fuerint huiusmodi homines cẽtauri, nec ne. Respondeo, Viros facile doctissimos de miris hoĩm figuris, admiratu digna scriptis reliquisse. Puta Plinium libro 4. ca. 13. libro 5. ca. 8. libro 6. ca. 30. per totum. Et lib. 7. ca. 1. & 2. per totum. Solinum ca. 31. & 43. Pom. Melam libro 3. de insulis septentrionis ferè in fine. Augustinus libro 16. de ciui. dei ca. 8. Isidorus Ethimo. li. 11. Vt sunt gratia exempli gentes, Cynocephali, Cyclopes, Blemmiæ, Arimaspi, homines auersis plantis octonos digitos in singulis pedibus habentes. Satyri, Pygmæi, Hippopodes, Satmali aut Enotocœti. Inter has, & alias id genus fermè innumeras, nõ offendo homines effigies semihominis & semiequi habentes Centauros nominatos. His tamẽ Hippopodes nõ nihil accedunt, humana usq; ad uestigium forma in equinos pedes desinunt, ab habitu & forma corporis nomen sumptum quasi equi pedes dicas. Græcis enim ἵππος equus πὸς pes. De Centauris scribit diuus Hierony. in uita sancti Pauli primi Eremitæ, in hæc uerba. Cum iam 113. ætatis suæ anno beatus Paulus cœlestem uitam in terra ageret, & nonagenarius in alia solitudine moraretur Antonius, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum intra se meliorem monachorum in Eremo consedisse. Atq; illi per noctẽ quiescenti, reuelatum est esse alium interius multo se meliorem, ad quem uidendum deberet properare. Illico erumpente luce uenerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire uelle quo nesciebat. Et iam media dies coquẽte de super sole feruebat, nec tamen à cœpto itinere deducebatur dicẽs, Credo in Deum meum, quòd seruum suũ, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his conspicatur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Centauri uocabulum indidit. Quo uiso salutaris impressione signi armat frontẽ. Et heus tyro, inquit, qua nam in parte seruus Dei hic habitat? At ille barbatũ nescio quid infrendens & frangens potius uerba quàm proloquens, inter horrentia ora satis blandum quæsiuit alloquium, & cum dextræ manus protensione cupitum indicat iter, ac sic per patentes campos uolitando transmittens se in fugam ab oculis mirantis euanuit. Verum hoc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut solet, eremus monstruosorum ferax animalium istam quoq; gignat bestiam, incertum habemus. Hucusq; Hieronimus. B F

Hieronymus

Aratus

Deinde cognoscendum, Aratus de centauro, sic habet. Huius enim partes homini assimilatæ infra iacent Scorpium, posteriores uero equinas sub se chelæ habent. At is dextram continuo pandenti assimilatus est, contra rotundam arã. In eo item strictim alia ualde prensa ducta est per manum fera, sic namq; ipsam priores appellarunt. Iulius Fir. libro 8. ca. 13. In scorpione parte 12. oritur centaurus.

A taurus. Hoc oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor
& cultor, uel eorũ exercitator, aut mulomedicus aut equinarius. Si uero Mars
hũc locum prospera radiatione respexerit, faciet inter equites militares. Quòd
si Mercurius hunc locum uiderit, herbarios faciet, qui.s. herbas solerti artes col-
lectas ad medelam laborantium seruent. Marcus Mani.lib.1.ca.quarto. Mar.Manl.
Et duplici centaurus imagine fulget
Pars hominis tergo pectus commissus equino. Idem Germani- Germanicus.
cus de eodem, aliqui eius uersus supra expositi sunt. Rufus quadrat cũ Arato. Rufus.
Ptolemæus dict.8. Alma. annumerat Cẽtauro 37. stellas, in prima, secũda, ter Ptolemæus.
tia, quarta & quinta magnitudine, suo tempore omnes in Libra, nostro in Li-
bra & Scorpione. Stellæ cõstitutæ in forma hominis Veneris & Martis gerunt
similitudinẽ. Et q̃ sunt in figura Equi, quemadmodũ Iupiter & Venus operanť.
Hic pulchra occurreret allegoria moralis de Iustitia, de qua in superioribus
in signo Persei disseruimus. Missam etiã impræsentiarũ facimus ipsam pietatẽ.

SEQVITVR fera quam Centaurus tenet.

GEstat in manibus Chiron ille, cuius iam supra mentionem fecimus, Hosti- STOEFLERI INTERPRE.
B am super altare offerens & βύρσαμ.i. utrem uini plenum in quo libabat dijs Fera.
in sacrario. Hostia quã manu dextra tenet à plerisq; Bestiola appellatur. Eam Bestiola.
græci θηρίον nominant, ab aliis bestia, fera. A uetustis tralatoribus Alma. & qua- Thirion.
dripartiti Lupus. Ptolemæus quippè 8. Alma. Lupo assignat 19. stellas, tertiæ, Bestia.
quartæ & quintæ magnitudinis, sua tempestate in Libra & Scorpione, nostra Lupus.
omnes in Scorpione. Iulius Fir.lib.8.ca.29. In ore Lupi qui nati fuerint, saltato Ptolemæus. Iulius Fir.
res erunt, sed Marte attestante, miserabiliter à canibus comedentur.
Terrestriũ Luporum tria sunt genera. Est enim Lupus herba, de qua Plini. Terrestres lupi
lib.21.ca.15. de herbis sponte nascentibus quibus plerȩq; gentium utuntur in ci- Lupus herba.
bis &c, Est & Lupus Piscis clarissimus à uoracitate dictus, & quòd solus natet, Lupus piscis.
ait Aristoteles, leuis ac mollis, cancrorum marinorum maxime affectator, lapi-
dem quendã in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur. Et ut Plinius lib.9.ca.
54. refert, capitur Romæ laudatissimus in Tyberi amni inter duos pontes. De
eo legito Plini.lib.9.ca.17.51.54.& 62.& lib.31.ca.8.& lib.32.ca.2. Hunc hodie ple
rics eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur
C & præstantissimi saporis est. Est præterea Lupus animal noxium uoracissimũ, Lupus animal
prædam comedit sine masticatione, ita ut in tres dies sufficiat Taurum à tergo
aggreditur, cornua cauens noctibus grassatur. Flumina tranant seriatim, quo-
libet eorũ præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Ex Grȩco nomen
sumpsit. Is enim græce λύκος dicitur. In Olympo Macedoniæ monte & Creta
insula nullus reperitur. In Italia (authoribus Plini.lib.8.cap.22. & Solino ca. 8.) Plinius.
quoque ut creditur luporũ uisus est noxius, uocemq́ue hominis quem priorem
contemplentur adimere ad præsens. Accedit diuus Ambrosius 6. Hexam. Lu- Ambrosius.
pus (inquit) si prior hominem uiderit, uocem excipit, & despicit eũ tanq̃ uictor
uocis ablatæ. Idem si se præuisum senserit, deponit ferociam & non potest cur-
rere. Ex hac lupi proprietate sumptum est adagium, apud Terentium in Adel-
phis Lupus est in fabula. Cum quempiam, ob eius præsentiam, in quem loqui- Lupus est in fabula.
mur silendum esse significamus. Inter animalia uix lupo alterum magis homi-
nibus noxium reperitur. Vnde apud Atticos cautum lege fuerat, ut ei qui Lu-
pi catulum peremisset, talentum daretur. Ei uero qui adultum necasset, talen-
ta duo fuerant instituta. Hunc quippè morem etiam nostra tempestate pluri-
mæ seruant urbes, ut qui uel Lupos adultos uel catulos urbiũ rectoribus defe-

rant, præmium quodpiam inde deferentes recipiant. Capræ lupoq; splendent D
oculi, lucemq; iaculantur. Lupi dexter dens caninus in magnis habetur operi-
Lupi caput cur portis affigitur. bus ut homini in passione sua qua lunam senserit opituletur. Veneficijs rostrũ Lupi inueteratum resistere aiunt & ob id uillarum portis præfigunt. Reliqua de Lupis legito apud Plinium, Solinum & alios.

SEQVITVR, Thyrsolochus quem Centaurus præfert.

STOEFLERI INTERPRE. Thyrsi. Ouidius

ADnotandum Thyrsolochi aut Thyrsi hastæ sunt aculeatæ, pampinis aut hederis obtectæ & ornatæ, quas olim in Orgijs Bacchicis quatiebant & Bacchi sacerdotes gestabant. Ouidius quarto Meta. Fabu. prima Baccharũ habitus describens sic ait.

Immunes operum famulas dominasq; suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat.

Et idem libro 11. Fabu. 1. De Threissis mulieribus Bacchis, in Orpheum uatem B
furentibus ac impetum facientibus, sic canit.

Vatemque petunt, & fronde uirentes
Conijciunt thyrsos non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices &c.

Diodorus. Diodorus siculus lib. quarto, de Dionysio tertio sic scribit. Hic specie decorus primo in choreis & multarum thyrsis summa in uoluptate ludoq; nutritus, atque educatus est. Tum fœminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato orbem terrarum circuit. Macro. Macrobius etiam libero patri thyrsum adscribit.

Præterea sciendum quòd hæc imago Thyrsolochi quæ particularis & pars centauri est, non reperitur apud Aratum, Ptolemæum, Germanicum, Rufum & Hyginum, de ea tamen loquitur hic author noster. Et Bassus de centauro cũ eius supputat stellas. In Thyrso (inquit) tres habet. Verum ex descriptione formæ centauri ipsius Ptolemæi haud difficile esset coaptare stellas pro formatione huius Thyrsolochi aut hastæ. Vt sunt 12.13.14.15.16.& 17.

Hic paucis adijcere libuit, Hastarũ inuentores fuisse Lacedæmonios. Testis F
Plinius libro 7. ca. 56. In ueterum memorijs legimus hastas regij fastigij insigne & diadematis loco fuisse & summa armorum. Quã ob causam uiri fortes ea donantur & captiui sub eadem ueniunt. A rerũ item origine deorum immortalium uice cultas, obseruatum est. Ex cuius ritus memoria diu quoq; custoditum ut deorum simulacris adderentur. Inde fertur in Sicilia fuisse urbem, cui nomẽ Aegion, uetustissimam, dearum religione celeberrimam, quarũ simulacris tum Meriones tum Vlysses hastas affixerint.

L. Sicinium Dentatum, Plinius scribit libro 7. ca. 28. propter egregia belli facinora, fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram nonnulli intelligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primũ uicisset in prælio.

SEQVITVR THVRIBVLVM.

Ara. HAec cœlestis effigies usitato appellatur Ara, uel Altare, nõnũquã Sacrarius, Lar, & Thuribulum. Cui hæc datur fabula. Ara est in qua primum dij existimantur sacra & coniurationem fecisse, cum Titanes oppugnare conarentur. Eam autem Cyclopas fecisse, & in memoriã facti stellificata, ab eo ritu homines

A mines dicuntur instituisse sibi, ut cũ aliquam rem efficere cogitarent, prius sacrificarent, quàm agere cœpissent. Huic fabulæ alludit Tho. Radi. sic.

Ara hæc syderibus nitentiorem
Sortita auxilio domum deorum
Splendet luce perenni.
Et cur? prima fuit sacris referta
Firmo & fœdere cum deos gigantum
Vrgebat furor effrons
Concordes animos fides reuinxit
Vt mentes hominum graues tumore
Numen frangeret unum

Aratus de Ara. Et sub flagrante aculeo monstri magni Scorpij, propè austrũ, Ara in cœlo pendet. Quam certe modicũ quidem ad tempus in alto existentẽ senties &c. Arato propè accedit Rufus Fe. multis metris. Iuli. Fir. lib. 8. ca. 26. In Ara qui nati fuerint, sacerdotes erunt, habentes tantũ ex sacrificiis uitæ subsidia, sed mala morte pereuntes. Aratus Rufus Iuli. Fir.

Et idem eodem lib. ca. 29. In Ara qui nati fuerint, de sacrificijs uitæ subsidia consequentur, sed tamen exusti igne peribunt. Neque sibi ipsi aduersatur cũ ca. 13. octaui sic scribit. In prima parte Scorpij oritur Ara. Hoc oriente sydere, qui nati fuerint, cum beneuolarũ stellarum testimonio, erunt sacerdotes, prophetæ, neocori ac sanctissimæ cuiusdã religionis antistites, & diuinas quasdam artes, studiosis, ac sacris quibusdam interpretationibus explicantes. Hic enim Fir. loquitur, de Ara adiuta felicibus radiis beneuolarum stellarũ, alibi simpliciter, si sine Mar. Mani.
B testimonio. Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. de eodem perbelle canit.

Ipsius hinc mundo templum est, uictrix quæ solutis
Ara nitet sacris, uastos cum terra gigantes
In cœlum furibunda tulit, tumidi quoque magnos
Quæsiuere deos, dubitauit Iupiter ipse,
Quod poterat non posse timens, cum surgere terram
Cerneret, & uerti naturam crederet omnem,
Montibus, atque alios aggestos crescere montis,
Et tam uicinos fugientia sydera collis
Arma importantes, & rupta matre creatos,
Discordes uultu, permixtaque corpora partus.
Hostiferum necdum sibi quenquam numina norant
Si qua forent maiora suis, tunc Iupiter Aræ
Sydera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent.

Et idem lib. 5.

C Ara ferens thuris stellis micantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes
Nec prius armauit uiolento fulmine dextrã
Iupiter, ante deos, q̃ cõstitit ipse sacerdos &c.

Ptolemæus dict. 8. Alma. assignat Lari septem stellas, suo tempore omnes in Scorpione 4. & 5. magnitudinis, nostro in Sagittario, similes sunt Veneri & aliquantulum Mercurio. Ptolemæus.

Incidimus hoc loco in Aram & sacra siue sacrificia, quare paucis cognoscen- Sacra ueterũ.
dum. Initio rerum quæ cœlestibus (authore Porphyrio) oblata sunt sacra, non Myrrhas fuisse, non Casias, non item Crocum, sed herbam uirentem, ueluti terrenæ potentiæ prægerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Quippè constat arbores ante animalia fuisse à terra productas, herbas etiam ante arbores ipsas. Ex herbis igitur integras quasdam sumentes cũ folijs & radicibus Herbæ.
ac fructu simul concremabant eaque exhalatione, ac fumo diis litabant. Ex his propagatum crediderim, ut arbores quoque ueluti numinũ censerentur tem- Arbores.
pla. Et simplicia rura deo præcellentẽ arborem dicarent, nec auro uel ebore fulgentia simulacra uenerarentur magis quàm lucos, in quibus silentia adorarent ipsa, quia Summatem deũ silentio adorandum prisca censuit Theologia. Eò ceteres progressa est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores ꝑpetuo seruarentur, tum alicubi ut apud Indos numinum colerentur uice. Quin & Syluanos Fau- Silentio deus adorandus

A Anxia quæ uinculis
Constricta perhorruit.
At Perseus properans affuit ensibus
Hunc fodit redimens morte iuuenculā.
Ignibus hunc attamen
Cetum deus induit.

Aratus de Ceto, Cæterum (& si admodum eminus uolitantem) Andromedam grandis Cetus adueniens urget. Porro hæc Thratij sub uentum Boreæ inclinata fertur, at ei auster infestum circumagit Cetum, sub Ariete & Piscibus ambobus, paululū super fluuio iacentem stellato. De eo Germanicus & Bassus in cōmen. Et Tullius in fragmen. Et Rufus fermè cum Arato (concordat. Aratus. Germa. Bassus. Tullius. Rufus.

Iulius. Fir. lib. 8. ca. 30. In cauda Ceti Marte præsente qui nati fuerint, à bestijs lacerati, crudeli morte uitam amittent. In duabus partibus Ceti (intellige de eius pectore & uentre) præsente Venere & Mercurio qui nati fuerint, uiris potentibus subiacebunt, & inde proficientes, uitæ consequentur augmenta. Alij autem serui erunt, sed ad grandem dignitatem, honesto liberali seruitutis merito, patronorū indulgentia deducentur. In tribus partibus Ceti (accipito de capite eiusdem) qui nati fuerint, nauigabunt & plurimas terras circundabunt. Quòd si Mars in ipsa parte fuerit inuentus, à pyratis interfecti morientur. Marcus Manilius libro primo capite quarto. Iulius Fir. Mar. Mani.

Quapropter Cetus conuoluens squammea terga,
B Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo &c.

Et idem lib. 5. 40. metris pulcherrime describit pugnam Persei cum Ceto, & eius uictoriam cum ait.

Ad littus remeat, grauidus iam surgere pontus
Cœperat &c. Legito.

Ptolemæus lib. 8. Alma. assignat Ceto 22. stellas, tertiæ, quartę & quintæ magnitudinis. Dum uitam egit in Pisci bus & Ariete constitute. Hodie in Piscibus, Ariete & Tauro. Et sunt de natura Saturni & Veneris. Alias Saturni tantum. Ptolemæus.

Quærit Aristoteles in proplematibus. Cur animalia maris maiora, uegetioraque sint, quàm terræ? Respondet, quòd solis uis consumendo, quæ terrā ambiunt, copiā detrahit nutrimenti. Quamobrem quæ abdita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incōmodis cum genus marinū sit immune, merito tum adolescere potest corpore ampliori & uegetiori. Assimilia scribit Plinius lib. 9. ca. 2. Aristoteles. Maris animalia cur maiora terrestribus.

C SEQVITVR. Aqua quæ ab Aquario funditur. Aqua Aquarij.

SVpra cum particulares effigies zodiaci, ut Plinium illustriorem redderemus, supputauimus, de effusione, fluxu aut decursu aquæ Aquarij abunde diximus & illustribus authoribus insigniorem fecimus. Quocirca ad eundem locum lectorem remitto, pauculis his additis. Aratus de ea Aquarii aqua sic scribit. Dextera à manu splendidi Aquarii (quasi quædam fusio aquæ huc & illuc sparsę) uisui gratiosæ & debiles circumuoluuntur. Inter ipsas duæ magis firmę feruntur stellę nec multum distantes neque admodum uicinæ, una quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque Aquarii. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, quas omnes uocant Aquam, paruæ profecto aliæ. STOEFLERI INTERPRE. Aratus.

Scito candide lector, cum Aratus dixit. Vna quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque. His uerbis indicat, Vltimam stellam effusionis aquæ, q̄ est in ore Piscis austrini. Est enim authore Ptolemæo præfulgida primæ magnitudinis & in ordine stellarū 42. Cum aūt subiungit. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, denotat stellam quadragesimam tertiā, quæ secundum Ptolemæū est extra effusionem aquæ. Iuxta Aratum intra, & est quartæ magnitudinis, omnes autem aliæ stellæ in eo loco sitæ sunt in quinta magnitudine.

SEQVITVR Flumen quod ab Orione defluit. D

STOEFLERI INTERPRE.

Flumen. Eridanus. Nilus. Prima fabu.

HOc flumen ab aliis appellatur Eridanus, qui & Padus, ab aliis Gyon siue Nilus, nonnulli oceanum esse dixerunt. Sunt autem de eo flumine geminæ fabulæ. Vna ab Ouidio lib. 2. Fab. 1. de transla. compluribus metris descripta, in hanc formulam deflorata. Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusque est ab eo per connubii indicia, accensusque agitandi currus amore, quē quatuor equi Pyrous, Eous, Aethon & Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu uero petitum currum accepit, & instantibus horis ascendit. Monitis itaque patris instructus, per iter ignotum cum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta ardore subito proflagrantia incenderentur, à Ioue opem implorantes petunt, ne orbis terrarum conflagraret. Phaëton fulmine ictus in Eridanum præcipitatus est, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt. Et ob memoriā facti Eridanus astris illatus. Altera adest fabula. Nilus qui Gyon existimatur, ob eius magnitudinem & utilitatem & ꝙ cursum suum à meridie in mare siue septentrionem dirigit, ea propter plurimis in cœlo stellis adornatus. Huic accedunt uersiculi Tho. Radi. hi. E

Secunda fabu.

Qui magnis ut Nilus inundat
Terram ditans sumptibus, alto
Fulget stellis æthere claris
Et fortitum flumen olympum
Quòd sit cunctis largius implens
Donis Aegyptum omnibus amplam.

Aduertendum, utranque fabulam pulchrè describit Rufus Festus.

Quin (inquit) & cæruleo flumen quoque gurgite manans,
Astra inter sedesque deum pars æquoris esse
Credidit, Ausonij namque hunc dixere priores
Eridanum. Et infra de Nilo.
Pharium pars altera Nilum
Cōmemorat, largo segetes quòd nutriat amni F
Arentisque locos unda fœcundat alumna,
Vel quòd de medij prolapsus parte diei
Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas.

Aratus.

Aratus in Eridano. Mirum namque quales etiam illæ deorum sub pedibus ferantur reliquiæ Eridani luctuosi fluuij. Etiam hic quidem Orionis sub sinistrum pedem tendit &c. Id flumen similiter Germanicus nominat Eridanum, Bassus autem de Eridano & Nilo loquitur.

Germanicus. Bassus

Ptolemæus.

Ptolemæus dict. 8. Almage. donat flumini 34. stellas primæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore in Ariete & Tauro, nostro in Ariete, Tauro & Geminis. Vltima 34. in ordine primæ quantitatis Ioui assimulatur, reliquæ mnes Saturno.

Eridanus. Padus.

Mons S. Bernardi.

Hic obiter sciendū, de Eridano qui Padus dicitur plura scribit Plini. lib. 3. ca. 16. & alijs locis ex quibus hæc paucula excerpsimus. Padus è gremio Vesuli montis (hodie Sancti Bernardi) fonte profluens, nulli amnium claritate inferior, à Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëtonis illustratus, plures perlabens nobiles urbes, 30. recipiens flumina, in Adriaticum mare sese exonerat. Nec alius amniū tam breui spatio maioris incrementi est, Nilo similis, Aurifer. Ligurum lingua

A lingua amnis ipse Bodnicus uocatur, quod significat fundo carẽs. Metrodorus tamen dixit, quoniã circa fontem arbor multa sit picea, quæ Pades Gallice uocetur Padũ hoc nomen accepisse. De eo Cato in originibus. Lucanus 2. Phar. Non minor hic Nilo &c. Solin.ca.8.Pompo.lib.2. Strabo lib.5. Ptole.lib.3. — Bodnicus.

Nilus Hebræis dicitur Gyon, de quo ferè innumera autores scripserunt. Homerus.f.Aristoteles.Strabo lib.17.& ultimo.Seneca.Diodorus Sicu.lib.1.& 2. Victruuius lib.8.Ptolemęus lib.4.cap.5.tab.3.Afri.& cap. 8.tab.4.Afri.Plini.in pluribus libris, præcipuè tamen lib.5.ca.9.Solinus in multis capi.Pompo.lib.1.Claudianus,Lucanus in 8.&10.Tibullus in primo. Virgilius 9.Aenei.& 4.Geor.& alij. (ca.1.tab.6.Euro. Ad nostrum propositũ, eius magnitudo haud difficiliter ex Diodoro Sicu.in 1.concluditur his uerbis. Tot Nilum insulas cõtinere, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum locũ quem à forma Deltam appellant, ferunt alias quoq; in eo insulas circiter septingentas. Et Solinus ca.47.de Nilo. Multas magnasq; ambit insulas, quarũ plerę q; sunt tam diffusæ & uastæ magnitudinis ut uix eas dierũ quinq; cursu prætermeet, quamuis cõcitus ibi feratur. Nobilissima est Meroë. Pulchrè accedit Plini.lib.5.ca.9. Legito. Nili utilitas ex fertilitate cognoscitur, & id primũ quo ad hominum partus plures. So- — Nili. Gene.10. Gyon. Magnitudo Nili. Vtilitas Nili.

B linus capi.3. teste Trogo affirmat in Aegypto septenos uno utero simul gigni. Quod ibi minus mirum, cum fœtifero potu Nilus non tantum terrarum, sed etiã hominum fœcundet arua. Concordat Plini.lib.7. ca.3. Aristoteles lib.7.de naturis aĩaliũ. Ait in terra Aegypti mulieres sæpe parere tres, interdũ quatuor & quinq; cũ plurimum nascuntur &c. Idem compertũ est authore Strabone & Pompo.in aĩalibus magnis, quæ producit Nilus ipse, ut sunt Hippopotami. Crocodili, Delphini, & id genus plura. Ad id accedit, q Nilus cõstituto tpe sumit incrementũ, ripas excedit, Aegyptum irrigans, & eã mirabili replens ubertate. Maiora incremẽta maiores prouentus denuntiant. Iustum incrementũ inquit Plini.lib.5.ca. 9. cubitorũ est sedecim. Eundem legito & Strabo.lib. ultimo, de Nilometrijs. Quòd (ut prędiximus) Nilus cursum suum dirigit à meridie in mare uel in septentrionẽ, clarius aliis refert Diodor.Sicu.lib.1.Nilus (inquit) à meridie in septentrionẽ fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus. Id planè indicat Tab.4.Afri.

SEQVITVR Australis Corona, quam nonnulli Vraniscum uocauere, ac si à cœlo diminutiuum declines. — Australis Corona.

C Contuendum, imago hæc caret fabula, paucos enim habet scriptores, quã tamen Aratus breuibus indicat. Paruę (inquit) profectò aliæ ultra Sagittariũ sub prioribus pedibus uolubiles coronæ circũactæ uoluuntur. Et Germa. Est & sine honore Corona. Hyginus lib 2.de Sagittario, sic. Ante huius pedes stellæ sunt paucæ in rotundo deformatæ, quas Coronam eius, ut ludentis abiectã nonnulli dixerunt. Ptole.dict.8. Alma.recenset Coronæ 13.stellas 4. 5.& 6. magnitudinis sua tempestate in Sagittario omnes, nostra in Sagittario Capricorno, de natura Saturni & Martis. De Variis coronis & nonnulla alia notatu digna superioribus disseruimus, cum de Septentrionaria Corona mentionẽ fecimus. — STOEFLERI INTERPRE. Aratus. Germa. Hyginus.

Cum Proclus hic addit, quã nonnulli Vraniscum uocaue re, per Vraniscum non mediocriter eruditi palatum intelligunt, οὐρανίσκος enim Græcè palatum significat. Est quippe hæc Corona deformata in modũ palati, quæ est cõcauitas supra linguam. Et addit. Ac si à cœlo diminutiuum declines. Cœlum hic sumitur pro palato à similitudine cœli superioris. Testis Plini. lib. 11.ca.37. Cerebrum, uiscerum excellentissimum est, proximum cœlo capitis, sine cruore, sine sordibus. Est igitur hæc corona quasi paruum palatum.

SEQVITVR, ET IVXTA HIPPARCHVM CADVCEVS. D

Caduceus. Haec est effigies nostri Procli austrina & ultima, quam ab Hipparcho Niceo astrologo à Plinio maxime laudato assumpsit. Neqꝫ ab alio quopiam Caduceus qd. pro cœlesti imagine deformata.

Cognoscendum paucis. Caduceus apud Græcos κηρυκεῖον, uirga aut lignum erat rectũ, utrimqꝫ cõtinens duos serpentes implexos inuicem, ita quòd se mutuo & ex aduerso intuerentur. Est sanè pacis insigne, quo bellum dirimitur. Hinc legati pacis Caduceatores dicti, quòd caduceos ferunt, & illis iniuriam intulisse maximum habebatur nefas.

Mercurius deorum Caduceator. Aegyptij Mercurio dant caduceum. Nam quia Mercurius orationis deus est, deorum nuntius, merito à dijs mittebatur ut dissidentium animos sedaret.

Causam autem cur exteræ gentes caduceum in pace tractanda circundata anguium effigie fecerint, quidam (ut ex Hygino libro 2. excerpi posset) hanc esse tradunt. Cum Mercurius Lyram in Cylleno monte Arcadiæ septicordem ad Atlantidum numerum instituisset, quòd Maia mater eius ex illarum numero esset. Ac nõ multo post deprehensus ab Apolline fuisset, boues suas abigere, quo facilius ueniam ab eo impetraret, Apollini traditur concessisse, ut Lyram à se primum inuentã prædicaret. Quapropter Apollinem ferunt uirgam quandam Mercurio dono dedisse, quam cũ manu tenens in Arcadiam proficisceretur, inuentos fuisse ab eo Dracones duos simul litigantes & inter se mutuo pugnantes, quo uiso uirgam interposuisse, & dicto citius prælium diremisse. Eo facto huiusmodi uirgam pacis gratia dixit esse constitutam. Et huius rei exemplo uirgam postea duorum Draconum similitudine finxerunt, eaqꝫ & in palestra & in reliquis certaminibus usi sunt ad prælium dirimendum. Aliam causam forte magis historicam elicies ex 3. cap. 29. Plinij. §. Ouorum genus &c. De caduceo Macrobius primo Satur. B

Virga bellum dirimitur.

Macro.

De cœlesti Caduceo dignoscendo ex stellis à Ptolemæo obseruatis duæ sũt cõiecturæ. Vna quæ sex stellas coronæ iam memoratę, scilicet 1.2.3.4.5.& 6. in directum fermè positas, Caduceum appellat. Et hoc pacto hæ stellæ, & coronæ & caduceo communes sunt atqꝫ adaptantur. Altera ex 5. stellis Eridani aut Nili fluuij scilicet 28.29.30.31. & 34. secundum rectam lineam sitis caduceum facit. Hactenus de austrinis signis. F

SEQVITVR, in ijs quoqꝫ stellæ quædam propria sibi nomina uendicauere & reliqua.

STOEFLERI INTERPRE Absolutis imaginibus austrinis, Proclus ex his recenset nonnullas stellas tanquàm nobiliores, fulgentiores & propria sibi nomina uendicãtes. Et Procyon. sunt tres, Prima est ipsius Procyonis, id est, canis minoris siue Anticanis, de quo in superioribus diximus, & est secũda in ordine, illustris, primæ magnitudinis & recipit nomenclaturam totius imaginis scilicet Procyon, Arabice usitato Algomeisa. Secunda est in ore canis maioris fulgentissima, Syrius appellata, quæ Canis & canis nomẽ prout tota effigies recipit. De quo supra cum de cane maiori disseruimus, abunde diximus. Tertia canopus aut canobus, Supra cap. de circulis Canopus sphæræ & deinde, de multis diximus canopis. Quibus missis solũmodo de canopo stella nostri propositi loquemur. Quę sita est in extremo gubernaculi temonis aut remi sequentis ipsius Argo nauis, quæ (authore Ptolemæo libro 1. ca. 7. Geo.) ab his qui Azaniam regionem habitant, appellatur ἵππος, id est, equus. Arabes uocant eam Subhęl uel Suhel, quasi incendium, ob radiorum magnitudinem

A dinem & multitudinem, quasi stella crinita hoc est cometes. Ea tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17. gradu 10. minu. habens latitudinem meridianam 75. graduum, declinationem autem austrinam 51. graduum & 41. minutorum. Tempore nostro est in Cancro 7. ferè gradu. Cum latitudine meridiana 75. graduum & declinatione 51. graduum & 34. minutorum.

Scito etiam optime lector, quòd in Rhodo insula Arcticus polus attollitur (teste Ptolemæo lib. 5. ca. 2. tabu. 1. Asiæ) 36. fermè gradibus. In Alexandria aūt Aegypti (eodem tradente libro 4. ca. 5. tabu. 3. Aphri.) 31. gradibus.

His præcognitis (ut uerbis Procli adsit periculum) imponito sphæræ uolubili aut Astrariæ canopum nostrum iuxta longitudinem, & latitudinem siue declinationem, aut ad tempus Ptolemæi aut nostrum, & utrum feceris, nihil sensilis erroris se ingeret. Deinde meridianum sphæræ uolue ad latitudinem Rhodiensem scilicet 36. fermè graduum, & circumgyrata sphæra uidebis canopum oriri, & aliquantulum supra horizontem attolli, & confestim occidere, atq; difficulter sub uisum cadere. Quod Plinius ca. 70. lib. 2. his uerbis indicat. Canopus intuentibus uidetur à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere, id est, ferè radere. Et id uoluit Proclus cum dixit. Hic in Rhodo ægrè conspicitur, aut

B certe in æditis, id est, altis locis.

Rursus siste meridianum sphæræ circulum pro latitudine Alexandrina 31. graduum, & ut Plinius docet, uidetur canopus supra terram eminere quartam ferè partem signi unius, hoc est canopus eleuatur supra horizontem quasi quarta parte unius signi, id est, 7. gradibus & 30. propemodū minutijs. In ea sententia est & Proclus cum dicit. In Alexandria uero prorsus non cernitur, utpote uix quarta signi portione supra horizontem extante. Hic prorsus aduerbium haud pro omnino accipitur, propter contractionem uitandam, sed pro nō certe aut non uere. Ita prorsus non pro uere sumitur, ac si diceret. In Alexandria uero uere cernitur, utpote uix &c.

Ad postremum ne mutilatum aut detractum quidpiam in hoc libello offendatur, quodque Pliniana signa siue imagines complementum acquirant, collibuit ex austrinis uniuersalibus imaginibus Ptolemæi quas etiam Proclus omnes, paucis additis recenset, iam supra expositis, partiales quasdam excerpere. In primis offert se Orion quatuor partialibus donatus. Quarum prima est, Cingulum aut Zona eius, tres habens stellas præclaras, secundæ magnitudinis, in ordine stellarum Orionis 26. 27. & 28. De cuius ortu Plinius libro 18. ca. 28. Bassus in commen. §. à solstitio. Et Ouidius 6. Fast. Zona Orionis

C Secunda est gladius aut ensis eiusdem 6. stellis 3. & 4. magnitudinis ornatus. In ordine 29. 30. 31. 32. 33. & 34. De huius occasu Plinius libro 18. ca. 26. 27. & 31. Itē Bassus in. §. Aequinoctium uernum. §. Vergiliarum exortu &. §. à solstitio. Gladius.

Tertia est collorobus aut claua, quàm cum Tauro pugnaturus manu gestat dextra, quatuor possidens stellas, 5. & 6. magnitudinis. In ordine 9. 10. 11. & 12. Et sunt de his 9. & 10. in dextra. Collorobus.

Quarta est Corium Bouis in quod dij minxere, habens 9. stellas. 3. & 4. magnitudinis. In ordine 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. & 25. Corium.

Præterea ex Centauro primo excerpitur Thyrsolochus, quem supra Proclus recensuit. Secūdo Clypeus, scutum aut cetra eiusdem, quatuor tenens stellas, quartæ magnitudinis. In ordine 8. 9. 10. & 11. Caduceum item supputat Proclus authore Hipparcho, de quo iam supra diximus. Collectis igitur austrinis his imaginibus cum uniuersalibus tum particularibus, cōgregabis uiginti duas quibus si addideris huius farinæ 23. ipsius zodiaci, & 26 septentrionarias, crine Berenices connumerato, iuncto etiam Lacteo circulo, colliges 72. quot nume- Thyrsolochus Clypeus. Caduceus.

rat Plini. ca. 42. libri secundi, cum inquit. Patrocinatur uastitas coeli immensa discreta altitudine in duo atque septuaginta signa. DEDIT DEVS OPT. MAX. his quoque finem.

I. M. S.

ERRATA.

Folio. 2. d. linea 1. lege Axis extrema fo. 5. c. li. 9. lege horizontem, minor infra. fo. 6. b. lin. ultima lege ut nouitq nonnihil habeant. fo. 8. b. li. 2. lege Quædam orientalis. Et linea sequenti, quam corpora. 9. c. li. 12. declinationis ab ipso Aequatore. 10. e. li. 9. lege, Vnda die gelida est fo. 12. f. lin. ultima sic lege His quatuor accidunt solstitia, duo alta & duo ima, binæ æstates & binæ hyemes, perpetuumq; &c. 13. d. li. 6. lege Aequator sanè diei. 14. c. li. 13. lege, per Rhodum cognosci non potest. Et eod. fo. d. li. 13. lege, punctus uerticalis. 16. c. li. 8. lege. id est, 17. die Septembris. 18. d. li. 9. lege. Quæ prouide recta dicitur. Et li. ultima, lege, æquinoctialis circuli, quæ unà cum signo. Et e. li. 1. lege in sphæra recta 27. gradus & 54. minuta, & li. 5, lege 14. gradus & 31. minuta sunt ortus. 19. d. li. penult. lege ubi sunt montes. fo. 21. statim à principio hæc desunt uerba. Incidimus in Aethiopes, quare de his pauca annectere libuit. Aethiopiam Plinius lib. 6. ca. 30. ante Etheriam & Atlantiam nominat. Et sunt hæc eius uerba. Vniuersa uero gens Etheria appellata sed deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumq; effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum. Et post pauca. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planicie. Alias superiore labro orbas, alias sine linguis. Pars etiam concreto & naribus carens uno tantum foramine spirat potumq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdem auenæ &c. Eodem fo. a. lin. 3. lege lib. 1. de Antiqui. 22. a. li. 11. lege, si hominum habitatio. 23. a. li. 11. lege, Consimilem instituo operationem. 26. c. li. 3. lege, addo Iulium Firmicum. 27. c. li. ult. pro E 5. fac E 3. 26. f. li. ult. lege manifesta sunt accedere. Aristoteles. 27. a. li. 6. lege uir consularis, & eadem lin. lege, Debet tantum is. 26. e. li. 6. lege, ad animantes, ad plantas. 33. a. li. 4. lege, Ortus ablationis. 37. b. li. 7. lege, id est, proprie. Estq; principalis. 38. f. li. penul. lege, inflatio est. 51. e. li. 3. lege, omnē terram ab hominibus. 52. e. li. 12. quia opinati sunt. 53. f. lin. ult. Quemadmodum in Geometrica. 61. d. li. 9. lege, planicie. Eadē li. lege, utrosq; Horizontes. Eodem fol. e. li. 12 lege, & imaginatur. Eodem fol. f. li. ult. lege Et stella in ancha. 66. b. li. 5. lege, catam rationem. 71. a. li. 9. lege iustitiam. Hanc. 72. d. li. 12. lege, quæ distinctæ uidentur. 81. a. li. penult. lege, tractu terræ inter fluuios hos. 81. f. li. 5. lege αἰγόκερος. 83, e. li. 7. in margine lege, Animæ 12. in signis 12. 91. d. li. 12. lege ζυγόν. 98. f. lin. 15. lege. Fulget spica. 99. d. li. 10. lege, oritur spica. 106. f. li. 8. lege, Et rutilo. 108. f. li. 4. lege, medio uiro. Et li. 11. lege, uarijs instructi dolis. 112. c. li. 7. lege, nō de facto. 127. f. li. 11. lege, diametrum uiderit, fugitiuos facit, 128. b. li. 4 lege, genus numismatis. 134. f. li. 12. lege, omnes Saturno.

TVBINGAE EX OFFICINA HVLDERRICHI
Morhart Anno M. D. XXXIIII.